

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

IV

KNJIGA 15

REDAKcioni odbor

Boško Šiljegović, Velimir Stojnić, Ilija Došen,
Fabijan Trgo, pukovnik, Milorad Pavlović, pot-
pukovnik, Radomir Petković, major, Dušan
Gvozdenović, kapetan I klase

Odgovorni urednik

Fabijan Trgo, pukovnik

IZDAJE

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMije

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMije

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

IV

KNJIGA 15

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943 GOD.

BEOGRAD

1956

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943
JULI

I

DOKUMENTA JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

BR. 1

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 1 JULA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE DIVIZIJE
ZA PREDUZIMANJE MJERA U SLUČAJU NAPADA ČET-
NIKA NA GRAHOVSKI SEKTOR¹**

ŠTAB
II BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA

Br. 53 —

1. VII. 1943 g.

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE

Položaj

Prema izvještaju vaše X brigade koga vam prilažemo, četničke bande Kninske Krajine namjeravaju preduzeti neki prodor na [Bos.] Grahovo.² Pošto su snage X brigade nedovoljne da zadadnu ozbiljnije udarce pomenutoj četničkoj bandi, to će biti potrebno da se i dva bataljona VI brigade sa kojima raspolazete angažuju na Grahovskom sektoru ukoliko dođe do pomenutog četničkog pokušaja.

Stoga je potrebno da se I i III bataljon VI brigade nađu na pogodnom mjestu odakle bi mogli biti aktivni na komunikaciji Bravsko—[Bos.] Petrovac a takođe da se prema potrebi mogu brzo prebaciti i prema Tičevu i dalje. Mislim da bi štab VI brigade mogao da se smjesti u Uvalu sa jednim dijelom snaga a da glavninu povremeno upućuje prema Kozilima, Bravskom Vagancu i na zasjedu kod Zdenog Dola i Bravskog Vaganca, povezujući se sa Bravskom četom kod Bunare ako se ova još tamo nalazi.

Ribnički odred sa svojom glavninom treba biti aktivniji prema Mednoj i Peckoj, da noću napada četničke bande na tom sektoru u koliko se ove zadržavaju, a da im se zabacuje u bok

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1—2, k. 456.

² Vidi dok. br. 2.

i leđa u koliko bi banda pokušala prodirati prema Stekerovima i ostalim glamočkim selima. Glamočki odred će biti aktivniji prema Čardaku gdje su se prema njihovom izvještaju prebacile bande sa Hrbljine.

Tražićemo od štaba Kninskog sektora da se njihove snage aktivnije angažuju³ na sektoru Dinare, gdje se sada nalazi četnička glavnina i da zajednički sa X brigadom aktivno napadaju četnike i da im oduzmu svaku inicijativu.

Ukoliko niste napisali ponovno naređenje VIII brigadi da se odmah prebaci bez obzira na situaciju i stav štaba Unske grupe, napišite ga. VIII brigada, kako smo ranije ugovorili, trebala [je] poslije kraćeg zadržavanja da se prebaci iz Grmeča na ovaj sektor. Put kojim bi se najkraće mogla prebaciti bio bi preko Lipe, Martin Broda i Drvara.

Potrebno bi bilo da Štab VI brigade po vašem ovlašćenju formira vod ili čet u na prostoru Drinić—Kozila—Bravski Vaganac. Jezgro ove jedinice može se uzeti iz Petrovačke čete.

Ukoliko je drug Prošić⁴ ozdravio a nalazi se negdje kod vas, uputite ga do ovoga Štaba da bi ga mogli staviti vama na raspoloženje.

Uz drugarski i borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
otsutan

K o m a n d a n t
S. Rodić⁵

³ Isto

⁴ Vlado

⁵ Narodni heroj Slavko Rodić. Umro 1949 god. kao general-potpukovnik JNA.

BR. 2

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 1 JULA 1943 GOD. ŠTABU KNINSKOG SEKTORA
ZA SADEJSTVO U RAZBIJANJU ČETNIKA NA GRAHOV-
SKO-KNINSKOM SEKTORU¹**

ŠTAB
II BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Br. 55
1 jula 1943 g.

DRUGARSKOM ŠTABU KNINSKOG SEKTORA

Položaj

G.Š.H. tražio je od ovoga štaba da naše jedinice koje se nalaze na Grahovsko-kninskom sektoru drže čvršću vezu sa vašim štabom kako bi se postiglo bolje obostrano sadejstvo vaših i naših snaga na tome sektoru.

Našoj X brigadi stavljeno je u zadatak² da sa vama održava čvrstu vezu i da koordinira akcije kako u buduće ne bi došlo do nesporazuma na tome sektoru.

Prema obavještenju štaba Dalmatinske grupe odreda formiraće se i u Dalmaciji jedna udarna brigada koja će imati za zadatak da čisti Cetinsku dolinu i da se povezuje sa našim i vašim snagama na dinarskom masivu.

Sve ove snage biće orijentisane na neprijatelja koji se nalazi na Kninskom sektoru.

Da bi te snage došle do izražaja i bile od obostrane koristi potrebna je što tješnja naglašena saradnja svih snaga i da se akcije izvode po jedinstvenom planu.

Mi za sada nemamo nekih jačih snaga koje bi mogli angažovati na tome sektoru jer nam se jedna brigada nalazi još u Baniji³ a glavnina naših snaga potpomagala je proboj naših proleterskih snaga kod Kalinovika i služila za prihvrat nekih dijelova tih snaga.⁴ Pošto ovih dana očekujemo povratak tih snaga, možemo vam nagovijestiti da ćemo u najskorije vrijeme moći odvojiti još jednu brigadu za taj sektor koja bi u saradnji svih naših snaga Kninskog sektora mogla izvesti jednu akciju na četničke bande prinuđavajući ih da prime borbu kod Knina.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1—5, k. 456.

² Vidi dok. br. 1.

³ Odnosi se na Osmu krajišku NOU brigadu. Vidi tom IV, knj. 13. dok. br. 131.

⁴ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 22 i 85.

Do dolaska ovih naših snaga nužno je da se po svaku cijenu spriječi⁵ eventualno prodoranje neprijateljskih snaga na [Bos.] Grahovo i dalje.

Prema obavještenju štaba X brigade već su se neke četničke snage koncentrisale na južnim padinama Dinare a neke se nalaze u Dinari i da imaju namjeru ovladati sa [Bos.] Grahovom.

Pošto su jedinice X brigade nedovoljne da spriječe same četničku glavninu, potrebno bi bilo da vaš štab rokira jedan dio svojih snaga u lijevo, koje bi sa desnokrillnim dijelovima X brigade sačinjavale udarnu snagu za zatvaranje glavnog pravca, a ostale vaše snage mogle bi djelovati bočno i u leđa neprijatelja kod Golubića i Strmice, dok bi lijevokrillni dijelovi X brigade djelovali u desni neprijateljski bok.

U svakom slučaju treba neprijatelja aktivno napadati, naročito noću, i oduzimati mu inicijativu.

Smatramo da vam nije potrebno naglašavati koliko bi bilo štetno i za vaše razvijanje ako bi neprijatelj uspio doći na [Bos.] Grahovo i odatle za leđa vaših snaga na tome sektoru.

Naša X brigada i vaša II brigada zajedničkim snagama mogu da u svakom slučaju razbiju Đujićevu⁶ glavninu ako je napadnu tamo gdje se ona bude nalazila.

Ukoliko vaš štab raspolaže sa više članova, korisno bi bilo da jedan član dođe u štab naše X brigade koji bi lično upoznao stanje čitavog sektora i potpomagao koordinaciju svih naših snaga.

U slučaju da neprijateljska glavnina pređe na ugrožavanje vašeg Zrmanjskog sektora, onda bi dijelovi X brigade mogli preći na ugrožavanje neprijateljskog desnog boka.

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

K o m a n d a n t
S. Rodić

⁵ Vidi dok. br. 1.

⁶ Poč Momčilo Đujić, komandant četnika na tromedi Like, Bosne i Dalmacije

BR. 3

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 1 JULA 1943 GOD. ŠTABOVIMA TREĆE KRAJIŠKE I ŠESTE ISTOČNOBOSANSKE NOU BRIGADE ZA NAPAD NA SOKOLAC I PODROMANIJU I RASPORED JEDINICA NA PROSTORIJI HAN PIJESAK, SOKOLAC¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
1 jula 1943 — 9 časova
Br. 229

Š t a b u

III KRAJIŠKE BRIGADE
VI BOSANSKE BRIGADE

Neprijatelj koji je vršio ispad od Sokolca ka Han Pijesku vratio se natrag; — navodno, čim je saznao o prisustvu naših većih snaga.

Nije se ispoljilo n'kakvo dejstvo na pravcu od Rogatice.

Po svemu izgleda da neprijateljski ispad nije vršen jačim snagama i nije bio sračunat na duboko i uporno prodiranje. Takođe, obzirom na izvršeno povlačenje, vidi se da te neprijateljske snage nisu bile pothranjivane pojačanjima ili većim snagama iz verovatnih neprijateljskih baza.

U cilju dubljeg obezbeđenja na tom pravcu i proširenja naših ofanzivnih operacija prema jugu

n a r e đ u j e m o :

1. Štabovi III Krajiške i VI Bosanske brigade ispitaće mogućnost likvidiranja Sokolca i Podromanije. Ako se uslovi za njihovu likvidaciju pokažu povoljni — onda joj pristupiti odmah. U ovom slučaju duboko prema Rogatici postaviće obezbeđenje III Krajiška brigada.

2. Po završetku ovog zadatka, kao i u slučaju utvrđene nemogućnosti njegovog izvršenja:

a.— III Krajiška brigada će se postaviti istočno od drumu Han Pijesak—Sokolac, sa zadatkom:

- vršenja ofanzivnih akcija na drumu Višegrad—Rogatica—Sokolac;
- zatvaranja pravca Sokolac—Vlasenica; i

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 29/1—5, k. 706 A.

- kontrolisanja krstarenjem čitave prostorije Sokolac — Rogatica — Višegrad — Drina — Bratunac — Vlasenica, uspostavljajući na njoj narodnooslobodilačku vlast, mobilisući za naše redove i uništavajući četničke i milicionarske bande. Putem konfiskacije od narodnih neprijatelja i rekvizicije po terenu vršiti snabdevanje naših bolnica.
- b.— VI Bosanska brigada će se postaviti zapadno od drumu Han Pijesak — Sokolac, sa zadatkom:
 - vršenja ofanzivnih akcija na sektoru Sokolac — Romanija — ka Sarajevu;
 - vršenja ofanzivnih i diverzantskih akcija na pruzi Višegrad — Sarajevo;
 - zatvaranja pravca od Sarajeva; i
 - kontrolisanja krstarenjem prostorije Romanija — Vlasenica, i na toj prostoriji sa istim zadacima postavljenim i III Krajiškoj brigadi na njenom terenu.
- c.— U slučaju neprijateljske ofanzive od juga ka Han Pijesku i Vlasenici, obe brigade, pa — po potrebi — i svim snagama, svojim dejstvom, naročito bočno i iz pozadine, obezbediće pravac ka Han Pijesku i Vlasenici.
- 3. Operacijama na Sokolac i Podromaniju rukovodiće zajednički štabovi obeju brigada. Radi toga će se odmah povezati.
- 4. Obavezno uspostaviti telefonsku vezu s nama.
- 5. Štab VI Bosanske brigade odmah će odrediti od svog ljudstva dve manje grupe i uputiti ih u Han Pijesak i u Vlasenicu da tamo vrše posadne dužnosti. Te dve grupe ostaće tamo dok te dužnosti ne primi na sebe komanda područja.
- 6. Jedna radiostanica dodeliće se štabu III Krajiške brigade.²
- 7. Sa nama držati čvrstu vezu.
- 8. Grupa od I Proleterske brigade, I Vojvođanske i II Vojvođan. brigade ispitaće i — u povoljnom slučaju — preduzeti likvidaciju Zvornika. U svakom slučaju, ova grupa vršiće ofanzivne operacije ka severu.
- 9. Prilažemo znake raspoznavanja; prijem tih znakova i ovog naređenja potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv

Naštabdiv
Vasa³

Komdiv

(M.P.)

² Ova rečenica je u originalu precrtana.

³ Vaso Jovanović

Kp - 229

المجلس الأعلى للمعاشرة
الجمعية العامة للمعاشرة

... cilja #-biljez obilježavanje na tom razini i protiv nje n-lik o-
f razvijen čovjek cilja p-lik

[illegible][illegible][illegible]

e. - U slučaju neprijateljstva oružane od jure ka dnu vijesku i Vlascu-
ci, obe su brigade, pa - ne potrebi - i svim snagama, svojim de-
stom, narediti bočno i iz pozadine, obezbjeđujući pravac ka dnu i -
jesku i Vlascu.

3. Operativna na terenu i informaciju provodi se i jedinici Star-
vi obaveštavaju, i to s toga se ne odmah povezuje.

5. Ustav VI Bosanske brigade oružih 4a odrediti od svo. ljudstva dva

manje grupe i uputiti ih u Ray siječak i u Vladimirov do tamo vrlo posude
dužnosti. U dva grupe ostale tamo dok to činiš ili ne prisi na sebe komu
da podržaj.

6. 3-dan radiotehničko vodstvo na štutu 111. krajišne brigade.

7. Das nenne drei- bis viermal wach,

8. Grupa od 1 politerenske brigade, 1 Vojvodjanske i 12 Vojvodjanskih brigada isplaće i - u povoljnom slučaju - predstavi likvidaciju Jermaka. U svakom slučaju, sv. grupa vršiće očitovane operacije na svetu.

9. Vrijednost nije u potpunosti prijemnih znakova. I ovaj nar-
odna polje.

ant. f. 120a = röhren n. röhrl

polym'iv.

 $d_0 = 10^{-2} \text{ cm}$ Zhang et al. *et al.*

10.⁴ Ne dozvoliti da ma ko van naših redova nosi oružje. Izdati i objaviti na svom terenu naređenje o tome.

11. Štab III Krajiške brigade izvestiće nas da li je i ko vršio prikupljanje sanitetskog materijala u Srebrenici. Tamo je nađeno dosta neevakuisanog, velikim dijelom i upropaštenog, materijala.

12. Štab VI Bosanske brigade izvestiće da li je od prikupljenog oružja primio traženi broj.

13. Ako u VI brigadi ima pogodno lice koje dobro poznaje teren ka Zvorniku i severno, odmah ćete nam ga uputiti.

BR. 4

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 1 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA PODRUČJU Kladnja¹

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE

1 jula 1943 god.

u 9.30 časova

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Primili smo Vaše naređenje² od danas u 8 časova.

Sa VII divizijom održavamo kurirsku vezu i jutros smo dobili izvještaj od njih u kome nas izvještavaju da su njihove jedinice orijentisane i već kreću prema dolini Spreče.

Eksplziv smo uputili svim našim brigadama pa i Krivajskoj grupi³, ali stručnjaka nemamo, te vas molimo da iz vaše Pionirske čete uputite stručnjaka u s. Milankoviće, gdje se nalazi Štab I dalmatinske brigade, koji komanduje tom grupom.

Mi smo već izdali naređenje našoj II dalmatinskoj brigadi da vrši izviđanja u pravcu Repnika i juče smo dobili izvještaj od Štaba II dalmatinske brigade, čiji su izviđački dijelovi silazili u sam Repnik i prikupili obavještenja, koja vam u prilogu dostavljamo.⁴

⁴ Sljedeći tekst je dopisan na poledini dokumenta, na mašini, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29.1, k. 9 A.

² Pomenuto naređenje Redakcija nije mogla da pronađe.

³ Po izjavi general-potpukovnika Radovana Vukanovića u sastavu Operativne grupe Krivaja nalazile su se Prva dalmatinska, Četvrta proleterska i Peta crnogorska brigada.

⁴ Pomenuti prilog Redakcija nije pronašla.

Mi smo vam uputili zdrave i dobre kurire, ali oboljenja ove prirode su opšta pojava u našoj diviziji. Kroz dva dana poslaćemo još dva kurira.

Naš Štab se nalazi u Kladnju.

Večeras u 20 časova održava se sastanak sviju štabova brigada i štabova bataljona II proleterske divizije, kao i štabova brigada i bataljona V crnogorske i I dalmatinske brigade. O ovome vas obavještavamo ukoliko bi se eventualno odlučili da od vas neko prisustvuje ovom sastanku. Mi bi lično molili druga Tita⁵ da bar nekoliko minuta prisustvuje ovom sastanku i upozori naš komandni kadar na pojedine vojničke i političke probleme, koji su od bitnog značaja za našu diviziju i našu vojsku.

Sastanak se održava u gradu.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

POLITIČKI KOMESAR

Mitar⁶

KOMANDANT

Peko⁷

BR. 5

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 1 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O UPUĆIVANJU JEDINICA U PRAVCU SPREČKO POLJE¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
1 jula 1943

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Primili smo vaše naređenje od danas u 7 časova. U vezi s time mi ćemo deo XVI brigade koji je pripao Sedmoj brigadi zajedno sa budućim komandantom VII brigade² uputiti noćas

⁵ Vrhovni komandant Josip Broz-Tito odazvao se ovom pozivu i prisustvovao sastanku. Vidi dok. br. 168.

⁶ Bakić

⁷ Dapčević

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 17/2, k. 812.

² Ante Banina

na prostoriju Olovo sa zadatkom da razbije četnike na prostoriji s. Medojevići—s. Nišići³.

2) Tokom jučerašnjeg dana VII Krajiška brigada stupila je u vezu sa četnicima iz s. Brnjice koji su obećali da će se predati. Isti ti četnici sklonili su se juče posle podne i obavestili I bataljon VII Kraj. brigade jednim pismom da je neprijatelj dobio pojačanje u Tuzli i da je noću 30/1 juli stiglo dva voza legionara u s. Živinice.⁴ Preduzeli smo mere da što pre proverimo ove podatke, a jedinicama naredili da pojačaju opreznost.

3) Postupićemo po vašem naređenju za izbijanje u Sprečko Polje s tom razlikom što će duž komunikacije prodirati VII Kraj. brigada koja se za sada nalazila na prostoriji Djedina—Prijevići—Tarevo a u pravcu Gračanice uputićemo našu VIII brigadu koja je već preduzela ofanzivne operacije u tom pravcu sa prostorije Bijelo Polje—Kaštijelj.

4) Uхватili smo vezu sa II bataljonom IV Crnogorske brigade u s. Olovci.

Štab II divizije redovito obavestavamo o situaciji na ovom sektoru.

5) Čim dodemo do konja uputićemo ih vama na raspoloženje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Đ.⁵ Kladarin

Komandant
P.⁶ Jakšić

³ Vidi dok. br. 6 i 7.

⁴ U to vrijeme na ovom sektoru dejstvovale su jedinice 369 njemačke divizije. Vidi dok. br. 175.

⁵ Đuro

⁶ Pavle

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 1 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O RASPOREDU JEDINICA I DALJIM NAMJERAMA¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE

1 jula 1943 u 20 č. 15 m.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Od štaba VII brigade primili smo izveštaj da su se prema neproverenim vestima Nemci iskrcali na stanicu Čuništa i potisli odatle V Crnogorsku brigadu. Patrole VII brigade koje su upućivane da uspostave vezu sa V brigadom nisu je našle na starom mestu. Od seljaka su prikupili podatke da je tu vođena borba i da su partizani otstupili. Poslednja patrola koja je upućena sa jednim p.mitraljezom nije se još vratila.

2) Četničke bande na prostoriji Olova vrlo su aktivne. One napadaju manje grupice partizana, razoružavaju ih i tuku. Mi tamo upućujemo² noćas ostatak XVI brigade koji je pripao VII brigadi zajedno sa komandantom brigade drugom Baninom.⁴

Kako je nama ova brigada vrlo udaljena dali smo joj direktivu da pored izveštaja koji upućuje nama podnosi izveštaj direktno i vama o svim važnijim promenama na tome sektoru.

3) Prema podacima koje je prikupila VIII brigada na sektoru Bijelo Polje—Kaštijelj u s. Živinice nalazi se oko 1000 milicionera i legicnara.⁴

VII Krajiška i VIII brigada krenule su na izvršenje zadatka⁵ koji ste nam danas postavili. VIII brigada izveštava da raspolaže sa vrlo malim količinama municije i da joj to otežava rad. Ukoliko postoji ikakva mogućnost molimo da nam se za ovu brigadu dodeli nešto municije.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 18/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 5.

³ Ante

⁴ Vidi dok. br. 5.

⁵ Isto

4) Izdali smo naređenje da drugovi Siniša⁶ i Marko krenu po vašem naređenju u vaš štab i tokom sutrašnjeg dana oni će prispeti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Đuro

Komandant
P. Jakšić

BR. 7

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 2 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O NASTUPANJU JEDINICA PREMA SPREČKOM POLJU¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
2 jula 1943 u 15 č.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Izveštaj koji nam je uputila naša VII brigada o pojavljivanju Nemaca u s. Milankovići nestvaran je. Brigada je uspostavila vezu [sa] V Crnogorskom brigadom i obavestila se tačno o situaciji na tom sektoru. Prošle noći otišli su u sastav brigade delovi VII brigade sa prostorije Tarevo. Mi smo VII br. izdali zadatak u vezi sa vašom poslednjom odlukom.²

2) Noćas su VII Kraj. i VIII brigada vršile pokret u pravcu Sprečko Polje.³ Vodila se borba, koja se jutros vrlo udaljila. Još do sada nemamo detaljnih izveštaja o rezultatima te borbe.⁴ Ovim brigadama dali smo direktivu da se prema proceni situacije mogu spuštati u Polje zadržavajući liniju Đurđevik--Gračanica kao svoje uporište.

3) Porušili smo eksplozivom vodovodske instalacije i potpuno prekinuli vodu za Tuzlu. Izdali smo naređenje da se

⁶ Narodni heroj Siniša Nikolajević. Poginuo 1943 god. kod Caparda poslije Pete neprijateljske ofanzive kao načelnik Štaba Sedamnaeste NOU divizije.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 5.

³ Isto

⁴ Vidi dok. br. 8:

temeljito ruši put i mostovi u pravcu Tuzle. Telefonsku liniju koristimo za svoje svrhe i do sinoć smo bili telefonski povezani sa brigadama a sada produžavamo tu liniju u pravcu pokreta jedinica. Ova veza mogla bi se uspostaviti i sa Kladnjom, što bi mogla uraditi II divizija, tim što bi popravila liniju na sektoru Kladanj—Stupari.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
komandant
P. Jakšić

BR. 8

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 2 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O NEPRIJATELJSKOM OTPORU NA LINIJI LUKAVICA—ZLOSELO—GRAČANICA¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
2-VII-1943 god. 18 čas 30 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

1) Naša Osmo brigada nije uspjela da izbije na predviđenu liniju Gračanica—s. Zlo selo—s. Lukavica. Između s. Lukavica i s. Zlo selo neprijatelj² se utvrdio i izgradio bunkere, tako da ga naše snage Osmo brigade na prilično širokom frontu nisu uspjele potisnuti.

Izdali smo brigadi naređenje da vrši koncentrične napade na pojedine tačke neprijateljskog rasporeda i da ih likvidira jednu po jednu.

2) Od Sedme krajiške brigade nemamo još izvještaja dokle su njihovi dijelovi doprili.³

3) Dostavljamo vam tražene stvari druga Nazora.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
Đuro Kladarin

Komandant
P. Jakšić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg br. 20/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 268.

³ Vidi dok. br. 15.

⁴ Vladimir Nazor

BR. 9

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME KRAJIŠKE BRIGADE OD 2 JULA 1943 GOD. ŠTABU SEDME NOU DIVIZIJE O NEPRIJATELJSKOM PRODORU NA PRAVCU S. DJEDINE, S. TAREVO¹

ŠTAB VII KR. N.O.U. BRIGADE
2 jula 1943 god.
u 14 i 20 časova

ŠTABU VII DIVIZIJE

Položaj

Neprijatelj (delovi „Vražije divizije“)² jačim snagama jutros je preduzeo protivnapad na celom frontu naše brigade. On je preko Kovača—Bašigovaca došao direktno za leđa našem I i III bataljonu, tako da su oni morali da se povlače u pravcu Djedinske Planine jer im je neprijatelj ugrozio od Rudina, tj. sa levog boka.

Neprijatelj sad nastupa od s. Djedine u pravcu s. Tareva. a pošto naši bataljoni još nisu uspeli da se izvuku to mi nemamo snaga da ga zaustavimo.

Bilo bi potrebno da se najhitnije nabace neke snage na komunikaciju jer će naši bataljoni zakasniti da intervenišu.

Naš jedan bat. nalazi se sa druge strane ceste i sa njime se još nismo povezali, samo je on jutros prihvatio borbu sa neprijateljem na k. 612 i posle kraće borbe on je otstupio jer mu je neprijatelj došao od Lukavice.

Situacija momentalno izgleda dosta ozbiljna te bi o tome trebalo što hitnije obavestiti V.Š. i skloniti neboračke delove sa ceste.

Mi ćemo naše neboračke delove uputiti u pravcu Olovci—Tuholj, gde će ostati dok ne uhvatimo vezu sa našim bataljonima i dok se situacija ne raščisti.

Neprijatelj je u garnizonu Živinice jak oko 1500 vojnika, 1 haubica, nekoliko bacača i 7 tenkova.

S. F. S. N.

Pol. komesar
Ljubo Babić

Komandant
R. Marjanac³

¹ Original, pisan plavim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/4, k. 856.

² Odnosi se na jedinice 369 njemačke divizije. Vidi dok. br. 268.

³ Narodni heroj Rade Marjanac. Poginuo na padinama Konjuha 1943 godine.

Vrh. štabu⁴

Ovaj izvještaj primljen je u 18 časova. Izgleda da bi II diviziju trebalo hitno uputiti da se nepr. razbije i nabaci u dolinu r. Spreče, dok mu ne priđu pojačanja.

S. F. S. N.

3/VII-943 u 18 čas.

Veljko⁵

BR. 10

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O AKCIJAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 15 DO 30 JUNA 1943 GODINE¹

ŠTAB
XII KNOU BRIGADE
Str. Pov. Op. Br. 1/43
dana 2 jula 1943 god.
Položaj

Dostavlja 15-dnevni izvještaj
o vojnim akcijama ove brigade
u vremenu od 15—30 juna 43 g.

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj

Od 15—18 juna snage ove brigade drže položaje Obodnik, prema K. Varoši i u Maslovarama, prema Borju i na Uzlomcu.

Patrola II bataljona, koja je imala zadatak da kontroliše komunikaciju K. Varoš—Teslić, kroz Borje, imala je sukob sa neprijateljem na samom ulasku u Borje iz Maslovara. Neprijatelj, koji je u toku noći pročistio pomenutu komunikaciju od prepreka, spuštao se Maslovarama. Neoprežnošću patrole i nedovoljnim shvatanjem dužnosti, patrola je kasno primjetila neprijatelja i otvorila vatru povlačeći se, ali je ipak pretrpjela gubitke u 5 mrtvih drugova. Takođe, neoprežnošću te patrole neprijatelju nije bila postavljena zasjeda i ovaj je uspio sići u Maslovare uz manju borbu i hvatajući se desno šume produžio za K. Varoš.

⁴ Sljedeći tekst je dopisan zelenim mastilom, ćirilicom.

⁵ Pavle Ilić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 37/3, k. 875.

17 juna izvršena je reorganizacija četa u I bataljonu i formirana je III četa od rekonvalescenata, popunom starijih drugova—boraca.

Od 18 do 21 juna snage ove brigade nalaze se na položajima Golo Brdo—Borci prema K. Varoši. Za ovo vrijeme nije bilo nikakvih sukoba sa neprijateljem.

21 juna snage ove brigade čistile su teren od S. Vakufa do Šolaja ispod same Čemernice. U tom čišćenju učestvovao je i naš protivtenkovski vod.

22 juna patrola koja je krstarila po samoj Čemernici dozvolila je da joj četnička banda dođe za leđa, pomoću civila i čobana i svojom vlastitom nebudnošću i nepažnjom, zarobi tri druga, te smo tom prilikom izgubili 2 karabina i 1 p. mitraljez.

24 juna snage ove brigade krenule su u pravcu Aginog Sela—Bočca—Krmına, čisteći usput teren od četničkih bandi. U tom pokretu došlo je do manjih sukoba sa četnicima te je tom prilikom zarobljeno 2 četnika, jedan od njih se sada nalazi u BPO, i zaplijenjeno: 2 karabina, 50 metaka, 2 čebeta, 7 pari vojničkih cipela i 2 vojnička odijela.

27 juna snage ove brigade vodile su manju borbu sa četničkom grupicom, koja je pripuckavala sa Osmače, i rastjerala istu.

28 juna jedan dio snaga ove brigade izvršio je pokret do Čukovca, gdje je u toku sutrašnjeg dana stigao i ostali dio snaga ove brigade te su zauzeti položaji: Čukovac—Viševica.

29 juna neprijatelj je nadirao od Vagana prema položajima Čukovac, ispod same šume došlo je do borbe u kojoj smo imali dva nestala druga i jednog ranjenog. I ovi gubici su bili krivicom komandnog kadra, vodnika koji se povukao, a nije to učinio i sa osmatračima, tako da su ovi u borbi izginuli.

Za ovih proteklih 15 dana vršene su vježbe i to sa puškom i p. mitraljezom, pozdravljanje sa i bez oružja, kretanje u mjestu, zatim obuka u rukovanju sa protivkolskim topom itd.

Borbenost ove brigade nije na dovoljnoj visini obzirom na to što je komandni kadar dosta mlad i vojnički nedovoljno spreman, tj. slabo samoinicijativan.

Da bi se dobili željeni rezultati u pogledu vojne naobrazbe izrađuje se redovno plan za svakih 15 dana koje treba i mora svaki stariješina i pojedini borac da nauči, s jedne strane da se stariješine obuče lično za sebe, kako²

, a s druge strane da svaki pojedini borac zna ono najosnovnije iz voj. buke. Plan nije kruto postavljen tako da se on smatra kao obuka buržoaske vojske, već je u istom iznijeto najosnov-

² Na ovom mjestu tekst je nečitljiv.

nije i najpotrebnije za borca naše N.O. Vojske i bez kojega on uopšte ne može da pođe — da se snađe u borbi.

Izrađen je i ključ za brzu borbenu signalizaciju koja može dosta doprinijeti u samoj borbi ako se pravilno upotrebljava.

Sve ove stvari se prvo pretresu na zajedničkim štabskim sastancima održanim sa komandnim kadrom po bataljonima (štabovima bataljona, komandama četa, vodnicima i desetarima) i poslije toga opet se kontroliše rezultat uspjeha i nedostaci ispravljaju na licu mjesta. Još se koriste zapažanja pri samoj borbi i uopšte, i borbeno iskustvo i primjeri u toku ove dvije godine naše borbe.

Brigada je formirana od dva bataljona i prateći vod sa potrebnim sanitetskim osobljem po jedinicama i pri brigadi. Bataljoni su formirani od po tri čete.

Stanje odjeće i obuće jeste vrlo slabo. Ishrana, od kad se pribjeglo rekviziciji i konfiskaciji, unekoliko se popravila i može se kazati da je zadovoljavajuća.

Disciplina u ovoj brigadi može se reći da je na priličnoj visini obzirom na priliv ljudstva rekonvalescenata iz raznih brigada i njihovog ličnog oporavka u samoj brigadi na terenima po kojima se krećemo i ekonomsko stanje istih.

Formirana je brigadna ambulanta sa potrebnom upravom i referentom saniteta i u ambulanti se nalazi 10 bolesnih i ranjenih drugova.

Brigada je mlada i materijal je dosta dobar za rad, jedino je potrebno da se uloži više truda i volje od strane viših štabova kao pomoć nižem komandnom kadru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Radoš³

Komandant
Mečava⁴

³ Raičević

⁴ Narodni heroj Petar Mečava. Poginuo 1944 god. prilikom napada na Travnik kao zamjenik komandanta Četvrtke krajiške NOU divizije.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA ŠTABU
ČETVORTE NOU DIVIZIJE O IZVEDENIM AKCIJAMA U
VREMENU OD 16 JUNA DO 2 JULA 1943 GODINE¹**

ŠTAB
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA

Broj: sl.
2.VII. 1943 g.

ŠTABU IV N.O.U. DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam petnaestodnevni izvještaj o akcijama [i] vojnom radu jedinica ovog Odreda kako slijedi:

Dana 16.VI. poslije dizanja blindiranog voza na pruži Krupa—Novi neprijatelj je, iskoristivši ružno vrijeme i maglu, izašao u selo Gornje Petroviće i kad je vod naše II čete I bataljona pošao u sastav četi na zasjedu, naišao je na neprijatelja. kojom prilikom je poginulo pet partizana istog voda. O ovome je dostavljen izvještaj.²

17.VI. Petrovačka četa ovog Odreda postavila je zasjedu³ neprijatelju u Jasenici, ali neprijatelj nije naišao. Isto tako ova četa je držala zasjedu dana 18 i 19.VI. ali uspjeha nije bilo jer neprijatelj nije nailazio.

18.VI. I bataljon sa dijelom snaga postavio je zasjedu na cesti Bos. Krupa—Petrovac, kojom prilikom je zarobio jedna kola natovarena sa trenicom, 2 konja i kola od civila koji je pošao u Krupu da prodaje trenicu.

Istog dana snage II čete II bataljona postavile su zasjedu u Brdarima ali neprijatelj nije nailazio.

21.VI. 2 četa II bataljona postavila je zasjedu četničkoj bandi ispod sela Bos. Milanovca. Zasjeda je otkrivena i banda nije naišla.

22.VI. na zasjedi na cesti Krupa—Petrovac dio snaga I bataljona zarobio je dvojica kola, 4 konja, 110 kg ječma i drugih stvari koje su civili potjerali u grad za prodaju⁴ i 49.000 din od švercera.⁵

20.VI. Petrovačka četa ovog Odreda dobila je zadatak da postavi zasjedu na cesti Risova Greda—Krupa. Neprijatelj nije

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Voino-istoriskog instituta pod reg. br. 9 1—3, k. 1630.

² Vidi dok. br. 60.

³ Isto

⁴ Kraj rečenice na originalu dopisan je zelenim mastilom, latinicom.

⁵ Vidi dok. br. 60.

nalazio. Potom je ova četa dobila zadatak da se krene preko Krnjeuše, Vođenice za Smoljanu. Dana 22 do 24.VI. ova četa isturala je patrole prema Kapjuvu i Petrovcu radi izviđanja neprijateljskih snaga i kretanja. Dana 25.VI. patrole ove čete izvukle su trojicu partizana iz Smoljana koji su imali namjeru da idu četnicima. Dana 28.VI. ova četa prebacila se u sastav II bataljonu ovog Odreda.

23 i 24. VI. jedan vod II čete II bataljona držao je zasjedu u Brdarima. Neprijatelj se nije kretao.

24.—25.VI. dio snaga I bataljona dočekaao je neprijateljsku biciklističku patrolu, kojom prilikom je zarobio 3 bicikla na cesti Krupa—Petrovac. Ranjena su tri neprijateljska vojnika, od⁶ kojih je 1 mrtav ostao.

Svakodnevno su postavljane zasjede od manjih naših snaga četničkim grupicama koje su se po koji put izvlačile u sela Kljevce, B. Milanovac i dr., ali se nije uspjelo da se banda pohvata. Isto tako isturane su manje naše grupe na cestu prema Prijedoru odnosno Koprivni pa i po noći, ali se nije uspjelo dočekati četničke bande.

Pored toga vršeno je prebacivanje karavana i osiguranje preko ceste za Ribnik.

U toku proteklih 15 dana neprijatelj nije navaljivao na našu oslobođenu teritoriju.

Veze preko relejnih stanica uspostavili smo sa Kozarskim odredom. Ova veza je stalna ali je dosta spora radi daljine. Isto tako stalnu vezu imamo sa Banijom. Vezu prema Ribniku imamo čestu i sigurnu tako da sva pošta kao i naređenja idu redovno, samo i ova veza je spora radi udaljenosti. Zbog toga pisma koja nam dolaze od Štaba IV divizije stižu za 4 dana.

Vojnički rad održavanje praktičnih i teorijskih časova po vojnom pitanju i vojničkoj naobrazbi kako partizana tako i komandujućeg kadra desetara, vodnika, delegata, komandira i dr. održavaju se redovno najčešće po jedinicama. Sastancima i časovima komandnog kadra četa i štaba bataljona prisustvuje po dva člana Štaba Odreda. Kadrovi su mladi, ali pokazuju dosta interesovanja za vojničko vaspitanje i rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
S.⁷ Makić

Komandant
Milančić⁸

(M.P.)

⁶ Isto kao pod 4

⁷ Stojan

⁸ Miljević

BR. 12

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 3 JULA 1943 GOD. ŠTABOVIMA DIVIZIJA O
FORMIRANJU EKONOMSKOG OTSJEKA¹**

ŠTAB
II BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Br. sl.
3 jula 1943 g.

**ŠTABOVIMA IV, X I XII NOU DIVIZIJE I KOMANDAMA
DRVARSKOG I PODGRMEČKOG PODRUČJA**

U cilju što uspješnijeg i cjelishodnijeg rukovanja sa ekonomskim dobrima na slobodnoj teritoriji Bos. Krajine i što boljem i pravilnijem snabdijevanju naših operativnih jedinica, odlučili smo formirati **ekonomski otsjek** pri štabu II Bos. NOU korpusa.

Za šefa Ekonomskog otsjeka postavlja se drug **Gojko Latinović**, dosadašnji komandant Drvarskog područja.

Za zamjenika šefa E.O. druga **Bačkonju Đuru**, dosadašnjeg intendanta ovog korpusa.

Za pomoćnike šefa Otsjeka postavljaju se drugovi **Pero Kecman**, dosadašnji intendant V NOU divizije, i **Slobodan Pilipović**, dosadašnji zamjenik intendanta Korpusa.

Ostalo pomoćno ljudstvo odrediće se naknadno prema predlogu Otsjeka.

Štabovi divizija će upoznati svoje intendanture sa odlukom štaba Korpusa o formiranju Ekonomskog otsjeka potpomažući pravilan rad i odnose naših ekonomskih organa i uzdižući njihova znanja.

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
otsutan

K o m a n d a n t
S. Rodić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 8/1—2, k. 456.

BR. 13

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE NOU DIVIZIJE OD 3 JULA 1943
GOD. O BORBAMA NA KOMUNIKACIJI BUSOVAČA—KI-
SELJAK I OSLOBOĐENJU KAKNJA¹

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
Sl.

Dne 3 jula 1943 god.

IZVEŠTAJ O AKCIJAMA V NOU DIVIZIJE

Jedinice naše divizije u svome maršu sa sektora Fojnica —Kreševo, nakon prebacivanja preko ceste Busovača—Kiseljak, sačekale su u zasedi neprijateljsku kolonu i razbile je.² U toj akciji neprijatelj je pretrpeo sledeće gubitke:

Ubijeno i ranjeno 10 vojnika, među kojima jedan nemački oficir — ubijen.

Zarobljen šofer luksuznog automobila.

Zaplenjena zvesna količina oružja, municije i razne vojničke spreme.

Uništeno je:

Motocikla dva,

1 luksuzni auto i

1 kamion

Naši gubici:

1 mrtav i 3 ranjena.

Prema naređenju Štaba ove divizije I, IV i VI NOU brigada dobile su 28.VI.1943 god. zadatak prebacivanja preko reke Bosne i likvidaciju neprijatelja u rudniku Kakanj i u okolini.

Zadatak I brigade: Likvidacija neprijatelja u Kakanju i mestima Čatići i Doboj.

Zadatak IV brigade: Likvidacija neprijatelja u ž. stanicama Porječani i Dobrinje.

Zadatak VI brigade: Likvidacija železničkih stanica Modrinje i Jehovina.

Jedinice naših brigada u brzom naletu izvršile su svoje zadatke. Akcija je započela 28. VI. t.g. u 12 noću. Neprijatelj je bio iznenađen brzinom naleta naših jedinica te u nekim mestima nije uspeo ni da pruži otpor. 29.VI. t.g. ujutro bio je

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19/7, k. 781. Izvještaj je vjerovatno poslat Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije.

² Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 105.

2.10.1943
 1.10.1943
 1.10.1943

1.10.1943
 1.10.1943
 1.10.1943

Izveštaj o akcijama V NOV divizije

Jedinice naše divizije u svome napadu na sektora Fožnica - Dobrevo, nakon preoblikovanja preko reke Bosne - Ključak sašlele su u masi neprijateljske kolone i probila je. U toj akciji neprijatelj je pretrpio sljedeće gubitke:
 Ubijeno i ranjeno 10 vojnika sedla kolona jedan komandir
 Zarobljeno četiri lukavskog automobila.
 Naplijeno izvozna bolnička oružja, municije i razne vojničke opreme.
 Uzeto je:
 Motocikla dva,
 1 lukavski auto i
 1 kamion
 Radij pušica
 1 orotar i 3 ranjena.

Prema naredjenju Vrhovne ove divizije I, IV i VI NOV brigada dobile su 20.VI.1943 god. zadatak preoblikovanja preko reke Bosne i likvidaciju neprijatelja u okolini.

Zadatak I brigade likvidacije neprijatelja u Kabinju i mestima čitli i Doboj.
 Zadatak IV brigade likvidacije neprijatelja u Štencu i Perjevanj i Dobrinja.
 Zadatak VI brigade likvidacije neprijatelja u Dobrinju i Dobrinje.

Jedinice naših brigada u ovom napadu izvršile su svoje zadatke. Akcija je započela 20.VI.1943 u 12 sati. Neprijatelj je bio iznenađen brzinom naših jedinica te u nekoliko mesta nije uspeo ni da pruži otpor. 23.VI.1943. akcija nije je otpor neprijatelja na ovom predviđenim pravcima akcije. Naša divizija preko je reke Bosne.

Rezultat akcije:
 Ubijenih neprijateljskih vojnika :
 11 vojnika
 Zarobljeno:
 190 vojnika i
 4 oficira
 Naplijeno oružja, municije, municije i ostale opreme:
 100 pušica,
 1 teški mitraljez,
 3 puške mitraljez,
 94.000 metaka
 150 komada bombi,
 3 strojice,
 6 pištolja,
 1 vagon dinamita i veće količine dinamita i kugli,
 1 vagon sedera,
 23.000 kgr. pšenice brašna,
 5.000 kgr. pšenice,
 200 kgr. aluminijuma, *... kao prvi vojni materijal*
 1 vagon stoka,
 3.000 litara petina sa jelo i
 oko 1.000.000 kuna.
 Sve ovo naplijeno su veće količine odeće, obuće i raznog drugog

materijala.

Priloge

Odeljenje postrojenja za eksploataciju rudnika Kabanj.
 Električna centrala sa transformatorom, koja je snabdevala rudnik
 Kabanj i Dobrevo sa energijom.
 2 električna mesta preko reke Bosne, između Kabe i Visokog,
 1 veliki električni prenosni stubovi 10 m.
 6 električnih stanica na putu Kaba - Visoko i na st. Dobrinja,
 1111, Dobrinja i Perjevanj.

otpor neprijatelja na svim predviđenim pravcima slomljen.
Cela divizija prešla je reku Bosnu.³

Rezultat akcije:

Ubijenih neprijateljskih vojnika:

21 vojnik

Zarobljeno:

130 vojnika i

4 oficira

Zaplenjeno oružja, municije, namirnica i ostale spremne:

105 pušaka,

1 teški mitraljez,

5 puškomitraljeza

94.000 metaka

250 komada bombi,

3 strojnice,

6 pištolja,

1 vagon dinamita i veća količina štapina i kapisla,

1 vagon šećera,

23.000 kgr pšeničnog brašna,

5.000 kgr pasulja,

300 kgr slanine,

1 vagon stoke, — 500⁴ pari vojn. cipela

3.000 litara zejtina za jelo i

oko 1.000.000 kuna.

Sem ovoga zaplenjene su veće količine odeće, obuće i raznog drugog materijala.

Uništeno je:

Celokupna postrojenja za eksploataciju rudnika Kakanj.

Električna centrala sa transformatorom, koja je snabdevala rudnike Kakanj i Brezu sa energijom.

2 železnička mosta preko reke Bosne, između Lašve i Visokog.

1 veliki železnički propust dužine 10 met.

6 železničkih stanica na pruzi Lašva — Visoko i to: Ž. st. Jehovina, Modrinje, Kakanj, Čatići, Dobrinje i Porječani.

4 železničke kompozicije (4 lokomotive sa 80 vagona),

3 drvena mosta i 1 betonski most na r. Bosni,

Onesposobljena je pruga u dužini od 30 km.

U reku Bosnu survane su velike količine uglja namenjenog za Nemačku.

Naši gubici:

2 poginula,

8 lakše ranjenih i

³ Isto

⁴ „500 pari vojn. cipela“ u originalu dopisano plavim mastilom. latinicom.

1 teže ranjen.

Prilikom oslobođenja Kaknja⁵ radnicima i siromašnom stanovništvu razdeljeno je preko 4 vagona namirnica i razne robe.

Rudnik uglja Kakanj stoji u proizvodnji uglja na prvom mestu u takozvanoj „NDH“ a na drugom mestu u Jugoslaviji. U njemu je radilo oko 2.000 radnika. Dnevna proizvodnja bila je 100—150 vagona uglja. On je snabdevao ugljem električne centrale Zagreba, Sarajeva, Zemuna i Broda. Sem toga livnica čelika u Zenici upotrebljavala ga je za dobivanje specijalnog čelika. Kakanjski ugalj, zbog njegove visoke kaloričnosti, upotrebljavao se i za lokomotive brzih vozova.

Stanovništvo Kaknja, rudarski radnici iz mesta i okoline, živelo je u teškim prilikama. Usled nedostatka namirnica narod je gladovao. Na licima svih vidi se iscrpenost. Naše jedinice dočekane su sa oduševljenjem u Kaknju. Moglo se čuti na ulicama kako radnici jedan drugome čestitaju naš dolazak. Njihova radost zbog našeg dolaska ispoljila se najbolje kad su pomagali našim borcima rušiti mostove i druge objekte.

29.VI 1943 uveče održan je u gradu veliki politički zbor.

Održana je takođe i jedna kulturna priredba, koju je narod dobro posetio.

Za celo ovo vreme neprijateljska avijacija vršila je žestoka bombardovanja naših položaja oko grada i komore koja je evakuisala plen.

Po ceo dan, i to po 10 i više teških bombardera, skoro od 4 ujutro do 8 naveče bombardovali su i mitraljirali okolna sela i položaje. Varoš Kakanj nisu tukli.

Od toga bombardovanja imali smo 4 mrtva i 17 ranjenih.

Po završetku ove akcije jedinice naše divizije nastavile su ofanzivne operacije u pravcima rudnika Breze, Vareša i Zenice.⁶

1.VII. 1943 g. neprijatelj je pokušao da interveniše iz Zenice u pravcu Kaknja.⁷ Jedinice naše VI brigade sačekale su neprijatelja i odbacile ga uz gubitke

2 mrtva i 5 ranjenih.

Mi nismo imali gubitaka.

2.VII.1943 g. tri satnije Nemaca pošle su iz Vareša za Borovicu. Jedinice naše I brigade sukobile su se sa istim oko 16 h i uspele ga potući. Neprijatelj je u neredu pobeo.⁸

Rezultat akcije:

Neprijateljski gubitci iznose oko 50 mrtvih i ranjenih.

⁵ Opširnije vidi u dok. br. 42, 113 i 243.

⁶ Vidi dok. br. 166.

⁷ Vidi dok. br. 171.

⁸ Vidi dok. br. 42 i 166.

Zaplenjeno 45 mitraljeskih kištri sa municijom,
nekoliko karabina,
1 automatska puška sa 11 metaka,
1 snajper — karabin,
1 mali bacač,
nešto čebadi, šatorskih krila i ostale ratne spreme.

Naši gubici

3 mrtva i 5 ranjenih

30.VI 1943 g. uveče ušle su jedinice naše I brigade u mesto Kraljeva Sutjeska, u kojoj se nalazilo svega oko 15 vojnika i nešto milicije. Tom prilikom zarobljen je 1 domobran i 1 milicioner. 1 žandarmerijski narednik je ubijen. Zaplenjeno je 3 karabina.

29 juna t.g. neprijatelj je rano pokušao da nadire od Visokog u pravcu Kaknja u jačini od 400 vojnika, 2 blindirana voza, 2 tenka u nameri da opravi prugu. Borba je počela u 5 časova ujutro i trajala je do same noći. Istoga dana neprijatelj je žestoko sa 7 aviona bombardovao naše položaje. Pred samu noć, neprijatelj je odbijen uz osetne gubitke. Naši gubici: 1 mrtav i 1 ranjen od aviona.

30 juna jedinice naše IV brigade prilikom pokreta ka selu Prhovu naišle su na neprijateljsku kolonu. Razvila se kraća borba i neprijatelj je bio razbijen. Tom prilikom zaplenjeno je 2000 pušč. metaka i nešto sprema. Naši gubici: 1 mrtav od aviona.⁹

U noći između 30—1 t.m.j. izvršen je napad na rudnik Brezu i žel. stan. Dabravine¹⁰ na pruži Vareš—Visoko. Zapaljena je žel. stanica Dabravine i razoreno 400 met. pruge. Gubici neprijatelja u ovoj akciji bili su osetni, ubijen je jedan potpukovnik a jedan bojnič je teže ranjen. Naši gubici: 3 mrtva, 7 lakše i 3 teže ranjena. Zbog pojačanja koje je neprijatelj stiglo u toku noći pred akciju, naše jedinice nisu mogle zauzeti rudnik Brezu.

Neprijatelj je u jačini od jedne bojne 1 jula napao sa tri pravca našu posadu u gradu rudniku Kakanj. Rudnik je napušten u 15 časova.

Prilikom napuštanja rudnika pošao je sa našim borcima veći broj radnika koji su se dobrovoljno javili u redove NOV.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politikomesar
Materić¹¹

Komandant
Mil.¹² Morača

(M.P.)

⁹ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 105.

¹⁰ Isto i 42

¹¹ Ilija

¹² Milutin

OBAVJEŠTENJE ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 3 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE O BORBAMA JEDINICA NA PRAVCU ŽIVINICE—ĐURĐEVİK —DŽEBAR¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
3 jula 1943

ŠTABU II PROL. DIVIZIJE

1) U toku jučerašnjeg dana i noću jedinice naše VIII brigade i VII Krajiške vodile su borbe sa neprijateljem.² VIII brigada koja je nastupala prema s. Gračanici i s. Lukavici odbijena je od strane neprijatelja. Tu je neprijatelj bio utvrđen na položajima i davao je jak otpor. Uslijed nemanja municije snage VIII brigade povukle su se na polazne položaje. Sada se nalaze na liniji s. Džebarski Gladojevići.

VII Krajiška brigada uspjela je da izbiže na liniju s. G. Višća—s. Đurđevik—s. Bašigovci. Protjerali su neprijatelja iz Rudnika na Đurđeviku i zapalili ga. U borbama na pravcu prema s. Živinicama naišli su na dijelove „Vrađije divizije“.³ Cestom od Živinica prema Đurđeviku neprijatelj je patrolirao sa 3 tenka i sa 1 tanketom. Uslijed neuspjeha na pravcu VIII brigade VII Krajiška povukla je za nešto svoje snage u nazad na liniju Markovac (k. 612)—s. Vrnojevići—s. G. Višća.

Izdali smo naredenje i VIII brigadi i VII Krajiškoj da zajedničkim snagama produže napredovanje ka dolini Spreče.

2) Naša Osma brigada takoreći nema uopšte municije što joj onemogućava svako jače angažovanje u borbi. Molimo vas da nam hitno uputite ako imate nešto municije za popunu naših brigada.

3) Molimo vas da nam pošaljete radio vijesti te ostale vijesti sa kojima raspolazete.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Đuro

Za komandanta
S.⁴ Bjelajac

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 21/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 8 i 15.

³ Vidi dok. br. 178 i 268.

⁴ Stanko

P.S.⁵ Bilo nam je obećano da ćemo u Kladnju dobiti municije, međutim nismo dobili ništa iako su naši intendant bili tamo.

BR. 15

OBAVJEŠTENJE ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 3 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE O KONCENTRACIJI NEPRIJATELJA U BJELANOVICI I ŽIVINICAMA¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE

3 jula 1943 14 čas. 50 min.

ŠTABU II PROL. DIVIZIJE

Prema poslednjim izveštajima situacija na našem sektoru izgledala bi ovako:

Na sektoru VII Kraj. brigade neprijatelj je jutros dobio pojačanje od oko 12 do 15 kamiona i 2 do 3 tenka.² Jačina neprijateljskih snaga ceni se na oko 400—500 vojnika. Jednim svojim delom neprijatelj nadire sa istočne strane drumu a drugim sa zapada.³ Kolona koja nadire sa zapadne strane drumu uspela je jednim delom da se provuče kroz raspored naših snaga i da zauzme Bjelanovicu.

Prema prikupljenim podacima do juče je stiglo u Živinice 32 kamiona neprijateljskih vojnika.⁴

Na sektoru VIII brigade neprijatelj je isto tako aktivan ali o današnjim borbama nismo još dobili izveštaja.⁵ Brigada se priprema da ponovo preduzme napad.

VIII brigada takoreći uopšte nema municije. U slučaju jačeg nadiranja neprijatelja na tome pravcu brigada će morati odstupati bez borbe.

⁵ Sljedeći tekst je naknadno dopisan na mašini, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta po' reg. br. 23/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 268.

³ Isto

⁴ Isto

⁵ Vidi dok. br. 14.

Pojavljuju se banditi milicionari koji napadaju na naše kurire. Tako su danas u s. Tarevu oteli konja kuriru VII Kraj. brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab, načelnik
Mil.⁶ Pavlović

BR. 16

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 3 JULA 1943 GOD. ŠTABU PETE I DVANAESTE BRIGADE ZA IZVRŠENJE POKRETA I POSIJEDANJE NOVIH POLO- ŽAJA¹

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
O-P-Str. pov. br. 4/43
3 jula 1943 god.
Položaj

ŠTABOVIMA V I XII KNOU BRIGADE I ŠTABU BPO

Položaj

U vezi situacije u Istočnoj Bosni, zauzimanja po našim snagama Srebrenice, Vlasenice, Olova i Han Pijeska,² kao i situacije u ostalom dijelu Krajine, povoljno i brzo razvijanje odreda oko Glamoča, Drvara, Grmeča i Kozare, te potrebe aktiviziranja svih onih naših snaga u Krajini i Cent. Bosni, snage ove divizije izvršiće niže navedeno pregrupisanje:

V KNOU brigada, izvršiće u toku današnjeg i sutrašnjeg dana pokret po dijelovima, sa linije Živinice—Bokani—Maslovare, na liniju Maslovare (Borci—Garići)—Liplje—Klupe—Pribinić.³ Na pomenutoj liniji, zadatak je kontrola pravca Kotor Varoš—Obodnik, hvatanje veze na liniji Pribinić—Šnjegotina sa snagama II KNOU brigade, sa jednim bataljonom pročistiti Bukvić i Gradinu na Uzlomcu od zaostatka Maslovarske četničke čete, kod prolaska bataljona, za Liplje. Čim se uhvati veza sa snagama II brigade, izvijestite ovaj štab da bi se mogli dati zadatci II i V KNOU brigadi za dalji rad.

XII KNOU brigada i BPO, djelovaće kao operativna grupa na sektoru južno od Banje Luke, između rijeka Vrbasa i Vrba-

⁶ Milivoje

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 869.

² Vidi tom IV, knj. 14. dok. br. 78, 79, 83. 93 i 108.

³ Vidi dok. br. 32.

nje, dotičući se padina Dnolučke Planine, Galice i Vlašića, južne strane Borja, sa posebnim zadacima odreda (mobilizacija i formiranje novih četa) i brigadom kao udarnom grupom protiv četnika Laze Tešanovića, i akcijama na komunikaciji Banja Luka—Jajce, Banja Luka—Kotor Varoš—Obodnik, i Turbe—Vitolje—Skender Vakuf, i Kotor Varoš—Skender Vakuf. Radi zaštite bolnice, koja će se nalaziti na prostoriji Kovačevići—Čudnići—Palivuk, stajati u češkoj vezi sa štabom I Bosanskog korpusa i bolnicom, kako kurirskoj tako i preko karavana, prilikom odašiljanja hrane za bolnicu. Zaštitu bolnice shvatiti tako da se bolnica pravovremeno obavijesti o eventualnoj opasnosti koja bi im prijetila nadiranjem jačih neprijateljskih snaga preko sektora ove grupe.

U zajedničkim akcijama ove grupe (XII KNOUB i BPO), akcija će se izvoditi pod komandom komandanta XII KNOUB druga Mečave.⁴

U pogledu akcija i mobilizacije i uopšte aktivnosti ove grupe trebaju imati štabovi i XII i odreda punu samoinicijativnost. Pristupiti izvođenju diverzionih akcija na cesti Jajce—Banja Luka i pruži Banja Luka—Kotor Varoš. U tom cilju formiraće i XII i BPO pionirske vodove, snabdjevene sa pionirskim najnužnijim alatom.

V i XII KNOU brigada uputiće u štab I B.NOU korpusa za zaštitnicu po 10 vojnika, mladih, puzdanih, dobro obučених i naoružanih. Ovo izvršiti odmah po prijemu ove naredbe.

Štab divizije nalaziće se bliže grupi II i V KNOU brigade. u vezi novih zadataka ove divizije, koje će izvršiti pomenuta grupa.

Veza i BPO i XII KNOU brigade sa štabom divizije biće povremena preko naše jedinice koja će biti na Borcima (Maslovare), i preko V KNOU brigade. Sutra i prekosutra (4 i 5 ovog mj.) slati vezu za štab divizije u Maslovare. Radio vijesti dizati iz Šipraga od OK za srednju B[osnu].

Štabovi svih jedinica dužni su da preduzmu sve mjere kako bi se odnos svakog našeg vojnika prema pozadini postavio pravilnim, da bi se i politički uticaj naše vojske što više učvrstio. Analizirati pred strojem i raspraviti sve slučajeve nepravilnih postupaka iz dosadašnjih akcija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba

Mirko⁵

Komandant

Šoša⁶

⁴ Narodni heroj Petar Mečava. Poginuo 1944 god. kod Travnika kao zamjenik komandanta Četvrtе NOU divizije.

⁵ Mirko Pekić

⁶ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša. Poginuo 1944 god. kod Travnika kao komandant Četvrtе NOU divizije.

BR. 17

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
3 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD
NA NEPRIJATELJSKI GARNIZON U ZVORNIKU¹**

ŠTAB
I PROLETBRIGADE
BR.—499
3 jul 1943

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1.— Naređenjem štaba Divizije noćas — 3 jula — izvršiće se likvidacija neprijateljskog garnizona u Zvorniku.²

U likvidaciji učestvovaće i to:

Između Drine i drumu Zvornik — Tuzla I Proleterska brigada sa 4 bataljona i 1 bataljonom II Vojvođanske brigade.

Između drumu Zvornik—Tuzla i drumu Zvornik—Bijeljina napadaće 1 bataljon I Proletbrigade i 1 bataljon II Vojvođanske brigade, dok će ostali deo II Vojvođanske brigade na Lipovcu i Karakaji obezbeđivati ovu napadnu grupu od pravca Bijeljine.

Prva Vojvođanska brigada orijentisaće se prema Capar-dama koje će po mogućstvu i likvidirati.

2.— Po uspešno završenoj likvidaciji Zvornika I Vojvođanska brigada orijentisaće se prema Tuzli a II Vojv. brigada prema Kozluku i dalje prema Bijeljini. I Proleterska brigada će služiti kao rezerva sa po dva bataljona na oba pravca, dok će jedan bataljon ostati radi održavanja reda i vršenja evakuacije u Zvorniku.

Na osnovu prednjeg naređenja raspored naših jedinica za napad biće sledeći:

a) II i III bataljon izvršiće napad na Mlađevac napadajući ga i to II bataljon od slova „V“ reči Vlasinje ka koti 527 pa u levo a III bataljon sa pravca Sultanovići držeći sa svojim desnim krilom levoga krila II bataljona pa u levo do isključno grada. Po likvidaciji Mlađevca ovi bataljoni se okreću uzdužno kosom ka Kuli Gradu i pomoći ostalim bataljonima, ako već ne budu likvidirali, likvidaciji Kule Grada.

b) IV i VI bataljon napadaće prostoriju Gaj—Kula Grad produžujući dalje ka Zvorniku, i to: VI bataljon napadaće Kulu Grad sa južne strane nadirujući dalje ka džamiji u Zvor-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 32/1—2, k. 709.

² Vidi dok. br. 48 i 180.

niku, držeći se desnim krilom drumu i Drine. IV bataljon napadaće Gaj i severozapadnu stranu Kule Grada nadirući uporedno sa VI bataljonom ka crkvi u Zvorniku. Levo od IV bataljona duž drumu preko kote 249 napadaće jedan bataljon II Vojvođanske brigade sa kojim održavati vezu.

c) I bataljon u toku dana preći će cestu kod Lisine i između Lisine i Stana se zadržati. Ovaj bataljon će u zajednici sa jednim bataljonom II Vojvođanske napadati preko Zmajevca grad između komunikacija Zvornik—Tuzla, Zvornik—Bijeljina. Ovo će biti posebna kolona kojom će komandovati štab I bataljona I Proletbrigade. Štab I bataljona sastaje se sa štabom Vojvođanskog bataljona i sa njim proceniti najpovoljnije pravce za napad te grupe i prema tome izvršiti raspored.

Za vreme napada na sam Zvornik II i III bataljon po likvidaciji Mladevca zadržaće se na Kuli Gradu i služiti kao opšta rezerva jedinica koje napadaju Zvornik.

3.— Celom južnom grupom bataljona komandovaće Štab I Proletbrigade, zapadnom grupom ka Capardima Štab I Vojvođanske brigade a napadnom i obezbeđujućom grupom sa severa Štab II Vojvođanske brigade. Prema tome naš I bataljon će se za eventualne potrebe obraćati i izveštavati Štab II Vojvođanske brigade.

4.— Po uspešno završenoj akciji na Zvornik raspored naših bataljona biće sledeći:

I bataljon smestiće se na prostorijsu sela Karakaja i Jardan, IV bat. na prostorijsu s. Grbavci. Ovi će bataljoni služiti kao rezerva jedinica II Vojv. br. na pravcu Kozluk—Bijeljina, sa kojima održavati tesnu vezu.

II bataljon smestiće se na prostorijsu s. Planina—Orahovac a VI bat. na prostorijsu s. Kulići—Glumine. Bataljoni će služiti kao rezerva na pravcu Caparde—Tuzla I Vojvođanskoj brigadi.

III bataljon ostaće kao posadni bataljon u gradu i vršiće evakuaciju sveg zaplenjenog materijala za Liplje. Ukoliko Caparde budu likvidirane, o čemu ćemo dobiti izveštaj od I Vojv., onda sav materijal evakuisati drumom preko s. Ljeskovicice i odatle drumom ka Šekovićima, no ipak gledati da se bataljon ne rastura. Bataljon će se starati da se u gradu ne desi nijedan slučaj pljačke privatnih stanova niti pak da se imovina Nar. osl. vojske raznosi, u kom cilju postaviti ispred svakog magacina stražara a po varoši odrediti za svaku ulicu i grupu ulica patrole i po jednog političkog rukovodioca koji će biti odgovoran za tu grupu ulica da se ne desi pljačka. Bataljon će nastojati da se po ulicama duž Drine ne pojavljuju mnogo vojnici s obzirom da s one strane postoji belogardejska posada. U delokrug obezbeđenja i evakuacije spada i selo D'vić u koga

poslati obavezno najmanje jedan vod koji će čuvati materijal do dolaska intendantskih organa.

5.— Štab brigade u vremenu napada nalaziće [se] na pravcu Pravoslavna Kamenica — Šabići — Sultanovići — Kula Grad — Zvornik, gde slati izveštaje.

6.— Znake raspoznavanja bataljoni su već dobili a svetlosne upotrebiće bataljoni prilikom izbijanja na Mlađevac, Kulu Grad, Zmajevac i Zvornik po 2 jednobojne rakete.

7.— Raspored postojećih bacača:

I bat. za svoju grupu primiće bacač sa minama od II Vojv. brigade.

IV i VI bat. uzeće bacačka odeljenja VI bataljona i I Vojv. brigade. Bacač I Vojv. brigade se nalazi prema sinočnjem naređenju kod našeg II bataljona.

Bacačka odeljenja III i II bataljona poći će sa svojim bataljonima do likvidacije Mlađevca a onda se uputiti preko Kule Grada i priključiti bacačkim odeljenjima IV i VI bataljona radi likvidacije Zvornika.

8.— Hirurška ekipa nalaziće se u s. Glodi.

9.— Prihvatna stanica (brigadno previjalište) u s. Pravoslavna Kamenica — Šabići. Za ovu ekipu odrediće referent saniteta izvestan broj sanitetskog osoblja koji će vršiti prihvati i dalje transportovanje za s. Glodi. Ostali deo brigadnog saniteta biće u s. Glodi. Iz s. Glodi organizovaće se transport težih ranjenika dalje ka Šekovićima.

10.— Tehnička četa i intendantura nalaziće se u s. Glodi s tim što će intendantura po likvidaciji Zvornika pristupiti evakuaciji istog.

11.— Svi bataljoni će odmah po dobijanju naređenja poslati po jednog najjačeg konja sa samarom za brdski top preko Prav. Kamenice za Donje Đevanje i predati ih drugu Gavričenku.³

12.— Početak samog napada tačno u 21 čas. Bataljoni će nastojati da do tog vremena izvrše sve pripremne radnje i podilaženja tako da se u tome vremenu otpočne sa stvarnim napadom. Napad se po potrebi produžava i danju do likvidacije.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB BRIGADE

Zam. politkomesara
Korać⁵

Zam. komandanta
Miloje⁶

³ Aleksandar Gavričenko

⁴ Opširnije o ovim borbama vidi u dok. br. 262.

⁵ Dušan

⁶ Milojević

BR. 18

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME KRAJIŠKE BRIGADE OD 3
JULA 1943 GOD. ŠTABU SEDME NOU DIVIZIJE O NEPRI-
JATELJSKOM PRODORU U PRAVCU S. BRNJICA¹**

ŠTAB VII KR. N.O.U. BRIGADE

3 jula 1943 god.

s. Tarevo

ŠTABU VII DIVIZIJE N.O.V.

Položaj

Jutros je neprijatelj² manjim snagama uspio da se provuče kroz naše redove vođen dobrim poznavacima terena, kad je prošao tako neprimijećen, on je tu uputio dosta jake snage i sad nadire u pravcu s. Brnjica. Jedna druga kolona izbila je u s. Vrnojevići.

Sa našim bat. koji su ostali sada za leđima neprijatelju uputili smo vezu i naredili da udare u leđa neprijatelju.

Za svaki slučaj treba što hitnije nabaciti jedan bataljon na Lupoglavo (Tarevo) koji bi bar zaustavio neprijatelja dok stignu bataljoni.

Motorizacija ide komunikacijom; jaka je oko 15 tenkova i kamiona.

Neprijatelj nastupa i sa drugu stranu komunikacije.

S. F. S. N.

u 12 i 15 časova

(M.P.)

Komandant
R. Marjanac

Primljen u 16.15 č.³

¹ Original, pisan plavim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 53, k. 856.

² Na ovom sektoru dejstvovala je 369 njemačka divizija. Vidi dok br. 268.

³ U originalu dopisano zelenim mastilom, ćirilicom.

BR. 19

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA KOZARSKOG NOP ODREDA OD
3 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I TREĆEG BATALJONA
O NAPADU NA ŽANDARMERISKU KASARNU U LAMOVITOJ¹**

ŠTAB
KOZARSKOG NOP ODREDA
3 jula 1943 g.

DRUGARSKIM ŠTABOVIMA I i III BATALJONA

Položaj

Snage našeg II bataljona izvršile su uspješnu akciju na žandarmerijsku kasarnu u Lamovitoj.² Poslije munjevitog napada stanica je preuzeta. Žandarmi su pokušali da dadu otpor, ali su bili iznenađeni iznenadnim napadom i tom prilikom su imali 6 mrtvih i 2 ranjena. Naši u toj borbi nisu imali nijednog gubitka. Tom prilikom je zarobljeno: 20 karabina, 1 zbrojovka, 6000 metaka, 20 ratnih sprema, 20 čebadi, 10 šinjela, 20 pari cipela, 20 bombi i 18 odijela. Poslije borbe škola je zapaljena.³ Zarobljeno je 10 oružnika.

U ovoj borbi su se istakli sljedeći drugovi: Lazo Predojević, Novak Ljubomir (domobran koji je prije desetak dana došao nama), Grahovac Dušan, Bjelovuk Branko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Milan⁴

Komandant

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1/1—1, k. 1625.

² Vidi dok. br. 85.

³ Škola je zapaljena jer je bila pretvorena u uporište domaćih kvislingovaca.

⁴ Zgonjanin

IZVJEŠTAJ DELEGATA VRHOVNOG ŠTABA OD 4 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA PODRUČJU ŽIVINICE¹

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Jutros u 7 č. 30 m. primio sam izveštaj od VII Krajiške brigade da sa svojim bataljonima drži položaje na liniji: k. 465 (s. Djedina)—Bjelanovica (k. 423)—Lučino Brdo (k. 467)—Brda (k. 535). U tom izveštaju kaže da je u toku jučerašnjeg dana² neprijatelj imao osjetne gubitke na položajima IV bataljona, oko 20 ranjenih i mrtvih. VII brigada nije imala gubitaka.

Pojačanje neprijatelja u toku 3 jula iznosilo je 500 vojnika i 7 tenkova.

VIII Hrvatska brigada izvršila je noćas napad na s Gračanicu i Zloselo. Još nemamo izveštaja o rezultatu ove akcije.

II Prol. brigada jutros oko 7 časova izbila je svojim čelom u visini sela Lupoglavo (Tarevo). Naređeno joj je da sa l nije s. Brnjica—Selo Pravoslavna G. Višća—s. Odorovići napadne neprijatelja opštim pravcem s. G. Višća—s. Živinice.³

Ovaj napad moći će da usledi organizovano verovatno tek večeras.

Sa Štabom II Prol. divizije još nemam veze.

Oko 8 časova stigao je ovde drug Jakšić⁴ sa određenog sastanka i kaže da je on pregovarao sa tuzlanskom posadom a ne sa zvorničkom, prema tome trebalo bi Koču izvestiti o tome da bi on mogao izvršiti predviđenu akciju, dok neprijatelju ne stignu pojačanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

4 jula 1943
u 9 č. 30 m.

Veljko⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 33—1, k. 9 A.

² Vidi dok. br. 26.

³ Vidi dok. br. 168.

⁴ Pavle Jakšić, komandant Sedme NOU divizije

⁵ Pavle Ilić

BR. 21

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE DIVIZIJE OD 4 JULA 1943 GOD.
ŠTABU PRVE PROLETERSKE BRIGADE ZA NAPAD NA
NEPRIJATELJSKI GARNIZON U ZVORNIKU¹**

ŠTAB
I DIVIZIJE

ŠTABU I PROLET. BRIGADE

1) Napad na Zvornik izvršiti po ranijem planu večeras 4-VII u 22 časa.

Priloženim pismima ovo naređujemo i vojvođanskim brigadama. Preduzmite sve da im se ta naređenja najhitnije uruče. (Štab I Vojv. brigade nalazi se u Snagovu).

2.— Bataljon I Vojvođanske brigade koji je tek danas stigao biće vaša rezerva. Uхватите vezu sa njom. Naredili smo štabu IV. B.² da ga pošalje u selo Sultanovići.

3.— Uputite vaše minersko odeljenje da sa eksplozivom poruši drum Zvornik—Tuzla na serpentinama ispod Lisine.

4.— Vaš bataljon koji ide sa severnom kolonom neka se odmah poveže sa određenim bataljonom II Vojvođanske brigade.

S. F. S. N.

(M.P.)

Za štab I div.
komdiv³ Kcčz⁴

Vasa

4/VII—17.20

Za štab XVI Vojvođ. divizije
k-dant D.⁵ Lekić

P.S.⁶ 1) Po likvidaciji Zvornika u gradu sme ostati samo 1 bataljon I ProleTERSKE brigade. Ni jedna druga jedinica, ni borac, ne smeju se nipošto zadržati u gradu.

Po njegovom likvidiranju jedinice odmah krenuti na dodeljene im sektore. To je potrebno i zbog uspeha daljih operacija

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 33/1—2, k. 709.

² Brigade

³ Komandant divizije

⁴ Popović

⁵ Danilo

⁶ Sljedeći tekst je naknadno dopisan, zelenim mastilom, latinicom.

i zbog reda u gradu i zbog omogućenja evakuacije. Treba imati u vidu da se preko Drine nalazi neprijatelj.

Po odluci Vrhovnog štaba obrazovana je XVI Vojvođanska divizija. Za njenog komandanta postavljen je dosadašnji komandant I Proletbrigade, drug Danilo Lekić. Stab ove divizije i I Prolet. divizije pri ovoj akciji imaće zajedničko komandno mesto.

BR. 22

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 4 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE I PETE BRIGADE I ŠTABU PRNJAVORSKOG NOP ODREDA ZA DEJSTVA NA PROSTORIJI KOTOR VAROŠ—PRIBINIĆ—PRNJAVOR¹

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
O-P-Str. pov. br. 5/43.—
4 jula 1943 god.
Položaj
u 24 časa

ŠTABOVIMA II I V KRAJIŠKE NOU BRIGADE I ŠTABU PRNJAVORSKOG PO

Položaj

Štab II KNOU brigade, narediće odmah po prijemu ove naredbe, da njegov IV bataljon, koji se nalazi na prostorijski Klupe—Liplje, uputi se na prostorijski Borci, sa zadatkom: kontrolisanja i zatvaranja pravaca od Kotor Varoši prema Obodniku—Šipragama, odnosno Obodnik—Maslovare, nastojeći zasjedama pohvatati ostatke Maslovarske četničke čete, konfiskovati četničku imovinu, a četničke familije radi aktivnosti pomenute čete iz zaseoka oko Maslovara protjerati u Kotor Varoš, (ukoliko na poziv ovoga štaba ne budu se četnici predali — o čemu će vaš IV bataljon biti izravno obaviješten). IV bataljon održavaće povremenu patrolsku vezu sa jedinicama ove divizije (XII KNOUB i BPO), koje se nalaze na prostorijski između Vrbanje i Vrbasa, a patroliraće Večići i Orahovo, kao i sa štabom I Bos. NOU korpusa i bolnicom ove divizije, koji će se nalaziti na prostorijski Šiprage—Kruševo Brdo. Ovaj bataljon smijeniti u Borcima jedan bataljon V KNOU brigade.

¹Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 869.

Preostale snage brigade koncentrisaće se na prostoriji: Čečava—Ukrinica—Rastuša. Zadatak brigade na toj prostoriji je: čišćenje pomenute prostorije od četničkih grupa, i uz pomoć OB.C.² prikupiti sljedeće podatke: Stanje neprijateljskih garnizona: Teslić, Komušina, Novi Šeher, Tešanj, Maglaj i Doboj, sistem i plan odbrane, vrsta neprijateljske vojske (Nijemci, domobranci, legionari itd.).

Prnjavorski PO, smjestiće se na prostoriji Kulaši—Pivaševići, sa zadatkom protjerivanja četničkih grupa sa Ljubića i Vijačana i uz pomoć svog Ob. C. prikupiti najhitnije što tačnije podatke o neprijateljskim garnizonima Prnjavor, Klačnice, Jošavka, Motajica i Derventa, sa svim potrebnim podacima traženim kao i od štaba II KNOUB. Vezu održavati čvrstu sa jedinicama II KNOUB.

Štab V K. KNOU brigade smjestiće se sa svojim jedinicama na prostoriji Buletić—Pribinić—Ladevac—Karač—Šnjegotina Omerbegova³ u toku 5 i 6 ovog mj. Jedan bataljon ostaviće na Borcima, dok ga ne smijeni bataljon II KNOUB. Ovaj bataljon do smjene imaće zadatke navedene za IV bataljon II KNOUB, a osim toga napraviće spisak četničkih familija i četnika iz okolnih sela Maslovara, kojima će predati ultimatum ovoga štaba uz kratki rok za predaju (Maslovarske četničke čete)... Spisak će se izraditi saglasno između štaba V brigade i ovoga štaba, a ove mjere će se naročito primijeniti na zaseok Pavlovići i Bukvić, radi stalnog terorisanja naših patrola i kurira iz okoline pomenutih sela.

U prilogu šaljemo za štab II KNOUB i PPO zaostalu poštu.

Veza sa štabom divizije moći će se uvijek dobiti preko štaba V KNOUB.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Načelnik štaba
Mirko⁴

Komandant
Šoša⁵

- Obavještajnog centra

² Vidj dok. br. 39.

⁴ Pekić

⁵ Josip Mažar

BR. 23

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE BRIGADE
OD 4 JULA 1943 GOD. DELEGATU VRHOVNOG ŠTABA
NOV I PO JUGOSLAVIJE I ŠTABU SEDME NOU DIVIZIJE
O POKRETU KA VIŠĆI¹**

ŠTAB
II PROLETERSKE BRIGADE
4-VII-1943 g.

DRUGU VELJKU I ŠTABU VII HRVATSKE DIVIZIJE

Položaj

1) Postupićemo po vašem naređenju² i krećemo sad odmah preko Crvene Lazine ka Pravoslavnoj Višći.

2) Ostavljamo naš anti-tenkovski top sa jednom našom četom.

3) Vi nas niste obavestili ni o jačini neprijatelja ni kakav je neprijatelj. Mi, međutim, ne možemo čekati ponova vaš izveštaj. Mi odlazimo na zadatak i nastojaćemo da neprijatelja napadnemo večeras od 22—24 časa.³ O ovome izvestiti VII Krajišku i VIII brigadu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit. komesar
Slobodan Penezić

Komandant
Ljub. Đurić

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3—2/I, k. 736.

² Vidi dok. br. 20.

³ Vidi dok. br. 168.

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE BRIGADE
OD 4 JULA 1943 GOD. DELEGATU VRHOVNOG ŠTABA
NOV I PO JUGOSLAVIJE I ŠTABU SEDME NOU DIVIZIJE
O POKRETU BRIGADE NA PROSTORIJU REPNIK—GRIVICE—POLJICE¹**

ŠTAB
II PROLETERSKE BRIGADE
4-VII-1943 g. u 9,30 čas.

DRUGU VELJKU I ŠTABU VII HRVATSKE DIVIZIJE

Položaj

1) Pre 15 minuta dobili smo vaše pismo² — naređenje da sa brigadom krenemo i sadejstvujemo VII Krajiškoj brigadi, udarajući neprijatelja bočno i obuhvatno.

2) Naša brigada dobila je sinoć zadatak od našeg štaba Divizije da izbije na prostoriju Repnik—Grivice—Poljice. Levo od nas biće II Dalmatinska brigada.

3) Mi smo u selu Tarevu napravili samo odmor i tačno u 12 časova produžujemo prema naređenju našeg štaba Divizije za Repnik.

Prema tome mi ne možemo krenuti ovim pravcem koji nam vi dajete, iz razloga:

a) Što bi II Dalmatinska brigada ostala usamljena na svom pravcu;

b) Što se, može biti, kvari opšti plan;

v) Što je naš štab Divizije, verovatno još sa „nekim“³ otišao preko Tuholja za Repnik, a u zapovesti nam stoji da će oni biti danas u Repniku, što bi značilo ostaviti štab Divizije i ostale drugove sa njima u prethodnici itd.

4) Nama je naređeno da održavamo vezu sa VII Krajiškom brigadom na prostoriji Đurđevik—Živinice. Vi imate na raspoloženju dve brigade i sa njima uskladite operacije kako je najbolje u duhu direktiva Vrhovnog štaba. Sa ovim vašim naređenjem vi nas stavljate pred nezgodan položaj i naš štab Brigade, posle razmotrene situacije, prema naređenju našeg štaba Divi-

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2—2/I, k. 736.

² Redakcija ne raspolaže pomenutim pismom.

³ Vjerovatno se misli na Vrhovni štab.

zije, doneo [je] ovu odluku o čemu vas izveštavamo. Vi ste svakako dobili obaveštenje o našim operacijama.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zam. polit. komesara
J. Stamat⁴

(M.P.)

Komandant
Ljub.⁵ Đurić

BR. 25

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE PROLETERSKE BRIGADE OD 4 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O RAZMJEŠTANJU BRIGADE NA PROSTO- RIJI KLADANJ—VRANOVIĆ—OLOVCI¹

ŠTAB
IV PROL. BRIGADE
4 jula 1943 god.
U 0.6 časova

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Naređenje za obustavljanje pokreta brigade primili smo jutros u 5.30 časova i po istom postupili. Pokret smo obustavili i izdali novo naređenje za razmeštaj brigade. Brigada se sada nalazi na prostoriji: Kladanj—Vranović—Olovci.

Interesuje nas da li će ostale brigade naše divizije, tj. II ProleTERSka i II Dalmatinska postupiti po jučerašnjem naređenju i da li će Štab naše divizije biti zajedno sa njima. Mi ćemo poslati patrolu za hvatanje veze sa Štabom divizije na prostoriji po jučerašnjem naređenju.

Štab brigade nalaziće se u s. Goletići.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade
komandant
Ljubo Vučković

P.S.² Druga Hribara³ uputili smo na novu dužnost, dok druga Miletu Đukića nismo mogli, pošto je bolestan i nalazi se u našoj bolnici.

⁴ Jovan Stamatović

⁵ Ljubodrag

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 34/1, k. 9 A.

² Sljedeći tekst je naknadno dopisan, na mašini, ćirilicom.

³ Artur Hribar

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME KRAJIŠKE BRIGADE OD 4
JULA 1943 GOD. ŠTABU SEDME NOU DIVIZIJE O BOR-
BAMA VOĐENIM 2 I 3 JULA I RASPOREDU JEDINICA
NA LINIJI G. VIŠĆA—VRANOJEVIĆI—MARKOVAC¹**

ŠTAB
VII KRAJIŠ. BRIGADE

Položaj
4-VII-943
u 12 h 30'

ŠTABU VII HRVAT. DIVIZIJE

Položaj

1.) Juče uveče naši bataljoni ponovo su izbili na liniju G. Višća—s. Vrnojevići—k. 612, gde se i sada nalazimo.

2.) Situacija ovog momenta na sektoru ove brigade sledeća je: Neprijatelj² u jačini oko 500 napada na naše položaje, i to sa ceste i desno od ceste, tj. u pravcu s. Djedina. Također se primećuje i neprijateljsko prebacivanje u pravcu k. 612, gde je naš IV bat. Neprijatelj raspolaže sa više bacača i 1 haubicom kojom tuče naše položaje; haubica se nalazi oko Han Nevrenča. 7 tenkova kojim komuniciraju do reke Ljuča. Ima više kamiona koji neprestano odlaze i dolaze u s. Živinice, također se vidi velika prašina po drumu od Tuzle u pravcu s. Živinice. To se primećuje već nekoliko dana.

3.) Neprijatelj je u Živinicama jak oko 1000—1500 vojnika: „Crna legija“, delovi „Vražije divizije“,³ sve milicije koje su izbjegle ispred naših snaga, kao i veliki broj civila naoružanih. Vojska je bez nekog borbenog morala, i kako vidite vrlo šarolika.

4.) Mi smo na ovoj prostoriji već 3 dana. 2 jula vodili smo borbu sa neprijateljem⁴ („Vražija divizija“) jačine 250 vojnika na rudniku koji se nalazi kod s. Han Nevrenča, neprijatelja smo razbili uz gubitke od 20—25 mrtvih i ranjenih, uništili sva postrojenja u rudniku i očistili ceo teren do s. Živinice. Toga dana vodili smo borbu i u s. Potočari gde smo prekinuli prugu i zapalili most na istoj. Tu se nalazila seoska milicija.

¹ Original, pisan plavim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/3, k. 856.

² Vidi dok. br. 175.

³ Isto

⁴ Isto

Noću 2 i 3 jula pokušali smo sa napadom na s. Živinice. Međutim napad nije uspio jer su jedinice kasno pošle za napad pošto su ceo dan vodile borbu tako da nismo mogli po danu ostati u ravnici bez bočnih osiguranja.

3 jula neprijatelj je iskoristio pokriven teren, široki front ove brigade, i provukao se između naših jedinica koje su mu ostale za leđima i produžio nadiranje ka s. Lupoglavo cestom i ka s. Zukićima. Ovu neprijateljsku kolonu dočekaao je naš IV bat., koji se nalazio sa desne strane drumu Kladanj—Tuzla i ceo dan uspešno se borio gde je protivjurišem odbacio neprijatelja u 2 maha. Neprijatelj se bio i njemu zavukao za leđa i tako ga prisilio na povlačenje ka s. Kršićima.

Međutim pojavom naših bataljona koje je neprijatelj otsekao na liniji Djedina—Vrnojevići neprijatelj je naglo pobegao u pravcu Sprečanskog Polja. Nismo mogli produžiti gonjenje zato što nije bilo sadejstva sa desnom grupom (našim IV bat. i VIII brigadom) i što neprijatelj ima tenkove, a teren mu dozvoljava da ga sa njima kontroliše, a uz to u s. Živinicama prilično jake snage za našu brigadu koja je malobrojna.

5.) Jak neprijateljski garnizon u s. Živinicama izgleda da je zbog toga što neprijatelj svakako želi dati odbranu s. Živinice jer je to industrijsko mesto gde ima velika pilana, kao fabrika za separaciju čumura. U ovoj okolini od s. Banovići do Živinica ima 5 velikih rudnika, gde je zaposleno oko 2000—3000 radnika koji su radili do našeg dolaska u njihovoj blizini. Sad je svaki rad obustavljen, u s. Živinicama prečišćava se sav taj čumur. Također računa i na plodnost Sprečke doline i njenu žetvu.

Dakle kako vidite, oni će ovde angažovati verovatno jače snage za čišćenje ove prostorije a verovatno tih snaga još nema u blizini te sa ovim zadržava nas na ovoj liniji i sa njma manevriše. Ukoliko se računa na dalje prodiranje u dolinu Spreče kao i likvidaciju s. Živinica i okoline, trebalo bi tome ozbiljno pristupiti i dati dosta jake snage za čišćenje cele prostorije, a naročito za rušenje tih rudnika. Ukoliko štab II divizije ne raspolaže sa ovim podacima, vi ga upoznajte.

6.) Veza sa VIII brigadom postoji ali vrlo labava, i kuriri stižu uvek dan kasnije, to dosta ometa i velika širina fronta koju kontrolišemo, a uz to nam tenkovi redovno prekidaju vezu, koji mogu da idu do reke Ljuča, gde se nalazi dobro porušen most koga neprijatelj ne može brzo opraviti.

7.) Drum smo porušili utoliko što smo popalili sve mostove kojih ima nekoliko, dalje rušenje ne možemo preduzeti jer ovde nema civila, a vojnike ne možemo odvajati sa fronta koji je svaki dan vrlo aktivan.

7.) Šaljemo vam sada jednog kurira, a drugog ćemo poslati sa izveštajem večeras.

8.) Štab brigade nalazi se u s. Djedina.

SMRT FAŠ. — SLOBODA NARODU!

Pol. kom.
Ljubo Babić

Komandant
R. Marjanac

BR. 27

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA OSME KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 4 JULA 1943 GOD. OBLASNOM KOMITETU KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU O STANJU U PARTIJSKOJ ORGANIZACIJI BRIGADE¹

OBLASNOM KOMITETU K.P.J. ZA BOS. KRAJINU

Šaljem Vam redovni izvještaj za mjesec juni o stanju part. organizacije u našoj brigadi.

Naša partijska organizacija zadnja dva mjeseca koraknula je naprijed i zahvatila je sve grane i sektore rada u brigadi. Brojno stanje part. ćelija je 24. Neke ćelije ne rade normalno uslijed samog posla, a naročito one koje se nalaze pri štabovima (kurirske, intendantska).

Broj članova Partije 208

U rashodu 30

Rashod je u onim članovima koji se nalaze još u bolnici, privremenom oporavku, a svakako jedan broj njih uslijed nesposobnosti neće se vratiti u brigadu.

Kandidata 40

Skojevaca 225

U rashodu 11

U našoj part. organizaciji mali broj kandidata je radi toga što je naša brigada sastavljena od omladinaca (70—80%) i prema tome prelazi se iz Skoja u Partiju. Partija je u zadnje vrijeme u našoj brigadi postala rukovodilac u nekim bataljonima, a s malim nedostacima može se reći u čitavoj brigadi. Sva pitanja i svi problemi koji niču u četama i bataljonima Partija ih prva uočava, na njih reaguje i rješava. Tu naročito otskače IV bataljon u kome Partija živo reaguje na sve probleme. Osjetilo se kroz part. organizacije da svi oni članovi Partije koji

¹ Original, neregistrovan, nalazi se u arhivi CK SK BiH.

ranije primljeni nisu aktivni u radu, dok mladi članovi koji su primljeni prije 2—3 mjeseca pokazuju veliki napredak. Partijski kadar u čitavoj brigadi osposobio se za rukovođenje, a neki sekretari blizu su da mogu rukovoditi i u brigadama. Uslijed velike bolesti koja je vladala u našoj brigadi, a koja se sada svela na malu mjeru (oko 40), jedan broj sekretara četnih jedinica zaostao je u svom radu. Sada smo, prelaskom na teren Podgrmeča, dali 13 članova Partije za pozadinu i Podgrmečki odred kao rukovodioce. Imamo još jedan manji broj koji bismo mogli dati za druge brigade ukoliko tamo nedostaje. Brojno stanje brigade je sada oko 950 i preko partijskih organizacija i Skoja može se čitavo ljudstvo brigade obuhvatiti radom. Rad po sektorima izgledao bi ukratko ovako:

1) Vojnički sektor rada još ne zadovoljava. Rukovodioci vojnički počevši od desetara do komandanta brigade nisu dinamični u rješavanju svih vojničkih problema u brigadi. Taj se nedostatak očito vidi tokom akcija koje su izvodili u Baniji i Kordunu. Rukovodioci se još nisu snašli u neprijateljskoj taktici i ne reaguju na promijenjene situacije u borbi. Desetari još se nisu osamostalili. Iako je to najveći nedostatak u našem radu, ipak su se osjetili znaci napretka. Partijske organizacije bataljona uočile su to pitanje i već se orijentisale i bacile na posao u savladivanju tih nedostataka. To je uslijedilo najviše radi toga što je brigada sastavljena od omladinaca koji nisu imali najosnovnije znanje iz vojne vještine. Zato je sada preduzeto da se otpočne sa kursevima za vodnike i desetare po svim bataljonima, a jedan kurs za komandire pri štabu brigade i jedan kurs za signaliste pri štabu brigade koji će početi ovih dana. Na taj način osposobiće se jedan broj drugova i prenijeti znanje i iskustva na sve borce.

Brigada je imala manjih i sitnih uspjeha u akcijama ali do sada nije dala ni jednu brigadnu borbu. Najbolje je izvršila zadatak prilikom oslobođenja Slunja,² kada su naša dva bataljona prvi upali u grad i izvršili svoj zadatak bez žrtava. Nije još kod nekih bataljona u dovoljnoj mjeri zastupljena opreznost i borbeni gotovost. Bataljoni pokazuju ofanzivnost i u stanju su da izvrše zadatke, a u defanzivi su mnogo slabiji.

2) Politički rad odvijao se je mnogo intenzivnije od vojničkog rada. Prerađivao se svakodnevni propagandni materijal i politička svijest boraca je dosta dobra. Partijska organizacija brzo je reagovala na slabosti koje su se ispoljavale na tom sektoru. Brigada je politički mnogo otkakala od ostalih snaga koje su učestvovala u akcijama u Unskoj operativnoj grupi. Linija bratstva je dobra. Nema nikakve podvojenosti između

² Vidi tom V, knj. 16, dok. br. 62, 75 i 104.

Srba i muslimana ni u borbi ni na odmoru. Drugarstvo i kolektivna svijest nisu zastupljeni u dovoljnoj mjeri, ali i tu se osjećaju znaci napretka. Odnos mladih i starijih boraca sada je prilično dobar, ali osjeća se pomalo nepravilnog stava prema borcima koji nanovo stupe u jedinicu. Pljačke ne postoje, a po pitanju podjele ratnog plijena ima još uskosti i nepravilnosti. Borci rado predaju ratni plijen, ali pojavljuje se želja da se sve zadrži u onom bataljonu koji vrši akciju. Politički komesari četa i bataljona (jedan dobar dio) su se izdigli i rukovode pravilno.

3) Kulturno-prosvjetni rad u brigadi razvio se je na izvjesnim sekcijama (horovi, recitacije, manje diletantske grupe) ali još uvijek jednostrano. Svi bataljoni imaju svoje horove kojima rukovode kulturni odbori. Dopisništvo nije mnogo razvijeno, tek u posljednje vrijeme pojavile su se usmene novine po četama, uskoro će nići i neki bataljonski list. Naš list „Borac sa Une“ nije mogao izaći iz tehničkih razloga, a morali smo povesti i jednu kampanju u brigadi da bi „Borac sa Une“ postao svojina svih boraca u brigadi a ne list nekolicine kao što je bio prvi broj. U pogledu nepismenosti napravljen je veliki napredak, jer brigada je imala u formiranju preko 60% nepismenih, dok za vrijeme od 5 mjeseci broj nepismenih sveo se na oko 15% (i taj broj zna makar polovinu slova). Nepismenost će se likvidirati uskoro. Uopšte uzevši kulturno-prosvjetni rad zadovoljava, što najbolje dokazuje direktiva polkomesara Glavnog štaba Hrvatske u kojoj je rečeno „da se iskustvo VIII KNOU brigade koristi i prenese na ostale hrvatske brigade“.

4) Rad na terenu bio je dobar. Svuda gdje god je brigada prolazila i zadržavala se makar i po 2 dana hvatane su veze sa pozadinskim instancama i u zajednici s njima održavane priredbe, konferencije itd. Samo za 5—6 dana, otkako smo na terenu Podgrmeča, dato je 5 priredbi sa konferencijama. Brigada je uživala. baš preko toga i preko pravilnog postupka prema narodu, vrlo dobar glas, naročito na Kordunu i Baniji. Bilo je manjih i sitnih grešaka, ali to se desilo od pojedinaca. što je ukazivano na konferencijama. Borci vrlo rado idu kada su odmorni na pomaganje poljskih radova.

5) SKOJ je koraknuo naprijed ali nije postao ono što bi trebao da bude s obzirom na veliki procenat omladine u našoj brigadi. Omladina je zahvaćena preko SKOJ-a radom ali svi SKOJ-evi aktivni nisu živi, poletni u radu. U nekim bataljonima poneki SKOJ-ev aktivni je vrlo živ i reaguje na svako pitanje jedinica, a bilo je slučajeva kada su SKOJ-evi aktivni uočavali bolje stvari nego partijske jedinice. Nemamo još iskusnih i poletnih rukovodilaca SKOJ-a koji bi zanjihali i pretvorili u najborbeniji dio naše organizacije. Brigadno rukovodstvo SKOJ-a

osakaćeno je odlaskom njenog sekretara na pozad nski rad. Ali ipak uspijećemo da za kraće vrijeme SKOJ još više oživimo.

Moral i borbenost boraca su dobri. Izdržljivost je naročito vidna, a naročito kad se uzme u obzir aktivnost, pokreti na terenu Banije. Odnosi drugova prema drugaricama su isto tako dobri, ali ima slučajeva gdje su drugarice zaobiđene u vaspitnom i kulturnom radu. Sektaški stav prema ženama osjeća se u vrlo maloj mjeri. U štabovima bataljona i brigade nema štabskog života. Odnosi u štabu brigade i politodjelu su dobri. Povjerenje boraca i odanost štabovima su na priličnoj visini. U štabskoj brigadnoj jedinici konstatovana je neaktivnost vojničkih rukovodilaca i na zadnjem sastanku prešlo se na plan rada kako bi se dalo što više pomoći mlađim vojnim rukovodiocima u njihovom radu. Plan vojničkog i političkog rada postoji u svim bataljonima. Najveći nedostatak kod svih članova Partije i u svim jedinicama je taj što još uvijek stojimo na dosta niskom teoretsko-političkom nivou. Radi toga su preduzete mjere da se na proširenim bataljonskim biroima prorađuje i teži materijal. Počelo se je sa proradom Istorije S.K.P.b., Osnovima Lenjinizma, Ekonomskim razvitkom društva; ali sa tim se vrlo teško ide naprijed. Pobuditi interese za dublju marksističko-lenjinstičku nauku, to je krupan problem pred našom part. organizacijom.

Sve uzevši ukratko može se reći da je brigada danas koračnula dosta naprijed, a naročito u političkom pogledu.

Trebala bi još popuna automatskim oruđem i jednim dijelom boraca i da dođe u red boljih brigada.

Što se tiče našeg zadatka u Krajini u tome nismo uspjeli iz objektivnih razloga. Dok se nalaze Nijemci na liniji Otoka—Krupa—Bihać i dok krstare po Krajini, dobrovoljna mobilizacija neće se moći sprovesti. Svi zarobljeni domobrani, a bilo ih je oko 120, koji su zarobljeni na terenu Korduna i Krajine, nisu htjeli da ostanu u našoj vojsci. Poneki koji je ostao u našoj brigadi, bilo ih je koji su odbjegli. Postupak boraca prema muslimanima u Krajini bio je vrlo dobar.

Što se tiče našeg izostajanja poslije naređenja II Bos. korpusa na terenu Korduna i Banije i našeg angažovanja u zadnjim akcijama na Kladušu, to mi nismo krivi. Danas smo dobili dopis od Štaba naše divizije u kome stoji da je nama Glavni štab Hrvatske izdao dva puta naređenje da predemo na teritoriju Bosne. Mi ne samo da nismo dobili to naređenje, nego smo dobili suprotna naređenja od Glavnog štaba Hrvatske i to dva puta, u kome je stajalo da naša brigada ima da ostane u sastavu Unske operativne grupe sve do daljeg naređenja Glavnog štaba Hrvatske. Drugo naređenje za naše zadržavanje na terenu Hrvatske bilo je potpisano od politkoma Glavnog štaba Hrvat-

ske. Mi smo postavljali pitanje za prelaz u sastav naše divizije, ali smo bili zadržani i napokon poslije naređenja štaba naše divizije mi smo napustili teren i izvršili zadatak štaba naše divizije, a o tome obavijestili Glavni štab Hrvatske. Uopšte uzevši naš rad u saradnji sa Glavnim štabom Hrvatske preko Unske operativne grupe i njihovo angažovanje da se naša brigada uvuče u sastav njihovih operativnih planova imala je za posljedicu kočenje naših zadataka, koje smo dobili pri polasku za Kordun i Baniju.

To pitanje moglo bi se tek u punoj mjeri rasvijetliti u jednom sastanku.

Drug Sava Kesar, koji je uzet kao pomoć sa funkcije komandanta jednog našeg bataljona u naš štab (tada smo bili u štabu samo dvojica, a sve ostalo je bilo bolesno mjesec dana) kao pomoć i sada se nalazi kod nas. Pošto mi imamo popunjeno mjesto komandanta bataljona, a drug Kesar je dorastao za zamjenika komandanta brigade, to je potrebno, ako vi imate da ga negdje uputite, da ga postavite na to mjesto. Mnogo mu više odgovara vojnički nego politički rad.

Drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

dne 4 jula 1943 godine

Zamj. polkoma VIII KNOU brigade
B.³ Đuričić, s. r.
(M.P.)

BR. 28

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 5 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O NADIRANJU NEPRIJATELJA PREMA Kladnju¹**

STAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
5-VII-1943 god. u 10 čas. 55 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

1) Jutros u 3 časa i 15 min. neprijatelj je otpočeo sa jakim snagama napad na položaje VII Krajiške i VIII Hrvatske brigade.² Pored kolona koje su išle lijevo i desno od komunikacije,

³ Blažo

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 30.

pojaviła se i jedna kolona od Bjelog Polja.³ Do 7 časova neprijatelj je uspio da uđe u s. Tarevo i da izbije na liniju s. Mladež—s. Nočajevići.

VII Krajiška brigada zatvara pravac s. Tarevo—s. Olovci—s. Tuholj.

VIII brigadi izdali smo naređenje da se pod borbom povlači u pravcu Kladnja, a da u slučaju da neprijatelj uspije da prodre u Kladanj svoje snage prebaci zapadno od komunikacije Kladanj—Tuzla na prostoriju s. Tuholj—s. Podpauč.⁴

2) Naš štab nalazi se u s. Tuholj, a štab VIII brigade u s. Brloške.

S. F — S. N.

Za štab
komandant
P. Jakšić

BR. 29

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 5 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA POLOŽAJIMA¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
5-VII-1943 god. u 1 čas. 55 m'n.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

1) Prilažemo Vam originalan izveštaj VII Krajiške brigade.²

2) Ovoj brigadi naredili smo da prikupi svoje ljudstvo, da na položajima ostavi manje snage a glavninom da prelazi u pogodnom trenutku u kontranapade u cilju razbijanja neprijatelja.

3) Na sektoru VIII brigade neprijatelj je preko sektora VII Krajiške izbio u s. Naseoci i Gladojevići. Jačina ove neprijateljske kolone 2—3 satnije.³

³ Vidi dok. br. 30 i 178.

⁴ Vidi dok. br. 30.

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24/2. k. 812.

² Vidi dok. br. 26.

³ Vidi dok. br. 178.

4) I ovoj brigadi smo naredili da vrši elastičnu odbranu za dobrotak u vremenu.

5) U slučaju da tokom današnjeg dana neprijatelj brzo nadire duž komunikacije, mi ćemo svoje snage orijentisati u pravcu zapada,⁴ naslanjajući se na snage II Prolet. divizije.

6) Naredili smo našim telefonistima da uspostave telefonsku vezu sa Kladnjem.

S. F — S. N.

Za štab
komandant
P. Jakšić

BR. 30

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 5 JULA
1943 GOD. ŠTABU DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE O
SITUACIJI NA SEKTORU DIVIZIJE¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V
5-VII-1943 god. 13 čas.

ŠTABU II PROLET. DIVIZIJE

1) Neprijatelj je jutros u 3 časa i 15 min. napao na položaje VII Krajiške brigade i VIII Hrvatske brigade.²

VII Krajiška brigada povlačila se pod borbom pred neprijateljem. U 7 časova neprijatelj je ušao prednjim dijelovima u s. Tarevo. Dva bataljona VII Krajiške brigade zatvaraju sada pravac s. Tarevo—s. Olovci—s. Tuholj.

Na položaje VIII brigade isto tako napale su jače snage. VIII brigada povlači se pod borbom komunikacijom ka Kladnju.³

Neprijatelj nastupa istočno i zapadno od drumova a i samim drumom. Pored toga jutros se pojavila jedna jača kolona od Bjelog Polja. U 10 časova došlo je 6 tenkova do mjesta kod Stupara. Pozadi tenkova išla je pješadija.

⁴ Vidi dok. br. 28 i 30.

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 28.

³ Isto

Sada se vodi borba na sektoru VII Krajiške brigade. Na sektoru VIII brigade ne čuje se nikakva borba.

2) Naš štab nalazi se u Obrčevcu (s. Tuholj).

U slučaju da neprijatelj zauzme Kladanj našoj VIII brigadi naredili smo da se prebaci zapadno od komunikacije Tuzla--Kladanj na prostoriju s. Podpauč--s. Tuholj.

O svemu ovome izvijestili smo V. Š.⁴

S. F. — S. N.

P.S.⁵ Obavijestite nas
o rasporedu Vaših snaga.

Za štab
komandant
P. Jakšić

BR. 31

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 5 JULA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE BRIGADE ZA ZA- TVARANJE PRAVCA OD KOTOR VAROŠI PREMA ŠIPRA- GAMA¹

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
O-P-Str. pov. br. SI. 43.
Položaj, 5-VII

ŠTABU XII NOU BRIGADE

U vezi novih zadataka ove divizije² i brzog pokreta druge grupe³ ove divizije, usmjerićete aktivnost jedinica vaše brigade prema Večićima, D. Orahovu, Grabovici i Borcima radi čvršćeg zatvaranja pravca od Kotor Varoši prema Šipragama, radi čvršće veze sa štabom I Bosanskog korpusa i Bolnicom ove divizije, kao i čvršćom vezom sa IV bataljonom II KNOUB, koji treba u toku sutrašnjeg dana da stigne u Borce. Ova veza mora biti svakodnevna sa jačim patrolama.

¹ Isto

² Na originalu dopisano plavim mastilom, latinicom.

Original, čisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 7/1, k. 875.

³ Vidi dok. br. 16.

Vjerovatno se odnosi na Drugu i Petu NOU brigadu i Prnjavorski NOP odred. Vidi dok. br. 22.

U slučaju jačeg neprijateljskog nadiranja od Kotor Varoši i Banje Luke, imate najhitnije uspostaviti vezu sa štabom I Bosanskog NOU korpusa. od kojega ćete dobivati dalja naređenja.

Radi aktiviziranja četničkih grupa na Grabovici, preduzećete sistematsko čišćenje sela Grabovice i odgovarajuće represivne mjere.

U selu Živinice nalazi se Slavko Đurić, koji je ubio kurira, kada je kurir išao za Grmeč, povedite istragu i prema istom postupite.

Šaljemo vam prepis najnovijih vijesti i proglas za četnike iz Maslovarske četničke čete.

Prilikom pokreta II bataljona V KNOUB iz Garića za Liplje tom prilikom susreli su se na samom Uzlomcu sa četničkim bataljonom Rade Radića. Tom prilikom ostala su mrtva — ubijena 4 četnika, dok ih je više ranjeno.⁴

Formirane su dvije nove divizije Narodnooslobodilačke vojske i to Vojvođanska i Istočnobosanska (XVI i XVII⁵).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Žarko⁶

Načelnik štaba
Mirko

Komandant
Šoša⁷

P.S.⁸ Predao se u Kotor Varoši jedan partizan sa njemačkom proputnicom, te ispitajte iz koje je jedinice.

Upućujemo vam druga Milana Oljaču koji je samovoljno napustio svoju jedinicu i došao u V KNOU brigadu

⁴ Vidi dok. br. 55.

⁵ Vidi dok. br. 62.

⁶ Zgonjanin

⁷ Josip Mažar

⁸ Sljedeći tekst je dočisan na mašini, latinicom

BR. 32

**NAREĐENJE ŠTABA PETE NOU BRIGADE OD 5 JULA
1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA POSIJEDANJE
POLOŽAJA NA LINIJI LIPLJE—BEBE—KLUPE—PRIBINIĆ
BULETIĆ¹**

ŠTAB
V. K. KOZARSKE NOU BRIGADE
O-P. Str. pov. br. 5/43.
5 jula 1943 god.
— Položaj —

ŠTABOVIMA I, II, III I IV BATALJONA

U toku dana 6 jula naša brigada je dobila zadatak da zaposjedne liniju Liplje—Bebe—Klupe—Pribinić—Buletić.²

U vezi s tim bataljoni će izvršiti pokret sutra u 5 sati ujutru.

II bataljon ostaje u Liplju sa zadatkom kontrole terena prema Uzlomcu, Srednjoj Šnjegotini i Lađevcu.

I bataljon smjestiće se na prostorijski Bebe—Klupe, sa zadatkom kontrolisanja toga terena.

III bataljon smjestiće se u Pribiniću. Iz Klupa će krenuti kada stigne I bataljon.

IV bataljon smjestiće se u selo Borce sa zadatkom da kontroliše Obodnik, cestu za Šiprage—Maslovare i Gariće, na toj prostorijski ostaće dok ga smijeni IV bataljon II brigade.³ Ovaj bataljon ima zadatak da prikupi imena svih četnika iz Maslovarske čete i njihovih jataka, da izvrši rekviziciju kod istih. Sve pokupljene podatke predati bataljonu II brigade koji će ga smijeniti i upoznati ih detaljnije sa zadacima koji su isti koje je imao IV bataljon.

I i II bataljon održavaće vezu u Bebama.

I i III bataljon održavaće vezu kod žandarmerijske starije u Pribiniću.

IV bataljon, kad ga smijeni IV bataljon II brigade krenuće za Buletić, sa zadatkom da kontroliše pravce od Teslića. U Pribiniću održavati vezu sa III bataljonom.

Štab brigade nalaziće se u Klupama sa I bataljonom, a kada IV bataljon stigne u Buletić, štab brigade smjestiće se u Pribinić.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 12/1, k. 869.

² Vidi dok. br. 16.

³ Isto

Napominjemo svim štabovima bataljona da budu inicijativni ukoliko se na dodijeljenim im prostorijama pojave četničke grupe, razbijaju i progone ih.

Ukoliko ishrana boraca ne zadovolji na bazi dobrovoljnih priloga, pristupiti rekviziciji i konfiskaciji četničkih imovina u tim selima, jer je iz njih regrutovan priličan broj četnika. Ne dozvoliti da borci gladuju, naprotiv sada više nego ranije nastojati da se što bolje hrane jer će vjerovatno pred nas biti postavljeni teži zadaci. Nastojati da se glavnina bataljona odmara.

Obavještavamo vas da su snage II brigade smještene na prostoriji Čečava—Ukrinica—Rastuša (tri bataljona), a jedan bataljon u Borcima. Prnjavorski part. odred nalazi se na liniji Pivaševići—Kulaši.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.D. politkomesara
(sl. odsutan)

Zamj. komandanta
Čoče¹

BR. 33

OBAVJEŠTENJE ŠTABA BANJALUČKOG NOP ODREDA OD 5 JULA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE NOU BRIGADE O RASPOREDU JEDINICA¹

ŠTAB
BANJALUČKOG PARTIZANSKOG ODREDA
Broj: 4/43
5 jula 1943 godine
P o l o ž a j

ŠTABU XII N.O.U. BRIGADE

P o l o ž a j

Da bi taj štab bio upoznat sa rasporedom snaga ovoga odreda to Vam se dostavlja sljedeći:

I Z V J E Š T A J

1 četa ovoga odreda zauzimaće položaj na prostoru Bastaji, sa zadatkom da kontroliše Živinice, Večice, Orahovu i tako teren do ceste Kotor Varoš—Maslovare i do ceste Kotor Varoš

¹ Ratko Vujović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 13/3, k. 875.

—Skender Vakuf, te s njome održavajte vezu na desnom Vašem krilu. — Preko naše 1 čete možete održavati vezu sa našim jedinicama koje će se nalaziti u Borcima, a preko te i eventualno sa Štabom divizije.—

2 i 3 naša četa kao i Štab sutra u jutro izvršiće pokret u pravcu Imljana i Koričana, sa zadatkom ispitivanja situacije i stanja neprijateljskog uporišta u Gostilju, te izvršenja specijalnih zadataka² koji su postavljeni pred ovaj odred. Sa našom 1 četom ostaće jedan član štaba, i to zamjenik komandanta drug Trkulja³, te preko njega moramo održavati tijesne veze između naših štabova.

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU⁴

(M.P.)

Politkomesar
Momir⁴

K o m a n d a n t
Ilija Slavić

BR. 34

**OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA PRVE PROLETERSKE
DIVIZIJE OD 6 JULA 1943 GOD. NAČELNIKU ŠTABA O
SITUACIJI NA PODRUČJU ZVORNICA I UPUTSTVA ZA
VOĐENJE OPERACIJA¹**

K-NT I PROLETDIVIZIJE

**NAČELNIKU ŠTABA I PROLETDIVIZIJE ILI ZAMKOMU
I PROLETBRIGADE**

1) Prema podacima dobijenim od Štaba I Vojvodanske, nepr. je juče u podne sa 150—200 vojnika zaposeo Cerik i Peruniku; potpomagala su ga 3 tenka; na prostori: Caparde ima navodno 1000—1200 ustaša, milicionera i četnika²; najutvrđenije je selo Pravosl. Caparde, a posebno škola u njemu.

² Vidi dok. br. 16.

³ Mile

⁴ Kapor

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 48/1—1, k. 705.

² Vidi dok. br. 268.

Krat. I. Vojvodinske

Nacrtana Staba I. Proletarijske
ili jankovske I. Proletarijske

МНО. ЧН. П. 1.
33 II 33
1941-1
205

1) Prema podacima dobijenim od
Staba I. Vojvodinske, napr. se radi o
podaci sa 150-200 vojnika zaposlen Cerite
u Slavniku; pobornici su za 3 kuka;
na promociji Capardi ima naravno 1000-
1200 vojnika, uključujući i četnika; naj-
važnije je isto Pravod. Capardi, a poseb-
no štola u njemu.

2) Isti ući jedinica Vojvodinske
Biv. je imala u da štrikovanje Cerite
u Slavniku, a zatim u sadejstvu sa
jedinicama I. Proletarijske (i jankovske)
da predvode štrikovanje Capardi. Na-
pravo, međutim, da bi se to veoma nepos-
taojeno da bude.

3) U toka ući imala dva voza sa
Stabom I. Vojvodinske Brigade, koji se
učinio na pravcu Slavina (jako od
druge strane ima 2 Slavine) - Deso. Svakom
Vojvodinske su vodili voza na pravcu
Cerite a u 1° dolazio je k. u. Slavine
da ući znao istod voza biti se got-
ovo upostavi voza sa jedinicama I.
Proletarijske.

4) Nade se na pravcu Rudine
Cerite ući povremeno pripadnici.

4) Lekin je u unosi, kao i Pralica.
Nalazimo se kod izvora, kuma s. Hlarama
(izvor od druma), oko kola 406, između
Staračica i Samurca.

Lekin je sad naredio staba I
v. da se odmah predigne Lekin
i da se porazi i sadižba. On je došao
i Pralica.

Uzima mi da Vojvotani Lekin na
dignu i Pralica - a tako je bilo i
prijetnja u narednjim Staba I Vojvotani
koji su sive protivni i koji se verovatno
ne mogu biti po protivnom sporazumu
sa drugom Lekin.

5) Vojvota je, dakle, na pismo i
Pralica kuma i s. Hlarama.
Nalazimo Lekin protivni i Vojvotani.
Bar 1 bataljon Pralica treba da
ide izvor od druma, kako bi aktivirao
Vojvotani.

Nalazimo da se Vojvotani za ovaj
prava i 1 od dva 2 bataljona I
Pralica koji su ostali oko izvora.
Taj bi bataljon napre bio opšta vojna.

6) Oba bataljona protivni na narednjim
drumom i protivni protivni plan
iz protivni, kako se tako protivni
oko tak protivni protivni protivni.

7) I protivni protivni protivni protivni
i protivni i protivni protivni protivni.

2) Prošle noći jedinice Vojvođanske divizije³ imale su da likvidiraju Cerik i Peruniku, a zatim u sadejstvu sa jedinicama I Proletbrigade (3 bataljona) da preduzmu likvidaciju Caparda. Ne znamo, međutim, da li je ta veza uspostavljena do jutros⁴.

3) U toku noći imali smo vezu sa Štabom I Vojvođanske brigade, koji se nalazio na pravcu Planina (južno od drumu, pošto ima 2 Planine) — Prav. Snagovo. Vojvođani su vodili borbu na pravcu Cerik i u 1,30 dolazio je k-nt brigade, ali nije znao ishod borbe niti je još bio uspostavio vezu sa jedinicama I Proletbrigade.

I sada se na pravcu Rudine—Cerik čuje povremeno pripucavanje.

4) Lekić⁵ je sa mnom, kao i Prateća⁶. Nalazimo se kod istočnih kuća s. Planina (južno od drumu), oko kote 406, između Stanišića i Samarića.

Lekić je sad naredio Štabu I Vojvođanske da odmah preduzme likvidaciju nepr. uporišta na pravcu Caparde, i da se poveže i sadejstvuje sa jedinicama I Proletbrigade.

Izgleda mi da Vojvođani čekaju na dejstvo I Proletbrigade — a tako je bilo i predviđeno u naređenju Štaba I Vojvođanske koje smo sinoć pročitali i koje je verovatno napisano po prethodnom sporazumu sa drugom Milojem⁷.

5) Važno je, dakle, da jedinice I Proletbrigade krenu što pre i energično. Njihovo dejstvo povešće i Vojvođane. Bar 1 bataljon I Pr. brigade treba da ide južno od drumu, kako bi aktivirao Vojvođane.

Nastojati da se što pre oslobodi za ovaj pravac i 1 od ona 2 bataljona I Proletbrigade koji su ostali oko Zvornika. Taj bi bataljon najpre bio opšta rezerva.

6) Obavezno nastaviti sa rušenjem drumu i završiti evakuaciju plena iz Zvornika, kako ne bismo morali oko tih poslova držati više jedinica.

7) Izvestite nas o situaciji, kad su krenuli i dokle su stigli bataljoni I Proletbrigade. kakav im je raspored itd.

S. F. — S. N.

6.VII. — 5,45

Komdiv. Koča

³ Šesnaesta NOU divizija

⁴ Vidi dok. br. 35.

⁵ Danilo Lekić, komandant Šesnaeste vojvođanske NOU divizije

⁶ Četa

⁷ Miloje Milojević

NAREĐENJE ŠTABA PRVE DIVIZIJE OD 6 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE BRIGADE ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE U S. CAPARDE¹

Br. 501
6-VII-1943.

ŠTAB I PROLETDIVIZIJE

ŠTABU I PROLETBRIGADE

1) Sada su stigli Stefan², Ljubiša³, Vaso⁴ i Plavi⁵ i k. sar I Vojvođ. brigade⁶.

2) Na Perunici se nalazi neprijatelj koji je noćas tenkovima (3) potisnuo odatle Vojvodane. On se nalazio i na Ceriku. Na te dve tačke ima 200—300.

3) Bataljoni I Vojvođ. brigade nalaze se:

jedan prema Nikolića Brdu (bezimena kota 800 m. južno od s. Caparde, više slova „Č“ od reči Čanakdžije);

jedan sa 2 čete na Kosovači, a jednom četom na Rudinama;

jedan sa 2 čete na Ahmetovom Brdu, a jednom četom u Planini (južno od drumu) kao rezerva.

4) U toku današnjeg dana učvrstiti povezanost svih jedinica koje treba što pre da zauzmu predviđeni raspored i postave se na polazne položaje. *Napad na Caparde izvršiti večeras u 21 h⁷.* Ali je pomenute položaje potrebno hitno zaposesti jer je neprijatelj juče bio aktivan i nije isključeno da će i danas, uz sadejstvo tenkova, vršiti ofanzivne pokušaje i ispade.

4) Raspored jedinica:

1 bataljon I Pr. brigade smeniće Vojvođanski bataljon koji se nalazi na prostorijsi Ahmetovo B.—Rudine, zaposedajući i Lisinu, sa zadatkom zatvaranja drumu Caparde—Zvornik, i pomerajući se napred drumom. 1 bataljon I Proletbrigade koji se nalazi na pravcu Marjanovo B.—Pašin Put ostaje tamo i sa te strane vrši napad.

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 34.1—2, k. 709.

² Mitrović

³ Narodni heroj Urošević. Poginuo u drugoj polovini 1943 god kod Tuzle kao načelnik Štaba Sedme NOU divizije.

⁴ Jovanović

⁵ Mijalko Todorović

⁶ Paško Romac

⁷ Vidi dok. br. 269.

1 bat. I Proletbrigade napada pravcem Kulići—Caparde, naslanjajući se desnim krilom na drum, a vezujući se u levo sa bataljonom I Vojvođanske.

I Vojvođanska: Bataljon koji je bio na Ahmetovu B.—Rudinama čim dobije smenu od I brigade, kreće pravcem Planina (sev. od drumu)—Marijanovo Brdo, gde se povezuje sa vašim II bat., stavlja se pod njegovu komandu i vrši napad na s. Caparde zajedno sa njim — sa te strane, obuhvatom sa severa.

2 bataljona napadaju sa linije Brezik—Kusonje—Matkovac, naslanjajući se na vaš bataljon koji napada od Kulića.

5) Važno je urgirati evakuaciju. Plavi je izdao o tome potrebna naređenja.

Ako je most na Drini porušen, vaš VI bataljon da krene ka s. Stanišići ili drumom i da posluži kao opšta rezerva.

6) Ako je topu ostalo municije, predvideti njegovu upotrebu.

7) Svetlosni znaci isti kao prilikom napada na Zvornik.

8) Mi ćemo se nalaziti na pravcu Planina (južna)—Prav. Snagovo—Kosovača—Brezik.

9) Vojvođanima je štab njihove Divizije objasnio da se napad ima vršiti bez obzira na prisustvo nepr. motorizacije.

10) Plavi je naredio Mušmuli⁸ da okonča rušenje mosta na Drini ukoliko ovo nije izvršeno posle noći, a sa jednim odeljenjem da se poveže sa vašim zasedama na prostor. Ahmetovo B.—Lisina, da tu postavi mine i nastavi temeljito rušenje drumu kod serpentina.

11) Izveštavajte što češće.

S. F. — S. N.

6.VII — 7 h

Komdiv. Koča

12)⁹ Pošto u Zvorniku ima benzina, odmah pripremiti i doturiti bataljonima benzinske flaše.

13) Po likvidaciji Caparda, I Proletbrigada ostaje prema Tuzli s obe strane drumu. Vojvođanske brigade postaviće se desno od I Proletbrigade od Križevića ka r. Sapna i dalje prema Drini (odn. drumu za Bijeljinu).

K.¹⁰

⁸ Jovo Vujović

⁹ Sljedeći tekst naknadno dopisan zelenim mastilom, latinicom.

¹⁰ Koča Popović

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
6 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD
I LIKVIDACIJU NEPRIJATELJSKOG UPORIŠTA CAPARDE¹**

ŠTAB
I PROLETBRIGADE

Br. — 502
6 jul 1943

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1.— U selu Caparde na drumu Zvornik—Tuzla nalazi se neprijateljska posada² od oko 1000—1200 ljudi sa tri tenka i jedan do dva topa.

2.— Prema naređenju štaba Divizije od danas³ naša brigada, pošto je likvidirala Zvornik⁴, kreće u pravcu Caparda i u toku dana postavlja se na liniji Marijanovo Brdo—Lisina—Ahmetovo Brdo—Kulići, sa kojih će se položaja večeras u 21 čas izvršiti napad i likvidacija posade u Capardama a u zajednici sa jedinicama I Vojvođanske brigade. Prva vojv. brigada daje jedan bataljon u sastav naše brigade a ostalim napada sa pravca Brezik—na Pravoslavne Caparde.

Na osnovu prednjeg naređenja raspored naših jedinica i pravac napada biće sledeći:

a) II bataljon u što kraćem vremenu postaviće se na liniji Marijanovo Brdo—Pašin Put. U toku dana tamo će stići i jedan bataljon Vojvođanske brigade koji se stavlja pod komandu štaba II bataljona.

Ova grupa vrši napad sa tog pravca preko sela Kulina pa udesno do s. Hajvazi na Caparde sa severoistoka.

b) I bataljon postaviće se na liniji Rudine—Ahmetovo Brdo—Lisina sa zadatkom da sigurno zatvori pravac ka Zvorniku dubinskim zasedama. Ovaj će bataljon postepeno potiskivati neprijatelja još u toku dana ka Capardama i poželjno bi bilo da se postavi do linije isključno kota 338 pa udesno do kote 419. U samom napadu na Caparde ovaj bataljon će napadati između sela Kulina i Ljeskovice duž drumu. Kod I bataljona stići će još u toku dana Minersko odeljenje koje će minirati i razrušiti na svim mogućim mestima drum za Zvornik

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 35/1—2, k. 709.

² Vidi dok. br. 268.

³ Vidi dok. br. 35.

⁴ Vidi dok. br. 178 i 180.

tako da se apsolutno onemogućiti svaki prolaz motornih vozila ka istom. Ukoliko Prvi bataljon ne bude u stanju da potiskuje neprijatelja u sadejstvu sa ostalim našim bataljonima, onda treba barem onemogućiti tenkovima da se slobodno kreću drumom. U tu svrhu Minersko odeljenje spraviće mine od eksploziva na izvesnim mestima na drumu koje će kada naiđu tenkovi paliti iz zasede.

c) IV bataljon postaviće se u s. Kulići—Kosovača (kota 609)—kota 338. Ovaj će bataljon vršiti pritisak na neprijatelja ka drumu svojom vatrom tako da omogućiti I bataljonu izbijanje do napred određene linije. *Ovo će činiti takođe i II bataljon sa pridodatim Vojvođanskim bataljonom.* IV bataljon vršiće napad na Caparde između Brezika i Ljeskovice južnom stranom drumu.

Dva bataljona I Vojvođanske br. vršiće napad preko Brezika—Čanakdžija napadajući Caparde s juga.

d) VI bataljon postaviće se oko kote 444 (Gaj) da bi obezbeđivao Zvornik sa zapada u svakom slučaju a poslužiće ujedno i kao rezerva na pravcu Caparde kao i rezerva III bataljonu ka Drini. Ovaj bataljon će održavati kurirsku vezu sa I bataljonom.

e) III bataljon ostaće i dalje u Zvorniku i imaće za zadatak obezbeđenje grada na Drini i uglavnom držati bataljon na okupu za izvršenje svog vojničkog zadatka. Ujedno će pomoći intendantskim organima da vrše evakuaciju. No vojnici da ne odlaze daleko sa svojih položaja sa kojih ne bi mogli blagovremeno doći da intervenišu na slučaj potrebe.

Bataljoni će nastojati da se što pre povežu i da ovi prema Capardama otpočnu sa postepenim potiskivanjem neprijatelja do određene linije.

Štab IV bataljona izvestiće nas kada se bataljoni međusobno povežu i otpočnu akciju čišćenja drumu.

Kada I bataljon izbiže do linije određene, ispaliće dve jednobojne raketle. Uopšte svako osvajanje pojedinih položaja objavljivati ovim znakom.

III i VI bataljon uputiće svoja bacačka odeljenja sa svim minama IV bataljonu koji će ih upotrebiti kako u akciji za vreme dana tako i uveče. Sa ovim bacačima da se ponesu i napunjene benzinske flaše koje da se predaju najvećim delom I bataljonu a izvesne i ostalim bataljonima. Flaše predati I bataljonu za I i II bataljon a II će ih primiti kod I bat. IV bataljonu poslati zajedno sa bacačima.

Ukoliko I bataljonu uspe da potisne neprijatelja i primeti se da neprijatelj odstupa, a imadne izgleda da se brzim dejstvom za njim likvidiraju Caparde za vreme dana, ispaliće tri raketle što će značiti za ostale bataljone da odmah vrše napad.

Kao potvrda da su bataljoni ovo primili takođe će ispaliti po tri rakete.

3.— Po uspešno završenom napadu naši bataljoni će se smestiti i to:

IV bataljon Jusufovići—Pahunjak s tim što će srušiti most na reci ispod sela kao i sve mostove od Prnjavora do Caparda. Ovu dužnost preuzeće Pionirski vod pod kontrolom ovog bataljona.

II bataljon smestiće se na prostoru Prav. sela Jajići.

Oba ova bataljona imaju zadatak obezbeđenja sa pravca Tuzle.

I bataljon smestiće se u selo Bulatovci i služiti kao rezerva.

VI i III bataljon ostaju na mestima gde su do daljeg naređenja.

Brigadna intendantura, sanitet i hirurška ekipa krenuće ujutru — 7 jula u 2 časa za s. Pravoslavno Snagovo i tu se smestiti.

Štab Brigade nalaziće se na pravcu Stanišići — Prav. Snagovo—Kulići — i dalje ka Capardama, a po završenom napadu nalaziće se iznad sela Mahala oko koliba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB BRIGADE:

Politkom

V.D. komandanta
Miloje⁵

⁵ Milojević

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE PROLETERSKE BRIGADE
OD 6 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O DOLASKU JEDINICA BRIGADE NA PRO-
STORIJU SELA KAMENSKO¹**

ŠTAB
IV PROL. BRIGADE
6-VII-43
u 20 h

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Prema naređenju² štaba II Prol. divizije naša Brigada je izvršila pokret u toku dana i sada stigla u s. Kamensko. — Nije stigao još III bataljon koji je u toku jučerašnjeg dana i noći vodio borbu sa Njemcima³ na položajima s. Olovci. Očekujemo ga da će stići u toku noći. Ovdje se sada nalaze naša dva bataljona sa ostalim dijelovima Brigade.

U s. Kamensko našli smo I Dalmat. brigadu i sporazumjeli smo se o položajima kao i o zatvaranju pravaca. O tome će vam javiti štab I Dalm. brigade.

Prema naređenju štaba Divizije ove tri brigade sačinjavaju jednu grupu pod komandom našeg štaba, pa vas molimo da nam u tom pogledu izdate potrebna uputstva, odnosno naređenje za dalji rad.

Isto tako izdajte nam naređenje za rad naše Brigade ukoliko će sve brigade odvojeno ostati pod vašom komandom.

Mi se nalazimo u s. Kamensko, zaseok Podbrijeg.

Bataljoni su smješteni u istočnom dijelu s. Kamensko.

S. F. — S. N.

Za štab
Komandant
Ljubo Vučković

¹ Original, pisan plavim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 35/2—1, k. 9 A.

² Redakcija ne raspolaže pomenutim naređenjem.

³ Odnosi se na dijelove 369 njemačke divizije.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OPERATIVNE GRUPE KRIVAJA OD
7 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O RAZBIJANJU USTAŠKE MILICIJE NA SEK-
TORU KRČEVINE—RADOŠEVIĆI¹**

ŠTAB
OPERATIVNE GRUPE KRIVAJA²
7 jula 1943 god.
u 15 časova

VRHOVNOM ŠTABU

Položaj

1.— U toku jučerašnjeg dana dijelovi 5 brigade, poslije kraćega otpora, savladali su ustašku miliciju u s. Radoševići i Krčevine. Milicioneri su se povukli u pravcu sela Vijake i koncentrisali se u jačini oko 150 boraca. Jutrošnjim nastupnim pokretom prema Vijaki dijelova iste brigade milicija je natjerana u bjekstvo prema Zavidovićima, odnosno prema Varešu.

2.— Prema obavještenju jednoga zarobljenoga milicioner-skog uhođe, jačina neprijateljskih snaga u Varešu se kreće oko 3000 vojnika (SS trupe). Ovo su nam danas potvrdili i mještani iz Vijake. — U toku prekjučerašnjeg dana u Zavidoviće je stiglo oko 11 kamiona neprijateljskih vojnika — isto SS trupa... Prema iskazima, jedinice u Varešu i Zavidovićima imaju defanzivan zadatak, naime odbranu Vareša i Zavidovića i osiguranje pruge.

3.— Prema postavljenom zadatku izvršili smo povezivanje jedinica u dolini rijeke Krivaje i odredili konkretne zadatke. O rezultatima djelovanja ove grupe mi ćemo vas redovno obavještavati³.

4.— Danas su patrole V brigade uhvatile vezu sa dijelovima VI Krajiške brigade (patrolama) na prostorijski sela Kokošinjac⁴.

5.— Drugovi iz štaba V brigade formirali su od ljudstva koje se sa njima nalazi dva manja bataljona. Oni su mišljenja da brigada i dalje ostane u sadašnjoj formaciji radi tradicije

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 36—1, k. 9 A.

² Operativna grupa „Krivaja“ privremeno je formirana u sastavu Četvrta proleterska brigada, Prva dalmatinska NOU i dva bataljona Pete crnogorske NOU brigade pod komandom Radovana Vukanovića.

³ Vidi dok. br. 41.

⁴ Šesta krajiška brigada Pete NOU divizije bila je razmještena u selu Očevlje. Vidi dok. br. 42.

Štab
Operativne Grupe KRIVAJE
7 jula 1943 god.
u 15 časova

MMO. ONPA
B. B. B.
36-1
4A

Vrhovnom Štabu

P o l o ž a j

1.- U toku jučerašnjeg dana djelovi 5 brigade, poslije kraćeg otpora, savladali su ustašku miliciju u s. Radoševići i Krčevine. Milicioneri su se povukli u pravcu sela Vijaka i koncentrirali se u jačini oko 150 boraca. Jutrošnjim nastupnim pokretom prema Vijaku djelova iste brigade, milicija je natjerana u bještvo prema Zavidovićima, odnosno prema Varešu.

2.- Prema obavještenju jednoga zarobljenoga milicionerakog uhođa, jačina neprijateljskih snaga u Varešu se kreće oko 3000 vojnika / SS trupe. Ovo su nam danas potvrdili i mještani iz Vijaka. - U toku prekjučerašnjeg dana u Zavidović je stiglo oko 11 kamiona neprijateljskih vojnika - isto SS trupa... Prema iskazima, jedinice u Varešu i Zavidoviću imaju defanzivna zadatka, naime odbranu Vareša i Zavidovića i osiguranje pruge.

3.- Prema postavljenom zadatku izvršili smo povezivanje jedinica u dolini rijeke Krivaje i odredili konkretne zadatke. O rezultatima djelovanja ove grupe mi ćemo vas redovno obavještavati.

4.- Danas su patrola V brigade uhvatile vezu sa djelovima VI Krajiške brigade, patrolama na prostorijsi sela Kokošinjac.

5.- Drugovi iz štaba V brigade formirali su od ljudstva koje se sa njima nalazi dva manja bataljona. Oni su nabljenja da brigada i dalje ostane u sadašnjoj formaciji radi tradicije iste, raspoloženja ljudstva ove brigade, vjerovatnosti povezivanja sa još jednim bataljonom koje otačjem prilikom prelaza pruge kod Sjetline, a i eventualne mobilizacije ljudstva. Napominjemo da ova dva bataljona mogu da posluže kao koštur ~~skladnja~~ i eventualno mobilizane borbe brzo prekaliti obzirom da sada u brigadi ima oko 100 partijaca.

Sart Rašizmu - Sloboda narodu !

Komandant,

iste, raspoloženja ljudstva ove brigade, vjerovatnosti povezivanja sa još jednim bataljonom koji je otsječen prilikom prelaza pruge kod Sjetline, a i eventualne mobilizacije ljudstva. Napominjemo da ova dva bataljona mogu da posluže kao kostur i eventualno mobilisane borce brzo prekaliti, obzirom da sada u brigadi ima oko 100 partijaca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Radovan¹

BR. 39

NAREĐENJE ŠTABA PETE NOU BRIGADE OD 7 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA POKRET PRAVCEM KARAČ—OMERBEGOVA ŠNJEGOTINA—VIJAČANI I RAZMJESTA NA SEKTORU SELA JANKOVIČ—MALJURIČI—ŽIŠKOVIČA NJIVE¹

ŠTAB
V K. KOZARSKE NOU BRIGADE
O-P-Str. pov. 6/43
7 jula 1943 god.

ŠTABOVIMA I, II, III I IV BATALJONA

U vezi naređenja štaba divizije od danas naša brigada dobila je zadatak da još večeras izvrši pokret u pravcu Karača—Omerbegove Šnjegotine—Gornje Šnjegotine i Vijačana do rijeke Ukrine².

Prema još nepotpunim podacima četničke bande vrše koncentraciju na istim prostorijama gde naše snage moraju izbiti, vjerovatno u cilju napada na nas. Ukoliko četnici budu na tim prostorijama potrebno ih je razbiti i protjerati.

Pokret će se izvršiti u dvije kolone.

S tim u vezi dajemo sljedeću zapovijest:

I bataljon odmah po primitku ove naredbe kreneće u Bebe. odatle će produžiti u Liplje do II bataljona.

Vukanović

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Voinoistoriskog instituta pod reg. br. 21, k. 869.

² Vidi dok. br. 22.

I i II bataljon sačinjavaće lijevu kolonu koja će se kretati sledećim pravcem: Liplje—Srednja Šnjegotina—Karač, prelazi rijeku Lukavac ispod Radmanića i preko Stražice izbiya u Omerbegovu Šnjegotinu na Jankovića kolibe (kota 347, 270, 364 i 384). Po dolasku na određenu prostoriju uzeti položaje tako kako će kontrolisati dolinu rijeke Ukrine i sve prilaze k njoj. I bataljon smjestiće se u Jankovićima, sa manjim snagama zauzeti kote iznad Ukrine i u toku popodneva jačim patrolama ispatrolirati Dubrave, Reljevac i Previju, sa zadatkom da se prikupe podaci o eventualnoj koncentraciji četnika na toj liniji.

II bataljon smjestiće se u Maljurićima, kontrolisati dominantne visove prema Karaču i Ukrinu od Dubrave do Spasevića.

Desnu kolonu sačinjavaće III i IV bataljon, i imaju se kretati sljedećim pravcem: Klupe—Lađevac—Gornja Šnjegotina—Kršila—Žiškovića Njive i Kaursko Guvno.

IV bataljon smjestiće se u Žiškovića Njivama sa zadatkom da kontroliše rijeku Ukrinu od Previye do Pivaševića, tj. pravce od Ljubića, da u toku sutrašnjeg popodneva jačim patrolama ispita Previju, prve zaseoke Vijačana, Pivaševića i prve kote na desnoj obali rijeke Ukrine.

Desna kolona (III i IV bataljon) izvršiće pokret iz Klupa večeras u 24 časa.

Lijeva kolona (I i II bataljon) krenuće iz Liplja najdalje u 2 sata izjutra, tj. 8 ov. mj.

Štab brigade kretaće se sa desnom kolonom i po dolasku na određenu prostoriju smjestiće se sa III bataljonom u Kršilima.

Po dolasku u Kršila izvršiće lokalno obezbjeđenje, povezati se sa IV bataljonom u Žiškovića Njivama (Žišci) i poslati jedan vod da uhvati vezu sa Prnjavorskim part. odredom koji se nalazi na k. Grualju.

Napominjemo bataljonima da se u ovom maršu kreću potpuno vojnički, da održavaju vezu međusobnu i da se ispo- mažu u borbi.

Naročitu pažnju skrećemo lijevoj koloni da se dobro obezbijedi kada bude prelazila preko Karača i da se kreće isključivo visovima, nikako ne dozvoliti da se svali u kotlinu samoga Karača.

I i II bataljon po izbijanju na određenu prostoriju baciće dvije kombinovane rakete. Odmah po dolasku poslati vezu Štabu brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Zamj. komandanta
Čoče

BR. 40

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD
7 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA
ZA POSIJEDANJE NOVIH POLOŽAJA I ZATVARANJE
PRAVCA PREMA KOTOR VAROŠI I ŠIPRAGAMA¹**

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
STR. POV. OP. BR. 8 43
dana 7 jula 1943 god.

ŠTABOVIMA I I II BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

Štab divizije naredjenjem svojim str. pov. op. br. sl. od 5 jula 43 godine dostavio je sljedeće²:

„U vezi novih zadataka ove divizije i brzih pokreta druge grupe ove divizije snage XII brigade usmeriće aktivnost jedinica prema Večići, Donjem Orahovu, Grabovici i Borcima radi čvršćeg zatvaranja pravca od K. Varoši prema Šipragama, radi čvršće veze sa Štabom I Bos. korpusa i bolnicom ove divizije, kao i čvršće veze sa IV bataljonom II KNOU brigade, koji treba u toku 6 ov. mj. da stigne u Borce. Ova veza mora biti svakodnevna sa jačim patrolama.

U slučaju jačeg neprijateljskog nadiranja od K. Varoši i B. Luke imate najhitnije uspostaviti vezu sa Štabom I Bos. korpusa, od kojega ćete dobijati dalja naredjenja.

Radi aktiviziranja četničkih grupa na Grabovici preduzećete sistematsko čišćenje sela Grabovice i odgovarajuće represivne mjere“.

U vezi sa tim snage ove brigade i Banjalučkog NOP odreda koje se nalaze na ovome sektoru moraju izvršiti promjenu svojih položaja i na osnovu naprijed iznijetog naređujemo sljedeće:

Snage I bataljona izvršiće pokret na dan 8 ov.mj. ujutro u 5 časova u pravcu položaja Orahovo Donje i razmjestiti svoje snage tako da zatvore pravac K. Varoš—Šiprage, što znači zaposjesti položaje Večići—Ježevac—Orahovo Donje. Uхватiti vezu sa IV bataljonom II brigade³ koji se nalazi na Borcima. Veza mora biti svakodnevna i čvrsta održavajući pomoću jačih patrola.

II bataljon ove brigade na dan 8 ov.mj. u 9 časova sa svoje dvije čete izvršiće pokret na položaje Grabovica, očistiti četničke grupe, koje su se počele aktivizirati, po okolnim selima

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9.1, k. 875.

² Vidi dok. br. 31.

³ Vidi dok. br. 22.

Grabovice i preduzeti odgovarajuće represivne mjere. Od sviju četničkih porodica i porodica četničkih jataka izvršiti oštru konfiskaciju imovine, ostaviti samo ono bez čega porodica ne bi nikako mogla živiti. Konfiskovati se može sve ono što dolazi u obzir za potrebe vojske, ali ne uzimati sitnice, koje bi nas mogle kompromitovati (male količine sira, hljeba, brašna, raznog suda, ženskih stvari za oblačenje i tome slično). Konfiskaciju moraju vršiti određene komisije, a pojedincima se uopšte ne smije dozvoliti da hodaju po selima i zalaze po kućama.

Naročito oštar biti prema onim porodicama koje su od posljednjeg našeg prolaska kroz Grabovicu pomagale četnike i omogućivale im da vršljaju po tim terenima. Sve četničke jatake po mogućnosti pronaći i pohapsiti. Narodu i svim pojedincima reći i proglasiti da se ove mjere preduzimaju zato što su omogućili četničkim bandama kao okupatorovim saveznicima da žive na terenima njihovih sela i da vrše prepade na našu vojsku.

Prilikom izvršenja ovih mjera prikupljati tačne podatke o četnicima i njihovim jatcima i potom voditi spiskove, u koje unositi šta je od koga konfiskovano.

Ovo isto važi i za I bataljon ukoliko se pojave ovakvi slučajevi.

II bataljon uhvatiće vezu sa snagama I bataljona u Orahovu Donjem i sa Štabom I Bos. korpusa u Markovićima.

Štab brigade sa jednom četom II bataljona. Pratećim vodom, Vodom za vezu i brigadnom ambulantom izvršiće pokret do Ježice zapadno od Golog Brda. Četa II bataljona, koja ide sa Štabom brigade imaće za zadatak da kontroliše položaje Živinice i Bokani.

Četa Banjalučkog NOP Odreda, koja se nalazi na sektoru Bastaji, zauzeće položaje Bokani i kontrolisati sektor u pravcu Borka, prema Ugru i Šolajima i povezati se sa Štabom ove brigade u Ježici.

Skreće se pažnja drugarskim štabovima na punu vojničku dužnost i obezbjeđenje, kako pri kretanju, tako i pri samome logorovanju.

Ima se podataka da se u K. Varoši nalaze veće snage „Vražje divizije“⁴ koje, navodno, imaju namjeru da pretresaju i pročiste ovaj sektor, kao i da krenu sa većim snagama preko Borja za Teslić—Doboj. U vezi sa tim potrebno je što više pojačati obavještajnu službu i proširiti ob. mrežu, pronalaziti

⁴ Podatak nije tačan. Na ovom sektoru nalazile su se snage 373 njemačke divizije.

sigurnije kanale preko kojih bi se uvijek dobijali tačni i sigurni podatci o svakom pokretu neprijateljskom bilo ma na koji sektor.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polikomesar
Radoš

Komandant
Mečava

BR. 41

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OPERATIVNE GRUPE KRIVAJA OD
8 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O IZBIJANJU NEPRIJATELJA U SELO VIJAKA¹**

Kamensko

ŠTAB OPER. GRUPE KRIVAJA
8.VII u 16 h

VRHOVNOM ŠTABU

Položaj

1) Jedna neprijateljska kolona² (njemačko-ustaška) jačine 4—500, sinoć je izbila u s. Vijaka i danas logoruje u D. Vijaki. Naši dijelovi morali su se iz ovog sela povući. Ova kolona došla je od Vareša navodno za jedinicama VI Kraj. brigade.³ Danas su mitraljirali u pravcu s. Kamensko i izbacili 2 mine iz bacača. Dalje namjere ove kolone nepoznate su. Nepoznato nam je da li ima neprijatelja na pravcu s. Očevlje. Isto tako nije primijećen nikakav nepr. pokret od Zavidovića, ali u svim selima lijevom i desnom obalom r. Krivaje prema ovom mjestu nalazi se ustaška milicija.

2) U s. Čuništa jutros je stigla VII hrv. brigada i skrenuli smo joj pažnju na pravac prema Vijaki i Očevlju.⁴

3) Jedinice ove grupe prebacićemo na desnu obalu r. Krivaje i usmjeriti dejstvo nizvodno ka Zavidovićima prema situaciji.

S. F. — S. N.

K-nt
Radovan⁵

¹ Original, pisan plavim mastilom, ćirilicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 38/1, k. 9 A.

² Vidi dok. br. 185.

³ Vidi dok. br. 47.

⁴ Vidi dok. br. 44.

⁵ Vukanović

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE NOU DIVIZIJE VRHOVNOM
ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O BORBAMA VOĐENIM
U VREMENU OD 1 DO 7 JULA 1943 GODINE¹

ŠTAB
V N. O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

Br. sl.

Dne 8-VII-1943 god.
23 h

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Položaj

Poslije zauzimanja Kaknja i rušenja želj. pruge Visoko—Lašva² neprijatelj je brzo reagirao na sektoru Visoko. Kakanj. Vareš. Akcija IV brigade na pruži Dobravine—Breza³ primorala je neprijatelja na brzo pojačanje garnizona na vareškoj pruži.

Javili smo Vam kraćim izvještajem o borbama od 29.VI do 2. VII ov.mj.⁴ Sada vas izvještavamo o novim borbama.

1. Poslije borbe 1 ov. mj. na prostori Breza—Podvinci—Bulčići IV brigada povukla se u s. Lučice i Dolove. Pred zoru 2 ov.mj. jedinice ove brigade povukle su se na pl. Gubišće. U 8 časova neprijatelj je ušao u s. Lučice i Dolove. U isto vrijeme dvije neprijateljske kolone⁵ kretale su se od Liješnice i s. Slavina u pravcu Suhog Dola. U svemu neprijatelj je raspolagao sa sedam kompanija (dijelovi Sedme pukovnije) i neke SS trupe. Cilj neprijatelja je bio da opkoli naše jedinice na Gubišću. 2 bataljona brigade (dva) primili su borbu, koja je trajala do 17.30 časova. Neprijatelj je potpuno razbijen na oba napadna pravca.

Rezultat akcije: zarobljeno 40 domobrana i 1 Nijemac. Domobrani su pušteni a Nijemac strijeljan. Mrtvih i ranjenih bilo je oko 80 vojnika. Zaplijenjeno je: 57 karabina, 1 teški bacač sa 68 mina, T. M. „Maksim“, 1 „šarac“, mali bacač sa 40 mina, 4 strojnice, 10.000 metaka, 3 pištolja i druge ratne spremne.

Mi smo imali 4 ranjena od kojih teže zamj. komandanta II bataljona.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 20/7, k. 781.

² Vidj dok. br. 13.

³ Isto

⁴ Isto

⁵ Odnosi se na jedinice njemačke SS „Princ Eugen“ divizije.

Poslije ove borbe IV brigada prebacila se preko pruge (vareške) na selo Budoželj. Prethodnica brigade istjerala je neprijatelja iz rovova na koti Budoželj. Pri prelazu uništeno je 50 mt. pruge. Prugu su držali domobrani. U kraćoj borbi imali smo 2 mrtva i 1 lakše ranjenog.

U s. Budoželju milicija, njih oko 150, dobro je primila naše borce. Komandant milicije rekao nam je da su Nijemci naredili njima i četnicima da napadnu partizane ukoliko bi prelazili preko pruge. Iz ovog sela javio se jedan dobrovoljno u partizane.

Odmah pri prelazu pruge četnici su poslali kurira Štabu brigade pod pretnjom borbe ako budu došli na njihov sektor. Štab brigade vodio je sa pretstavnicima četnika kraći razgovor bez rezultata

3 ov.mj. jedinice IV brigade zauzele su s. Okruglicu.⁶ 150 četnika brzo je razbijeno bez gubitaka. 1 četnik ubijen a 1 zarobljen. Oslobođeno je 13 bolesnih proletera, među kojima zamj. politkoma bataljona. U povlačenju četnici su odveli još oko 58 zarobljenih bolesnih proletera.

U daljem čišćenju ovog četničkog sektora u borbi kod s. Hadžića ubijeno je 7 četnika, zarobljeno 7 karabina. Ubijen je četnički komandir

6 i 7 ov.mj. manji dijelovi brigade vodili su borbu sa četničkim grupicama na sektoru s. Buljetovina⁷—ž. st. Ivančići. U s. Buljetovina poginuo nam je vodnik i bolničar...

Kao što se vidi, četnici na ovome sektoru imaju potpuno neprijateljski stav prema nama. Narod je također naklonjen njima. Na sektoru Okruglica—Olovo—Čemerno po dosadašnjim podacima ima ih oko 600. Imaju štab korpusa i formirane brigade.

2. Poslije borbe kod s. Borovice 2 ov.mj., o kojoj smo Vas izvijestili⁸, I brigada prešla je na sektor s. Pogari—Han Kopaliste. Neprijateljski izviđački dijelovi ispitivali su naše položaje između 3 i 4 ov.mj. Sa snagama oko dvije satnije neprijatelj je 5 ov.mj. napao na dijelove II i IV bataljona, borba se vodila nekoliko sati. Neprijatelj je imao izvjestan broj mrtvih i ranjenih. Mi smo imali 4 mrtva i 6 lakše ranjenih i to sve u jednoj grupi koju je neprijatelj iznenadio. Istoga dana divizijska bolnica sa intendanturom prebacivala se pod zaštitom I brigade.

Noću 5—6 prethodnicu kolone dočekala je milicija sela Kokošnjac.⁹ Ubijen je 1 a 1 zarobljen, koji je kasnije pušten. Milicija ovog sela, njih 17, pripadaju II bojni I pješ. pukovnije u Brezi, milicionerska grupa Vijaka; naoružani su za borbu protiv partizana.

⁶ Vidi dok. br. 166.

⁷ Isto

⁸ Vidi dok. br. 13.

⁹ Vidi dok. br. 166.

U daljem pokretu 6 ov.mj. prethodnica I brigade razbila je jednu njemačko-legionarsku satniju na pl. Zvijezda.¹⁰ Ubijeno je 3 vojnika, naši bez gubitaka.

Sa pl. Zvijezda izvršili smo pokret za s. Ravne. U 13 čas. 7 ov.mj. naše patrola primijetile su neprijatelja, koji je išao ka s. Zubeta.¹¹ Borba je ubrzo počela na prostoru oko samog sela. pa se postepeno proširavala. Naše jedinice zabacivale su se neprijatelju bočno. Borba je bila vrlo žestoka. Oko 17 čas. neprijatelj je bio razbijen i počeo je da odstupa, pri čemu su ga naše jedinice gonile. Borba je trajala do u sam mrak. Neprijatelj je imao veliki broj mrtvih i ranjenih. Tačan rezultat ne znamo, jer još nismo dobili izvještaj od Štaba brigade, pošto su neke jedinice i danas produžile da gone neprijatelja. Do sada znamo da je naših bilo 2 mrtva i 9 ranjenih. Više gubitaka nismo vjerovatno imali. Jedan zarobljeni Nijemac izvijestio je da smo vodili borbu sa 77 lovačkim bataljonom, sastavljenim isključivo od Nijemaca. Ovaj bataljon je prije dva dana došao iz Zenice u Vareš. Vojnik nije znao cilj pokreta. Imali smo za tri dana hranu. Bataljon je bio jačine 5 četa.

O rezultatu ove borbe izvijestićemo Vas detaljnije.¹²

3) Naša VI brigada došla je 7 ov.mj. u s. Očevlje. Štab brigade u današnjem pismu nije nam poslao izvještaj o borbama i razlogu njihovog pokreta prema nama. Od drugova koji su nam došli izviješteni smo da su od 2 o.mj. vodili svakodnevnu borbu na sektoru između Zenice i Vukanovića. Neprijatelj je bacio na njih jače snage i kažu da nisu mogli ostati na onome sektoru. Rješenje Štaba brigade da dođu nama u sastav vjerovatno je poteklo od nesnalaženja, iako smo im dali detaljna uputstva, kao i to da njihovo težište djelovanja bude na sektoru Zeničkog četničkog odreda. Pozvali smo politkoma brigade,¹³ te ćemo ovu stvar sutra ispitati i brigadu ćemo poslati nazad, po zadatku koga ste nam dali. Takođe ćemo Vas izvijestiti o borbama ove brigade.¹⁴

4) Šaljemo četu koja će donijeti radio stanicu. Takođe Vam šaljem 5 drugova kurira za vezu sa nama.

Uz borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
I. Materić

Komandant
Mil. Morača

(M P.)

¹⁰ Isto

¹¹ Isto

¹² Vidi dok. br. 47.

¹³ Dmitar Bajalica

¹⁴ Vidi dok. br. 47.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 8 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI I NAPUŠTANJU Kladnja OD STRANE
NEPRIJATELJA¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
8 jula 1943

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Vaše naređenje od 7 jula od 17 časova prema kome naša brigada ne bi trebala da ide u s. Milankoviće nego direktno u s. Očevlje primili smo jutros u 7 časova a brigada je krenula na put sinoć u 20 časova.²

Mi joj sada upućujemo naređenje u s. Milankoviće da se prebaci u s. Očevlje sa zadatkom koji ste vi pred nju postavili.

2) Sinoć u 19 časova primili smo izveštaj od naše Sedme brigade sa Han Karaule da je neprijatelj jučer u 5 č. 30 m. napustio Kladanj³ i otstupio u pravcu Tuzle. Štab brigade izdao je bio naređenje da brigada posedne Kladanj i brigada je krenula napred. VIII brigadi koja je tada kretala na put naredili smo da vas po ovome usmeno obavesti u s. Glavičina a mi smo čekali potvrdu od VII brigade i izveštaj o posedanju Kladnja pa da vas možemo izvestiti o sigurnim činjenicama.

Novi izveštaj nije nam stigao do ovoga momenta na osnovu čega se može pretpostaviti da se brigada udaljila na pravcu Kladnja.

VII Krajiškoj brigadi naredili smo da sa prostorije s. Rađačići—s. Paklenik uputi jače bojne patrole u pravcu s. Brateljevići—s. Podpauč.

3) U naš štab stigao je drug Niko Martinović, novi načelnik štaba VII Krajiške brigade, i preuzeo dužnost od druga Laha.⁴

4) Našoj VII brigadi naredili smo da po svaku cenu uspostavi vezu sa I divizijom i da organizuje tu vezu za buduće.

5) Sa V divizijom uspostavili smo vezu na prostoriji Olovo.⁵ Njihov štab krenuo je jutros u pravcu s. Nišići i obavestio nas

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 27/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 44.

³ Isto

⁴ Milan

⁵ O rasporedu Pete NOU divizije vidi dok. br. 166.

da će nam uputiti kurire i javiti nam gde se tačno nalazi. Punkt za vezu sa njima je Olovo, gde se nalazi jedna četa VII Krajiške brigade.

Ovaj izveštaj upućujemo vam u dva primerka za s. Glavičinu i za s. Musiće.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
komandant
P. Jakšić

BR. 44

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 8 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O NAPUŠTANJU Kladnja OD STRANE NEPRIJATELJA
I RASPOREDU JEDINICA¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE

8 jula 1943 u 18 č. 30 m.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Vaše naređenje od danas u 12 časova primili smo u 13 časova.

2) VII brigada koja je noću 6/7 juli smenila VIII brigadu na Han Karauli podnela nam je izveštaj juče posle podne da je neprijatelj 7 ov.m. u 5 č. 30 m. napustio Kladanj² i otstupio u pravcu Tuzle. Posle ovog izveštaja brigada je preduzela pokret u pravcu Kladnja i posela ga noću 7/8 juli.

Prema izveštajima ove brigade neprijatelj je naglo otstupio ostavljajući za sobom stoku i namirnice. Ova brigada izvestila nas je da se danas čuje borba u pravcu s. Tarevo. Mi smo naredili da VII brigada uputi jedan bataljon komunikacijom u pravcu Tareva i da ispita situaciju na tom pravcu. U isto vreme uputili smo jedan bataljon VII Kraj. brigade pravcem s. Brateljevići—s. Podpauč—s. Tuholj sa zadatkom da sa te prostorije preduzme izviđanja u pravcu s. Tarevo. U slučaju

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 28/2. k. 812.

² Vidi dok. br. 43.

da bataljoni naiđu na neprijatelja koji na tom sektoru vodi borbu sa našim snagama, oni imaju direktivu da ga napadnu s leđa. Obavestili smo ih da postoji verovatnoća da tamo vodi borbu II Prol. brigada³ i da su oni dužni da joj ukažu pomoć

3) Prema vašem naređenju mi smo juče uputili na prostoriju Milankovići—Čuništa našu VIII brigadu, jer je nju smenila VII brigada kod Han Karaule. Vaše naređenje pisano 7 ov.m. u 17 časova da brigada ne treba da ide [u] Milankoviće nego direktno u s. Očevlje stiglo nam je tek jutros.⁴ Mi smo ga odmah uputili za brigadom u Milankoviće, a u međuvremenu smo sa Milankovićima uspostavili i telefonsku vezu i preneli isto naređenje. Brigada se ovoga časa kreće iz Milankovića za Očevlje.

Brigadi smo naredili telefonom da vas izvesti o situaciji kod Kladnja i ona vam je uputila jednu patrolu sa pismenim izveštajem. Mi smo jutros uputili jednu patrolu u Musiće a jednu u Milankoviće da vas traže na toj prostoriji, ali one nisu stigle k vama do 12 časova. Veza će sada biti olakšana preko VIII brigade koja je sa nama vezana telefonom. Sva hitna naređenja možete dostaviti tim putem.

4) Naša divizija ima sada sledeći raspored: VII brigada u Kladnju sa isturenim delovima u pravcu s. Tarevo. VII Krajiška brigada jedan bataljon s. Radačići, jedan bataljon na pravcu Brateljevići—Tuholj, jedan bataljon na prostoriji Olovo—Olovske Luke sa zadatkom kontrole pravaca Olovo—Han Pijesak i Olovo—Medojevići.

5) Kako su naša VII : VIII brigada angažovane, to smo VII Krajiškoj brigadi naredili da preduzme rušenje pruge Petrovići—Čuništa. I VIII brigadi stavili smo u zadatak da po mogućnosti odvoji jedan bataljon iz Očevlja za rušenje pruge.

6) VII brigada uputila je odeljenje za vezu sa I divizijom na prostoriju Han Pijesak—Vlasenica.

7) Ova patrola za vezu ima zadatak da vam iz Olova ponese traženi benzin.

8) Molimo da nas hitno izvestite da li je ispravno naše angažovanje u pravcu Tuzle obzirom na opšti plan naših operacija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
komandant
P. Jakšić

³ Vidi dok. br. 168.

⁴ Vidi dok. br. 43.

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 8 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PO- KRET NA PROSTORIJU KRAVICA, POBUĐE, GLODI¹

ŠTAB
I PROLETBRIGADE

Br. — 503

8 jul 1943

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1.— Na osnovu naređenja štaba Divizije naša Brigada bez obzira da li Zvornik pada ili ne, napušta ovu prostoriju i za prvo vreme prebaci se na prostoriju s. Kravica—Urkovići—Pobude—Cerska—Glodi.

Na osnovu prednjeg naređenja raspored i zadatak naših jedinica biće sledeći:

III bataljon smestiće se na prostorijsi s. Glodi—s. Đevanje. Zadatak bataljona je da obezbeđuje pravac od Zvornika no s tim da ne nastoji da primi upornu borbu s neprijateljem već da izbegava vatreni kontakt s neprijateljem. Patrole slati u pravcu Velje Glave, Dafin Kose i Novog Sela. Bataljonu se takođe stavlja u zadatak rušenje mosta u Drinjači zašto mu se dodeljuje Minerski vod Tehničke čete. Bataljon će obezbediti ovaj vod za vreme rušenja mosta. Po završetku rušenja ovaj vod će porušiti most u Kasabi,² posle čega će otići u sastav svoje čete.

I bataljon smestiće se na prostoru s. Cerska. Zadatak bataljona je da održava vezu sa III bataljonom u s. Glodi, sređivanje bataljona i odmor.

II bataljon smestiće se na prostoru sela Muslimanski Škugrići sa zadatkom kontrole ceste od Drinjače, patrolama i održavanja veze sa I bataljonom u Cerskoj i bataljonom u s. Pobude.

VI bataljon smestiće se na prostorijsi s. Hrnčić—Pobude.

IV bataljon smestiće se na prostorijsi s. Kravica—Marici.

Brigadni sanitet i bolnica smestiće se na prostorijsi sela Sebiočina—Lipenovići.

Štab brigade biće u selu Bišina.

Hirurška ekipa ide sa brigadnim sanitetom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 36/I—2, k. 709.

² Nova Kasaba

Brigadna intendatura u s. Lipenovići.

Sve jedinice odmah po dobijanju naređenja krenuće pravcem preko s. Glodi ka novoodređenoj prostoriji.

Pokret vršiti noću kako bi se izbeglo dejstvo neprijateljske avijacije. Ukoliko bataljoni imaju na svojim pravcima šume gde mogu neometano od avijacije da se kreću, mogu pokret produžiti i danju. U protivnom zadržati se u šumi gde koga zatekne dan, no obavezno do ujutru moraju preći svi preko Drinjače osim III bataljona.

U toku sutrašnjeg dana štabovi će nastojati da se komore i ljudstvo ne kreću po otkrivenom prostoru kako bi avijacija potpuno izgubila trag naših pokreta. Bataljoni koji ne budu mogli izvršiti pokret do kraja izvršiće ga u toku noći sutrašnjeg dana.

Stab brigade u toku sutrašnjeg dana biće na prostoru s. Rovaši.

Dalja uputstva za rad na novoodređenoj prostoriji bataljoni će dobiti naknadno.

Snabdevanje bataljona na terenu preko brigadne intendature.

Posle kraćeg odmora dalji smer naših pokreta biće ka jugu sa zadatkom rušenja pruge Sarajevo—Višegrad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB BRIGADE:

Politkomesar

V. d. komandanta
M. M.³

³ Miloje Milojević

**NAREĐENJE ŠTABA PETE NOU BRIGADE OD 8 JULA
1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA POKRET NA
LJUBIČ¹**

ŠTAB
KOZARSKE NOU BRIGADE
O-P-Str. pov. 7/43 g.
Dne 8 jula 1943 god.

ŠTABOVIMA I, II, III i IV BATALJONA

U vezi naređenja štaba Divizije od danas, snage naše brigade, II Kr. brigade i Prnjavorskog part. odreda sutra 9 jula poslije pola noći izvršiće pokret na Ljubić sa zadatkom da u toku sutrašnjeg dana ostanu prikriveni u šumi, te da u toku noći između 9 i 10 jula izvršimo napad na ustaško-domobranski garnizon Prnjavor² i okolna četnička uporišta. Ovaj pokret mora b'iti vrlo konspirativno izveden, a naročito se mora biti pažljiv i oprezan i ne otkrivati se za vrijeme sutrašnjeg logorovanja u šumi.

Snage naše brigade sa današnjih položaja krenuće u vremenskim razmacima i to:

II bataljon, krenuće u jedan sat noćas (9.VII.) ovim pravcem: Jaljurići—Jankovići—Kaursko Guvno—Pivaševići—Mramor (kota 343)—Ravno Brdo—Vinograd (kota 355).

IV bataljon, krenuće u jedan i po sat noćas ovim pravcem: Kaursko Guvno—Pivaševići—Mramor—Ravno Brdo—lijevo od kote Vinograd u Drenovu.

I bataljon, krenuće u 2 sata noćas (9.VII), ovim pravcem: Jankovići—Đurđevići—Debelo Brdo—Mramor—Ravno Brdo i zadržati se u šumi na kosama između Ravnog Brda i Vinograda.

III bataljon, sa brigadnom ambulantom krenuće u 3 sata noćas preko Žižaka—Kaurskog Guvna—Pivaševića—Mramora—Ravnog Brda—na Vinograd.

Na tim položajima svi bataljoni će uzeti borbeni raspored za odmor radi eventualne artiljerijske vatre

Štab brigade nalaziće se na Vinogradu.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 13/1, k. 869.

² Vidi dok. br. 55, 73, 130, 159, 186 i 196.

III bataljon, ostaviće brigadnu ambulantu u prolazu kod I bataljona. Sjutra u 10 časova svi štabovi bataljona imaju biti u štabu Brigade gdje će se održati savjetovanje radi navedene akcije.

Štab brigade kretaće se noćas sa III bataljonom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. komandanta
Čoče

Komandant
Ranko³

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE NOU DIVIZIJE OD 9 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA TERENU I BORBAMA ŠESTE BRIGADE¹

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

Br. sl.

Dne 9-VII-1943 god.
u 24 h

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Položaj

1) Sinoć smo Vam poslali izvještaj o borbama koje su naše jedinice vodile.² Borba koju su jedinice I brigade vodile 7 o.mj. kod s. Zubeta³ završila se juče oko 11 č. Neprijatelj je za dva sata borbe razbijen i povlačio se iz Zubeta u šumu. Naše jedinice zabacivale su se bočno u šumu i tukle neprijatelja. Tako je jedan bataljon sa još jednom četom drugog bataljona vodio borbu do kasno u noć u samoj šumi. Neprijatelj je vješto manevrisao i stalno pokušavao da uobruči ove naše jedinice, koje su produžile borbu i 8-og do 11 čas., kada su bile primorane da se povuku iz šume. Neprijatelj je zaposjeo sve važnije kote na Zvijezdi pl. — Gubici neprijatelja su dosta veliki. U Zubetu ubijeno ih je 10, a primijećeno je desetak nosila iz sela. Gubici se nisu mogli tačno procijeniti, uslijed šumovitog

¹ Narodni heroj Ranko Šipka. Poginuo nesrećnim slučajem 1944 god kod Travnika.

² Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 21/7, k. 781.

³ Vidi dok. br. 42.

³ Vidi dok. br. 166.

terena. Zaplijenjeno je dosta municije i ostale spremne. Mi smo imali 2 mrtva i 9 ranjenih.

Kao što smo vam javili, jedinice I brigade vodile su borbu sa 77 lovačkim bataljonom iz divizije „Princ Eugen“. Sastav bataljona Nijemci i kulturbundovci. Oni su krenuli iz Vareša prije dva dana (5 o.mj.). Dva zarobljena vojnika nisu znala cilj pokreta.⁴

2) 8 o.mj. pred mrak izvidnice IV brigade primjetile su dva vojnička voza koji su pristigli na ž. st. Ivančiči. U sam mrak neprijatelj je primijećen u blizini s. Lađevići. Jedna neprijateljska grupa primijećena je da kreće iz Ivančiča ka s. Dolovi (prugom). Jutros su jedinice IV brigade (dva bataljona) izvršile raspored prema neprijatelju i izviđale njegove pokrete. U 12 čas. tri neprijateljske kolone kretale su se u pravcu s. Nišića sa pobočnicama. Naše jedinice dočekale su neprijatelja ispred sela Nišića. Borba je počela oko 14 č. i trajala do večeri. Neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i ranjenih. Zaplijenjen je jedan puškomitraljez, 40 mina za t. bacač, 7000—8000 metaka i nekolike puške. Mi smo imali dva mrtva i 1 lakše ranjenog. Neprijatelj se zadržao u s. Nišići, gdje se utvrdio.⁵ Zarobljen je 1 rojnik, koji je izjavio sljedeće: 7 pukovnija krenula je iz Ilijaša—Semizovca 8 o.m. Druga bojna, kojoj on pripada, stigla je istoga dana u s. Karaulu uveče. Prva bojna stigla je uveče na ž. st. Ivančiči. Treća bojna im je ostala pozadi u rezervi. Druga bojna krenula je jutros iz s. Karaule za s. Nišići. Za dalje pokrete ostalih bojni ne znamo. Na ovome sektoru, na liniji Nišića, pukovnija je trebala da sačeka ostale neprijateljske grupe, koje kreću iz Vareša, i to navodno da su njemačke jedinice, i drugu grupu, navodno dijelovi „Vražje divizije“ koji kreću od pravca Tuzle i Zavidovića ka Kladnju. Također misli da je 9 pukovnija krenula iz Sarajeva za Sokolac. Po njegovom, ove neprijateljske grupe imaju zadatak da uobruče naše jedinice u međuprostoru Olova i Kladnja. — 7 pukovnija sastavljena je isključivo od hrvatskih vojnika.

3) VI brigada (XI)⁶ vodila je borbu sa neprijateljem kod Očevlja u blizini Jasala 8 ov.mj. oko podne.⁷ Borba je vođena

⁴ Vjerovatno se odnosi na dijelove 369 njemačke divizije.

⁵ Vidi dok. br. 166 i 269.

⁶ U dokumentima se pominju Šesta i Jedanaesta NOU brigada. Međutim to je jedna te ista. Ona se zvala Šesta jer je bila sastavljena od dva bataljona Šeste krajiške NOU brigade — a i Jedanaesta zbog toga što u to vrijeme u Bosni nije postojala Jedanaesta brigada. Sastav ove „brigade“ bio je: dva bataljona Šeste krajiške i jedan bataljon Devete NOU brigade, koji su po naređenju štaba Drugog bosanskog korpusa upućeni u sastav Pete NOU divizije.

⁷ Vidi dok. br. 166.

sa jedinicama divizije „Princ Eugen“, možda sa drugim bataljonom te divizije. Janjski bataljon VI brigade bio je iznenađen te od bacačke vatre imao 19 ranjenih (4 teže) i 1 mrtvog. Ostala 2 bataljona zbacili su neprijatelja sa nekoliko čuka kod Jasala i nanijeli mu osjetne gubitke. Zaplijenjena su 4 konja sa 40 topovskih granata 37 m/m, nešto hrane i sprema. Jedan zarobljeni vojnik potvrdio je da su ovo njemačke — „kulturbundovske“ jedinice rečene divizije.

Po svemu izgleda da je izjava zarobljenog rojnika istinita. Po našem mišljenju jedinice „Princ Eugena“ teže da prodru za Olovo i da kasnije sa VII pukovnijom krenu za Kladanj. Ne znamo da li je tačna izjava o IX pukovniji.

4) U ovakvoj situaciji donijeli smo sljedeću odluku o dejstvu naše divizije:

I brigada sa tri bataljona ima zadatak da iz prostora sela Ravne krene preko Okruglice na s. Čemerno i da djeluje u pozadini VII pukovnije: da poruši prugu koja ide za Okruglicu i prugu za Ivančice; da razbije četnike ako ih susretne kod Čemerna. Brigada bi, prema datoj situaciji, ostala na prostoru oko Srednjeg i povezivala se sa jedinicama IV brigade kod s. Rakova Noga. Iz Ravna brigada će krenuti u toku sutrašnjeg dana. IV brigada sutra će da na prostoru s. G. Bakići—s. Sudići osmatra dalje neprijateljske pokrete, a glavnu pažnju obratiće na desnu kolonu (I bojna od Gajeva) da je na pogodnom mjestu dočeka i razbije. — VI brigada pomjeriće se sutra od Očevlja na liniju s. Krivajevići—Musići, gdje bi zajednički sadejstvovala sa IV brigadom. Prema razvoju borbi, ove dvije brigade djelovaće na sektoru Medojevići—Rakova Noga—Kalaúzovići—Šahbegovići, odakle bi se povezivali sa lijevokrlnom jedinicom. Za prvo vrijeme bolnice bi bile pod zaštitom dva bataljona.

Ovu odluku o VI brigadi da ostane na ovom sektoru donijeli smo iz sljedećih razloga: U ovakvoj situaciji teško bi bilo da brigada, koja je inače brojčano mala, krene na ranije određeni sektor. Ovo je i radi njene bolnice koja bi otežavala put. Drugo, s obzirom na snage neprijatelja na ovom sektoru, a i na njegove namjere, mišljenja smo da dvije brigade ne bi mogle same uspješno izvršiti zadatke koji su nam dati. Uopšte, mišljenja smo da bi na određeni sektor za VI brigadu trebalo poslati jaču jedinicu, koja bi mogla uspješno razbiti četnike i samostalno djelovati.

Molimo Vas da nam odgovorite po ovom pitanju.

Naš štab nalaziće se na liniji s. Kruševo—Medojevići—Rakova Noga.

5) Podnosimo Vam izvještaj o borbama VI brigade od 2 do 3 ov.mj.

2.VII. Brigada je vodila borbu na sektoru Lašva, Zenica. Na zasjedi prema Zenici dočekane su dvije neprijateljske satnije.⁸ Neprijatelj je protjeran u pravcu Zenice i imao 28 mrtvih, među kojima i dva oficira. Ranjenih je bio već broj. Zaplijenjeno je: 1 laki njemački mitraljez, 5.000 metaka, desetak pušaka i ostale ratne sprema. Istog dana vođena je borba sa neprijateljem sa lijeve strane Bosne. Jedna četa goneći neprijatelja stigla je do blizu Busovače. Druge dvije čete nanijele su neprijatelju 10 mrtvih i više ranjenih kod pruge. Naši gubici ovog dana: 4 teže i 4 lakše ranjena.

3.VII. Brigada je krenula u pravcu s. Seoca ka Vranduku. Međutim, neprijatelj je iz Zenice krenuo sa dvije bojne⁹ i zaposjeo sve pravce na tom putu tako da je brigada morala promijeniti pravac za Bjelu Vodu. Ni tamo se nije mogla probiti, jer je neprijatelj brzim pokretom stalno natkriljavao brigadu. U isto vrijeme, dvije neprijateljske kolone kretale su se od pravca Kaknja za Mošćanicu i Briznik. U takvoj situaciji Štab brigade donio je odluku da krene u sastav divizije.

6.VII. na H. Kopalištu na prethodnicu brigade otvorena je iz zasjede vatra, gdje smo imali 1 mrtvog.

2 ov.mj. dobrovoljno se javio Štabu brigade Milorad Novosel, bivši komandant odreda Zvijezda, sa 30 naoružanih ljudi. Novosel sa njegovim ljudima prešao je lanjske godine Zeničkom četničkom odredu, jer, kako izjavljuje, nije mogao da ostane na svojoj teritoriji zbog jug. oficira koji su ga progonili. Novosela ćemo zadržati kod nas i koristiti ga za ovaj sektor.¹⁰ Dobro bi bilo kad bi nam drug Rato¹¹ poslao njegove karakteristike. Njegovi ljudi zadržani su u VI brigadi. Njegovi ljudi u borbi sa Nijemcima dobro su se pokazali.

Uz borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
I. Materić

Komandant
Mil. Morača

(M.P.)

P.S.¹² Četa koja je vodila borbu kod Busovače kasnije se nije mogla probiti na desnu obalu Bosne, jer je pruga bila zaposjednuta. Štab VI br. dao je direktivu ovoj četi da se spoji sa Travičkim ili Prozorskim odredom.

⁸ Vidi dok. br. 171.

⁹ Vidi dok. br. 177.

¹⁰ Vidi dok. br. 94.

¹¹ Dugonjić

¹² U originalu dopisano plavim mastilom, latinicom.

Već tri dana čuli smo artiljerisku paljbu na sektoru r. Bosne i oko Visokog. Dali smo zadatak I brigadi da raspita o ovoj borbi i ako budu naše neke jedinice — da se probijaju ovamo — da im pomognu.

Mišljenja smo da nam pošaljete nekoliko uticajnih drugova iz VI bos. brigade, koji bi nam dobro pomogli na ovom sektoru. Među njima bar jednog druga muslimana radi mobilizacije kod muslimana.

M. M.

BR. 48

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 9 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O NAPUŠTANJU Kladnja OD STRANE NEPRIJATELJA I SITUACIJI NA POLOŽAJIMA JEDINICA¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE

9 jula 1943. 9 40 min.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Naša VII brigada dostavlja nam iz Kladnja sledeće podatke o neprijatelju.

Neprijatelj² je bio ušao u Kladanj samo sa 6 tenkova. Nikakva pešadija nije došla s njime. U gradu su se zadržali svega jednu noć i za to vreme streljali 9 naših ranjenika u bolnici. Sutradan rano povukli su se prema Tuzli. Zajedno s njima otišao je sav narod iz Kladnja tako da je u Kladnju ostalo svega nekoliko žena i staraca.

Neprijatelj se uglavnom povukao prema Tuzli. Izvesni delovi ostali su u rudniku Đurđevik i u s. Živinice. Neprijatelj koji je došao u Kladanj bili su uglavnom Nemci. U rudniku u Đurđeviku i u s. Živinice nalaze se delovi „Vražje divizije“. Po pričanju jednog seljaka koji je 8 ov.m. došao iz Tuzle tokom jučerašnjeg dana vođena je borba oko Đurđevika i po njegovom pričanju naše snage proterale su Nemce iz Đurđevika.

¹ Original. pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 30/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 185.

Prema poslednjim podacima neprijatelj je glavninom snaga otstupio za Tuzlu a potom za Doboj. Svi tenkovi i artiljerija otišli su u tom pravcu dok su slabiji delovi ostali u rudniku Đurđeviku i s. Zivinice. Njihove slabije patrole bile su juče do s. Brloške.

2) U vezi sa ovom situacijom VII brigada preduzela je iz Kladnja pokret opštim pravcem Kladanj—Tuzla s tim da izbije na liniju s. Prijanovići—s. Stupari—s. Tarevo, a jedan bataljon VII Krajiške brigade kreće sa pravca s. Brateljevići—s. Podpauč—s. Tuholj—s. Tarevo.

3) Komandant mesta Kladanj koji se povratio iz Šekovića dao nam je sledeće podatke:

I divizija zauzela je Zvornik³ i produžava pokret prema Bijeljini. Na prostoru Han Pijesak nalazi se VI Bosanska brigada. Verodostojnost ovih podataka nije velika.

4) Preduzeli smo mere da uspostavimo vezu sa II Prol. brigadom.

5) Ovoga časa izveštava nas VIII brigada da neprijatelj nastupa u tri kolone⁴ u pravcu Očevlja i da će se ona po vašem naređenju povući u Solun. Obzirom na ovu novu situaciju molimo vas da nas hitno izvestite kamo da orijentišemo svoje snage i da li je potrebno da povučemo nazad delove koje smo uputili u pravcu Tuzle

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
komandant
P. Jakšić

³ Vidi dok. br. 17, 180 i 268.

⁴ Vidi dok. br. 269.

BR. 49

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA OD
9 JULA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE NOU DIVIZIJE O
AKCIJI U SELU RAKANIMA¹**

ŠTAB
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA

Broj: sl.
9. VII. 1943 g.

ŠTABU IV N.O.U. DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam izvještaj o akciji dijela snaga I bataljona ovog odreda na cesti u selu Rakanima na dan 7.VII. o.g.

Jedan vod II čete i dva voda III čete I bataljona ovog odreda postavili su zasjedu na cesti Novi—Krupa u selu Rakanima dana 7 o.mj. Neprijatelj je naišao sa 25 kola u kojima se vozila vojska. Kola su bila pokrivena šatrama. Pored toga naišlo je u istoj koloni 8 konjanika, 10 biciklista, 2 motora i 2 oficira na konjima. Kolona se kretala od Krupe za Bosanski Novi. Naši borci otvorili su vatru iz pušaka i jednog p. mitraljeza tako da je među neprijateljem nastala panika i bježanje. Potom je neprijatelju naišao u pomoć oklopni voz i neprijatelj se pribrao i otvorio vatru na naše. Naši su se povukli bez žrtava a kod neprijatelja je ostalo na cesti 20 mrtvih konja i prevrnutih kola. Broj mrtvih i ranjenih neprijateljskih vojnika nije nam poznat. Nastojaćemo da ovo preko veze doznamo.²

Na sektoru koji kontrolišu jedinice ovog odreda nema bitnih promjena, neprijatelj nije pokušavao u toku posljednjih dana nadirati na našu oslobođenu teritoriju. Veze redovno održavamo sa susjednim jedinicama te sa Ribničkim, Baniskim i Kozarskim odredima.

O svima promjenama obavijest ćemo vas.

Drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar
sl. ots.

Komandant
Milančić

(M.P.)

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10/1—3, k. 1630.

² Vidi dok. br. 65.

**PISMO POLITIČKOG KOMESARA SEDME NOU DIVIZIJE
OD 10 JULA 1943 GOD. POLITIČKOM KOMESARU SEDME
I OSME BRIGADE ZA INTENZIVNIJI POLITIČKI RAD U
JEDINICAMA¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
10 juli 1943

„Ja cijenim VII diviziju jer je ona vodila teške borbe s neprijateljem od Sunje do Crne Gore i jer je dala mnogo žrtava u našoj borbi“ (TITO).²

POLITKOMESARIMA VII I VIII BRIGADE

Poslije neuspjele okupatorske ofanzive, koja je imala za cilj da najelitnije jedinice naše vojske uništi na liniji Imotski—Livno—G. Vakuf—Prozor, naša herojska Narodnooslobodilačka vojska otpočela je kontraofanzivu razbijajući i uništavajući okupatorsko-četničke bande u Hercegovini, Crnoj Gori i Sandžaku. Ova naša ofanziva imala je zadatak da očisti te krajeve od mrskih fašističkih okupatora i da učini kraj haračenja nad narodom najpodlijih izdajnika našeg naroda — četnika Draže Mihailovića, proširujući na taj način Narodni ustanak i oslobađajući našu porobljenu domovinu.

U tim teškim borbama sa okupatorom i četničkim izrodima, kako u toku same neprijateljske ofanzive tako i naše kontraofanzive, boreći se pod neviđeno teškim uslovima, mi smo imali velike uspehe. Treba samo istaći našu najveću, istorijsku bitku kod Gornjeg Vakufa, protiv Nemaca, od Prozora do Jablanice protiv Italijana, na prelazima Neretve, oslobađanje gradova Nevesinja, Gacka, Kalinovika, Šavnika, Žabljaka itd. Dalje: mi smo uspjeli da izvučemo oko 4000 ranjenika i bolesnih drugova. Na čitavom tom prostoru neprijatelj je pretrpeo ogromne gubitke. Najmanje tri talijanske divizije prestale su da postoje, četničke bande su raspršene, a švapski psi su posejali svojim lešinama svaku stopu zemlje pokušavajući da nas zaustave na našem pobjedonosnom putu. Glas o našim pobjedama raširio se kroz čitavu našu zemlju i preko njenih granica. Vrhovni štab obelodanjujući preko naše radio-stanice „Slobodne Jugoslavije“ niz dokumenata i uspeha naše borbe zainteresovao je do te mere svetsku javnost o sramnoj izdaji Draže Miha. lovića da je njegov sramni lik izroda i izdajnika postao vidan u celom svetu

¹ Prepis originala, visan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod reg. br. 5412.

² Dopisano na mašini, latinicom.

i za svakog poštenog antifašistu. Ove istoriske bitke nisu ostale bez rezultata. Saveznici su najzad morali da uvide ko ustvari vodi borbu u Jugoslaviji i uputili su nekoliko misija kod naših jedinica. Naša vojska, koja već dve godine pod mudrim rukovodstvom našeg Vrhovnog komandanta, druga Tita, vodi herojsku borbu protiv okupatora, na taj način je stvarno priznata kao jedina stvarna oslobodilačka snaga i stvarna pomoć Saveznicima u našoj zemlji. Naši dalji uspesi samo će učvrstiti položaj naše vojske kao ratujućeg faktora u opštim planovima Saveznika.

Ove krupne vojno-političke pobede naše vojske zabrinule su najgorčeniјeg neprijatelja našeg naroda — nemački fašizam, koji je otpočeo sa pripremom i izvođenjem nove, još žešće ofanzive protiv nas, s težnjom da nas obuhvati i uništi u kanjonima Pive i Tare, stvarajući širok dubinski обруч od Hercegovine, Sandžaka, južne i istočne Crne Gore i jugoistočne Bosne. Posle teških i krvavih borbi pod najtežim uslovima gladi i tifusa — na obalama Tare i Pive, na Sinjajevini i Durmitoru, na Vučevu i Zelengori, pa sve do Istočne Bosne, mi smo uspeli da razbijemo обруч iz Pete neprijateljske ofanzive i da svoje glavne i najbolje snage izvučemo na slobodniji i širi teren.

Ove velike pobede nad okupatorom, koje su dale poleta borbi u čitavoj zemlji i učvrstile u inostranstvu ugled naše vojske, kao i razbijanje četničkih bandi Draže Mihailovića, koji su pretili da u tim krajevima postanu ozbiljna unutrašnja opasnost za slobodu naših naroda nema sumnje da su stvorili kako vojne tako i političke preduslove za dalji oslobodilački polet i razvoj naše NO vojske. — Ali, mnogi naši drugovi zapamtiti su samo teške i tamne strane ovih naših istoriskih pobeda, izgubivši iz vida rečene rezultate koji su ono što je najvažnije u tim borbama.

Ima još jedan važan momenat koga naši drugovi gube iz vida, a to je da smo do te mere privukli okupatorske snage i snage izdajnika našeg naroda, da je to omogućilo snažan polet i učvršćenje Narodnooslobodilačke borbe u svim krajevima naše zemlje i ponovno oslobodavanje onih teritorija koje je neprijatelj uspeo da privremeno okupira.

Naša divizija, učestvujući u ovim istoriskim bitkama, preživela je svoje najteže, ali i najslavnije dane.

Ona se hrvala s dva velika protivnika — s fašističkim okupatorom i njegovim slugama i sa pegavim tifusom. Mora se reći da je u borbi protiv prvog neprijatelja ona izišla kao pobednik, uprkos dragocnim i brojnim žrtvama. Što se tiče drugog — mi smo ga kao i mnoge naše jedinice — a naročito one koje su ostale u Lici i Krajini, na Baniji i Kordunu, dočekali potpuno nesprenni. Teškoće, koje su poistocile s jedne strane iz uslova

borbe i pokreta, a s druge strane usled nedovoljno organizovanih sanitetskih mera i sasvim loše organizacije ishrane, omogućile su da nam tifus nanese najkrupnije gubitke, s jedne strane u velikom broju smrtnih slučajeva, a s druge strane u opštem fizičkom slabljenju ljudstva koje je lakše podlegalo naporima. Iskustva i naši nedostaci u borbi protiv tifusa moraju postati dragocena pouka za našu vojsku i sve nas u budućim borbama.

Posle reorganizacije naše divizije i dolaska u Istočnu Bosnu, potrebno je analizirati naše dosadašnje borbe, naš rad i držanje kroz ofanzivu i na bazi uspeha i nedostataka, na bazi iskustava koja smo stekli, otpočeti nov život u našoj diviziji. Prvenstveno je ovde za nas najvažniji naš rad, rad političkih komesara.

Rad političkih komesara kroz poslednju ofanzivu kao i pre nje zatajio je, a ukoliko ga je bilo — bio je bez sistema i organizovanosti. Mnogi politkomesari u ovim teškim uslovima života i borbi ne samo da nisu uočili ono što je najznačajnije u našim dosadašnjim borbama, nego su se potpuno pasivizirali pa izgubili perspektivu razvitka naših borbi. To se naročito očitovalo u poslednjoj ofanzivi. U diskusijama i razgovorima s mnogim našim drugovima primetio sam da su oni od čitavog našeg puta zapamtili samo muke i gladovanje, bolest i umiranje. Besumnje, mi smo dali vrlo mnogo žrtava i mnogo prepatili, što će svakako ostaviti jak utisak kod naših boraca i rukovodilaca, ali drugovi politkomesari moraju svim tim našim patnjama i naporima dati pravi smisao i sadržaj, koje ti naponi stvarno imaju. Nisu žrtve i patnje ostale uzaludne i besciljne. One su urodile i urodile još većim plodom. Svi zadaci koje je pred nas postavio naš Vrhovni štab — izvršeni su. Put naših divizija za Hercegovinu i Crnu Goru, iako težak i naporan, po svom zamahu i širini, postavljenom zadatku i postignutom cilju — ima istorijski značaj i on će i u istoriji naših borbi zauzeti posebno poglavlje i biti potstrek za dalje razvijanje Narodnooslobodilačke borbe ne samo u tim krajevima nego u čitavoj zemlji.

Svi naši borci i rukovodioci treba da budu ponosni što su učestvovali u rešavanju ovako velikog zadatka i što su baš oni bili ti koji su ga rešavali, što su bolesni, gladni, goli, bosi naneli okupatoru ogromne gubitke i razbili gnezdo izdajnika, koje je pretilo da postane opasnost za sve narode Jugoslavije i da se kao kuga raširi po našoj zemlji. Politkomesari to treba naročito da razrade i uzmu kao polaznu tačku i boraca i nižeg komesarskog kadra. Prenj, Zelengora, Vučevo, kanjoni Pive i Tare, Durmitor moraju postati simboli naših nadljudskih napora i naših pobeda. Mora se pojačati moral, oduševljenje i polet naših boraca. Treba ukazati našim borcima da smo u tim pla-

ninama i krajevima pred čitavim svetom razgolitili a na delu razbili izdajnike Draže Mihailovića. Iskustva iz tih borbi, koja su za nas od ogromne važnosti, moraju biti putokaz da nas u našoj borbi ništa ne može slomiti i da smo u stanju sve savladati i prevazići.

Da bi pravilno uočili i iskoristili u svrhu vaspitanja boraca i rukovodilaca iskustva iz dosadašnjih borbi protiv okupatora i izdajnika naroda, potrebno je da politkomesari organizuju široku kampanju na temelju ovog raspisa, razvijajući planski svoje političko delovanje. Kampanja i rad treba da počnu odmah i što intenzivnije. Teme za rad neka budu: [1] Razbijanje četnika Draže Mihailovića i Peta okupatorska ofanziva, 2) Naše slabosti u ovoj ofanzivi (osvrt na držanje pojedinih drugova i jedinica), 3) Odnos prema narodu i na NOO (pitanje snabdevanja i nepravilnosti koje smo imali), 4) Odlučna borba protiv pojava pljačke i krađe, 5) Nastavimo upornu borbu za ranjene i bolesne drugove i podignimo na viši nivo kult prema ranjenim i poginulim, 6) Politička situacija u našoj zemlji posle Pete okupatorske ofanzive (uspesi naše vojske u čitavoj zemlji, slabljenje pozicija izbegličke vlade i njena promena, biranje AVNOH-a), 7) Jedinstvena borba naših naroda protiv okupatora i izdajnika, priznanje naše borbe od strane naših saveznika, naša vojska kao faktor u ratu na Balkanu.

Ovih tema ne treba se kruto držati, nego politkomesari treba da ih razrađuju i dopunjuju s problemima koji stoje u vezi s poslednjim događajima i držanjem pojedinih jedinica i drugova, vodeći pritom računa da se prvenstveno temeljito razrade dosadašnje borbe i iskustva i politički događaji u vezi s njima, a onda teme o kojima se diskutovalo na našoj poslednjoj konferenciji.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
VII divizije NO vojske Hrvatske

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 10 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI NA SEKTORU DIVIZIJE¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
10 jula 1943; 13 č.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

1.) Sedma banijska brigada dostavlja nam izveštaj pisan jutros u 4 č. da je izbila na liniju s. Stupari—s. Matijeвиći. — Slabiji neprijateljski delovi pobegli su ispred nje u pravcu Sprečkog Polja.

2.) Bataljon VII kraj. brigade izbio je u Tuholj i uhvatio vezu sa VII banij. brigadom u s. Tarevo.

3.) Tokom jučerašnjeg dana vođena je borba oko Đurđevika, gde se nalaze delovi „Vražje divizije“ nepoznate jačine.

4.) VII banijska brigada preduzela je danas u 3 č. pokret napred sa ciljem da izbije na liniju s. Matijeвиći—s. Džebar i da dođe u kontakt sa neprijateljem i uspostavi vezu sa II prolet-divizijom.

5.) Bataljonu VII kr. br. naredili smo da kontroliše pravce s. Tuholj—s. Tarevo i da upućuje patrole u Pravoslavnu G. Višću u cilju uspostavljanja veze sa II divizijom.

6.) Na sektoru Osme brig. nema znatnijih promena. Nepr. je sinoć zanoćio u G. Očevlju i tu kopao rovove. Ova brigada zajedno sa VII kr. bez jednog bataljona ruši prugu Petrovići—Milankovići.

7.) Za sada smo uspostavili telefonske veze s. Kovačići—Olovo—Kladanj. Telefonska linija duž žičane železnice vezana je za liniju Olovo—Kladanj. Naredili smo da se vezu Brateljevići sa Kladnjem i da se produži linija Kladanj—Stupari za vezu sa VII brigadom. Uputićemo svoje tel. odeljenje da i vas veže na liniju Brateljevići—Kladanj.

8.) Dve čete VII kraj. brigade koje su bile izgubile vezu sa svojom brigadom vratile su se u sastav svoje jedinice, samo se komandant brigade drug Marjanac² ne pojavljuje.

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 31/2, k. 812.

² Rade

9.) Vi ste nam u pismu juče pisali da zadržimo kod sebe radiostanicu za V diviziju. Ona, međutim, nije stigla do nas.

10.) Javite nam da li je pao Zvernik i šta ima inače novo. jer nemamo radio.

S. F. — S. N.

Za štab
kom.
P. Jakšić

BR. 52

IZVJEŠTAJ POLITODJELA OSME KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 10 JULA 1943 GOD. OBLASNOM KOMITETU KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU O FORMIRANJU SRESKOG KOMITETA KPJ ZA CAZIN¹

POLITODJEL VIII K.N.O.U.
BRIGADE

OBLASNOM KOMITETU KPJ
za Bosansku Krajinu

Dragi drugovi,

već kako smo vam u prošlom izvještaju javili, da ćemo uspostaviti sreski komitet za Cazin u sporazumu sa zamjenikom politkomesara brigade,² mi smo to i učinili te vas ovim i obavještavamo. Sastav komiteta je kao što smo već u izvještaju napisali. Sreski komitet za Cazin smo povezali sa Okružnim komitetom za Baniju, izvršili smo podjelu rada u komitetu i dali im zadatke. Drugovi su već otpočeli sa radom. Jučer smo dobili list u kom nas izvještavaju da su otpočeli sa radom na terenu. Postoje veze sa Pištalinama, Bužimom, Vranogračom i Otokom koja spada pod Krupski srez, ali je s te strane pogodnija veza i moći će se nešto uraditi. Drugovi izvještavaju da je narod nezadovoljan zbog mjera koje je okupator i ustaše preduzeli u tim krajevima pred vršidbu. Vršaće mašine se pečate, vršidba je zabranjena do dolaska komisije i oduzimaće žito. U izgledu je uspostavljanje veza Stijena—Cazin—Kladuša—Pećigrad—Podzvizd. Na sektoru Kladuše otežan im je rad radi djelovanja bandita Huske.

¹ Original, neregistrovan, nalazi se u arhivi CK SK BiH.

² Blažo Đuričić

Sreski komitet dobiva od Banijskog Okružnog komiteta redovno 100 komada radio-vijesti, „Vjesnik“ i „Naprijed“ koje šalju u sela. Mi smo im pri polasku otšampali letak ispred Štaba brigade u 500 primjeraka. Još nas obavještavaju da se u šumi nalaze ljudi koji su, ne htijući se odazvati mobilizaciji, odbjegli od kuća. Međutim, oni ne žele ni u našu vojsku. Mi smo im dali u zadatak da se na svaki način povežu s tim ljudima.

Letak koji smo izdali šaljemo vam radi uvida. Isto tako šaljemo tri komada neprijateljskih letaka koje su bacili po Krajini. Neprijatelj je zadnjih mjesec dana na sektoru Krajine bacio desetak vrsti različitih letaka.

Naš mjesečni izvještaj nismo vam poslali jer smo nedavno poslali jedan, a složili smo se sa zamjenikom politkoma za izvještaj od prošlog mjeseca koga vam je on poslao.³ Ukoliko nastupe nove stvari, mi ćemo vas o tome obavijestiti.

Uz drugarski pozdrav

10 juli 1943 godine

Za Politodjel
Hajro⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

P.S. Sreskom Komitetu za Cazin dali smo 4.150.— Din. Taj smo novac uzeli iz O.K. za Karlovac, koji je dugovao još u decembru 1942 O.K. za Bihać navedenu sumu. Na taj način O.K. Karlovac više ništa neuguje.

Hajro

³ Vidi dok. br. 27.

⁴ Kapetanović

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 10
JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA
ZA REORGANIZACIJU JEDINICA I HVATANJE VEZE SA
ČETVRTIM BATALJONOM DRUGE BRIGADE¹**

ŠTAB XII KNOU BRIGADE

Str. pov. op. br. 9/43

dana 10 jula 1943 god.

Naređenje da se
formiraju jednake
čete po bataljonima

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

Po nastaloj potrebi službe i donesene odluke ovoga Štaba naređujemo:

Da štabovi bataljona oforme svoje čete po bataljonima tako da budu po sposobnosti i naoružanju sve jednake. Ovim se mislilo na to da jedinice po bataljonima, koje su formirane od rekonvalescenata, da se pomiješaju sa starim četama dotičnih bataljona i da se od ukupnog ljudstva bataljona formiraju po tri jednake čete, po sposobnosti, naoružanju i udarnoj moći.²

Štabu II bataljona stavlja se na raspoloženje drug Abramović Marinko, s tim da se postavi za komandira III čete, a komandir III čete da se postavi za komandira II čete, drug Šobot. Sadašnji vršilac dužnosti komandira II čete da se postavi za zamjenika komandira II čete, druga Šobota.

Prednje oformljenje jedinica i navedeni raspored komandnog kadra izvršiti odmah i dostaviti izvještaj Štabu o izvršenju u toku 11 ov.mj. do 18 časova.

Kako je od strane ovoga Štaba naređeno da bataljon pri- bave burad za parenje odijela i da izvijeste ovaj Štab, a kako to I bataljon do danas nije učinio, to se ponovno opominje da bure nabavi i da dostavi pismeno izjašnjenje zašto nije po ranijem naređenju postupio. Navodi se da ovo nije prvi put površnog shvatanja izdatih naređenja ma u kom to cilju bilo i da se ovo sve bilježi bataljonima u podatke za ocjenu. Ljudstvo jedinica skroz naskroz se zavašljivilo i postoji sve veća opasnost

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 6/4, k. 875.

² Vidi dok. br. 170.

da se epidemija pjegavca povrati i pojača po jedinicama, što se već osjeća po oboljenju pojedinih drugova od pjegavog tifusa. Iz prednjeg se, vidi jedna nemarnost i nebriga, nedovoljno kontrole nad potčinjenim jedinicama u zdravstvenom i higijenskom pogledu.

Štab I bataljona neka izvijesti da li je uhvaćena veza sa IV bataljonom II KNOU brigade,³ koji se nalazi na Borcima. Primijećeno je da i pored toliko izdatih naređenja opet se upućuju za vezu svega po jedan ili dva druga, a kada ih banda pobije ili razoruža i uhvati poštu, onda će opet slijediti na postavljenoj odgovornosti samo odbrana i ništa više. Za hvatanje veze i nošenje pošte uzimaju se desetine iz pojedinih četa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Komandant
Mećava

³ Vidi dok. br. 22.

BR. 54

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 11 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O ULASKU NEPRIJATELJA U OLOVO I RASPOREDU
JEDINICA¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
11 jula 1943, 8 č. 30 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

1.) Neprijatelj je sinoć ušao u Olovo.² VIII brigada vodila je borbu oko Soluna,³ ali neprijatelj je uspeo da je potisne i da uđe u Olovo, s. Riječica i s. Metilji.

2.) VIII brigada smestila se na prostorijski s. Paklenik—s. Radačići sa zadatkom zatvaranja pravca Olovo—Brateljevići. Jedna četa ove brigade nalazi se na putu Brateljevići—Milankovići sa zadatkom izviđanja i obezbeđenja tog pravca. VII kraj. brigada dobila je zadatak da zatvori pravac Olovo—Kladanj dejstvujući duž komunikacije; od VI br.ig. sa sektora Tarevo—Matijeвиći danas još nemamo izveštaja.

3.) Naš štab nalazi se u s. Brateljevići i vezan je telefonom sa VIII brigadom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Đ. Kladarin

Komandant
P. Jakšić

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 32/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 187.

³ Vidi dok. br. 48.

BR. 55

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 11 JULA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA O OSLOBOĐENJU PRNJAVORA¹**

ŠTAB
XII U DIVIZIJE
Str. pov. br. sl. /43
11 jula 1943 god.
Položaj

ŠTABU I i II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Poslije završene akcije na četnički sektor Javorana, gdje su neprijatelju naneseni gubici od oko 40 mrtvih, ranjenih i zarobljenih, sa dijelovima divizije krenuli smo na sektor Prnjavora i u pokretu 5 ovog mj. bataljon V KNOUB-e naišao je na Uzlomcu na četnički bataljon Rade Radića, koji je u naletu razbio. Tom prilikom ubijeno je 5 četnika i ranjena 4.²

U noći 9/10 u 23 časa napadnut je ustaško-domobranski garnizon, jačine jedne bojne u Prnjavoru,³ kao i četnički položaji na Ceru, Vučijaku i Glogovcu, koji su sačinjavali vanjsku odbranu Prnjavora. Napad smo izvršili prema priloženom planu i odbrana grada je likvidirana nakon kratke, ali žestoke borbe od 20 minuta. Tom prilikom pobijeno je oko 10 neprijateljskih vojnika, zarobljeno je 6 domobrana i 10 četnika. Zaplijenjeno je nešto pušaka, puščane i minobacačke municije za mali bacač, kao i 400 kg šećera, 1.000 kg brašna, 300 kg margarina, 800 kg soli, štofova, platna, kože, duvana, 100.000 cigareta, nekoliko radio aparata i drugih stvari potrebnih za vojsku.

Prema priloženom spisku šaljem od zaplijenjenih stvari dio za divizijsku bolnicu, štab I Bosanskog NOU korpusa, XII KNOUB-u i BPO.

O našim daljim namjerama izvijestiće vas usmeno drugovi pol. komesari korpusa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Načelnik štaba

Komandant
Šoša

(M.P.)

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istorijskog instituta pod reg. br. 6/1—5, k. 456.

² Vidi dok. br. 31.

³ Vidi dok. br. 46, 73, 130, 159 i 268.

1 A B
U DIVIZIJE
SARAJEVO.../43.
11. jula 1943. godine
Položaj

1
10. 11. 1943. godine
10. 11. 1943. godine
10. 11. 1943. godine
10. 11. 1943. godine

33.-
Jy-11

ŠTABU I i II BOSANSKOG NOU KORPUSA

10. 11. 1943. godine
10. 11. 1943. godine
10. 11. 1943. godine
10. 11. 1943. godine

Poslije završene akcije na četnički sektor Javorana, gdje su neprijatelju nanášeni gubici, od oko 40 mrtvih, ranjenih i zarobljenih, sa dijelovima divizije krenuli smo na sektor Prnjavora i u pokretu ovog mj., bataljon V KNOUB-a, naišao je na Ulemu na četnički bataljon, Hede Medića, koji je u naletu ranio. Tom prilikom ubijeno je 3 četrnika i ranjena 4.

U noći 9/10 u 23 časa, napadnut je ustaške - domobranski garnizon, jačine jedne bojne u Prnjavoru, kao i četnički položaji na Gori, Vučijaku i Glogovcu, koji su sačinjavali vanjsku odbranu Prnjavora. Napad smo izvršili prema priloženom planu i odbrana grada je prekinuta nakon kratke, ali žestoke borbe od 20 minuta. Tom prilikom pobijeno je oko 10 neprijateljskih vojnika, zarobljeno je 6 domobrana i 10 četrnika. Zaplijenjeno je nešto pušaka i minobacačke municije sa malim brojem, kao i 400 kg. šećera, 1.000 kg. brašna, 300 kg. margarina, 500 kg. soli, štoseva, platna, kože, duvana 100.000 cigareta, nekoliko rešića aparata i drugih stvari potrebnih za vojsku.

Pored priloženog spiska šaljem od zaplijenjenih stvari dio sa divizijsku bolnicu, štab I bosanskog NOU korpusa, III KNOUB-u i HPO. O našim daljnjim namjerama izvještide vas usmeno drugovi pol.komesar, korpusa.

Št. f. 11. 11. 1943. godine

Polikomesar,

Načelnik štaba,

Komandant,

BR. 56

**NAREĐENJE ŠTABA ČETVORTE PROLETERSKE BRIGADE
OD 11 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BATALJONA DA
IZVRŠI PRIPREME ZA POKRET¹**

ŠTAB
IV PROLETERSKE
NOU BRIGADE
11 jula 43

ŠTABU II UDARNOG BATALJONA

U 2 sata popodne vaš bataljon mora biti potpuno spreman za pokret. Do tada imate izvršiti sve pripremne radnje u vezi s tim pokretom, tj. nahraniti ljudstvo i po mogućstvu obezbijediti mu hranu za sljedeći dan. Dalje: očistiti sva oružja automatska, kao i puške i bacače mina. Bataljonsku komoru svesti na najmanju mjeru, kao što je ranije bilo naređeno od štaba brigade. Dva tovarna konja sa potpunom opremom ustupiti drugu Borozanu, komandantu brigadne komore. Po ovim stvarima ne smije biti nikakvog komentara, niti neizvršenja naredbe, pravdajući to sa nekim izuzetnim potrebama, kao što se to do sada dešavalo.

Bolesne drugove koji jašu stalno u bataljonima na konjima uputiti u bolnicu, s tim da oni putuju s bolnicom, da bi se na taj način bataljoni učinili mobilnijim i sposobnijim za izvođenje vojnih akcija. Ovo ne smijete shvatiti suviše široko, tako da jedanput otpošljete veći broj ljudstva u bolnicu. To može biti samo od 2 do 4 druga.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Za Štab Brigade,
Strugar²**

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1—1/II, k. 738.

² Niko

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BATALJONA SEDME
KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 11 JULA 1943 GOD. ŠTABU
PETOG BATALJONA ČETVORTE PROLETERSKE BRIGADE
O SITUACIJI NA PODRUČJU ŽIVINICA¹**

ŠTAB I BAT. VII KNOU BRIGADE
Položaj, 11 jula 1943

ŠTABU V BAT. IV CRNOG. PROL. BRIGADE

Položaj

Naš bataljon vršio je u toku dana 10 jula izviđanja u pravcu Djedina, na pravcu Djedina — Brnjica—G. Višća—Živinice. Prema dobivenim podacima II Prol.[eterska] srbijanska brigada vodila je u toku 9 borbu oko Brnjice i G. Višće.² Prema dokazima seljaka, ova brigada zauzela je rudnike Banovići³ i Begov Potok. U noći između 9 i 10 čula se u tom pravcu artiljeriska vatra. Vezu sa ovom brigadom nismo mogli uspostaviti.

Lijevo od ove brigade nalazi se, prema ranijem rasporedu, IV Crnogorska. VII banijska brigada nalazi se sa svojim dijelovima desno od ceste Kladanj—Tuzla, u s. Matijevićima. Naš bataljon povukao se iz Lupoglava preko Tareva, u s. Tuholj, gdje se i sada nalazimo.

Snage koje su 10 jula vršile napad na naše dijelove u Lupoglavu brojale su do 200 vojnika — crne legije i milicionara. Nijemci se nalaze u Živinicama, dok su njihove glavne snage orijentisane niz Spreču, frontom prema II diviziji.

Za štab
Polkom
Božović⁴

¹ Original, pisan crnom olovkom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36—1/III, k. 738.

² Vidi dok. br. 168.

³ Vidi dok. br. 78 i 168.

⁴ Jovan Božović

NAREĐENJE ŠTABA PRVE DIVIZIJE OD 12 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE BRIGADE ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA NA PROSTORU KAMENICA I ZA PO- KRET BRIGADE NA PROSTORIJU VLASENICA—RAVNO —SREBRENICA¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE

ŠTABU I PROLETBRIGADE

1) Štab XVI Vojvođanske divizije izveštava jutros radiogramom da je neprijatelj² (ne navodi se kada) izbio na liniju Kosica—Kominjača—Borogovo i da nastavlja pritisak; da ranjenici nisu evakuisani; da je situacija ozbiljna. Neprijatelj je jak oko 2000.

Štab XVI³ traži da I Proletbrigada interveniše preko Gloda, a bar jedan bataljon da uputi na prostoriju Šadići—Milovanovići.

2) Radi se verovatno o onim snagama protiv kojih smo vodili borbu između Caparda i Zvornika.

Zbog neevakuisanih ranjenika moramo pomoći, bar da bi se dobilo u vremenu.

Radiogramom smo tražili od V.Š. da uputi VII Krajišku da napadne ovu nepr.[ijateljsku] kolonu sa zapada, ali ne znamo gde se VII nalazi i kada će moći stići.

3) Predlažemo sledeći raspored i intervenciju jedinica I Proletbrigade:

Jedan bataljon da kontroliše drum od s. Drinjače i — izviđačkim odeljenjima — Drinu;

jedan bataljon da kontroliše pravac Glodi i neposredno susedne pravce;

jedan bataljon da se postavi na prostoriju Šadići—Milovanovići da kontroliše pravac Kosica i pravce levo (zapadno od ovog), i kao rezerva bataljonima (2) koji će neposredno intervenisati;

2 bataljona (najodmornija) da preko Kamenice napadnu sa levog boka (istoka) ovu nepr. kolonu, težeći da izvrše što dublji obuhvat, kako bi ovu nepr. kolonu napali gotovo s leđa i bar privremeno je otsekli od drumu Tuzla—Zvornik.

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 37/1—2, k. 709.

² Vidi dok. br. 187 i 268.

³ Sesnaesta vojvođanska NOU divizija

Potrebne pokrete u cilju izvršenja ovog zadatka naredite odmah, kako bi se naša intervencija što pre osetila. U međuvremenu učvrstiti vezu sa vojvođanskim jedinicama.

Bataljon prema Glodima treba takođe da bude spreman za intervenciju ako bi neke nepr. snage pokušale da krenu sa pravca Zvornik prema bataljonima koji budu neposredno intervenisali. A i taj bataljon prema Glodima i onaj prema Kosici treba da budu spremni za prihvatanje ona 2 bataljona koji budu neposredno intervenisali.

Cilj ove akcije: nefrontalnim ostrim napadima s boka i leđa razvući nepr. snage — uništavajući pojedine delove — otupiti njihov prodor, a zatim, po mogućnosti, odbaciti ih natrag. Napad prikupljenim snagama izvesti samo u slučaju povoljne konkretne situacije ili povoljnog opšteg toka operacija; u ovom poslednjem slučaju upotrebiti bataljon u rezervi, pa, po potrebi, i glavnim bataljonima koji će biti prema s. Glodi.

U slučaju nepovoljnog toka operacija ne zadržavati bataljone koji budu neposredno intervenisali dugo s one strane Drinjače, kako se ne bi komplikovalo njihovo izvlačenje.

4) Po završetku ove akcije glavninu Brigade postaviti na prostoriju Vlasenica—Ravno—Srebrenica, tj. između drumova Vlasenica—Pijesak i Srebrenice.

5) Vezu sa nama i sa Diviziskom bolnicom pravcem Raškovići—Milići—Pomol.

6) Izvestite nas o donesenoj odluci i o predviđenim pokretima i rasporedu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

12.VII. — 11.30

Komdiv.
Koča

OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 12 JULA 1943 GOD. POLITIČKIM KOMESARIMA BRI- GADA O POLITIČKOJ SITUACIJI NA PODRUČJU TUZLE I DIREKTIVE ZA POLITIČKI RAD¹

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
12 jula 1943 god.

POLITKOMESARIMA II PROLETERSKE, I i II DALMATIN-
SKE, IV PROLETERSKE i V CRNOGORSKE BRIGADE

Naše jedinice vojnički operišu na teritoriji Sreza tuzlan-
skog, dobojskog, maglajskog i gračaničkog, pa smatram za
potrebno da istaknem nekoliko činjenica, koje će nam poslužiti
u našem političkom radu:

a) Srez tuzlanski pretežnim dijelom sačinjava muslimansko
stanovništvo 60%, koje je organizovano u raznim vojnim for-
macijama: legija, milicija, ustaše itd., a u posljednje vrijeme
vrše se pripreme za mobilizaciju ljudstva u SS diviziju u koju
bi ulazili, pored muslimana, i Hrvati iz Bosne. Sve ove vojne
formacije sem predviđene SS divizije spadaju pod komandu
hrvatskog domobranstva.

Ista je situacija i u ostalim gore nabrojanim srezovima.

b) U svim tim formacijama kao i kod stanovništva osje-
ćaju se političke pukotine, koje su izazvane radom naših
politradnika na terenu.

c) Klasna diferencijacija gotovo je u potpunosti izvršena
i bogataši seoski kulaci zadržali su u glavnom svoj uticaj, a pri
tom koriste za svoj položaj i sredstva koja im hrvatske vlasti
i okupatori stavljaju na raspolaganje.

Ovi srezovi imaju svojih političkih specifičnosti, riječ je
o muslimanima, koje ih čine različnim od političkog položaja
muslimana u ostalom dijelu Bosne (Krajina, Prozor i Livno).
U onom dijelu Bosne gdje je jak partizanski pokret tamo je i
muslimanski živalj aktivniji, dok ovdje uslijed slabosti pokreta,
jakog četničkog uticaja, muslimanski elemenat za nas je samo
simpatijama vezan, jer još nije u tolikoj mjeri i politički svje-
stan da bi se aktivnije angažovao u Narodno-oslobodilačkoj
borbi.

Mi imamo mogućnosti baš zbog ovih specifičnosti za uspje-
šan politički rad i sve te mogućnosti treba iskoristiti u cilju

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ
pod br. 5405.

aktivizacije i uvlačenja muslimana u Narodno-oslobodilačku vojsku.

O gornjim činjenicama i specifičnostima koje sam naveo treba voditi računa kako u političkom radu, tako i u ekonomskim mjerama. Sve rekvizicije orijentisati ka bogatim seljacima, jer će se na taj način siromašno stanovništvo, koje i inače posjeduje mržnju prema bogatašima, čvršće i pravilnije vezivati za nas.

To je što se tiče rekvizicije, jer mi rekviziciju ne možemo vršiti od sviju milicionera i legionara, pošto je većina od njih prisilno mobilisana.

Konfiskacija za nas je politička i represivna mjera i mi je vršimo bez obzira kakav je ekonomski položaj dotičnog lica. Za nas je osnovno u tom slučaju težina krivice čovjeka kome treba izvršiti konfiskaciju.

Sve ove činjenice kao i mjere koje se poduzimaju baš na bazi tih suprotnosti ne sužavaju našu političku liniju nego naprotiv nas uče elastičnosti u primjenjivanju iste prema konkretnim prilikama i sve u cilju što šireg uvlačenja naroda u oslobodilačku borbu bez obzira na njegov vjerski, politički i ekonomski položaj.

Srpski elemenat na teritoriji bivšeg Ozrenskog partizanskog odreda gotovo je u cjelini četnički nastrojen i kao takav u potpunosti demoralisan, sklon svemu i svačemu. I pored naših nastojanja da izbjegnemo sukob baš zbog većine seljaštva, ipak su nam iz svih sela pucali u leđa i organizovano vršili napade na naše jedinice. Taj četnički odred koji nosi naziv Ozrenski, broji oko 1200 pušaka i toliko nenaoružanih koji se njima priključuju u raznim akcijama.

Iako je taj elemenat četnički nastrojen i demoralisan, mi moramo učinjeti sve da ga politički razbijemo, jer za nas je to bitnije, iako vojnički porazi čine krupne preduslove u političkom radu.

Mi treba, po mom mišljenju, da preduzmemo sljedeće mjere:

a) da razgolićavamo pred stanovništvom četničke vođe i organizatore, njihovu saradnju sa ustašama i Nijemcima, ukazujući na to do kakvog položaja vodi seljaštvo politika tih organizatora;

b) unutar četničkih redova prilikom rekvizicije vršiti diferencijaciju, udarajući pri tom na sve one koji zauzimaju neke kakve položaje u četničkim redovima i to zbog toga što su ti ljudi nama neprijateljski raspoloženi, a u drugom redu što su baš svi ti četnički glavari uglavnom seoski kulaci i vrše štetan politički uticaj na srpsko stanovništvo;

c) po selima u tu svrhu organizovati konferencije a po mogućstvu i koju manju priredbu, jer će se na taj način uspostaviti tješnji kontakt sa stanovništvom i razbiće se sve laži koje o nama šire četnički agitatori.

Kraj je većim dijelom ekonomski bogat, sa izuzetkom maglajskog kraja, i mi imamo mogućnosti da vojsku dobro ishranjujemo, a da pri tom ni malo ne pogoršavamo i ne stvaramo smetnje našem pravilnom političkom radu.

Po mogućstvu, naravno to zavisi od uspjeha našeg političkog rada, vršiti mobilizaciju ljudstva za naše brigade. No pri tom biti vrlo obazriv, da ne bi se preko te mobilizacije uvukli ljudi sa određenim zločinačkim namjerama.

Rekvizicije i konfiskacije vršiti organizovano. Ne dopustiti da pojedini borci sami zalaze po kućama i individualno se snabdijevaju. Za svaku konfiskaciju i rekviziciju izdavati individualne priznanice.

Potrebno je u jedinicama održati kratke političke konferencije i objasniti borcima da iako nam seljaci iz pojedinih sela pucaju s leđa, kao što je to bilo konkretno ovdje, to ipak ne znači da su svi ti seljaci pokvareni i da to nema mogućnosti za naš politički rad. Svuda i u svakom selu ima naših ljudi, odnosno ljudi koji su bar nečim za nas vezani i nama je dužnost kao narodnim borcima da ih pronađemo, politički vežemo za nas i da preko njih vršimo dalji uticaj i razbijamo neprijateljsku propagandu.

Sa ovim pismom politički komesari dužni su da upoznaju sve intendante kao i komisije za ishranu, jer to su naši drugovi preko kojih se u praksi po najosjetljivijim pitanjima za seljaka — imovina — konkretizuje naša politička linija.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Mitar Bakić

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O AKCIJAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 15 DO 30 JUNA 1943 GODINE¹

ŠTAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
— 2 BOS. KORPUSA —
Br. 253
12. VII. 1943 g.

15-to dnevni izvještaj o izvršenim akcijama u vremenu od 15 do 30 juna 1943 god. dostavlja se:

ŠTABU II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Dostavljamo vam 15-to dnevni izvještaj o izvršenim akcijama od strane jedinica ove Divizije u vremenu od 15 do 30 juna t. g.

15 juna snage X Krajiške brigade vršile su napad na četničko uporište s. Glavice kod Glamoča². Banda koja se tu nalazila saznala je za ovaj napad i pobjegla u Glamoč. Iz Glamoča četnička banda u zajednici sa ustašama krenula je kroz šume Staretine, sa namjerom da zaobiđe naše jedinice, napadajući ih bočno i sa leđa. Snage pomenute brigade koje su bile u zasjedi prema Glamoču dočekale su neprijatelja čije su snage bile oko 300 ustaša i 60 do 70 četnika. Otvorila se žestoka borba koja je trajala oko tri sata, poslije čega je neprijatelj bio prisiljen na povlačenje u pravcu Glamoča i Staretine. U ovoj borbi neprijatelj je imao 18 ustaša mrtvih, nekoliko četnika; 5 četnika je uhvaćeno živih. Zaplijenjena je veća količina stoke i drugog materijala. Naši gubici 1 mrtav i 3 ranjena druga.

16 juna poslije dizanja blindiranog voza na pruži Bos. Krupa—Novi neprijatelj je, iskoristivši ružno vrijeme i maglu, izašao u selo Gornje Petroviće, i kad je jedan vod II čete I bataljona Podgrmečkog odreda pošao u sastav četi na zasjedu, naišao je na neprijatelja kojom prilikom je poginulo 5 partizana iz tog voda³.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno istoriskog instituta pod reg. br. 7/1—5, k. 456.

² Vidi dok. br. 160 i 161.

³ Vidi dok. br. 11.

Istoga dana snage Drvarskog odreda koje su pratile bolesne i ranjene drugove ka Ribniku i karavan za Podgrmeč vodile su borbu sa četničkom bandom u sadejstvu sa snagama Ribničkog odreda koje su bile u zasjedi. U ovoj borbi poginuo je jedan drug od snaga Ribničkog odreda zbog nesuglasice. Gubici neprijatelja nepoznati.

17 juna Petrovačka četa Podgrmečkog odreda postavila je zasjedu neprijatelju u Jasenici⁴, ali neprijatelj nije naišao jer je navodno bio obaviješten od špijunaže.

Istog dana Nijemci su u jutru rano osigurali dominirajuće tačke oko Mačije Grede i uz pomoć jednog tenka izvukli su jedan napušteni tenk još iz posljednje ofanzive i odvezli ga u Petrovac. Jedna četa Drvarskog odreda napala je neprijatelja ali uslijed tenkova nijesu nanijeli neprijatelju gubitaka.

Istoga dana VIII Krajiška brigada kada je bila u sastavu Unske grupe⁵ sa dva bataljona oslobodila je mjesto Bužim.

18 juna I bataljon Podgrmečkog odreda postavio je zasjedu⁶ na cesti Petrovac—Krupa, kojom prilikom je zarobljeno: jedna kola sa natovarenom trenicom, 2 konja od civila koji je potjerao trenicu u Bos. Krupu da proda.

Snage Drvarskog odreda koje su se vraćale od Ribnika naišle su na četničku zasjedu gdje su ih četnici sa jedne čuke pozvali na pregovore, dva druga otišli su četnicima na pregovore i banda ih je odmah razoružala i zarobila, poslije čega se razvila borba i banda natjerana u bjekstvo.

21 juna VIII Krajiška brigada u sadejstvu sa jednom brigadom VII divizije i IV Banijskom brigadom izvršile su napad na neprijateljsko uporište Kladuša, u kojem je bilo 120 čuvenih ustaša iz Maje i 700 domobrana. Borba je trajala oko 20 sati u kojem je vremenu neprijatelj dobio pojačanje sa kamionima i tenkovima iz Bos. Novog preko Otoke, Bužima i Vranograča, iz Topuskog, Cazina i Bihaća. Sve naše jedinice morale su se nakon borbe povući. U ovoj borbi zarobljeno je oko 350 domobrana, 10 puškomitraljeza, 1 protukolski top, 5 teških mitraljeza i oko 200 pušaka. VIII Krajiška brigada nije imala gubitaka, dok je IV Banijska brigada imala 120 ranjenih i mrtvih boraca, među kojima i jedan komandant bataljona.

Istog dana snage I bataljona Ribničkog odreda dočekale su u zasjedi na cesti u Paunovcu jednu jaču neprijateljsku njemačku patrolu i zarobile jednog njemačkog vojnika i 2 ranile. Zarobljeno je 2 karabina, 1 opasač, 1 fišeklja, 50 komada metaka i 5 bicikla. Naši nijesu imali gubitaka.

⁴ Vidi dok. br. 11.

⁵ Vidi dok. br. 27.

⁶ Vidi dok. br. 11.

Istoga dana snage II bataljona Podgrmečkog odreda postavile su zasjedu četničkoj bandi ispod sela Milanovca. Zasjeda je otkrivena i banda nije naišla.

22 juna snage I bataljona Podgrmečkog odreda postavile su zasjedu na cesti Petrovac—Krupa i zarobile dvojica kola, 4 konja, 110 kg ječma i drugih stvari, koje su civili bili potjerali u Krupu za prodaju, kao i 49.000 din. od švercera⁷.

23 juna snage X Krajiške brigade koje su krenule sa Glamčkog sektora na Kninski sektor⁸, radi sadejstva sa Ličkim snagama u vezi čišćenja Kninske Krajine, vodile su borbu sa neprijateljem koji je pokušao da izbacii snage jednog bataljona X brigade iz sela Golubića. Naši su imali dva ranjena druga, dok je neprijatelj imao veći broj mrtvih i ranjenih čiji je broj nepoznat.

Istog dana snage II bataljona Podgrmečkog odreda postavile su zasjedu četničkoj bandi i ustašama na Brdarima, ali se neprijatelj nije kretao.

24 juna u zoru četnička banda postavila je zasjedu jednom vodu III bataljona X brigade koji je imao zadatak da uhvati vezu sa susjednim jedinicama na Plješevici. Ovaj vod dočekan je jakim vatrom iz neposredne blizine, i tom prilikom razvila se jača borba koja je trajala kraće vrijeme. Neprijatelj je imao više gubitaka čiji je broj nepoznat, dok su naši imali 2 mrtva, jedan nestao i 3 ranjena. Ovom prilikom poginuo je zamjenik politkomesara čete drug Branko Burazor. U ovoj borbi naročito se pokazao tj. istakao puškomitraljezac toga voda koji je otvarajući jaku vatru na neprijatelja omogućio izvlačenje voda iz neugodne situacije.

Istoga dana 3 četa II bataljona Ribničkog odreda vodila je borbu sa Drenovića bandom u Mednoj, mahala Lisice. Naših gubitaka nije bilo, dok su gubici bande nepoznati, a svakako su imali gubitaka.

Istoga dana snage I bataljona Podgrmečkog odreda iz zasjede na cesti Krupa—Petrovac dočekale su jednu neprijateljsku biciklističku patrolu, ranjena su dva neprijateljska vojnika i jedan ubijen. Zarobljena su tri bicikla⁹. Istoga dana I bataljon VI Krajiške brigade vršio je pretres sela Pecka i Jasenovi Potoci, ali nije naišao na neprijatelja koji se navodno sklonio u šumu.

25 juna III bataljon VI Krajiške brigade, koji je bio u Podgrmeču radi prikupljanja svojih boraca, povratio se na sektor Crkveno—Vrbljani, ali nije uspio da prikupi borce.

⁷ Vidi dok. br. 11.

⁸ Vidi dok. br. 160 i 161.

⁹ Vidi dok. br. 11.

Grahovska četa Drvarskog odreda u selu Jelino Polje vodila je borbu sa nadmoćnijom bandom. Borba je trajala oko 5 sati kada se ova četa uslijed nadmoćnosti neprijatelja morala povući na drugi položaj. Naši nijesu imali gubitaka, neprijateljski gubici nepoznati.

26. VI. Patrola I čete I bataljona Ribničkog odreda na cesti Bravsko susrela se sa jednom njemačkom patrolom i ubila 2 njemačka vojnika, naši nijesu imali gubitaka. Snage istog bataljona štitile su prebacivanje karavana za Podgrmeč.

27. VI. Udarini bataljon Drvarskog odreda zaposjeo je cestu Petrovac—Oštrelj, kuda je naišla neprijateljska komora sa 7 kola sa po četiri vojnika kao sprovednici tih kola, napali su komoru ali je jedna neprijateljska kolona Nijemaca naišla od Oštrelja i razvila se žestoka borba prsa u prsa koja je trajala izvjesno vrijeme, poslije čega su se naše snage, uslijed nadmoćnosti neprijatelja morale povući. Kola sa (pobijeni konji) materijalom na cesti neprijatelj je odvuкао jer naše snage nijesu mogle ništa izvući, naši borci nijesu imali gubitaka, dok je neprijatelj imao veće gubitke ali se nije broj mogao ustanoviti.

29. VI. u noći, IV bataljon VIII Krajiške brigade izvršio je napad na neprijateljsko uporište Rudice. Jačina neprijateljske posade bila je 25 domobrana i 1 vodnik, naoružani sa karabinima i 2 puškomitraljeza. Uporište je likvidirano i zarobljeno je 22 domobrana i 1 vodnik, a zaplijenjeno je 21 karabin, 2 puškomitraljeza „Brno”, 14 ručnih bombi, 3000 metaka, 1 poljski telefon, 2 signalna pištolja i 30 raketli. Utrošeno je 2 granate za ručni bacač, 7 ručnih bombi i 670 metaka. Gubitaka u ljudstvu nije bilo ni sa jedne strane.

Izvještaj se na vrijeme nije dostavio iz razloga što je sektor ove Divizije dosta velik i naše jedinice razbacane, pa nam nijesu mogle na vrijeme podnijeti svoje izvještaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Boško¹⁰

Zamjenik komandanta
Petar

Komandant
Sl. odsutan

(M.P.)

¹⁰ Šiljegović

BR. 61

**IVZJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 12 JULA 1943
GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O
NASTUPANJU NEPRIJATELJA U PRAVCU Kladnja¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
12 jula 1943, 17 č.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V I P.O.J

Neprijatelj² je danas produžio pokret iz Olova za Kladanj. Posle kraće borbe³ odbacio je oko 13 č. naš bataljon sa Han Koraule i u ovome momentu spušta se prema Kladnju. Mi ćemo zatvoriti pravac Kladanj—s. Ravne.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
komandant
P. Jakšić

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 33/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 190.

³ Vjerovatno se odnosi na bataljon Sedme krajiške NOU brigade, jer je ona zatvarala ovaj pravac. Vidi dok. br. 54.

OBAVJEŠTENJE ŠTABA SEDAMNAESTE ISTOČNOBOSANSKE NOU DIVIZIJE OD 12 JULA 1943 GOD. ŠTABU MAJEVIČKOG NOP ODREDA O FORMIRANJU DIVIZIJE¹

ŠTAB
XVII IST. BOSANSKE
N.O.U. DIVIZIJE
12-VII-1943

ŠTABU MAJEVIČKOG N. O. P. ODREDA

Položaj

Vrhovni štab NOV i POJ izdao je 2 jula tek. god. sledeće naređenje:

1. Formira se XVII Ist.-bosanska N. O. U. divizija u čiji sastav ulaze VI N.O.U. brigada i Majevička N.O.U. brigada. U Štab divizije postavljaju se:

za komandanta drug Gligo Mandić, dosadašnji komandant I Dalm. brigade, za zamj. komandanta drug Pero Kosorić, dosadašnji kom. Majevičke N. O. U. brigade, za polit. komesara drug Branko Petričević, dosadašnji rukovodilac Politodjela IV Proleterske brigade, za načelnika drug Siniša Nikolajević², dosadašnji zam. komandanta VII Krajiške brigade.

2. Pod neposrednu komandu Štaba divizije stavlja se Majevički N. O. P. odred.

3. U Štab Majevičkog N. O. P. odreda:

za komandanta drug Veljko Lukić³, dosadašnji komandant istog odreda, za zam. kom. drug Vojo Ljujić, dosadašnji komand. VI N. O. U. brigade, za polit. komesara drug Mirko Filipović⁴, dosadašnji komesar Majevičke brigade, za zam. polit. komesara drug Teufik Selimović, zam. politkomesara bataljona VI brigade, za načelnika štaba drug Enver Zaimović, dosadašnji član Štaba I bat. Majevičke N. O. U. brigade.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—1, k. 981.

² Narodni heroj Siniša Nikolajević. Poginuo 1943 god. kod Caparda poslije Pete neprijateljske ofanzive kao načelnik štaba Sedamnaeste NOU divizije.

³ Narodni heroj Veljko Lukić-Kurjak. Poginuo aprila 1944 godine.

⁴ Narodni heroj Mirko Filipović. Aprila 1944 god. Nijemci ga ranjena uhvatili na Majevici i strijeljali.

Članovi štaba Majev. odreda koji su smenjeni sa dosadašnje dužnosti stavljaju se na raspoloženje Štabu XVII divizije radi rasporeda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
B. Petričević

Komandant
Gligo Mandić

BR. 63

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 12
JULJA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA BOČNI
PRITISAK NA NEPRIJATELJSKE SNAGE NA PRAVCU
CAPARDE—PAPRAČA—ŠEKOVIĆI¹**

ŠTAB
I PROLETBIGADE
Br. — 505
12 jul 1943 god.

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. — Neprijateljske snage² koje su operisale na sektoru Caparde — Lisina — Zvornik krenule su pravcem Caparde — Paprača — Šekovići. U Šekovićima se nalazi bolnica i kako izveštavaju ugrožena je i ne može da se stigne da se evakuiše. U tom cilju naša Brigada je dobila zadatak da izvrši pritisak u bok i pozadinu neprijatelja, razbije ga ili barem spreči njegovo brzo nadiranje ka Šekovićima, čime bi se omogućila evakuacija bolnice. U tom cilju raspored naših jedinica biće sledeći:

IV bataljon smestiće se u s. Mratinci — Urkovići. Zadatak bataljona je izviđanje u pravcu Bratunca no ne sa velikom jedinicom kao što je jučerašnjim naređenjem naređeno već sa manjim delovima. Takođe kontrolisati pravac Drinjača — Milići (drum).

VI bataljon krenuće najhitnije pravcem Muslimanski Škugrići — Šadići — Milanovići. Zadatak ovog bataljona je da preko Korijena kontroliše pravac sa one strane Drinjače — Kosica (kota 698) i da prema potrebi interveniše na tom pravcu da bi pomogao našim bataljonima koji napadaju severno od Kosice na neprijatelja na drumu Caparde — Šekovići.

I, II i III bataljon krenuće odmah pravcem s. Glodi s tim što će se I bataljon postaviti sa glavinom na Glođansko Brdo a

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 38/1—2, k. 709.

² Vidi dok. br. 268.

sa jednom četom da krene i izbiје na liniju Triguvno (kota 584 na Veljoj Glavi) s tim da osmatra pravce od Dobre Vode i od Pravoslavnog Snagova. Ovaj će bataljon služiti kao rezerva II i III bataljonu na prostoru s. Kalabače — Jasik³ — kota 502 kod s. Pavlovića i njima održavati čvrstu vezu da bi se blagovremeno obavještavali o situaciji kod njih a njih obavještavali o situaciji kod sebe. *III bataljon* krenuće odmah od s. Glodi pravcem s. Čitluk — Kačevac — kota 502 s tim da napadne neprijatelja na tim položajima i prodiरे dalje ka koti 498 i izbiје na drum. *II bataljon* krenuće pravcem Maskalići — Ortuci — Lemića Brdo s tim da izbiје na Jasik (kota 713) i produži napad ka Bjeloj Zemlji. Kada II i III bataljon izbiју na liniju Jasik—kota 502 povećaće se i zajednički krenuti u napad na prostoru kota 498—Papraća—Bjela Zemlja, a ako se bude moglo uspeti onda zauzeti Kosicu (kota 698). Zadatak ovih bataljona je udariti u bok i pozadinu neprijatelja koji je izb o do linije Kosica — Kominjača—Borogovo, razbiti ga — dezorganizovati, a ako se to ne uspe ono bar omesti u brzom nadiranju ka Šekovićima. Ovom grupom bataljona, tj. II i III, komandovaće drug Boža Božović. Napad izvršiti čim se izbiје na liniju Jasik — kota 502 i po povezivanju bataljona, bez obzira na doba dana. Sa ovom grupom poći će i Minersko odeljenje koje će pod zaštitom bataljona izvršiti rušenje drumu na pogodnim mestima.

Po završetku zadatka, bilo da se neprijatelj povuče ili da nas svojim pritiskom natera na povlačenje, bataljoni će se povratiti na svoje polazne položaje Rovaši — Cerska.

I bataljon je dužan da obezbedi II i III bataljonu sigurno prelaženje mosta kod s. Glodi u slučaju povlačenja. No bataljoni mogu izvršiti prelaz i kod s. Korijen preko Drinjače, u kom bi slučaju trebalo obavestiti I bataljon da se i on povuče. Ako bataljoni izvrše prelaz preko Korijena, onda će doći do linije s. Šadići — Raječina gde će čekati dalja naređenja. I bataljon će se u svakom slučaju povući u s. Rovaši.

Brigadni sanitet i intendantura, hirurška ekipa i triažna stanica kao i brdski top smestiće se kod IV bataljona u s. Mratinci.

Štab brigade nalaziće se kod VI bataljona, tj. u selu Šadići.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB BRIGADE:

Zam. politkomesara

V. d. komandanta
Miloje

Napomena: Sa II i III bataljonom ide i drug Korać⁴

³ Vjerovatno Jevik (k. 713)

⁴ Dušan

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 12
JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG I DRUGOG BATALJONA
ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA NA POLOŽAJIMA ŽIVI-
NICE—DRAGIŠEVAC—GRADINA—RADJICI I OBEZBJEĐE-
NJE PRAVCA OD KOTOR VAROŠI I ŠIPRAGA¹**

ŠTAB XII K.N.O.U. BRIGADE

Str. pov. op. Br. Sl.

12 jula 1943 god.

ŠTABOVIMA I i II BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

U vezi novonastale situacije na ovome sektoru **naređujemo:** da Štab II bataljona sa svoje dvije čete sa kojima se nalazi na Golom Brdu dođe u Skender Vakuf najdalje do 24 časa 12 ov. m.

Kako se saznaje četnici u jačini od dva bataljona nalaze se na položajima Živinice (Dragiševac) i Gradina — Radjići.

U vezi sa iznijetim podacima II bataljon treba da u samu zoru 13 ov. m. napadne četnike na pomenutim položajima².

Snage Drugog bataljona po dolasku u Skender Vakuf dobiće konkretan zadatak od Štaba Brigade u Skender Vakufu.

Snage I bataljona imaju da i dalje čvrsto drže i zatvaraju pravac Kotor Varoš—Šiprage desno, a lijevo da ujutro 13 ov. m. upute jedan jači vod preko kote iznad Živinica, sa koje smo otvarali vatru sa topom pri nailasku neprijatelja prošli put. Vod koji se bude upućivao mora da nastupa vojnički oprezno i da uhvati vezu sa snagama II bataljona u Živinicama³.

Štabu I bataljona se stavlja na znanje da se II bataljon povlači sa svojih sadašnjih položaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar

Radoš

Komandant

Mečava

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istorijskog instituta pod reg. br. 10/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 72, 73 i 84.

³ Vidi dok. br. 170.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA OD 12
JULA 1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O AKCI-
JAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 1 DO 12 JULA¹**

ŠTAB
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA
Broj: sl.
12. VII. 1943 g.

ŠTABU IV N. O. U. DIVIZIJE

Položaj

Dostavljam vam 15-dnevni izvještaj o radu i akcijama jedinica ovog odreda kako slijedi:

U toku proteklog vremena na terenu ovog odreda nije bilo većih akcija a neprijatelj nije pokušavao da nadire na našu oslobođenu teritoriju. Jedinice ovog odreda postavljale su zasjede neprijatelju sa manjim i većim snagama ispred neprijateljskih uporišta, u neprijateljskoj teritoriji kao na cestama i pruži.

Dne 1. VII. u vezi sa dolaskom snaga VIII K. brigade naše snage rokirane su u desno tako da je I bataljon primio sektor od Čadavice, Rujiške do ceste S. Most—L. Palanka. II bataljon od pomenute ceste u desno.

3. VII. jedan vod neprijateljske vojske prešao je od Bravska preko Mijačice na Zavolje i otjerao 5 ovaca od civila. I četa II bataljona bila je na M. Brdu i pošla je u tom pravcu ali je neprijatelj prije izmakao.

4. VII. dvije čete II bataljona upućene su da naprave zasjedu neprijatelju na Krasuljama cesta Ključ — Vrhpolje. Pošto je bila velika voda r. Sanica vojska nije mogla da se prebaci. Druge noći 5/6. VII. pokušali su opet da se prebace ali im nije pošlo za rukom. Prebačen je samo dio snaga Petrovačke čete koja je išla do ceste na izviđanje. Neprijatelj se kreće cestom samo po potrebi, katkad i u dva tri dana jedanput. Pošto nisu uspjeli prebaciti se preko vode pomenute snage su postavile zasjedu neprijatelju u Hrustovu prema Vrhpolju ali neprijatelj nije naišao.

4/5. VII u noći postavljena je zasjeda neprijatelju na cesti San. Most — Prijedor na raskršću za Majdan i to sa dvije čete I bataljona, od kojih je jedna bila na osiguranju prema St. Rijeci, Udarnom četom, četom zaštitnice ovog odreda i sa jednom četom II bataljona koja je bila na osiguranju od S. Mosta

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/1—3, k. 1630.

prema Bojanićima. Zasjeda nije u cjelosti uspjela pošto je na Sani taj dan bio pazar i seljaci iz svih sela pošli su tako da ih je bilo nemoguće sviju ustaviti i skioniti, tako da su neki pobjegli i tako otkrili zasjedu. Za to vrijeme naišao je jedan prazan kamion. Pošto su naši bili obaviješteni da redovno ide jedan kamion naprijed a za njim da ide 3 do 5 natovarenih, naši su ovaj propustili ali drugi poslije nijesu naišli. Na zasjedi je zaplijenjeno oko 200 kg žita koje je neprijatelju bilo potjerano, 1 konj i kola. Pošto je neprijatelj bio obaviješten o zasjedi od civila koji su zasjedu otkrili krenuo je sa jednim blindiranim kolima i sa jakom snagom vojske u pravcu zasjede od S. Mosta. Naši su se blagovremeno povukli da ne bi primili beskorisnu frontalnu borbu.

Iste noći četa I bataljona koja je bila na osiguranju prema St. Rijeci dočekala je jednu neprijateljsku satniju koja je pošla iz Stare Rijeke. Broj neprijateljskih žrtava nije poznat. Borba je povedena iz 20 metara žestoko tako da je neprijatelj otstupio a naši su se povukli na drugi položaj. Neprijatelj, ljut i potučen, naišao je poslije toga na selo Lukavice gdje je ubio jednog dječka od 11 godina.

5. VII. 3 četa I bataljona postavila je zasjedu neprijatelju na cesti kod Rakana. Neprijatelj nije naišao.

7. VII. 3 četa I bataljona postavila je zasjedu neprijatelju u Rakanima na cesti. Naišlo je 25 kola sa vojskom, 8 konjanika, desetak bicikla, na što su naši otvorili vatru. Zarobljeno nije ništa pošto je naišao oklopni voz. Neprijateljski gubici nisu poznati. O ovoj akciji dostavljen je izvještaj².

7.VII. uveče prilikom postavljanja zasjeda došlo je do sudara između I čete I bataljona i II čete II bataljona. Tom prilikom ranjen je jedan partizan I čete I bataljona.

9/10. VII. u noći Udarna četa i jedan vod zaštitnice ovog odreda postavili su zasjedu na cesti Sana — Prijedor u Koprivni. Od pola noći pa do sljedećeg 10. VII. dana cestom nije naišlo ništa. U podne je naišao jedan kamion sa sijenom od Sane. Puškomitraljez na lijevom krilu nije dejstvovao te je kamion izmakao pošto je tučen iz pušaka samo sa leđa.

Dana 11. VII. I i II bataljon ovog odreda krenuli su u akciju na Smoljane. Zborno mjesto bataljona bilo je u Jelašinovcima. Na ovu akciju pošli su svi članovi štaba ovog odreda. Predviđeno je postaviti zasjedu na cesti Petrovac—Bravsko kamionima koji voze sledovanje za Bravsko i u isto do[ba] izvršiti akciju na četničku bandu koja se nalazi u Krnjoj Jeli i Smoljanima. Rezultat ove akcije dostavićemo vam naknadno.

² Vidi dok. br. 49.

Pošto članova štaba ovog odreda nema u štabu ovaj izvještaj dostavljam prema podacima i izvještajima bataljona i ostalih jedinica da bi imali pregled i da bi izvještaj prispio na vrijeme kako bi ga mogli dostaviti dalje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Sekretar štaba
Đokica³

BR. 66

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 13 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PO- KRET I IZBIJANJE NA PLANINSKI MASIV JAHORINE¹

ŠTAB
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O. VOJSKE JUGOSLAVIJE

Br. 230

dana 13 jula 194— god.
časova 13 č.

Štabovima:

I ProleTERSke,
III Krajiške i
VII Krajiške brigade

Prema neproverenim podacima delovi XVI Vojvođanske divizije i VI Bosanska brigada u toku jučerašnjeg dana zadržali su neprijatelja², koji je nadirao prema Šekovićima, i delimično ga odbili unazad.

Dve pukovnije ustaša i legionara, koje nadiru od Rogatice i Sokolca prema Vlasenici, svojim prednjim delovima i sa 5 tenkova dospele su u toku jučerašnjeg dana do s. Kram. Neprijatelj je potpomognut bacačima, topovima i haubicama, a nastupajući na širokom frontu: Knežina—cesta—Žepa. Prema ovoj koloni nalazi se III Krajiška brigada sa dva bataljona, na sektoru Han Pijesak—Pjenovac; štab ove brigade do jutros nije imao vezu sa druga dva bataljona, koji su bili istočno od ceste Sokolac—Han Pijesak.

³ Jokić Đoko

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 49/1—1, k. 705.

² Vidi dok. br. 187.

Neprijateljske snage koje su krenule od Vareša pre dva dana ušle su u Olovo³. Sadašnju situaciju na tom sektoru ne znamo. Delovi Banijske divizije bili su 11 o. m. postavljeni prema Olovu za zaštitu Kladnja⁴.

Obavešteni smo da su pre izvesnog vremena u Višegrad stigle nemačke i bugarske snage i da su Nemci preuzeli na desnoj obali Drine sektor od Višegrada nizvodno do prema Skeanima.

Obzirom na pravce neprijateljskih prodora, i na jačinu neprijateljskih snaga, kao i na njihov sastav, — smatramo da je neprijatelj otpočeo sa operacijama u cilju opkoljavanja glavnine naših snaga.

Da bi onemogućili neprijateljske namere, rešili smo da brzim manevrom izađemo iz kruga neprijateljskih snaga i mesta koncentracije, a potom iznenadno dejstvujemo na teritoriji i na pravce koje je neprijatelj oslabio.

U tom cilju

n a r e đ u j e m o :

1. Sve jedinice ove divizije izvršiće pokret najpogodnijim pravcima prema jugu i izbiti na teren planinskog masiva Jahorine.

Izlazak iz zone neprijateljskih operacija izvršiće:

— I Proleterska brigada najpogodnijim pravcem istočno od komunikacije Sokolovići—Vlasenica, a

— III i VII Krajiška brigada zapadno od te komunikacije.

Pokret otpočeti što pre — po mogućstvu još u toku noći 13/14 o. m.⁵

2. Po izbijanju na prugu Višegrad—Sarajevo pripremiti i izvršiti akcije za likvidiranje manjih posada i za što bolje uništenje železničke pruge i objekata na njoj. Manje delove ostaviti za što duže dejstvo na toj komunikaciji, iskorišćujući dobijeni eksplozivni materijal.

3. III i VII Krajiška brigada u ovim operacijama međusobno će sadejstvovati, u kom cilju će štabovi ovih dveju brigada sačinjavati zajednički Operativni štab.

4. Štab VII Krajiške brigade odmah će organizovati i sa svojom brigadom primiti i dalje evakuisati prema Jahorini polovinu ranjenika i bolesnika, koji se sada nalaze na terenu Šekovića. Drugu polovinu ranjenika i bolesnika primiće i dalje evakuisati štab XVI Vojvođanske divizije sa delovima svojih brigada i sa VI Bosanskom brigadom.

³ Vidi dok. br. 54.

⁴ Isto

⁵ Gornja rečenica je dopisana zelenim mastilom, latinicom.

Štab VII Krajiške brigade odmah će stupiti u vezu sa odgovornim drugovima iz Vrhovnog saniteta i Uprave opštih bolnica, te što pre preuzeti pripadajući deo ranjenika i bolesnika. (Ovde se radi o ranjenicima koji još nisu evakuisani iz Šekovića.)⁶

5. III Krajiška brigada nalazila se je jutros na sektoru Han Pijesak—Pjenovac, a VII Krajiška oko s. Jasen., s tim da se danas prikupi kod s. Solakovina. Štabovi tih dveju brigada da se tim pravcima povežu.

6. Ovaj Štab, divizijska bolnica i hirurška ekipa kretaće se sa I Prolet. brigadom.

7. Sačuvati u najvećoj meri tajnost pokreta, kako priprema, tako i njegovog izvršenja. Potpuno konspirisati nazive jedinica, te da neprijatelj — ukoliko bi osetio pokret — ne sazna o kojim se jedinicama radi. Loženje vatri može biti samo za kuvanje jela, pa i to tek kada se po vremenu i mestu odredi od strane starešina. Pokrete vršiti pošumljenim terenom i noću, izbegavajući i za pokret i za odmor sela neprijateljski raspoložena prema nama.

8. Odmah izvršiti radikalno rasterećenje komora od svih nepotrebnih stvari.

9. Do izlaska iz sektora operacija neprijateljskih ofanzivnih kolona izbegavati borbu sa njima. No, u slučaju neophodnosti, sukobe odlučno i brzo rešavati.

10. Politički rukovodioci objasniće borcima situaciju i naše zadatke, te ih pripremiti za sadanji pokret i naše dalje ofanzivne operacije.

11. Prilažemo borbene znake za drugu polovinu meseca jula.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

naštabdiv.

komdiv.
Koča

(M.P.)

127. — VII Krajiška brigada stupiće u vezu sa Vrhovnim štabom, koji je verovatno u njenoj blizini, i upoznati Vrhovni štab o našoj direktivi i zadatku brigade.

13. — Prelaz u Srbiju izgleda dosta lak i moguć. Nije isključeno da I Proleterska brigada krene tim pravcem.

N a p o m e n a. — Teren Jahorine nije postavljen kao cilj koji se ovim pokretom ima postići, već je samo označen kao

⁶ Rečenica među zgradama dopisana je zelenim mastilom, latinicom.

⁷ Na originalu dopisano zelenim mastilom, latinicom.

opšti pravac pokreta. Međutim, jedinice se u svom pokretu na tom pravcu imaju zadržati i dejstvovati na terenu koji se za to pokaže povoljan, kako u pogledu ciljeva, za akcije, tako i u pogledu mogućnosti izvođenja operacija na te ciljeve. U slučaju da nekoj koloni bude ozbiljnije sprečeno izvođenje ove direktive, ostale jedinice dužne su da sa svog pravca dejstvom iz pozadine olakšaju situaciju i stvore povoljnije mogućnosti za zadržate delove.

BR. 67

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 13 JULA 1943 GOD. POMOĆNIKU NAČELNIKA VRHOV- NOG ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE O POKRETU DIVI- ZIJE RADI IZBIJANJA NA PLANINSKI MASIV JAHORINE¹

ŠTAB
I PROLET. DIVIZIJE
13-VII- 14 č.

Drugu Terziću

1) Štab XVI Vojvođanske divizije nalazi se u s. Šadići. Očekuju da im hitno pošaljete direktive.

2) Mi smo doneli odluku na osnovu koje smo izdali naređenje brigadama². (To naređenje ima i VII Kraj. brigada.) Ukoliko se ne slažete sa njime možete izdati neposredno III i VII Kraj. brigadi novo naređenje, odnosno izmenu onog koje su od nas dobile.

3) Ako vaš pravac ostaje isti treba da pokret izvršite odmah. Situacija prema Vlasenici može se svakog časa promeniti.

S. F. — S. N.

za štab
Vasa³

(M.P.)

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1—2, k. 710.

² Vidi dok. br. 66.

³ Jovanović

BR. 68

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 13 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O
NASTUPANJU NEPRIJATELJA DESNOM OBALOM
DRINJAČE¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
13 jula 1943, 11 čas.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

1.) Neprijatelj² se kreće u pravcu s. Gojsalići desnom obalom Drinjače. Kod Gojsalića se prebacuje s desne obale na levu. Još ne znamo da li je to pobočnica kolone koja bi se kretala za Tuzlu ili pokret glavnine u pravcu nas.

2.) Mi upućujemo našu bolnicu i intendanturu iz s. Ravne u s. Selište. — Municija nas sprečava da neprijatelju pružimo jači otpor. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
kom.
P. Jakšić

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 35/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 192.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 13 JULA 1943
GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O ULA-
SKU NEPRIJATELJA U Kladanj I ZATVARANJE
PRAVCA Kladanj—Vlasenica¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
13 jula 1943, 10 čas.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

1.) Neprijatelj je sinoć oko 18 čas. ušao u Kladanj² iz pravca Olova³.

2.) Mi smo zatvorili pravac Kladanj — Vlasenica. Jutros oko 9 čas. primećen je pokret nepr. iz Kladnja, ali se još ne zna u kom će pravcu⁴.

3.) Bolesnici koje smo mi uputili u Šekoviće u Centralnu bolnicu povraćeni su s motivacijom da je nepr. krenuo preko s. Mihajlovići za Šekoviće⁵.

4.) Sedma brigada bila je izbila u s. Lukavac i tom prilikom zarobila jednog domobrana i jednog milicionara. Naredili smo joj da prikupi svoje snage i da ih ne istura suviše napred.

5.) Mi se nalazimo na cesti Kladanj — Vlasenica i vezani smo telefonom sa našim snagama oko s. Gojsalići, koje prate pokret neprijatelja. Telefonsku liniju produžavamo u pravcu Vlasenice.

6.) Uputili smo jednu ekipu za Vlasenicu da nam donese municije od I Proletdivizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
kom.
P. Jakšić

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 34/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 192.

³ Opširnije o borbama vidi dok. br. 61.

⁴ Vidi dok. br. 68.

⁵ Isto

BR. 70

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 13 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PO- KRET I RASPORED JEDINICA NA PODRUČJU VLASENICE¹

ŠTAB
I PROLETBRIGADE
Br. 507
13 jul 1943 god.

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. — Neprijateljske snage sa pravca Han Pijeska², kako se po artiljerjskoj vatri čini, stigle su do Ploče. Snage neprijatelja sa ostalih sektora stoje još na jučerašnjim položajima.

2. — Na pravcu kretanja naše Brigade prema današnjoj naredbi kretaće se i deo Centralne bolnice. Taj deo bolnice nalazi se na prostorijski između Šadića i Šekovića. Ovaj deo bolnice kreneće u toku sutrašnjeg dana sa te prostorije preko Milića za Pomol.

S obzirom da neprijatelj u toku noći može nesmetano ući u Vlasenicu pa čak produžiti dalje, pred nama se postavlja zadatak zatvaranja pravca od Vlasenice u zajednici sa VII Krajiškom brigadom koja se nalazi na prostorijski Solakovina i omogućimo ranjenicima prolaz ka Pomolu.

U tom cilju raspored naših snaga biće sledeći:

I i II bataljon postaviće se na liniji Majdan — s. Vukovići sa zadatkom kontrole pravca od Vlasenice ka severu i severoistoku. I bataljon će iz Majdana slati jača izviđačka odeljenja do same Vlasenice koja će izviđati i obavestiti kada neprijatelj uđe u Vlasenicu. Ovaj će bataljon nastojati da se po mogućstvu poveže sa VII Krajiškom brigadom.

III bataljon postaviće se na prostorijski Zaklopača—Lukavica sa zadatkom izviđanja i obezbeđenja sa pravca Vlasenice i Gornji Zalukovik.

VI bataljon postaviće se u selu u Donje Vrsinje sa zadatkom izviđanja i obezbeđenja ka Kraljevoj Gori kao i neposredno obezbeđenje bolnice koja će stići na prostorijski Lukići — Pomol, no ne odvajati nijednu jedinicu koja će biti kod same bolnice, pošto postoji Bolnička četa. Neposredno obezbeđenje smatrati obezbeđenje sa fronta.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 40/1—2, k. 709.

² Vidi dok. br. 194.

IV bataljon smestiće se na prostorijsu s. Bišina sa zadatkom neposredne kontrole drumu Drinjača — Kasaba, postavljajući zasede iznad same Kasabe i ne dozvoliti neprijatelju da pravi most ukoliko to pokuša.

Brigadni sanitet, hirurška ekipa, triazna stanica, brdski top i intendantura nalaziće se na prostorijsi sela Pomol, po okolnim šumama.

Štab Brigade nalaziće se u s. Borići, istočno od Milića. Vezu sa nama tražiti na drumu kod Milića.

2. — Bataljoni će nastojati da svoje pokrete izvrše noću a ukoliko ih zatekne dan, da ih izvrše što rastresitije tako da avijacija ne dođe do izražaja.

Bataljoni će odmah po stizanju na određenu prostorijsu poslati vezu štabu Brigade radi dostavljanja novih hitnih naređenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade:

Politkomesar
Plavi

V.d. komandanta
Miloje

P. S.³ Naređenje za dalje pokrete dobiće bataljoni na novoj prostorijsi.

BR. 71

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 13 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PO- KRET KA JAHORINI¹

ŠTAB
I PROLETBRIGADE
Br. — 506
13 jul 1943 g.

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. — Situacija:

a) Neprijateljske snage² koje su vodile borbu s nama na prostoru Caparde—Zvornik krenule su od Caparda ka Šeko-

³ Sljedeći tekst je naknadno dopisan na mašini, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 39/1—2, k. 709.

² Vidi dok. br. 268.

vićima. Jačina ovih snaga je oko 2.000 vojnika sa dva topa. Ove su snage stigle do linije Kosica—Borogovo, a prema najnovijim podacima neposredno ugrožavaju Šekoviće.

Tenkovi koji su bili sa ovom kolonom produžili su iz Zvornika i stigli sinoć do Drinjače sa namerom da produže dalje za Vlasenicu. Odmah po dolasku počeli su sa pravljjenjem mosta.

b) Druga neprijateljska kolona³ čiju jačinu i sastav ne znamo pošla je od Olova ka Kladnju. Dokle je tačno stigla, takođe ne znamo.

c) Treća neprijateljska kolona⁴ u jačini od dve pukovnije (2—3.000 ljudi) krenula je od Rogatice i Sokolca i stigla do linije Sokolovići (Beheći—Kalimanići—Babić kula)—Košutica—Žljebovi.

Iz svega ovoga se vidi da neprijatelj želi da izvrši opkoljavanje naših jedinica prvo na široj prostoriji koju bi postepeno sužavao i nastojao da uništi barem pojedinačno naše snage.

2. — *Zadatak*: Naše jedinice imaju za zadatak da većtim manevrom izgube svaki kontakt s neprijateljem i pojave se tamo gde se neprijatelj najmanje nada, izvlačeći na taj način svoju živu snagu i spremiti nove udarce neprijatelju. Da bi se ovo moglo izvesti, potrebno je učiniti sledeće:

a) Odmah pristupiti reorganizaciji i čišćenju komora i sve nepotrebne stvari izbaciti iz iste. U komori ostaviti samo ono što je neophodno. Te stvari natovariti na najmanji broj konja, no i ostale konje — prazne — ne ostavljati već povesti sa sobom i iskoristiti ih za nošenje slabijih drugova tako da se u slučaju potrebe mogu usput ostaviti ali ipak nastojati da se provuku svuda s jedinicama jer na eventualnim pravcima naših kretanja nećemo naići na konje. (Ovo ukoliko ne šteti brzom i prikrivenom pokretu jedinica.)

b) Oružje i municiju obavezno svu nositi.

c) Nastojati da se usput što više prikupi stoka za hranu kao i ostale namirnice.

d) Ljudstvu objasniti situaciju u kojoj se nalazimo i izvršiti polit. mobilizaciju ljudi. *Napomena*: Situacija ukoliko se na vreme počne sa pariranjem nije ni približno onoj u Crnoj Gori.

3. — *Perspektive — dalji mogući pravci*:

a) Divizija bi krenula u dva pravca. Desna kolona (III i VII Krajiška brigada) pravcem Malo Polje — Kut — Romanija — Jahorina. Leva kolona (I Proleterska brigada) pravcem Pomol — Štedra — Stublić (kota 1042) — Čavčići — s. Godomilje — Pešurići — Dub — Jabuka i dalje ka Jahorini ili od

³ Vidi dok. br. 194.

⁴ Vidi dok. br. 197.

Godomilja zapadno od Rogatice preko Kovanja — Renovice ka Jahorini.

b) III i VII Krajiška istim pravcem a I Proleterska da izvrši prelaz Drine između Ljubovije i Drinjače ili negde još južnije i da se prebaci u Srbiju⁵. Ovo dolazi u obzir ukoliko postoje realne mogućnosti za samo prelaženje (prevozna sredstva) kao i prisustva neprijateljskih snaga s one strane Drine.

Prema do sada prikupljenim podacima neprijateljske snage s one strane su neznatne ukoliko dublje u Srbiji ne postoje. Čak se saznaje da oko Ljubovije postoji manja partizanska grupa kao i kod Krupnja, dok kod Valjeva i Kraljeva postoje veliki odredi. Do sada su nabavljena dva čamca za po pet ljudi.

IV bataljonu i drugu Voji Radiću stavljeno je u zadatak da prikupe što veći broj čamaca i ostalih sredstava za prevoz i obaveste nas o tačnom mestu gde bi se prelaz mogao izvršiti kao i sredstvima s kojima raspolažu za prevoz. Kako oni jutros izveštavaju, oni tragaju za izvesnim brojem čamaca koji se nalaze na ovoj strani a kažu da sa one strane Drine ima veći broj čamaca koje treba prevesti na ovu stranu. O svim ovim mogućnostima očekujemo izveštaje u toku današnjeg dana.

c) Kao treća mogućnost pretpostavlja se prebacivanje cele Divizije u Srbiju, tj. ako za to bude uslova.

4. — Naređenje o daljem pokretu sa ove prostorije dobiće štabovi bataljona naknadno, tj. kada ga štab Brigade dobiye od štaba Divizije, zašto će sve jedinice uputiti svoje kurire u štab Brigade da ovo naređenje prime.

Bez obzira da li će se pokret vršiti noćas ili tek sutra ujutru kada se prikupe jedinice, izvršićemo izvesno pomeranje barem jednog bataljona ka Kasabi i Milićima.

Štabovi bataljona će odmah izvestiti kada stignu na prostoriju Velika Glavica — Rovaši.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB BRIGADE:

Politkomesar
Plavi

V. d. komandanta
Mil. S. Milojević

⁵ Prelaz u Srbiju nije izvršen. Vidi dok. br. 132.

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 13 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUŠA O RAZBIJANJU NEPRIJATELJSKIH SNAGA NA POLOŽAJIMA RADIĆI—GRADINA¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE

Broj sl.

Dana 13 jula 1943 god.

Dostavlja izvještaj o
akciji na četnike

ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Danas 13 ov. mj. snage ove brigade u jačini od jednog bataljona izvršile su akciju na četnike² na položajima Radići (Gradina). Čete bataljona su naglim, iznenadnim vojničkim prepadom u zoru u 4 sata 13 ov.mj. izvršile prepad na četnike, koji su se nalazili na pomenutim položajima, i poslije kraće borbe četnici su natjerani u divlje bjekstvo, bacajući oružje i municiju, kao i ostalu vojnu spremu. Zaplijenjeno je 1 teški mitraljez sa kompletnim pripadajućim dijelovima, rezervnim cijevima i municijskim kutijama, 2 karabina, 700 metaka, nekoliko vojničkih ranaca, porcija i čuturica, 3 mitraljeska konja sa samarima. Iz prikupljenih podataka saznaje se da je neprijatelj pretrpio gubitke u više ranjenih bandita. Naši bez gubitaka. Neprijatelj je bio u jačini od dva bataljona Laze Tešanića.

Naše snage i dalje progone neprijatelja u pravcu Javorana.

Muslimanima koji su bili u K. Varoši neki ustaški oficiri i oružnici saopštili su da su partizani zauzeli Prnjavor³, a IV bataljon II brigade, koji se nalazi u Borcima, javio nam je preko našeg I bataljona da su naše snage zauzele Teslić⁴. Javite nam da li su ove vijesti tačne. Također nam javite sve najnovije vijesti.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno historiskog instituta pod reg. br. 14/3, k. 875.

² Vidi dok. br. 73 i 84.

³ Vidi dok. br. 55, 129, 130 i 159.

⁴ Podatak nije tačan. Vidi dok. br. 159.

Štab brigade nalazi se u Živinicama, snage I bataljona na položajima Donje Orahovo, a II na položajima Rađići (Gradina) prema Čukovcu i K. Varoši.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Radoš

Komandant
Mećava

BR. 73

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 13
JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA FORMI-
RANJE TREĆEG BATALJONA¹**

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
STR. POV. OP. BR. 9/43
dana 13 jula 1943 god.

**ŠTABOVIMA I i II BATALJONA,
PRATEĆEM VODU I REFERENTU SANITETA**

Položaj

Po nastaloj potrebi službe, a u cilju učvršćenja vojne discipline i sređivanja jedinica ove brigade vojnički, kao i konačnom donesenom odlukom Štaba ove brigade naređujemo da se formira III bataljon ove brigade.

Na osnovu prednjeg, za Komandanta III bataljona postavlja se drug Nikica Milić, dosadašnji zamjenik komandanta II bataljona ove brigade.

Za političkog komesara III bataljona postavlja se drug Stanko Vasiljević², dosadašnji politički komesar divizionu I Bos. NOU korpusa.

Za sastav snaga III bataljona štabovi I i II bataljona ove brigade iz svojih četa imaju da izdvoje po jednu kompletnu čet³ sa cjelokupnim komandnim kadrom, naoružanjem i komorom.

Kompletne čete, kao i članovi Štaba III bataljona, imaju da dođu na dan 14 ov. mj. do Štaba ove brigade, koji se nalazi u zaseoku Košići u Živinicama, do 12 časova.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/5, k. 875.

² „Vasiljević“ na originalu dopisano plavim mastilom, latinicom.

³ Vidi dok. br. 170.

Napominjemo drugarskim štabovima bataljona da u pogledu formiranja III bataljona ne bude sektašenja ili egoizma obzirom na odvajanje jedinice iz bataljona, kao i komandnog kadra, već ovo shvate kao najozbiljnije i da je to svejedno Narodno-oslobodilačka vojska bez obzira na jedinicu u kojoj se tko nalazio.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR
Radoš

KOMANDANT
Mečava

BR. 74

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE
OD 14 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA O
ULASKU NEPRIJATELJSKIH JEDINICA U VLASENICU I
NAREĐENJE ZA PRIKUPLJANJE JEDINICA RADI POKRE-
TA NA PROSTORIJU ROGATICA—MEĐEDA—ERGELE
BORIKE¹**

ŠTAB
I PROLETBRIGADE
Br. 508
14 jul 1943

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. — **Situacija:** Neprijatelj² sa pravca Han Pijesak ušao je u Vlasenicu. Da li je pešadija ušla još je nepoznato — tenkovi su ušli. Ovi tenkovi su dolazili danas do Milića i povratili se natrag.

2. — **Zadatak:** Prema direktivi štaba Divizije naša Brigada kreće sa ove prostorije na prostoriju Rogatica—Međeda — Boričke, odakle će dejstvovati na komunikacije — čišćenje terena od četničkih bandi kao i likvidacija neprijateljskih garnizona u Rogatici i Goraždu ukoliko za to bude povoljnih uslova.

Na osnovu prednjeg a za izvršenje pokreta Brigada će se prikupiti južno od drumu Milići — Srebrenica u toku noćasnje noći i sutrašnjeg dana i to:

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 41/1—2, k. 709.

² Vidi dok. br. 194.

II bataljon s. Donje Vrsine. Zadatak bataljona je da u toku sutrašnjeg dana izviđa u pravcu Milića—Zaklopače—Sikira (kota 1071).

I bataljon u s. Višnjica. Zadatak bataljona izviđanje u pravcu Sokolice — Podžeplje. Ovo će biti jedan od pravaca naših daljih pokreta te će bataljon nastojati da prikupi što bolje podatke o eventualnim neprijateljskim snagama na tom pravcu, koje blagovremeno dostaviti štabu Brigade radi donošenja daljih odluka.

III bataljon smestiće se na prostoru s. Nurići, sa zadatkom izviđanja u pravcu Gola Glava — Ravno — Brižnjik. Ovo će biti pravac druge kolone.

VI bataljon smestiće se na prostoru s. Štedra. Zadatak bataljona je izviđanje i obezbeđenje od pravca Paleža i Staroglavice.

IV bataljon smestiće se severno od drumu Milići — Srebrenica u selu Kitanići—Stankovići. Zadatak bataljona obezbeđenje od pravca Nove Kasabe.

Štab brigade nalaziće se između s. Nurići i s. Bešići.

Diviska bolnica nalaziće se u s. Bešići.

Brigadna bolnica, hirurška ekipa, triazna stanica smestiće se na prostoriju sela Erići — Gaj.

Brigadna intendantura i brdski top ostaće u s. Pomol.

I i II bataljon će noćas po polasku sa dosadanjih položaja zapaliti vatre na istim kako bi za sutra obmanuli neprijatelja i avijaciju.

Ukoliko bataljoni nemaju stoke, tražiće istu od intendanture. Nastojati da svaki bataljon ima najmanje za tri dana rezervne hrane u stoci.

Kod Tehničke čete nalazi se oko 60 ovaca i 7 govedi, koje je zaplenjeno od četnika. Tehn. četa predaće ovu stoku brig. intendanturi.

Jedinice će nastojati da drum Vlasenica — Srebrenica pređu u toku noći.

Odmah po dolasku na novu prostoriju bataljoni će upiti³ vezu štabu Brigade a po prikupljanju podataka o neprijatelju na pravcima naših daljih pokreta dostaviće i izveštaje.

Naređenje o daljem pokretu ka novoj prostoriji izdaće se naknadno.

Jedinice će učiniti sve da ovaj pokret ostane u tajnosti u odnosu na neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB BRIGADE:

Politkomesar

V. d. komandanta

³ Uputiti

BR. 75

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 14 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BATALJONA ZA POSIJE- DANJE POLOŽAJA RAĐIĆI — DRAGIŠEVAC¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
STR. POV. OP. BROJ 10/43.
dana 14 jula 1943 god.

ŠTABU I BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

Poslije oslobođenja Prnjavora² položaj neprijatelja u K. Varoši je svakako pogoršan, a i četničke bande su se vjerovatno pomjerile u pravcu Tešanovićevog sektora. Uslijed takve situacije naše akcije treba da se usmjere više u pravcu razbijanja četničkih bandi³ na ovom sektoru i kidanja saobraćaja K. Varoš—B. Luka.

U vezi sa gornjim naređuje se tome bataljonu da u toku sutrašnjeg dana napusti dosadašnje položaje i da zauzme položaje Rađići—Dragiševac. Ovi novi položaji se nalaze ispred sektora na kome četnici ovih dana djeluju i vrše prepade, pa u vezi sa tim budite oprezni, i ako je moguće istovremeno organizujte iznenadne udare na četnike. Dosadašnje vaše položaje od vas će primiti jedna četa Banjalučkog odreda kojoj je izdato naređenje da sutra rano od vas primi položaje.

Konje koje je tražio štab Korpusa otpremite što prije, a takođe ćete prihvatiti i otpremiti konje koje će uputiti II bataljon.

Naš II bataljon u toku dana napao je četnike na položajima oko Čukovca i iste je potisnuo, ali su se četničke bande pojavile u toku dana i u Čemernici pa vrše pripuckavanja. S obzirom na to snage II i III bataljona nalaziće se na položajima lijevo od vas te ćete sa njima odmah uhvatiti vezu. Čim zauzmete nove položaje izvijestićete odmah štab ove Brigade.

Dostavite 15-dnevne izvještaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Kom. Mećava

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 11/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 72, 73, 130 i 159.

³ Vidi dok. br. 129.

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA RIBNIČKOG NOP
ODREDA OD 14 JULA 1943 GOD. POLITIČKOM KOMESARU
ČETVORTE NOU DIVIZIJE O MORALNO-POLITIČKOM STA-
NJU JEDINICA I SITUACIJI NA TERENU¹**

POLITIČKI KOMESAR
RIBNIČKOG N.O.P. [O.]

14/VII-43 g.

Strogo pov.

Drugu političkom komesaru IV NOU divizije

Dostavljam vam petnaestodnevni izvještaj o političkom radu u ovom odredu.

Po svim našim jedinicama redovno su održavani pol. časovi i četne konferencije, na kojima je prerađivan sljedeći materijal:

Redovno su čitane radio vijesti i u vezi s njima objašnjavana politička situacija kako u svijetu tako i kod nas. Pored radio vijesti čitani su razni članci iz „Proletera”; „Bos. udarnika”; „Vojno-pol. pregleda”; listova: „Borbe”; „Naprijed” i „Vjesnika”. (Teme i članci koji su čitani ili prerađivani su sljedeći: Vojno politički slom Jugoslavije; Godina dana ustanka u Krajini; Nacionalno pitanje u Jugoslaviji; Neprijateljska propaganda; Pojačajmo naše redove novom mobilizacijom; Zadaci i rad N.O.O.; Poraz neprijatelja u Crnoj Gori; Kako ćemo sačuvati našu ljetinu; Ciljevi i smisao N.O. vojske; Borba na Istočnom frontu; Novi veliki uspjesi naroda u borbi; O bratstvu; Neumorni rad Kom. partije; Uloga četnika u N.O. borbi.)

Pored političkih časova redovno se po četama održavaju četne konferencije — odnosno časovi kritike i samokritike. Održana je i jedna bataljonska konferencija.

Komesari bataljona redovno održavaju sastanke sa pol. komesarima četa na kojima se pretresa politička i vojnička situacija i donosi plan rada pol. komesara.

Političko stanje u odredu:

Politička svijest naših boraca različita je po jedinicama. Kod starijih boraca ona je prilična, dok kod novomobilisanih je još slaba. Rad pol. komesara se osjeća i osjeća se napredak u podizanju pol. svijesti kod naših boraca. Borbenost naših boraca

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—21, k. 1626.

i odanost N.O. borbi je dosta dobra. Disciplina je prilična. Sva se naređenja izvršuju pretpostavljenih starješina, samo još nema pravog vojničkog držanja kod velikog broja boraca. Pojave pljačke, krađe ili kakvog samovoljnog prisvajanja tuđih stvari nisu nam poznate. Poznato je samo da kod nekih jedinica ima nepravilne raspodjele zaplijenjene robe, na što smo im na sastancima ukazali. Izrazitih četničkih elemenata nije bilo, ali je bilo pojedinih ispada nesvjesnih, što dolazi uslijed slabe političke svijesti, ali koji su isto tako opasni. Nikakvo širenje neprijateljske propagande unutar naših redova nije primijećeno, naprotiv mržnja protiv okupatora i njegovih slugu je velika i spremni su uvijek da se bore protivu njih. Napominjem da imamo jednu novomobilisanu četu sa terena koji je povremeno bio kontrolisan od četničkih bandi i možda među tim ljudima da ima nekih koji simpatišu četnike, mada se to do sada nije moglo ni u čemu zapaziti.

Međusobni odnos kod drugova unutar naših jedinica je dobar, kao i odnos naspram komandnog osoblja i obratno. Autoritet komandnog osoblja je dosta dobar. Drugarica imamo malo unutar naših jedinica, odnos naprama njima je dobar ukoliko ih ima u nekoj jedinici. U našim jedinicama nije bilo samovoljnog ranjavanja niti napuštanja jedinica. Bio je jedan nesretni slučaj ranjavanja i to ranjen je zamjenik pol.koma III bataljona od strane zamjenika pol.koma odreda. Ima česte pojave traženja odsustva jer su naši borci rodom odavde pa potražuju da idu kući radi sređivanja ljetine. Što se tiče socijalnog sastava naših jedinica većina² su seljaci, ima ih 30% koji su radili kod „Šipada“. Intelektualaca imamo 3 a kvalifikovana radnika 4. Isto tako u pogledu vjerskog sastava, ogromnu većinu sačinjavaju pravoslavni, dok imamo 3 muslimana i sada su nam došla 4 katolika. Vjerske netrpeljivosti ne postoji unutar naših jedinica, ali se može poneki put čuti riječ Turčin.

U našim jedinicama imamo oko 115 boraca koji su sa terena koji kontrolišu četnici, a oko 17 koji su bili kod četnika a sada se nalaze u našim jedinicama; njih 5 su sada došli iz četnika, i to četiri sama prebjegla a jedan uhvaćen od VI brigade, ostali su još u prošloj godini došli u naše redove. Njihovo je držanje dosta dobro, kao i odnos ostalih boraca naspram njih.

Odnos vojske naspram pozadine i njenih organizacija je dobar, vojska redovno pomaže pozadini pri obradi ljetine. Odnos vojske naspram pozadinskih vojnih vlasti je dobar u dva bataljona, dok postoji velika zategnutost i netrpeljivost između Komande mjesta i našeg II bataljona.

² Izraz „većina“ na originalu je dopisan mastilom, ćirilicom.

Intendantura: Ona je organizovana po dobivenim uputstvima, kako u odredu tako i po bataljonima. Postoje i ekonomičeta. Rezervi nikakvih nemamo, ishrana je do sada tekla redovno i nije bilo nikakvih prigovora u tome pogledu.

Sanitet: Što se tiče same organizacije saniteta ona je dosta dobra. Postoje referenti saniteta po svim bataljonima, kao i bolničari i nosioci ranjenika. Sanitetskog materijala imamo vrlo malo — gotovo ništa. Zdravlje kod naših boraca je dosta dobro, nema neke pojave novih oboljenja. Bolnica je sređena dosta dobro, u bolnici ima 19 drugova.

Kulturno-prosvjetni rad:

Postoje horovi po pojedinim četama, diletantske grupe i analfabetski tečajevi. Ali nemamo druga koji bi planski postavio ovaj rad, već to obavljaju pol. komesari ili skojevci. Davane su nekolicke javne priredbe u Ribniku i Crkvenom.

Što se tiče pol. komesara dao sam svoje mišljenje o njima prošli put; mogu naglasiti da se osjeća više rad pol. komesara II bataljona poslije održanog političkog kursa. Još nam nedostaje komesar u jednoj četi I bataljona i dva zamjenika pol. komesara u³ III bataljonu.

Što se tiče moga rada sastojao se u sljedećem:

Završio sam sa pol. kursom u II bataljonu i otpočeo u III bataljonu; prisustvovao sam jednom sastanku pol. komesara u III bat. Jednoj sednici N.O.O. Govorio na zboru u Ribniku 10/VII.

Obavještajna služba: Ona je organizovana prema propisima V.Š. Njen rad se poboljšao u posljednje vrijeme, mada ima još nedostataka. Drugovi koji rade na ovom polju su još mladi i nedovoljno iskusni. Naš III bataljon nema obavještajnog oficira, ali ima jednog povjerenika.

Rad sa pozadinom i pomoć istoj

Čitaju se radio vijesti, održana konferencija u Bravsku sa omladinom i zbor u Ribniku. Svakodnevno vojska pomaže u sređivanju ljetine. Dosada je dato preko hiljadu radnih dana. Pozadina manifestuje svoju ljubav u poklonima bilo u hrani ili drugim stvarima. Neke poklone smo dobili i sa terena koji su pod neprijateljskom kontrolom — sela Ramića.

Rad N.O.O. je dosta slab, na sastanku se žale da im se nije ukazivalo na nedostatke. Odbori su u većini od bogatijih seljaka i osjeća se kulački uticaj i svaljivanje tereta na siromašnije (karakterističan primjer da je bilo izglasano da se od svakog odu-

³ „u III bataljonu“ na originalu dopisano mastilom, ćirilicom.

zima stoka bez obzira koliko je ima, događalo se oduzimanje od dvije ovce jedna i od jednog para volova jednog, dok ima familija sa velikim brojem ovaca i sa više pari volova).

Organizacija A.F.Ž. i omladine su nešto življe u posljednje vrijeme, ali još ima dosta nedostataka u radu. U ovim krajevima još nije prodrila svijest o uzajamnom pomaganju u sređivanju ljetine i radi toga nema se povjerenja u N.O.O. što se odražava i na samu vojsku u traženju odsustva radi sređivanja ljetine, kao i slab odziv u omladinske radne čete.

Ukoliko ima nekih nedostataka u podnošenju izvještaja kao i samom radu, molim druga komesara⁴ da mi na to ukaže kako bih nedostatke mogao otkloniti.

Uz drugarske pozdrave

S. F. — S. N.

Pol. komesar
Obrad⁵

(M.P.)

⁴ Boško Šiljegović

⁵ Stišović

BR. 77

**SAUČEŠĆE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 15 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVE DIVIZIJE POVODOM
POGIBIJE POLITIČKOG KOMESARA DIVIZIJE¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
15 jula 1943 god.

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE

Borcima, komandirima, komandantima i političkim komesarima naše bratske divizije izražavamo teške osjećaje žalosti za političkim komesarom I proleTERSKE divizije drugom Fićom Kljajićem,² jednim od najomiljenijih komesara u našoj Narodnooslobodilačkoj vojsci. Mi žalimo druga Fića zajedno sa svim borcima naše divizije onoliko tugom sa koliko ga žale borci i starješine njegove divizije.

Mi se zaklinjemo da će II proleTERSka divizija osvetiti zajedno sa vama komesara naše I divizije i da će sa onoliko mržnje uništavati okupatorske gadove, sa koliko ih je mržnje uništavao drug Fićo.

Toplo vas i drugarski pozdravlja u ime boraca, komandira, komandanata i političkih komesara sa

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

SLAVA KOMESARU HEROJU DRUGU FIĆU!

Politički komesar
Mitar Bakić

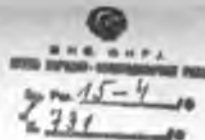
(M P.)

Komandant
Peko Dapčević

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15—4, k. 731.

² Narodni heroj Filip Kljajić-Fića. Poginuo jula 1943 god. prilikom oslobođenja Zvornika.

Stab II proleterske divizije
15 jula 1943 god.

Stabu I proleterske divizije

Borcima, komandirima, komandantima i političkim komesarima naše bratske divizije izražavamo teške osjećaje žalosti za političkim komesarom I proleterske divizije drugom Fićom Kljajićem, jednim od najomiljenijih komesara u našoj Narodno oslobodilačkoj vojsci. Mi žalimo druga Fića zajedno sa svim borcima naše divizije onoliko tugom sa kolikom ga žale borci i starešine njegove divizije.

Mi se zaklinjemo da će II proleterska divizija osvetiti zajedno sa vama komesara naše I divizije i da će sa onoliko mržnje uništavati okupatorske gadove, sa koliko ih je mržnje uništavao drug Fićo.

Toplo vas i drugaraki pozdravlja u ime borca, komandira, komandana i političkih komesara sa

Smrt fašizmu - sloboda narodu!..

Slava komesaru heroju drugu Fiću.

Politički komesar,

Komandant,

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
15 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O BORBAMA VOĐENIM NA PODRUČJU OLOVO,
ŽIVINICE, OZREN PLANINA¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE

15 jula 1943 god.
u 14 časova

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. i P.O.J.

Trudili smo se da s vama uspostavimo vezu preko radio-stanice ali nam to nije uspjelo, ipak naš radiotelegrafista kaže da je njegova stanica ispravna. Preko Krivajske grupe 10 ov.mj. smo vam bili uputili izvještaj preko jedne čete, no kad je naša četa stigla kod Krivajske grupe, Krivajska grupa je već bila izgubila vezu sa vama.

U toku operacija naše dvije grupe mi smo uspjeli razbiti muslimansku legiju na ovom sektoru, nanijeti gubitke „Vražjoj diviziji“, a u posljednje vrijeme i četnicima. Ukupni neprijateljski gubici iznose oko 300 mrtvih, ranjenih i zarobljenih.

U uništenju neprijateljskih rudnika i rudničkih postrojenja postigli smo velike uspjehe tako da smo uspjeli uništiti rudnike: Đurđevik, Banovići, Begov Potok, Mušići i Radin, čija je mjesečna proizvodnja iznosila 36 miliona kilograma uglja. Sve instalacije, željeznička postrojenja i unutarnje instalacije rudnika, rudnici su potopljani potpuno vodom i onesposobljeni za svaku upotrebu najmanje za godinu dana. Svi ovi rudnici su radili za okupatora a u njima je bilo zaposleno oko 1600 radnika. Radnici su bili ranije prisilno evakuisani pred sam naš dolazak, te nijesmo uspjeli izvršiti mobilizaciju. Evakuisani su baš iz tih razloga od strane direktora rudnika, koji je zarobljen i kao narodni neprijatelj strijeljan.

Krivajska grupa je na svom pravcu uništila željezničku prugu Olovo—Zavidovići na sektoru Čuništa—Krivaja, popalivši sve stanice i stanična postrojenja kao i mostove. Ova grupa je bez otpora ili sa malim puškaranjem ulazila u sela kuda je prolazila. Milicija se povlačila prema Zavidovićima a četnici prema Ozrenu.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 42/1, k. 9 A.

Vođa protivkolskog odjeljenja drug Božo Radinović iz II proleterske brigade, rodom iz sela Zebe kod Grahova, uništio 10. ov. mj. kod Poljica svojim protivkolcem tri dvanaestotona neprijateljska tenka² tipa „Reno“. Drug Radinović je dosad uništio na: Sitnici, Javorku, fočanskom drumu i Poljicu 8 neprijateljskih tenkova. Smatramo da druga Radinovića treba pohvaliti preko „Slobodne Jugoslavije“, istaći njegov primjer, jer nije rijedak primjer da on sačekuje neprijateljske tenkove na otstojanju manje od 100 metara. Jedan od tri tenka uništio je sačekavši ga na otstojanju manje od deset metara.

Mi smo pokušali neutralisati ozrenske četnike prije izvršenja našeg glavnog zadatka — uništenje pruge Doboj—Tuzla. U tom smislu smo razgovarali sa njima, uputili im pismo i izgledalo je da će nas pustiti na miru za izvjesno vrijeme. No baš u momentu kada smo se spremali da izvršimo prepad na prugu u cilju brzog uništenja nekolike stanice i nekoliko mostova, oni su nas u sporazumu sa „Vražjom divizijom“ napali sa leđa. Mi smo se bili osigurali i onda smo okrenuli sve naše snage prema njima. Poslije ovog četničkog napada uslijedio je napad jedne bojne „Vražje divizije“ i dvije bojne legije. Mi smo tada sa svim snagama udarili na četnike, djelomično ih razbili, no tada ih je prihvatila „Vražja divizija“ i ponovo su zajedno sa snagama od oko 2500 pošli protiv nas. Mi smo poslije dužih borbi, da bi izbjegli frontalne borbe, povukli dvije naše brigade u cilju hvatanja veze sa Krivajskom grupom i organizovanja jednog bočnog manevra, prvo na četnike a onda na legiju i „Vražju diviziju“.³

U međuvremenu smo dobili vašu direktivu od 11. ov. mj. i povezali se sa Krivajskom grupom.⁴ Naredili smo prikupljanje svih naših dijelova — brigada u cilju izvođenja vaše posljednje direktive. Htjeli smo dva dana odmoriti jedinice ali su nas danas ponovo četnici napali. Mi smo izdali naređenje II proleterskoj, IV proleterskoj i ostalim jedinicama da izvrše protivnapad i da produže sa gonjenjem i potpunim razbijanjem tih bandi. Sada je borba u toku i neprijatelj odstupa. Borba se vodi na prostoru Gornja i Donja Brijesnica. Jačina svih neprijateljskih snaga na Ozrenu koje su danas sve pošle protivu nas iznosi oko 1500 boraca. Jačina svih ozrenskih četnika iznosi oko 3200, od kojih su naoružani oko 1500. Od naoružanja imaju 1200 do 1300 pušaka, 42 p.mitraljeza, 4 teška mitraljeza i dva bacača.

Mi ćemo upotrebiti sve snage za razbijanje ovih bandi, onda ćemo se baciti na prugu.

² Vidi dok. br. 168.

³ Opširnije o ovim borbama vidi i u dok. br. 168.

⁴ O sastavu Krivajske grupe vidi u dok. br. 38.

Da četnici nijesu izvršili napad na nas mi bi postigli iznenađenje na prugu, ovako je neprijatelj pojačao domobranske posade na pruži sa satnijama „Vražje divizije“, no poslije razbijanja četnika mi ćemo sa ovim snagama uspjeti izvršiti zadatak ako neprijatelj ne prebaci jača pojačanja od Tuzle, gdje se nalaze dvije pukovnije „Vražje divizije”,⁵ raspoređene oko Tuzle, Živinica, Lukavca i duž pruge.

Četnici ovog sektora ponekad se bore i prilično uporno, no opšti moral kad ih ne bi podržavali vražjaci nije na visini.

Zbog ovakve četničke politike mi nijesmo uspjeti i teško ćemo uspjeti nešto mobilisati u ovom kraju.

Izgleda da je neprijateljska propaganda toliko zavela seljake ovoga kraja da čak ni pojava druga Toše⁶ nije ništa koristila i mi ćemo biti prisiljeni da preduzmemo najstrožije mjere, jer ovu bandu moramo uništiti da se ista ne bi pretvorila u gnijezdo i zbjeg svih bandi iz Bosne.

Poslije uništenja ove bande može biti govora o mobilizaciji iz Posavine.

Naši gubici u ovim bojevima iznose oko 50 izbačenih iz stroja.

Zaplijenili smo: 6 p.mitraljeza, tri topa sa tenkova (koje smo uništili jer su prisposobljeni samo za tenkove), jednu radiostanicu, oko 10.000 metaka i oko 40 pušaka. Mi smo izgubili dva p.mitraljeza kod poginulih boraca.

Moralno-političko stanje u našim jedinicama je dobro. Ishrana vojske je redovna ukoliko to borbe i marševi ne ometaju, no uslijed bolesti stomaka jedinice se još nijesu fizički oporavile.

I pored naše obazrivosti doživjeli smo nekoliko prepada i iznenađenja, te je u jednom od takvih iznenađenja 9 ov.mj. od jedne četničke bande i zasjede poginuo drug Cvijo Orašić, bivši zamjenik komandanta IV krajiške brigade, kasnije pri Štabu naše divizije.

I pored naše pažnje, broj ranjenika u našim bolnicama iznosi oko 400, od kojih 4 na nosilima. Ovoliki broj ranjenika nam u mnogome ometa brze manevre. ...

Mi smo osam teško ranjenih drugova smjestili u s. Željova i opskrbili ih sa hranom za izvjesno vrijeme. I poslije likvidacije Ozrena ne može biti govora o nekoj bazi za bolnice na Ozrenu.

Disciplina u našim jedinicama je porasla, a osnovni nedostatak o kome je govorio drug Stari na savjetovanju — likvidiran je. Ponovo je oživjela pjesma u našim jedinicama.

⁵ Vidi dok. br. 185.

⁶ Todor Vujasinović

Broj boraca u jedinicama kojima mi komandujemo iznosi između 2000 i 2100. Popuna naših jedinica, ako za to ima uslova u Vojvodini, trebalo bi uslijediti što prije.

Kod nas se nalazi drug Radovan,⁷ raniji komandant III udarne divizije, te nam javite, da bi ga obavijestili, da li će ostati kod nas.

Drug Božo Lazarević ostao je kod Štaba IV brigade. Mi mislimo, pošto V brigada nema komandanta, da drug Boško Janković⁸ pođe za komandanta V brigade, a drug Božo Lazarević za načelnika Štaba IV brigade. Drug Janković je do sada bio komandant V bataljona IV brigade i skoro je naimenovan za načelnika Štaba IV brigade. Isti je naimenovan za načelnika više iz razloga da bi bio sačuvan, jer posjeduje sve osobine da uzme komandu jedne brigade.

Mi smo ostali bez načelnika, jer ste nam uzeli i druga Ljubišu⁹ i druga Vukotića¹⁰. Ako nam budete slali načelnika, molimo vas da se sa nama dogovorite. Mi bi željeli, ako je to moguće, da nam vratite druga Ljubišu.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Mitar

Komandant

Peko

(M.P.)

⁷ Vukanović

⁸ Narodni heroj Boško Janković. Poginuo 18 oktobra 1943 god. kod manastira Ostroga kao komandant Pete crnogorske brigade.

⁹ Narodni heroj Ljubiša Urošević. Poginuo 1945 god. kod Tuzle kao načelnik štaba Sedme NOU divizije.

¹⁰ Jovo Vukotić

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 15 JULA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA NAPAD
NA ČETNIKE NA PROSTORU BREZIĆI, KRALJICA, OZREN
MANASTIR¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE

15 jula 1943 god.

u 21.45 časova

ŠTABU IV PROL. BRIGADE²

Prema izvještajima koje je ovaj Štab primio i prema rezultatima današnjih borbi, četničke bande su razbijene i iste su pobjegle prema svojim polaznim položajima.

U cilju daljeg gonjenja četničkih bandi i izvršenja postavljenog zadatka

NAREĐUJEMO :

1. **Lijeva kolona**, u čiji sastav ulazi I dalmatinska brigada i II dalmatinska brigada (bez dva bataljona), krenuće sa sadašnjeg položaja pravcem: Omerova Voda—Bukovica (Jaruga)—Brezići, sa zadatkom da ovlada s. Brezići. Desno od ove kolone nalazi se srednja kolona (IV proleTERSka brigada). Zona širenja lijevo: Omerova Voda—k. 588—Lazanski Borik—Kobilovac—Gorica, a desno: Rajново Brdo—k. 423—Kamenica—k. 588—Bašina kosa—Potok Pištala.

Komandu nad ovom kolonom primiće Štab I dalmatinske brigade.

Prikupljanje dijelova II dalmatinske brigade izvršiti blagovremeno da početak bude od Omerove Vode u označeno vrijeme pod 4).

2. **Srednja kolona** koju obrazuje IV proleTERSka brigada, krenuće sa sadašnjeg položaja (oblast Rudina) pravcem: Rudina — Mićijevići — Kamenski Krš — Stanovi — Ozren Kam. — Kraljica, sa zadatkom da ovlada Kraljicom (k. 884). Desno se nalazi desna kolona (II proleTERSka brigada).

Zona širenja lijevo: desna granica lijeve kolone, a desno Malinjak—k. 454—Vasiljevci—Lipova Glava—Jasenik—k. 630.

¹ Original. pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2—1/III, k. 738.

² „IV prol. brigade“ u tekstu dopisano crvenom olovkom, ćirilicom.

3. **Desna kolona** koju obrazuje II proleterska brigada krene sa sadašnjeg položaja pravcem: Tumare — Rovine — Jelova Gorica — k. 392 — Manastir Ozren, sa zadatkom da likvidira Ozrenski Manastir i ovlada istim.³ Desno nema naših jedinica.

Zona širenja, lijevo: desna granica srednje kolone, a desno: s. Katanići—Troglav—k. 402—Gradišnik (510).

4. Polazak u napad i gonjenje navedenih kolona otpočne na dan 16 ov.mj. tačno u 3 časa, te do toga vremena izvršiti razvoj bataljona.

5. Skrećemo pažnju komandantima kolona na energičan pokret, održavanje veze sa susjednim kolonama i zabacivanje u gonjenju manjih dijelova u cilju opkoljavanja i uništavanja pojedinih četničkih grupa. Energično gonjenje omogućit će nam lako izvršenje zadatka koji nam je postavljen.

6. **Zaštitnica:** koju obrazuje V crnogorska brigada postaviće se na položaj: Podsijelovo Brdo—Sjenokos (k. 643), sa zadatkom zaštite od pravca Borik, Pašin Konak i doline Krivaje na pravac Seona, gdje će ostati brigadne bolnice. Uporno braniti određene položaje i navedene pravce, a na slučaj iznenadnog jačeg pritiska neprijatelja bolnice uputiti na pravac srednje kolone, a zaštitne položaje izabrati i posjedati u odnosu na pravac srednje kolone.

Položaj posjednuti do 3 časa 16 ov.mj.

7. **Zaštita prostorije bolnice:** koju obrazuju dva bataljona II dalmatinske brigade ostaće u oblasti s. Seona, sa zadatkom zaštite pravca od Omazića — Musl. i Pravosl. Treštenice, kao i od pravca Banovići, održavajući stalnu vezu sa V crnogorskom brigadom u kom cilju u pravcu položaja ove brigade uputiti četu II proleterske brigade, koja će dopratiti bolnicu II proleterske brigade u oblast s. Seone. Pomenuta četa će ući pod komandu ovih dvaju bataljona, zbog čega objединiti komandu cijele ove zaštite.

8. Komanda zaštitnice i zaštite bolnice uložić će sve sile i punu oprezu da se neprijatelj ne provuče nijednim od navedenih pravaca. Izvještaje slati ovome Štabu na njegov pravac kretanja.

9. Štab II proleterske brigade uputiće odmah svoju bolnicu u oblast sela Seone, pod zaštitom jedne čete iz brigade, koja će dalje ostati na zadatku kako je navedeno pod tačkom 7.

10. Hirurška ekipa će se krenuti na dan 16 ov.mj. u 2.30 časova do Gornje Brijesnice, gdje stupiti u vezu sa Štabom srednje kolone (IV proleterska brigada) i dalji pokret vršiti na pravcu ove kolone.

³ Vidi dok. br. 168.

11. Štab divizije će krenuti sa sadašnjeg mjesta na dan 16 ov. u 3 časa na pravac Gornje Brijesnice i dalje pravcem srednje kolone, gdje slati izvještaje.

12. Znaci raspoznavanja dostavljaju se u prilogu.

13. Borbeni znaci:

za 16 jula **Proleter — Prodire**

17 „ **Goni — Smjelo**

18 „ **Prodiri — Duboko**

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Mitar

Komandant

Peko

(M.P.)

BR. 80

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 15 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O POKRETU NEPRIJATELJA IZ PRAVCA HAN PIJESKA¹**

ŠTAB

VII DIVIZIJE N.O.V.

HRVATSKE

15 jula 1943 u 19 č. 25 m.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Naša Sedma brigada izvestila nas je: Patrola upućena u pravcu Vlasenice osmotrila je pokret jedne jače neprijateljske kolone² iz Han Pijeska u pravcu Grabovice. Ista kolona prešla je oko 14 časova preko Grabovičke planine. Dalji pravac kolone nismo mogli ustanoviti.

Izveštaj od patrole koju smo uputili prugom ka Han Pijesku još nismo dobili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab — načelnik
Mil. Pavlović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 38/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 198.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 15 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O POKRETU NEPRIJATELJA I ODRŽAVANJU VEZE SA
ŠESTOM ISTOČNOBOSANSKOM BRIGADOM**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
15 jula 1943 u 15 č. 20 m.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Naša Sedma brigada podnela nam je sledeći izveštaj:

1) Patrola koja je išla za s. Petroviće izvestila je: Neprijatelj jačine 50 vojnika (domobrana) bio je juče u s. Slivne, odakle se povukao za Kladanj, dok u s. Petrovići nema neprijatelja. Neprijateljske snage nalaze se na komunikaciji Olovo—Kladanj.* Izgleda da se dio neprijateljskih snaga nalazi u s. Drece, ali to nije tačno utvrđeno već je to po dokazu civila iz s. Petrovića.

2) Patrola koja je upućena pravcem Nevačka—Han Pijesak podnela je izveštaj da neprijatelj tuče artiljerijom iz Han Pijeska uz prugu. Specijalna patrola dobila je za zadatak da izviđa da li neprijatelj vrši kakav pokret u pravcu Han Pijesak—Olovo nakon artiljerijske pripreme.

3) Patrola koja je upućena u pravcu Vlasenice nije primećila nikakav pokret neprijatelja sa toga pravca.

4) Na sektoru Klještani nalazi se VI Istočnobosanska brigada³ sa kojom održavamo vezu. Neprijatelj je ovladao selima Marjanović—Markovići — u pravcu Strmice. Dalje nadiranje u tom pravcu za sada se ne oseća.

5) Dobili smo jedan izveštaj da se na sektoru s. Drapnići—Malo Polje nalaze izvesni delovi neprijateljskih snaga (izgleda milicija, ovo po pričanju seljaka iz s. Žeravice).

6) Izveštaj od VIII brigade još nismo dobili.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Za štab — komandant
P. Jakšić**

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 37/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 198.

³ Vidi dok. br. 91.

⁴ Vidi dok. br. 82.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 15 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI NA SEKTORU SELA KNEŽINA — DRAPNIČI
—OLOVSKE LUKE¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
HRVATSKE
15 jula 1943 god. u 19 čas.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Od naše Osme brigade iz s. Drapnići primili smo sljedeći izvještaj:

1) Sa brigadom stigli smo na određenu prostoriju u s. Drapnići u 4 č. 30.

2) Uputili smo patrole u pravcima Petrović, Olovske Luke, Knežine. Patrola upućena u pravcu Petrovića doznala je od seljaka da se jugozapadno od s. Drapnića u pravcu s. Bijela Voda nalaze položaji domobrana i da tamo kopaju rovove. Patrola je produžila prema tim položajima da ispita pravo stanje stvari.

3) Četa koja je išla preko Gornjih Babina za D. Babine izvijestila je da u D. Babine ima oko 60 milicionera i žandara i da drže položaje iznad sela. Ove podatke četa je prikupila od civila.

4) Po provjerenom izvještaju seljaka iz ovog sela ovdje je dana 13 ov.m. stigla jedna jača domobranska ophodnja od 50—60 domobrana iz pravca Vareša. (Tako kažu seljaci.) U selu se nisu zadržavali nego su samo pitali za s. Rubinići i vratili se nazad. Sa seljacima su lijepo razgovarali. Nikakovi drugi neprijateljski dijelovi nisu u ovo selo dolazili. U selu je inače postojala jedna četnička četa sklona nama, ali s njima još nismo stupili u vezu.

5) S. Drapnići (srpsko) i Rubinići, Ceribašići i Šaševci (muslimanska) spaljena su i narod je izbjegao. Dosta naroda iz Drapnića je izbjeglo od straha pred ustašama i milicijom.

6) Konji koji su danas bili primijećeni na livadi bili su seoski konji koji su izlutali iz šume i koje smo mi poslije toga pohvatali.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

**Za Štab — komandant
P. Jakšić**

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36/2, k. 812.

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE
OD 15 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA
ZA POKRET NA PROSTORIJU ERGELE BORIKE —
ROGATICA¹**

ŠTAB
I PROLETBRIGADE
15-VII-1943 g.
Br. 509

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. — Sutra 16 ov.m. u 2 časa ujutru brigada će izvršiti pokret (prva etapa) ka novo određenoj prostoriji Ergele Borike—Rogatica. Pokret će se vršiti u tri kolone i to:

a) leva kolona — VI i III bataljon pravcem Štedra—Batur-ski Put—Jazavče Rupe—Radava (kolibe). Na toj prostoriji će se zadržati do daljeg naređenja.

Sa ovom kolonom poći će diviziska bolnica, brigadna bolnica, hirurška ekipa, triažna stanica, brdski top i intendantura. Raspored u koloni biće: u prethodnici VI bataljon, zatim sve nabrojane jedinice po napred označenom redu, III bataljon kao zaštitnica.

b) Komandant ove kolone biće drug Velebit.²

c) Srednja kolona u sastavu: I i IV bataljon, Tehnička četa, Prateća četa štaba Divizije i štabovi Divizije i Brigade kretaće se pravcem Štedra—Ivova—Kupusna. Raspored u koloni: I bataljon kao prethodnica, zatim ostali delovi po prednjem rasporedu, pa IV bataljon kao zaštitnica.

d) Desna kolona — II bataljon poći će pravcem s. Višnjica —Ravna Gora—Sokolica—Barice. Ova kolona će biti desna pomoćnica brigade.

Sve jedinice prikupiće se do dva časa na određene prostorijske tačke za pokret i to: srednja i leva kolona kod s. Štedra a desna kolona u selu Višnjica. Pokret izvršiti sa te prostorije tačno u dva časa. Sve kolone će izbiti do krajnje određenih tačaka gde će se zaustaviti i rasporediti za predanak i prenoćište.

Sa prostorije Barice—Kupusna—Radava kolona će se uputiti u pravcu Podžepje—Brložnik—Jadar radi izviđanja neprijatelja gde se nalazi kao i kuda su krenule kolone koje su išle drumom ka Vlasenici. Po mogućstvu naći seljake i obavestiti se.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 42/1—2, k. 709.

² Milan Antončić

Po mogućstvu poslati izveštaj štabu Brigade. IV bataljon će odmah izvršiti pokret i doći u selo Višnjica s obzirom da je neprijatelj stigao u Miliće i pokušava da krene ka Vrsinju. O svome pokretu kao i da je neprijatelj došao u Miliće ovaj bataljon će izvestiti druga Španca³ u selu Vukovići severno od Kitanića.

Bataljoni će izvršiti pokret u borbenom rasporedu, jer se pretpostavlja da može biti neprijatelja na sektoru Ravno. Ukoliko ga bude brzim naletom odbaciti ga nazad. Ukoliko pak neprijatelja ne bude bataljoni će učiniti sve da budu neprimećeni na mestu smeštaja. Za vreme pokreta mora biti zavedena apsolutna marševska disciplina kako u odnosu na sam pokret tako [i] u odnosu na kretanje po otvorenom terenu u vremenu naliaska neprijateljske avijacije. Pokret se mora održati u apsolutnoj tajnosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab Brigade

Politički komesar

Komandant

BR. 84

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 15 JULA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O IZVEDENIM AKCIJAMA I STANJU U BRIGADI¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
STR. POV. OP. BROJ 11/43

15 jula 1943 godine

Položaj

Dostavlja 15-vni izvještaj
o akcijama i radu jedinica
ove Brigade

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj

I bataljon:

Od 1 do 8 jula bataljon se nalazio u Šolajima.

4 jula napadala je četnička banda u pravcu Kostića. U borbi je učestvovala I četa i jedan vod II čete zajedno sa ko-

³ Danilo Lekić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Voino-istoriskog instituta pod reg. br. 39/3, k. 875.

mandantom brigade². Četnici su protjerani preko Čukovca prema Vaganu. Banda je imala gubitke u 1 mrtvom i 2 ranjena, dok naši bez gubitaka. Do 8 jula vršena su patroliranja po selima oko K. Varoši. 8 jula bataljon je izvršio pokret³ za Gornje Večiće, gdje je ostao na položajima do 15 jula. 9 jula vršeno je patroliranje i pretres sela oko K. Varoši. Tom prilikom zaplijenjeno je: 2 koporana, 1 čakšire, 1 voj. čizme i 1 voj. cipele. 12 jula neprijatelj je iz K. Varoši tukao artiljerijom naše položaje ne nanijevši nam nikakve štete. Poslije artiljeriske vatre naišla je jedna grupa četnika u Vrbanjce, gdje je došlo do puškaranja između naše patrole i četnika, našto su četnici pobjegli u K. Varoš. 13 jula izvršena je reorganizacija četa⁴, tako da su sve tri čete izjednačene po ljudstvu i oružju. 14 jula III četa ovog bataljona ulazi u sastav našeg novoformiranog III bataljona⁵. Istog dana vršeno je patroliranje i pretres sela oko K. Varoši i tom je prilikom zaplijenjeno: 5 pari voj. cipela, 3 čakšire i 700 metaka.

II bataljon:

Od 4 do 7 ov.mj. vršen je pretres i čišćenje sektora Mokri Lug zaključno do sela Boćac od razbijenih četničkih grupa. Na otpor se nije naišlo. Od 8 do 13 jula vršena je akcija⁶ na četničku bandu u Grabovici. Sektor Grabovice je pretresen i pročišćen, na otpor se nije naišlo, jer se banda razbježala. Na dan 13 ov.mj. vršena je akcija⁷ na četničku bandu u jačini od 2 bataljona Laze Tešanovića, na položajima Radjići (Gradina), Dragiševac, kota 1004. Akcija je uspjela, banda se povukla u pravcu Vagana. Tom prilikom zaplijenjen je 1 t. mitraljez, 2 karabina, 2 redenika sa municijom za t. mtr., 3 tovarna konja, oko 600 metaka i ostale vojne spremne. Neprijatelj je imao više ranjenih bandita. Naši bez gubitaka. Na dan 14 ov.mj. vršena je akcija na četnike u Čukovcu. Banda se poslije kraće borbe povukla u pravcu Tisovca odakle je davala i dalje otpor. Njihovi gubitci su nepoznati. Mi smo imali jednog druga i jednu drugaricu ranjene. Drug je poslije nekoliko časova podlegao rani. Bio je od lutalice teže pogođen u glavu.

Što se tiče vojnog rada, sa bataljonima je rađeno sljedeće: Za vrijeme izvođenja samih akcija na pojedine položaje, bilo sa otporom ili bez, vršena je obuka ratne službe. Planski zaposjedanje položaja, opkoljavanje pojedinih sela, izviđanje po-

² Petar Mečava

³ Vidi dok. br. 40 i 170.

⁴ Vidi dok. br. 53.

⁵ Vidi dok. br. 73.

⁶ Vidi dok. br. 40.

⁷ Vidi dok. br. 73.

jedinih položaja, udaranje sa krila u neprijateljske bokove, protjerivanje neprijatelja itd.

Za vrijeme logorovanja rađeno je sa jedinicama: održavani sastanci sa komandnim kadrom četa i prerađeni izdati plan rada izdat od strane štaba Brigade za prošlih 15 dana, stavljeno u zadatak komandirima četa da organizuju jurišne desetine i bombaške grupe, ukazano kakav stav treba zauzeti komandni kadar prema borcima, zatim potreba osposobljavanja samih vodnika, desetara u pogledu izvođenja vojne obuke i rukovođenja sa ljudstvom u borbi, rađeno održavanje veze pomoću brze borbene signalizacije sa barjačima na osnovu ključa kojega je izdao komandant Brigade. Sa borcima je izvođena borbena obuka, obuka u jurišu, prebacivanje preko brisanog prostora i uništavanje neprijatelja vatrenim i hladnim oružjem.

Na osnovu naređenja štaba Brigade izvršena je reorganizacija četa⁸ i izjednačene u pogledu ljudstva i naoružanja.

Prateći vod:

Vršena je obuka na topu i ljudstvo je upoznato u rukovanju sa istim. Prilikom posljednjih akcija vršena je praktična obuka, otvarana vatra na neprijateljske položaje iz topa. Rezultat je zadovoljavajući.

Brigada je formirana u tri bataljona⁹, svaki bataljon po dvije čete. Rukovodili smo se time što je ovoj Brigadi potrebno vojno obrazovanje, kako samih boraca po jedinicama, tako komandnog kadra jedinica, kao i komandnog kadra samih štabova bataljona u rukovođenju sa jedinicama. Smatra se da će na ovaj način, dok su čete po bataljonima još male, imati štabovi bataljona bolju preglednost i veću kontrolu nad svojim jedinicama.

Obzirom na pojačani vojnički rad naših jedinica i komandnog kadra, što se u posljednje vrijeme aktivizirao, osjeća se povoljan efekat s tim što su borci postali življiji i već raspoložu sa izvjesnim vojničkim znanjem u pogledu borbenosti, budnosti itd.

Borbenost ove Brigade je na priličnoj visini. Hrana je za sada, što se tiče mesa, dosta dobra, jedino se sa hljbom slabo raspoložuje. Za hranu se spravlja meso i brašno i tako kao gušči skrob sa mesom, ih se dodaje pura sa mesom mjesto hljeba. Bude dana kada nema brašna uopšte.

Što se tiče odjeće i obuće, još je uvijek slaba, ali uslijed lijepog vremena napravljeni su oputnjaci i ljudstvo je uglavnom privremeno obučeno.

⁸ Vidi dok. br. 53.

⁹ Vidi dok. br. 73.

Na vojnom usavršavanju, kako komandnog kadra, tako i boraca po jedinicama, radi se i dalje na taj način što se izdaje plan rada za svakih 15 dana naprijed, koji se prethodno po bataljonima, kako sa štabovima bataljona tako i sa komandnim kadrom jedinica, prethodno pretrese od strane komandanta Brigade i onda komandni kadar prenosi na svoje borce.

Zdravstveno stanje ove Brigade je prilično. Ima još po-jedinih slučajeva pjegavca, ali u vrlo malom broju.

Disciplina u Brigadi je na dosta dobroj visini.

Prilaže se plan rada za posljednjih 15 dana od 1 do 15 jula.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR

Radoš

KOMANDANT

Mečava

BR. 85

**IZVJEŠTAJ ŠTABA KOZARSKOG NOP ODREDA OD 15
JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA O SITUACIJI NA SEKTORU KOZARE¹**

ŠTAB
KOZARSKOG NOP ODREDA
15 jula 1943 g.

**DRUGARSKOM ŠTABU II BOSANSKOG NOU KORPUSA
Položaj**

Do danas još ne znamo pod koju diviziju potpadamo, iako smo dobili jednu naredbu od strane I Bosanskog korpusa u kojoj se naglašava da mi pripadamo pod XII diviziju, a s druge strane smo dobili pismeno od Podgrmečkog NOP odreda da je drug zamjenik komandanta² IV divizije usmeno rekao da potpadamo pod IV diviziju. Iz tih razloga se obraćamo vama da ovaj naš izvještaj uputite onoj diviziji pod koju mi potpadamo.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 8/1—5. k. 456.

² Petar Vojnović

IZVJEŠTAJ O FORMIRANJU KOZARSKOG NOP ODREDA I NJEGOVI ZADACI

Prema naređenju IV divizije, a po dolasku V brigade, formiran je ovaj odred na sljedeći način:

Do 8 IV u Kozari je postojala jedna kozarska četa, koja je brojala 68 partizana, a sa 48 karabina. Od ovog datuma, a u sporazumu sa V brigadom, formiran je bataljon, kao V bataljon V brigade, koji je imao oko 120 ljudi od kojih su formirane 3 četice. Ovaj se broj povećao prikupljanjem zaostalog ljudstva iz I i II brigade, a po odobrenju IV divizije. Ovakav je bataljon postojao sve do odlaska brigade. Dana 26 maja 1943 godine V brigada je napustila ovaj teren i mi smo toga dana formirali naš odred, koji je poslije izvjesnog vremena imao 5 četa. Uslijed brzog razvitka odreda 20 juna formirali smo 3 bataljona sa 10 četa. Ovih dana smo formirali i 1 udarnu četvu. Danas odred ima 3 bataljona sa 10 četa, 1 udarnu četvu, zaštitnicu štaba odreda i zaštitnicu odredske bolnice. Svega ljudstva ima:³ 83, 13, 31, 13, 18-29, 18, 99, 18, 23, 12, 21-29, 13, 83, 21, 17, 83, 85, 93, 13, 55, i 27, 13, 93, 18 sa karabinama: 11, 13, 18-93, 18, 99, 55, 23, 12, 21-99, 29, 21, 17, 83, 13, 29, 13, 18. — Automatskog oružja imamo: 83, 31, 21, — 18, 13, 27, 86, 21, — 89, 23, 18, 35, 21, 34, 13, 15, 21 — 65, 13, 83, 21, 12 — 66, 21, 36, 23, j 83, 13, 31, 13, 18 — 11, 28, 58, 86, 99, 89, 23, 18, 35, 21, 34, 13, 15, 21.

Zadaci koji se postavljaju pred ovaj odred jesu: Prognojenje neprijatelja sa naše slobodne teritorije, proporcionalno prema našim snagama. — Političko djelovanje na našem terenu. — Omogućavanje rada političkim pozadinskim radnicima. — Onemogućavanje pljačke od strane neprijatelja. — Veza sa neprijateljskim garnizonima. — Spasavanje ovogodišnje žetve.

U ovome odredu nalazi se jedan izvještaj broj partizana iz raznih jedinica i to: I, II, V i XII Krajiške brigade. Ti su se partizani našli na ovome terenu poslije zimušnje grmečke ofanzive⁴, uslijed promrzlosti, bolesti tifusa, ranjavanja, a bilo je jedan broj manji koji su namjerno napustili svoje jedinice. Napominjemo da broj ovih posljednjih nije veliki broj. Uslijed nemanja veze sa njihovim jedinicama, mi smo ove partizane prikupljali i stavili ih u naše jedinice, a koji su nama dobro došli, jer nam služe kao komandno osoblje i kao srž ovog odreda. Pored ovog ljudstva i dalje vršimo mobilizaciju novog ljudstva sa cijelog terena Kozare, a naročito vršimo mobilizaciju iz Lijeve Polja i sa terena opština Maričke i Omarske. Napominjemo da je mobilizacija još uvijek

³ Sljedeći tekst Redakcija nije uspjela dešifrovati.

⁴ Vjerovatno se odnosi na Četvrtu neprijateljsku ofanzivu.

na dobrovoljnoj bazi, a u sporazumu sa narodno-oslobodilačkom vlasti.

Pošto su ovi stari partizani iz raznih jedinica nesposobni 80%, pogotovo za pokretne jedinice, a manji broj sa većim porodicama, a nama su dobro došli kao srž ovog odreda, kao nepokretne jedinice. Zato vas molimo, ukoliko postoji neka naredba da se oni moraju povraćati u svoje jedinice, da naredite tim jedinicama ako je moguće da ih ne potražuju, pošto je to ljudstvo većinom nesposobno, bez oružja, i kao takve ne bi mogli uputiti na duži put. Osim toga nama je potrebno, a u njihovim jedinicama su do sada vjerovatno njihova mjesta kao komandnog osoblja popunjena.

Kako smo već naglasili, mobilizacija se vrši sa cijeloga terena Kozare, a naročito sa terena Lijeve Polja. Ta se mobilizacija vrši pod teškim uslovima. Prvo, što neprijatelj stalno vršlja po Lijevoj Polju, prelazeći ga često puta u streličkom stroju. Drugo, što je taj kraj i pored političkog rada kapitulantski raspoložen, to jest u stavu iščekivanja. Materijalno nas pomažu, ali još u nedovoljnoj mjeri odazivaju u našu vojsku. Ima ih u domobranima, u SS diviziji, ima ih za još jednu cijelu diviziju kod kuća. Naš je glavni zadatak da vojnički i politički prođemo u taj kraj. Ali je to skopčano sa velikim teškoćama. Najveća je teškoća ta što [je] cesta B. Luka—B. Gradiška stalno blokirana od strane Nijemaca — domorodaca.

Što se tiče četničkih krajeva Piskavice i Jeličke i sela Banjalučkog sreza, mi i tamo prođemo i vojnički i politički, a ujedno vršimo i mobilizaciju sa tih terena. Što se tiče vojničkog rada, vršimo manje akcije na četnike i to uspješno, a ujedno politički djelujemo u tamošnjim selima. Tako da je današnja naša procjena 70% tamošnjeg stanovništva za našu borbu.

Nedavno smo održali vojno-političku konferenciju sa štabovima bataljona i komandama četa. Na toj konferenciji rješavano je o zadacima i potrebama ovog odreda. Po izvještajima a i na ovoj konferenciji je izrađen i dopunjen plan o vojnom i političkom radu. Po izvještajima komandnog osoblja na toj konferenciji, a i obilaskom pojedinih članova ovog štaba — jedinica, može se reći da je vojno-političko stanje ovog odreda, s obzirom na naše naglo razvijanje i stalno formiranje novih jedinica, zadovoljavajuće. Bilo je samo dva slučaja dezerterstva u četnike.

Moral, borbenost i disciplina je dobra, što se vidjelo u vršenju manjih akcija, koje ćemo vam navesti.

Izvještaje o vojničkom, političkom i partiskom stanju ovog odreda poslaćemo ovih dana, kada uhvatimo vezu sa našom Divizijom.

Što se tiče zdravstvenog stanja naše je ljudstvo većinom prebolilo tifus, a danas ima samo po neki slučaj tifusa, tako da u bolnici ima svega oko 10 bolesnika. U pozadini ima mnogo više. S obzirom da se naše jedinice stalno razvijaju i s obzirom na sav kozarski teren, gdje narod u priličnoj mjeri oboljeva uslijed nestašice hrane. Radi toga potreban nam [je] jedan ljekar. Kod nas je došao iz Slavonije ljekar Šerifović Husein, svršeni student medicine. On je pošao iz Slavonije s namjerom da ide u Bosnu pošto je rodom iz B. Petrovca. Mi smo ga zadržali kod nas, jer nismo imali do sada s vama nikakvu vezu. Zato vas molimo, a to je želja i narodno-oslobodilačke vlasti ovog terena, da taj ljekar ostane kod nas, isti je momentalno bolestan.

Ishrana naših jedinica s obzirom na ovaj opljačkani kraj, naročito Dubički srez, dobra. Za ovo se ima zahvaliti narodno-oslobodilačkoj vlasti, koja pravilno funkcionise na ovom terenu.

Odjeća i obuća partizana ovog odreda je dosta slaba.

Veze sa okolnim neprijateljskim garnizonima ovoga terena imamo. Stanje u tim garnizonima je promjenljivo, jer je neprijatelj u stalnom pokretu. Naša obavještajna služba je prilično slaba. Iz ovih garnizona došlo je već dosta domobrana, koji se javljaju u naše redove. Imamo jedan slučaj iz „Tigar“ divizije i slučaj kursista iz Njemačke. Većim dijelom dolaze naoružani.

Akcije: S obzirom na naše stalno formiranje nismo vršili akcije većeg razmjera, ali ih imamo u planu. Do sada smo izvršili sljedeće manje akcije: 26 juna zarobljeni su 8 hrvatskih oružnika iz njihove postaje u Užarima, koji su pokušali da prodru u selo Grbavce.

28 juna zarobljena su dva domobrana na cesti Prijedor—B. Dubica. 1 jula jedna jača patrola otišla je u selo Jeličku. Zarobila je 4 četnika.

3 jula likvidirana je žandarmerijska stanica u Lamovitoj⁵, srez Prijedor. Zahvaljujući zapovjedniku postaje, postaja se je predala poslije kraće borbe. Naši nisu imali gubitaka. Neki oružnici su pokušali dati otpor, ali su brzo bili savladani i tom prilikom su ubijena 6 oružnika i 2 ranjena. Svi su zarobljeni sa oružjem i ostalom spremom. Zarobljeno je 22 puške, 1 puškomitraljez, 6000 metaka, 20 bombi i 20 čebadi.

7 jula jedna patrola upala je u opštinu u Rakelićima, srez Prijedor. Spaljena je arhiva. Zarobljena 1 pisaća mašina i mnogo papira.

⁵ Vidi dok. br. 19.

12 jula naše snage su davale zaštitu pozadinskim radnim bataljonima pri žetvi pšenice, koju je neprijatelj čuvao u selima Drakseniću i Međeđu, srez B. Dubica. Požnjeveno je oko vagon pšenice, dok je veća količina uništena. Rad je vršen noću. Napominjemo da je na opustošenom zemljištu sela Draksenića i Međeđe neprijatelj zasijao 600 duluma pšenice. Ovih noći nastavlja se taj rad užurbano na otimanju pšenice koju je neprijatelj posijao na našim opustošenim selima. Nekoliko puta smo zarobljavali stoku u okolici Prijedora, Bos. Dubice i Bos. Gradiške, koja je dijeljena narodu. Većinu te stoke prepoznaje narod kao svoje vlasništvo koje je neprijatelj opljačkao u prošlogodišnjoj velikoj kozarskoj ofanzivi. U vezi s akcijama koje nam pretstoje neophodno bi nam bio potreban jedan protivtenkovski top. Mi smo čuli da u Podgrmečkom odredu ima jedan takav top rezerve. Tražili smo ga od njih, ali oni nisu nam ništa odgovorili. Zato molimo, ako nije potreban za vas, da nam ga dodijelite.

Na cijelom terenu Kozare organizirana je narodno-oslobodilačka vlast koja u svima krajevima, sa manjim iznimkama, pravilno funkcionise. Po nekim selima [ima] odbornika koji su birani nedemokratskim putem. Najviši forum narodno-oslobodilačke vlasti izražen je ovih dana u formiranju Okružnog Narodno-oslobodilačkog odbora za Kozaru u koji je ušao i politički komesar ovog odreda. Na taj način je centralizovana sva narodno-oslobodilačka vlast na terenu Kozare, a tim je riješena najbrža povezanost između vojske i pozadine. Uz pomoć N.O. vlasti i drugih organizacija u pozadini rješavaju se svi problemi oko ishrane vojske i tako dalje. U dogovoru i saradnji sa Okružnim odborom povučene su sve puške od pozadinskih vlasti, izuzev onih kojima su najpotrebnije, a vojska je tim pozadinskim vlastima ustupila sve raspoložive pištolje koji se nalaze kod partizana. Da bi povezanost bila što jača i čvršća, vojska sa svojim kulturnim radom i priredbama i govorima pojedinih drugova iz vojske istupa pred pozadinu. Zborovi i konferencije su česte. Sama pozadina ovog terena, kad se uzme u obzir njegovo stanje poslije kozarske ofanzive, odlična je. Sa manjom iznimkom Lijeve Polja i četničkih terena. Održavamo veze sa okolnim muslimanskim selima. Letak „Muslimani“ dobro nam je došao. I od njih se neki pojavi u našim redovima, a što se tiče samog Kozarca, tu imamo 70% simpatizera. Iz Kozarca smo izvukli čuvenog ustaškog zlikovca Mujagića uz pomoć samih muslimana, koga smo likvidirali.

Drugovi iz V brigade prilikom svoga odlaska nisu htjeli da shvate značaj osnivanja odreda. Na mnogobrojne naše molbe nisu nam dali niti jedne puške, nijednog automatskog oružja, nijednog nama potrebnog druga, niti ma šta [što], smo zamolili.

Naprotiv ostavili su u pozadini mnogo nesređenih stvari, raznih drugova, što mi sada uz pomoć OK teško sređujemo. Bili su toliko uskogrudili sebični prema nama, da je po ovim stvarima rješavala i naša partiska organizacija, pa i sam OK. Da bi saradnja vojnih i pozadinskih organizacija bila što tešnija i čvršća sa pozadinskom vlašću štab odreda, OK i Okružni odbor nalaze se u neposrednoj blizini. OK kao partisko rukovodstvo daje nam potpunu potporu.

Našu tehniku u priličnoj mjeri smo osamostalili. Imamo radio aparat. Redovno se izdaju radio vijesti. Tehniku štabova bataljona nastojimo da osamostalimo.

Potrebno nam je da nam što više šaljete propagandnog materijala.

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar

Milan⁶

(M.P.)

Komandant

Drago⁸

Zamj. pol. komesara

Nenad⁷

Zamj. komandanta

Ljuban⁹

BR. 86

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 16 JULA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE DIVIZIJE ZA PRIKUPLJANJE ORUŽJA I MOBILIZACIJU MUSLIMANA NA SEKTORU ŠIPRAGA¹

ŠTAB II BOSANSKOG
NO KORPUSA

ŠTABU XII NARODNO-OSLOBODILAČKE DIVIZIJE

U posljednje vrijeme učestali su napadi i zločini nad muslimanskim življem Šipraške opštine, u kojoj ima oko dvadeset muslimanskih sela. Posljednji zločin koji je izvršen 15 ov.m. nad nekoliko uglednih muslimana bio je uzrok velikom pre-

⁶ Vrhovac

⁷ Petrović

⁸ Dragan Marin

⁹ Crnobrnja

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1—2, k. 456.

viranju u muslimanskim selima. Isti ti muslimani prije izvjesnog vremena prilikom poznate vam mobilizacije u Šipraškoj opštini nijesu uopšte htjeli ni pod kakvim uslovom primati puške niti su se htjeli odazivati na mobilizaciju. Danas međutim nakon ovih zločina oni su sami tražili nas i žele da prime puške i da se aktivno bore protiv četničkih bandi, podvrgavajući se dobrovoljno našoj komandi. Mi smo se zadovoljili sa stvaranjem terenskih lokalnih četa koje bi imale zadatak da patroliraju selima i organizuju napade na četničke grupe. Smatramo da je tim najlakše vršiti politički uticaj na zaostale muslimanske mase i uvući ih u našu vojnu organizaciju. Mislimo da će se tim putem zaoštriti odnosi između muslimana i četnika i da će se tako muslimani bar u kojoj bilo mjeri uvući u naše redove i aktivno se boriti. Pored toga sela u kojima vrše četnici zločine nalaze se u blizini naše bolnice i organizovanje ovih terenskih četa stvara mnogo veću bezbjednost same bolnice.

Muslimani su ozlojeđeni naročito ovim posljednjim događajima, i to neraspoloženje protiv četnika treba brzo koristiti. Oni traže puške kojih mi nemamo na raspolaganju da bi ih naoružali i na taj način čvrsto privezali uz nas. Zato vi hitno prikupite sve rezervne puške kao i puške od komordžija i suvišne puške od nosioca municije za mitraljeze u broju najmanje 50 pušaka, i uputite ih štabu Banjalučkog odreda, pod čijom će komandom biti ove čete.

Štab Banjalučkog odreda pristupio je stvaranju dvije čete, kojima je privremeno jezgro jedan vod Banjalučkog odreda.

Vi ovo najozbiljnije shvatite, jer se radi o uvlačenju muslimanskih masa koje već toliko vremena špekulišu, i da će se tim putem omogućiti povezivanje i ostalih muslimanskih sela i njihovo uvlačenje u borbu protiv četnika. Ove čete bile bi jezgro novog bataljona Banjalučkog odreda, koji bi se stvorio na području Očauš—Bukovica—Bjelobuče—Šerići — s orijentacijom prema rijeci Bosni. Muslimanski sastav ovih četa omogućio bi lako povezivanje i uvlačenje u borbu protiv četnika sela Gluhe Bukovice, Šerića, Dogloda, u kojima se stvaraju milicionerske organizacije muslimana. Takođe mislimo da uvučemo i izvjestan dio Srba tamošnjih krajeva u te čete, kako se ne bi produbio jaz između muslimanskih i srpskih masa.

Nemojte dopreму pušaka odgoditi na duže vrijeme, jer onda od toga neće biti nikakve koristi.

Treba da imate stalno na umu bolnicu, koja živi u vrlo teškim prilikama i koja vrlo često ostaje bez najnužnijih životnih namirnica, bez hljeba. Nakon vašeg odlaska bolnica

je bila bez hljeba čitavu nedelju dana. Nemojte se samo osloniti na posljednji karavan koji ste uputili iz Prnjavora, nego žito treba stalno slati.

Isto tako je vrlo važno pitanje, kome morate posvetiti naročitu pažnju, nestašica hljeba u planinskom dijelu Centralne Bosne, koji danas nema hljeba a u kojemu žetva neće biti još za mjesec i po dana. Potreba za kruhom dostigla je vrhunac i tome se pitanju treba najozbiljnije prići. Zabrana odlaska u Kotor Varoš i nabavke žita na neprijateljskoj teritoriji vrlo je nepopularna i odbija mase od nas, pošto im nikojim drugim putem nismo omogućili nabavku žita. Ta ista sela opterećena su svim potrebama naše vojske: uzimanjem tovarnih konja, mlijeka, sira i dr., dok s druge strane četnička sela koja u tome provode skoro potpunu apstinenciju nesmetano nabavljaju žito od četnika u Luci. Mislimo da se tim pitanjem pozabavi direktno štab divizije, jer je to pitanje političkog pridobijanja masa i da omogući organizovano razmjenjivanje dobara između planinskih sela i Luke, pružajući zaštitu karavanima u putu, kao i nabavljanju u samim selima Luke, čime će se uveliko onemogućiti neprijateljska špijunaža. Po ovome pitanju, kao i po pitanju jedinica koje su ostale na ovom sektoru, potrebno je da se uputi jedan član vašeg štaba (načelnik), kao i po pitanju bolnice.

Potrebno je da održavate redovnu vezu sa nama i da šaljete redovne izvještaje² o situaciji u Centralnoj Bosni preko štaba X divizije. Ne smijete nikako dozvoliti da veza bude neredovna i da štab Korpusa bude duže vremena neobaviješten o situaciji u Centralnoj Bosni.

Drug Drago Mažar postavlja se za pomoćnika Glavnog ob. c. II Bos. korpusa s tim da u prvom redu izvrši i ojača organizaciju ob. službe na sektoru XII divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

16.VII.43 g.

Polit.komesar II Bos. korpusa

P.S. Isto tako pred vaš štab postavlja se pitanje organizacije Komande mjesta u Šipragama, kojoj se do danas posvećivala nedovoljna pažnja u pogledu snabdijevanja, kao i u pogledu podizanja njenog autoriteta davanjem jače vojničke zaštite, preko koje bi oni mogli da vrše sve svoje zadatke. Mi smo uputili u zaštitu Kom. mjesta 10 boraca, koje ste vi odredili u zaštitnicu I Bos. korpusa, a ostatak smo vratili u jedinice. Član vašeg štaba koji dođe po svim gore navedenim pitanjima

² Vidi dok. br. 129.

na ovaj teren treba isto tako da riješi i pitanje bolje organizacije Komande mjesta u Šipragama, kao jedne za nas nepohodne i važne ustanove u ovom kraju.

BR. 87

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 16 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O POKRETU NEPRIJATELJSKE KOLONE IZ SELA GRABOVICE KA KLJEŠTANIMA NA SEKTORU ŠESTE BRIGADE¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
16-VII-1943 god. u 16 čas. 50 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Štab VI Bosanske brigade dostavio nam je preko naše VII brigade izveštaj sledeće sadržine:²

„Neprijateljska kolona iz Grabovice krenula je u pravcu s. Klještana. Naš IV bataljon nalazi se na tom položaju te će prihvatiti borbu sa neprijateljem.

Čula se kratka puškomitraljeska vatra koja je izgledala nešto dalje od naših položaja.

Sada se više ništa ne čuje“.

Izveštaj ne nosi oznaku časa.

S. F. — S. N.

Za štab
komandant
P. Jakšić

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 40/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 90.

BR. 88

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 16 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O ULASKU NEPRIJATELJA U SELO GRBOVICU I RA-
SPOREDU JEDINICA ŠESTE BRIGADE¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
16-VII-1943 god. u 7 čas. 20 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Preko naše VII brigade dobili smo od VI bosanske brigade izveštaj sledeće sadržine:

„Obavještavamo Vas da je neprijatelj došao u s. Grabovicu, danas oko 16 časova². Prema neprovjerenim izvještajima došao je od pravca Milan Planine. Jačina je nepoznata — ispituje se. Zna se da je zaposjeo položaje prema Klještanima. Prema neprijateljskim podacima jedna kolona je krenula oko 18 časova prema Tišći³.

Podaci se provjeravaju. Čim se prikupe, obavijestićemo Vas.

Naš raspored: boračke jedinice u Klještanima, bolnica sa obezbjeđenjem pomjeriće se 16-og ov. mj. u zoru na Ponjerku. Obavijestite nas da li ima naših jedinica na Podkozlovači“.

Ovaj izveštaj pisan je 15-og ov.m. u 20 časova.

Njihovoj bolnici naredili smo da se zadrži u šumi pored naše VII brigade.

S. F. — S. N.

Za štab
komandant
P. Jakšić

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 39/2, k. 812.

² Vidi dok. br. 198.

³ Vjerovatno Štit

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA SEDAMNAESTE
ISTOČNOBOSANSKE NOU DIVIZIJE OD 16 JULA 1943
GOD. OBLASNOM KOMITETU KPJ ZA ISTOČNU BOSNU
O STANJU U JEDINICAMA¹**

POLITKOMESAR
XVII IST.-BOSANSKE N.O.U.
DIVIZIJE
16/VII 1943 g.

OBLASNOM KOMITETU KPJ ZA ISTOČNU BOSNU

1) Mobilizacija na Majevidi nije još u cjelosti sprovedena. Tako na primjer u selima Gornji i Donji Dragaljevac, Čadevica, Magnojević i dr. ima veliki broj omladinaca sposobnih za vojsku. Potrebno je hitno pristupiti mobilizaciji u tim i drugim selima. Mislim da Vi u tome možete preko svojih organizacija mnogo uraditi. Štab naše divizije izdao je već Štabu Majevičkog N.O.P. odreda u Komandi područja za Majevidu naređenja u tom pogledu.²

2) Veliki broj boraca u našim jedinicama slabo je odjeven, a procenat bosih znatno je velik. Tako na primjer u III bat. Majevičke N.O.U. brigade svega ima 65 obučenih, a 53 potpuno bosa i 23 polubosa borca.

Takvo stanje ne bi se smjelo i dalje dozvoliti. Potrebno je učiniti sve da naši borci budu pristojno obučeni i odjeveni. Vi nas u tome možete pomoći ako najhitnije povedete najširu sabirnu akciju u narodu za skupljanje odijela, a naročito obuče za vojsku. Ovo se odnosi, pored sela, i na gradove Bijeljino i Brčko, u kojima se takođe u tom pogledu može nešto uraditi.

3) Novomobilisani borci dolaze u naše jedinice vrlo slabo odjeveni i obučeni. Primijećeno je da oni svoja odijela i obuču ostavljaju svojim ukućanima računajući da će se u našoj vojsci obući i obući. Ta pojava karakteriše nepravilno gledanje naroda na našu vojsku i njeno snabdijevanje, iz čega se da zaključiti da je rad partijskih organizacija na ovom terenu nedovoljan. Predlažem da prilikom skupljanja priloga za vojsku izdate direktivu Vašim organizacijama da to skupljanje sprovode preko konferencija na kojima će se narodu objašnjavati karakter naše vojske i njene mogućnosti za snabdijevanje.

¹ Original, neregistrovan, nalazi se u arhivi CK SK BiH.

² Vidi dok. br. 167.

Mislim da će se i na ovaj način suzbijati štetna pojava o kojoj je bilo riječi.

4) Od V.Š.-a Štab naše divizije dobio je sljedeće naređenje: „Ranjenike decentralisati. Praviti bunkere za njihovo spasavanje.“ Vjerovatno da se ovo odnosi na teže pokretne ranjenike i bolesnike. Ali za svaki slučaj potrebno je napraviti bunkere (baze) za sve ranjenike i što više ih decentralisati. U tom smislu izdaće štab Divizije naređenje Komandi područja.

Štab Divizije izdao je naređenje Komandi područja da evakuiše ranjenike i bolesnike iz manastira Tavne. Ovo je urađeno iz specijalnih razloga.

5) Rad SKOJ-a u Majevičkoj brigadi vrlo je slab. U njenim bataljonima SKOJ-eve organizacije ne postoje zbog pomanjkanja skojevskih rukovodilaca. Namjeravam da od sekretara PK SKOJ-a tražim nekoliko rukovodilaca SKOJ-a sa terena da pređu na rad u vojsku.

6) Pitanje partijskih rukovodilaca u Majevičkoj brigadi takođe se oštro postavlja. Potrebno bi bilo nekoliko drugova za zamjenike polit. komesara četa, tj. za partijske rukovodioce u četama. Ukoliko Vi raspolazete sa takvim potrebno bi bilo da nam ih uputite. Vodite tom prilikom računa da to budu drugovi koji imaju izvjesno borbeno iskustvo ili koji bar daju garanciju da će se u tom pogledu brzo snaći.

7) 15 ov.mj. radio London uputio je poruku Jugoslovima da prekinu svaku vezu sa okupatorom i da se priključe najbližim patriotskim odredima. Predlažem da tu poruku odmah u što većem broju primjeraka umnožite.

8) U vojnom pogledu nema nikakvih izmjena, jedino što je Miloš³ upućen na sektor Ozren—Trebava gdje će dejstvovati sa II Prolet. divizijom.

9) Za Vladinu⁴ grupu naređeno je da ostane kod nas.

10) Svu poštu za nas šaljite preko Štaba Majeve. brigade i adresirajte samo sa „za druga Kađu“.

S drugarskim pozdravom

S. F. — S. N.

Politkomesar XVII N.O.U. Divizije
Kađa

³ Miloš Zekić, komandant Majevičke NOU brigade

⁴ Vladislav Ribnikar

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE ISTOČNOBOSANSKE NOU
BRIGADE OD 16 JULA 1943 GOD. NAČELNIKU VRHOVNOG
ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI I RASPO-
REDU JEDINICA¹

ŠTAB
VI N.O.U. BRIGADE
16-VII-1943 godine
u 13.40 h

NAČELNIKU VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ

Po Vašem traženju obaveštavamo Vas o sledećem:

1.— Vezu sa II divizijom, koja se po Vašem mišljenju nalazi na sektoru Ozren—Trebava², možemo uhvatiti ako uputimo jednu desetinu sa poznavaoacima toga terena. Kolika je sigurnost da će ta desetina uhvatiti vezu ne možemo tačno reći, i to iz razloga što ne raspolazemo ni sa jednim vodičem koji bi umeo provesti desetinu kad se pređe komunikacija Tuzla—Kladanj (preko Konjuha i dalje za Ozren).

Mi možemo uputiti jednu probranu desetinu kojoj ćemo predložiti važnost zadatka, pa neka se probija i hvata vezu, a vodiče neka usput traži. Ukoliko je to nužno potrebno javite i pošaljite potrebna pisma za diviziju.

2.— Jačina neprijateljskih snaga u Kladnju, Vlasenici i Šekovićima nije nam još poznata. Patrole se stalno upućuju u svim ovim pravcima i podaci uopšte o neprijatelju su u prikupljanju. O svim novostima izveštavaćemo Vas.

3.— Raspored jedinica naše brigade je sledeći:
jedan bataljon iznad Klještana (Gradina—k. 783);
jedan bataljon na putu Klještani—Ponjerka (k. 865);
bolnica i komora kod Radovanova izvora (levo od puta u šumi sa zaštitom jedne čete);

štab brigade na putu između bataljona;
o ona dva bataljona koji su ostali u Šekovićima referisali su Vam juče načelnik³ i politkom naše brigade.

4.— Kolona neprijateljska koja se juče spustila s Milan Planine u Grabovicu nalazi se na kosama između Klještana i Grabovice (prilog⁴: izveštaj zam. komandanta naše brigade).

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 45—1, k. 9 A.

² O rasporedu Druge proleterske divizije vidi u dok. br. 79.

³ Rudi Petovar

⁴ Vidi dok. br. 91.

5.— Naše namere su sledeće:

Zadržati se na ovom prostoru dok se ne razbistri situacija u Šekovićima. Ukoliko neprijatelja ne bude tamo, ili se bude zadržavao sa manjim snagama, mi ćemo se povratiti da bi se što hitnije prikupili i pošli na izvršenje dobivenog zadatka. Uopšte ne udaljavati se mnogo od Šekovića, nego manevrisati na kompleksu ovih šuma između Vlasenice i Kladnja, pa u povoljnom momentu spustiti se u Šekoviće, jer:

a) Mi se moramo prikupiti—srediti, pošto ovakvi kakvi smo ne predstavljamo ni snagu čestita bataljona i nismo sposobni za izvršenje skoro nikakvih zadataka.

b) Bolnicu koja nam je prideljena da je štitimo srediti tako što ćemo nepokretne ranjenike—bolesnike rasporediti, rastresti po selima („bazirati“), a pokretne organizovati u jedinicu koja bi ličila na vojničku jedinicu, pa kao bolnicu voditi je sa sobom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab:

Politički komesar
Đoko Vujošević

(M.P.)

Komandant
Miloš Zekić

BR. 91

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA ŠESTE ISTOČNO-BOSANSKE NOU BRIGADE OD 16 JULA 1943 GOD. ŠTABU BRIGADE O JAČINI NEPRIJATELJSKIH SNAGA U S. GRABOVICI¹

ZAMJ. KTA VI BRIGADE
16-VII-43 u 8,50h

ŠTABU VI BOS. BRIGADE

1 — Po izvještaju patrola IV batalj. kojoj je bio vođa zamj. k-dira čete II bataljona, neprijatelj u jačini od 200—250 voj. (ustaša i domobrana) nalazi se u s. Grabovici.

2 — Taj neprijatelj sa manjim dijelom svojih snaga zaposjeo je kosu između Grabovice i Klješšana. (Kosa koja se nalazi na pola puta između ta dva sela.)

¹ Original, pisan mastiljavom olovkom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/2. k. 989.

3 — Sa patrolama krstare po selu, prikupljaju hranu i pričaju narodu o svojoj dobroti, kao pravoj vojsci.

4 — Po svim obavještenjima neprijatelj je došao sa Milan Planine.

5 — Po mom mišljenju da je neprijatelj zaposleo taj položaj u cilju obezb. komunikacije Vlasenica—Šekovići i osiguranje same Vlasenice (pretstraže).

6 — Mi ćemo ponovo spremati jednu patrolu koja će još detaljnije procijeniti njihovu snagu (za vrijeme ručka, kao i namjere).

7 — Položaj smo zaposjeli i snage pravilno rasporedili. Uz drug. borb. pozd.

S. F. — S. N.

Za k-ta
Savo²

BR. 92

IZVJEŠTAJ UGLJEŠE DANILOVIĆA ČLANA POKRAJINSKOG KOMITETA KP BOSNE I HERCEGOVINE OD 17 JULA 1943 GOD. O SITUACIJI U HERCEGOVINI¹

Treba ga primiti u Partiju ako ga odgovorni drugovi predlažu.²

Primedba: 1) Po izveštaju odgovoreno obkomu i drugu Čokaliji; 2) Jedan primerak izveštaja upućen P.K-u; 3) Proveriti rad, sadašnje i ranije držanje Voje Osmokrovića i 4) Stavljene primedbe na letak Štaba X Brigade³

CENTRALNOM KOMITETU K.P.J.

Dragi drugovi,

šaljem vam prepis moga izvještaja Pokrajinskom komitetu.

Isto tako dostavljam vam ovo pismo druga Voje Osmokrovića i molim vas da vi riješite pitanje njegovog članstva. Ja nemam nikakvih podataka o njemu izuzev mišljenja druga Kapora⁴, koji misli da se može primiti u Partiju i iskoristiti

² Trikić

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 5235.

³ Na originalu dopisano zelenim mastilom.

⁴ Čedo

na part. radu. On je radnik metalac i dosta popularan u svom kraju. Ja ću ga do vašeg rješenja koristiti za politički rad na terenu. On je bio član Part. u Beogradu i pao 1936 g.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

17 jula 1943 g.

Čokalija⁵

PRILOG:

- 1) *Prepis izvještaja P. K.*
- 2) *Pismo Voje Osmokrovića*
- 3) *Prepis naređenja P⁶. Bačovića*

POKRAJINSKOM KOMITETU K.P.J. ZA B.H.

Dragi drugovi!

Šaljem vam prvi izvještaj o stanju ovdje, o našem dosadašnjem radu kao i o budućem planu rada.

1.) Vojno-politička situacija na terenu Hercegovine

Ova situacija nije danas najpovoljnija za naš rad. Kod većeg dijela stanovništva ne postoji raspoloženje za borbu protiv okupatora pa prema tome i odziv dosada na mobilizaciju u Brigadu gotovo je nikakav. Ovakovom raspoloženju stanovništva uzrok je prošla ofanziva kao i prolazak velikih okupatorskih snaga kroz Hercegovinu koji su ulili strah u mase i propaganda četnika koja se vrši u punoj mjeri kako protivu nas tako i protivu svakoga sukoba sa okupatorom i ustašama. Četnička organizacija na terenu Hercegovine doživjela je dolaskom Nijemaca težak udarac ali nije potpuno razbijena. Izuzev one grupe koja je uhvaćena u Kalinoviku⁷ i nekoliko manjih grupica koje su Nijemci uhvatili po raznim mjestima u Hercegovini i odveli u logore, svi ostali četnici ostali su nerazoružani kod svojih kuća. Većina četničkih štabova ostala je u cjelini na okupu i nalaze se u četničkim selima držeći pored sebe manji broj ljudi za obezbjeđenje. Oni smatraju da sve stare četničke jedinice na terenu Hercegovine i dalje postoje i da je tobože ljudstvo samo privremeno raspušteno svojim kućama. Oni održavaju stalno vezu sa starim komandantima

⁵ Uglješa Danilović

⁶ Petar Bačović, komandant četnika u Hercegovini

⁷ Odnosi se na četničku grupu na čelu sa majorom Pantićem. Opširni podaci o uništavanju ove grupe biće objavljeni u tomu IV, knj. 16. dok. br. 15.

bataljona i komandirima četa, obavještavaju ih i izdaju naređenja. Ogromna većina ljudstva iz ovih četničkih četa nije spremna da se pokorava tim naređenjima što se je najbolje vidjelo u mobilizaciji koju su četničke vođe pokušali da izvedu protiv nas. Glavni zadatak koji su sebi postavili ove četničke vođe jeste da održe četničku organizaciju, da unište ili otjeraju Brigadu sa terena Hercegovine i da onemoguće svaki naš politički rad. Partizanski raspoložene mase, koje obuhvataju danas najmanje polovinu stanovništva, drže se kolebljivo kako u odnosu na okupatora tako i na četnike. Teror koji je bio strahovit u Hercegovini ostavio je dubokoga traga i strah da opet ne dođe do toga glavni je uzrok ovoj kolebljivosti. Dešava se u pojedinim dijelovima Hercegovine još uvijek da se pojedini naši simpatizeri odazivaju mobilizaciji, dok se pravi četnici ne odazivaju. Četnici održavaju i danas veze sa okupatorom, Italijanima. Pojedini četnički komandanti stalno posjećuju italijanske komande i javno se vozaju u automobilima sa italijanskim oficirima. Do sad u dva maha četnici su zajedno sa Italijanima vršili pretres nekih partizanskih sela. Istina, četničke i italijanske jedinice nijesu išle zajedno nego odvojeno. Čim smo se mi pojavili na terenu Hercegovine, četničke vođe pokušale su da izvrše mobilizaciju i da nas dočekaju, ali im je odziv boraca u prvi mah bio tako slab da se nijesu usudili primiti borbu sa nama. S obzirom na velike okupatorske snage koje su se tada nalazile na terenu Hercegovine i na teškoću ishrane, mi se nijesmo mogli kretati sa Brigadom u cjelini nego smo je razdijelili u prvi mah u tri grupe. Pored gornjeg ovo je učinjeno iz toga da bi se što prije doprlo u razne dijelove Hercegovine, da se vidi situacija i izvrši mobilizacija kako bivših dezertara tako i novih boraca u Brigadu. Bataljonima su uglavnom postavljeni politički zadaci i politički rukovodioci su upućeni s njima. Držane su konferencije sa selima na kojima su objašnjavani posljednji politički događaji, raskrinkavani četnici i objašnjavala se potreba za stvaranjem mještanskih jedinica koje bi za sada vršile samo odbranu sela. Ovakvih konferencija održan je veliki broj. Naročito u Bilečkom, Stolačkom, jednom dijelu Ljubinskog i jednom dijelu Trebinjskog sreza. Nevesinjski i Gatački srez nijesu bili obuhvaćeni zbog toga što se naše jedinice na terenu ta dva sreza nijesu mogle zadržavati uslijed nemogućnosti ishrane. Odziv na mobilizaciju bio je vrlo slab. Samo jedan dio bivših dezertara odazvao se pozivu a prinove nije uopšte bilo. Četnici su za ovo vrijeme takođe radili punom parom kako na tome da nas politički izoluju, tako i na direktnom pripremanju napada na naše jedinice. Vršili su propagandu po selima da će svako selo koje nas primi ili nam bude davalo

hranu biti popaljeno od strane okupatora. U tom cilju iskoristili su nekoliko slučajeva paljevine i pokolja koje su Nijemci izvršili. Osim toga govorili su da ćemo mi odmah otpočeti borbu sa okupatorom i na taj način izazvati ponovne paljevine. Iako ova propaganda nije imala potpunog uspjeha, ipak je otežavala naše kretanje i snabdijevanje. Četnici su do sada u dva maha napali na naše izdvojene bataljone. Prvi slučaj desio se je u Bilečkom srezu gdje je napad organizovao i njim rukovodio komandant Bilečke četničke brigade Kureš⁸. U napadu je učestvovalo preko 150 četnika. Bataljon je prihvatio borbu ali morao je da se povuče uz male gubitke. Drugi slučaj napada bio je u trebinjskoj Šumi gdje je preko 250 četnika pod komandom komandanta Trebinjske četničke brigade Milojevića i komandanta Korpusa Vidačića napalo naš II bataljon i ovoga puta naši su se povukli, ali bez gubitaka. U ovom slučaju bataljon su napali četnici a sa druge strane pošli su Italijani, ali do sukoba sa ovim posljednjim nije došlo, jer su se oni povukli čim je počela borba sa četnicima. Zbog ova dva slučaja napada na izolovane bataljone, a pošto su se njemačke snage gotovo sve povukle sa terena, mi smo naredili da se Brigada skoncentriše. Sa ovako okupljenim većim dijelom naših snaga izvršili smo jednu manju akciju protiv četnika i prokrstarili kroz sela koja im služe kao glavni oslonac u Ljubinjskom srezu. Bilo je manje borbe ali su se četnici uglavnom razbježali. Raščišćavanje sa četnicima i njihova vojnička likvidacija postavlja se danas pred nas kao najvažniji zadatak i kao uslov svakog drugog rada. U tom cilju mi smo naredili mobilizaciju i svih partijaca sa terena da bi se ojačali bataljoni Brigade i da bi bili u stanju prihvatiti ozbiljnu borbu sa četnicima. Ali, s obzirom na brojčanu slabost Brigade, ja sumnjam da će ona sama biti u stanju da ovaj zadatak riješi. Zbog toga upućujemo zamjenika komandanta Brigade Vrhovnom štabu da usmeno izloži situaciju i da traži neku vojničku pomoć. Isto tako obratili smo se za pomoć drugovima u Crnoj Gori i Štabu grupe u Dalmaciji, ali ne znam da li ćemo odatle šta dobiti.

Akcije protiv okupatora do sada nijesu vođene iz dva razloga: prvo, što se sela odlučno suprostavljaju tome; drugo, što nam četnici stalno vise za leđima. I stvarno, svaka akcija protiv okupatora, ukoliko ne bismo bili u stanju da zaštitimo sela, imala bi negativnih političkih posljedica. Mase u Hercegovini treba prvo politički pripremiti za ove borbe ako ne želimo da se izolujemo od njih. Pojačanje naših vojničkih snaga bio bi važan momenat za uvlačenje masa u borbu protiv okupatora.

⁸ Miloš

Prosječno uzev moglo bi se reći da je ogromna većina stanovništva u Hercegovini i danas u stavu kolebanja i iščekivanja. Naše i četničke snage gotovo su u ravnoteži i mase se ne odlučuju ni na jednu ni na drugu stranu. Kao god što četnici nijesu u stanju da mobilišu njima naklonjeno ljudstvo, isto tako ni mi ne možemo da mobilišemo prijatelje i simpatizere partizana. Četnici su se za vrijeme svoje uprave u Hercegovini stvarno kompromitovali u očima svih poštenih ljudi, ali naša partijska organizacija, uslijed svoje slabosti, nije bila u stanju da to iskoristi i da ih izoluje od masa. Ako uspijemo da raščistimo sa četnicima, situacija u Hercegovini biće vrlo povoljna kako vojnički tako i politički. Snage Nijemaca prilično su male za sada a za veće italijanske snage mislimo da će se povući obzirom na razvoj situacije u Italiji. U tom slučaju mi bi mogli pristupiti čišćenju pojedinih hercegovačkih gradova i stvaranju oslobođene teritorije. Prema najnovijim izvještajima koje sada dobismo odziv na mobilizaciju koju smo naredili biće priličan. Tačnih podataka još nemamo. Vjerovatno ćemo odmah izvršiti krstarenje po četničkom terenu da bi podigli moral naših ljudi, izvršili dalju mobilizaciju i razjurili bar pojedine četničke grupe. Ukoliko nam snage budu dovoljne, izvešćemo odmah i neke akcije protivu ckupatora. Čim smo čuli preko radija za događaje u Italiji imali smo namjeru da preduzmemo akciju protiv Italijana, ali oni se drže stalno okupljeni u veće grupe i mi do sad nijesmo imali vojničkih snaga da napadnemo neki jači njihov garnizon. Prehranbene prilike danas u Hercegovini prilične su, jer je žetva bolja nego ikada. I veće vojničke snage mogle bi se danas prehranjivati, a ukoliko uspije da se obere kukuruz u poljima, pitanje ishrane još će se više poboljšati.

2.) Stanje partiske organizacije

Part. org. na terenu u Hercegovini još je u vrlo slabom stanju. Poslije povlačenja naših snaga lanjske godine ona ustvari nije ni živjela partijskim životom: u dva sreza, Nevesinjskom i Gatačkom, ona nije ni postojala, a u ostalim srezovima postojala je samo formalno. Ozbiljnijeg rada bilo je samo u Trebinjskom srezu. Seoske par. ćelije kroz to cijelo vrijeme nijesu se uopšte sastajale. Jedan dio članova sam je otpao i prešao neprijatelju, a jedan dio je postepeno likvidirao i otpao od Partije. Sve je to još neprečišćeno tako da su [se u] članove računali svi oni koji su bili nekad primljeni iako se s njima nijesu održavale nikakve veze. Drugovi koji su za to vrijeme radili na terenu stvarali su neka rukovodstva i radili propagandno-politički ali nijesu bili u stanju da srede i učvrste Partiju. Oni sami nijesu bili dorasli tome zadatku, a i prilike su bile vrlo teške. Ne može se osloniti na izvještaje

koje ti drugovi daju o stanju part. org. jer se ti izvještaji uglavnom odnose na stanje od prije godinu dana. Politički nivo i partijnost i onih članova koji su ostali vezani uz Partiju na vrlo niskom je stepenu. To se vidi najbolje po dezerterima iz Brigade jer su to sve bili članovi Part. na terenu. Mnogi od njih ni danas se ne odazivaju pozivu da se vrate natrag u Brigadu. Ova mobilizacija koju smo sada naredili služiće istovremeno kao najbolje sredstvo za provjeravanje part. članstva. Sve one koji se ne odazovu pozivu isključićemo iz Partije, ali ćemo i dalje s njima održavati veze jer to nijesu neprijatelji nego samo politički zaostali ljudi. Naš prvi zadatak je pročistiti part. org. i provjeriti njeno članstvo. Postavili smo pred sve članove Partije da je učvršćenje part. org. političko podizanje i aktiviranje part. ćelija glavni uslov da li ćemo moći da riješimo vojničke i političke zadatke koji stoje pred nama.

Do sada je preduzeto sljedeće:

a.) Stvoren je Oblasni komitet u koji su pored mene uzeti još 5 članova: Traktor, Okrugla⁹, Tripo¹⁰, zamj. politkoma IV bataljona Brigade (Vlado Vujević, Aco Babić) zamjenik polkoma mostarskog bataljona. Trojica članova rukovodstva biće stalno na okupu. To će biti sekretarijat Oblasnog komiteta. Članovi sekretarijata izmjenjivaće se od sastanka do sastanka i tako će biti prilike za njihovo skupno teoretsko i političko uzdizanje. Rukovodstvo je odvojeno od štaba Brigade i smješteno na terenu. Ja ću se privremeno nalaziti i uz štab kad to bude vojnička situacija nalagala. Prvi sastanak Oblasnog komiteta održan je 14 pr.mj. i na njemu su bili prisutni svi osim druga Traktora, koji još nije bio izašao iz Mostara. Na sastanku je pretresena detaljno situacija na terenu, kao i stanje organizacije i postavljeni zadaci. Ja ću vam sa svakog idućeg sastanka slati detaljan izvještaj. Određeno je da se sastanci održavaju jedanput mjesečno s obzirom na veličinu terena i sporost kretanja po istom.

b.) Stvorena su sreska part. rukovodstva za sve srezove, u koja su uzeti najbolji drugovi partijci iz Brigade. Tim rukovodstvima postavljeni su zadaci da srede i povežu part. org. u srezu kao i da provjere partij. članstvo. Ja mislim da će ova rukovodstva odgovoriti svome zadatku. S njima se održavaju čvrste veze, a trojica članova Oblasnog komiteta nalaze se stalno na terenu i pomagaće im pri izvršenju njihovih zadataka. Kad se srede sreske orga-

⁹ Olga Marasović

¹⁰ Šarenac

nizacije, održaćemo sreske konferencije i izabrati sreska rukovodstva. Potrebno je da mi javite kako da budu sazvane te konferencije, tj. ko od partijaca treba da učestvuje na njima.

c.) Preduzeto je sve za organizaciju tehnike Ob. komiteta i čim to bude gotovo pristupićemo umnožavanju i rasturanju part. materijala. Svim sreskim rukovodstvima stavljen je u zadatak da organizuju što širu radio službu i to su neka već učinila.

Okružna rukovodstva za sada nećemo stvarati dok se ne srede i učvrste sreske organizacije, nego će Ob. komitet neposredno da rukovodi sreskim komitetima i na taj način još više pomoći njihovo brzo uzdizanje.

Sa org. SKOJ-a stojimo najgore. Nemamo drugova ni za Ob. komitet SKOJ-a, a kamoli za sreski. Od trojice drugova koje sam mislio da uzmem u Ob. kom. SKOJ-a ovdje je samo jedan. Jedan je poginuo, a drugi nalazi se u Prozorskom sektoru. Dobro bi bilo ako bi nam mogli poslati dva do tri druga da stvorimo za sada bar Oblasno rukovodstvo. Ti drugovi treba da budu Srbi, jer je muslimanima još uvijek težak rad na terenu.

Isto tako po pitanju AFŽ nijesmo mogli još ništa preduzeti s obzirom na ovakvo stanje part. org.

Detaljnije izvještaje o pojedinim sreskim org. dostavićemo vam u budućem izvještaju poslije drugog sastanka Ob. komiteta koji će se održati za par dana.

Sa org. u M.¹¹ imamo vezu. Sad je tamo stanje vrlo loše jer je u toku provala. Članovi Mjesnog komiteta svi su provaljeni i mi smo im poručili da izađu na teren ali oni su pobjegli iz M. na svoju ruku. Tamo je ostala sada samo jedna drugarica. Hapšenje je do sada bilo stalno u M. i drugovi Traktor i Okrugla do sada su već nekoliko puta provaljivani. Njihov opstanak tamo bio bi vrlo rizičan i ja sam odlučio da ih tamo ne ostavljam nego ću samo povremeno upućivati jedno od njih da pomognu i kontrolišu rad. Šta je sve palo do sada od part. org. još ne znamo, ali tehnika još je sačuvana. Nedavno su u M. vršena masovna hvatanja ljudi koji su odvođeni u hrvatsku vojsku ili na rad u Njemačku. Kako izvještavaju drugovi kretanje muškaraca i kompromitovanih i nekompromitovanih bilo je skoro nemoguće. Mnogo teškoća part. org. napravili su dezertteri koji su se vratili u grad kao i oni drugovi iz Mostarskog bataljona koji su na svoju ruku sišli u grad. Izgleda da je ova posljednja provala i potekla baš od tih drugova. Raspoloženje masa u gradu i dalje je odlično

¹¹ Mostar

za nas. Biće izgleda mogućnosti da se veći broj omladinaca izbaci za Brigadu, iako je u prošlom izbacivanju napravljena jedna grdna greška. Drug Traktor je bio izbacio oko 90 omladinaca u ono vrijeme kad su se naše snage već bile povukle sa terena Hercegovine. Od toga jedan dio se je vratio u M. a od njih 54 bila je stvorena jedna jedinica koja je bila pošla u susret Brigadi. Uslijed neopreznosti ta grupa je iznenađena na spavanju od Nijemaca i jedan dio je izginuo a 22 zarobljena. Ovi zarobljeni izgleda da su provaljivali još neke u gradu tako da ih je veći broj strijeljan. Nemam još tačnih podataka koliko ih je svega strijeljano. Naredili smo svim starim borcima Mostarskog bataljona da izađu ovamo u Brigadu, ali je jedna grupa, njih 15-20, otišla na svoju ruku prema Boračkom Jezeru i svjesno nijesu htjeli da izvrše naređenje da dođu ovamo. Izgleda da ih je u tome rukovodio kritizerski stav prema štabu Brigade — stara praksa Mostaraca — što ću još provjeriti i ispitati. Mi ćemo preduzeti sve što možemo da se org. u gradu pomogne a gledaćemo da tamo uputimo i nekog nekompromitovanog drugu.

Pri prolasku pored Kalinovika vidio sam neke druge partije i naredio da Čiro, Tomo¹² i Drljača formiraju tu jedno privremeno rukovodstvo i da s vama odmah uhvate vezu. Raspoloženje u selima oko Kalinovika, bar u onome vremenu kad smo mi prolazili, nije bilo loše i postoje mogućnosti za rad. Osim toga ovaj teren je vrlo važan jer će preko njega ići održavanje veze sa vama. Uspostava te veze preko gradova M. i S¹³. izgleda mi u ovome momentu nemoguća je s obzirom na stanje Partije u M. a kako je u S. ni sam ne znam. Kulturni¹⁴ mi reče da M. sa S. ima vezu i ja sam naredio da se tamo uputi kurir, međutim ta stara veza nije uopšte htjela da primi kurira.

3.) Stanje Brigade

Brigada je u Hercegovinu došla u vrlo teškom stanju. Dezerterstvo koje [je] otpočelo na Zelengori produžilo se cijelim putem, pa čak i na terenu Hercegovine. Bataljoni Brigade bili su tako brojno opali da se cijela Brigada nije mogla računati ni kao jedan osrednji bataljon. Stanje morala i borbenosti bilo je tako opalo da sa ovakvim ljudstvom nijesmo mogli uopšte ozbiljno vojnički računati. Uzroci ovome stanju bili su u prvom redu slabost partijske organizacije Brigade, zamorenost i preglednjelost iz teških borbi koje su dotle vodili na Zelengori, Volujaku itd...

¹² Medo

¹³ Mostara i Sarajeva

¹⁴ Avdo Humo

Odmah na putu otpočeli smo sa radom da se ovo stanje popravi. Bacili smo težiste na part. org. u Brigadi i poboljšanje ishrane. Da bi se ljudstvo što više odmorilo kretali smo se vrlo sporo. I stvarno situacija se ubrzo počela popravljati, ali se još ne bi moglo reći da je to stanje zadovoljavajuće. Baš ta brojčana slabost Brigade i učinila je da njena pojava nije izvršila onu vojničko-političku ulogu što bi bilo u slučaju da je Brigada bila u boljem stanju. Mislimo da će preduzeta mobilizacija ojačati Brigadu i učiniti od nje ozbiljnu vojničku i političku snagu u Hercegovini. Jačanje Brigade mi smo sebi postavili kao jedan od glavnih zadataka. Uz put smo nailazili na veće grupe dezertera i otsječene grupice bataljona III divizije. Pokušali smo da te ljude okupimo u bataljone Brigade, ali smo od toga imali više štete nego koristi. Uopšte dezerteri su nam nanijeli najveće teškoće. I to kako ovi hercegovački tako i dalmatinski koji su ovuda prolazili. Oni su stvorili kroz narod utisak da su naše snage razbijene i davali su hrane četničkoj propagandi o uništenju partizana, rasturanju brigada u grupice itd. Najveći gubitak za Brigadu bilo je rasformiranje Mostarskog bataljona koji je bio u sastavu III divizije. Taj bataljon je pretrpio teške gubitke na Sutjesci, a i ono što je ostalo drugovi nijesu uspjeli da sačuvaju, nego su se ti borci razišli, od kojih je većina sišla u Mostar i tamo su neki padali.

Ovdje kod nas bila su dvojica vijećnika, Pavo Krco i prota Karamatijević¹⁵. Protu smo poslali za Crnu Goru, a Pavu smo ostavili kod naših seljaka jer je star i nesposoban za pokret. Sigurno ste već čuli da je na Sutjesci poginuo Nurija Pozderac, a Simo Milošević ranjen i ostao tamo.

Sa Milutinom¹⁶ u Crnoj Gori imamo vezu, a čuli smo da se tamo nalazi i Đido, ali još se nijesmo s njim povezali.

Iako je situacija u Hercegovini prilično teška s obzirom na snage s kojima raspolažemo, ipak mislim da će se moći mnogo učiniti. Ako uspijemo stvoriti jednu jaču vojničku grupu izvršićemo i vojničke i političke zadatke koji se nalaze pred nama. Uslova za politički rad apsolutno ima i mi ćemo moći kako organizovati part. tako i četnike izolovati od masa — ako uspijemo prethodno da ih vojnički razbijemo.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU'

17 jula 1943 god.

Čokalija

¹⁵ Jevstatije

¹⁶ Narodni heroj Ivan Milutinović. Poginuo oktobra 1944 god.

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
17 JULA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA NAPAD
NA ŽELJEZNIČKU STANICU MIRIČINU I BOS.
PETROVO SELO¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
17 jula 1943 god.
u 14 časova

ŠTABU IV PROLETERSKE BRIGADE

Razbijene četničke bande bježe u pravcu Boljanića i Maglaja. Vjerovatno je da će pokušati ponovno grupisanje negdje oko Maglaja ili Boljanića, jer ih i na to okupator tjera

U ovoj situaciji mi smo postavili sebi za zadatak jednim brzim naletom likvidirati željezničke stanice Miričinu i Petrovo Selo i razrušiti prugu i željeznička postrojenja na prostori Veliki Brijeg—Miričina.

Prema podacima 10 ov.mj. jačina neprijateljskih posada na našem pravcu izgleda ovako: željeznička stanica Bosansko Petrovo Selo 250 domobrana, naoružanih sa jednim teškim mitraljezom i 12 p. mitraljeza, željeznička stanica Miričina 30 milicionara i jedan vod domobrana kod mosta zapadno od Miričine na rijeci Spreči, željeznička stanica Karanovac 250 domobrana, naoružanje kao Petrovo Selo, željeznička stanica Boljanić 106 domobrana, svi iz Željezničke pukovnije, željeznička stanica Kakmuž popaljena bez posade.

U cilju izvršenja ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

1. *Desna kolona*; II proleterska brigada likvidiraće željezničku stanicu Miričina i most zapadno od Miričine na rijeci Spreči². Prilikom likvidacije stanice Miričina i mosta zapadno od Miričine, brigada će se obezbijediti sa pravca Sižje—Krtova. Lijevo od II proleterske brigade nalazi se IV proleterska brigada, desno nema naših dijelova. Vezu održavati u oblasti Međaš—Topalovići sa IV proleterskom brigadom.

2. *Srednja kolona*; IV proleterska brigada likvidiraće željezničku stanicu Bosansko Petrovo Selo³, obuhvatajući sa za-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2—1/II, k. 738.

² Opširnije o ovim borbama vidi u dok. br. 168.

³ Opširnije o ovim borbama vidi u dok. br. 25 i 209.

padne i istočne strane. Desno od IV proleterske brigade nalazi se II proleterska brigada, lijevo od IV proleterske brigade nalaze se bataljoni I dalmatinske brigade. Vezu sa II proleterskom brigadom održavati na prostori Topalović—Međaš, a sa II dalmatinskom na prostori Potočani.

3. *Lijevo obezbjeđenje*; dva bataljona I dalmatinske brigade i to jedan bataljon Međaši—Veliki Brijeg, čiji je zadatak presijecanje pruge, rušenje pruge, postavljanje zapreka protivu oklopnog voza i zasjeđe na Velikom Brijegu, a drugi bataljon prolazeći preko Velike Ostravice pojaviće se prema Boljaniću odnosno Karanovcu i demonstrirati najprije prema Boljaniću brzom rušenju sanica, dizanjima u vazduh skretnica, mostova a onda prema Karanovcu. U slučaju potrebe taj će se bataljon rokirati prema Stražici i Međašima u cilju sadejstva sa bataljonom na Međašima odnosno Velikom Brijegu. Desno od bataljona II dalmatinske brigade nalazi se IV proleterska brigada, lijevo nema naših dijelova. Vezu sa IV proleterskom brigadom održavati kod Potočana (k. 352).

4. Početak napada u 22 časa, no bataljoni Dalmatinske brigade će kao lijevo obezbjeđenje ranije izbiti na Veliki Brijeg i odmah pristupiti rušenju pruge.

Jedinice će koristiti dan za podilazak polaznim položajima za napad.

5. Štab divizije će se nalaziti u Manastiru Ozren.

6. Hirurška ekipa će se nalaziti u Manastiru Ozren.

7. Likvidacija datih objekata mora biti sračunata na brzo dejstvo tako da se naše jedinice u 2 časa 18 ov. mj. povuku i to:

a) desna kolona iz oblasti Miričine u oblast s. Tumare—s. Donja Brijesnica;

b) srednja kolona iz oblasti Petrova Sela u oblast Vasiljevci—Mićijevići;

c) lijevo obezbjeđenje iz oblasti Veliki Brijeg—Karanovac u oblast Kraljica—Brezići.

Izvlačenje vršiti što brže i sačuvati tajnost radi prekidanja kontakta sa neprijateljem i radi naših daljih manevara.

d) bataljoni II dalmatinske koji se nalaze orijentisani prema [s.] Brezići, orijentisaće se prema D. Rakovcu u cilju izviđanja pravca Maglaja i komunikacije Maglaj—Doboj. Ti bataljoni će prikupiti podatke o posadi u Maglaju kao i o kretanju neprijatelja i saobraćaju na komunikaciji Doboj—Zenica. Bataljoni koji su orijentisani prema D. Rakovcu trudiće se da po svaku cijenu sačuvaju tajnost svoga boravka, gdje će se smjestiti u šumama oko Rakovca, zabranjujući svaki ulazak u Rakovac.

e) Hirurška ekipa će se povratiti kod srednje kolone (IV proleterske u Mićijevići).

f) Ovaj štab će se povući u oblast Gornje Brijesnice.

8. Prilikom likvidacije stanica posvetiti naročitu pažnju brzom rušenju stanica, dizanjima u vazduh skretnica, mostova i propusta. Naročito je važno dići u vazduh skretnice i uništiti rezervni skretnički materijal ako ga ima u stanicama. Porušiti vodovod ako ga ima i zapaliti sve zgrade na stanici. Plijen koji se nađe na stanicama evakuisaće svaka brigada na svom pravcu ili koristeći ratne zarobljenike, ili borce svojih jedinica. Sve ratne zarobljenike domobrane odvesti sa sobom — milicionare likvidirati ili pustiti prema podacima koje ćete dobiti o njima.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Mitar

(M.P.)

Komandant
Peko

BR. 94

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PETE NOU DIVIZIJE OD 17 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O UPUĆIVANJU MILORADA NOVOSELA NA SEKTOR SREZA VIŠOKOG I NJEGOVIH ZADACIMA NA TOME PODRUČJU¹

ŠTAB
V N.O UДАРNE DIVIZIJE
Br. sl.
Dne 17 VII 1943 god.

ŠTABU BATALJONA I KRAJ. NOU BRIGADE NA SEKTORU VIŠOKOG

Položaj

Na sektor sreza Višokog upućujemo druga Milorada Novosela, koji je ranije bio komandant Ozrenskog (kod Sarajeva) partizanskog odreda, sa 22 druga. Drug Milorad poznaje ljude i prilike u ovom srezu i ima uticaja. Njegov odred je ranije, do razbijanja od strane četnika, djelovao oko Višokog.

Zadatak druga Milorada je da na sektoru Višokog organizuje jedan odred, koji bi ostao na svome sektoru. Uslova za organizovanje odreda i za mobilizaciju boraca ima. Vaš je

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3—6, k. 781.

zadatak da druga Milorada u svemu pomognete. To znači: zajedničko učestvovanje u akcijama koje budete preduzimali dok ste na sadanjem zadatku, pomaganje već postojećeg organizovanog ljudstva u municiji i oružju (tj. pravilna raspodjela zaplijenjenog materijala), pomoć u narodu putem održavanja konferencija, stvaranja N-O. Objašnjavanje uopšte današnje situacije u svijetu i kod nas itd.

Sa drugom Miloradom organizujte dobru ob. službu.

Drug Milorad će preko Štaba vaše brigade da nama podnosi izvještaj o svome djelovanju.

Uz borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant

BR. 95

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 17 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE I PETE BRIGADE I ŠTABU PRNJAVORSKOG NOP ODREDA ZA POSIJEDANJE NOVIH POLOŽAJA I VEĆU AKTIVNOST NA MOBILIZACIJI LJUDSTVA ZA NARODNOOSLOBODILAČKU VOJSKU¹

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
O-P-Str. pov. br. 8
17 jula 1943 god.
Položaj
10⁵

**ŠTABOVIMA II I V KNOU BRIGADE I
ŠTABU PRNJAVORSKOG PO-a**

Položaj

U vezi novih zadataka² ove divizije izdaje se sljedeći raspored naših jedinica:

II KNOUB-a, po izbijanju V KNOUB-e na Glogovac, заузеће положаје на линији Rastuša—Ukrinica—Čečava.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/4, k. 865.

² Vidi dok. br. 86.

V KNOUB-a, po povratku svojih snaga, koje su otišle na zadatak sa drugom Rankom³, sa tri svoja bataljona zauzeće sljedeći raspored: Cer—Glogovac—Popovići (u svakom selu po jedan bataljon). Jedan bataljon od te brigade, zajedno sa PPO-om, ostaće na liniji Ljubić—Vijačani, sa zadatkom čišćenja ove prostorije od četnika i mobilizacije ljudstva za naše jedinice, uglavnom za odred. Ovaj raspored zauzeti istom onda kad se drug Ranko vrati i stigne u Glogovac.

Ove jedinice koje ostaju na ovome sektoru neka zajednički donose odluke o svim akcijama.

Štab divizije nalazi se u Kulašima.

Neka večeras jedna četa V KNOUB-e patrolira po Prnjavoru.

III četa II bataljona V KNOUB-e nalazi se sa ambulantom u Kremni, odmah im pošaljite naređenje gdje će se smjestiti.

Dopis⁴ od 16 ovog mj., kojeg nam je uputila II KNOUB-a primili smo, u kojem se pored ostalog kaže: „po pitanju mobilizacije još ništa nije učinjeno, već da će se početi tek u nedelju prilikom održavanja nekog zbora“. Čudi nas da ste tako neozbiljno shvatili jedno najvažnije pitanje vaše brigade. Ko jamči da će se uopšte taj zbor održati uslijed eventualnog pokreta neprijatelja, i u tom slučaju bi opet pitanje popunjavanja vaše jedinice ostalo neriješeno.

S tom praksom prekinite, najhitnije pristupite popunjavanju vaših jedinica, svakodnevnim radom po tom pitanju i dobivanju po mogućstvu dobrovoljno, ako ne tako, onda pozivom, uzimanje iz svih sela gdje se nalazite. Tamo gdje su sela (mjest) raspoloženi prema nama, tamo uzimajte više. Do kraja ovoga mjeseca podnijecete izvještaj šta ste učinili po tom pitanju⁵.

Po zauzimanju ovih položaja najhitnije izvijestite ovaj štab, nastojati da se bude u što češćoj vezi sa štabom divizije.

Šaljemo II KNOU brigadi 9 konja sa samarima i seljcima, da natovare za sebe žita, ukoliko je to nemoguće dobiti dobrovoljno, onda pristupiti pravilnoj rekviziciji, da se isti snabdiju, pošto su isti dali pola svoga karavana za prenos naših stvari za bolnicu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Žarko

Načelnik Štaba
Mirko

³ Narodni heroj Ranko Šipka, komandant Pete krajiške NOU brigade. Poginuo nesrećnim slučajem krajem 1944 god. na putu između Viteza i Travnika.

⁴ Vidi dok. br. 86.

⁵ Vidi dok. br. 159.

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE ISTOČNOBOSANSKE NOU BRIGADE OD 17 JULA 1943 GOD. NAČELNIKU VRHOVNOG ŠTABA NOV I PO JUGOSLAVIJE O RASPOREDU JEDINICA I DALJIM NAMJERAMA¹

ŠTAB
VI BOS. N.O.U. BRIG.
17-VII-1943 godine
u 21 čas

NAČELNIKU VRHOVNOG ŠTABA,
preko Štaba VII divizije N.O.V. Hrvatske

I

Naše jedinice su bile danas ovako raspoređene:
Jedan bataljon na prostoru Žeravice—Ponjerka.
Jedan bataljon sa bolnicom u šumama pored s. Rubinića.
Bataljon sa prostora Žeravice—Ponjerka slao je jutros patrole u četiri pravca, i to:

1. Jednu patrolu putem Ponjerka—Klještani (prilog: 2 izvještaja te patrole)

2. Tri patrole od Ponjerke preko Riječice za Grabovicu, za Milan Planinu i za Podkozlovaču. Patrole se još nisu vratile.

Kao što se vidi iz izvještaja patrole od Klještana neprijatelj je napustio Grabovicu i uglavnom otišao za Vlasenicu, a prema jednom sinočnjem izvještaju koji smo dobili od naših prednjih odjeljenja što su se pripucavala kod Klještana dobar dio neprijateljskih snaga otišao je za Kladanj². Ta naša puškomitraljeska odjeljenja kod Klještana ubila su sinoć tri neprijateljska vojnika i nekoliko ih ranili.

Prema neprovjerenim podacima (pričanje seljaka) nalazi se u Podkozlovači nepoznat broj ustaša, ali ne mnogo. Kada se naša patrola vrati sa tog pravca, vidjećemo da li je to tačno.

II

Naše namjere:

Večeras upućujemo jedan bataljon na liniju Klještani—Grabovica, a zorom se prebacujemo iz ovih šuma sa bolnicom

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 45—1, k. 9 A.

² U to vrijeme u Kladnju su se nalazili dijelovi njemačke SS divizije „Princ Eugen“. Vidi dok. br. 217.

i drugim bataljonom na prostorije Žeravice—Ponjerka, odakle ćemo prema razvoju situacije produžiti za Šekoviće³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab

Politički komesar
Đoko Vujošević

Komandant
Miloš Zekić

BR. 97

**OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA PRVOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA OD 18 JULA 1943 GOD. OBLASNOM KOMITETU
KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU I ŠTABU DRUGOG KOR-
PUSA O OBRAZOVANJU OPERATIVNE GRUPE¹**

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Br. 71
18.VII.1943 g.
Položaj

OBLASNOM KOMITETU KPJ ZA BOS.[ANSKU] KRAJINU
I ŠTABU II BOS. KORPUSA

na položaju

18.VII.43 g. primio sam sljedeće naređenje Vrhovnog ko-
mandanta.

1. „Kosta² neka ostane privremeno tamo. U sastav I Bos.
korpusa ulazi XII divizija³.”

2. I i II⁴ divizija sa ostalim jedinicama u Centralnoj i
Istočnoj Bosni obrazuju jednu operativnu grupu, kojom ruko-
vodi privremeni Štab sastavljen od članova V.Š. i C.K. Crnog⁵,
Lole⁶, Vlade⁷ i Arse⁸. Ova grupa ima zadatak da objedini

³ Vidi dok. br. 126.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi
Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1—3, k. 407 A.

² Nad

³ Vidi dok. br. 106.

⁴ Odnosi se na Prvu i Drugu proletersku diviziju.

⁵ Sreten Žujović

⁶ Narodni heroj Ivo Ribar-Lola. Poginuo 27 novembra 1943 god. na
Glamočkom Polju.

⁷ Popović

⁸ Jovanović

dejstvo u Istočnoj i Centralnoj Bosni, Srbiji, Vojvodini, Crnoj Gori i Hercegovini.

TITO“

Prema gornjem naređenju preuzeo sam komandu nad XII divizijom danom potpisa ovog naređenja.

Prednje vam se dostavlja radi znanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Komandant

BR. 98

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 18 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O
BORBAMA OKO BOSANSKOG PETROVCA, KLJUČA I
BUSOVAČE¹**

DEPEŠA ZA VRHOVNI ŠTAB NOV I POJ
preko G.Š.H.

1. Jedinice VIII brigade uništile su kod B.[os.] Petrovca 4 neprijateljska kamiona, 40 vojnika mrtvih i više ranjenih. Zaplijenjeno 5 kola sa konjima, 1500 kg brašna, 20 pušaka, municije i druge spremne.

2. Kupreško-janjski odred uništio je kod Kupresa dva ustaška kamiona i 17 ustaša. Zaplijenjeno 3500 kg soli, 20 odijela i druge robe. Isti odred razbio je pljačkašku kolonu legionara koja je bila opljačkala stoku sa Janja. Neprijatelj je imao 30 mrtvih i ranjenih vojnika a stoka povraćena narodu.

3. Travnički odred i dijelovi IX brigade protjerali su neprijateljsku posadu iz Busovače i tom prilikom zarobili 1 vagon kukuruza koji je podijeljen siromašnom narodu.

4. Dijelovi naše IV divizije ušli su prošlu noć u Ključ. Borbe se nastavljaju na Ključkom sektoru. Dosad je zarobljeno 70 neprijateljskih vojnika, jedan oficir, 50 konja, 80 pušaka i drugog oružja, onesposobljena 1 haubica, zaplijenjeno šećera, duvana i žita. Neprijatelj je imao velike gubitke u mrtvim i ranjenim.

Položaj, 18 jula 1943 god.

Komandant
S. Rodić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 9/1—5, k. 456.

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 18 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI NA POLOŽAJIMA JEDINICA¹

ŠTAB

VII DIVIZIJE N.O.V.

18-VII-1943 god. u 10 čas. i 30 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

1) Bataljoni naših brigada zauzeli su predviđeni raspored u toku dana 17-og ov.mj. i noći 17/18².

2) U toku jučerašnjeg dana dobili smo sledeće izveštaje o rezultatu izveštaja naših brigada: VII brigada — bataljon sa severnog dela s. Drapnića izviđao je u pravcu s. Petrović. Isti bataljon izvestio je da na tome pravcu nema nikakvih neprijateljskih delova.

VIII brigada podnela je izveštaj da na njenom sektoru nema nikakvih promena. Detaljan izveštaj o rezultatu izviđanja svojih daljnjih patrola nije još podnela³.

3) Veza sa VII Krajiškom brigadom nije još uhvaćena jer se patrole upućene u tome pravcu nisu još vratile⁴.

4) Naš štab nalazi se na istom mestu gde se i juče nalazio. Mesta nismo promenili iz razloga što se u našoj blizini nalazi materijal poslan od Saveznika, kome je potrebno izvesno osiguranje.

Naše bolesnike i ranjenike smestili smo u šumu istočno od zaselka D. Drapnići.

S. F. — S. N.

Za štab
komandant
P. Jakšić

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom, nalazi se u arhiv Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 41/2, k. 812.

² O rasporedu jedinica vidi u dok. br. 109 i 110.

³ Vidi dok. br. 109.

⁴ Vidi dok. br. 100.

BR. 100

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 18 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O IZGUBLJENOJ VEZI SA SEDMOM KRAJIŠKOM
BRIGADOM¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.

18-VII-1943 god. u 15 čas. i 45 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Naša VII brigada izvestila nas je:

1) Patrole koje su išle u pravcu s. G. i D. Babina izveštavaju da na toj prostorijski nije VII Krajiška brigada. Po pričanju civila ista brigada krenula je u pravcu s. Sokolovići —s. Prušići (Višegrad) još u toku jučerašnjeg dana. Neprijatelja na tome pravcu nema, sve do Sokolca (po dokazu civila).

2) Patrole upućene u pravcu s. Knežine izvestile su da na tome pravcu nema neprijatelja sve do Sokolca. 11-og ov.mj. kroz Knežinu je prošla jedna neprijateljska patrola od 30 vojnika i posle toga neprijatelj nije više dolazio u selo. Prilikom nailaska patrole u s. Knežinu iz sela je pobeglo par naoružanih četnika. Inače narod beži pred našim patrolama i u selu su zatekli samo žene i decu.

S. F. — S. N.

Za štab
komandant
P. Jakšić

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 43/2, k. 812.

² Odnosi se na pokret Sedme krajiške NOU brigade koja je otišla u sastav Prve proleterske divizije.

BR. 101

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 18
JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA FOR-
MIRANJE OPERATIVNE GRUPE IZMEĐU RIJEKE VRBA-
SA I VRBANJE¹**

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
Br. 6/43
18 jula 1943 god.
Položaj

ŠTABU XII KNOU BRIGADE,
ŠTABU BANJALUČKOG PO-a I
ŠTABU IV BATALJONA II KNOUB-e

Položaj

Od jedinica XII KNOU brigade, Banjalučkog PO-a i IV bataljona formira se operativna grupa pod direktnom komandom načelnika štaba ove Divizije druga Mirka Pekića. Ova grupa će operisati na sektoru između Vrbasa i Vrbanje. Vaš zadatak, i pored zaštite bolnice ove Divizije, dobićete usmeno od načelnika štaba ove Divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Žarko²

Načelnik štaba

Komandant
Šoša³

¹ Original. pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4/4, k. 865.

² Zgonjanin

³ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša. Poginuo 1944 god. u napadu jedinica NOV na Travnik kao komandant divizije.

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 18
JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE I PETE BRIGADE I ŠTA-
BU PRNJAVORSKOG NOP ODREDA ZA FORMIRANJE
KOMANDE MJESTA U PRNJAVORU I POZIV NA SAVJE-
TOVANJE KOJE ĆE SE ODRŽATI U DIVIZIJI¹**

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
O-P-Str.pov.br.Sl.
18 jula 1943 god.
Položaj
18 h

**ŠTABOVIMA II I V KNOU BRIGADE I
ŠTABU PRNJAVORSKOG PO-a**

Položaj

Štab V KNOU brigade narediće bataljonu, koji treba u smislu naredbe od 17 jula² ovoga štaba ostati u sadejstvu sa snagama PPO-a, da primi pored ostalih zadataka predviđenih tom naredbom i zadatak vršenja dužnosti privremene komande mjesta Prnjavor, s time da jedan član štaba toga bataljona bude vršilac dužnosti komandanta mjesta, i istu primi od dosadašnjeg komandanta mjesta druga Rade Čekića.

Ovom naredbom ovlašćuje se štab bataljona V KNOUB-e, koji ostaje u sadejstvu sa PPO-om, da u akcijama vojne prirode, koje vrši zajedno sa PPO-om, kao i opštim rasporedom snaga te grupe, kao naredbodavni štab, čija naređenja štab PPO ima da izvrši.

Izvjestava se štab V KNOUB-e da su zadržani u sprovodu ranjenika kuriri toga štaba Đurđević Milutin, Kolar Stevo, Mijić Stojan, Fuštar Milan, pošto se među ranjenicima nalazi i težih ranjenika koje treba transportovati na nosilima, i nosioce (seljake) trebaće tražiti patrolama, to će uglavnom oni vršiti, pošto desetina ovoga štaba koja ide za osiguranje karavana je nedovoljna za sve te poslove, a niti drug referent saniteta V KNOUB-e nije ušao dovoljno savjesno po pitanju transporta svojih ranjenika u bolnicu, jer se pobrinuo samo za transport ranjenika do štaba divizije, dokle samo mogu ići kola.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1—1/I, k. 869.

² Vidi dok. br. 95.

Štab II i V KNOUB-e i štab PPO-a, doći će sutra (19 ovog mj.) u 9 časova u ovaj štab — Kulaši — sa 15 dnevnim izvještajima o akcijama i promjenama brojnog stanja. Kako se ovo dešava već po drugi put da izvještaji o akcijama za-kašnjavaju, uza sve naše ranije opomene, preduzećemo odgo-varajuće mjere ukoliko se to bude ubuduće ponavljalo. — Isto tako naređenje ovoga štaba, po upućivanju na kurs iz PPO-a, koji će se održati u Šipragama, nije izvršeno do ovoga časa. Ima hitno da se upute traženi drugovi.

Štab II KNOUB-e izvijestiće svoj IV bataljon, da će pot-padati pod direktnu komandu ovoga štaba u operativnoj grupi³ sa XII i BPO-om. Ovo privremeno izdvajanje bataljona iz brigade razumijeva se samo u smislu vojnih operacija. Pre-ostali dio karavana ima još u toku ove noći da stigne u Čečavu.

Znaci za 22-VII 43 — Partizani — Podgorica⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Žarko⁵

Načelnik Štaba,

Komandant
Šoša⁶

Drugovi⁷, šaljemo vam još 5 košulja. Novac koji je pro-nađen u II B. uputićete sav u ovaj štab, pošto će se isti sa našim novcem upotrebiti za isplatu oštećenih (siromašnijih i oštećenih privatnika požarom). U tom cilju naredićete koman-dantu mjesta da sve oštećene sa bilježnikom Mustapom i dru-gom Radom Bašićem pozovu na sastanak sutra poslije podne u gostionu Žižan, gdje će komesar ove divizije izvršiti direktnu isplatu i reviziju svih naših priznanica.

Nađite jedan dobar sat za druga komandanta i pošaljite.

³ Vidi dok. br. 101.

⁴ Ova rečenica na originalu dopisana je plavim mastilom, ćirilicom.

⁵ Zgonjanin

⁶ Josip Mažar

⁷ U nastavku tekst je dopisan plavim mastilom, latinicom.

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 18 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PO- KRET NA PROSTORIJU MISLOVO—MANDRE—ŽEPA¹

ŠTAB
I PROLETERSKE BRIGADE
18-VII-1943 g.
Br. 510

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1) Danas, 18 ov.m. u 17 časova, sve jedinice ove brigade izvršice pokret sa ove teritorije i to:

a) desna kolona — II bataljon — pravcem Podžeplje—Plane—Kućurine—Jasenovac—Surđuk—Međeđak—Mislovo;

b) srednja kolona — I bataljon — pravcem Batura—s. Brložnik—s. Kamenica—Borovac—s. Mandre;

c) leva kolona — III i VI bataljon — bolnice, brdski top, hirurška ekipa, triažna stanica i intendantura — pravcem: Završlje—Brazda—s. Javor—s. Purtići—s. Žepa.

1) Večeras će jedinice izvršiti pokret do linije: desna kolona do Kućurine, srednja do Kamenice, leva do Purtića. Za vreme noći desna kolona upućivaće obezbeđenja u pravcu Mislovo i Han Pijeska, srednja kolona u pravcu s. Mandre, a leva u pravcu Žepa i Krušev Dola. Jedan bataljon leve kolone ne zaustavljajući se u s. Purtići produžiće odmah za s. Žepa da pročisti teren u koliko bude neprijatelja i obezbedi slobodan dolazak neboračkim jedinicama iz sastava kolone, dok će sledeći bataljon (III) ostati kod bolnica i ostalih delova i biti im obezbeđenje u toku noći.

2) Pokret do krajnje određene linije kolonama sa prostorijske Kućurine—Kamenica—Purtići izvršiti izjutra 19 ov.m. najkasnije u dva časa, tako da se na određenu prostoriju stigne u svanuće. Uopšte ovim pokretima se želi održati u odnosu na neprijatelja tajnost — na avijaciju.

Sa prostorijske Mislovo—Mandre—Žepa razviti najveću patrolnu aktivnost i to: desna kolona u pravcu Sokolovića i Han Pijeska, srednja u pravcu Godomilje—Šetići, leva u pravcu Ergele Borike i u pravcu Štapa² ka Drini.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 43/2, k. 709.

² Slap

IV bataljon krenuće večeras jednovremeno sa ostalim bataljonima do Kupusna—Javornik, gde će se zadržati do daljeg naređenja. Zadatak bataljona je da zatvara pravac od Štedre, u koliko bi se neprijatelj pojavio sa te strane. Ovaj bataljon će na livadi kod Kupusna spremati drva za paljenje vatre ukoliko večeras naiđu saveznički avioni. Pretpostavlja se da će sinoćnu pošiljku večeras doturiti. Sav materijal ukoliko bude bačen bataljon će skupiti i o tome izvestiti štab brigade radi slanja konja za materijal.

Sutra, 19 ov.m., u noći, Saveznici treba da nam spuste drugu po redu pošiljku. Ovu pošiljku treba da nam spuste u s. Mandre. U tom cilju će I bataljon spremati drva za oko 12 vatri, no ne raspoređivati ih dok se ne dobije naređenje o tačnom broju vatri i rasporedu. Bataljoni će čuvati u tajnosti mesta kao i broj vatri, koji će služiti za spuštanje materijala.

Štab brigade i divizije kretaće se sa srednjom kolonom (I bat.) gde slati izveštaje, kao i patrole za vezu odmah po dolasku na određeno mesto.

Pošto intendantura ima mogućnosti da organizuje opančarsku radionicu, jer ima materijala, svaki bataljon će uputiti po jednog opančara u intendanturu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab brigade

Politički komesar
Plavi

V.D. Komandant
Miloje

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD
18 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JU-
GOSLAVIJE O BORBAMA VOĐENIM NA ŽELJEZNIČKOJ
PRUZI SARAJEVO — VIŠEGRAD¹**

18-VII-1943 godine
u 18 časova
Položaj

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Shodno postojećem naređenju I Proleterske divizije, naše jedinice dostigle su prostoriju južno od pruge Sarajevo—Višegrad.

Pri prelazu pomenute pruge izvršili smo akciju na neprijateljska uporišta Praču, Podgrab i Sjetlinu². Ovom prilikom naše jedinice zauzele su Podgrab i Sjetlinu, dok su one koje su napadale Praču ovladale sa gradom — sem pancirnog voza i nekoliko spoljnih uporišta. Prije potpune likvidacije iz Prače smo se povukli.

Željezničku prugu prekinuli smo na pet mjesta i srušili jedan željeznički most, dok je drugi zbog male količine eksploziva upola onеспособljen za upotrebu. Ni do sada neprijateljski vozovi nisu proradili, a sa pancirima i sa istoka i sa zapada neprijatelj je reagirao u toku istog dana. Posle toga prugu smo napustili.

Zarobili smo 21 domobrana, ustašu i žandara i jednog poručnika ljekara, a zaplijenili 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, oko 30 pušaka, sanitetskog materijala i ostale spremne. Zbog dana Praču nismo mogli evakuisati.

U borbi na Sjetlini žandari su davali uporni otpor iz kasarne zbog čega su naši borci bili prisiljeni da se penju na krov i zapale kuću,... U pomenutoj kući izgorjela su 2 puškomitraljeza sa municijom i puškama.

Nemamo veze sa drugom Kočom i Marjancem, niti sa drugima.

Do daljeg naređenja koga od vas očekujemo operisaćemo na ovome sektoru.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Voino-istoriskog instituta pod reg. br. 46/1, k. 9 A.

² Vidi dok. br. 255.

Zaplijenili smo ispravnu radio stanicu, ali nemamo radio telegrafiste niti radio-vremena za vezu. Šifru Kočinu³ imamo. Ova radio stanica novog je tipa (od 1941). U jednom je komadu i prijemnik i predajnik.

Saznali smo da su četnici vodili borbu protiv milicije na Previli, Ustikolini i Jabuci. Izgleda da ih je milicija odbila.

Neprovjereni podaci govore da u Kalinoviku i Foči nema jačih snaga neprijateljskih, već ova mjesta jačim dijelom drži milicija uz pomoć žandara i legije.

Molimo da nam hitno odgovorite po ovom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

Politkomesar
Simo⁴

Komandant
Karanović⁵

BR. 105

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 18
JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA ČIŠĆE-
NJE TERENA OD NEPRIJATELJA NA SEKTORU
ČUKOVAC—VAGANI¹**

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
STR. POV. OP. BROJ 12/43
dana 18 jula 1943 god.

ŠTABOVIMA I, II, III BATALJONA, PRATEĆEM VODU I
REFERENTU SANITETA OVE BRIGADE

Položaj

Štab ove Brigade donio je odluku da se sektor Čukovac i Vagani pretrese i očisti od četničkih bandi.

Na osnovu prednjeg naređujemo:

Snage I bataljona u jačini od jedne čete krenuće pravcem Živinice, cestom Skender—K. Varoš, ispod čuke 1004, odakle je prošli put top otvarao vatru na Nijemce, baciti se u lijevo od Viševice i zaposjesti položaje, Jakotina, iznad Zubovića, prema Previlama. Izvršiti osiguranje sa desne strane od K.

¹ U originalu riječ je dopisana plavim mastilom, ćirilicom.

⁴ Sima Tadić

⁵ Nikola

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4/10, k. 875.

Varoši, u slučaju pokreta neprijatelja iz istog. Sutra, na dan 19 ov.mj., ostati na pomenutim položajima do daljeg naređenja².

Snage II bataljona krenuće preko Gradina—Koćino Brdo kroz Zuboviće preko Debelog Brda i Jakotine—Klenova Vrela—Čukovac i Varjače, pretresti okolni sektor i zadržati se na pomenutim položajima u toku 19 ov.mj. Da bi II bataljon izvršio ovaj zadatak potrebno je da jednom četom nastupa ispod same Čemernice i da zaposjedne položaje — prolaz između Tisovca i Osmače, iznad Čukovca.

Snage III bataljona u jačini od jedne čete krenuće preko Otlovića Čemernicom do Vidova Vrela i zaposjesti prelaz Agino Selo—Čukovac i ostati na položaju do daljeg naređenja. Ostale snage III bataljona ostaće u selu Kostićima radi kontrole okolnih sela i sektora i radi obezbjeđenja štaba Brigade i bolnice.

Prateći vod izvršiće pokret do položaja Čelići, gdje se sada nalazi I bataljon, zaposjesti pomenute položaje i ukoliko neprijatelj na gore navedenim sektorima da jači otpor, top odatle ima dobru preglednost, i tući će neprijateljske položaje.

II bataljon ima da ostavi uz top jedan teški mitraljez na položajima Čelići.

Štab Brigade i brigadna ambulanta ostaće i dalje na položajima gdje se i sada nalaze.

I i III bataljon izvršiće pokret danas 18 ov.mj. u 21 čas, a II bataljon u 23 časa u predviđenim pravcima.

Prateći vod ima da bude u 23 časa na naprijed predviđenim položajima.

Komandant Brigade nalaziće se pri štabu II bataljona.

Ponovo se skreće pažnja i opominju se drugarski štabovi bataljona da se komandni kadar četa upozna sa zadacima jedinica i da se skrene ponovna pažnja na vojničko nastupanje i opreznost pri pokretima, prilazima, izviđanjem, podvlačenjem i samom napadu na položaj gdje se nalazi četnička banda.

Poznato nam je da se samo naglim prodorom, bočnim obuhvatima, iznenadnim prepadima može banda da hvata, razbija i uništava, i najstriktnije se pridržavati naprijed pomenutih načina u pogledu uništavanja bande.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR
Radoš

KOMANDANT
Mečava

² Vidi dok. br. 121 i 170.

BR. 106

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 19 JULA 1943 GOD. ŠTABU DVANAESTE DIVI-
ZIJE O ULASKU DIVIZIJE U SASTAV PRVOG KORPUSA¹**

ŠTAB I BOS. NOU KORPUSA

PREPIS

Broj 72/43

Dana 19 jula 1943 god.

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj.

Prema naređenju Vrhovnog štaba od 16 ov. mj. t. g.,² vaša divizija ulazi u sastav I Bos. NOU korpusa.

U vezi gornjeg naređenja, od dana potpisivanja gornjeg naređenja vaša divizija ulazi u sastav I Bos. NOU korpusa.

SMRT FASIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant

Kosta s.r.

ŠTAB XII NOU DIVIZIJE

Broj 8/43

dana 19 jula 1943 god.

Štabovima II, V i XII NOU brigade, Štabu BPO i PPO
upravi bolnice ove divizije,

dostavlja se prednje naređenje radi znanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU.

POLITKOMESAR

Žarko³ s.r.

KOMANDANT

Šoša s.r.

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/5, k. 875.

² Vidi dok. br. 97.

³ Zgonjanin

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
Broj sl.
dana 1 avgusta 1943 g.

ŠTABOVIMA I, II I III BATALJONA, PRATEĆEM VODU I
REFERENTU SANITETA OVE BRIGADE

Dostavlja vam se prednje naređenje znanja radi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab, sekretar
Pejo

BR. 107

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 19 JULA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV
HRVATSKE O SITUACIJI U CENTRALNOJ BOSNI¹**

ŠTAB
II BOSANSKOG KORPUSA
Br. 70
Dne 19. VII. 1943 g.

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. HRVATSKE

Položaj

Radio vezu nismo mogli sa vama uspostaviti. Izgleda da je radio stanica koja se nalazi kod nas neispravna. I dalje ćemo tražiti vezu u određeno vrijeme.

Molimo vas da javite V.Š. da bi bilo potrebno da nam preko vas pošalju vrijeme, talas i drugo potrebno za vezu sa njima.

Glavnina četničkih snaga Kninske Krajine nalazi se usmjerena na Grahovsko—Livanjsko Polje. Mi ćemo ovih dana imati dve brigade na tome sektoru za čišćenje bande.²

I dalje se osjeća pomjeranje neprijateljskih snaga iz Crne Gore i Hercegovine, preko našeg terena, prema sjeveru i sjeverozapadu.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10/1—5, k. 456.

² Vidi dok. br. 1 i 2.

Dijelovi naše IV divizije prošlu noć ušli su u Ključ. Borbe se i dalje vode jer neprijatelj dovlači nove snage sa kojima želi ponovno ovladati sa gradom jer se ovaj nalazi na jednoj od glavnih komunikacija sa kojima Nijemci prebacuju svoje trupe sa juga na sjeverozapad. Prema prvim izvještajima naše su jedinice zarobile 70 neprijateljskih vojnika i jednog oficira, 50 konja, 80 pušaka, šećera, duvana i druge spremne³.

Pored depeše⁴ koju smo ranije ostavili kod vas za V.Š. dostavljamo vam u prilogu još jednu depešu i molimo vas da je uputite radio vezom za V.Š. jer mi još nismo uspostavili vezu.

Kad smo bili kod vas, govorili smo vam o drugovima Bosancima koji se nalaze u vašem Slavanskom korpusu a koji bi nam u nedostatku kadra bili neophodni, pogotovo kad su ti drugovi iz krajeva u koje treba prodirati. Vi ste se tada složili da ćete te drugove staviti nama na raspoloženje, samo vam mi nismo ostavili njihova imena što sad činimo: *Zdenko Ružić* radi u agitpropu Psunjskog područja. *Mikado* radi u agitpropu Papučkog područja. Dva medicinara Bosanca iz Bos. Broda koji rade u bolnici br. 3, imena im ne znamo. I drug *Marko* (Banjalučanin) koji se nalazi u Karlovačkom području.

U posljednjih nekoliko dana četnici koji su došli od Knina i Cetine i domaći opljačkali su i popalili nekoliko sela u Livanjskom Polju, osim toga počinili su mnoge druge zločine, silovanja i otsijecanja glava nekim drugaricama. Ovi su četnici ovladali Cetinskom dolinom, sad nastoje da ovladaju sa Livanjskim Poljem a poslije da preko glamočkih sela dođu u vezu sa četnicima Drenovića⁵ i Radića⁶.

Mi ćemo nastojati da odvojimo neke snage i za taj sektor, samo smo mišljenja da bi Dalmatinska grupa glavni dio svojih udarnih snaga trebala orijentisati u Cetinsku dolinu povezujući se sa našim snagama na Dinari u cilju stezanja obruča oko kninskog kraja, odakle glavna reakcija dolazi.

Naša grupa⁷ koja je bila stavljena drugu Arsi privremeno na raspoloženje otišla je sa drugom Arsom u Istočnu Bosnu i sada smo ostali nepredviđeno okrnjeni za te snage sa priлично razređenim snagama na dosta velikoj prostoriji.

³ Vidi dok. br. 112 i 162.

⁴ Vidi dok. br. 98.

⁵ Uroš Drenović, četnički komandant. Poginuo 1944 god. na njemačkom tenku kod Čadavice prilikom bombardovanja njemačke kolone od strane savezničkih aviona.

⁶ Rade Radić, komandant četnika u centralnoj Bosni. Na procesu Draži Mihailoviću 1946 god. osuđen na smrt.

⁷ Odnosi se na Petu NOU diviziju.

Od glavnine naših proleterskih snaga jedan dio crnogorskih jedinica⁸ otišao je u Crnu Goru a X hercegovačka brigada u Hercegovinu. I neki dalmatinski manji dijelovi nisu prešli u Istočnu Bosnu te će se vjerovatno prebaciti u Dalmaciju.

Uz drugarski i borebni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

K o m a n d a n t
S. Rodić

BR. 108

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 19 JULA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA NA-
PAD NA ČETNIČKE JEDINICE NA SJEVERNIM PADI-
NAMA OZREN PLANINE¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
19 jula 1943 god.
u 14 časova

DOPUNA ZAPOVIJESTI
od 18 jula 1943 god. u 21 čas

Prema posljednjim prikupljenim podacima — dobijenim od brigada glavnina snaga četničkih odreda nalazi se na prostorijski Velika Ostravica—Boljanić, a manje snage se nalaze na Bojištu i Kameničkom Visu. U vezi ovih podataka č nimo sljedeću dopunu u zapovijesti od 18 ov.mj²:

1. Druga proleterska brigada će upotrijebiti svega dva bataljona u cilju likvidacije Kakmuža a druga dva bataljona će, pravcem Japiska Kota—Bornata Kota—k. 365—Mihaljevci, pojaviti se neprijatelju u leđa preko sela Stepanovići i Lazarevići izbjajući na Ilijino Brdo (k. 260).

Ovi bataljoni će, hvatajući vezu sa bataljonima IV proleterske brigade na prostorijski Bezeno zajedno sa njima produžiti dalje ka Boljaniću n'zvodno Sprečom u cilju nanošenja

⁸ Odnosi se na dijelove Pete crnogorske NOU brigade.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4—1/II, k. 738.

² Redakcija ne raspolaže pomenutom zapoviješću.

što većih gubitaka četničkim bandama koje budu bježale sa pravca Velika i Mala Ostravica.

2. Četvrta proleterska brigada će pojačati front prema Ostravici, a u sadejstvu sa dva bataljona II proleterske brigade zadaće neprijatelju glavni udarac bočno preko Bojišta, Kameničkog Visa, Velikog Selišta u pravcu Boljanića.

3. Prva dalmatinska i bataljoni II dalmatinske pored ranije dobijenih zadataka imaju za zadatak likvidaciju Malog Gostilja i Gostilja, no osnovni zadatak je što prije izbiti na prostor Boljanić—k. 154, u cilju izbijanja neprijatelju sa te strane za leđa i prekidanja komunikacije kod Boljanića. I dalmatinska i njoj pridodati bataljoni moraju raditi brzo u cilju sprečavanja izvlačenja neprijateljskih snaga u pravcu Preslice, jer navodno tamo ima okupatorskih snaga, koje su izašle iz Doboja, te će neprijatelj pokušati (četnici) da se nasloni na okupatora po starom običaju. Tu postoji vjerovatnoće i mogućnosti da se neprijatelju nanese veliki gubitci samo ako se radi u duhu naše zapovijesti i ako se brzo radi.

4. Drugoj proleterskoj brigadi ostavljamo punu inicijativu u odnosu na dejstvo prema Gračanici, gdje navodno ima između 150 do 200 milicionera slabo naoružanih i slabog morala. U slučaju zauzimanja Gračanice za izvlačenje plijena iskoristiti građane i građanke varošice Gračanice. Poslije likvidacije Gračanice brigada bi u tom slučaju izvršila brzo prebacivanje na prostoriji označenoj zapoviješću od 18 ov.mj., gdje bi i plijen prebacila.

5. **Borbeni znaci** za 21 na 22 jula 1943 god. **Ponos**
— **Pirot**
22 na 23 —" — **Narod — Sloga**

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Za Štab divizije
komandant
Peko

BR. 109

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 19 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI NA POLOŽAJU JEDINICA¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
19.VII.1943 god. u 0 čas i 15 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Od naše VIII brigade dobili smo sledeći izveštaj:

1) Patrola upućena u pravcu s. Petrovića izveštena da je jutros bila u s. Petrovićima jedna neprijateljska patrola od 5 vojnika. Kasnije je stigla jedna jača kolona od 140—160 vojnika, koja je svojim čelom izbila na prugu Han Pijesak — Olovo². Ista patrola izveštena da se neki neprijateljski delovi nalaze u s. Gurdićima.

2) Iz s. Gornje Babine javio nam se jedan bataljon VI bosanske brigade koji traži vezu sa svojom brigadom. Isti bataljon bio je na teritoriji s. Ponjerka³—Milan Planina i dolaskom neprijatelja u s. Žeravice isti bataljon izgubio je vezu sa štabom svoje brigade koji se nalazio negde oko s. Ruhovića⁴. Mi smo istome bataljonu u s. G. Babine javili gde mu se nalaze ostali delovi njegove brigade, a isto tako izvestićemo i štab VI bosanske brigade za njihov bataljon u s. G. Babine.

3) Našoj VIII brigadi naredili smo da pojača opreznost na pravcu s. Petrovići, a da neprijatelja iz s. Gurdića ima da protera.

S. F. — S. N.

Za štab
komandant
P. Jakšić

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/3, k. 812.

² Vidi dok. br. 209.

³ Vidi dok. br. 96.

⁴ Vjerovatno selo Rubinići.

BR. 110

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 19 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI NA SEKTORU ŽERAVICE—KNEŽINE¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
19-VII-1943 god. u 9 čas. i 30 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Naša VII brigada izvestila nas je:

1) Dve čete koje su bile upućene u pravcu s. Žeravica da likvidiraju neprijatelja nisu na njega tamo naišle. Neprijatelj u jačini od 60 legionara otstupio je u pravcu Kladnja.

2) Postoji verovatnoća da je ovo ista grupa koja se pojavila i u s. Petrovići.

3) Patrole iz pravca s. D. Babina i s. Knežina javljaju da na tim pravcima nema neprijatelja sem manjih četničkih i milicionarskih grupa.

S. F. — S. N.

Za štab
načelnik
Mil. Pavlović

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 44/2, k. 812.

BR. 111

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME NOU BRIGADE OD 19 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI NA SEKTORU BRIGADE¹**

ŠTAB
VIII BRIG. VII DIV. N.O.V.H.
19.VII.1943.
16.10^h

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O. JUGOSLAVIJE

1.) Izvještaji koje smo primili od bataljona do 16^h ne govore o nekoj daljnjoj aktivnosti neprijatelja. — Izviđanje se vrši i dalje. Bojne patrole koje su dobile u zadatak da točno provjere snagu neprijatelja, njegov pravac kretanja, te da li su to ustaše, domobrani ili Njemci još se do sada nisu povratile sa izvještajem. — Čim stignu mi ćemo Vas izvijestiti o svemu².

2.) Po dobivenim izvještajima moglo bi se zaključiti da se tu ne radi o nekim ofanzivnim namjerama nepr. i da to nisu jače snage. Moglo bi se vjerovati da su to neki dijelovi za izviđanje i da nepr. obezbjeđuje i zauzima prvobitne svoje položaje. — I pored ovih pretpostavki, na položajima naših bataljona vlada i dalje budnost i pripravnost za borbu. —

S. F. — S. N.

Komesar
otsutan

Komandant
Stanko Bjelajac

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod reg. br. 3959.

² Vidi dok. br. 114.

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE DIVIZIJE OD 20 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O OSLOBOĐENJU KLJUČA¹

ŠTAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
— 2 BOS. KORPUSA —

Br. 277/43
20.VII 1943 g.

ŠTABU II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Noću između 17 i 18 o.m. izvršena je akcija na neprijateljsko uporište Ključ², koji je branilo 700—800 neprijateljskih vojnika, od strane snaga ove Divizije. U ovoj akciji učestvovala je VIII Krajiška brigada, dva bataljona Ribničkog odreda, jedan bataljon VI brigade. Borba je vođena od 12 noću do 4 sata ujutru, grad je zauzet i spoljna uporišta bila su očišćena sem uporišta Tomaševića Grada i Lubice. Posle četvorosatne borbe naše snage morale su se povući zbog velikog pritiska od strane neprijateljske vatre iz automatskih oruđa i minobacača, kada su naše snage počele trpiti velike gubitke. U samom gradu se moglo zadržati ali s obzirom na neprijateljsku avijaciju koja je istoga dana intervenisala, beskorisno bi bilo zadržavati se u gradu iz razloga što bi neprijatelj bombardovao grad i nanio bi nam velike žrtve. Isto tako nijesmo se mogli zadržati na periferiji grada iz razloga što je neprijatelj držao sjeveroistočno dva dominirajuća položaja sa kojih je tukao jakom minobacačkom i mitraljeskom vatom, a koja se uporišta nijesu mogla likvidirati bez teškog oruđa.

U ovoj akciji zarobljeno je 108 domobrana i 1 zastavnik, poginulo preko 100 neprijateljskih vojnika i oficira, kao i 2 njemačka oficira, koji su se nalazili u Ključu kao instruktori.

Zaplijenjeno je 87 pušaka, 1 njemački laki mitraljez, 2 strojnice, 3 durbina, oko 50 kg šećera, 500 komada šibica, 50 kg soli, oko 25.000 komada cigareta, 30—40 konja i još nekih stvari o kojima nema još tačnih podataka.

Na našoj strani gubici 16 mrtvih i 35 ranjenih. Od ranjenih većina je sa lakšim ozljedama.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Voino-istoriskog instituta pod reg. br. 11/1—5, k. 456.

² Vidi dok.br. 98, 107, 154, 162, 209 i 258.

Sem gore navedenog bilo je zarobljeno još preko 50 domobrana i oficira, 4 haubice, 100 pušaka, magacin sa vojničkim odijelom i ostalom spremom, tj. cio imetak pomenutog garnizona, ali pošto IV bataljon VIII brigade nije izvršio svoj zadatak u potpunosti, te je protjerani neprijatelj sa uporišta Šarića Brdo pobjegao i udario u leđa bataljonima Ribničkog odreda, tako da je pomagao svojom vatrom neprijatelju koji je držao uporište Tomaševića Grad i Lubice.

Pored gore navedenog uzroka da akcija u potpunosti nije uspjela uzrok je i taj što su morali postaviti priličan broj snaga u zasjedi prema Bravsku, Čađavici i Sanskom Mostu. Zasjedu prema Sanskom Mostu držao je jedan bataljon Podgrmečkog odreda, na druga dva pravca snage VIII brigade.

Poslije ove akcije neprijatelj nije reagirao iz susjednih uporišta niti je uopšte izlazio u sela, već samo što bombarduje šume i sela svakog dana sa nekoliko aviona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Sl. otsutan

Zamjenik komandanta
Petar³

Komandant
Branko

(M.P.)

P.S⁴. Šaljemo vam zarobljenu neprijateljsku arhivu u Ključu, 3500 komada cigareta za vas, 3000 komada za Oblasni komitet, 1000 komada za X brigadu, 1000 komada [za] Drvarski odred i 1000 komada za Drvarsku bolnicu.

Isti

³ Vojnović

⁴ Sljedeći tekst je dopisan naknadno, na mašini, latinicom.

BR. 113

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O BORBAMA VOĐENIM U VREMENU OD 1 DO 20 JULA 1943 GODINE¹

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

Br. Pov.

Dne 20-VII-1943 god.

21^h

Hitno

ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Poslije zauzimanja Kaknja² naša divizija prešla je na sektor Zvijezda planina—Okruglica—Ozren³. Politkom⁴ divizije u tom vremenu bio je kod V.Š., koji je dao zadatak našoj diviziji: razbijanje četnika na sektoru Zvijezda planina, Ozren, učvršćivanje naše vlasti na tome sektoru, a ukoliko bi okupator jače reagirao, ne upuštati se u frontalne borbe, nego manevrisati, uništavajući manje neprijateljske grupe. Po dolasku druga komesara (8 o.m.) situacija je bila ovakva: Njemačka divizija „Princ Eugen” nadirala je preko Vareša i Zvijezde planine ka Olovu u koji je ušla 9 o.m. uvečer⁵. VII hrvatska pukovnija nadirala je od Sarajeva i stigla 9 o.m. na liniju s. Ivančiči—Nišići—Rakova Noga (sekcija Kladanj). Sa obje grupe naša divizija vodila je borbe nekoliko dana⁶. Upravo, sa jedinicama divizije „Princ Eugen” vodili smo borbe po napuštanju Kaknja, pa sve do Olova. Noću 10 na 11 o.m. razbili smo III bojnu VII puk. u selu Rakova Noga, zarobili 250 domobrana, ubili oko 100, zaplijenili 240 karabina, 2 t. bacača, 2 t. mitraljeza, 15000 metaka i druge spremne⁷. Mi nismo imali gubitaka. Tu smo zarobili doktora Kapetanovića, koji je 1942 bio u Foči naš ljekar i koji nam je rekao: da je okupator preduzeo ofanzivu na Istočnu Bosnu sa ciljem uništenja naših snaga. Rekao nam je da je čitao pukovsku zapovijest u kojoj je stajalo: u ofanzivi

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 3917.

² Vidi dok. br. 13 i 42.

³ Vidi dok. br. 42, 47 i 166.

⁴ Ilija Materić

⁵ Vidi dok. br. 187.

⁶ Vidi dok. br. 166.

⁷ Isto

1
učestvuju: motorizovana divizija na liniji Sarajevo—Sokolac sa dejstvom na sjever i blokada ceste da se naše jedinice ne bi mogle probijati preko Romanije; dvije njemačke divizije od Zvornika ka Vlasenici i Han-Pijesku; divizija „Princ Eugen” od Zenice i Vareša ka Olovu i Kladnju i krivajskoj pruzi. Za neprijateljske snage koje bi nadirale sa sjevero-zapada i sjevera, tj. od Zavidovića i Tuzle doktor nije znao, no mi smo imali izvještaje da naše jedinice ispod te linije vode borbe sa „Vražjom divizijom”. VII hrvatska pukovnija imala je zadatak da potisne naše jedinice sa sektora gdje smo se mi nalazili i da se poveže sa divizijom „Princ Eugen” kod Olova⁸.

Kod takve situacije pokušali smo da izvijestimo V.Š. putem kurira i preko radio stanice, koju smo dobili. Međutim radio stanica je bila neispravna, a kuriri se nisu mogli probiti, jer je neprijatelj već 12 o.m. zaposjeo teren preko koga su kuriri mogli preći i brzo nadirao ka Kladnju. Istoga dana, tj. 11 o.m., primijetili smo neprijateljske izviđačke dijelove u blizini s. Jabuke koji su došli od Podromanije. Osjećajući neprijateljsko nadiranje prema našoj diviziji mi smo se zabacili na planinu Ozren—s. Čemerno. Naš zadatak dobijen od V.Š. u ovakvoj situaciji nismo mogli izvršavati, pogotovu, jer je neprijatelj raspolagao sa dosta jakim snagama i u Semizovcu i u Sarajevu, koje je već tada, 12 i 13 o.m. prebacivao željez. prugom Srednje—Ivanč’ci da bi ojačao VII puk. Neki manevar na ovome prostoru bio nam je otežan i skoro nemoguć zbog bolnica u kojima je bilo oko 25 nosila i preko 200 bolesnika i ranjenika.

U takvoj situaciji, a nemajući vezu sa V.Š., 13 o.m. donijeli smo odluku da se prebacimo preko rijeke Bosne iz razloga koje smo gore naveli i da izbjegnemo uobrućavanje⁹ i teže borbe, pri čemu bi bolnica došla u opasnost. Drugo, našim duljim zadržavanjem na sektoru oko Vareša i Sarajeva omogućilo bi neprijatelju da nam spriječi prelaz rijeke Bosne.

Sa Ozrena smo krenuli noću 13 i 14. Porušili smo želj. prugu Srednje—Ivanč’ci na nekoliko mjesta. Varešku prugu prešli smo noću 15 na 16, gdje smo porušili 3 km želj. pruge i nekoliko drvenih mostova na pruzi i cesti⁹. Nismo imali borbe sa neprijateljem, sem sa blindiranim vozovima. Brodsku prugu i rijeku Bosnu prešli smo 16 na 17 o.m., gdje smo porušili prugu na dužini od 20 km na više mjesta, kao i nekoliko propusta na pruzi i cesti. Borbu sa neprijateljem nismo imali sem sa dva blin. voza. Rijeku Bosnu prešle su sve jedinice u tri kolone na gazove koji su bili dobri. Po prelazu Bosne izvršili smo sljedeći raspored jedinica: I brigada dejstvuje

⁸ Opširnije vidi u dok. br. 187.

⁹ Vidi dok. br. 166.

partizanski na komunikacije Visoko—Semizovac—Kobilja Glava—Ivan Sedlo, IV brigada djeluje na prostoru i komunikacijama Kiseljak—Kakanj—Busovača—Travn'k. VI brigada (XI kraj. brigada po odluci V.Š.) djeluje na prostoru i komunikaciji Ivan Sedlo—Konjic—Prozor—Gornji Vakuf. Kao što se vidi, glavni zadatak divizije je: zasjede na komunikacijama i uništavanje istih. 18 o.m. I brigada je uništila 3 kamiona, ubila nekoliko vojnika, a noću 18 na 19 ušla je u Kiseljak gdje je uništila vojne objekte i drž. zgrade. Mjesta Fojnica i Kreševo su slobodni.

19 o.m. čuli smo poruku preko „Sl. Jug.“, ali taj zadatak ne možemo momentano izvršiti zbog bolnica i premorenosti ljudstva. Drugo, V.Š. sigurno ne zna da smo mi prešli na ovaj sektor, nego misli da smo mi još uvijek na sektoru Zvijezda—Ozren pl. Baš radi toga bilo bi nezgodno da odmah krenemo tamo jer bi nam možda V.Š. dao drugi zadatak da zna gdje se nalazimo. Stoga je potrebno da vi odmah obavijestite V.Š. gdje se mi nalazimo kako bi dobili konkretne zadatke bilo od V.Š. ili od vas.

Napominjemo da smo sa V.Š. imali vezu do 10 o.m. Očekujemo hitan povratak kurira ili jasnu poruku preko „Sl. Jug.“, ali smatramo da je kurirska veza sigurnija.

U slučaju da moramo krenuti pokret bi mogli izvršiti samo sa dvije brigade, dok bi VI brigadu morali ostaviti kod bolnice.

Molimo vas da nam pošaljete mehaničara koji je opravio radio stanicu, jer nije veliki kvar, naime možemo primati na slijepo, ali bez potvrde, s tim da se drži tačno ugovoreno vrijeme za vezu sa nama, i da svaku depešu otkuca dva puta.

Vaša oba pisma od 3 o.m. primili smo.

Uz drugarski pozdrav!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Materić

Komandant
Milutin Morača

ŠT¹⁰. I BOS. N.O.U. KORPUSA

Položaj

Prepis ovoga dopisa upućen je drugu komandantu Slavku¹¹, da preko radio stanice obavijesti V. Štab, o čemu se i vi preko stanice trebate zainteresirati.

S. F. — S. N.

24-VII-43

Politkomesar
Veljo Stojnić

¹⁰ Sljedeći tekst na originalu dopisan mastilom.

¹¹ Narodni heroj Slavko Rodić. Umro 1949 god. kao general-potpukovnik JNA.

BR. 114

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 20 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI U SELU PONJERKA¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
20-VII-1943 god. u 19 čas. i 30 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Nаша VII brigada izvestila nas je:

1) Patrola upućena u pravcu s. Ponjerke izveštava da je neprijatelj 17-og ov.mj. bio u s. Ponjerki, zapalio par kuća, te je 18-og ov.mj. krenuo za Vlasenicu².

2) Patrola koja je izviđala u pravcu s. Grabovice izvestila je da se neprijatelj nalazi u Šekovićima³. Ove podatke patrola je dobila od civila.

3) Patrola upućena na cestu Vlasenica—Kladanj nije se još vratila.

S. F. — S. N.

Za štab
načelnik
Mil. Pavlović

¹ Original, pisan mastilom, latinicom. nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 3931.

² U to vrijeme na ovom sektoru nalazila se 369 njemačka divizija. Vidi dok. br. 205.

³ Podatak nije tačan. U Šekovićima se nalazila Šesta istočnobosanska NOU brigada.

BR. 115

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 20
JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BATALJONA ZA VEĆU
OPREZNOST NA POLOŽAJU¹**

ŠTAB XII KNOU BRIGADE

Broj Sl.

dana 20 jula 1943. god.

ŠTABU II BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

Četnik kojeg ste uputili još nije došao, a mišljenja smo da neće ni biti s obzirom što je upućen bez pratnje. Jedinice držite na okupu i isturite samo patrole. Dalje dubinske patrole isturite u pravcu I bataljona, odnosno kolonica koje se primjećuju, da se ispita ko je i šta je, to ste već trebali učiniti i blagovremeno obavijestite ovaj štab.

Pojačajte opreznost i obratite pažnju na prelaz između Kijavca i Tisovca od Krm'na. Može vam se banda provući i napasti s leđa.

Prikupljajte podatke o četnicima, gdje se koncentrišu, u kojoj jačini, kuda namjeravaju itd.

Štab brigade nalazi se u Čelčima, a komandant i politkomesar kreću prema I bataljonu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

POLITKOMESAR

Radoš

KOMANDANT

Mečava

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 14/1, k. 875.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA OD 20
JULA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE NOU DIVIZIJE O
AKCIJAMA DRUGOG BATALJONA¹**

ŠTAB
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA
Broj: sl.
20. VII. 1943 g.

ŠTABU IV N.O.U. DIVIZIJE

Položaj

Prema naredenju štaba te divizije snage II bataljona ovog odreda u vezi akcije na Ključ krenule su na zasjedu u Krasulje na cesti Ključ—Sanski Most. Dana 15. VII. na zasjedu je naišlo 8 neprijateljskih vojnika — ustaša koje su naši iz zasjede pozvali na predaju ali je banda iskoristila šumarak pored ceste te je pobjegla. Toga dana na zasjedu nije naišlo ništa drugo. Naš jedan drug je ranjen.

Dana 16. VII. u toku čitavog dana na zasjedu nije naišlo ništa osim jednog domobrana koji je bez oružja pošao kući na odsustvo. Isti je zarobljen i doveden te će se zadržati dok se iz njegovog sela dobiju o njemu podaci.

Uslijed nadiranja neprijatelja od S. Mosta prema Kisku² snage II bataljona ovog odreda povučene su dana 19 o.m.j. na položaje prema S. Mostu, gdje će postavljati zasjede neprijatelju koji bi nailazio od S. Mosta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar
S. Makić

(M.P.)

Komandant
Milancić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5—2, k. 766 A.

² Vidi dok. br. 117.

IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA OD 20 JULA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE NOU DIVIZIJE O IZVEDENOJ AKCIJI NA CESTI KOD KISKA¹

ŠTAB
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA

Broj: Sl.
20 jula 1943 g.

ŠTABU IV N.O.U. DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam izvještaj o akciji izvedenoj na neprijatelja na cesti S. Mosta—L. Palanka u Kamengradu pod Kis-
kom dana 19. VII. o.g.

Dok su naše snage bile na zadatku: I bataljon u zaštiti žetve u Čadavici, te prema Krupi i Novome a II bataljon na akciji Ključ² po naređenju Štaba divizije u Krasuljama, neprijatelj³ je dana 17 i 18 o.mj. vršio nasilno izviđanje od S. Mosta cestom prema L. Palanci do Fajtovaca sa snagama od 1 do 2 satnije. Dana 19. VII. snage III čete II bataljona ovog odreda i jedan vod Udarne čete postavili su zasjedu na cesti u Kisku. Neprijatelj je naišao rano izjutra oko 5 sati, i to sa dva kamiona, 3 motora trokolice, te oko 80 komada biciklista. Na zasjedi je bio postavljen protukolski top i bacač. Top je bio postavljen prema S. Mostu za zaštitu u slučaju nailaska neprijateljske motorizacije. Nakon kratke i žestoke vatre neprijatelj je, ne dajući skoro nikakvog otpora, dao se u bjekstvo bacajući oružje i ostalu spremu. Biciklisti su ostavili bicikle i ostalu spremu [i] bježali. Motori su kao i 3 biciklista uspjeli pobjeći čitavi cestom prema S. Mostu. Potom je neprijatelj poslao pomoć od dva blindirana automobila koja su se zaustavila na cesti od Pobrežja prema Husimovcima. Naš top je otvorio vatru i pogodio jedan auto. U blizini auta neprijatelj je postavio jedan top koji je bacio nekoliko granata; čim je bio primijećen na mjestu gdje je postavljen naš top mu je od nekoliko granata rastjerao poslugu koja je pobjegla i ostavila ga. Drugi auto koji je bio na tom mjestu okrenuo se i pobjegao nazad.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3—2. k. 766 A.

² Vidi dok. br. 98, 107 i 126.

³ Vidi dok. br. 214.

Kako smo saznali neprijatelj je izlazio u namjeri da popravljajući cestu u Kisku na prekopima, što se moglo zaključiti po tome što je [u] kamionima bilo raznog pionirskog materijala — alata.

Zarobljen je jedan domobran koji se predao sam. Osim toga 10 karabina, 2 laka mitraljeza („šarca“), 1 strojnica, 30 bicikla ispravnih, 2 radio stanice sa dva sanduka pribora, 30 pari cipela i čizama, oko 3.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 30 pari odijela i veša, nešto sanitetskog materijala, 20 ranaca. Na našoj strani nije bilo nikakvih gubitaka.

Neprijatelj nije mogao prodrijeti sa blindiranim kamionima da pruži pomoć ranjenima na mjestu gdje se borba vodila. Nakon sat borbe i proganjanja neprijatelja došla su tri neprijateljska aviona koji su bombardovali i mitraljirali naše položaje ali nijesu nanijeli nikakve štete. Nakon borbe — poslije četiri sata došla su 3 tenka koji su pokupili mrtve i ranjene. Neprijatelj je imao preko stotinu mrtvih i ranjenih.⁴

Dana 20 i 21 o. m. j. postavljali smo zasjedu sa jačinom jednog bataljona nadajući se da će neprijatelj ponovo nadirati ali u toku ova dva dana nije kretao iz Sanskog Mosta.

Spaljena su dva kamiona i 47 bicikla.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar
S. Makić

(M.P.)

Komandant
Milančić

BR. 118

**OBAVJEŠTENJE OBAVJEŠTAJNOG CENTRA ČETVORTE
DIVIZIJE OD 21 JULA 1943 GOD. ŠTABU DIVIZIJE O
POKRETU NEPRIJATELJA PREMA KLJUČU¹**

O.C.O. IV/2k—R
21 jula 43 g.

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE (ZA O—C.)

Obavešten sam da su oko 150 ustaša dobro naoružanih sa automatskim i teškim oružjem otišli iz Mrkonjića za Ključ. Neprijatelj drži položaj Kobaš—Đukići. Na ovom položaju ima

⁴ Vid idok. br. 124, 154 i 156.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg .br. 35—2, k. 767 A.

oko 150 domobrana, koji su došli iz Čađavice. Neprijatelj drži ovaj položaj od ranog jutra do 19 čas. na veče.

Četničke bande kojih ima oko 70 sabrali su se u blizini sela Berića. Ovi četnici su iz Medne, Pecke i Vrbljana. Namera ovih bandita nije mi poznata. Stvarno je pojačan neprijateljski garnizon u Bravsku odnosno u Jasenovcu sa oko 150 Nemaca. Za druge promene nisam saznao.

Doznajem od druga iz Ključa da je neprijatelj imao sledeće gubitke: 17 mrtvih, ranjenih 25 i 1 domob. narednik, kao i jedan domob. oficir. Takođe je neprijatelj odnosno Nemač imao samo 2 mrtva svoja vojnika. Svi teško ranjeni su prevezeni u bolnicu, među kojima je bio i jedan teže ranjeni partizan. Neprijatelj je potrošio u ovoj borbi oko 40.000 puščanih metaka. Govorili su da je trajala borba još najviše jedan sat, nestalo bi im municije. Neprijatelj je bio izgubio svaku nadu u povratak Ključa.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za O.C. Jovo

Izvestio sam i III bataljon o bandi².

BR. 119

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 21 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI NA SEKTORU VLASENICE, ŠEKOVIĆA I
HAN PIJESKA¹**

ŠTAB

VII DIVIZIJE NOV

21-VII-1943 god. u 5 čas. i 45 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Nаша VIII brigada izvijestila nas je:

1) Patrola koja je išla u pravcu Vlasenice dobila je od civila sljedeće podatke: Neprijatelj je 17-og ov.mj. prešao preko Igrišta i otišao u pravcu Šekovića. Istim tim pravcem

² U originalu dopisano mastilom, latinicom.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 3929.

išao je i 19-og i 20-og ov.mj. Prema neprovjerenim podacima — navodno se jedna kolona 20-og ov.mj. vratila za Vlasenicu.

2) Patrola koja je išla u pravcu Han Pijeska izvještava da neprijatelj iz Han Pijeska nikuda ne kreće sem što patrolira po okolini.

3) Patrola koja je išla u pravcu s. Žeravica javlja da je 20-og ov.mj. jedna neprijateljska kolona bila u s. Žeravicama, glavnina te kolone nalazi se u s. Slivne². 20-og ov.mj. kroz s. Žeravice prešli su dijelovi VI bosanske brigade za Klještane³.

4) Sve ove podatke patrola su prikupile preko civila.

S. F. — S. N.

Za štab
načelnik
Mil. Pavlović

BR. 120

IZVJEŠTAJ POLITODJELA SEDME KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 21 JULA 1943 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KP JUGOSLAVIJE O STANJU U BRIGADI¹

POLITODJEL
VII KRAJIŠKE BRIGADE
I PROLETDIVIZIJE
21.VII.1943 g.

CENTRALNOM KOMITETU KPJ

Izvještaj o radu za mjesec juni i juli

U zadnjem izvještaju naglasili smo držanje naše brigade za vrijeme boravka u Crnoj Gori. Isto tako analizirali smo i slabosti naše brigade koje su se u tom periodu pojavljivale. Osnovno što je prilično usporavalo i smetalo našoj brigadi da se normalno razvija politički, da se pravilno ocijene od strane viših štabova njene vojničke mogućnosti bila je nestalnost naše brigade u sastavu pojedinih divizija. Od Crne Gore do sada, tj. do naređenja Vrhovnog komandanta druga Tita o

² Vidi dok. br. 125.

³ Vjerovatno se odnosi na bataljon Šeste istočnobosanske NOU brigade koji je bio izgubio vezu sa štabom svoje Brigade, te je izvršio pokret po naređenju štaba Sedme NOU divizije. Vidi dok. br. 109.

¹ Original. pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 5525.

definitivnom ulasku naše brigade u sastav I Proleterske divizije naša brigada se nalazila u I, II, III, i VII Hrvatskoj diviziji. Jasno je da je ovo stalno mijenjanje divizija onemogućilo pojedininim štabovima divizija da tačno ocijene vojničke mogućnosti naše brigade, njenu političku svijest, — pa da joj u političkom i materijalnom pogledu pruže odgovarajuću pomoć, a u vojničkim operacijama zadatke koji odgovaraju njenom brojnom stanju i borbenosti.

Neprijateljska ofanziva² koja je započela u Crnoj Gori zaustavila je normalni tok razvoja naše brigade. Stalni pokreti i akcije sveli su rad naše partijske organizacije na najminimalnije, a gubitak velikog broja rukovodilaca osjeća se teško i danas. U borbama u toku ofanzive brigada se uglavnom držala dobro. Djelimična demoralizacija nije dovela do osipanja brigade, nego je ona iz ofanzive izišla sačuvana kao cjelina. Za to u prvom redu pripada zasluga partijskoj organizaciji koja je (iako je bilo pojedinačnih slučajeva paničarstva i demoralizacije) uglavnom ispunila svoj zadatak. Pojedini partijci pokazali su maksimum svijesti i odgovornosti u trenucima najtežim za brigadu.

Brojno stanje naše brigade je vrlo malo. Broj boraca u čitavoj brigadi iznosi oko 400, tako da je borbeno sposobnost naše brigade prilično umanjena. I poslije ofanzive naša brigada imala je dosta napora i borbi. U zadnje vrijeme na sektoru Stupari—Živinice, zatvarajući pravac prema Kladnju, naša brigada imala je preko 60 izbačenih iz stroja, a od toga dobar broj rukovodilaca. Za ove gubitke snosi odgovornost u prvom redu vojničko rukovodstvo brigade koje se držalo taktike krutih frontova i odbrane pod svaku cijenu što se uopće može prigovoriti ovom štabu. Tom prilikom i sam štab brigade bio je iznenađen neprijateljskim prodorom i tu je nestao i dosadašnji komandant brigade Rade Marjanac. Gubitak komandanta koji je bio domaći čovjek, vrlo omiljen i popularan teško je uticao na borbe ove brigade. U isto vrijeme pada i dolazak novih rukovodilaca u štab brigade koje borci ne poznaju — tako da je štab brigade dosta stran borcima. U zadnje vrijeme bilo je nekoliko slučajeva dezerterstva (iz IV bat. dezertiralo je 7, pokušalo 10, iz III bat. dezertiralo 6, pokušalo 5). Uzroci dezerterstva su uglavnom želja za Krajinom. Međutim ne može se reći da kod boraca nema više snage i volje za borbu — jer su skoro svi dezerteri ostali u sastavu krajiških brigada na koje su usput naišli. Želja da idu u Krajinu uslovljena je prilikama pod kojim je živjela ova brigada od svog prelaza iz Krajine. Otada je ona bila stalno u defanzivnim bo-

² Odnosi se na Petu ofanzivu, koju je neprijatelj nazivao „Operacija Schwarz“.

jevima. Najveći dio vremena trpila je oskudicu u hrani. Borci nisu imali prilike da u nekoj ofanzivnoj akciji dođu do plijena u odijelu i ostalom. Brigada je imala velike gubitke. Sve je to stvorilo kod boraca uvjerenje da su uslovi života i borbe u Krajini mnogo lakši i zato žele da idu tamo.

Problemu dezerterstva posvećena je najveća pažnja, mada ono nije poprimilo masovan karakter. Pljačka kao pojava postojala je pri prelazu ceste Kalinovik-Foča, ali su takve pojave uglavnom iščezle čim su se borci koliko-toliko naveli. Postupci prema stanovništvu (izuzev rjeđih slučajeva) nisu bili bezobzirni.

Organizaciono stanje Partije: Prije ofanzive partijska organizacija u brigadi brojala je oko 170 članova, a danas broji 122. Današnji broj uveliko su povećali drugovi koji su došli iz bolnica ili iz drugih brigada, dok je veliki broj ranijih članova izginuo i propao u ofanzivi. Kandidata u brigadi ima 18.

U I bataljonu ima 38 partijaca, u III 30, u IV bat. 26. Naš IV bataljon izgubio je u toku ofanzive 30 čl. Partije, od toga 28 rukovodilaca: komesara četa, zam. komesara i komandira, vodnika i desetara, tako da je popunjavanje komandnog osoblja dosta težak problem za ovaj bataljon.

Rad Partije u toku neprijateljske ofanzive bio je neredovan. Sektori rada nisu postojali. Oživljavanje rada danas kreće se dosta sporo prvo radi toga što je veliki broj najboljih rukovodilaca izginuo, a drugo što je i poslije ofanzive brigada imala dosta težih marševa i borbi, što je u nekoliko ometalo rad.

Vojnički sektor: Ma da se na važnost vojničkog izdizanja boraca stalno ukazivalo kroz Partiju, ipak taj rad nije onako živ i širok kako bi trebalo da bude. Plansko vojničko obrazovanje boraca ometano je neredovnim prilikama. Ipak u svakom bataljonu postoji rad po vojnoj liniji, održavaju se vojnički časovi sa komandnim osobljem, samo je potrebno da taj rad bude više pomognut i kontrolisan od strane štaba brigade.

Politički sektor: Sistematski rad na političkom izdizanju boraca zastao je u toku ofanzive. Političke konferencije (bataljonske i četne) odražvane su samo po najkonkretnijim pitanjima u vezi sa ofanzivom, teškoćama u kojima se našla naša vojska, problemima pljačke, dezerterstva, gladi itd. Politički rad danas je živiji. Preko političkih konferencija i časova borci se upoznaju sa najnovijim događajima u vezi sa započinjanjem ofanzive na Istočnom frontu, iskrcavanjem savezničke vojske na Siciliji, kao i položajem naše Narodno-oslobodilačke vojske i njenim daljim zadacima.

Kulturno-prosvjetni sektor: Ovaj sektor je prije ofanzive bio vrlo živ i dao je vidne rezultate. Uveliko se sprovodila li-

kvidacija nepismenosti, postojali su bataljonski i četni horovi, počelo se sa izdavanjem bataljonskih i brigadnih novina. Bataljonski i četni kulturni odbori uspjeli su da vežu za rad veliki dio boraca. U toku ofanzive sa tim radom sasvim je prekinuto. Sada je kulturno-prosvjetni rad u obnavljanju što ide dosta sporo. Uglavnom su oživljeni analfabetски теџајеви i horovi.

Terenski rad: I pored toga što je važnost ovog sektora stalno naglašavana — rad na terenu je najslabije razvijen. Za vrijeme boravka u Cr. Gori rad je bio oživeo (seoske i omladinske konferencije, proslava 1 maja zajedno sa narodom), ali kasnije i sve do danas taj sektor praktično ne postoji. Teškoće pri ovom radu su stalni pokreti i nezadržavanje na jednom terenu, a postoji i shvatanje da je ovaj rad sporedan.

Važnost terenskog rada nije ni od strane politodjela dovoljno podvučena, ma da je povezivanje sa narodom neophodno i zato što se uslijed gubitaka pred nas najaktuelnije postavlja pitanje popunjavanja naše brigade mobilizacijom ljudstva u krajevima kroz koje prolazimo.

Omladinski rad: SKOJ-evska organizacija u brigadi broji cko 100 članova. U toku ofanzive ona je skoro prepolovljena. Djelovanje SKOJ-a kao pomagača Partije pri sprovođenju njene linije nikada nije bilo dovoljno, pa ni danas. Skojevska rukovodstva (bataljonska i brigadno) nesamostalna su i često se uslijed gubitaka mijenjaju. Djelovanje Skoja na omladinu u brigadi okupljajući je široko na omladinskim pitanjima ne postoji. Skojevska organizacija nije uspjela da omladinskim poletom obuhvati mlade borce, da ih okupi na udarničkom radu. Slabosti Skoja dolaze i otud što je pomoć Partije Skoju bila vrlo slaba i nedovoljna. Skojevci kao pojedinci većinom su mladi borci koji se odlikuju ličnom hrabrošću i poštenjem, ali nemaju dovoljno ni snage ni znanja da utiču na svoju okolinu. Njihovo držanje u ofanzivi bilo je dobro, sem 3—4 slučaja dezerterstva.

Teoretski rad na podizanju kadrova bio je oduvijek najslabija tačka partijskog rada. Taj rad je i vrlo težak s obzirom na sastav ljudstva koje je iz najzabačenijeg dijela Krajine i vrlo teško shvata i uči. Taj rad je bio planski započet prije ofanzive nizom referata koji su održavani na sastancima komesara i njihovih zamjenika. Te teme su otprilike bile sljedeće: Versaj, Versajska Jugoslavija, Bratstvo naroda u SSSR-u, Razvitak društva. U partijskim jedinicama započeto je sa prorađivanjem partijskog materijala „Proletera“ itd.

Imajući u vidu probleme brigade koje treba riješiti smatrali smo da je potrebno najprije srediti prilke u Partiji. Onakva kakva je izašla iz ofanzive — osakaćena, dobrim dijelom demoralisana — partijskoj organizaciji trebalo je pru-

žiti pomoć da bi se osposobila za daljni rad. Započeto je sa održavanjem bataljonskih partijskih konferencija na kojima se kritički osvrnulo na držanje organizacije kao cjeline, a i pojedinaца u ofanzivi. Pred partijske jedinice postavljeni su najkonkretniji zadaci koji su se nametali u tom trenutku: očuvati brigadu od dezerterstva, spriječiti pljačku, podići moral borcima dajući im političku perspektivu naše daljnje borbe, brigom o ljudima učvrstiti povjerenje boraca u rukovodioce i Partiju. Zatim se postavilo pred part-jedinice oživljavanje svih sektora rada koji će pomoći da u našim bataljonima započne raznolikiji život, da se prekine sa učmalošću koja je dopuštala da se borci bave jedino pitanjem hrane, odlaska u Krajinu itd.

Od ovoga je nešto i ostvareno, rad u Partiji je normalizovan. Opšte karakteristike Partije su slaba teoretska izdignutost, nesnalažljivost, neinicijativnost, slabo razvijen osjećaj odgovornosti pred Partijom. Svakodnevno se te slabosti ogledaju u pojedinačnim greškama o kojima se mora energičnije voditi računa i stati im na put.

Isto tako smo pred partijsku organizaciju postavili jačanje naše Partije uvlačenjem novih članova iz redova u borbi prekaljenih i provjerenih boraca. Pitanje obnove Partije novim snagama je hitno, a njemu je kao što se vidi iz broja kandidata posvećena mala pažnja.

Da bi se ova brigada uvrstila u red snažnih udarnih jedinica potrebno je hitno izvršiti popunu brigade novim ljudstvom. To je jedan od prvih zadataka. Zatim većom brigom za redovnu ishranu fizički osposobiti borce za zadatke koji stoje pred njima. U vezi sa 2—3 slučaja pojave pjegavca najhitnije predusresti širenje zaraze sanitetskim mjerama.

U političkom pogledu likvidirati neobavještenost naših boraca o stanju u svijetu, proširiti im vidike i dati im snage za borbu i vjeru u pobjedu.

Definitivnim ulaskom u sastav I Proleterske divizije u mnogom će biti omogućen napredak ove brigade. Briga koja je i ranije, a i sada se pokazuje prema ovoj brigadi od strane štaba ove divizije, a koju borci osjećaju, učinila je da borci osjećaju mnogo sigurnosti u sastavu ove divizije, i imaju puno povjerenje u nju što je jedna od okolnosti koja će mnogo olakšati rad u ovoj brigadi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Politodjel

- 1) Milisav Raičević
- 2) Dušanka Kovačević
- 3) Dušan Dozet

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD
21 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA ČI-
ŠĆENJE TERENA OD NEPRIJATELJSKIH JEDINICA¹**

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
STR. POV. OP. BROJ 13/43
dana 21 jula 1943 god.
Položaj

ŠTABOVIMA I, II, III BATALJONA,
PRATEĆEM VODU I REFERENTU SANITETA OVE BRIGADE

Položaj

U vezi sa do sada već izvršenim akcijama² snaga ove brigade po okolnim sektorima na četničku bandu i u vezi naših uspjeha u pogledu zarobljavanja, oružja i nanesenih gubitaka četničkoj bandi i demoralizacije kod istih, ovaj Štab donio je odluku da se i dalje produži proganjanje, hvatanje i uništavanje pomenute bande, jer se smatra da je baš sada za to vrijeme koje mora da se iskoristi.

Da bi se banda četnička što uspješnije uništavala potrebno je naše jedinice osamostaliti, tj. stvoriti jednu udarnu grupu lako pokretnu koja će svojim smjelim, naglim udarnim i dubokim maršem moći da se zabacuje četničkoj bandi, po mogućstvu, s leđa i sa bokova i udarati ih baš u žilu kucavicu. tj. u centar njihovih snaga i štabova.

Na osnovu gore izloženog

NAREĐUJEMO :

I. Da I bataljon ove brigade sa svim svojim snagama i jednom četom III bataljona, koje će sačinjavati gore pomenutu udarnu grupu, budu potpuno potrebno spremni u smislu gore navedenih pokreta, danas 21 ov. mj. na položajima iznad Viševice na zbornom mjestu tačno u 18 časova.

Od članova štabova sa udarnom grupom ima da pođe Štab I bataljona i politički komesar III bataljona.

Ljudstvo udarne grupe snabdjeti sa rezervnom hranom za jedan dan. Sve ostale pripadajuće dijelove udarne grupe, kao ambulantu, komoru i bacač, poslati Štabu ove brigade na raspoloženje do 16 časova danas.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1, k. 875.

² Vidi dok. br. 105.

Sa udarnom grupom komandovaće lično komandant brigade.

II. Raspored preostalih snaga na ovome sektoru je sljedeći:

Snage III bataljona u jačini jedne čete imaju da drže položaje koje su i do sada držale³. Štab II bataljona ima da ostane sa jednom četom na položajima gdje se i sada nalazi⁴, na Banovcu, i sa istim zadatkom, a I četu svoga bataljona ima da prebaci danas 21 ov.mj. do 16 časova na položaje iznad sela Viševice i da primi sve dužnosti od snaga I bataljona, tj. da zatvara komunikaciju Skender—K. Varoš, put kroz Jakotinu—K. Varoš—Previle—Varjače i prema Vaganima, i o svakom ma i najmanjem pokretu neprijatelja blagovremeno obavijesti Štab brigade.

Prateći vod ima da ostane na istim položajima⁵ gdje se i sada nalazi sa punom budnosti i opreznosti i u čvrstoj vezi sa Štabom brigade.

III. Udarne grupa izvršiće pokret tačno u 19 časova u pravcu koji će se odrediti na mjestu pokreta.

I bataljon da osposobi svoja dva teška mitraljeza za pokret (da se očiste, podmažu, pregledaju) koji će se ponijeti u sastavu svoga bataljona sa udarnom grupom.

IV. Snage III bataljona, koje kontrolišu prelaz Čukovac—Agino Selo i drže te položaje, potrebno je da u toku 21 ov.mj. oko 23 časa izvrše demonstrativni napad na selo Grlići, prema Aginom Selu, u vezi sa vezivanjem četničkih bandi za sektor na Aginom Selu.

Pozivam sve jedinice na punu vojničku budnost i obezbjeđenje, kao i na snažne udarce koji se namjeravaju neprijatelju zadati da bi se što uspješnije predviđena akcija⁶ izvela i da bi ostali dostojni osvetnici i borci Narodnooslobodilačke vojske nad krvavim i mrskim okupatorom i izdajicama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR

Radoš

u 9h⁷

KOMANDANT

Mečava

³ Isto

⁴ Vidi dok. br. 115.

⁵ Vidi dok. br. 105.

⁶ O rezultatu ove akcije vidi u dok. br. 140.

⁷ U originalu dopisano plavim mastilom, ćirilicom.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRMEČKE GRUPE OD 22 JULA 1943
GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
STANJU U ODREDIMA¹**

ŠTAB
GRMEČKE GRUPE
PARTIZANSKIH ODREDA
— 2 BOS. KORPUSA —

Br. sl.
22-VII-1943 g.

ŠTABU II BOS. N.O.U. KORPUSA

Položaj

Izvještavamo vas o formiranju štaba Grupe i stanju naših odreda ukoliko smo mogli da steknemo uvid iz usmenih izvještaja članova štabova Drvarsko-Petrovačkog, Podgrmečkog i Ribničkog odreda.

1) Štab Grupe smjestili smo u Rijeci kod Zavolja.

2) Drvarsko-petrovački odred broji 271 čovjek naoružan i 180 nenaoružanih. Njegova formacija je ovakva: Udarni bataljon (70 ljudi), Petrovački bataljon (80+20), Bihaćki bataljon (40+60); Drvarska četa (21) i Vakufska četa (60).

Ovaj odred ovih dana vodio je sljedeće akcije: na četničku bandu u Krnjeuši — ubio komandira četničke čete Živka Kovača (žandr. narednika) — hercegovački četnik. Napali su njemačku komoru na komunikaciji Oštrelj—Petrovac i zarobili je. Detaljan izvještaj o ovoj akciji još nismo dobili. Napali su na četnički logor u Suvaji i zarobili su 15 novomobilisanih četnika.

Osim ovih akcija ovaj odred vrši svake noći prepade na neprijateljske garnizone.

Kod štaba ovoga odreda osjećamo nedovoljnu odgovornost pred pretpostavljenim štabovima, a što se vidi iz nepodnošenja izvještaja i nepolaganja računa o svojoj aktivnosti, što će ovaj štab morati najoštrije osuditi i razviti tu odgovornost.

3) Podgrmečki odred broji preko 900 ljudi. Formiran je u tri bataljona.

Prema najnovijim izvještajima imali su ove akcije²: na cesti Krupa—Petrovac napravili su zasjedu i dočekali neprijatelja koji je išao u kamionu. Uništili kamion, ubili 11 ne-

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 12—5, k. 456.

² Vidi dok. br. 155.

prijateljskih vojnika, 2 zarobili živa, zaplijenili 5 karabina, 2 „šarca“ mitraljeza, 1 telefonski aparat i druge ratne spremene. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Jedna četa ovoga Odreda prebacila se preko Sane i popalila neprijateljske vršalice i žito koje je neprijatelj dovukao da vrše. Jedan vod kod Vrhpolja zarobio je nekoliko četničkih konja. Odbili su ovih dana tri neprijateljske kolone koje su nadirale od S. Mosta, Ljubije i Stare Rijeke. Rezultati ovih borbi nisu nam poznati. Vjerovatno je neprijatelj imao gubitaka. Osim ovih akcija Odred je vršio prepad na neprijateljski garnizon S. Most.

4) Ribnički odred je jedan od najorganizovanijih odreda³ i najaktivniji je. Ima tri bataljona i jednu terensku četu koja bi trebala da pri prerastanju Odreda u brigadu ostane kao jezgro novog Ribničkog odreda. Pošto po našem mišljenju ovaj Odred ima najviše uslova da se najprije pretvori u brigadu dali smo štabu ovoga Odreda direktivu u tom pogledu. Pošto nismo bili u mogućnosti da detaljno ispitamo stanje i mogućnost prerastanja Odreda u brigadu, to ne možemo zasada ni dati taj predlog, ali ćemo u najskorijem vremenu to učiniti.

5) O stanju Kozarskog odreda ne možemo vam zasada ništa reći dok ga ne obiđemo⁴. Ovo ćemo učiniti u najskorijem vremenu.

6) Štab ove grupe odreda nema referenta saniteta, pa vas molimo da ga imenujete. Mi smo mišljenja da se imenuje Dr Pancer⁵, a na njegovo mjesto doktor koji je došao iz X divizije.

7) Pošaljite nam najnoviju šifru za saobraćaj sa vama, a mi ćemo napisati šifru za odrede.

8) Telefonsku vezu imamo sa Podgrmečkim odredom. Sa Petrovačkim bataljonom, Ribničkim odredom i vama preduzeli smo uspostavljanje telefonske veze, te smo u tom smislu uputili dva partizana iz našeg voda za vezu da dotjeraju potreban materijal, pa vas molimo da im izadete u susret.

9) Ovaj izvještaj je nepotpun, jer nismo stigli još da se detaljno upoznamo sa čitavim stanjem u našim odredima. Nastojaćemo da to bude čim prije.

Pol. komesar
Ilija⁶

Komandant
Milorad⁷

(M.P.)

³ Vidi dok. br. 76.

⁴ O stanju u ovom Odredu vidi dok. br. 85.

⁵ Dr Policer Istvan-Stevan

⁶ Ilija Došen

⁷ Milorad Mijatović

**IZVJEŠTAJ DRVARSKOG NOP ODREDA OD 22 JULA 1943
GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O SASTAVU I
JAČINI NEPRIJATELJSKIH JEDINICA NA TERENU
ZAPADNE BOSNE¹**

O.C.O.P. — IV/2 K—D

Str. pov. broj 62
22 jula 1943 god.

OBAVJEŠTAJNOM CENTRU IV/2 K

U međuvremenu od 1.VII do danas na sektoru ovog O. centra nema nekih naročitih promjena. Na sektoru Petrovca njemačke snage koje su do sada bile dobile su smjenu, divizija u Bihaću koja je bila otišla je iz Bihaća kako smo obaviješteni za Istočnu Bosnu, ali to nije sigurno. Na čitavom Petrovačkom sektoru neprijatelj drži stare položaje. Na dan 19 o.m. jedna kolona od 300 Nijemaca i četnika dolazila je na mjesto zvano Čava da bi vidjela je li zrelo žito u Vakupu²; na dan 20 o.m. dolazili su bliže ceste vakufske u jačini njih 200.

Na dan 21 o.m. njemačke i četničke bande dolazile su u selo Zaglavicu s namjerom da bi pohvatali četu Drvarskog odreda koja je tamo logorovala, tom prilikom ubili su jednog partizana dok su drugog zarobili, odveli su 10 ljudi iz istog sela, zapalili 1 kuću i 1 pojatu, otjerali 3 vola i 1 kravu.

Na sektoru Grahova četničke bande koncentrišu se na Jelinom Polju, Risovcu i Luku s namjerom da bi vršili neku akciju na ovaj sektor. Snage nam nisu poznate, broj koji se javlja neistinit je jer se uveličava, poznato nam je to da su neki dezertirali i otkazali poslušnost za akciju s izgovorom da oni neće da se bore.

U Grahovskom bataljonu Drvarskog N.O.P. odreda postavljen je za zamjenika komandanta bataljona drug Svetko Bajić, koji [je] od ranije poznat kao haranger, a kako govore neki borci (drugovi) iz IV Krajiške N.O.U. brigade da je čak dezertirao, postoji mogućnost da bi mogao ometati interese N.O. borbe, zato je potrebno skrenuti pažnju nadležnima. Ovaj Centar obavijestiti će štab Odreda.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 36—2. k. 767 A. Izvještaj vjerovatno potiče od Drvarskog NOP odreda.

² Odnosi se na Kulen Vakuf.

Na tom sektoru neprijateljske organizovane ob. službe ne može se zapaziti, putem šverca pojedinci pronose razne vijesti i podatke o našim snagama. Letaka neprijateljskih ili slične propagande nije se u posljednje vrijeme zapazilo, opaža se kod četnika demoralizacija, ali strijepe od naših jedinica; neki se javljaju da bi se predali ako bi im se oprostio život, mnogi govore da bi rado ostali kod kuća raditi kad bi bili sigurni da se neće dirati. Ovakvi i slični glasovi stižu iz četničkih redova.

U Kninu, kako smo obaviješteni, okupatorske snage su iste. Narod je ogorčen na njih i četnike, u mnogom se interesuje za N.O. borbu i uspjehe naše vojske. Ustaško-četničke i okupatorske vlasti vrše veliki teror nad narodom. Hapse i progone na svakom koraku.

Na sektoru Petrovačkom četnici nagone naše ljude da njima kose livade; u Bjelaju su sakupili oko 100 ljudi koji su specijalno kosili četnicima. Mane Rokvić zaista je ubio Nikolu Čuka, iz razloga što je Čuk bio popularniji kod četnika. U Bjelaju četnici su vršili silovanje nekih žena, kao glavni krivac je neki Škvadre iz Trubara, žene mnogo strahuju od bande na tom sektoru. Kako doznajemo Mane Rokvić išao [je] s njemačkim avionom u Banjaluku na nekakvu konferenciju i da je zahtijevao od njemačkih oficira da njegove četnike prime u SS diviziju. Četnici su dolazili u selo Prkose 4 jula i opljačkali 1200 kg žita, 12 konja, odnosili su odijela muška i razne stvari iz kuća.

Njemačka vojska u logorima oko Petrovca u ovom mjesecu dobila je do sada tri smjene, jedni odlaze a drugi dolaze.

U Petrovcu okupator (ustaške vlasti) dijelili su brašno i so narodu 9 jula o.g., knez bjelajski dobio je 1.000 kg soli i 500 kg brašna. So su računali 15 kuna 1 kg, brašno 20 kuna 1 kg.

Dane Vekić, Milan Mirković, Dušan Šarac, Božo Mirković, Dušan Mirković, Sava Kulundžija, Nikola Salapura, Gojko Salapura, Dane Brdar, Đuro Salapura, svi navedeni bili su u X Krajiškoj N.O.U. brigadi, dezertirali su i predali puške četnicima. Dušan Karanović, pretsjednik O.N.O. odbora, predao pušku četnicima. Naprijed navedeni svi su iz Bjelaja i Bjelajskog Vaganca.

Iz Bihaća domobrani obučeni u njemačka odijela krenuli su prema Slunju, Nijemci iz Bihaća idu prema Bos. Novom, garnizon u Bihaću ima 4.000 vojnika, 200 konja, 16 topova, 70 kamiona, 300 motocikla i na Zavalju 4 topa. Iz Krupe njemačke trupe idu za Bos. Novi.

U ustaškoj štampi govore kako je Draža Mihailović otišao u London, da je drug Staljin poslao svog zamjenika Tita da mu osigura osvajanje Balkana itd. Među njemačkim vojnicima

zapaža se veliki broj Austrijanaca, Rumuna, Bugara i drugih, a ima ih veći broj starijih od 50 do 55 godina, stariji zalaze po selima i traže hrane, govore da su gladni.

Napominjem da još nije formiran zajednički O.C. odredskog Područja jer još nije niko došao u Odred za vršenje te dužnosti. Drug Rodić i sada je u X Krajiškoj N.O.U. brigadi, drug Sekulić gdje se nalazi ne znam. Prema tomu organizacioni izvještaj ne mogu poslati, a i sam izvještaj skučen je jer O.S. ne³.

BR. 124

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE DIVIZIJE OD 22 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O AKCIJAMA PODGRMEČKOG NOP ODREDA NA SEKTORU LUŠCI PALANKA—FAJTOVCI—KISAK¹

ŠTAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
—2 BOS. KORPUSA—
Br. 288/43
22.VII 1943 g.

ŠTABU II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

1.) Štab Podgrmečkog NOP odreda izvijestio nas je o sljedećem²:

a) 17 i 18 o.m. neprijatelj je iz Sanskog Mosta vršio nasilno izviđanje cestom prema L. Palanci do Fajtovaca sa snagama od jedne do dvije satnije.

b) 19 o.m. snage III čete II bataljona Podgrmečkog odreda i jedan vod Udarne čete postavili su zasjedu na cesti u Kisku blizu Fajtovaca. Kod zasjede su bili postavljeni protivtenkovski top i bacač. Neprijatelj je naišao oko 5 sati ujutru sa dva kamiona, 3 motora trokolice i oko 80 biciklista³. Nakon kratke i žestoke vatre neprijatelj je, ne dajući skoro nikakvog otpora, dao se u bjekstvo bacajući oružje i ostalu spremu kao i bicikle. Motori i tri bicikliste pobjegli su cestom prema San-

³ Dokumentu nedostaje završetak.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4—2. k. 766A.

² Vidi dok. br. 117 i 156.

³ Vidi dok. br. 214.

skom Mostu. Zatim je neprijatelj poslao pomoć od 2 blindirana automobila koja su se zaustavila na cesti od Pobrežja prema Husimovcima. Protivtenkovski top otvorio je vatru i pogodio jedan auto. Neprijatelj je u blizini auta postavio jedan top i bacio nekoliko granata, ali mu je naš top brzo rastjerao poslugu. Sa drugim autom pobjegli su nazad.

Neprijatelj je imao preko 100 mrtvih i ranjenih, a 1 domobran se predao sam. Zaplijenjeno je: 10 karabina, 2 laka mitraljeza („šarca“), 1 strojica, 30 ispravnih bicikla, 2 radio stanice sa dva sanduka pribora, 30 pari cipela i čizama, oko 3000 puščanih metaka, 30 pari odijela i veša, 20 ranaca i nešto sanitetskog materijala.

Spaljena su 2 kamiona i 47 bicikla.

Po saznanju neprijatelj je izlazio u namjeri da popravlja cestu u Kisku na prekopima, a u kamionima je bilo raznog pionirskog alata i materijala.

Pokušaj neprijatelja da prodre blindiranim kamionima i da pruži pomoć ranjenima nije uspio.

Jedan sat poslije borbe došla su tri neprijateljska aviona koji su bombardovali položaj zasede i mitraljirali, ali bez ikakvih gubitaka.

4 sata poslije borbe došla su tri tenka i pokupili mrtve i ranjene.

Naše jedinice u ovoj borbi nijesu imale nikakvih gubitaka.

Sljedeća dva dana neprijatelj nije nadirao iz Sanskog Mosta.

2.) Šaljemo zaplijenjenu arhivu Kotarske oblasti Ključ, zaplijenjenu u nedavnoj akciji⁴. Arhiva je pregledana u ovom štabu i karakteristična akta i interesantna za vojne štabove i propagandu izdvojena su na početak fascikule, a karakteristična mjesta potcrtana su crvenom olovkom. Ova se akta šalju za Glavni OC.

SMRT FAŠIZMU -- SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Sl. otsutan

Zamjenik komandanta
Sl. otsutan

Komandant

⁴ Vidi dok. br. 98. 107. 112 i 162.

BR. 125

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 22 JULA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O NAPADU NEPRIJATELJA KOD SELA KARAMURATO-
VIĆI¹

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O.V.
22-VII-1943 god. u 5 čas. 20 min.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Izviđački vod upućen u pravcu s. Drapnića—s. G. Babine
izvestio je:

Neprijatelja nema u selima Drapnići, Ceribašići i G.
Babine.

Neprijateljska kolona koja nas je napala kod s. Karamu-
ratovića bila je jačine 100 Nijemaca² koji su došli od pravca
Slivne³. Ista kolona zadržala se kratko vreme u s. Drapnićima
a potom je produžila za s. Žunovi.

U s. D. Babine nalazi se nešto milicije.

S. F. — S. N.

Za štab
načelnik
Mil. Pavlović

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ
pod br. 3932.

² Vidi dok. br. 221.

³ Vidi dok. br. 119.

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE ISTOČNOBOSANSKE NOU BRIGADE OD 22 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA TERITORIJI ŠEKOVIĆA¹

ŠTAB
VI N.O.U. BRIGADE
22.VII.1943 god.
16 časova

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Naša brigada je od 21 o.m. na teritoriji Šekovića. Neprijatelj² se, posle prolaza kroz ove krajeve, zadržao još samo u svojim starim uporištima — Kladnju, Vlasenici, Capardama, Zvorniku, Tuzli itd.

Prolazeći kroz ovu teritoriju neprijatelj, (delovi „Vražje divizije³“ i divizije „Tigar⁴“) vršio je teror nad stanovništvom i pljačku. U selima Mišari, Grabovica i drugim poklano je nekoliko desetina duša. Međutim, izgleda da je glavni zadatak neprijatelja bio pretraživanje i uništavanje naših bolnica, što je jednim delom i uspeo. Neprijatelj je, prema dosada prikupljenim podacima, uništio 48 teških ranjenika, potpomagan četnicima koji su ih vodili na skloništa u kojima su bili ovi ranjenici.

Posle povlačenja naših snaga, VI i vojvođanskih brigada, neprijatelj je svojim zločinima i represalijama prema našim ranjenicima i stanovništvu, a takođe i četnička propaganda koja je bila naročito aktivna u našem odsustvu, pokolebao moral kod stanovništva ovoga kraja. Stanovništvo nije pravilno protumačilo naše povlačenje iz ovoga kraja pred mnogo nadmoćnijim neprijateljskim snagama i neprihvatanje frontalne borbe stanovništvo tumači kao opštu slabost naše vojske. Ovakav stav rezultat je političke zaostalosti ovoga kraja kao i nasedanja četničkoj propagandi. Svemu tome dosta je doprinelo neorganizovano snabdevanje naše vojske na prolazu kroz

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 3953.

² Odnosi se na legionarsku 369 „Vražju diviziju“.

³ Isto

⁴ Odnosi se na 373 njemačku diviziju, koja je od sredine maja do kraja jula 1943 god. bila dislocirana na prostoru Travnik—Jajce—Bugojno i Konjic.

ovaj kraj, preterivanje u rekviziciji, nepravilna konfiskacija, kao i samovoljno pojedinačno snabdevanje vojnika.

Prema prikupljenim podacima neprijateljske snage koje su učestvovala u borbama na ovom terenu uglavnom su krenule u pravcu Sokolca i Tuzle.

Tri bataljona I Vojvođanske brigade prebacila su se na Majevicu 18 o.m. Druga vojvođanska brigada sa kojom smo u kurirskoj vezi nalazi se oko Sikire i verovatno se nalazi na putu za Šekoviće.

Svi ranjenici, koje je naša brigada prilikom povlačenja povel, spaseni su i prebačeni u Šekoviće. Odmah po dolasku na ovaj teren preduzeli smo sve mere za brzo prikupljanje ranjenika koji su ostali sakriveni na ovom terenu. Do sada je prikupljeno oko 420 ranjenika, no ovo prikupljanje je još u toku. Preduzeli smo sve mere da se prikupljeni ranjenici, koji su iscrpeni od gladi, nahrane a isto tako da im se ukaže i lekarska pomoć. Dobar deo ovih ranjenika ostavljen je samom sebi za vreme neprijateljskog boravka u ovom kraju, bez hrane i bez ikakve lekarske nege, tako da ima ranjenika koji su umrli od gladi.

Danas smo otpočeli, u zajednici sa upravom bolnice, klasifikaciju ranjenika prema sposobnostima za pokret. Sve sposobne za pokret uzeće naša brigada te ćemo jedan deo oporavljenih poslati u naše bataljone a od ostalih ranjenika obrazovaćemo brigadnu bolnicu. Svim ovim ranjenicima poboljšaćemo hranu tako da bi ih što pre osposobili za brigadu. Teške ranjenike i teško pokretne ostavićemo na ovom terenu. O ovim ranjenicima brinuće se partiska organizacija i komanda područja koje će još odmah preduzeti mere za sklanjanje i ishranu ovih ranjenika kako je to predviđeno od strane saniteta Vrhovnog štaba ranije. Zbeg i ostalo neboračko ljudstvo iz bolnice predali smo komandi područja u cilju zaposlenja. kako bi se bolnica i brigada oslobodile nama nepotrebnog ljudstva. Brigada će sa sobom uzeti i jedan broj konjanika.

Po dolasku na ovu teritoriju mobilisali smo sve jedinice kao i terenske radnike na prikupljanju boraca zaostalih iz brigade. Da bi od velikog broja dezertera mobilisali potreban broj boraca za našu brigadu, preduzećemo sledeće mere: održaćemo što veći broj konferencija i zborova, povećaćemo istragu nad organizatorima dezerterstva kao i provalnicima naših ranjenika, izdaćemo proglas objašnjavajući vojno-političku situaciju, kao i potrebu stupanja u našu brigadu i odred.

Napominjemo da se za sve ovo konsultujemo sa PK, OK i komandom područja.

Naše je mišljenje da ćemo jednim delom uspeti u mobilizaciji, no ovaj broj neće dostići predašnje brojno stanje naše brigade.

Formiranje odreda postavicećemo na vojnički čvršćoj osnovi tako da odred bude aktivnija operativna jedinica koja ima za zadatak izvođenje akcija na ovome terenu, kao i političko i vojničko pripremanje ljudstva za brigadu. Štabu ovog odreda daćemo kao pomoć nekoliko boljih drugova iz naše brigade.

Sva ova pitanja koja se postavljaju pred našu brigadu najhitnije ćemo rešiti te tako osposobiti brigadu za što skoriji pokret u određenom pravcu.

Neprijatelj na cesti Tuzla—Zvornik drži zasede koje sprečavaju prolazak naših jedinica za Majevicu.

Drug Pavle Bojčević preuzeo je stanicu koju je drug Ročko⁵ poneo sa sobom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab:

Politički komesar
Đoko Vujošević

Komandant
Miloš Zekić

BR. 127

**NAREĐENJE ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
23 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA POKRET
NA PROSTORIJU SELA VLADOJEVIĆ¹**

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE

ŠTABU I PROLETBRIGADE

1) Odmah po prijemu ovog naređenja krenite sa jedinicama vaše Brigade za s. Vladojević — 10 km južno od Olova — gde će vas čekati drugovi Koča i Plavi. Na određenu prostoriju stići obavezno u toku sutrašnjeg prepodneva, pošto se sutra(24 o.m.) uveče ima nastaviti pokret.

⁵ Rodoljub Čolaković

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 46/2, k. 709.

2) Odmah uputite jedan pouzdan vod u s. Pridvorica — 6 km zapadno od s. D. Babine — gde će se povezati sa 2 Engleza (sa 2 radio-stanice) i primiti pismene direktive za druga Vasu. U toku noći 24-25 o.m. ovaj vod će se sa Englezima prebaciti preko drumu Sokolac—Han Pijesak i javiti drugu Vasi na pravcu Mislovo—Dumanjici. Vod će ostati kod štaba Divizije, odnosno druga Vasa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

23.VII. — 15h

Komdiv. Koča

BR. 128

**NAREĐENJE ŠTABA PETE NOU DIVIZIJE OD 23 JULA
1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA DEJSTVA NA KO-
MUNIKACIJI SARAJEVO—MOSTAR I SARAJEVO—
TRAVNIK¹**

Za arhivu dostavljeno jedinicama po kuririma²

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

STROGO POVJERLJIVO!

Br. sl.

Dne 23 VII 1943 god.

ŠTABU KRAJ. NOU BRIGADE

Položaj

Prema naređenju V. Štaba naša divizija do daljeg naređenja ima zadatak da dejstvuje na komunikacijama Sarajevo—Mostar i Sarajevo—Travnik.

Prema tome osnovni zadaci naših jedinica su rušenje i uništavanje pruga i cesta na datom sektoru kombinujući to sa zasjedama na pogodnim mjestima tih komunikacija. Rušenje mostova, propusta, zarušavanje i uništavanje telefonske i telegrafske veze sa kombinacijom zasjeda daje najbolje i najkorisnije akcije naših jedinica. Zasjedama treba stalno mijenjati mjesta i postavljati ih na mjesta najvjerovatnije moguća za nailazak neprijatelja.

¹ Kopija, pisana na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4—6. k. 781.

² Dopisano plavim mastilom, ćirilicom.

Pri jačem reagiranju neprijatelja ne prihvatiti teže frontalne borbe, no težiti da se bočnim dejstvom i brzim ispadima nanesu neprijatelju gubitci. U tom cilju, za razbijanje koncentričnih neprijateljskih napada treba upućivati lake jedinice (bataljon) u pozadinu neprijateljskih snaga sa tačno određenim zadatkom. Obratiti pažnju na bočne nepr. kolone, koje se mogu pravilnom ocjenom razbiti i uništiti (primjer Rakova Noga³). Davati uputstva štabovima bataljona detaljno, a naročito o uvježbavanju boraca za rušenje komunikacija i pravilno postavljanje zasjeda.

Od avionskog dejstva još uvijek imamo nepotrebnih gubitaka. Odgovornost po ovom pitanju kod nas nije ispoljena, te skrećemo pažnju štabovima brigada na to. Potrebno je dati opširna uputstva štabovima bataljona, upravi bolnice i intendanturi i najoštrije postaviti odgovornost u slučaju nepravilnog postupka. Ukazati na greške koje su se do danas ispoljile (loženje vatara u blizini jedinica, otkriveni marševi, slaba konspirativnost mjesta bolnice, štabova i td.).

Takođe, vojničkom obezbjeđenju jedinica i bolnice posvetiti veću pažnju. Dati i po tome uputstva.

U cilju gornjeg

n a r e đ u j e m o

I brigada dejstvovaće na sektoru Ivan Sedlo — Tarčin — Rajlovac — Visoko — Kiseljak — Dusina. Razmisliti o likvidaciji Visokog, kada se neprij. snage udalje od njega. Povezati se sa drugom Novoselom i davati mu zadatke aktivizirajući njegov odred, u odnosu na njegovu jačinu⁴. Najbolje da akcije odreda budu zajedničke sa nekom jedinicom brigade. Obratiti pažnju na pravac Kiseljak — Otigošće, ako bi uslijedila lokalna nepr. ofanziva.

Štab brigade treba da bude oko Kreševa—Lipe.

Čitavu bolnicu smjestiti oko s. Dezevice i odmah preduzeti pravljenje tajnih skloništa za teže ranjenike, po čemu se posavjetovati sa pol. radnicima na terenu. Pripremati bar manju rezervu hrane za bolnicu.

IV brigada dejstvovaće na prostoru Travnik — Lašva — Kakanj — Kiseljak — Fojnica. Dajemo sugestije za likvidiranje manjih neprijateljskih garnizona duž komunikacija, gdje bi imali vojničkog i političkog uspjeha. Travnički odred dejstvovaće na liniji G. Vakuf—Bugojno—Travnik i sa štabom odreda treba imati vezu.

Štab brigade treba da bude oko s. Klisure u čijoj blizini smjestiti bolnicu. Pripremiti tajna skloništa za teže bolesnike

³ Vidi dok. br. 166.

⁴ Vidi dok. br. 94.

na najpogodnijem mjestu. Slati patrole prema Šebešiću, ovo i u cilju veze sa odredom. Jedan bataljon držati u rezervi u blizini štaba, koji će dati potreban broj vojnika za komandu mjesta u Fojnici, koja potpada pod kontrolu štaba brigade dok se ne formira komanda područja.

XI brigada dejstvovaće na prostoru Ivan Sedlo — Konjic — Ostrožac — Prozor. Prve akcije izvesti na prugu u cilju uništenja mostova i propusta oko Bradine.

Povezati se sa Ramskim odredom koji će djelovati na sektoru oko Prozora i G. Vakufa i koordinirati rad jedinica.

Štab brigade treba da bude oko s. Dobričevića, u čijoj blizini smjestiti bolnicu. Pripremiti tajna skloništa za teže bolesnike i ranjenike, u čemu se posavjetovati i sa štabom odreda⁵.

Rad u pozadini: Sprovoditi u život ranija data uputstva: održavati konferencije, stvarati NOO-e; razviti agitaciju i propagandu za mobilizaciju u NO vojsku; uputstva za skrivanje žita itd⁶.

Štab I brigade privremeno će da uspostavi komandu mjesta u Kreševu sa potrebnim brojem straže. Komanda mjesta treba da reguliše život u gradu.

Obavještajnu službu treba organizovati i razviti što bolje, jer su pravovremena i tačna obavještenja jedan od najvažnijih uslova za pravilan rad i uspjeh naših jedinica. — Sva obavještenja o neprijatelju odmah treba da se šalju preko ob. centara brigada našem ob. centru.

Ishrana jedinica: Nastojati da se što bolje organizuje ishrana jedinica na datom sektoru. Pravilnim radom i objašnjavanjem kod naroda to će se na sektoru naše divizije moći postići.

Štab divizije nalaziće se u blizini s. Gojevići (kod pilane uz vodu). Dalji pokret prema Inču, o čemu ćemo obavijestiti.

Hirurška ekipa sutra će obići teže ranjenike, jer treba brzo izvršiti dekoncentraciju bolnica. Po potrebi hirurška ekipa obilaziće brigadne bolnice.

— Štab IV brigade treba da kontroliše cestu Kiseljak — Fojnica i 24 o. mj. treba da uputi smjenu Janjskom bataljonu⁷, najkasnije do 14 č.

Potvrdite prijem naredbe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

(M.P.)

Komandant

⁵ Opširnije o izvršenju ove zapovijesti vidi u dok. br. 166.

⁶ „Uputstva za skrivanje žita itd.“ dopisano plavim mastilom, ćirilicom.

⁷ Odnosi se na bataljon Šeste NOU brigade. U svome sastavu imao je ljudstvo iz Janja, te se i po tome zvao „Janjski bataljon“.

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE ŠTABU PRVOG I DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O AKCIJAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 1—20 JULA 1943 GODINE¹

ŠTAB
XII NAROD.-OSLOBOD. UDAR.
DIVIZIJE

OP. Br. 11/43 str. pov.
23-VII-1943 g.

*Izvještaj o akcijama za
vrijeme od 1—20 jula
1943 god.*

ŠTABU I i II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Po završetku akcije na grupe četnika Laze Tešanovića², vršene u smislu postojećih zadataka ove divizije i odgovarajuće vojne situacije, a vođene od 20 pr. mj. do 5 ovog mj., u kojoj su naše jedinice razbile četnike i izbile na Vrbas i domak same Banje Luke. Naneseni su gubitci intervenciji njemačko-domobranskih trupa (čije uporno traženje od četnika i zajedno s njima izvedena), koji su u tri kolone nadirali od Banje Luke i Kotor Varoši, preko Javorana prema Skender Vakufu. Kolone su se vratile u Kotor Varoš. Neprijatelj je svakodnevno posipao sela letcima iz aviona, bojeći se brzog prelaženja naroda toga kraja u Narodno-oslobodilačku borbu. — Ubijeno je u borbama i zarobljeno 40 četnika, dok ih je ranjeno mnogo više. Naši gubitci u svim borbama od 20-VI do 5 VII iznose: 15 mrtvih, ranjenih i nestalih. Pristupilo je našim jedinicama 10 četnika. Održano je 10 uspješnih konferencija i zborova sa narodom, kao i svečanih crkvenih zborova, na kojima je kršten veliki broj djece.—

Prema dobivenim zadacima od štaba I Bosanskog NOU korpusa, za što bržu i jaču aktivizaciju naših snaga u Centralnoj Bosni, 5 ovog mj. krenule su naše snage na čišćenje sektora sjeverno od ceste Kotor Varoš — Maslovare — Teslić³.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6—2, k. 865.

² Lazo Tešanović, četnički komandant u Bosni. Ubijen 1946 god. kao odmetnik.

³ Vidi dok. br. 16, 22 i 31.

Jedna naša jedinica, koja je išla preko Uzlomca, sukobila se je sa grupom četnika⁴ — Rade Radića, te ih je 5 ubila i 7 ranila. Zarobljeno je 6 karabina i nešto municije.

U noći između 9 i 10 ovog mj. izvršena je akcija na ustaško-domobranski garnizon u Prnjavoru⁵ i četnička uporišta, na Ceru — Vučjaku — Glogovcu i Mačinom Brdu. Naše jedinice su u dvodnevnom maršu došle na položaje, odakle se je izvršio nalet na pomenuta neprijateljska uporišta. Jedinice II i V KNOU brigade i PPO-a su nakon polučasovne snažne borbe u jurišu likvidirale sva pomenuta uporišta i zauzele grad Prnjavor. Tom prilikom pobijeno je 15 četnika i domobrana, zarobljeno 60, od kojih je 10 ostalo u našim jedinicama. Zaplijenjeno je 50 karabina, 6 sanduka puščane municije, 2 sanduka minobacačke municije, 150 metara brašna, 800 kg šećera, manufakturne i druge robe u vrijednosti preko 5 milijuna kuna. Ostatak domobranske i četničke vojske bježao je prema Derventi i Savi, dok je većina demoralisana našim uspjesima, poslije nedavne neuspjele kombinovane njemačko-ustaško-četničke ofanzive na nas, kao i uspjesima naše NOV u Istočnoj Bosni, razbježala se kućama. Naši gubitci na grad Prnjavor iznose: jedan mrtav drug i dva lakše ranjena.

Na komunikaciji Banja Luka—Prnjavor—Derventa, koja je ovom akcijom izbačena iz stroja, porušeno je 6 mostova. — Isto tako izbačena iz stroja komunikacija Prnjavor—Tešanj—Teslić.—

13 ovog mj. krenule su naše snage na zadatak: razbijanje grupe četnika Forkape⁶, na sektoru Careva Gora — Motajica — Srbac. Ovim zadatkom razbijena je koncentracija i plan četnika, da oduzmu od naših snaga grad Prnjavor. U ovoj koncentraciji učestvovali su četnici Rade Radića, Forkape i Ljube Bundale, sa nešto Nijemaca iz Banje Luke i legionara iz Dervente. U borbama koje su trajale do 17 ovog mj. naše snage uspjele su potpuno razbiti četničke koncentracije i, protjeravši Nijemce, odnosno legionare, uz gubitke, za Jošavku i Derventu i izbile na planom predviđenu liniju Srbac—Sava—Motajica—Kalenderovci—Pojezna. U tim borbama ubijeno je preko 50 četnika, zarobljeno 23, a predalo se 85, koji su ostali u našim jedinicama, a među njima zamj. komandanta četničkog bataljona i jedan komandir, dok se među ubijenim nalaze dva četnička komandira Jelenko Kušić⁷. Zaplijenjeno je 90 karabina i jedan p. mitraljez, zaplijenjena je veća količina žita, koja se nalazila u četničkim magazinima, a pošto je isto upljačkano — prisilno

⁴ Vidi dok. br. 31 i 55.

⁵ Vidi dok. br. 55 i 130.

⁶ Nikola Forkapa, komandant Motajičkog četničkog odreda

⁷ „Jelenko Kušić“ na originalu dopisano plavim mastilom, latinicom

oporezovanjem naroda, podijeljeno je sirotinji. Takođe je u Srpcu zaplijenjena ustaško-četnička ambulanta, sa sanitetskim materijalom, kao i jedna njemačka liferacija papirnatih cipela četnicima za isporuku žita. Naši gubitci za to vrijeme iznose: 4 poginula druga i 6 ranjenih.

Ovom akcijom uspjelo se je prvi puta prodrijeti sa našim jedinicama na sektor zloglasnog i prevejanog četničkog komandanta — Forkape, koji je okrvavio ruke u napadima na naše bolnice, a pred narodom vješto sakrivao svoju saradnju sa okupatorom. — Narod je oduševljeno pozdravio našu vojsku kao oslobodioce, pomažući je u davanju obavještenja i hrane, i tražio da naše jedinice ostanu na tom sektoru, u cilju potpune likvidacije četničkih grupa i zaštite od pljačke i zuluma okupatora, ustaša i četnika.

Ustaško-četnički povjerenici za oporezivanje i pljačku novog žita pobjegli su u Gradišku. —

Aktivnošću naših jedinica za ovih 20 dana proširen je sektor oslobođene teritorije, koju kontrolišu jedinice ove divizije, na preko 2 hiljade i 200 kv. km. — Oslobođenjem grada Prnjavora povećao se broj izbačenih komunikacija iz stroja (državnih cesta) na oko 250 km. To su ceste na važnim komunikacijama Banja Luka — Doboj — Tuzla i Banja Luka — Derвента — Brod. — Razbijene su i raspršene sve veće četničke grupacije i njihova uporišta, osim još četnika Rade Radića, kojemu su u ranijim bojevima nanijeti veći gubitci, dok su njemačko-ustaškim garnizonima ne samo nanijeti veći gubitci, nego ih se vezalo i prisililo na defanzivni stav u preostalim garnizonima Centralne Bosne. Ovim akcijama nastupila je kod četnika još veća demoralizacija, koja se očitovala u prelasku preko 100 četnika na našu stranu, dok su se preostali razbili u manje grupe i vrše ubistva iz zasjeda naših neopreznih i ostavljenih boraca, dok stvarno ne preduzimaju nikakvu veću akciju sami, već samo sa Nijemcima i ustašama, ali ni tada ne predstavljaju ozbiljnu vojničku snagu. Može se još primijetiti da se najviše četnika predalo i predaju se sa Pojezne i krajeva neposredno oko Prnjavora, dok su najokorjeliji zločinci i nadalje grupa Rade Radića i Laze Tešanovića, koji su najvjerije sluge okupatoru.

Naš boravak u ovome kraju imao je dalekosežnih političkih posljedica na prilazak naroda Centralne Bosne Narodno-oslobodilačkom pokretu i aktivizaciji u NO-u borbu. To se najbolje odražava, kako na ishrani vojske, koja je dobra — na dobrovoljnoj bazi u sektoru oko Prnjavora, tako i na mobilizaciji novih boraca za naše jedinice, jer pored mjestimične prisilne mobilizacije, koja u ovim krajevima uspijeva 25-50%,

javljaju se mnogi omladinci i omladinke dobrovoljno u našu vojsku. Novomobilisanih boraca, za ovaj period ima oko 250. Dezertiralo je 10 boraca, od tih 6 četnici, koji su zarobljeni, te ostali u našim jedinicama.

Svaki pogodan momenat koristi se održavanjem političkih konferencija i zborova sa narodom, na koje se narod u priličnom broju odaziva.

Duži boravak naših jedinica na ovom sektoru imao bi povoljnog uticaja na bržu preorijentaciju i aktivizaciju naroda ovoga kraja na stranu Narodno-oslobodilačke borbe.

Za kontrolisanje ovog sektora i organizaciono učvršćenje narodno-oslobodilačke vlasti trebalo bi imati nešto više snaga na ovome sektoru, jer razvlačenje snaga ove divizije onemogućava brzu koncentraciju, kao i dovoljnu udarnu snagu ove divizije za pretstojeće zadatke

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

(M.P.)

POLITKOMESAR
Službeno odsutan

NAČELNIK ŠTABA
Mirko

KOMANDANT
Šoša

P. S.⁸ Prilikom rekvizicije i evakuacije Prnjavora desilo se je nešto nepravilnih postupaka, koji su prouzročeni pogrešnim shvatanjem komandnog kadra o brznoj evakuaciji. Isto tako desio se je za vrijeme borbe i same evakuacije grada Prnjavora slučajan požar, koji se proširio na jedan trgovački kvart. Oštećenim privatnicima isplaćeno je na ime otštete za privatnu robu 310.000 kuna, dok je ostatak isplaćen priznaticama.

⁸ Dopisano mašinom, latinicom.

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 23
JULA 1943 GOD. ŠTABU PETE BRIGADE I ŠTABU PRNJA-
VORSKOG NOP ODREDA ZA ČIŠĆENJE SEKTORA KO-
KORI—LAĐEVCI—BREZIČANI—DUBRAVA I BRANEŠCI¹**

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
O-P-Str. pov. br.
23 jula 1943 god.
Položaj

ŠTABU V KNOU BRIGADE i ŠTABU PRNJAVORSKOG PO-a

Položaj

Štab V KNOU brigade krenuće sa dva bataljona², pret-
hodno ostavivši osiguranje na Glogovcu, Mačinu Brdu i Ceru,
jačine po jedan vod, zajedno sa snagama PPO-a, na obuhvatno
čišćenje sektora koji zahvaća Kokori—Lađevci—Brežičani—
Dubrava—Branešci.

Snage V KNOU brigade nastupaće od Lišnje i Gajeva,
preko Kokora—Lađevaca u Brežičane kod škole, koja je zborna
mjesto svih snaga koje učestvuju u ovoj akciji.

Drugom kolonom nastupaće od Vršana preko Branešaca
za Brežičane.

Snage PPO-a krenuće sa Reljevca, dolinom Ukrine, preko
Stare i Nove Dubrave za školu u Brežičane.

Sve snage imaju izbiti u 5 sati ujutro 25 ovog mj., na
zborna mjesto u Brežičane, odakle se po smotri najkraćim
putem vraćaju na svoje stare položaje i zadatke³.

Ovom akcijom rukovodiće zamjenik k-ta V KNOUB-e
drug Čoče⁴.

Sve snage moraju se međusobno ispomagati i brzo inter-
venisati u slučaju jačeg otpora na nekom položaju.

Znaci raspoznavanja redovni, zvučni znaci: kreketanje
žabe poziv jedanput, odziv dvaput.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Šoša

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 5/4, k. 865.

² Vid: dok. br. 131.

³ Vid: dok. br. 159.

⁴ Ratko Vujović

**NAREĐENJE ŠTABA PETE NOU BRIGADE OD 23 JULA
1943 GOD. ŠTABU TREĆEG I ČETVRTOG BATALJONA ZA
ČIŠĆENJE TERENA KOKORI—LAĐEVCI—BREZIČANI—
DUBRAVA—BRANEŠCI¹**

ŠTAB
V K.K. NOU BRIGADE
br. službeno
23 jula 43 g. u 22 časa

ŠTABOVIMA III i IV BATALJONA

Štab XII NOU divizije u svojoj naredbi² od danas stavio je u zadatak snagama naše brigade i Prnj. odreda da u toku noći između 24 i 25 ov.m. napadnemo bande Rade Radića obuhvatnim čišćenjem sektora koji zahvaća Kokori—Lađevci—Brezičani—Dubrava—Branešci.

Snage naše brigade nastupaće jednom kolonom preko Kokora i Lađevaca u Brezičane, a drugom kolonom od Vršana preko Branešaca na Brezičane.

Snage Prnj. part. odreda krenuće sa Reljevca, dolinom Ukaine preko Stare i Nove Dubrave na Brezičane.

Sve snage imaju izbiti u 5 sati ujutro 25 ov.m. na zbornom mjestu u Brezičane kod škole, odakle se po smotri najkraćim putem vraćaju na svoje stare položaje i zadatke.

Ovom akcijom rukovodiće zamj. k-dta V brigade drug Čoče.

Sve snage moraju se međusobno ispomagati i brzo intervenirati u slučaju jačeg otpora na nekom položaju.

Snage naše brigade imaju zadatak da prije pokreta na ovu akciju prethodno ostave osiguranje na Glogovcu, Mačinu Brdu i Ceru, jačine po jedan vod.

U vezi s tim izdajemo sljedeću

ZAPOVIJEST:

III bataljon odmah po primitku ovog naređenja krenuće sa dosadašnjih položaja na liniju Gusak—Gajevi. Prethodno će na Ceru ostaviti jedan vod za osiguranje komore III i IV bataljona.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1, k. 869.

² Vidi dok. br. 130.

Sjutra 24 ov.m. u 21 čas snage III bataljona krenuće sa Gusaka preko Gajeva i Crkvine na Kokore (kod škole) odakle će produžiti na Lađevce izbijajući na kotu Divan 382, a odatle na zbornu mjesto u Brežičane kod škole.

Ovaj pokret mora biti brz i prodoran sa zadatkom da otsiječemo dio četničkih snaga od Jošavke.

IV bataljon sa dvije čete koncentrisaće se sutra (24 ov.m.) na Ceru najdalje do 20 časova. Prethodno će na Glogovcu i Mačinu Brdu ostaviti osiguranje od po jednog voda. Vod na Glogovcu povezaće se čvrsto sa Štabom brigade na Vučijaku i o svemu ga redovno izvještavati. Vod na Mačinu Brdu povezaće se čvrsto sa Komandom mjesta u Prnjavoru.

Dvije čete IV bataljona u 8,00 časova krenuće na Vršane, odakle će u 24 časa krenuti na Branešće čisteći Živkoviće i Novakov Grob kao i same Branešće, ukoliko se tamo bude nalazio neprijatelj. Iz Branešćaca produžuje na Brežičane do zbornog mjesta. Ove dvije čete kretaće se normalnim maršom i samo ukoliko bude potrebno ukazaće hitno pomoć našem III bataljonu ili snagama odreda. Sa ovim dvjema četama kretaće se i drug Čoče, zajedno sa štabom IV bataljona.

Čim bataljoni izbiju na zbornu mjesto kod škole u Brežičane, poslije kraćeg odmora vratiće se na položaje koje su danas držali, i to najkraćim putem.

Napominjemo da akcija mora biti brzo izvedena kako bi se bataljoni mogli na vrijeme vratiti na svoje stare položaje. Štab IV bataljona skrenuće naročitu pažnju vodovima koji ostaju na Glogovcu i Mačinu Brdu da budu vrlo oprezni i budni i da prime borbu ukoliko se neprijatelj pojavi.

Vod III bataljona koji će ostati na Ceru mora stalno • patrolirati prema Carevoj Gori i prema Bubnju.

Znaci raspoznavanja redovni.

Zvučni znaci: kreketanje žabe, poziv jedanput, odziv dva puta.

Da bi akcija bila što uspješnija zavisi od tačnosti da sve snage sa polaznih položaja (III b. sa Gusaka a IV bat. sa Vršana) krenu u određeno vrijeme.

Snage odreda sa Reljevca krenuće u 23 časa.

Sve bolešljive i nepokretnije borce ostaviti uz komoru.

IV bataljon će svoju komoru ostaviti kod voda III bataljona na Ceru³.

Uz drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

³ O izvršenju ovog naređenja vidi u dok. br. 159.

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA POKRET NA
PROSTORIJU MUSIĆI—ZAGONE¹**

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE

ŠTABU I PROLETBRIGADE

- 1) Pravac: prostorija Musići—Zagone.
- 2) Polazak: 25.VII. u 2 časa po ponoći.
- 3) Obezbeđenje: prema Olovu i Kamenici.
- 4) Desno od I Proletbrigade: VII Hrvatska divizija (sa 2 brigade) pravcem Dragoradi—Sv. Rok—prostorija Križevići—Moguše—Ligatiće.
- 5) U Olovu manji neprijateljski delovi.
- 6) Dalji pravac: Centralna Bosna i Krajina. Usput ćemo se sastati sa III i VII — oko G. Vakufa.

Koča

7)² Vašim pravcem će se kretati V.Š. Bataljoni u s. Medojevići biće zaštitnica V.Š. — s kim će prethodno stupiti neposredno u vezu.

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 45/2, k. 709. Naređenje je vjerovatno pisano 24 jula 1943 godine.

² Ispod svoga potpisa komandant Prve proleterske divizije naknadno je dopisao, zelenim mastilom, ovu tačku.

NAREĐENJE ŠTABA ČETVORTE NOU DIVIZIJE OD 24 JULA 1943 GOD. ŠTABOVIMA RIBNIČKOG, PODGRMEČKOG I DRVARSKOG NOP ODREDA I ŠTABU DESETE KRAJIŠKE NOU BRIGADE ZA JAČI PRITISAK NA NEPRIJATELJSKE GARNIZONE¹

STROGO POVJERLJIVO I NAJHITNIJE

Za Štab Korpusa²

ŠTAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
—2 BOS. KORPUSA—
Br. 294/43
24.VII 1943 g.

ŠTABOVIMA RIBNIČKOG, PODGRMEČKOG i DRVARSKOG ODREDA i ŠTABU X KRAJIŠKE NOU BRIGADE

Štab Ribničkog odreda izvijestio nas je o sljedećem:

1.) Neprijatelj je neopaženo otišao noću 22-23 o.m. sa Bravskog, a u logoru ostavio nešto žita i soli. Otišao je vjerovatno u pravcu Petrovca.

2.) Još nemamo izvještaja da li je neprijatelj napustio i okuku na Paunovcu, to se još ispituje.

3.) Noću 22-23 o.m. 5 boraca II bataljona Ribničkog odreda privukli su se do rovova kod Šumske uprave u Ključu i bacili bombe u rovove i povukli se. Neprijatelj je poslije toga dugo gađao jakom pušcanom i mitraljeskom vatrom u sve strane, a otvorio je vatru i iz topova.

4.) Dobijen je neprovjeren izvještaj iz Petrovca da je oko 2500 Nijemaca otišlo iz Petrovca u pravcu Bihaća. Govorili su da idu na Jadran. Postoji mogućnost da su te trupe otišle radi ofanzive na Liku i Baniju ili Kordun jer obično daju lažne podatke.

5.) *Zadaci naših jedinica:*

a) Ribnički odred: — Treba porušiti-prekopati cestu kod Kloketovca i Paunovca i postavljati zasjede na pogodnim mjestima;

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/1—2, k. 456.

² Dopisano plavim mastilom latinicom.

— najhitnije provjeriti stanje u neprijateljskim garnizonima Ključ, Petrovac i Mrkonjić Grad. Isto tako treba provjeriti ima li neprijateljskih snaga kod Pudin Hana, u Vrhpolju i na Kuku kod Klokotovca. O ovoj provjeri treba najhitnije dostaviti izvještaj;

— predviđena ekonomska akcija također dolazi u obzir, kao i mobilizacija sela u blizini mjesta predviđene ekonomske³ akcije. Ove akcije izvoditi prema stvarnim mogućnostima u odnosu na raspoložive snage.

b) Podgrmečki odred: — Budno pratiti sve promjene u Petrovcu i u neprijateljskim garnizonima uz cestu Petrovac — Bos. Krupa i inicijativno djelovati⁴ u slučaju bitnih promjena. Najhitnije izvještavati ovaj štab o svima promjenama na sektoru Odreda a naročito u Petrovcu i po garnizonima na označenoj cesti. Kad se prikupe podaci, najvažnija je brzina dostavljanja izvještaja do Odreda i do štaba Divizije⁵.

v) Drvarski odred: — putem OS najhitnije provjeriti stanje u Petrovcu i okolnim selima do Vrtoča;

— budno pratiti sve promjene na Kninskom sektoru a naročito promjene u talijanskom garnizonu u Kninu;

. — u slučaju bitnih promjena na Petrovačkom sektoru dejstvovati inicijativno i najhitnije izvještavati zamjenika komandanta ove Divizije druga Petra, štab Korpusa i ovaj štab;

g) X Krajiška brigada: — putem OS budno pratiti sve promjene na Kninskom sektoru i u Kninu i najhitnije izvještavati⁶ kao i Drvarski odred.

Uslijed brzog razvoja događaja postoji mogućnost za brze promjene u garnizonima. Naša OS treba da bude spremna i sposobna da blagovremeno prikupi podatke o promjenama, a štabovi da brzo i inicijativno reagiraju na bitne promjene u neprijateljskim garnizonima. Od najveće je važnosti brzo dostavljanje izvještaja o promjenama ovome štabu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Sl. otsutan

Zamjenik komandanta
Sl. otsutan

Komandant
Branko

(M.P.)

³ Ova je riječ u originalu dopisana plavim mastilom, latinicom

⁴ Isto

⁵ Vidi dok. br. 143 i 156.

⁶ Vidi dok. br. 160 i 161.

ŠTAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
2 BOS. KORPUSA
K.Br. 294/43
24-VII 1943 g.

ŠTABU⁷ II BOS. NOU KORPUSA

1) Dostavljamo ovu kopiju naređenja našim jedinicama iz koje se vide promene na našim sektorima i šta je naređeno jedinicama.

2) Da li je uhvaćena veza sa V.Š. — Nepovoljno je što „Slobodna Jugoslavija“ ne javlja ništa o akcijama IV divizije II Korpusa.

Ako nema veze, možda bi trebalo preko G.Š.H. slati izveštaje. Primećuje se da se izveštava i o najsitnijim akcijama u Sloveniji, a naše se ne objavljuju ni veće.

3) Zbog brzog razvoja događaja po mom mišljenju trebalo bi napisati letak za talijanske vojnike i slati na Kninski sektor i u ostale talijanske garnizone. Ako naš štab II Bos. korpusa ne može izdati takav letak, trebalo bi da ga izda G.Š.H.

V.Š. je izdavao ovakve letke u Sandžaku i Ist. Bosni još 1941 god.

Takve letke, koji bi se davali vojnicima, trebalo bi možda slati i talij. komandama uz poziv na predaju, prelazak partizanima ili samovoljan odlazak pojedinačno ili u grupama u Italiju. Talij. vojnici su demoralisani, treba im objasniti ulecima stanje na frontovima (Istočnom, Sicilijanskom i unutarnjem u Italiji).

S drugar. pozdravom

S. F. — S. N.

(M.P.)

Komandant
Branko

⁷ „II Bos. NOU korpusa“ dopisano je plavim mastilom, ćirilicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE PROLETERSKE BRIGADE OD 24 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE DIVIZIJE O BOR- BAMA VOĐENIM U VREMENU OD 17 DO 24 JULA¹

ŠTAB
IV PROL. BRIGADE
24. juli 1943 g.

ŠTABU II PROLETERSKE DIVIZIJE

Dostavlja se operativni izveštaj za akcije koje je izvela naša brigada u vremenu od 17 ov.mj. do danas:

1.— 17 ov.mj. oko 18 časova izvršili smo pokret sa Kraljice (k.884) sa zadatkom likvidacije Petrovog Sela² u dolini Spreče kao i ž. stanice u istom selu. Jedan bataljon imao je zadatak da kao lijeva pobočnica zauzme Krstac i dalje produži sa čišćenjem četničkog sela Kakmuža.

Borba je prvo počela na položaju Krstac, koga su držali četnici. Poslije kraće borbe neprijatelj je razbijen tako da je bataljon poslije toga bez ikakve borbe ušao u s. Kakmuž. U selu nije bilo stanovništva, pošto je sve još ranije pobjeglo na desnu obalu Spreče. U samom Petrovom Selu naše jedinice nisu naišle ni na kakav neprijateljski otpor sem na ž. stanici koja je branjena od jedne satnije domobrana željezničke pukovnije. Poslije kraće borbe likvidirana je i stanica.

U ovoj borbi zarobljeno je 19 domobrana a zaplijenjeno: 1 p.mitraljez, 19 pušaka, oko 150 metaka, nešto ručnih bombi i razne druge vojničke spreme.

U odbrani stanice učestvovao je blindirani voz koji je nakon likvidacije uspio da se izvuče u pravcu Tuzle.

Želj. stanica je zapaljena kao i osam zgrada oko stanice. Želj. pruga je na više mjesta prekinuta kao [i] srušen most ispred ž. stanice.

U ovoj akciji nismo imali ni mrtvih ni ranjenih.

Po izvršenom zadatku povukli smo se na prostoriju s. Đuranovići—s. Micijevići.

2.— 20 ov.mj. prema dobivenom zadatku naša brigada je izvršila pokret u pravcu s. Brez³ sa zadatkom likvidacije četničkih položaja: V. i M. Ostravica—Kamenički Vis—Bojište. Ovo su bili zadnji položaji koje je neprijatelj mogao braniti

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 37/1—1/II, k. 738.

² Zapovijest za napad vidi u dok. br. 93.

na Ozrenu. U ovom napadu na ozrenske i trebavske četnike učestvovala je II Proleterska brigada kao desna kolona i I i II Dalmatinska kao lijeva kolona³.

Glavni pravac napada naše brigade bio je V. Ostravica (k.917)—M. Ostravica—s. Boljanić, dok svega sa jednim bataljonom kao sporednim pravcem na Kamenički Vis (k.821).

Neprijatelj na ovim položajima nije uopšte dao otpora već se je povukao u pravcu s. Boljanić, odnosno položaja Gostilj. Poslije izlaska na Ostravicu bataljoni su produžili pokret i ušli u s. Boljanić gde su nailazili na pojedine razbijene grupice četnika, koje su bez borbe savlađivali.

U ovoj akciji zarobljeno je 20 četnika (većinom sa teritorije Trebave), a zaplijenjeno 20 pušaka, oko 1000 metaka, nešto ručnih bombi itd.

U ovoj akciji mi smo imali jednog mrtvog druga.

Poslije izvedene akcije bataljoni su se povukli na prostoriju Ostravica—Kamenički Vis—s. Brezići.

3.— 21 ov.mj. u 13 časova prema dobivenom naređenju izvršili smo pokret sa ove prostorije u pravcu: G. i D. Bukovice. Pokret je bio vrlo brz obzirom da je neprijatelj⁴ uspio da uđe u s. Seona i produži preko G. i D. Brijesnice u pravcu G. Bukovice.

Baš u momentu kada je brigada pristizala u D. Bukovicu neprijatelj je sa svojom glavinom već izbijao južno od s. Micijevići preko Tumarskog Brda u pravcu Omerove Vode. Ovde je bila pristigla i čitava njegova komora. Odmah po izbijanju na Omerove Vode neprijatelj je produžio u pravcu D. i G. Bukovice.

Radilo se o brzini ko će prije posjesti položaje južno od D. Bukovice i to: Mrkalica—Dolina (k.588)—k.318, kuda je neprijatelj nastupao. Uspjeli smo oko 17 časova posjesti ove položaje prije od neprijatelja i na istima odmah poslije toga primiti borbu.

Prema procjeni neprijatelj je bio u jačini jedne bojne „Vražje divizije“. U prvi momenat uspjeli smo da donekle neprijatelja iznenadimo i da ga povratimo sa njegovih istaknutih tačaka. Jedan naš bataljon uspio je da izbije u pozadinu neprijatelja, tj. da napad[ne] na njihovu komoru na Tumarskom Brdu i da se na tim položajima zadrži čitavu noć.

U toku noći preduzimali smo tri puta napad na neprijatelja sa ciljem da ga odbacimo od pravca Omerova Voda—Karačić, kao i radi toga da ne dozvolimo neprijatelju inicijativu, jer u tom slučaju položaje bi bilo vrlo teško braniti a pozadi nas nalazile su se sve bolnice [na] prostoriji: Bukovica.

³ Vidi dok. br. 108 i 168

⁴ Na ovom sektoru deistvovala je 369 nemačka div ziia.

Uspijevali smo da likvidiramo sve neprijateljske p[red]nje položaje, dok glavni položaj, koji je bio posjednut jačim snagama i branjen većim brojem „šaraca“, nismo uspjeli zauzeti.

22 ov.mj. u zoru i mi i neprijatelj nalazili smo se na istim položajima. Odmah poslije svanuća neprijatelj je otpočeo sa vatrenom pripremom napada. Tukao je stalno iz dva bacača i velikog broja „šaraca“ naše položaje tako da je zaista bilo vrlo teško ostati na njima, obzirom na veliku brisanost i nemanje nikakvih zaklona. Zajedno sa vatrenom pripremom manji dijelovi počeli su se prebacivati u pravcu naših položaja. I zaista, kada je vatrena priprema dostigla vrhunac i kada su se prilično približili našim položajima, došlo je do napada jedinica II Proleterske brigade⁵ na položaje koje je neprijatelj držao istočno od Omerove Vode. Jaka bacačka vatra kojom su tukli neprijatelja bacači II Proleterske brigade i njihov snažan pritisak sa te strane prisilili su neprijatelja da popusti sa pritiskom na naše položaje. No i pored toga on je i dalje pokušavao čas na centar, čas na jedno ili drugo krilo našeg rasporeda da se probije, ali je svakog puta odbijan.

U toku ove borbe jedna grupa, vjerovatno četnika, pokušala je sa pravca Rakovac napasti naš desnokrilni bataljon sa leđa. Slanjem jedne čete u tom pravcu i ovde se situacija raščistila.

Tek poslije podne neprijatelj je prestao sa ofanzivom i zadržao se uglavnom na ostavljanju manjih dijelova sa „šarcima“ koji su štitili već početo povlačenje. Neprijatelj je počeo da otstupa pravcem: Karačić—Borik—Pašin Konak.

Oko 10.30 časova dva teška bombardera „Dornije“ i dva izviđača za više od pola sata stalno su bombardovali i mitraljirali naše položaje. Ovo isto se je ponovilo i poslije podne samo u manjem obimu.

Čim je neprijatelj počeo da se povlači, naši bataljoni su sa manjim odjeljenjima održavali stalno kontakt, dok se neki obimniji napad nije mogao preduzeti zbog otvorenog i brisanog terena, kao i jačine neprijateljskih zaštitnica.

Padom mraka sa brigadom smo produžili ranije predviđeni pokret pravcem: Omerova Voda—Karačić—Seona.

Neprijatelj je imao priličan broj gubitaka. Našli smo 12 mrtvih, a u toku dana smo vidjeli gdje u čebadima ili šatorskim krilima iznose pojedine mrtve ili ranjene sa položaja. Po tragovima krvi na njihovim položajima pretpostavljamo da je imao preko 30 ranjenih. Zaplijenjeno je nešto pušaka, oko 1000 metaka, nešto bombi i druge vojničke spreme.

Naši gubici su: 6 mrtvih i 17 ranjenih, od kojih 7 teže. Prema izvještaju bolnice od ovih težih dva su već podlegla.

⁵ Vidi dok. br. 168.

Među poginulima nalaze se jedan komandir, dva zamjenika komandira i jedan zamjenik politkoma čete. Među ranjenima su: zamjenik komandanta brigade drug Niko Strugar (lakše ranjen) i zamjenik komandanta V bataljona drug Blažo Janković (teže ranjen).

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

Politički komesar
V. Nikolić

Načelnik
Jovo

Komandant
Ljubo Vučković

BR. 135

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
25 JULA 1943 GOD. ŠTABU TREĆE I SEDME BRIGADE
ZA POKRET U BOSANSKU KRAJINU¹**

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE NOVJ
25 jula 1943 — 18 č.
Br. 232

Strogo poverljivo²

Štabovima

**III KRAJIŠKE BRIGADE i
VII KRAJIŠKE BRIGADE**

Opšti podaci: Vrhovni komandant NOV i POJ dostavio nam je svoju direktivu³ od 23 o.m. iz koje se dostavljaju sledeći opšti podaci:
Sve jedinice ove divizije izvršiće pokret ka Bosanskoj Krajini. I ProleTERSka brigada u tom pokretu dobila je specijalni zadatak⁴ i ona će se kretati odvojeno, izbiće severno od Vlašić Pl., gde će se, potom, povezati sa glavninom ove divizije. Ostale dve brigade — III i VII Krajiška brigada — pod komandom načelnika

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 30/1—5, k. 706 A.

² Dooisano crvenom olovkom, latinicom.

³ Vidi dok. br. 132.

⁴ Vidi dok. br. 132.

diviziskog štaba druga Vase Jovanovića preba-
ciće se u Bosansku Krajinu opštim pravcem:

Devetak Pl. — Jahorina pl. — Trnovo — žel.
pruga Sarajevo—Mostar — do na prostoriju
Prozor — Šćit — G. Vakuf, gde će se dobiti
direktive za dalji rad.

**Podaci o sused-
nim jedinicama:**

Istočna Bosna:

II Proleterska divizija operiše na sektoru — za-
sada — Ozren i Trebava;

XVI Vojvođanska divizija — sa jednom svojom
i privremeno sa VI Bosanskom brigadom —
operiše na sektoru Šekovići—Vlasenica—Sre-
brenica;

XVII Divizija sa svojom Majevičkom brigadom i
Majevičkim odredom, kao i I i III Vojvođanska
brigada, operišu na sektoru Majevice.

Hercegovina:

— X Hercegovačka brigada operiše u Herce-
govini; ona je početkom jula bila u reonu s.
Bjelečić.

Bosanska Krajina:

— U Centralnoj Bosni nalazi se Krajiški kor-
pus;

— V Krajiška divizija operiše na prostoru Bu-
sovača—Visoko—Prozor;

— Prozorski odred nalazi se u predelu Bitov-
nje pl;

— Travnički odred operiše u predelu Komara;

— Kupreško-janjski odred operiše u predelu
Kupresa.

O ostalim snagama u Bosanskoj Krajini ne-
mamo tačnijih podataka.

**Zadatak di-
vizije:**

Napred su označeni opšti pravci pokreta I Pro-
leterske brigade i glavnine naše divizije. —
Glavnini naše divizije Vrhovni štab postavio
je sledeće zadatke:

a. — rušenje pruge Višegrad — Sarajevo
i pruge Sarajevo — Mostar;

b. — likvidiranje pojedinih okupatorskih
i četničkih i ustaških uporišta;

c. — povezivanje sa našim jedinicama na
terenu, a u vezi s tim i drugi speci-
jalni zadaci.

Za izvršenje prednjeg izdaje se sledeće direktivno

n a r e d e n j e :

1. Pojedine etape pokreta, kao i konkretne zadatke, naknadno ćemo narediti;

2. U glavnini divizije kretaće se III i VII Krajiška brigada, Diviziska bolnica, odeljenje brdskog topa i štab Divizije.

3. U toku pokreta Divizija će vršiti naređeni joj zadatak, za šta će se izdavati jedinicama naređenja u pogledu vremena i mesta dejstva, no nećemo se upuštati u frontalne borbe, niti ćemo svoj pokret zadržavati akcijama koje su od malog značaja i sa beznačajnim rezultatima. No, u svakom slučaju usput razbijati — likvidirati okupatorske, ustaške i četničke posade, i inicijativno, ako te akcije ne iziskuju duže angažovanje. Potrebno je izvoditi i akcije u cilju snabdevanja municijom jedinica koje s njom slabo stoje.

4. Obzirom da je pokret naše divizije po dosta teškom terenu i predviđen na dugačkoj relaciji, to obratiti naročitu pažnju na odmor i ishranu ljudi. Treba imati u vidu da se i sada krećemo na jednom delu terena koji je uveliko iscrpen, te organizovati prikupljanje i nošenje rezervi sa mesta u kojima je moguće bolje snabdevanje. No u svakom slučaju način nabavke da bude pravilan i u smislu postojećih naređenja. Naročito u ovom periodu mora se posvetiti puna pažnja našem odnosu prema stanovništvu: onemogućiti lično i nepravilno snabdevanje, pljačku i sl.

5. Sačuvati punu konspiraciju pokreta i našeg opšteg pravca. Pokrete izvoditi noću, a ako su dnevni pokreti nužni, onda ih izvoditi pošumljenim terenom. Izbegavati prolazak kroz nastanjena mesta, u svakom slučaju zabraniti boravak jedinica po selima. Po selima mogu zalaziti samo komisijske za ishranu sa potrebnim obezbeđenjem. Vatre moguložiti samo kuhinje i to po naređenju nadležnih štabova: mesta za kuvanje da budu udaljena od smeštaja jedinica. Takođe preduzeti sve mere za zaštitu od pogleda i dejstva iz vazduha.

6. Skoro na celom terenu kojim se krećemo vladaju zarazne bolesti, epidemične i ostavljene prilikom našeg prolaza, — preduzeti sve mere za zaštitu od njih. Zabrana stanovanja po kućama je jedna od najglavnijih, preventivnih mera.

7. Diviziska bolnica kretaće se sa jednom od boračkih jedinica. Dužnost jedinice koja primi bolnicu nije samo u davanju zaštite, već i u punom staranju o pokretu, prenosu, ishrani i svim drugim potrebama bolnice.

8. Uspeh naših akcija kao i celog pokreta u mnogom će zavisiti od funkcionisanja naše obaveštajne i izviđačke službe.

Ove dve službe moraju se u celosti angažovati i blagovremeno dostavljati podatke o neprijatelju i terenskim prilikama.

9. Odmah po jedinicama održati konferencije, te vojnički i politički pripremiti i pojedince i jedinice za ovaj pokret.

10. Zasada se još nismo povezali sa III Krajiškom brigadom, te će se naknadno izraditi detaljniji plan rada. Uglavnom, sve navedene jedinice ove divizije kretaće se kao jedna manevarska grupa.

11. Jedinice VII Krajiške brigade u toku noći 25—26 o. m. sa divizijskom bolnicom, Topovskim odeljenjem i ovim štabom izvršiće pokret do na prostoriju Vjetrenik — Rakitnica. Prelazak komunikacije Rogatica — Sokolac predviđa se za noć 26—27 o. m. na delu oko Han Stijenica — Kramer Selo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

za štab Divizije
Vaso

BR. 136

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 25 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO- SLAVIJE O BORAMA VOĐENIM U VREMENU OD 14 DO 24 JULA I JAČINI NEPRIJATELJSKIH GARNIZONA NA PODRUČJU TUZLE¹

O.B.-CENTAR II PROLETERSKE DIVIZIJE

Broj 13

25 juli 1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
za OB-centar

Dostavljamo vam ob-izvještaj od 14 do 24 o. mj.

Za sve ovo vrijeme jedinice naše divizije i pridodate joj brigade boravile su na prostoriji s. Seone—pl. Ozren. Pošto smo se povukli sa Ozrena i odmarali naše jedinice na prostoriji s. Seone—s. Lozne Štab divizije pripremao je napad na četnike Ozrenskog odreda i čišćenja Ozrena u duhu naređenja V. Š. i stvaranja baze na pomenutoj planini. U međuvremenu putem naših ob-organa bili smo obaviješteni da četnici spremaju na-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ poć br. 16420.

pad na nas. Već prije toga i za vrijeme prvog napada na nas četnici su imali sporazum sa Nijemcima i „Vražjom divizijom“ i od njih dobivali pomoć u oružju, municiji, kao i sadejstvo u borbi jedinica „Vražje divizije“, artiljerije i avijacije. Jačina četničkih snaga bila je sedam bataljona, tj. oko 1400 boraca naoružanih sa puškama. Naše jedinice očistile su Ozren² i razbile četnike, koji su se u neredu povukli u pravcu Doboja, Maglaja i Trebave. Nakon toga pristupili smo sakupljanju podataka o pruži Doboj—Tuzla da bi je napali i onemogućili za saobraćaj.

Jačina neprijatelja u Petrovom Selu: 230 domobrana željezničke pukovnije, naoružani sa jednim teš. mitraljezom i nekoliko puš. mitraljeza. Stanica ograđena bodljikavom žicom i osigurana sa nekoliko betonskih bunkera. Borbenost domobrana vrlo niska. U samom selu na položaju Krstac nalazilo se oko 100 četnika. Stanica Miričina oko 50 milicionera sa manjom stražom kod mosta. Borbeno raspoloženje nisko. Neprijatelj je u brzom naletu naših jedinica likvidiran i natjeran na bjekstvo. Zapaljene su obje stanice, kao i sve željezničke zgrade, dignut u vazduh most kod Miričine dužine 40—50 met. željezne konstrukcije i srušeno nekoliko propusta kod Miričine i Petrovog Sela³. Nekom većem rušenju pruge nije se moglo pristupiti pošto smo se morali povući prije svanuća. U Petrovom Selu zarobljeno je 19 domobrana, svi iz okoline Bjelovara. Nakon saslušanja svi su pušteni kućama. Oni su se nadali našem dolasku u Petrovo Selo i već su bili pripremili civilna odijela da idu kući. Intervencije iz Doboja i Tuzle nije bilo. Popravak pruge počeo je tek četiri dana nakon rušenja. Osiguranje popravka pruge i čuvanja iste davali su četnici Ozrenskog odreda. Po likvidaciji pomenutih stanica ozrenski seljaci počeli su se vraćati svojim kućama, ali ne još u većem broju. Uplašenost kod seljaka od nas nije još prestajala uslijed četničke i okupatorske propagande. Slali smo pojedine seljake i poručivali odbjeglih da se vrate kućama.

Poslije izvršenog zadatka na pruži Doboj—Tuzla pristupili smo prikupljanju podataka o Doboju, Gračanici i Maglaju. Prema podacima od 19 o. mj. stanje je izgledalo ovako:

Maglaj, jedna satnija domobrana iz želj. pukovnije, jako demoralisana, loše naoružana, i 120 milicionera, vrlo neborbenih, većinom partizanski raspoloženih. Komandant milicije Smail Arifagić održavao je veze sa okolnim partizanima. Narod u mjestu je vrlo dobro raspoložen za nas.

Gračanica, varošica sa slabijim bunkerima i bez žice. Mjesto je branjeno od mještanske milicije koje ima oko 300, čiji je borbeni moral vrlo loš.

² Vidi dok. br. 77, 78 i 168.

³ Opširnije o ovim borbama vidi dok. br. 93, 134, 137 i 168.

U Doboju nekih većih snaga nije bilo koje bi mogle intervenirati u slučaju napada na pomenuto mjesto.

Dok smo mi pripremali napad na Maglaj četničke bande Ozrenskog odreda zajedno sa četnicima Trebavskog odreda ponovo su se sporazumjele sa „Vražjom divizijom“ da izvrše napad na nas. Sedam četničkih bataljona već je bilo postavljeno na položaje za napad uz pomoć od 250 četnika iz Trebavskog odreda. Još su očekivali pomoć od 1000 četnika sa Trebave. Četnici su bili pomognuti sa dijelovima „Vražje divizije“ koji su napadali od pravca Manastir Ozren. Putem naših oborgana bili smo obaviješteni da četnici spremaju napad na nas te smo mi preduhitrili i napali njih. U jednom telefonskom razgovoru između četničkog odreda i jednog načelnika vidjelo se je da su bili uplašeni od partizana i bojali se da ne budu razbijeni, jer su slabo računali na ljudstvo. To im se baš i desilo. Naše jedinice prešle su u napad te razbile četnike koji su se povukli u neredu u nekoliko pravaca⁴. Najviše ih se povuklo u pravcu Trebave. Zarobljeno je oko 25 četnika i svi su mobilisani i raspoređeni u jedinice. Borbeni moral ovoga puta kod četnika bio je slab. Poslije ovoga razbijanja četnika vražjaci su spremali opšti napad na nas sa nekoliko pravaca i to: od pravca Seone sa oko 500 boraca, od pravca s. Tumare sa oko 500 boraca i od pravca Maglaja sa oko 400 boraca. Sa njima su sadejstvovali i četnici Zeničkog odreda. Neprijatelj je napadao sa brdskim topovima i bacačima. Naše jedinice zabacujući se neprijatelju za leđa i u bok i napadajući ga stalno nanosile su mu velike gubitke, uslijed čega se je morao povlačiti. Povlačenje mu je bilo teško, i to su mu omogućila četiri aviona, bombardujući položaje II i IV proleterske brigade. Neprijatelj se je povukao u pravcu Zavidovića⁵.

Aktivnost neprijateljske avijacije za ovo vrijeme bila je samo onog dana kada je trebala da pomogne izvlačenju dijelova „Vražje divizije“, dok se drugih dana uopšte nije pojavljivala.

21 o. mj. jedna kolona od 150 kamiona i 350 kola u pratnji nekoliko tenkova krenula je od pravca Tuzle za Doboj. Kod Gračanice zaustavila su se kola, da bi nahranili konje i volove, dok su kamioni produžili za Doboj. Da li su se u Doboju zadržali ili negdje produžili nije nam poznato. Prema docnije prikupljenim podacima ova kolona pošla je iz s. Živinice.

Od jednog povjerenika sa terena dobili smo podatke od 22 o. mj. i to sljedeće:

Na sektoru: Tuzla — Šekovići — Zavidovići — Maglaj — Zenica sa manjim unutarnjim dijelovima zaposjeda „Vražja

⁴ Opširnije vidi u dok. br. 134, 137 i 168.

⁵ Isto

divizija“⁶ sa snagama od oko 12.000 ljudi. U Tuzli ima 2000 ljudi „Vražje divizije“ sa manjim dijelovima hrvatske vojske uračunate u ovaj broj. U blizini Tuzle, tj. u Kreki, Bukinjama, te okolnim selima nema „Vražje divizije“, niti hrvatske vojske, izuzev nešto milicije i feldžandara, koji isturaju van Tuzle svoje patrolu radi legitimisanja sumnjivih. Naoružani su običnim pješadijskim oružjem i sa 7 tenkova. Moral vojske „Vražje divizije“ je popustio, tako da dolazi do sukoba među samim njima. Hrvati u „Vražjoj diviziji“ prijete Nijemcima i starješinama da će sa njima u datom momentu obračunati. Ustaške vojske u Tuzli nema. U Tuzli se priča, a i saznaje se od vojnih lica, da će se „Vražja divizija“ povući iz Bosne i Hercegovine na Istočni ili južni front, a da će mjesto nje doći SS bugarske trupe. U Purač.ću se nalazi samo hrvatska vojska i nešto milicije. Raspoloženje hrvatske vojske, milicije i građanstva prema Nar.-osl. vojsci iz dana u dan raste. Naročito raspoloženje vlada radi napredovanja Crvene armije na Istoku, te englesko-američkih uspjeha na Siciliji.

Sa razbijanjem četnika na Ozrenu, kao i Nijemaca naš uticaj kod ovog življa se povećao. Kod ovog naroda osjeća se izvjesna promjena. Rezervna hrana koja nam je bila ostala u s. Seoni i s. Tumare seljaci su sačuvali. Povratkom u ta sela jedan dio žita podijelili smo siromašnim seljacima.

Sada organizujemo terensku ob-službu. Već smo poslali neke drugove u pravcu Zavidovića, Maglaja, Doboja itd. a i u sama mjesta za prikupljanje podataka.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za OB-centar
II proleterske divizije
Br⁷. Spasić

(M.P.)

⁶ Na ovom sektoru dejstvovala su jedinice 369 i njemačke SS divizije „Princ Eugen“ i dijelovi Trećeg domobranskog zbora. Vidi dok. br. 185 i 186.

⁷ Branko

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
25 JULA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JU-
GOSLAVIJE O BORBAMA VOĐENIM U VREMENU OD 17
DO 25 JULA¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
25 jula 1943 god.

Izvještaj broj 2

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.J.

Mi smo vam po drugu Vukotiću², načelniku štaba I bosansčkog korpusa, uputili 14 ov.mj. izvještaj o radu naše divizije za proteklo vrijeme i o našim daljim namjerama. Sa izvještajem smo vam bili uputili i našu radiostanicu u cilju zamjene iste sa stanicom kod vas. Drug Vukotić nije uspio doći kod vas, a stanica je uz to propala, o čemu vam podnosimo izvještaj, a i drug Vukotić će vam usmeno o tome referisati.

Mi smo sebi postavili kao jedan od najglavnijih zadataka da poslije brze likvidacije mosta na Miričini i rušenja pruge likvidiramo četničke bande, koje su nam ometale svaki rad u odnosu na dvije vrlo važne komunikacije, a gdje je naše dejstvo moglo dati vidnih rezultata da nije ovih dosta jakih bandi.

Sa II proleterskom brigadom 17 na 18 ov.mj. likvidirali smo željezničku stanicu Miričina i most zapadno od Miričine³. Istoga datuma IV proleterska brigada je likvidirala željezničku stanicu Petrovo Selo⁴.

Obje stanice su potpuno uništene zajedno sa svim postrojenjima i mostom kod Miričine, čiji je raspon 40 metara, kao i pruga na 15 kilometara dužine.

Neprijatelj je u ovim borbama imao gubitaka i to:

mrtvih	15
ranjenih oko	20
zarobljenih	40
Svega izbačenih iz stroja	75

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod reg. br. 3913.

² Jovo Vukotić

³ Vidi dok. br. 168.

⁴ Vidi dok. br. 134.

Naši gubici:	mrtvih	—
	ranjenih	3
Svega izbačenih iz stroja		3

Zaplijenjen je sljedeći materijal: 3 p.mitraljeza, 3 mašinske puške, 34 puške, 14.000 pušanih metaka, 80 kilograma eksploziva i nešto drugog ratnog materijala.

Ova akcija je bila izvedena nevjerovatno brzim manevrima naših brigada, brzo, smišljeno i uz puni uspjeh. U boju kod željezničke stanice Miričina istakao se je odlučnošću i vještinom IV bataljon II proleterske brigade, koji je u jurišu pregazio rijeku Spreču, rastjerao neprijatelja sa druge strane rijeke i omogućio rušenje mosta. Mi predlažemo ovaj bataljon za pohvalu.

Poslije ove akcije mi smo povukli naše bataljone na prostoriju s. Gornja Brijesnica—s. Seona—s. Donja Brijesnica—Turijska—s. Svinjašnica u cilju izviđanja Maglaja i da bi otkrili namjere četničkih bandi. Mislili smo ako četnici ne ispolje neko dejstvo na nas da jednim brzim naletom likvidiramo Maglaj, porušimo prugu i mostove, a onda da se bacimo na četnike i ponovo na prugu Doboj—Tuzla, jer se samo partizanskim manevrima i brzim dejstvom može dejstvovati na ovim komunikacijama — poslije čega se treba uvijek oslanjati na Konjuh i Klek.

Pošto su četnici vršili koncentraciju prema nama mi smo sa II proleterskom, IV proleterskom i I dalmatinskom, kao i sa dijelovima II dalmatinske, da bi osujetili njihove namjere, izvršili koncentrični napad na četničke bataljone (sedam bataljona) na Ozrenu, u cilju razbijanja tih bandi i protjerivanja istih sa teritorije Ozrena. Baš u tom momentu: četnici, dva bataljona „Vražje divizije“ i milicija iz okolnih sela, zajedno sa dvije satnije od pravca Maglaja, spremali su koncentričan napad na naše jedinice i naše bolnice. Napad je trebao biti izveden sa sjevera — Ozren — četnici; sa juga — Ribnica — milicija; sa istoka od pravca Lukavac—Poljice sa dva bataljona „Vražje divizije“ i sa zapada od Maglaja dvije satnije „Vražje divizije“. Mi smo napadom na četnike u mnogome osujetili njihov plan, jer smo sjeverni krak ove ofanzive — četnike — 20. okt. potpuno razbili⁵ i tako, kada smo bili napadnuti od ostalih pravaca, naslonili naše jedinice, izuzev V crnogorske i dijelova II dalmatinske brigade, na Ozren, prikupljajući bolnice u G. Bukovici i onda udarili po neprijatelju. Tako smo uspjeli tući redom sve neprijatelje i razbiti sve neprijateljske krakove ove namjeravane ofanzive.

⁵ Opširnije vidi u dok. br. 134 i 168.

U borbama sa četnicima ubijen je i ranjen veći broj četnika, broj se ne zna, jer iste nose sa sobom i sakrivaju po šumama, dok je broj zarobljenih bio oko 40.

Naši gubici:	mrtvih:	1
--------------	---------	---

U ovoj borbi mi smo imali sljedeći ratni plijen i to: 20 pušaka, 1200 metaka i nešto ručnih granata. Istoga dana jedinice II proleterske brigade (jedan bataljon) napale su dvije čete „Vražje divizije“. Neprijatelju su naneseni gubici i to:

	mrtvih	15
	ranjenih oko	30
Svega izbačeno iz stroja		45

Naši gubici:	mrtvih	5
	ranjenih	6
Svega izbačeno iz stroja		11

Bataljon II proleterske brigade uspio je potpuno iznenaditi neprijatelja, zabacujući mu se za leđa i tom prilikom je bio zaplijenio: jedan brdski top, jedan bacač mina i troja kola municije, ali se neprijatelj brzo snašao i izvršio protivnapad na četu koja je toga časa pokušala izvući plijen i neprijatelju je uspjelo zbog ogromne nadmoćnosti odbaciti našu četvu i ponovo povratiti plijen. Ostali bataljoni nijesu mogli sadejstvovati zbog udaljenosti.

20 na 21 ov. mj. dvije kolone „Vražje divizije“⁶ u jačini od po jednog bataljona, jedna kolona milicije sa juga i Zenički četnički odred napali su na V crnogorsku brigadu i dijelove II dalmatinske brigade na prostoriji Seona — Svinjašnica — Podsijelovo. Naše jedinice sa ove prostorije uslijed nadmoćnosti neprijatelja povukle su se djelomično sa bolnicama u pravcu Gornje Bukovice. Mi smo onda sa IV proleterskom brigadom pohitali u pravcu Bukovice⁷ i zaustavili neprijatelja, posijedajući položaj Mrkalica—Dolina (k. 588)—k. 318. Istog momenta na II proletersku brigadu sa pravca Stupara napada jedna neprijateljska kolona⁸ u jačini od 300 domobrana i milicionera. II proleterska brigada razbija ovu kolonu, nanoseći neprijatelju sljedeće gubitke i to:

	mrtvih	4
	ranjenih oko	10
Svega izbačenih iz stroja		14

⁶ Na ovom sektoru dejstvovala je 369 njemačka divizija.

⁷ Opširnije vidi u dok. br. 134.

⁸ Vidi dok. br. 168.

Naši gubici:	mrtvih	—
	ranjenih	1
Svega izbačenih iz stroja		1

Ovo je bilo 21. ov. mj., 21. na 22. izdajemo naređenje za opšti napad na dijelove „Vražje divizije“, ali II proleterska brigada je zakasnila zbog napada gore imenovane domobransko-milicionerske kolone, a V. crnogorska i jedan bataljon II dalmatinske su bili otisnuti u pravcu Krivaje. Zaštitu bolnice preuzima na sebe I dalmatinska i dva bataljona II dalmatinske, jer smo dobili podatke da će nas, iako razbijeni četnici, pokušati napasti sa pravca Spreča — Ozren, jer su takvo naređenje dobili od Njemaca. 21. na 22. ov. mj. IV proleterska brigada vrši sama napad na neprijatelja i uspijeva ga potisnuti sa izvjesnih isturenih tačaka. 22. padom mraka neprijatelj vrši napad na IV proletersku brigadu sa svim svojim snagama, ali u tom momentu, prema našem naređenju, II proleterska brigada se zabacuje neprijatelju u leđa i bok⁹. Tada su dvije naše brigade uspjele razbiti neprijatelja u jačini od oko 1000, nanijevši mu sljedeće gubitke i to:

	mrtvih	72
	ranjenih	78
Svega izbačenih iz stroja		150
Naši gubici:	mrtvih:	18
	ranjenih	23
Svega izbačenih iz stroja		41

Zaplijenjeno je: 2 p. mitraljeza, 6.500 metaka, 18 pušaka i nešto druge ratne spremice.

Među ranjenim drugovima iz IV proleterske brigade je i drug Niko Strugar, zamjenik komandanta brigade. Drug Strugar je ranjen na tri mjesta, ali će kroz mjesec dana biti vraćen u stroj.

Interesantno da su većina ubijenih vojnika od 72 koliko ih je nađeno na terenu iz „Vražje divizije“ — Nijemci. Primijećeno je, da je moral kod ovih trupa popustio i ishrana ne liči ni izdaleka na ishranu vojnika „Vražje divizije“ od nazad mjesec dana, tako je kod svakog vojnika nađeno u torbi ili džepovima brašno ili ostale životne namirnice, popljačkane po selima, a kod mnogih i ubijene kokoške. Odjeća ovih jedinica je vrlo slaba, a oficiri ne raspolažu sa najosnovnijim oficirskim potrebama, tako da na pr. kod nijednog ubijenog oficira (5 ubijenih) nije nađen dvogled, revolver ili tašna za topografske karte.

⁹ Opširnije o ovim borbama vidi u dok. br. 134 i 168.

Naše jedinice su 11. ov. mj. bez otpora ušle u Seonu, gdje je zaplijenjeno 70 pušaka i 9.000 metaka.

Dok su obje brigade vodile borbu na prostoriji Omerova Voda — Karačić — Tumare sa dva bataljona „Vražje divizije“, dotle su V crnogorska brigada i jedan bataljon II dalmatinske brigade vodili oko Svinjašnice i Pašinog Konaka borbu sa zemničkim četničkim odredima i milicijom sa prostorije Ribnica — Zavidovići. I jedni i drugi su bili razbijeni i odbačeni natrag uz gubitke od oko 40 mrtvih i ranjenih, dok naši gubici su iznosili 5 ranjenih drugova.

Ukupni neprijateljski gubici u ovim borbama su sljedeći:

Četnici:	mrtvih:	30
	ranjenih	35
	zarobljenih	80
Svega izbačenih iz stroja		145
„Vražja divizija“:	mrtvih	87
	ranjenih oko	108
Svega izbačenih iz stroja		195
Domobranci i milicija:	mrtvih	4
	ranjenih	10
Svega izbačeno iz stroja		14
Ukupno izbačeno iz stroja		354
Naši ukupni gubici:	mrtvih	24
	ranjenih	38
Izbačeno iz stroja		62

Kolona koja je krenula od Maglaja zakasnila je za jedan dan, prepucala se sa jednim našim bataljonom, pošto nije dobila signalima vezu sa ranijim dvjema kolonama, koje su bile razbijene, vratila se natrag.

Poslije ovoga mi smo povukli našu diviziju sa pridodatim jedinicama u cilju koncentracije naših snaga, oslona [na] Konjuh i Klek, odmaranja, hvatanja veze sa vama i izviđanja komunikacije Zavidovići — Doboj, kao i da bi navukli ponovo četnike na ovoj teritoriji, gdje ih jedino možemo tući odvojeno od okupatora.

Raspored naših jedinica izgleda ovako: II proleterska brigada s. Banovići sa zadatkom izviđanja pravaca: Puračić — Lukavac, Živinice, Tuholj; IV proleterska brigada, prostorija: Lozna — Seona, sa zadatkom izviđanja pravca Donja Brijesnica — Puračić — Krivaja i sa zadatkom divizijske rezerve; V crnogorska brigada na prostoru Svinjašnica i istureni položaj ispred Svinjašnice u pravcu Zavidovića sa zadatkom izviđanja

u pravcu Krivaje i Zavidovića; II dalmatinska brigada na prostori: Tumarska k. — Podsijelovo — Gornja Brijesnica sa zadatkom izviđanja u pravcu Ozrena — Stupara i Maglaja; I dalmatinska brigada u G. Pribitkovićima, odakle polazi na put.

Naš rad je bio otežan nemanjem veze sa vama, niti sa nama susjednim jedinicama, kojih izgleda nije bilo nigdje u našoj blizini. No mi smo zato pribjegavali partizanskim manevrima i brzim akcijama, u čemu smo i uspijevali.

Naše namjere su:

1. Pokušati uvući četnike u naš raspored i tu im nanijeti veće gubitke, jer oni inače odmah bježe na prugu gdje ih prihvata okupator i oklopni vozovi, jer jedino tako — potpunim razbijanjem — možemo stvoriti ovdje manevarski teren.

2. Ispitati mogućnost likvidacije Maglaja i Živinica. Ovo bi bili brzi prepadi sa jačim snagama, poslije kojih bi se povukli na sadašnju prostoriју.

Molimo vas da nam iznesete opštu situaciju i da nam date nove direktive u vezi sa opštom situacijom. Prostor na kome se sada nalazimo i na kome smo do sada vodili bojeve je dosta mali i ispresijecan sa dosta komunikacija, dobrim seoskim putevima kuda mogu dejstvovati neprijateljski tenkovi, te ne može biti ni govora o stvaranju neke vojničke, a kamo li baze za bolnicu za sada na ovoj prostoriји. Ako je neprijatelj napustio Kladanj i Olovo, onda može biti govora samo o nekoj bazi za bolnicu u dolini Drinjače.

Molimo vas da nam hitno uputite radiostanicu i jednog dobrog radiotelegrafistu, a mi ćemo vam poslije uspostavljanja boljih veza sa vama uputiti radiostanicu koju smo mi zaplijenili od „Vražje divizije”.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Mitar

Komandant
Peko

(M.P.)

**PISMO KOMANDANTA ČETVORTE NOU DIVIZIJE OD 25
JULA 1943 GOD. POLITIČKOM KOMESARU DIVIZIJE O
AKCIJI RIBNIČKOG NOP ODREDA, OSME I DESETE NOU
BRIGADE I UPUTSTVO ZA FORMIRANJE NOP ODREDA
U CAZINSKOJ KRAJINI¹**

STAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
— 2 BOS. KORPUSA —
dana 25.VII.1943

POLITKOMESARU IV NOU DIVIZIJE

Druže Boško²,

1.) Juče 24 o.m. Ribnički odred poslao je bataljone u zasjedu blizu Ključa kod Velečeva i na Klokotovac prema Čađavici³. Znalo se je da će neprijatelj slati osiguranja i postaviti ih uz cestu da bi osigurao prolaz sljedovanja. Na zasjede kod Ključa naišla je jedna njemačko-legionarska kompanija i naše zasjede u vidu klopki su je dočekale. Vođena je najžešća borba koju je ikada do sada vodio Ribnički odred. Kompanija je uglavnom sva uništena. Neprijatelj je jurišao na jednu čuku, da bi se izvukao, 5 puta, i svega oko 20—30 uspjelo je da se spase, bacajući neprekidno bombe.

Neprijateljski gubici: 75 do 80 mrtvih ostavljenih na bojnom polju; zarobljen je jedan legionarski oficir potporučnik i 2 legionara, zaplijenjeno je: 2 teška mitraljeza, 5 lakih mitraljeza („šarca”), 1 puškomitraljez, oko 40 pušaka, 3 pištolja, odijela i dosta vojničke spremne, 5 konja.

Zarobljeni oficir po mišljenju odreda zaslužio je strijeljanje po svom držanju u borbi (bio je i na kursu u Njemačkoj). Drugovi Zorić⁴ i Smajo⁵ napomenuli su mi da bi eventualno trebalo tražiti zamjenu za njega drugaricu Zorić, koja je zatvorena u Petrovcu i dvojicu drugova koji su zatvoreni u Lepoglavi ili Zenici (Suljanović Muharem iz Prijedora i Hrnjičić Ešref iz Bos. Novog).

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7—2, k. 766 A.

² Šiljegović

³ Vidi dok. br. 142.

⁴ Milan

⁵ Mandžuka

Naši gubici: 7 mrtvih, među njima i drug Jovo Banjac, komandir čete u III bataljonu Ribničkog odreda, koji je u svima zadnjim akcijama pokazao najveće junaštvo, i 5 ranjenih.

Zasjeda na Klokotovcu nije uspjela iako je neprijateljska kolona od Čađavice naišla, jer je ta kolona čula borbu kod Ključa i poslije kraće borbe ta se kolona vratila.

2.) Kako sam ti juče javio neprijatelj je napustio Bravsko i Jasenovac. Okuku na Paunovcu nije napustio nego je posadu od jedne satnije pojačao sa još jednom satnijom.

3.) Drug komandant⁶ Korpusa obavijestio me je juče telefonom da su jedinice VIII i X brigade u toku jučerašnjeg dana vodile žestoku borbu sa glavninama Đujićeve bande na prostorijama Grahova i Tičeva i da su tu bandu potpuno razbile nanijevši im teške gubitke, protjeravši je prema Kninu. Rezultati još nijesu poznati⁷.

4.) Pismo-letak Zorića četnicima već je u štampi.

5.) Drug komandant Korpusa poslao nam je pismeno sljedeću saglasnost: „Što se tiče osnivanja Odreda u Hamdijinoj Krajini⁸ možete pristupiti tome. Samo ne izdvajati iz Brigade neko veće jezgro i na taj način slabiti brigadu koja ni onako nije velika. Što se tiče Štaba koga ste predvidjeli, mi se slažemo, jer vi bolje poznajete te drugove i razmotrili ste tu stvar sa štabom Brigade. Ne znam koliko je zgodno da predloženi politikom ide u taj odred.“

6.) Drug komandant Korpusa napominje nam da bi trebalo povesti više računa o ishrani jedinica i da bi trebali više kontrolisati rad intendature jer su nam jedinice bez hrane. Ja sa svoje strane stalno guram da se šalju karavani po žito koje je namijenjeno nama. I ti pomози koliko možeš.

7.) Trebalo bi da dovedeš 10 do 12 drugova iz toga Odreda u našu zaštitnicu. Isto tako ako nađeš jednu dobru drugaricu koja bi se mogla razvijati a koja bi pomogla oko poslova u zaštitnici.

8.) Ako možeš organizuj nabavku ručnih baterija kao i anodnih.

9.) Došlo je za tebe jedno pismo od druga Kotle⁹. Otvorio sam ga i ono je takvog sadržaja da ga ne možem slati, a moći ćeš ga riješiti kad se vratiš.

⁶ Slavko Rodić

⁷ Vidi dok. br. 160, 161 i 162.

⁸ Cazinsku Krajinu su neki nazivali „Hamdijina Krajina“ po Hamdiji Omanoviću, komandantu Osme krajiške brigade, koji je rodom iz toga kraja.

⁹ Nikola

10.) Prisustvovaću danas sastanku Narodno-oslobodilačkog odbora koji je sazvan zbog žetve i košenja sijena.

11.) Potrebno je da pripremiš ljudstvo za VIII brigadu kako smo se dogovorili i kako je odobrio Korpus, da bi mogli što prije osnovati odred.

S drugarskim pozdravom,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

Komandant
Branko

BR. 139

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 25 JULA 1943 GOD. ŠTABU PETE BRIGADE I ŠTABU PRNJAVORSKOG NOP ODREDA ZA POSIJEDANJE POLOŽAJA LIŠNJA—VIJAČANI—CER¹

ŠTAB
XII NAROD.-OSLOBOD. UDAR.
DIVIZIJE

O.T. Br. 1143
25-VII-1943 g.
15.20^h

ŠTABOVIMA V KNOU BRIGADE i ŠTABU PRNJAVORSKOG PO-a

Položaj

Po završetku akcije vršene naredbom O-P. Str. pov. br. sl. ovog štaba od 23 ovog mj²., dva bataljona V KNOUB-e uzeće raspored Lišnja—Vijačani—Cer, i sa jednom četom na Mačinom Brdu, za koordinaciju sa snagama PPO-a, koje će se nalaziti na Glogovcu. Zadatak zatvaranje pravaca od Jošavke—Banje Luke i Dervente starom cestom za Prnjavor. Snage PPO-a smjestiće se u Glogovac, sa zadatkom zatvaranja pravca od Dervente za Prnjavor i mobilizacije sa sektora Pojezne u odred.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 15/1, k. 869.

² Vidi dok. br. 129 i 148.

Ovom naredbom povlači se naređenje ovog štaba O-P- Str. pov. br. sl. od 18 ovog mj. od 18 časova³, pasus drugi, kojim se davalo ovlašćenje štabu bataljona V KNOUB-e naredbodavnog štaba u akcijama vojne prirode sa snagama PPO-a, što je i naredbom O-P- Str. pov. br. 10 od 20 ovog mj. već i učinjeno, te se dnevni izvještaji o situaciji na dodijeljenim sektorima ima[ju] izravno od štaba brigade i od štaba PPO-a dostavljati štabu ove divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Šoša

P.S⁴. Gornji raspored uzeti 26 ovog mj. do 8 časova⁵.

Pošto u Prnjavoru postoji partizanska Komanda mjesta, koja je odgovorna za red i mir u gradu, to ni jedna jedinica ne može vršiti samostalne istrage, pretrase, bez znanja Komande mjesta.

Isti

BR. 140

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O AKCIJAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 15 DO 24 JULA 1943 GODINE¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
ST. POV. OP. BROJ 15/43
dana 25 jula 1943 god.

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Izvještaj o akcijama

Položaj

U noći 15 ov.mj. četnici su pokušali da izvrše koncentrični napad na II bataljon ove brigade. Bataljon je znao za to, snage su se nalazile na položaju, bandu su dočekali i protjerali.

Na dan 19 ov.mj. snage ove brigade izvršile su akciju² na četnike na položajima Čukovac—Varjače—Previle—Vagani

³ Vidi dok. br. 102.

⁴ Dopisano mašinom, latinicom.

⁵ Vidi dok. br. 159.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/3, k. 875.

² Vidi dok. br. 105.

i Kijavac. Neprijatelj je potpuno razbijen. Banda je imala 1 mrtvog i 7 ranjenih. Istoga dana na večer na III bataljon ove brigade (jednu čet³), koja je držala položaje na prolazu Čukovac—Agino Selo, jedan četnički bataljon izvršio je prepad u namjeri da otme t. mitraljez i da našu čet⁴u protjera sa položaja. Četa je izvršila protivnapad, neprijatelja protjerala i tom prilikom zarobila jednog ranjenog četnika sa karabinom i cjelokupnom spremom. Po saslušanju i donesenoj odluci ovog štaba četnik je pušten svojoj kući na liječenje u Bočac.

Na dan 20 ov.mj. snage II bataljona (I četa) izvršile su napad na četničku bandu, koja se nalazila na položajima Kijavac. Poslije kraće borbe neprijatelj je protjeran. U toj borbi četnici su imali 11 mrtvih i 6 ranjenih bandita. Zaplijenjeno je 5 karabina sa spremom, municije vrlo mali broj, svega oko 50 metaka. Ovom prilikom mi smo imali jednog ranjenog druga, koji je poslije kraćeg vremena umro.

Na dan 21 ov.mj. ova brigada formirala je jednu udarnu grupu⁴ od 3 čete, koja je pod komandom komandanta brigade, štaba I bataljona, izvršila pokret pravcem Jakotina—Preville—Hadrovci—Vranić spuštajući se na željezničku stanicu Podbrđe na pruzi K. Varoš—B. Luka sa zadatkom da sruši prugu i da dočeka ukoliko naiđe ili voz ili ma kakva prevozna sredstva bilo cestom ili prugom. Udarina grupa na dan 22 ov.mj. u 3 sata ujutro stigla je na prugu ispod kote 558-426 (Raže Brdo), srušila prugu u dužini od 150-200 mt. i bacila u Vrbas i zaposjela položaje na tjesnacu ispod pomenutih kota i sa jedne i sa druge strane pruge i ceste. Izlazeći na položaje Raže Brdo od Lipovca na samoj čuki 426 naišlo se na četničku bandu u jačini od 10 do 15 bandita koji su osiguravali prugu. Prilikom nailaska jedne naše grupe koja je pretresala okolni teren i kada su četnici počeli da bježe, ispalili su par metaka za njima i tom prilikom banda je imala dva ranjena četnika, ali su ipak uspjeli pobjeći. Zaplijenjen je 1 četnički redenik sa 50 metaka, 2 voj. torbice sa porcijama, nekoliko domobranskih kapa. Kako se banda razbježala, odmah je sva jurnula u pravcu K. Varoši da bi što hitnije obavijestili vlast u K. Varoši da smo ih rastjerali. Sam autobus koji je krenuo iz K. Varoši za B. Luku ispod Podbrđa je vraćen nazad za K. Varoš. Čekajući i dalje u zasjedi oko 10 časova iz K. Varoši dolaze dvije satnije SS-ca sa jednim bacačem do Podbrđa, automobilima, i tu se iskrcavaju i zauzimaju položaje u namjeri da nas protjeraju. U istom momentu, kada smo bili spremni da ih dočekamo, nailazi 1 luksuzni automobil s leđa od B. Luke, na koji se morala otvoriti vatra i koji je uništen. U automobilu

³ Vidi dok. br. 105.

⁴ Vidi dok. br. 121.

se nalazio sopstvenik kola, jedan musliman sa svojom gospođom ili djevojkom, nije utvrđeno, koji je poginuo. Pretpostavlja se da je to neki ustaški povjerenik koji u sadašnje vrijeme, kada su svi automobili mobilisani i kada niko nema pravo na potrošnju benzina, on vozi svoja privatna kola. Žena je bila ranjena i puštena je odmah još na cesti, a to sve uslijed kritične situacije u samom momentu nailaska neprijateljske vojske. Kako je naša zasjeda već bila otkrivena vatrom otvorenom na automobil, zasjeda se morala hitno povući u sastav ostalih snaga udarne grupe i ukoliko se moglo i što se učinilo do toga momenta, zadatak je bio izvršen. Jedan vojnik, koji je prvi došao do automobila i uzeo pisma, prilikom gaženja rijeke Vrbanje ispalo mu je u vodu i tako se nije došlo do podataka tko je i šta je bio poginuli u automobilu. (Provjeriće se.) Po izvršenju navedenog zadatka udarna se grupa povukla i orijentisala se na četnike prema Javoranskoj crkvi. Poslije kraćeg vremena, na položaj sa kojeg smo se povukli, sa pruge, stigla su dva neprijateljska aviona, koji su bombardovali i mitraljirali, kao i sam vis Lipovac, i neprijateljske snage tukle su bacačima, dočim nas već tu nije bilo. Istoga dana oko 12 časova pomenuta udarna grupa napala je Vrbasku četničku brigadu na položajima Javorani, prema Osmači. Brigada je razbijena i protjerana, neprijatelj se povlačio većinom prema Karanovcu i u samu Osmaču. U Javoranima je po treći put zapaljena kuća Laze Tešanovića i još jednog okorjelog četnika.

Na dan 23 ov.mj. udarna grupa izvršila je pokret prema Krminama, četnička brigada postavila joj je zasjedu ispod Osmače na visu Šikmane i okolnim sektorima. Brigada je ponovo razbijena i tom prilikom ubijen je 1 četnik i 2 ranjena, zarobljen je mali broj metaka.

Na dan 24 ov.mj. sa Krmina preko Agina Sela za Čukovac udarna se grupa bez otpora povratila na odmor i sada se nalazi u Kostićima.

Za vrijeme pomenute akcije udarne grupe od četničkih porodica konfiskovana je imovina i time poboljšana ishrana naše vojske.

Imajući u obziru osnovnu namjeru koju je akcija imala, mišljenja smo da je ista i uspjela. Saobraćaj neprijatelja je prilično oštećen, a četnička banda je odlučno rastjerana i demoralisana. A važan uspjeh akcije je i u tome što se ista nepovoljno odrazila na štetu samih četnika. Prvo, kao sluge ustaša koje su htjele revnosno da izvrše svoj zadatak nijesu uspjele, a drugo, što je narod uvidio da četnici, kao vojna organizacija, pred udarcima partizana su vrlo slabi i da uopšte narodu ne mogu osigurati obećanje da neće partizani kroz te krajeve prolaziti i da neće biti kažnjeni zbog saradnje sa čet-

nicima. Odmah se na terenu osjetilo da je narod sve više spreman da zauzme oštriji stav prema četnicima i da ne želi da se četnici više zadržavaju na njihovom terenu, jer u tome vide opasnost po svoju imovinu. Naročito se primjećuje da je negodovanje naroda protiv Laze Tešanovića kao lažova postalo prilično. Narod se svakako uvjerio u našu vojničku nadmoćnost nad četnicima, a četnike je počeo napadati radi toga što mu nanose štetu, a ne zato što je dovoljno uvidio izdajnički rad četnika. Poslije ove akcije uslovi za rad na pređenim terenima su bolji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR
Radoš

KOMANDANT
Mečava

BR. 141

NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 25 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA NA SEKTORU KIJAVAC—BANOVAC¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
ŠTB. POV. OP. BROJ 16/43
dana 25 jula 1943 god.

ŠTABOVIMA I, II I III BATALJONA OVE BRIGADE

Položaj

Kako su četnici danas 25 ov.mj. izvršili napad na četu II bataljona koja se nalazila na Banovcu, nanijeli joj gubitke i protjerali je sa prvobitnih položaja (Banovca), i kako su se sa izvjesnim dijelovima spustili niz Tisovac prema položajima, koje je držala četa III bataljona, put Čukovac—Agino Selo, te na osnovu prednjeg

NAREĐUJEMO:

Da snage I bataljona u jačini od jedne i po čete izvrše pokret 26 ov.mj. u 1 čas ujutro pravcem Jakovina—Previle—Vagani, da zavije desnim krilom na Kijavac i da na položajima Kijavac—Banovci osvane, sa zadatkom da, ukoliko do pomenutih položaja može da se provuče bez borbe i da ujutro

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/10, k. 875.

napadne u zajednici sa snagama II bataljona četničku bandu, koja se nalazi na Banovcu i ispod njega na položajima Čukovac. Ukoliko bude morao prelaziti navedeni pravac pod bor-
bom, isto to učiniti, ali opet težiti da otsiječe četničku bandu od Vagana i Kijavca i da se protjera prema Aginom Selu i Tisovcu. Sa preostalim snagama i komorom ostati na sadašnjim položajima Viševce s tim, sa zadatkom, da taj vod kontroliše u toku sutrašnjeg dana teren Preville—Jakotinu i komunikaciju K. Varoš—S. Vakuf i o svakom pokretu da blagovremeno obavijesti ovaj Štab i snage svoga bataljona, koje se budu nalazile naprijed, kao i da po potrebi zaštititi izvlačenje komore toga bataljona iz Viševce.

II bataljon sa svojim snagama krenuće sa sadašnjih položaja 26 ov. mj. u 3 sata ujutro pravcem Debelo Brdo preko Čukovca prema Banovcu sa zadatkom da očisti pomenuti sektor od četničke bande i da se poveže sa snagama I bataljona.

III bataljon izvršiće pokret sa sadašnjih položaja 26 ov. mj. u 4 sata ujutro pravcem ispod same Čemernice do položaja koje je i ranije držao sa zadatkom da ispred pomenutih položaja zaposjedne položaje ispod Čemernice okrenut frontom prema Kijavcu sa zadatkom da dočeka i tuče četničku bandu koja bude bježala od snaga II bataljona i koja bude otsječena od I bataljona pa ne budu imali kuda da se povlače već u pravcu Aginog Sela.

Glavnina četničkih snaga uglavnom nalazi se na položajima Kijavac—Banovac u jačini od oko 1 bataljona, ostale su snage rastresene desno i lijevo (po Previlama i lijevo u samoj šumi Čemernici).

Skreće se pažnja drugarskim štabovima bataljona da dobro upoznaju svoje jedinice sa zadatkom svakog bataljona, odnosno jedinice, kao i sa naređenjem štaba brigade i da se naređenje sa komandama četa na najpodesniji način razradi i objasni, kako se ne bi ponavljale uvijek jedne iste greške. Prilikom izvršenja postavljenog zadatka naročito skrenuti pažnju na što manji utrošak municije, a opet na vojničku budnost i opreznost prilikom nastupanja. I bataljonu može da posluži kao primjer sa same njegove posljednje akcije koju treba naročito istaknuti i objasniti borcima da znaju. Za vrijeme pokreta bio je odličan red i disciplina, održavanje veze i svega ostalog što je potrebno jednoj marševskoj koloni.

III bataljon neka obrati pažnju na četnike, koji će mu se nalaziti s leđa u Čemernici.

Na kraju najozbiljnije vam se skreće pažnja da strogo vodite računa da se ne dešavaju dosadašnje greške sa jedne strane, a s druge strane da koristite sve ono iskustvo koje već imamo iz borbe sa četnicima. Najčešće greške su da se ne

komanduje organizovano i pregledno, skoro redovno desetari i vodnici idu sami ili sa nekolicinom drugova u borbu, a za ostale ne znaju gdje su i sa njima uopšte ne komanduju. A komandiri i komandanti sa politkomesarima često idu u prve redove ili se pak vežu za jedan vod, odnosno jednu četvu i sa njom uspješno komanduju, a ostali dio svojih jedinica zanemare. Takve greške dovode do toga da se neorganizovano odstupa, odnosno da pojedini dijelovi jedinice odstupaju ne znajući šta je sa drugim dijelom jedinice. To je svakako posljedica neodržavanja veze za vrijeme same borbe, a ne samo nepravilno komandovanje. Takva odstupanja omogućavaju nepotrebno gubljenje ljudstva i oružja, također i razbijanje jedinica. Izvlačenje i spasavanje ranjenika treba da bude ozbiljna briga i treba ga postaviti kao pitanje očuvanja morala naših boraca.

Iz dosadašnje borbe sa četnicima jasno se pokazalo da se četničkoj bandi jedino mogu zadati udarci ako uspijemo da im se privučemo i opkolimo ih a zatim da ih odlučno i istovremeno sa više strana udarimo. Četnici u borbi nisu uporni i lako se razbijaju ako se malo čvršće udare, a također se lako ohrabruju ako kod nas primijete ma i najmanje odstupanje. Četnici također praktikuju da u težim situacijama po sebe bacaju oružje i pojavljuju se kao obični civili, a naknadno uzimaju pušku i udaraju sa strane i u leđa,...

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR
Radoš

KOMANDANT
Mečava

BR. 142

**IZVJEŠTAJ ŠTABA RIBNIČKOG NOP ODREDA OD 25
JULA 1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O AK-
CIJI IZVEDENOJ U SELU VELEČEVU I POKRETU NEPRI-
JATELJA U PRAVCU PREVIJE¹**

ŠTAB
RIBNIČKOG N.O.P. ODREDA
Br. str. pov.
25-VII-1943 g.

ŠTABU IV N.O.U. DIVIZIJE

Položaj

Noću između 23 i 24-VII-1943 godine postavili smo zasjedu neprijatelju u selu Velečevu. Na zasjedi u Velečevu bio je naš II bataljon i 2 čete III bataljona, dok su dve čete I bataljona bile na zasjedi u s. Previji a služile su kao zaštita od garnizona Čadavice.

Na zasjedu u Velečevu naišla je jedna neprijateljska satnija, koja je skoro potpuno uništena. Na bojištu ih je ostalo 80 mrtvih, dok je zapovjednik satnije zarobljen i nalazi se kod nas u Štabu.

Zaplijenjeno je 48 pušaka, 6 puškomitraljeza, 2 teš. mitraljeza, 2 strojnice, 3 revolvera, 1 durbin, 1 poljski telefon, 5 konja i nešto ostale spreme.

Naši gubici su 7 mrtvih, 4 teško i 8 lakše ranjeno².

Za vrijeme borbe u Velečevu neprijatelj je sa jačim snagama krenuo od Čadavice u pravcu Previjske i naišao na naš I bataljon. Jedan seljak iz Previjske kazao je neprijatelju da se u Previji nalazi naša zasjeda kao i njen raspored, uslijed čega je neprijatelj rasporedio svoje snage prije nego što je došao na zasjedu. Naš bataljon vodio je borbu sa njim sve dok se nije II i III bataljon povukao; neprijatelj je imao 1 ranjenog dok je naš bataljon 2 lakše ranjena.

S. F. — S. N.

Politkomesar
Obrad³

Komandant
Milan N. Zorić

(M.P.)

ŠTAB
IV N.O.U. DIVIZIJE
— 2 BOS. KORPUSA —

Br. 301 26.VII.1943 g. Po k znanju. a. a. *

¹ Original, pisan olovkom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorskog instituta pod reg. br. 9—2, k. 766 A.

² Vidi dok. br. 138.

³ Stišović

BR. 143

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA OD 25
JULA 1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O IZ-
VEDENIM AKCIJAMA I SITUACIJI NA TERENU
ODREDA¹**

ŠTAB
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA

Broj: sl.
Dne 25.VII.1943 g.

ŠTABU IV N.O.U. DIVIZIJE

Položaj

1. Stanje na sektoru ovog odreda je bez bitnih promjena. Neprijatelj nije pokušavao nadirati sa jačim snagama na našu oslobođenu teritoriju. Naše snage postavljaju redovno zasjede prema neprijatelju. Snage I bataljona štite žetvu u Čadavici i Rujiškoj.

2. Dana 24 o. mj. snage Baniskog odreda prešle su vodu na ovu stranu da bi dočekali neki specijalni voz². Zatražili su i naš jedan bataljon. U noći između 24 i 25 o. mj. dvije čete našeg I bataljona stupile su u vezu sa baniskim snagama da bi učestvovala u akciji na voz. Rezultat ove akcije nismo još dobili.

3. Snage drugog bataljona ovog odreda sa Udarnom četom i jednom četom I bataljona koje su bile na osiguranju izvršile su akciju na neprijatelja na karauli kod željezničke čuprije koju neprijatelj popravljia. Neprijatelj je dao mnogo jači otpor nego je predviđeno a snage neprijatelja bile su mnogo jače nego smo obaviješteni. Borba je vođena 2 sata, to jest od 2 do 4 ujutru, i naši su se morali povući. Neprijateljski gubici nisu poznati. Na našoj strani nije bilo gubitaka³.

4. Pošto je neprijatelj dana 24 o. mj. izlazio do Kiska⁴ sa 3 tenka i nepoznatim brojem vojske u cilju nasilnog izviđanja i popravka ceste prema L. Palanci. Neprijatelj je poslije podne otstupio prema S. Mostu. Naše snage bile su zauzete akcijom gore pomenutom te neprijatelja nije niko uznemiravao.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10—2, k. 766 A.

² Vidi dok. br. 155 i 156.

³ Vidi dok. br. 156.

⁴ Vidi dok. br. 116 i 117.

Nadajući se da će neprijatelj danas ponovo naići postavljana je zasjeda sa snagama Udarne čete i 3 čete II bataljona. O rezultatu ćemo vas izvijestiti naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar
S. Makić

Zamj. komandanta
Mih.⁵ S. Škundrić

(M.P.)

BR. 144

OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 26 JULA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG KORPUSA O DEJSTVIMA JEDINICA KORPUSA I SITUACIJI U CENTRALNOJ BOSNI¹

ŠTAB
II BOS. N.O.U. KORPUSA
Br. 76
Dne 26 jula 1943 g.

ŠTABU I BOS. KORPUSA

Položaj

Prije 5—6 dana uputili smo vam kurira sa poštom, a poslije toga još jedan dopis. Ne znamo da li ste to primili.

Dugo vremena smo očekivali druga Velju², međutim smo tek danas saznali da je prešao na našu stranu Vrbasa³.

Dobili smo danas i prepis izvještaja V divizije za vas, iz koga se vidi da je divizija prešla na desnu obalu Bosne⁴.

Napadom dijelova IV divizije na Ključ borba se i dalje nastavila oko Ključa⁵, tako da je u tim akcijama uništena jedna neprijateljska bojna. Zarobljeno je 180 neprijateljskih vojnika, ubijeno 150 i dobar broj ranjeno. Zaplijenjeno je 160 pušaka, 7 „šaraca“, 2 p. m., 2. t. m., onespособljene 3 haubice, zaplijenjeno 25.000 cigareta, brašna i druge spremne.

⁵ Mihailo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/2—5, k. 456.

² Stojnić

³ Vidi dok. br. 145.

⁴ Vidi dok. br. 166.

⁵ Vidi dok. br. 138 i 162.

Podgrmečki odred na cesti kod Kamengrada uništio je jednu neprijateljsku satniju hrvatskih SS trupa⁶. Zaplijenjeno 30 bicikla a 47 pokvareno u borbi, zaplijenjene 2 radio stanice, 2 „šarca“, nekoliko hiljada metaka, 30 pari čizama i druge spremene. Uništena dva kamiona i jedan blindirani automobil.

Juče i danas dijelovi IV divizije vodili su borbu na [Bos.] Grahovu sa „Divizijom“ popa Đujića koja se progoni prema Kninu⁷. Namjera ove bande je bila da se poveže sa bandama Drenovića. Stalno nam ove bande vežu dobar dio snaga.

X divizija posljednjih nekoliko dana bila je aktivna na pruzi Jajce — D. Vakuf i na cesti Kupres — D. Vakuf. Dijelovi te divizije čistili su prije dva dana i Hrbliju od četničkih bandi. Zarobljeno 25 i ubijeno 10 četnika.

O ranijim akcijama koje su izvedene obavijestili smo vas u prošlim dopisima.

Dostavlja vam se obavještajni izvještaj da bi se upoznali sa rasporedom i jačinom neprijateljskih snaga na prostorijski Bos. Krajine.

Vežu sa Kozarom imamo dobru. Odred je u formiranju i sređivanju⁸. Još nisu poduzimali nekih krupnijih akcija. Aktivnosti su prema selima oko B. Majdana i zapadno od Banja Luke. U tim selima postoje uslovi za mobilizaciju. Pokušavali su prodirati do Vrbasa radi veze sa XII divizijom ali im to nije uspijevalo. Lijeve Polje, kako oni izvještavaju, ne odaziva se najbolje u NO vojsku, a i neprijatelj stalno saobraća sa cestom B. Luka — Gradiška koju je osigurao, te je teže prodirati.

Sa V. Š. nemamo veze jer preko radiostanice G. Š. H. šaljem depeše koje ovi ne predaju sa obrazloženjem da V. Š. ni njihove ne prima i da imaju dosta nepredatih depeša. Ukoliko vi imate dobru vezu sa V. Š., molimo vas povežite nas sa njima.

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Na putu otvorio
Pol.⁹ Veljo

Komandant
S. Rodić

⁶ Vidi dok. br. 116 i 117.

⁷ Vidi dok. br. 138 i 162.

⁸ Vidi dok. br. 85.

⁹ Politički komesar

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 26 JULA 1943 GOD. ŠTABU DESETE DIVIZIJE
ZA VEĆU AKTIVNOST NA TERENU I OBAVJEŠTENJE
O IZVEDENIM AKCIJAMA PODGRMEČKOG I RIBNIČKOG
NOP ODREDA¹**

ŠTAB
I' BOS. N.O.U. KORPUSA
Br. 74
Dne 26.VII.1943 g.

ŠTABU X NOU DIVIZIJE

Položaj

Primili smo vaš izvještaj od 20-VII-1943 g².

I prema tome izvještaju vaše su jedinice imale dobre akcije na voz i kamion.

Podgrmečki i Ribnički odred posljednjih dana imali su takođe dobre uspjehe³.

Podgrmečki odred sa jednom četom i jednim vodom sačekao je jednu neprijateljsku kolonu kod Kiska⁴ (cesta Sanski Most —Palanka). Kolona je brojala 80 SS trupa na biciklima sa dva kamiona i nekoliko motorcikla. Kolona je čitava potučena a i pojačanja koja su stizala. Zaplijenjeno je 10 pušaka, 2 „šarca“, 30 bicikla, 2 radio stanice sa priborom, 30 pari čizama i toliko odijela, 3000 metaka i drugog materijala. Uništena su dva kamiona, jedan blindirani auto oštećen, 47 bicikla pokvarena.

III bataljon Ribničkog odreda sačekao je u zasjedi na Klo-
kotovcu jednu njemačko-ustašku satniju⁵. Čitava je satnija uništena i zarobljena izuzev trojice vojnika koji su uspjeli pobjeći. Zarobljen je satnik sa komandnim kadrom. Zaplije-
njeno je 50 karabina, 6 „šaraca“, 1 zbrojovka, 2 teška mitra-
ljeza, sva municija i ratna sprema koju je satnija imala sa sobom.

„Divizija“ popa Đujića skoncentrisana na Dinari juče je napala naše snage na Tičevu (dva bataljona 8 brigade) i uspjela popaliti nekoliko kuće. Naše su snage izvršile kontranapad i protjerale neprijatelja nanijevši mu osjetne gubitke⁶. Progo-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 12/1—2, k. 456.

² Redakcija nije pronašla pomenuti izvještaj.

³ Vidi dok. br. 142 i 143.

⁴ Vidi dok. br. 143.

⁵ Vidi dok. br. 142.

⁶ Vidi dok. br. 138 i 162

njenje se i dalje nastavlja pošto su stigli i dijelovi VI brigade na taj sektor a i ličke snage zalaze za leđa bandi preko Dinare.

Dijelovi 8 brigade i VI brigade nalaze se na zaštiti žetve u Vakufu i Podgrmeču. Kad se ova završi i ove će snage biti slobodne i sve tri brigade IV divizije biće koncentrisane na prostoriju Šator—Mliništa—Crna Gora.

Iz Crne Gore nailaze partizani koji su otsječeni od glavnine kod posljednje ofanzive⁷. Ti drugovi prolaze kroz ustaška i četnička sela i mnogi uspijevaju sačuvati oružje, mnogima i četnici ukazuju gostoprimstvo, a kad ti drugovi naiđu na naše snage u Vukovskom. Blagaju i Glamoču, onda ih tamošnji štabovi i borci razoružavaju i nazivaju dezterterima. Ovo nije nimalo zgodna pojava i ona krnji naše interese i tjera ove koji se vraćaju u bandu ili se isti pasiviziraju gubeći volju za borbu. Skoro su u Blagaju razoružani neki Livanjci koji su pošli u Cincarsku četu i tako bez oružja stradali od Duvnjakove bande. Ovaj slučaj ispitajte i krivce kaznite o čemu ćete i nas izvijestiti. Takav zločin ne može proći bez odgovornosti. Ukažite vašim štabovima i borcima na štetnost ovakvih postupaka i zabranite njihovo ponavljanje.

Šaljemo udarnike za vas i vaše jedinice. Takođe šaljemo za jedinice u Centralnoj Bosni koje treba pri transportu dobro osigurati da ne padnu neprijatelju u ruke.

Ovoga časa dobih poštu od druga Velje⁸ u kojoj vidim da se i V divizija nalazi na vašem terenu. Tamo se nalazi i vaš II bataljon IX brigade. Ja vjerujem da taj bataljon nije dorastao da ostane u tako pokretnoj diviziji te bi moglo nastati dezertiranje iz njega — možda i u bandu. Ukoliko bi se zaista tako moglo odigrati sa tim bataljonom, što vi možete ocijeniti, onda bi te slučajeve trebalo preduhitriti u sporazumu sa štabom V divizije.

Poštu za V diviziju uputite preko vaših odreda.

Trudite se da kroz akcije dođete do hrane, da ovladate terenima gdje će biti prva žetva na vašem sektoru. Koliko vam ne bude dostajalo žita, organizujte karavane za žito koje ćete moći dobijati sa ovih terena preko ekonomskog ostsjeka.

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

(M.P.)

Komandant
S. Rodić

⁷ Odnosi se na Petu neprijateljsku ofanzivu.

⁸ Stojnić

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
27 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PO-
KRET NA PROSTORIJU DRAŠKOVAC—BJELA VODA I
PRELAZ PREKO RIJEKE BOSNE¹**

ŠTAB I PROLETBRIGADE
27.VII.1943
BR. 515

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1) Sutra 28 o.m. brigada će izvršiti pokret do prostorijske rijeke Lužnice—Draškovac. Pravac pokreta biti će Manjin Vrh—Gornji Balići—Senokose—Vučja Klada—k. 1050—Ravna Reka—Stranski Lug—Lužnica (potok južno od Klančiča) — Draškovac.

Pokret će se izvršiti tačno u 2 časa ujutro. Štabovi bataljona će se postarati da se ovo tačno izvrši.

Raspored bataljona u koloni biti će: I, II i IV bataljon, brigadna intendatura, bolnica, VI bataljon, štab brigade sa Tehničkom četom, Prateći bataljon i III bataljon kao zaštitnica kolone.

Bataljoni će se po dolasku na određenu prostorijsku smjestiti i to: I, II i IV bataljon sa intendantom na prostorijsku Draškovac (tj. na livadici po izlasku iz šume). Čelni bataljon će isturiti pretstražu ka kolibama sjeverno od Sočice. Ostali bataljoni kao i bolnica smjestit će se 2 km unazad kod rijeke Lužnice. III bataljon kao zaštitnica treba da se smjesti oko k. 760 s tim što će dati obezbjeđenje ka Stranskom Lugu i Crnom Vrh. VI bataljon dati će obezbjeđenje bolnici s tim što će se smjestiti zajedno sa njom.

2) Sljedeći pokreti biti će: 29. u 2 časa do Podborja gdje će se prenočiti i predaniti dan 30.VII. — 30. uveče krenuti ćemo ka prostorijskoj Bjela Voda tako da u istu stignemo još u vrijeme noći. U Bjeloj Vodi su seljaci naklonjeni Njemcima i o našem dolasku će odmah obavijestiti najbliže posade, stoga će se mjesto blokirati odmah po dolasku tako da nijedan mještanin ne izađe iz sela. 31. će se izvršiti prelaz rijeke Bosne.

Za pokrete ka drugoj, trećoj i četvrtoj etapi bataljoni će dobijati blagovremeno naređenja.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 48/1—2, k. 709.

3) Desno od nas preko Kamenice—Suhe—Glasinca—Pepe-
ljari kreće se desna kolona u sastavu VII divizija — I-Dalm.
brigada sa kojom treba na sektoru Bjela Voda—Pepeljari
uspostaviti vezu.

4) Bataljoni će prikupiti svaki za sebe ponajmanje 2 vo-
diča, i po 2 za V.Š. i štab brigade. Vodiče za V.Š. i štab
brigade predati ovome štabu. Vodiče uopće ne puštati prije
dok se drugi ne nabave, a uopće puštanje vršiti prije polaska
jedinica na sljedeću etapu. Vodičima se smije saopćiti pravac
pokreta samo do sljedećeg mjesta a eventualno i do krajnje
tačke toga dana. Pokrete uopće držati u tajnosti.

5) 1. bataljon ukoliko nema dovoljno konja neka iste traži
od brigadne intendature dok se njegovi ne rasterete.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab

Politkom

V.d. komandanta
Miloje

BR. 147

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
28 JULA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA NAPAD
NA ČETNIČKE JEDINICE NA PROSTORIJI GORNJA BU-
KOVICA, DONJA BRIJESNICA, REPNIK¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
28 jula 1943 god.
u 6 časova

ŠTABU IV PROLETERSKE BRIGADE

Četničke bande potpomognute od okupatora i mještanskih
muslimanskih milicija uspjele su se ponovo grupisati na pro-
storiju koju su ranije kontrolisali i izuzimajući Gornju Bri-
jesnicu i još neke pozicije. Poslije prvog i drugog djelimičnog
razbijanja i protjerivanja, četničke bande pokušavaju utvrđi-
vanjem stvoriti neku liniju, oslanjajući se lijevo i desno na
svojim krilima na isturene okupatorske objavljičke odrede.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 5/1—1/II, k. 738.

Prema obavještenjima koja smo dobili preko naših oborgana četničke bande se spremaju da nas napadnu u sadejstvu sa ostalim okupatorskim milicionarskim snagama koje se nalaze na ovoj prostoriji. U posljednja nekoliko dana primijećena su grupisanja i pregrupisavanja neprijateljskih snaga, te posijedanja izvjesnih dominirajućih tačaka, iz čega se da zaključiti planska priprema napada na nas.

U cilju razbijanja ovih neprijateljskih planova mi ćemo, kao i uvijek, izolovano tući jednog po jednog neprijatelja.

Jačina neprijateljskih snaga na čitavom ovom sektoru ne može se tačno utvrditi zbog stalnog pregrupisavanja, no najbrojniji od sviju neprijatelja na ovom sektoru su četnici čiji broj iznosi oko 1200 naoružanih ljudi.

U cilju razbijanja neprijateljskih planova

N A R E Đ U J E M O :

1. Druga dalmatinska brigada napasće četničke bande koje se nalaze na Omerovoj Vodi pravcem: Podsijelovo—Radlovo (k.548)—Kik—Mrkalica—Gornja Bukovica, obuhvatajući neprijatelja sa zapadne strane u cilju presijecanja neprijateljske otstupnice u pravcu Ozrena. Sa manjim dijelovima frontalno demonstrirati prema neprijatelju. Postaviti dovoljno bočno obezbjeđenje na lijevom krilu svoje glavnine u odnosu na komunikaciju Maglaj—Zavidovići, jer lijevo od II dalmatinske brigade nema naših dijelova, te postoji mogućnost neprijateljskog ispada sa te strane. Desno od II dalmatinske brigade nastupaće IV proleterska brigada sa kojom održavati vezu na pravcu Rudina—Krčevine i dalje prema razvoju situacije.

2. Četvrti proleterska brigada bez jednog bataljona napasće neprijatelja pravcem: Donja Brijesnica—Tumare—Rovine, obuhvatajući neprijatelja sa desne strane u cilju presijecanja njegove otstupnice i zatvaranja istog u krugu sa II dalmatinskom brigadom u cilju uništenja što više žive snage neprijateljske, što će izazvati veće rasulo kod neprijatelja. Lijevo od IV proleterske brigade nastupaće II dalmatinska brigada sa kojom održavati vezu na liniji: Rudina—Krčevine i dalje prema razvoju situacije, a desno nema naših dijelova te će zato obezbijediti od eventualnog bočnog neprijateljskog ispada u odnosu na komunikaciju Tuzla—Doboj.

3. Druga proleterska brigada očistiće sa svoja dva bataljona prostoriju Podgorje—Repnik² i eventualno sa jednim bataljonom na prostoriji Svatovac—Poljice likvidirati jednu od isturenih neprijateljskih grupa. Desno od II proleterske brigade nema naših dijelova, a lijevo od jedinica II proleterske

² Vidi dok. br. 168.

brigade nema naših dijelova, te veze sa ostalim jedinicama održavati preko Štaba divizije.

4. Peta crnogorska brigada ostaće na svojoj prostoriji, obezbjeđujući lijevi bok našim jedinicama sa pravca Zavidovići i održavajući stalnu vezu sa bataljonom IV proleterske brigade koji će ostati u Seoni radi obezbjeđenja bolnice i radi pariranja eventualnih manjih neprijateljskih ispada, te radi sadejstva na vašem pravcu.

Peta crnogorska brigada uputiće jednu izviđačku četvu u pravcu doline Krivaje, a po mogućnosti na lijevu obalu Krivaje u cilju zatvaranja pravca Zavidovići i sa te strane i patrolnog izviđanja doline Krivaje.

5. Početak napada danas 28 ov.mj. na sektoru II dalmatinske i IV proleterske brigade biće u 22 časa, a na sektoru II proleterske brigade u 20 časova u cilju zavaravanja neprijatelja.

6. Štab divizije će se nalaziti u s. Seona.

7. Hirurška ekipa će se nalaziti kod bolnice IV proleterske brigade u s. Seona.

8. Borbeni znaci: za 28 na 29 ov.mj. mač — mladić

„ 29 „ 30 „ pobjeda — ponos.

9. Postupak u toku borbe i po završenoj borbi

a) prodirati što dublje po dubini i nemilosrdno goniti neprijatelja ako se na krilima i bokovima II dalmatinske i IV proleterske brigade ne osjeti nikakvo dejstvo predviđenih okupatorskih posada;

b) u slučaju da se ispolji bočno dejstvo neprijatelja brzo se izvlačiti na ranije prostorije — polazne položaje.

U svakom slučaju 29 na 30 ov. mj. sve jedinice će se povući na polazne pozicije izviđajući ranije date pravce svim jedinicama i obezbjeđujući se na svojim pravcima.

Pošto postoji vjerovatnoća da ćemo se sa našim jedinicama krenuti sa ove prostorije, to će intendanture svih jedinica, mobilisajući sve konje brigadnih i bataljonskih intendantura, prikupiti rezervnu hranu za 4 do 5 dana iz sela kojima budu kolone ovladale. Za prebacivanje hrane koristiti naročito seoske kolske zaprege. Bez obzira na to, da mi već čitavih 20 dana vodimo borbu sa četničkim bandama, koje su pomognute od okupatora, postupak naših intendantura mora biti partizanski i kod svakog uzimanja namirnica moraju se davati propisne potvrde sa štambiljom, a tamo gdje nema nikoga u kući, iste ostavljati na zgodnom mjestu u kući.

U slučaju da se neprijatelj razbjegne na svim pravcima, onda će se jedinice povući 30 na 31 ov.mj. da bi se uspjelo

sakupiti što više hrane. U tom slučaju jedinice će slati bataljone u susjedna sela zajedno sa intendanturama u cilju prikupljanja hrane.

10. *Dalje izviđanje:*

a) Druga proleterska brigada od bataljona iz oblasti Repnik uputiće jednu izviđačku četu u pravcu Tuholj—Stupari u cilju izviđanja pravca Kladanj i komunikacije Živinice—Kladanj. Četa se ima vratiti pravcem Stupari—Tuholj—vrh Konjuha—Podgorje. Jedno manje izviđačko odjeljenje uputiti u pravcu Živinice sa istim zadatkom. Jedno manje odjeljenje od bataljona iz Banovića u pravcu Ribnice sa istim zadatkom.

b) Peta crnogorska brigada uputiće jednu laku četu što dublje na lijevu obalu Krivaje i to pravcem Ivje šuma, gdje navodno svakodnevno silazi jedna četnička grupa iz oblasti Gostovići u dolinu Krivaje i pljačka seljake. Zadatak ove čete pored izviđanja biće i to da objasni seljacima da ako ih neko pljačka sa petokrakim zvijezdama da to nijesu partizani već četnici. Ovo će isto uraditi i patrola II proleterske brigade, koja ide u pravcu Ribnice. Da bi se seljaci ubijedili u ispravnost naših riječi, postupak naših drugova mora biti primjeren.

Preporučljivo je da sve patrola i izviđačke čete uzmu sa sobom suhu hranu i ponesu sa sobom po jedan primjerak radio vijesti u cilju lakšeg objašnjavanja političke situacije u naseljima kuda prolaze.

11. *Tajno izviđanje*

Četvrta proleterska brigada 29 na 30 ov. mj. uputiće jednu tajnu patrolu u pravcu Krtova sa zadatkom izviđanja i uzne-miravanja neprijatelja a po mogućnosti ova potrola će zapaliti kuću poznatog narodnog neprijatelja u ovom kraju komandanta pozadine Uroša Todorovića. Rad ove patrola mora biti vješt i drzak.

12. Sve zarobljenike bez obzira ko oni bili ili bili ranjeni sprovoditi u Štab divizije.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU'

(M.P.)

Za štab divizije
komandant
Peko

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 28 JULA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O ČIŠĆENJU SEKTORA ŠIBOVSKJE I NAPADU NA TEŠANJ, JELAH I PRUGU DOBOJ — TESLIĆ¹

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE
O-P-Str. pov. broj 11/43
28 jula 1943 god.
Položaj

ŠTABU II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Pošto je izvještaj ovoga štaba O-P. Str. pov. broj gornji od 23 ovog mj.², radi zakašnjenja veze nije poslat, to nadopunjemo taj izvještaj o aktivnosti jedinica ove divizije za period od 20—27 ovog mj.

Jedinice V K-KNOUB-e izvršile su 22 ovog mj. čišćenje sela Šibovske, od četničkih grupa Vinčića i Forkape. U noćnoj akciji ubijeno je 7, a zarobljeno 8 četnika, od kojih je 6 ostalo u našim jedinicama. Zaplijenjeno je 10 karabina, 2 konja i druge sprema

Iste jedinice preduzele su 24 ovog mj. čišćenje sektora Branešci — Kokori — Dubrava, od koncentracije četnika Rade Radića i Laze Tešanovića. Našim snagama uspjelo je jednog četnika ubiti, jednoga zarobiti i zaplijeniti tri karabina, dok su otopr četničkih snaga slomili za 20 minuta i progonili raspršene četničke grupe sve do Jošavke.³

25 ovog mj. napale su snage II KNOUB-e i dva bataljona KNOUB-e Tešanj, Jelah, Tešanjku i prugu Doboj — Teslić — Blatnica. U toku noći naši su uspjeli likvidirati Tešanjku i ući u grad Tešanj⁴, osim staru zidanu kulu, gdje se posada Tešanskog garnizona povlači, već po treći put u akcijama na Tešanj, i pruža otpor. Naše snage blokirale su kulu, ali su uslijed pristizanja pomoći iz Žepča, koja je stigla u jednim oklopnim kolima i 7 kamiona, morale su otstupiti. Pomoć koja je pristizala iz Teslića vraćena je u Teslić. Zaplijenjeno je 80 čebadi u gradu i druge sprema. Jelah isto nije likvidiran, radi naročito

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—5, k. 456.

² Vidi dok. br. 129.

³ Vidi dok. br. 130 i 159.

⁴ Vidi dok. br. 159, 164 i 165.

utvrđenih bunkera i oklop. voza na stanici. II KNOU brigada pročistila je na putu za Tešanj, Blatnicu. Komušinu i Vrućicu, zarobila 5 četnika i 4 legionara, od tih četnika jedan je komandir četničke čete. U Tešanjki je zarobljeno 4 legionara. Zaplijenjeno je 12 karabina. Naši gubici iznose 2 poginula, 2 umrla od rana i 2 lakše ranjena. U borbama za Tešanj neprijatelj je intervenisao iz Teslića, Žepča i Doboja, kao i sa dva aviona, pored oklopnog voza na pruzi Doboj—Teslić. Potrgano je pruge Doboj—Teslić—Blatnica u dužini 1500 m.

Od drugih događaja važno je napomenuti da je PPO-ed povećao brojno stanje za 70 dobrovoljaca omladinaca i da je pr kupio od raspršene satnije u Prnjavcru 15 karabina, dva p. mitraljeza i jednu strojnicu. Čečava je bombardovana kao mjesto štaba I Bosanskog NOU korpusa, od strane tri neprijateljska bombardera, kojom je prilikom srušena pravoslavna crkva u Čečavi.

U Prnjavoru je postavljena komanda mjesta, privremenog karaktera, i održana je 25 ovog mj. uspjeta političko-zabavna priredba, na kojoj je bilo prisutno oko 800 građana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU'

Politkomesar
Sl. odsutan

Načelnik štaba
(M.P.)

Komandant
Šoša

STAB
 NOV DIVIZIJA
 Broj 11/41.
 28 jula 1943 god.
 Pololaj

STABU II KLASNOG NOV KORPUZA

11/41-5
 11/41-5
 11/41-5

Posle izveštaja ovog štapa 11/41-5, broj 11/41-5 od 23 ovog mja., radi zaključenja veze nije poznat, to poslednjem t.j. izveštaju o aktivnosti jedinica ove divizije, za period od 20-27 ovog mja.

Jedinice V A-KORPUS-a izvršile su 22 ovog mja., čišćenje sela Ribovske, od četnika grupe Vasiljević i Vorppe. U noćnoj akciji, ubijeno je 7, a zarobljeno 8 četnika, od kojih je 6 ostalo u našim jedinicama. Zaplijenjeno je 10 karabina, 2 kopa i druge sprame.

Iste jedinice preduzele su 24 ovog mja., čišćenje sektora Bramešci - Kokori - Jureva, od koncentracije četnika u domu Radica i Lese Jelencovića. Naša snaga uspjela je jednog četnika ući, jednog zarobliti i zaplijeniti tri karabine, dok su drugi četnički snage silom na 20 minuta i progonili raspršene četničke grupe na putu.

25 ovog mja., napale su snage II KORPUS-a i dva bataljona KNOJ-a Tešanj, Jelen, i Jelenku i pruge Boboj - Tešlj - i četnika. U toku noći naša su uspjeli likvidirati Tešanjke i ući u grad Tešanj, uzimajući stariju kulu, gdje se posle Jelenjake garnizona pojavila, već po treći put u akcijama na Tešanj, i pruge stop. Naše snage okupirale su kulu, ali su uslijed pristizanja pomoći iz Lepča, koje je stigla u jednom oklopu na kolu i 7 kamiona, morale su stati. U toku noći je pristigla iz Tešlje, vraćena je u Tešlj. Zaplijenjena je 8 dočeka u gradu i druge sprame. Jelen isto nije likvidiran, radi naredito utvrđenih bunkera i oklopu, voza na stanicu. Iznos brigada profitirala je na putu na Tešanj, Jelenku, i vraćena u Tešlj. Zarobljena 5 četnika i 1 legionara, od tih četnika jedan je zarobljen četnik. Naše snage zaroblile su 1 četnika. Naše snage zaroblile su 1 karabinu. Naši gubici iznose 2 poginula, 2 umrla od rana i 2 lakše ranjena. U borbama na Tešanj neprijatelj je intervanisao iz Tešlje i Lepča i Boboja, kao i sa dva aviona, pored oklopu, voza na pruzi Boboj - Tešlj. Potrgano je pruge Boboj - i Jelen i Jelenku u dužini 1500 m.

Od drugih događaja velno je nepoznato, da je KKO od povećao brojno stanje za 70 dobrovoljaca omladinaca i da je prikupio od raspršene setnije u Prajveru 15 karabina, dva p.mitraljeza i jednu strojnicu. Četnike bombardovana kao mjesto štapa i Jelenkog NOV korpusa, od strane tri neprijateljske bombardere, kojim je prilikom uništena najvećina crkva u Jeleni.

U Krajevima je postavljen komanda mjesta, privremenog karaktera i održan je 25 ovog mja., političko-nabavna priredba, na kojoj je bilo prisutno oko 50 građana.

Štapa 11/41-5, broj 11/41-5

Politikomesar,
 Sl. istsen

Štapa 11/41-5, broj 11/41-5

Štapa 11/41-5, broj 11/41-5

BR. 149

UPUTSTVO ŠTABA DVANAESTE NOU DIVIZIJE OD 28
JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PISANJE
PETNAESTODNEVNIH IZVJEŠTAJA¹

ŠTAB
XII NOU DIVIZIJE

Broj: 13/43.

28 juli 1943 god.

Položaj

ŠTABOVIMA II, V i XII KRAJIŠKE NOU BRIGADE I
ŠTABOVIMA BANJALUČKOG I PRNJAVORSKOG PO-a

Položaj

Napominjemo štabovima gore navedenih brigada i odreda, da petnaestodnevni izvještaji vojne prirode, koje dostavljate ovome štabu, nijesu onakvi kakvi trebaju da budu izvještaji u razdoblju od 15 dana, ne misleći da je bio slab rad za to vrijeme, već misleći na to da se unosi sav rad u izvještaj za proteklih 15 dana.

Zbog ovakvih slabih i takoreći blijedih izvještaja, koji stižu ovome štabu od štabova brigada i odreda, ne može ovaj štab da podnese tačan izvještaj štabu korpusa o učinjenom radu ove divizije za proteklih 15 dana.

Razlog ovome je što još ni do danas štabovima brigada ili odreda ne podnose na vrijeme izvještaj o učinjenom radu, za proteklih 15 dana, štabovi bataljona, a također ni štabovi bataljona nijesu preduzeli sve da im komande četa podnose 15-dnevne izvještaje, i zbog gore navedenih razloga štab ove divizije ne može imati nikada tačan pregled rada svojih jedinica.

Da bi se uvelo u praksu dostavljanje tačnih izvještaja, o učinjenom radu za 15 dana, na vrijeme, navešćemo vam neke glavne tačke, po kojima trebate u buduće da sastavljate 15-dnevne izvještaje — vojne prirode, o učinjenom radu brigade ili odreda, od kojih su ove:

1. O a k c i j a m a

a) Datum, gdje je koja jedinica kontrolisala sektor i kakav je zadatak bio iste jedinice.

b) Da li je toga dana ili noći vršena akcija na neko neprijateljsko uporište (te ako je: navesti na koje neprijateljsko

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2—1/I, k. 869.

uporište, kava je vrsta neprijateljske vojske, brojno stanje u ljudstvu i naoružanju, utvrđenje neprijatelja, koliko je boraca učestvovalo u toj akciji, sa kakvim oružjem, kako je neprijatelj davao otpor, rezultate borbe, kako je stanovništvo dočekalo našu vojsku, kako je vojska postupila prema stanovništvu, da li je bilo pljačke i drugih ispada, imena onih koji su to radili, značaj akcije itd.). Također potrebno je da se navede tačan broj ubijenih, ranjenih i zarobljenih neprijateljskih vojnika, zarobljenog oružja, municije, ratne spreme i druge robe. Broj naših poginulih, ranjenih i nestalih drugova (imena im dostaviti po dostavljenom formularu). Imena onih koji su se pokazali kao najhrabriji za vrijeme borbe (opisujući njihovu hrabrost), ili

c) da li je toga dana nadirao neprijatelj na sektor kojeg su kontrolisale vaše jedinice, (te ako je, navesti: Odakle je neprijatelj vršio napad, kakav mu je bio cilj, u koliko je časova otpočeo sa napadom i koliko je časova trajala borba, kakav je rod neprijateljske vojske, po prilici brojno stanje neprijateljske vojske i naoružanje, opis borbe i rezultat iste). Koliko je neprijatelju naneseno gubitaka: ranjenih, uništenih i zarobljenih vojnika i komandnog osoblja, koliko je zarobljeno oružja, municije i ratnog materijala, koliko je sa naše strane bilo žrtava: mrtvih, ranjenih i nestalih drugova (dostaviti imena po dostavljenom formularu. Imena onih koji su se pokazali za vrijeme borbe kao najhrabriji opisujući njegovo herojstvo).

2. *Vojno uzdizanje komandnog kadra i boraca:*

a) Koliko je održano vojnih časova sa komandnim kadrom, a koliko sa borcima, kakvo je bilo predavanje na tim časovima i uspjeh u radu.

b) Koliko je održano konferencija sa štabovima bataljona i komandama četa, šta je pretresano na tim konferencijama itd.

3. Koliko je mobilisano drugova i drugarica, a koliko se je javilo dobrovoljno u našu vojsku.

4. Da li je bilo dezertera (imena istih),

5. Kakva je ishrana, obuća i odjeća,

6. Kakav je kulturno-prosvjetni rad,

7. Kakav je vojnički život,

8. Kako komande četa izvršavaju naređenja štabova bataljona, a ovi štaba brigade.

9. Kakav je moral i disciplina kod komandnog kadra i boraca,

10. Kakav je odnos između vojske i stanovništva na sektoru na kojem se nalazite.

11. Da li ima dovoljan broj komandnog kadra u brigadi ili odredu, te ako nema, šta je sve preduzeto za popunu istog.

12. Opisati situaciju na sektoru na kojem se nalazite.

13. Stanje kod neprijatelja na sektoru koji kontrolišete.

Ovo bi bile glavne tačke po kojima trebate da dostavljate izvještaj, s tim što ćete po navedenim tačkama opširnije izvještavati. Ono što nijesmo ovdje napomenuli, štabovi brigada i odreda će dati svoje mišljenje i dostaviti štabovima bataljona i komandama četa, na postupak.

Nadodajemo da štabovi brigade i odreda i pored 15-dnevnog izvještaja moraju podnositi ovome štabu izvještaj poslije svake akcije, sukoba sa neprijateljem ili promjene pa i najmanje na sektoru na kojem se nalazite.

Vodite računa da se izvještaji dostavljaju na vrijeme, da može i štab ove divizije na vrijeme intervenisati i izvještavati viši štab, jer u protivnom štabovi brigada i odreda dovešće često do izgubljenih bitaka i nepotrebnih gubitaka, za što će se odnosi štabovi pozivati na odgovornost.

Svi štabovi brigada i odreda trebaju odmah da dostave imena svih poginulih, umrlih od rana, bolesti drugova, od formiranja ove divizije pa do danas, po dostavljenom formularu, ako to već nisu učinili. Takođe dostaviti i imena nestalih u borbi, sa slijedećim rubrikama i to:

Redni broj, funkcija, ime i prezime (sa očevim imenom), odakle je, selo i srez, kada je nestao i gdje, ocjena vladanja i primjedba.

Potvrdite prijem ovog naređenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU'

Politkomesar
Službeno odsutan

Načelnik štaba
službeno odsutan

Komandant
Šoša

(M.P.)

BR. 150

**NAREĐENJE ŠTABA PETE NOU BRIGADE OD 28 JULA
1943 GOD. ŠTABU TREĆEG I ČETVRTOG BATALJONA
ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA NA LINIJI ORAŠJE—
MRAČAJ—MUJINCI—ČORLE¹**

ŠTAB
V KK. NOU BRIGADE
Br. str. pov. op.
28 jula 1943 god. u 12 časova

ŠTABOVIMA III i IV BATALJONA

Četnici Ljube Bundala (jačine 150 ljudi) i grupa četnika Maleševića nalaze se na liniji Orašje — Mračaj, Mujinci, Čorle i prema Carevoj Gori.

Štab XII NOU divizije stavio nam je zadatak da u toku noći između 28 i 29 ov. m. izvršimo napad na te četničke snage².

U vezi s tim izdajemo slijedeću:

ZAPOVIJEST

(sekcija Prnjavor 1:100.000)

IV bataljon izvršiće koncentraciju svojih snaga (izuzev jednoga voda) na Mačinom Brdu odakle će večeras u 9 časova krenuti ovim pravcem u cilju razbijanja i uništavanja navedenih četničkih bandi.

Mačino Brdo, Gavranovo Brdo, Čorle (zahvatajući ovo selo, odozgo od Careve Gore), Certin Gaj, i od Mramora izbiti na Mujince i pročistiti ih. Jedan vod ovoga bataljona napašće frontalno četnike koji se nalaze na visovima južno od Mujinaca više ceste Klačnice — Prnjavor i po završenom zadatku krenuti u Mujince u sastav svoga bataljona.

Štab IV bataljona uputiće na Cer jedan pojačani vod (40 boraca sa tri puškomitraljeza) koji će na Ceru primiti tovarne konje i odatle krenuti u štab divizije, odakle će otpratiti ranjenike i karavan za bolnicu.

Za vrijeme ove akcije komora IV bataljona nalaziće se na Ceru.

III bataljon će večeras do 22 časa izvršiti koncentraciju svojih snaga na Gusaku, odakle će u 23 časa krenuti ovim prav-

¹ Kopija, pisana na mišini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1. k. 869.

² Vidi dok. br. 159.

cem: Gusak, Potočani (škola), odakle će jednu četu baciti preko Vanjka bočno sa zadatkom da očisti Jasik i Orašje od četnika, koja će poslije tog zadatka izbiti na Jeftića Brdo i odatle spustiti se na Mračaj. Jednu četu iz Potočana uputiće preko Liščaka sa zadatkom da potpomogne čišćenje Orašja i Mračaja.

III bataljon svoju komoru uputiće do štaba brigade za vrijeme trajanja ove akcije.

Zborno mjesto bataljona u Mujincima najdalje do 5 časova u jutro 29 o.m. Sa zbornog mjesta bataljoni će se najkraćim putem povratiti na ranije položaje, sa izuzetkom što će štab IV bataljona jednu četu uputiti na Mačino Brdo, a ostale snage na liniju Lišnja — Galjipovci.

Nastojati da prodor dweju četa IV bataljona za leđa neprijatelju i jedne čete III bataljona na Jasik i Jeftića Brdo bude što brže izveden da bi jedan dio četničkih snaga otsjekli i uhvatili u prostor među bataljonima.

Znaci raspoznavanja redovni. Zvučni znaci: imitacija koze (poziv jedanput, odziv dva puta).

Štab IV bataljona odmah po prijemu ovog naređenja uputiće dvojica nosila vodu koji će ići u pratnju ranjenika za bolnicu. Isto tako mali bacač sa 12 mina uputiće večeras najkasnije do 22 časa (do 10 sati) Trećem bataljonu na Gusak.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

BR. 151

NAREĐENJE ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 29 JULA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA NAPAD NA PURAČIĆ I RASPORED JEDINICA NA PROSTORIJI OMEROVA VODA, TUMARE, RUDINA¹

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE

29 jula 1943 g.

u 14 časova

ŠTABU IV PROLETERSKE BRIGADE

Posljednjim napadom na četničke bande utvrđeno je da četnici nemaju nekog jačeg oslonca u ovom momentu na svom desnom i lijevom krilu. Obavještenja naših ob-organa bila su pretjerana. Uslijed ovakve situacije

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6—1/II, k. 738.

NAREĐUJEMO:

1. Da Druga proleterska brigada ispita jačinu neprijateljskog garnizona u Puračiću i da po mogućnosti pristupi likvidaciji ovog garnizona*. Napad na ovaj garnizon treba izvesti noću jednim brzim prepadom s tim da se jedinice pred zoru povuku u sastav svoje brigade. Treba obratiti pažnju na to da su okolna sela neprijateljski raspoložena te se i sa te strane osigurati. Poslije izvršenja ovog zadatka brigada će podnijeti izvještaj o operaciji, plijenu itd. Prema obavještenjima u Puračiću bi se moglo doći do većeg plijena, zato treba unaprijed pripremiti kola za evakuaciju plijena.

2. Druga dalmatinska brigada ostaviće jedan svoj bataljon na prostoriji Omerova Voda u cilju kontrole pravca od Bukovice i izviđanja u pravcu Maglaja. Izviđanju u pravcu Maglaja posvetiti naročitu pažnju i ovom Štabu u najskorije vrijeme podnijeti izvještaj o jačini neprijateljskog garnizona u Maglaju.

3. Četvrta proleterska brigada će dva svoja bataljona ostaviti na prostoriji Tumare, a jedan svoj bataljon na prostoriji Rudina. Zadatak ovih bataljona je što dublje kontrolisati prostoriju u cilju obezbjeđenja ishrane naših jedinica kao i u cilju sprječavanja povratka četničkih bandi u sela iz kojih su oni mobilisani.

4. Peta udarna crnogorska brigada će od danas slati redovno jednu četu na Oštrič u cilju kontrole pravca Zavidovići—Ribnica i dalje.

Poslije završetka protjerivanja četnika na Oštrič će slati jednu čet u gornjem cilju V bataljon IV brigade, koji se nalazi u obezbjeđenju bolnice.

Napominjemo štabovima brigada da ćemo mi na ovoj prostoriji ostati još 20 dana, te da u tom smislu intendanture trebaju organizovati sabiranje hrane.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU'

Politički komesar
Mitar

(M.P.)

Komandant
Peko

* Vidi dok. br. 168.

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA ČETVORTE NOU DIVIZIJE OD 29
JULA 1943 GOD. ŠTABU PODGRMEČKOG NOP ODREDA
O POVLAČENJU NEPRIJATELJA IZ KLJUČA I BRAVSKOG
I PREDUZIMANJE OFANZIVNIH AKCIJA PROTIV NEPRI-
JATELJSKIH SNAGA KOJE SE POVLAČE¹**

OC IV/2K

Ob. broj 13/43

Dana 29.VII.1943 g.

ŠTABU PODGRMEČKOG NOP ODREDA

za OC

1.) Sinoć smo izviješteni da je neprijatelj napustio garnizon Ključ, dok je garnizon u Bravskom napušten prije nekoliko dana. Iz neprovjerenih izvora saznajemo da je napušten i Panovac a tako isto neprijatelj je dobio naređenje da se krene iz Petrovca preko Drvara za Knin.

Ova napuštanja neprijatelja vjerovatno [su] uslijedila uslijed situacije u Italiji, a tako isto prema jučerašnjoj emisiji iz Kaira talijanske snage trebaju da napuste Balkan i da krenu za Italiju. Nužan zadatak njemačkih okupacionih snaga bio bi popunjavanje svih onih garnizona koje napuste Talijani, a koje se može izvršiti samo cijepajući sada raspoložive snage na Balkanu jer Hitler nema rezervnih snaga kojima bi mogao popuniti te garnizone, a može da pokuša i posljednjom mobilizacionom mjerom pojačati svoje snage. Činjenica je da će se njegove snage razvodniti a garnizoni oslabiti.

Da bi naše snage poprimile jedan širi ofanzivni karakter i da bi mi iskoristili to slabljenje neprijateljskih garnizona i njihove pokrete potrebno je da naša OS razvije svoj rad do maksimuma, da bi na vrijeme saznali svaki pokret neprijatelja i njegovo povlačenje iz nekih garnizona, da bi naše snage vojnički koristile te promjene.

3.) Tako isto obaviješteni smo da se u nekoj jedinici na sektoru Sanice nalazi čovjek koji je u neprijateljskoj špijunskoj mreži, a koji je bio povezan sa neprijateljskim garnizonom u Ključu. Radi toga sekcija kšp treba da razvije svoju aktivnost do maksimuma na tom sektoru, da bi se ušlo u trag toj ne-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 46—2, k. 767 A.

prijateljskoj mreži čiji korijen, kako izgleda, potiče još iz ranije.

4.) Ujedno smo obaviješteni da će neprijatelj regrutovati omladinu iz okoline Sanice, Vrhpolja i drugih mjesta, te je potrebno da što bolje izvještavate te krajeve o novonastaloj situaciji kao i da preduzmete sve potrebne mjere da bi se one-mogućilo novo mobiliziranje za okupatora.

5.) Da bi se izbjegla mobilizacija muslimanskog stanovništva za okupatora, te da bi okupili što više muslimana oko NOV, vaš odred, tj. Štab ili lice van toga Štaba koje uživa povjerenje kod muslimana može dati garanciju za život svakom onom muslimanu koji se nije zločinački ponio prema našem narodu, a iz straha za svoj život nalazi se još uz okupatora, te istoga pozvati da se vrati kući.

6.) Po ovom kao i po ranijim dopisima pošaljite najhitnije izvještaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU'

Pol.komesar
sl.ots.

Šef O.C.
S. M.

Komandant
B

P. S.

Svim muslimanima koji nisu počinili zločinačka djela koja povlače smrtnu kaznu, a nalaze se na neprijateljskoj teritoriji, možete izdati iskaznicu da mogu se slobodno vratiti svojim kućama i živjeti na svojim imanjima. Naglasiti da se kasnije ne smiju udaljavati na neprijateljsku teritoriju. Ove iskaznice izdati samo onima koji bi se vratili a plaše se, i to izvesti u saglasnosti sa komandama mjesta u koje ti muslimani imaju više povjerenja nego u vojsku.

Isti

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 29
JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD
NA NEPRIJATELJA NA POLOŽAJIMA GRLIČI—VUČIČI—
ČUKOVAC—BANOVAC—JAVORANI I BOLJANIČI¹**

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
STR. POV. OP. BROJ 16/43
dana 29 jula 1943 god.

Naređenje za čišćenje
terena od četničkih bandi

ŠTABU IV BATALIONA II BRIGADE,
ŠTABOVIMA I, II i III BATALIONA,
PRATEĆEM VODU I REFERENTU SANITETA
OVE BRIGADE

Položaj

U vezi sa koncentracijom četničke bande na položajima
Grliči — Vučiči — Čukovac — Banovac — Javorani i Boljaniči
sa zadatkom da opkole i unište naše snage ovaj Štab donio je
odluku da se preduhitre (u) njihovim namjerama i planovima
i na osnovu prednjeg

NAREĐUJEMO:

Snage II bataljona i jedna četa I bataljona sačinjavaće
jednu udarnu grupu koja će izvršiti pokret na dan 30 ov. mj.
ujutro u 1 čas sa svojih polaznih položaja pravcem Čukovac
— Banovac — Zubovići — Jakotina — Varjače — Previle —
Vagani sa zadatkom da se koncentrično napadne četnička
banda, koja se skupila na naprijed navedenim položajima, ili
još više naprijed prema Javoranima, napadne, protjera i uni-
šti. Ovo će se moći postići na taj način što će udarna grupa od
tri čete, svaka u svome pravcu, naglim, smjelim i udarnim pro-
dorom ispresijecati koncentrisane četničke bande i pomiješati
se s njima, stvoriti im iznenađenje i tek onda prići uništa-
vanju. Od 1 čas ujutro pa do u samu zoru potrebno se je pri-
vući neprijateljskim položajima, osmotriti teren na kojem se
banda nalazi, podići i u samu zoru izvršiti juriš, tako da to
učine sve tri čete jednovremeno i da banda dobije što snažniji
i odlučniji udarac na svim položajima jednovremeno.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 16.1, k. 875.

Snage I bataljona u jačini od jedne čete ostaće i dalje na položajima Viševice sa zadatkom da kontroliše komunikaciju S. Vakuf—K. Varoš, položaje iznad Viševice i Previle i ukoliko se osjeti neprijateljski pokret, bilo iz K. Varoši ili od strane četnika, pored toga što će dati otpor sa svojih položaja, zadatak joj je još da blagovremeno obavijesti, kako ovaj Štab brigade tako udarnu grupu, koja će se nalaziti naprijed. Sa pomenutom četom ostaviti teška oruđa (mitraljeze). Sa četom koja ostaje na položaju neka ostane i neki od članova Štaba I bataljona.

Snage III bataljona ostaće i dalje na položajima na kojima se i sada nalaze² sa zadatkom da kontrolišu sektor u pravcu Ugar — Mokri Lug — Šolaji — Kostići i da održava čvrstu vezu sa Štabom ove brigade.

Snage IV bataljona³ II brigade izvršice pokret danas 29. ov. mj. oko 23 časa u večer pravcem Otlovići — Bijela Ravan — Bijela Njiva — Rapanjski Vis i Vidovo Vrelo, gdje se pretpostavlja da se banda i nalazi i da je zaposjela put Agino Selo — Čukovac sa zadatkom da bandu na pomenutim položajima napadne i protjera i da se na položajima, put Čukovac — Agino Selo, do daljeg naređenja zadrže. Po izvršenju ovoga zadatka odmah uhvatiti vezu sa udarnom grupom koja će operisati preko Banovca, kao i blagovremeno obavijestiti načelnika Štaba divizije⁴, koji će se nalaziti u ovome Štabu.

Sve jedinice koje imaju da izvrše pokret imaju da sebi nađu potreban broj vodiča od mještana, koji dobro poznaju pravac kojim će jedinica da se kreće.

Kako je rijedak slučaj da se četnička banda sa Manjače (Drenovića, Azarića, Mišića, Laze Tešanovića, pa čak i Mane Rokvića) skoncentriše na jedan manji sektor, kao što je to slučaj sada na naprijed navedenim položajima, to u vezi postignutih uspjeha u prošlim akcijama ove brigade apelujemo na sve borce i komandni kadar i pozivamo ih da prilikom i ove akcije zadamo četničkoj bandi još snažniji udarac i da im se nanese što veći broj gubitaka, da zapamte kada su se svi na jedno mjesto skoncentrisali sa namjerom da unište snage ove brigade. Ujedno pozivamo drugove na vojničku budnost i kretanje u borbi i da se ne zanesemo sa prošlim našim uspjesima, koje bi sada pri nepravilnom rukovođenju i nedovoljnoj budnosti i vojničkom kretanju moglo da nas košta žrtava. Svaka jedinica, kako ona koja vrši pokret, tako i one koje ostaju na mjestu,

² Vidi dok. br. 141.

³ Ovaj bataljon bio je u sastavu ove Udarne grupe. Vidi dok. br. 101.

⁴ Mirko Pekić u to vrijeme bio je komandant ove Udarne grupe. Vidi dok. br. 101.

imaju da budu svakog momenta i sa svake strane spremne da prime borbu. Mi partizani obzirom na sektor na kojemu se nalazimo i sa kakvom bandom borbu vodimo ne smijemo dozvoliti da nas banda iznenadi.

Skreće se pažnja drugarskim štabovima bataljona da sve komande četa i svakog borca po jedinicama upoznaju sa naprijed navedenim naređenjem i sa zadatkom jedinice, kako bi se akcija što bolje i pravilnije izvela.

Štab XII brigade sa brigadnom ambulantom ostaće i dalje na položajima na kojima se i sada nalazi.

Prateći vod ima da iziđe 29 ov. mj. do 24 časa na svoje stare položaje odakle će moći otvarati vatru u pravcu u kom se ukaže potreba.

Načelnik Štaba divizije nalazi se u Štabu brigade.

Komandant brigade nalaziće se pri udarnoj grupi formiranoj od I i II bataljona.

Znaci dokle jedinice dopru za vrijeme same borbe biće paljenjem vatara, gužve sijena itd.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR

Radoš

KOMANDANT

Mečava

Vidio i odobrava

NAČELNIK ŠTABA XII NOU DIVIZIJE

Mirko

u 17 h

**PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG
NOP ODREDA ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O AKCI-
JAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 13 DO 27 JULA 1943
GODINE¹**

ŠTAB
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA

Broj: sl.
29.VII.1943 g.

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam 15-dnevni izvještaj o radu i akcijama jedinica ovog odreda kako slijedi:

Dana 13.VII. o. g. snage I bataljona ovog odreda postavile su zasjedu na cesti Petrovac — Bravsko. Neprijatelj nije naišao iako smo bili obaviješteni da svakodnevno saobraćaju i prevoze sledovanje iz Petrovca za logor u Bravsku.

Istog dana snage II bataljona sa Petrovačkom četom ovog odreda opkolile su i napale na četnike u selima Smoljani i Krnjoj Jeli. Zarobljena su četiri četnika sa tri puške, 10 bombi i ostalom spremom. Naših gubitaka nije bilo. O ovoj akciji dostavljen je izvještaj tome štabu.

14.VII. I bataljon povučen je na sektor Krupa — Novi radi kontrole sektora i zaštite žetve.

II bataljon prebačen je na M. Brdo, odakle je sljedećeg dana po naređenju štaba Divizije krenuo prema cesti Ključ — S. Most u vezi akcije na Ključ².

15. VII. II bataljon zarobio je jednog domobrana na cesti prema Ključu, koji je išao na odsustvo (bez oružja).

16. VII. II bataljon držao je zasjedu na cesti Ključ—S. Most. Na zasjedu je naišla jedna neprijateljska patrola od 8 ustaša. Greškom komandira III čete koji je ustaše pozvao na predaju ustašama je pošlo za rukom da pobjegnu. Jedan naš je ranjen.³

18. VII. snage II bataljona držale su zasjedu na cesti Sanski Most — Ključ. Toga dana vršena je akcija na Ključ⁴. Na zasjedu nije ništa naišlo.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 16/2—3, k. 1630.

² Vidi dok. br. 162.

³ Vidi dok. br. 155.

⁴ Isto kao pod 2

19.VII. Udarne četa sa III četom II bataljona držala je zasjedu na cesti u Kamengradu prema S. Mostu⁵. Neprijatelj je naišao sa dva kamiona, 3 motorcikla i većim brojem biciklista. Spaljena su dva kamiona i preko 40 bicikla. Neprijatelj je imao preko 100 mrtvih i ranjenih. Pored toga saznali smo da je neprijatelj strijeljao 5 vojnika od onih koji su pobjegli u grad. Zarobljeno je 30 bicikla, 2 „šarca“, 10 pušaka, 1 strojica, 3 sanduka bombi, oko 3.000 metaka, 2 radio stanice, 45 pari cipela, te ostalog materijala, kao 4 manja sanduka eksplozivnog materijala sa specijalnim upaljačima za električno paljenje i kutijama sa eksplozivom.

20.VII. Udarne četa držala je zasjedu na cesti prema S. Mostu. Na zasjedu nije neprijatelj naišao.

21.VII. snage II bataljona, Udarne čete i I čete I bataljona držale su zasjedu prema S. Mostu pošto smo se nadali da će neprijatelj naići sa jačim snagama. Neprijatelj nije pravio pokreta⁶.

Dana 24.VII. snage II bataljona, Udarne čete i I čete I batalj. vršile su akciju na karaulu i Škundrića brijeg kod željezničkog mosta u Čaplju. Akcija nije uspjela. Neprijateljski gubici nisu nam poznati. Na našoj strani nije bilo gubitaka⁷.

26.VII. Udarne četa [sa] I i II četom II bataljona držale su zasjedu na cesti Stara Rijeka — Stari Majdan. Na zasjedu neprijatelj nije naišao⁸.

27.VII. neprijatelj je od Sanskog Mosta pošao u pravcu Kamengrada. Opazivši naše snage neprijatelj se brzinom povukao u grad. Naši su pripucali iz mitraljeza i bacača. Neprijateljski gubici nisu nam poznati, ali po krvi na cesti moglo se vidjeti da je neprijatelj imao gubitke⁹.

U vremenu od 16 do 27 snage I bataljona štatile su žetvu na terenu Rujiške, Čadavice i Petrovića. Neprijatelj u čitavom ovom razdoblju nije nadirao na ovaj sektor te je žetva u ovim selima uglavnom završena bez smetnji.

Veze između naših jedinica održavaju se redovno i svakodnevno. Isto tako veze između jedinica ovog odreda sa štabom odreda veze su svakodnevne i redovne. Pored toga održavamo kurirsku vezu sa Kozarskim odredom ali uslijed udaljenosti ova veza je spora. Isto tako održavamo stalnu vezu sa Ribničkim i Baniskim odredom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za komandanta
Mih. S. Škundrić

⁵ Vidi dok. br. 156.

⁶ Isto

⁷ Isto

⁸ Isto

⁹ Isto

BR. 155

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA OD
29 JULA 1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O
SITUACIJI NA SEKTORU ODREDA¹**

ŠTAB
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA

Broj: sl.
29.VII.1943 g.

ŠTABU IV N. O. U. DIVIZIJE

Položaj

Na sektoru ovog odreda nema bitnih promjena. Neprijatelj je dana 27 o. mj. sa 8 kamiona pošao u pravcu Kiska od S. Mosta. Naše dvije čete bile su u zasjedi². Čim je neprijatelj osjetio za naše snage, okrenuo se i pobjegao prema Sani ne došavši ni blizu našima. Naši su tukli neprijatelja sa bacačem sa nekoliko granata i iz automatskog oružja. Kako smo saznali neprijatelj je imao do 20 mrtvih i ranjenih. Jedna bacačka granata pogodila je na cestu kod kamiona među njih.

Dana 28 o.mj. uveče naš II i III (udarni) bataljon prebacili su se preko r. Sane sa zadatkom da izvrše akciju na neprijateljsko uporište Čaplje kao i to da bi pohvatali nekoliko četnika u Tomini. U noći između 28 i 29 o.mj. čula se žestoka borba kao i artiljeriska i mitraljeska vatra te ručne bombe na onoj strani preko vode. O ishodu borbe nismo još izviješteni³.

Drugih novosti kod nas nema. O daljem ćemo vas izvještavati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar

Zamj. komandanta
Mih. S. Škundrić

(M.P.)

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 15/1—3, k. 1630.

² Vdi dok. br. 156.

³ Vjerovatno se odnosi na borbu protiv dijelova 373 nemačke divi-
zije koja je u to vrijeme djelovala na ovom sektoru. Vidi dok. br. 230

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA ŠTABU PODGRMEČKOG NOP ODREDA O IZVEDENIM AKCIJAMA I STANJU U ODREDU U VREMENU OD 16 DO 27 JULA 1943 GODINE¹

ŠTAB
II BATALJONA
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA

Br. služb.
29 jula 1943 G.
VII

ŠTABU PODGRMEČKOG NOP ODREDA

Šaljemo 15-dnevni izvještaj o akcijama, vojničkom radu i stanju našeg bataljona, kako slijedi:

1) Izvršene akcije

16 jula cio bataljon je bio u zasjedi na cesti Sanski Most — Ključ. Uspjeh nije postignut greškom jednog komandira čete, koji je nepravilno istupio pred neprijateljsku patrolu i pozvao je na predaju, dok je ova zapucala i tako je zasjeda bila otkrivena. Na našoj strani bio je jedan ranjen².

18 jula 1 i 2 četa držale su zasjedu na cesti Sanski Most — Ključ, štiteći pravac od Sanskog Mosta prema Ključu prilikom akcije jedinica na Ključ³. Uspjeha nije bilo, jer neprijatelj nije vršio nikakvih pokreta na tom pravcu. Zarobljen je jedan domobran.

Istog dana 3 četa bila je upućena na teren Kisak — Fajtovci radi suzbijanja neprijateljskog nadiranja. Nije imala sukoba sa neprijateljem jer se isti povukao prije dolaska čete.

19 jula 3 četa u zajednici sa jednim vodom Udarne čete držala je zasjedu na Kisku⁴. Dočekavši neprijatelja koji je sa kamionima i pješadijom vršio pokret u tom pravcu, razbila ga je. U toj borbi neprijatelj je imao oko 100 mrtvih i ranjenih plus petorica koje je neprijatelj sam strijeljao. U ovoj borbi zaplijenjeno je: 10 pušaka, 2 mitraljeza „šarca“, 1 strojnica, 3 sanduka bombi, oko 3.000 puščane i mitraljeske municije, 2

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-historiskog instituta pod. reg. br. 14/1—3, k. 1630.

² Vidi dok. br. 155.

³ Vidi dok. br. 98. 107 i 117.

⁴ Vidi dok. br. 117.

radio stanice, 30 bicikla, 45 pari cipela i čizama, 1 sandučić sanitetskog materijala, znatan broj ranaca, torbica, odijela, veša, jedna torbica raketa i drugog materijala. Spaljena su dva neprijateljska kamiona natovarena sa pionirskim alatom. Na našoj strani nije bilo mrtvih ni ranjenih.

21 jula cio bataljon držao je zasjedu u prostoru Dabar — Kisak zbog obaviještenosti o neprijateljskom pokretu. Nije bilo uspjeha jer neprijatelj nije vršio nikakvih pokreta⁵.

24 jula cio bataljon izvršio je akciju na neprijateljsko uporište Kalavura — Škundrića Brijeg. Uspjeh nije postignut zbog neprijateljske utvrđenosti i nepogodnog terena za napad. Borba je vođena, ali nema podataka o neprijateljskim gubicima. Na našoj strani nije bilo gubitaka⁶.

26 jula 1 i 2 četa bile su u zasjedi na cesti Stara Rijeka — Stari Majdan. Nije postignut nikakav uspjeh, jer nije bilo nikakvih neprijateljskih pokreta.

27 jula: Nadiranje neprijatelja iz Sanskog Mosta u pravcu Kamengrada i Kiska. U sukobu sa našom 1 i 2 četom neprijatelj je prešao u bjekstvo i sa brzinom se povukao u garnizon. Nema tačnih podataka o gubicima kod neprijatelja, ali po tragovima krvi na terenu kuda se povlačio zapazilo se da je imao gubitaka.

2) Vojnički rad

a) Teoretski:

U proteklih 15 dana održavani su vojnički časovi po svima četama u sve dane kada čete nisu bile u pokretu, na kojima je predavano o svemu što zadire u živote četa, kao borbenih jedinica.

Kod svih komandi četa držani su i mali kursevi sa komandnim kadrom u vidu dužih sastanaka, na kojima se na predavanjima i diskusiji radilo na vojničkom uzdizanju starijehina.

3) Disciplina

Disciplina znatno napreduje u svima četama. Još ne može pružiti puno zadovoljenje. Vojnička čvrstina postoji. Intenzivan rad u tom smislu daće još bolje rezultate.

4) Moral

Moral vojnika, kao i komandnog osoblja je vrlo dobar. To se najbolje vidi iz vrlo dobrog držanja vojnika u zadnje

⁵ Vidi dok. br. 155.

⁶ Vidi dok. br. 155.

vrijeme, u kojemu ćete više od 15 dana nisu imale pravog odmora niti jedan dan. Noćni pokreti pod uslovima kiše, gladi nisu umanjili njihovu veselost i raspoloženje za borbom, svaki njihov pokret je s pjesmom i dobrom veselosti.

5) Borbenost

Borbenost svih boraca sa vrlo malim izuzecima je na dostojnoj visini. Stalno raspoloženje za borbu i gotovost, te isprobanost u borbama daju dokaza tome.

6) Odjeća i obuća

Stanje u ovom pogledu nimalo ne zadovoljava. Većina partizana je vrlo slabog odijela. Obuća se sastoji od opanaka uz izuzetak malog broja cipela (vidi se iz brojnog pregleda).

7) Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje je na dobroj visini. Sem slučajeva manje prehlade nema pojava drugih bolesti. Ima pojava fizičke iscrpenosti u malom broju. Slabost na nogama kod znatnog broja boraca.

8) Higijena

Logorska slaba. Lična ne zadovoljava u punoj mjeri, ali nije ni slaba. Kupanje se vrši, pranje veša kolektivno redovno, parenje se nije vršilo zbog nedostatka u vremenu, vašljivosti ima u manjoj mjeri.

9) Ishrana

Ishrana se sastoji od mesa koje se dobiva u živoj stoci, kukuruznog hljeba i variva, kojeg više manjka nego što ga ima. Iz jedne opštine (Lipnik) šalje se i zob uslijed čega vojnici često ostaju bez hljeba jer nenaviknuti na takav hljeb ne mogu da ga jedu. Ekonomati su za sada dobri i mogu odgovarati svojim dužnostima. Intendantura još nije organizovana u pravom smislu.

10) Stanje oružja

Manjka mazivo, uslijed čega je oružje često u neurednom stanju. Vršiti se smotra i nastoji se u tom pogledu. Potrebna je nabavka maziva za oružje, naročito automatsko.

11) Stanje komore

Konji dosta slabi i zbog toga opterećeni. Njihova njega je prilična, ali nije onakva kakva bi trebala i morala da bude. Fali komorska oprema.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Stevo⁷

Komandant,
Čeran

BR. 157

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 30 JULA 1943 GOD. ŠTABU KNINSKOG SEK-
TORA O SITUACIJI NA SEKTORU ŠATOR—STARETINA¹**

ŠTAB
II BOS. N.O.U. KORPUSA
Kt. br. 85
Dne 30.VII. 1943 g.

ŠTABU KNINSKOG SEKTORA

Položaj

Četničke bande Kninskog sektora na čelu sa popom Đujićem i četničke bande Mrkonjičkog i Manjačkog sektora na čelu sa Drenovićem već nekoliko dana vrše koncentraciju u cilju spajanja snaga negdje na Glamočko-livanjskom Polju².

Đujićeve bande već su stigle na masiv Šator—Staretina, a Drenović se sa svojim nalazi kod Mliništa.

Pošto se ova banda odvojila od okupatora i nalazi se na našim terenima postoje uslovi da se ta banda rasturi³, a da njihove vođe ostanu bez vojske.

Đujić je ozbiljniji protivnik i ima sa sobom okorjeliu bandu, tj. tri do četiri njegove „brigade“ u kojima se nalaze najveći zlikovci Like, Dalmacije i Krajine.

Pošto je to banda i sa vašeg i sa našeg sektora nužno je da u njenom razbijanju učestvuju i vaše i naše snage, kao

⁷ Ličina

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 16/1—5, k. 456.

² Vidi dok. br. 138, 145 i 162.

što su učestvovala i oko Knina kada smo uspjeli da im nanese-
mo ozbiljne gubitke.

Kad bi imali dovoljno snaga da se suprotstavimo i jednoj
i drugoj bandi, a i okupatorskim snagama koje su brojne u
Krajini, mi od vas u ovom slučaju ne bi tražili pomoć i sa-
radnju.

Naše najbolje brigade (sedam brigada) otišle su da guše
reakciju u istočnom dijelu naše zemlje.

Stoga je potrebno da vi sa svoje strane što više ugrozite
ovu bandu sa juga preko Dinare i Gnjata, da dalmatinski dije-
lovi ovladaju Cetinskom dolinom. Kad je banda negdje na
domašaju vaših i naših snaga, onda je potrebno da se ta banda
napadne sa zajedničkim snagama po planu kojeg donesu vaši
i naši štabovi. Kod posljednjeg savjetovanja vašeg delegata
sa z. komandanta naše IV divizije postigao se zajednički plan
za napad na bandu, međutim do sadejstva praktično nije došlo.

Smatramo da ćete ubuduće imati puno razumijevanja za
saradnju i imati u vidu da smo mi velik dio snaga orijentirali
u Centralnu Bosnu za razbijanje tamošnje bande i da glavni
teret za razbijanje Đujića trebate vi da snosite.

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom

(M. P.)

Komandant

BR. 158

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 30 JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA POKRET PREKO RIJEKE BOSNE¹

ŠTAB
I PROLETERSKE BRIGADE
30-VII-1943 god.
Br. 517

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

Ujutru, 31 ov.m., u 3 časa tačno brigada će izvršiti pokret
do prostorije Bjela Voda—Vranica—Bobovac, a u toku noći
izvršiće se prelaz reke Bosne na prostoru Vranduk—Nemila.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod. reg. br. 49/2, k. 709.

Na prostoru Begov Han jednovremeno sa nama izvršiće prelaz reke VII hrvatska divizija i I dalmatinska brigada.

I i II bataljon izvršiće pokret do na prostoriju Bobovac i uputiće odmah patrole ka Nemili da se raspitaju o mestu prelaza, kao i o neprijateljskim posadama na toj prostori. Takođe će patrole nastojati da dovedu izvestan broj seljaka koji znaju mesta prelaza i ujedno uveće biti vodiči. Ove seljake poslati štabu brigade zajedno sa izveštajem na Vranicu.

III i IV bataljon izvršiće pokret do prostorijske Bjela Voda —Gidovica i takođe ispitati sve mogućnosti prelaza na prostoru Vranduk—Višegrad.

VI bataljon, intendantura i brigadna bolnica izvršiće pokret do prostorijske Vranica, gde će se zadržati do daljeg naređenja.

Štab brigade nalaziće se na Vranici.

Odmah po prikupljanju podataka, a najkasnije do 12 časova u podne, komandanti bataljona doći će na Vranicu radi savetovanja za prelaz reke.

Štabovi bataljona će prikupiti iz svih obližnjih sela seljake koji znaju mesta gaza i dovesti ih kad dođu kod štaba brigade.

III i IV bataljon će odmah po dolasku u s. Bjela Voda blokirati selo i ne dozvoliti da ijedan seljak izađe iz istog.

Patrole koje budu išle radi ispitivanja terena i prikupljanja seljaka gledaće da budu što manje uočljive i da nikako ne dozvole da seljaci doznaju sa kojim smo snagama na ovoj prostori. kao i kakve su naše namere, kako isti ne [bi] o tome obavestili neprijatelja.

Tehnička četa spremiće najmanje tri minerska odeljenja koja će u vremenu prelaza reke srušiti prugu na što više mesta. O ovome će štab brigade izdati detaljna uputstva komandi tehničke čete usmeno.

Skreće se pažnja da sve jedinice ove brigade blagovremeno izvrše pokret do nove prostorijske, kako ne bi bilo zadržavanja u radu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab brigade

Zamenik politkomesara
Korać

V.D. komandanta
Miloje

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE BRIGADE ŠTABU DVANAESTE NOU DIVIZIJE O IZVEDENIM AKCIJAMA I STANJU U BRIGADI U VREMENU OD 13 DO 29 JULA 1943 GODINE¹

ŠTAB
V KK NOU BRIGADE
30 juli 1943 g.
Br. služ.

ŠTABU XII NOU DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam izvještaj o vojnim akcijama i radu od 15—28 o.m.

13, 14 i 15 o.m. III bataljon vodio je borbe sa četničkim bandama Rade Radića na liniji Prevoja—Reljevac—Novo Brdo—Braneška crkva. Neprijatelj je navaljivao na te položaje uz pomoć bacača i jednog topa. U tim borbama ukupno je učestvovalo 400 četnika.

Drugi dan borbe neprijatelj je zauzeo te položaje, ali su ga naše snage u protivjurišu odbacile i protjerale prema Dubravama. U ovim borbama četnici su imali 15 mrtvih i preko 18 ranjenih. Poginuo je komandir Vijačanske čete Jelenko Kusić i jedan zamjenik komandira i tri vojnika. Naši gubici: 1 mrtav i 3 ranjena².

15 jula brigada se nalazila na liniji: Vijačani—Branešci—Gajevi—Lišnja—Cer—Mačino Brdo—Karač—Glogovac—Vučijak—Popovići sa zadatkom čišćenja navedenih pravaca od četničkih bandi i zatvaranja pravaca od Klačnica i Dervente.

16 jula bataljoni su ostali na istim položajima. Istog dana navečer snage III bataljona i jedna četa II bataljona izvršili su pokret na prostorijski Kokori—Brežićani—Dubrava i Branešci u cilju razbijanja četničkih bandi. Neprijatelj nije primio borbu i sa te prostorijske protjeran je do Jošavke. Zarobljen je 1 četnik i 1 ranjen. Zaplijenjeno: 1 karabin, nešto municije i 1 konj i kuhinja. Po izvršenom zadatku čete su se vratile na svoje ranije položaje.

17 jula bataljoni ostaju na istim položajima.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/2, k. 869.

² Vidi dok. br. 129.

18 jula bataljoni uzimaju ovaj raspored³: Gusak—Lišnja—Cer—Mačino Brdo—Glogovac—Vučijak—Popovići, pošto su snage PPO preuzele sektor Vijačani—Branešci—Vršani.

19 jula bataljoni ostaju na ranijim položajima.

20 jula bataljoni se nalaze na predašnjim prostorijama.

21 jula dva bataljona sa komandantom⁴ i političkim komesarom⁵ brigade koncentrisali su se u Kulašima u cilju vršenja daljnjeg pokreta. Dva bataljona sa zam. komandanta i političkog komesara nalazili su se na liniji Lišnja—Cer—Mačino Brdo—Glogovac sa zadatkom kontrolisanja i šticećenja pravaca Klačnice i Dervente i razbijanja četničkih bandi Bundala, Forkape, Maleševića i Vinčića. I i II bataljon do 8 sati navečer izvršili su pokret iz Kulaša preko Krnjina i Pojezne do Stanara. U Stanarima sačekale su ih manje četničke grupe koje su nakon kraće borbe protjerane u Bukovicu. Zarobljen je 1 četnik, zaplijenjen je 1 karabin sa 40 metaka.

22 jula I i II bataljon iz Stanara kreću u Ljeskove Vode⁶. Isti dan poslije podne četnici su napali na naše snage (jačine 150 četnika i isto toliko civila). Borba je trajala 1 sat. Neprijatelj je odbijen i protjeran. Zarobljena su dva civila koja su učestvovala u napadu. Neprijateljski gubici nepoznati, kod nas 1 teže ranjen.

Noću između 22 i 23 o.m. snage III i IV bataljona izvršile su napad na četničke grupe Forkape, Maleševića i Vinčića koje su se nalazile na prostoriji Grabik—Kalabe—Šereg—Smrtići—Šibovska—Tabak Ilova. Neprijatelj je uglavnom pobjegao. Borba je vođena u Smrtićima sa četnicima Vinčića i trajala je oko 15 minuta. Neprijatelj je razbijen i protjeran. Zarobljeno 13 četnika i 7 četnika mrtvih. Zaplijenjeno 9 karabina, 2.000 metaka, 6 mina za mali bacač, 2 stara pištolja „Gaser“, jedan vojno-državni pištolj, 3 konja, 2 sedla, 1 samar, 2 kazana i ostala ratna sprema. Po završenoj akciji bataljoni su se vratili na predašnje položaje. Za vrijeme trajanja akcije ostavljena su osiguranja prema Derventi i Klačnjima⁷, jačine od jednog voda.

23 jula III i IV bataljon ostaju na predašnjim položajima. I bataljon izvršio je pokret od Ljeskovih Voda do Cerovice. II bataljon izvršio je pokret od Ljeskovih Voda do Vitkovaca⁸.

³ Vidi dok. br. 95.

⁴ Narodni heroj Ranko Šipka. Poginuo nesretnim slučajem 1944 god. kod Travnika.

⁵ Niko Jurinčić

⁶ Vidi dok. br. 164 i 165.

⁷ Klačnice

⁸ Vidi dok. br. 165.

24 jula u toku dana bataljoni ostaju na predašnjim položajima. Noću između 24 i 25 o.m. III bataljon i dvije čete IV bataljona dobivaju zadatak da u zajednici sa snagama PPO, razbiju i protjeraju četnike Rade Radića koji su se nalazili na prostoriji Dubrave—Branešci — Kokori — Lađevci — Brežičani. Imali smo obavještenja gdje se uglavnom nalazi neprijatelj i htjeli smo obuhvatnim pokretom da ih što uspješnije razbijemo i uništimo. Ali iste noći do pred zoru četnici su promijenili svoje položaje i utvrdili se na visovima na lijevoj obali rijeke Turjanice. U tom slučaju bili smo prinuđeni čistiti ih frontalno jer nam je rijeka Turjanica bila prepreka za pravljenje brzih obuhvatnih pokreta. Neprijatelj je dao kraći otpor iza same Turjanice na Divanu i Kantaru, ali je bio razbijen i protjeran. U bježanju dao je beznačajan otpor na liniji Kozja Glava—Brežičani, poslije čega je bio protjeran skroz do Jošavke. Zarobljen je 1 četnik i 1 mrtav. Zaplijenjeno 4 karabina, nešto municije, 1 kazan i manja količina ratne spremne. Po završenoj akciji bataljoni su se vratili na predašnje položaje. Snage PP NOU na određenom pravcu nijesu naišle na neprijatelja.

25 jula I bataljon u 7 sati navečer izvršio je pokret u cilju izvršenja akcije na stanicu Tešanjka i grad Tešanj⁹. 25 pred večer II bataljon izvršio je pokret iz Vitkovaca u cilju napada na neprijateljsko uporište Jelah¹⁰. III i IV bataljon ostali su na liniji Lišnja—Cer—Mačino Brdo—Glogovac.

Noću između 25 i 26 o. mj. [sa] dvije čete I bataljon u 1 sat poslije ponoći izvršio je akciju na Tešanjku¹¹ a sa jednom četom napadao je na grad Tešanj¹² u zajednici sa snagama II Krajiške brigade. Akcija na Tešanjku je trajala 1 sat. Zarobljeno 4 domobrana, zaplijenjene 3 puške, 500 metaka, 2 bombe, 1 voj. kazan i 2 šinjela. Porušeno je 1,5 km pruge i spaljena 2 mosta preko kojih je prolazila pruga i cesta. Četa koja je učestvovala u napadu na grad Tešanj izvršila je svoj zadatak, tj. ušla je u grad i nije ništa zarobila. Iste noći dvije čete II bataljona napale su uporište Jelah¹³. Akcija nije uspjela jer su zgrade u kojima se je neprijatelj nalazio (škola i žandarmerijska kasarna) bile tvrde zidanice iz kojih se neprijatelj žilavo branio automatskim oružjem i bombama. Na stanici se nalazio i voz. Voz koji je isto tako uspješno branio uporište. Porušeno je 1 km želj. pruge između Jelaha i Teslića, a oko 300 metara pruge između Jelaha i Tešanjke. Zarobljeno je 2 domobrana, 2 karabina i 1 jahači konj sa kožnim sedlom. Je-

⁹ ¹¹ Vidi dok. br. 164.

¹⁰ Vidi dok. br. 165.

¹² Vidi dok. br. 148.

¹³ Vidi dok. br. 148 i 165

dna četa II bataljona iste noći u zajednici sa snagama II brigade napadala [je] na grad Tešanj (kulu), uporište nije zauzeto jer se neprijatelj iz kule ogorčeno branio sve dok nije stiglo pojačanje. U ovim akcijama naši gubitci: 1 mrtav, 1 teže i 2 lakše ranjena. Neprijateljski gubici nepoznati. Iz II bataljona nestala su dva druga koji su bili upućeni u obližnje selo po hranu. Postoji mogućnost da su se priključili nekoj jedinici II brigade.

26 jula I i II bataljon vraćao se iz akcije. U putu ih je napala neprijateljska avijacija i imali smo sljedeće žrtve: 1 mrtav i 1 teže ranjen. Istog dana I bataljon stigao je u selo Vukovo, a II bataljon u selo Miljanovci. III i IV bataljon ostali su na starim položajima kod Prnjavora. Patrole IV bataljona u selu Lišnji sukobile su se sa četničkom patrolom. Ubijen je 1 četnik a 2 ranjena. Istog dana PPO preuzima pravce prema Derventi i naša dva bataljona (III i IV) uzimaju liniju: Vijačani — Branešci — Vršani — Gusak — Lišnja — Galjipovci — Maćino Brdo.

27 jula I bataljon izvršio je pokret od Vukova u selo Gojakovac, gdje je zarobljen 1 četnik (komandir čete u Gojakovcu). Zaplijenjen je 1 karabin, 120 metaka, 1 bomba i 1 pištolj. II bataljon bio je na liniji Miljanovci — Cerovica. U toku dana vođena je borba sa domaćom legijom¹⁴. III i IV bataljon ostali su na ranijim položajima. Noću između 27 i 28 o. m. snage našeg I i II bataljona izvršile su napad na neprijateljsko uporište Lončari i Križ¹⁵. Uporišta su zauzeta i pretresena su sela oko istih. Neprijatelj je imao 5 mrtvih, 1 zarobljen; zaplijenjeno 7 karabina, 1.200 metaka, 5 poljskih kazana, 7 par cipela, telefonska centrala sa dva km kablova, 5 opasača, 2 ranca, 3 bluže, 6 kaputa, 6 čakšira, 8 civ. hlače, 8 košulja, 2 gaće i 1 čizme. Naši bez gubitaka.

28 jula I i II bataljon bili su na liniji Gojakovac — Cerovica — Križ. III i IV bataljon na ranijim položajima. Istog dana predveče četnici Rade Radića (150 četnika) zauzeli su liniju Braneška crkva — Lavovo Brdo — Reljevac. II četa našeg III bataljona poslije kratke borbe protjerala je četnike preko Dubrava i zauzela navedene položaje.

Noću između 28 i 29 o. m. sa snagama III i IV bataljona izvršili smo napad na četnike Ljube Bundala i Rajka Maleševića, [koji] su se nalazili na prostorijski Gusak — Potočani — Jasik — Orašje — Mračaj — Mujinci — Čorle — Careva Gora¹⁶. Četnici su izvršili koncentraciju na tim položajima u cilju na-

¹⁴ Vidi dok. br. 164 i 165

¹⁵ Isto

¹⁶ Vidi dok. br. 150.

pada na nas uz pomoć njemačkih aviona idućeg dana. Bataljoni su izvršili zadatak; s navedenih prostora protjerali i razbili četnike. Neprijatelj je najjači otpor davao na Jasiku odakle je poslije kraće borbe protjeran uz gubitke od 2 mrtva i nekoliko ranjenih. U ovoj akciji zarobljeno je 5 četnika i 2 čet. žandarma. Zaplijenjeno 4 karabina, nešto municije, 2 para cipela, 1 tovarni konj, 300 kg brašna, 1 kazan i nešto ostale spremne. Naši gubici 2 lakše ranjena. Ujutru 29. o. m. bataljoni su se vratili na svoje prijašnje položaje. Tri neprijateljska aviona bombardovala su Lišnju. Tom prilikom imali smo 1 lako ranjenog. Bombardovanjem porušena je džamija i Hodžina kuća.

Akcije III i IV bataljona koje su vršene na četnike, vršene su sa zadatkom da onemogućimo koncentraciju četničkih bandi u cilju napada na nas da bi ušli u grad Prnjavor. Ovim akcijama neprijatelj je još više razbijen i demoralisan.

Za posljednjih 15 dana bataljoni nisu vršili vojne vježbe, jer su bili u stalnom pokretu, akcijama i uglavnom razvučeni na položajima.

20. o. m. štab brigade održao je konferenciju sa štabovima bataljona gdje se pretresala akcija na grad Prnjavor¹⁷ i akcije na četnike Bundala, Forkapu, Maleševića i Vinčića. Uočeni su nedostaci vojnički i politički u akciji na Prnjavor i štabovi bataljona dobili su zadatak da to prenesu na sve borce i niži komandni kadar. Pretresano je uopšte o vojničkom stanju u brigadi, ukazano na nedostatke komandnog kadra i boraca i data uputstva za dalji rad.

III i IV bataljon održali su po jednu konferenciju sa komandama četa, vodnicima i desetarima, gdje se je ukazalo na osnovne griješke i nedostatke u radu sa zadatkom da se one u najskorije vrijeme otklone.

Izvještaj o broju mobilisanih drugova i drugarica kao i dobrovoljaca u našu vojsku dostavićemo vam u idućem izvještaju.

Za proteklih 15 dana bilo je nekoliko slučajeva dezerterstva, a to su činili isključivo novomobilisani borci.

Ishrana bataljona bila je odlična. Hranilo se na bazi dobrovoljnih priloga preko odbora. Odjeća uglavnom dobra, obuća zadovoljava, jer se u posljednje vrijeme prave opanci. Kulturno-prosvjetni rad u našim bataljonima još nije oživio u dovoljnoj mjeri. Priređena je jedna političko-kulturna priredba u gradu Prnjavoru koja je u mnogome doprinijela da se u očima građana popravi naš ugled, koji je stvarno bio opao odmah poslije oslobođenja grada.

¹⁷ Vidi dok. br. 129 i 130

Pošto su bataljoni bili u akcijama, pokretu i razbačeni na položajima, nije se moglo pristupiti redovnom i pravilnom logorovanju četa ili bataljona kao cjeline.

Štabovi bataljona u odnosu na štab brigade sa mnogo volje, odanosti i zauzimanja izvršavaju naređenja štaba brigade a isti je slučaj i u odnosu komanda četa i štabova bataljona.

Moral i disciplina kod boraca i komandnog kadra na zavidnoj visini.

Odnos između vojske i stanovništva [na terenu] na kojem se nalazimo je dobar i pravilan, naročito s naše strane, i svakim danom sve više uspijevamo u razbijanju laži i neistine koje su četnici širili među narodom ovog kraja. Zasada se to najviše očituje u obilnoj i dobroj ishrani koju narod ovoga kraja daje.

Nedostaje nam zamj. komandanta u III bataljonu i popunjavanje toga mjesta riješiće se u najskorije vrijeme U III bataljonu izbačeni su iz stroja dva vodnika (1 poginuo, i 1 teže ranjen), štab bataljona uz našu pomoć pristupio je temeljitijem vaspitanju nižeg komandnog kadra i popunio ta dva mjesta, te priprema rezervni kadar.

Na sektoru oko Prnjavora gdje se nalaze naše snage situacija u stanovništvu (u odnosu prema nama) poboljšava se iz dana u dan, iznimku čine pojedina sela koja su dala veći broj četnika. Uspjelo se u priličnoj mjeri raskrinkati četnike putem zborova, konferencija. Muslimanski, poljski i galicijski živalj još uvijek se vrlo pasivno drži, a obilno nas pomaže u ishrani, uglavnom zato što osjećaju prisustvo naših snaga, što gonimo i razbijamo četnike kojih se oni mnogo plaše.

Stanje na neprijateljskom sektoru (četničkom) svakog dana se pogoršava u odnosu na četnike. Da ne govorimo o ostalim selima, spomenućemo slučajeve pozadine na sektoru Jošavke koja već posljednjih dana u prilično otvorenoj mjeri sabotira izvršenje naredbi četničkih komandi (mobilizaciju kola, ljudstva za radove itd). Činjenica je da dobar dio seljaka se boji da će Švabe opljačkati žetvu, i jedino se uzdaju u nas da ćemo ih od toga spasti, a ponegdje seljaci nedvosmisleno se izražavaju da četnici ne mogu da im spasu ljetinu. Ugled četničkih vođa, naročito Bundala i Radića, jako je opao u narodu, dok Forkapin ugled u očima neobavještenih seljaka još uvijek je prilično dobar, jer on sprovodi lukavu politiku, naime servirao je seljacima to, da se on ponekad i bori protiv „Hrvata“.

Od oslobođenja Prnjavora do danas nije bilo nikakvih pokreta njemačke ili hrvatske vojske od Klačnica i Dervente. I pored nastojanja i traženja ustaških vođa i naših neprijatelja koji su izbjegli iz Prnjavora, da neprijatelj ponovo dode u Prnjavor, zasada u tome nijesu uspjeli. Zasada je u Derventi

slab garnizon i pučanstvo živi u strahu da ćemo ući u Derventu, te čak izbjeglice iz Prnjavora i bogatiji ljudi iz Dervente već sada odlaze preko Save.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar

Komandant
Ranko

BR. 160

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE BRIGADE OD JULA 1943
GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O BORBAMA I
IZVEDENIM AKCIJAMA BRIGADE¹**

ŠTAB
X KRAJ. N.O.U. BRIGADE
Br.
..... 194....g.
Položaj
1943

ŠTABU IV N. O. DIVIZIJE

Položaj

Petnaestodnevni operativni izvještaj ove Brigade dostavlja se u sljedećem:

24.VII. o. g. glavnina četničkih bandi sa Kninskog sektora sa četničkim Štabom popa Đujića prikriveno i tajno je izašla na teren Grahovo — Glamoč. U ranu zoru, 24 o.mj., ova banda, koja je brojala oko 1.200 ljudi, napala je na selo Tičevo u više pravaca. Jedna jača kolona kretala se preko Staretine — Rora — Preodca i napala selo Tičevo i položaje VIII Krajiške brigade iznad sela Tičeva sa sjeverne i istočne strane. Druga kolona napadala je od Peulja — preko Crnca, kroza šumu direktno na selo Tičevo. Treća kolona napadala je preko Marinog Brda, Ružića Drage. Manje četničke snage nalazile su se u selu Marinkovcima i na Malom Obljaju sa ciljem zaštite snaga koje vrše napad na Tičevo.

Sa dva bataljona ove Brigade vršeno je ispomaganje dijelova VIII brigade, na koje je banda napala. Ovi bataljoni

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11—2, k. 766 A. Izvještaj je pisan vjerovatno 30 jula 1943 godine.

hitno su krenuli da napadnu bandu bočno i sa leđa kroz šumu. Do dolaska ovih bataljona banda je već bila uspjela da potisne dijelove VIII brigade sa svojih položaja i da zapali selo Tičevo. Čim je banda osjetila pojavu naših snaga na svome boku, kao i čim su ovi bataljoni napali bandu, ista se počela povlačiti. Ova dva bataljona gonila su bandu duž Marinog Brda i prema Crncu do blizu Peulja. U ovom gonjenju neprijatelj je pretrpio gubitke, čiji se tačan broj ne zna. Ovom prilikom uspjelo je da se oslobodi 200 komada ovaca, koje je banda bila opljačkala prilikom upada u Tičevo. Jednovremeno sa bočnim napadom ovih bataljona prema bandi na Tičevu, druga dva bataljona cve brigade satjerala su četničke grupice sa Malog Obljaja i ušla u Marinkovce i produžila gonjenje ka Peuljama².

U ovoj borbi naše jedinice nisu imale gubitaka.

Noću između 26 i 27 o. mj. vršen je napad na četničke bande u Peuljama i Gnjatu. U ovoj akciji pored naše brigade trebali su učestvovati dijelovi VIII i VI brigade, kao i ličke snage. Zbog nepredviđenih okolnosti, ličke snage kao i ostali dijelovi nisu uzeli učešća u ovoj akciji, premda je po zadatku i predviđenom planu trebalo da i ovi dijelovi vrše napad. Uslijed ovoga u ovoj akciji ispoljilo se jedino dejstvo ove brigade. Bataljoni ove brigade napadali su na Donje Peulje i sam Gnjat, gdje se nalazila glavnina neprijateljskih snaga. Naša dva bataljona uspjela su da se zabiju u masiv Gnjata i da na juriš zauzmu prve čuke. Ali kako se nije ispoljilo dejstvo ostalih snaga koje su trebale učestvovati u ovom napadu, neprijatelj je navalio na ove bataljone sa svih strana i iz svih pravaca, tako da su ovi bataljoni bili prinuđeni na izvlačenje pod najtežim okolnostima, i da zauzmu položaje prema Gnjatu na kojima se dalje u toku dana vodila borba. Uslijed zatajivanja ostalih naših snaga koje su trebale učestvovati u ovom napadu, nije uspjelo likvidirati bandu na Gnjatu.

U ovoj borbi neprijatelj je imao veći broj mrtvih i ranjenih, jer se borba vodila sa najbližeg otstojanja (prsa u prsa), gdje su upotrebljavane većinom ručne bombe. Naši gubici: jedan mrtav, četiri ranjena i četiri zarobljena, od kojih jedna drugarica.

23 o. mj. sa tri bataljona ove Brigade vršili smo ispoma-ganje prolaza i prodiranja ličkih snaga prema Podinarju³ preko Strmice i Pleševice. Naši bataljoni imali su zadatak da čiste šume Risovca i da dejstvuju na bandu prema Luci i Gnjatu, da bi obezbijedili lijevi bok ličkim snagama. Ovom

² Vidi dok. br. 139 i 162.

³ Odnosi se na zemljišni pojas južno od Bos. Grahova, ispod obronaka Dinare.

prilikom dva bataljona ove Brigade vodila su borbu sa bandom između Luke i Gnjata cijelog dana.

U ovoj borbi neprijatelj je imao gubitaka, ali tačan broj istih nama je nepoznat. Mi smo imali četiri ranjena druga.

Do ovog momenta glavnina bande se još nalazi na Gnjatu i Dinari.

Jedinice ove Brigade drže položaje prema ovoj bandi na liniji Grahovo — Obljaj — Marinkovci — Marino Brdo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Nik.⁴ N. Kotle

(M P.)

Komandant
Vel. M. Knežević

BR. 161

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE BRIGADE OD 30 JULA 1943
GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O IZVEDENIM
AKCIJAMA BRIGADE¹**

ŠTAB
X KRAJ. N.O.U. BRIGADE
Br. sl.
30-VII-1943 g.
—Položaj—

ŠTABU IV KRAJIŠKE N. O. U. DIVIZIJE

Položaj

Petnaestodnevni izveštaj o akcijama ove Brigade dostavlja se u sljedećem:

15-VI-943 g. jedinice ove Brigade vršile su napad na četničko uporište Glavice kod Glamoča². Banda koja se nalazila u Glavicama saznala je za naše namjere i blagovremeno pobjegla u Glamoč. Iz Glamoča banda u zajednici sa ustašama krenula je kroz šume Staretine, sa namjerom da zaobiđe naše jedinice, napadajući ih bočno i sa leđa. Snage ove Brigade koje su se nalazile na zasjedi prema Glamoču dočekale su neprijatelja čije su snage iznosile 300 ustaša i oko 60—80 četnika.

⁴ Nikola

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2—1, k. 789.

² Vidi dok. br. 60.

Oštra borba je trajala nepuna tri sata, poslije čega neprijatelj se povukao u pravcu Glamoča i Staretine.

U ovoj borbi neprijatelj je imao osjetne gubitke. Koliko se je moglo doznati bilo je 18 mrtvih ustaša i nekoliko četnika; 5 četnika je uhvaćeno živih. Zaplijenjena je veća količina stoke i drugog materijala. Naši gubici su 1 mrtav i 3 ranjena.

21-VI-943 g. Brigada se je krenula sa glamočkog terena na Kninski sektor³, radi sadejstva sa ličkim snagama u vezi čišćenja Kninske Krajine. Pokret je vršen preko Grahova — Strmice do Golubića i preko Jelinog Polja — Risovca — Pleševice do Golubića, sa zadatkom usputnog čišćenja manjih četničkih grupica, na koje bi se usputno naišlo. U toku ovoga pokreta imali smo dvije manje borbe sa bandom.

U prvoj borbi u jutro 23 o.m., koja se vodila u selu Golubiću, neprijatelj je pokušao da izbací snage jednog našeg bataljona, koje su se bile spustile u selo. U ovoj borbi mi smo imali 2 ranjena druga, dok neprijatelj je imao veći broj mrtvih i ranjenih čiji broj nam je nepoznat.

U zoru 24 o.m. banda je napravila zasjedu jednom vodu našeg III bataljona⁴, koji je hvatao vezu sa susjednom jedinicom na Pleševici. Ovaj vod dočekan je sa jakom vatrom iz neposredne blizine, i tom prilikom razvila se jača borba, koja je trajala kraće vrijeme. U toj borbi naročito se je istakao puškomitraljezac toga voda koji je, otvarajući jaku vatru na neprijatelja, omogućio izvlačenje voda iz ovakve situacije. U ovoj borbi neprijatelj je imao izvjesnih gubitaka dok naši su gubici 2 mrtva, jedan nestao i tri ranjena. Ovom prilikom je poginuo zamjenik političkog komesara čete Branko Burazor.

21 o.m. prilikom ulaska naših jedinica u Strmicu, neprijatelj je doznao raspored naših snaga, i tom prilikom bombardovan je štab ove Brigade. Od ovoga bombardovanja teško je ranjen drug zamjenik politkoma Brigade Malbašić Obrad, koji je nakon kraćeg vremena izdahnuo.

Prednje se dostavlja na upotrebu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
otsutan

(M.P.)

Komandant
Vel⁵. M. Knežević

³ Isto

⁴ Vidi dok. br. 60.

⁵ Velimir

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME BRIGADE ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O STANJU U BRIGADI I AKCIJAMA IZ- VEDENIM U VREMENU OD 15—31 JULA 1943 GODINE¹

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE

Položaj

15-todnevni
izvještaj.

Akcije: Noću 17/18 VII. naša brigada zajedno sa jednim bataljonom VI brigade i Ribničkim odredom izvršili su napad na neprijateljski garnizon Ključ². I i IV bataljon naše brigade imali su zadatak da likvidiraju neprijateljsko uporište Šarića Brdo, mostobran i most na Sani, pilanu, a sa jednom četom da upadnu u grad i da spriječe odstupanje neprijatelja iz sela Šehića i Tomaševića Grada.

Poslije 12 minuta borbe jedna četa I bataljona i jedna četa IV bataljona protjerali su neprijatelja sa Šarića Brda, koji je bježao na mostobran u Bojića kuću. Poslije kraćeg vremena neprijatelj je pobjegao i iz ovoga uporišta, prešao na drugu stranu rijeke Sane, odakle se branio i nije dao prići mostu. U pilani nije bilo neprijatelja. Četa koja je išla u grad imala je sukob sa neprijateljem koji je bježao prema Tomaševića Gradu. U ovoj borbi neprijatelj je imao 6 mrtvih i 3 zarobljena domobrana. Dočim u borbi na Šarića Brdu i kod mosta neprijateljski gubici nisu poznati ali su morali biti veliki jer je borba vođena ručnim bombama.

Naši gubici 2 poginula, 4 teže i 7 lakše ranjenih. Od zadobivenih rana jedan je borac u bolnici umro.

U ovoj borbi pokazala se slaba manevarska sposobnost štabova bataljona. Inače jedinice su predvođene dobro i borci su pokazali veliku borbenost.

II i III bataljon vršili su osiguranje od Panovca i Čađavice. Borbe nije bilo.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5—3, k. 775.

² Vidi dok. br. 98, 107 i 117.

Zaplijenjeno 6 pušaka, 2 porcije i jedan šinjel.

Dana 24.VII. četnici popa Đujića u jačini od oko 3.000 neprijateljskih vojnika izvršili su napad na I i II bataljon u Vel. i Malom Tičevu³. Poslije borbe od 3 sata naše su se snage povukle na položaje iznad M. i Vel. Tičeva i neprijatelj je uspio da uđe u selo. Odmah su poslate dvije čete da udare neprijatelju sleđa kada ostale snage budu vršile kontranapad. U 15.30 časova izvršen je kontranapad zajedno sa IV bataljonom X brigade. Neprijatelj je otstupio u pravcu Šatora i Marina Brda. U ovoj borbi imali smo 12 ranjenih, od toga 6 teže ranjenih. Neprijateljski gubici nisu poznati.

Od 25. VII. do 31. VII. I i II bataljon vršili su pretres Šatora i sela Peulje i Nuglašica i progonili razbijenu četničku diviziju. U ovom čišćenju izgubljena je jedna drugarica koja je zalutala i došla među četnike. Strijeljana je.

29.VII. četnici kapetana Ciganovića iz Bjelaja napali su na selo Prkose gdje je bio naš III bataljon. Poslije kraće borbe neprijatelj je pobjegao a stoku koju je potjerao ostavio je.

30.VII. kada je III i IV bataljon trebao izvršiti pokret iz Stjenjana i Prkosa, gdje su bili na zaštitu žetve i vršidbe od 24.VII., neprijatelj je napao na IV bataljon. U napadu su učestvovali Nijemci i četnici sa dva bacača i artiljerijom koja je baterijskom vatrom tukla naše položaje koje su jedinice IV bataljona uzele i davale otpor.

Kako su bili radi pokreta napušteni položaji iznad Stjenjana, neprijatelj je ovladao dominantnim čukama i spustio se u selo. IV bataljon uzeo je položaje iznad sela i neprijatelja natjerao na povlačenje.

U ovoj borbi imali smo 3 lakše ranjena i 1 zarobljen. Neprijateljski gubici nepoznati.

Vojni rad. Za vrijeme od 15-31 VII. vojni rad po bataljonima bio je vrlo slab. Stalni marševi nisu dozvoljavali da se nastavi sa započetim kursevima pri štabovima bataljona i štabu brigade. Sav rad sveo se na održavanje konferencija sa borcima i komandnim kadrom, i posebno sa komandnim kadrom, na kojima se diskutovalo o pojedinim akcijama, propustima učinjenim u akcijama i

³ Vidi dok. br. 138, 160 i 161.

marševima, ukazivalo se na nedostatke boraca i rukovodilaca. Vrlo je malo rađeno u rukovanju sa oružjem.

Odjeća i obuća

Borci ove brigade su vrlo slabo obučeni a još slabije obučeni. Stalni marševi nisu dozvoljavali da se borci snabdiju sa novom obućom (opancima i cipelama) nego su samo derali ono što su na nogama imali.

Ishrana. Za čitavo vrijeme ishrana u ovoj brigadi bila je vrlo neredovna i vrlo slaba. Ukoliko je bilo nešto za jesti, to je bilo uglavnom kuhano meso i ponekad skrob. Hljeba nije bilo.

Zdravstveno stanje

Zaraznih bolesti u ovoj brigadi nema. Glavna oboljenja jesu češ⁴ i prehlada. Uslijed slabe obuće mnogo boraca ima natečene noge. Radi slabe ishrane i velikog marša kod boraca se osjeća velika zamorenost, iznemoglost i iscrpljenost.

Napomena

Od formiranja ova brigada nije vršila nikakvu ni popunu ni obnovu boraca. Borci koji su sada u brigadi uslijed gore navedenih razloga su i suviše zamoreni i neophodno je potrebno osvježavanje brigade novim, zdravim i odmornim boricima, kako bi brigada bila sposobna da u današnjem brzom razvoju događaja ispuni zadatak koji se pred nju postavlja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Avdo Čuk⁵

(M.P.)

Komandant
Hamdija⁶

⁴ Suga

⁵ Narodni heroj Avdo Čuk. Poginuo 1943 god. između Vođenice i Bosanskog Petrovca.

⁶ Omanović

BR. 163

**NAREĐENJE ŠTABA DVANAESTE NOU BRIGADE OD 31
JULA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA
POSIJEDANJE NOVIH POLOŽAJA¹**

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
STR. POV. OP. BROJ SL.
dana 31 jula 1943 god.

**ŠTABOVIMA I, II I III BATALJONA, PRATEĆEM VODU
I REFERENTU SANITETA OVE BRIGADE**

Položaj

U vezi novonastale situacije snage ove brigade zauzeće sljedeće položaje i to:

Snage I bataljona izvršiće pokret, danas 31 ov.mj. po noći, i zaposjesti položaje preko Vrbanje, iznad sela Hrvaćana prema K. Varoši i Uzlomcu.

Snage II bataljona izvršiće pokret, danas 31 ov.mj. po noći, i zaposjesti položaje Viševice i iznad Viševice sa jednom četom, a sa drugom položaje između Lipe² i Viševice koje je ranije držala I četa toga bataljona, sa zadatkom da kontroliše i izviđa teren Čukovac—Banovac—Previle i da zatvara komunikaciju S. Vakuf—K. Varoš.

Snage III bataljona zaposjesti će položaje Kostići i Radići sa zadatkom da kontrolišu sektor Šolaji—Mokri Lug—Živinice, sektor prema Čukovcu i put Čukovac—Agino Selo.

Prateći vod ostaje i dalje na položajima na kojima se i sada nalazi s tim što će svakodnevno mijenjati mjesto topa na istim položajima.

Štab brigade i brigadna ambulanta sa intendanturom brigade smjestiće se u Čeliće i okolne džemate.

Prednji raspored izvršiti odmah.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**POLITKOMESAR
Radoš**

**KOMANDANT
Mečava**

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 17/1, k. 875.

² Vjerovatno Lipovac

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA ŠTABU PETE KRAJIŠKE NOU BRIGADE O AKCIJAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 21 DO 31 JULA 1943 GODINE¹

ŠTAB I BATALJONA V K.K.N.O.U.
BRIGADE 31-VII-43

DRUGARSKOM ŠTABU V BRIGADE

Dostavljamo vam izveštaj o vojnim akcijama od 21 VII do 31 VII. Zadatak našeg bataljona je bio čišćenje četničkih bandi pri prolazu od Popovića do Tešnja i napadanje Tešnja sa jednom četom i sa dvije Tešanjku².

Sa bataljonom je izvršen pokret 21 VII u osam sati na večer; pokret je bio do sela Stanara, četnici su pobjegli pred sam ulazak u selo. 22 VII pokret je izvršen iz Stanara do Ljeskovih Voda; U Ljeskovim Vodama četnici su nas dočekali te nakon kraće borbe isti su pobjegli u Bukovicu. U ovoj borbi zarobljen je jedan četnik, jedan karabin, 40 metaka. Mi nismo imali gubitaka; utrošeno 230 metaka. Isti dan u 5 sati navečer napali su nas četnici koji su se skoncentrisali u Buković; u napadu je učestvovalo oko 150 četnika i toliko civila. Borba je trajala jedan sat. Zarobljena su dva civila koja su učestvovala u jurišu, od kojih je stariji pušten kući dok je jedan ostao u našim redovima. Mi nismo imali gubitaka; utrošeno 220 metaka³.

23-VII smo stigli u selo Cerovicu gde smo bili do 25-VII, odakle smo izvršili pokret u sedam sati sa zadatkom likvidacije Tešnja — Tešanjke⁴. Na zadatak smo stigli 26-VII u jedan sat po ponoći. U ovoj akciji bataljon je bio podeljen u dve grupe, sa dve čete smo napadali Tešanjku a sa jednom četom je napadan Tešanj koji je napadala II K. brigada. Akcija na Tešanjku trajala je jedan sat, akcija je uspela. Zarobljena su četiri domobrana, tri puške (austriške), 500 metaka, dve bombe, jedan vojnički kazan, dva šinjela, porušeno je jedan i pol kilometar pruge i spaljena dva mosta preko kojih je prelazila pruga i cesta Doboj—Teslić. Naših gubitaka u akciji na Tešanjci nije bilo, utrošeno 130 metaka.

Naša treća četa koja je učestvovala na Tešanj izvršila je svoj zadatak, neprijatelj je pobjegao u kulu, zarobljeno nije

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/5, k. 869.

² Vidi dok. br. 148, 149 i 159.

³ Vidi dok. br. 159.

⁴ Vidi prim. 2.

ništa. Naši gubici u ovoj akciji dva lakše ranjena i jedan teže, utrošeno 500 metaka. Isti dan pri povlačenju u selu Vukovu napao nas je neprijateljski avion, leteo je nad nama pola sata i stalno mitraljirao izbacivši par bombi; u tom napadu smo izgubili jednog borca koji je odmah sahranjen u istom selu. Nakon kraćeg vremena su došla dva aviona koji su također bombardovali i mitraljirali, ovaj put žrtava nije bilo.

27-VII sa bataljonom smo stigli u selo Gojakovac gde smo zarobili jednog četnika (komandira četničke čete u Gojakovcu). Zarobljen je jedan karabin, 120 metaka, jedna bomba i jedan pištolj 6,36.

28-VII bataljon se nalazio u Gojakovcu sem jednog voda koji je išao u zaštitu topa kojim je napadan Križ i Lončari. U jutro rano naša treća četa je išla u selo Lončare na rekviziciju ustaških imanja, u selu su nađena tri karabina, nešto municije, vojničkih odeli i dva vojnička kazana. Oko pet sati na večer neprijatelj koji je došao u kamionima iz Doboja napao je našu treću četu koja se nakon kraće borbe povukla na dominantne položaje. U ovoj borbi imali smo jednog teže ranjena. Neprijateljski gubici nepoznati.

29-VII bataljon je išao u zaštitu drugog bataljona koji je išao na čišćenje ustaškog sela Omanjske, isti dan smo zanoćili u Ljeskovim Vodama.

30-VII pri pokretu kroz Ljeskove Vode smo mobilisali 19 omladinaca, od kojih je veći broj došao dobrovoljno.

31-VII u jutro rano smo stigli u selo Pojeznu, gde je mobilisano pet omladinaca od kojih je jedan dobrovoljac.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Joca⁵

Komandant u z.
Dušan⁶

⁵ Marjanović
⁶ Bojanić

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA ŠTABU PETE KRAJIŠKE NOU BRIGADE O AKCIJAMA IZVEDENIM U VREMENU OD 20 DO 31 JULA 1943 GODINE¹

ŠTAB II BATALJONA
V K.K.N.O.U. BRIGADE
31/VII-1943 god.

DRUGARSKOM ŠTABU V K.K.N.O.U. BRIGADE

Na osnovu vašeg naređenja od danas dostavljamo vam izvještaj o vojnim akcijama i boravku bataljona na položajima od 20 do 31 ovog mjeseca, odnosno od kako smo krenuli sa Vučijaka.—

20-og bataljon je imao pokret od Prnjavora do Stanara².

21-og bataljon je imao pokret od Stanara do Ljeskovih Voda. Protjerane su četničke grupe i manje pripucavanje četnika na naše snage u Ljeskovim Vodama³.

22-og bataljon je imao pokret iz Ljeskovih Voda do Vitkovaca. Borba je vođena sa četnicima u Cerovici i kod crkve u Gojakovcu. Naši gubici: jedan borac teže ranjen. Neprijateljski gubici nepoznati⁴.

23 i 24-og bataljon je bio na položajima u Vitkovcima.

25 i 26-og dvije čete ovog bataljona vršile su akciju na neprijateljsko uporište Jelah⁵. Uporište nije zauzeto jer je zgrada u kojoj se je neprijatelj nalazio (škola i žand. stanica) od tvrde građe iz koje se je neprijatelj žilavo branio automatskim oružjem i bombama, kao i oklopnim vozom. Potrgano je 1 km željezničke pruge između Jelaha i Teslića a oko 300 metara između Jelaha i Tešanjke. Zarobljena su tri domobrana, 2 karabina i jedan jahači konj sa kožnim sedlom. Neprijateljski gubici nepoznati. Naš jedan borac poginuo je od mitraljeza iz oklopnog voza, a jedan teže ranjen od mitraljeza iz aviona. Jedna četa ovog bataljona napadala je na grad Tešanj, koje uporište takođe nije zauzeto, jer se je neprijatelj grčevito branio iz kule sve dok nije stiglo pojačanje. Ova četa imala je dva nestala druga koja su bila upućena u patrolu. Postoji mogućnost da su se priključili nekoj jedinici II brigade.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/6, k. 869.

² Vidi dok. br. 159.

³ Vidi dok. br. 159.

⁴ Isto

⁵ Vidi dok. br. 148, 149 i 159.

27-og snage ovoga bataljona nalazile su se na položaju u Miljanovci i Cerovici, borba se je vodila sa domaćom legijom, a u noći izvršena je akcija⁶ na neprijateljska uporišta Lončari i Križ. Oba su uporišta zauzeta i pretresena sela oko ovih uporišta. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 1 zarobljenog. Od spremne je zarobljeno 4 karabina, 760 puščanih metaka, 5 malih vojničkih kazana, 7 pari cipela, 1 telefonska centrala sa 2 km kabla, 5 voj. opasača, 2 ranca, 3 vojničke bluze, 6 kaputa, 6 voj. čakšira, 8 civilnih hlača, 8 košulja, 2 gaće i 1 čizme. U ovoj borbi mi nijesmo imali gubitaka.

28-og snage ovog bataljona nalazile su se na položaju Cerovica i Križ.

29-og snage ovoga bataljona vršile su akciju na neprijateljska uporišta u Omanjskoj⁷. Posada je bila većinom od mještana (domaća legija) koji su dali dosta priličan otpor. Naše snage zauzele su neprijateljske položaje i neprijatelja protjerale u pravcu Doboja. Neprijateljski gubici nepoznati. Naš jedan borac poginuo.— Istog dana vršena je akcija na četnike u Bukovici. Četnici su protjerani i ranjen im je komandir Vidović Aleksa. Naši bez gubitaka. Zarobljen je jedan četnik bolničar koji je ostao u našim redovima.

30-og bataljon je bio na položaju Grabovica—Ljeskove Vode; rastjerane su četničke grupe koje su pokušale da napadnu na naše snage.

31-og bataljon je u pokretu od Ljeskovih Voda do Brestova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Zamj. komandanta
Čavić

BR. 166

IZVOD IZ OPERACISKOG DNEVNIKA PETE NOU DIVIZIJE ZA MJESEC JULI 1943 GODINE¹

Sadržaj akcija ili pokreta

2 juli 1943 — Zenica—Lašva—Gubišće—Borovica
IV brigada. Na planini Gubišće neprijatelj u 2 kolone od Dolova i od Liješnice pokušava da

⁶ Vidi dok. br. 159.

⁷ Vidi dok. br. 159.

¹ Original; pisan plavim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—1, k. 783 A.

opkoli naše dijelove ali je neprijatelj na oba napadna pravca razbijen.

Naši gubici: ranjenih 4.

Neprijateljski gubici: zarobljenih 41, mrtvih 80².

I brigada. Neprijatelj je krenuo od Vareša za Borovicu³.

Naše snage su ga napale i u borbi nanijele veće gubitke. Jačina ovog neprijatelja bila je 3 satnije. U ovoj borbi se naročito istakla 3 četa II bataljona koja je obišla neprijatelja i napala ga s leđa nanijevši mu tada osjetne gubitke. Zahvaljujući pogodnosti terena neprijatelj se uspio izvući.

Naši gubici: mrtvih 3, ranjenih 5.

Neprijateljski gubici: zarobljenih 40, mrtvih 10.

XI brigada

ovoga dana bila je u zasjedi prema Zenici — Lašvi⁴. Dvije nepr. satnije krenule su iz Zenice ali su poslije žestoke borbe uz veće gubitke odbijeni i povučeni nazad. Ovoga dana jedna četa na lijevoj obali r. Bosne gonila je neprijatelja sve do Busovače te tako zadocnila da se prebaci preko r. Bosne.

Naši gubici: ranjenih 8.

Neprijateljski gubici: zarobljenih 10, mrtvih 15. Zaplijenjeno materijala: 1 snajperka, 2 m. bacača, 1 t. bacač, 1 t. mitr., 2 „šarca", 4 strojnice, 6 pištolja, 22.000 met. 67 karabina i mnogo druge spremne palo je toga dana našim borcima u ruke.

3 jula 1943 — Okruglica

IV brigada zauzela je četničko selo Okruglicu⁵. Poslije kraće borbe oko 150 četnika je pobješlo. Oslobođeno je 13 bolesnih proletera.

Neprijateljski gubici: zarobljenih 8, mrtvih 8.

Zaplijenjeno materijala: 7 pušaka.

² Vidi dok. br. 175.

³ Vidi dok. br. 13.

⁴ Vidi dok. br. 42 i 238.

⁵ Vidi dok. br., 42.

6 juli 1943 — Buljetovina

6 iz zasjede četnici su nam ubili 1 vodnika i 1 bolničara iz IV brigade, ...

Milicija sela Kokošinjac pucala na dijelove I brigade. Na pl. Zvijezdi razbijena je 1 njemačka satnija⁶.

Na Han Kopalištu na prethodnicu VI brigade otvorena je iz zasjede vatra. XI brigada nije mogla da ostane na Zeničkom sektoru te je došla u sastav divizije⁷.

Naši gubici: mrtvih 3.

Neprijateljski gubici: zarobljenih 1, mrtvih 4.

7 juli 1943 — Zvijezda — Zubeta

I brigada napala je neprijatelja u s. Zubeta⁸; poslije borbe od 2 sata neprijatelj se povukao u šumu gdje je produžio da daje ogorčen otpor; naše snage su pokušavale da bočno napadaju ali je neprijatelj bio brojniji i uporno je težio da uobruči jedan naš bataljon. 8 ov. m. u 11 časova naše jedinice su bile primorane da se povuku a neprijatelj je ostao na visovima Zvijezde; ove jedinice neprijatelja pripadale su diviziji „Princ Eugen“, 77 lovač. bojna. Gubici neprijatelja su bili veliki ali se ne mogu tačno procijeniti zbog šume.

Naši gubici: mrtvih 2, ranjenih 9.

Neprijateljski gubici: mrtvih 30, ranjenih 20.

8 juli 1943 — Nišići — Očevlje

Neprijatelj je od Ivančica krenuo u 3 kolone prema našim položajima dajući daleko pobočnice. IV brigada dočekala je ovog neprijatelja i poslije duže borbe neprijatelj je odbijen i zadržao se u s. Nišići, gdje se je utvrdio⁹; radi nesporazuma jedan naš bataljon je otvorio bočnu vatru na nas tako da neprijatelj nije mogao biti uništen.

Naši gubici: mrtvih 2, ranjenih 1.

Neprijateljski gubici: mrtvih 20, ranjenih 11.

XI brigada vodila je borbu kod Očevlja¹⁰ i Janjski bataljon je bio iznenađen za vrijeme ručka.

⁶ Vidi dok. br. 42.

⁷ Isto

⁸ Vidi dok. br. 47.

⁹ Vidi dok. br. 47.

¹⁰ Isto

Protivjurišem neprijatelj je stjeran sa nekoliko čuka i nanijeti su mu osjetni gubici.

Jedinice neprijateljske vojske su pripadale 7 pukovniji a kod Očevlja „Princ Eugen“ - diviz. K-dir Mičo Marjanović poginuo.

Naši gubici: mrtvih 1, ranjenih 19.

Neprijateljski gubici: zarobljenih 1, mrtvih 10, ranjenih 15.

Zaplijenjeno materijala: 1 p. mitraljez, 40 mina, oko 10.000 m., 4 konja, nešto hrane i sprema.

11 juli 1943 — Rakova Noga

IV Brigada primijetila je jednu kolonu koja je došla u Rakovu Nogu. Noću u 1 sat izvršen je napad na ovu kolonu. Sastav neprijatelja: 3 bojna 7 pukovnije, komandni kadar Nijemci. Ova je bojna potpuno razbijena i skoro uništena. Mi u ovoj borbi nismo imali gubitaka¹¹. Neprijateljski gubici: zarobljenih 270, mrtvih 100.

Zaplijenjeno materijala: 2 t. bacača, 2 t. mitraljeza, 1 p. mit., 250 puš., nekoliko stotina bombi, 20.000 m. i mnogo razne sprema.

do 17 juli 1943 — Podlugovi

14/15 Izvršeno je prebacivanje preko pruge Vareš — Podlugovi, pruga je uništena na dužini 8 km, vođena borba sa 3 oklopna voza¹². 10 neprijatelj je sa 6 aviona bombardovao položaje I brigade, poginuo zamj. pol. koma II bat.

Naši gubici: mrtvih 2, ranjenih 2.

14/15 izvršen je prelaz pruge Vareš¹³.

16/17 II bat. I brigade izvršio je napad na Podlugove; posada stanice zarobljena, za vrijeme borbe nalazio se na stanici transport ustaša oko 900 bez oružja koji su putovali za SS jedinice u Sarajevo; za ovo se nije znalo te nije bilo uspjeha. Ustaše su se razbježale. Stanica je zapaljena i uništena jedna lokomotiva.

Naši gubici: ranjenih 1.

Neprijateljski gubici: mrtvih 31.

¹¹ Vidi dok. br. 113.

¹² Isto

¹³ Isto

Zaplijenjeno materijala: 30 karabina, 3000 metaka i raznog drugog materijala.

18 juli 1943 — Busovača — Kiseljak — Sarajevo — Visoko

Na cesti Kiseljak — Sarajevo dočekani su od jedinica I brigade 20 neprijateljskih kamiona, ubijen je jedan major i dva niža oficira¹⁴.

Na cesti Visoko—Kiseljak dočekan jedan blind. kamion. Ubijena posada auta, šofer sa kamionom pobjegao. Vojska pripada jedinicama [„Prince] Eugen”, sami Nijemci.

Na cesti Busovača — Kiseljak jedinice IV brigade dočekale su 4 kamiona i jedan tenk Nijemaca i u napadu ih razbili i veći broj uništili. Istog dana razrušena je pruga Visoko—Kakanj. Naši gubici: ranjenih 3.

Neprijateljski gubici: mrtvih 60, ranjenih 30.

Zaplijenjeno materijala: 9 kamiona, 1 p. mitr., 1 karab., 2 stroj., 1 pištolj i drugog materijala.

19 juli 1943 — Ploče

Na Ploči kod Kobilje Glave neprijatelj je pokušao napad sa 3 njemačke satnije na položaje I brigade. Naši su prešli u protivnapad i obuhvatili bokove neprijatelja. Nijemci su davali jak otpor. Borba je vođena sat i po.

Naši gubici: mrtvih 1, ranjenih 2.

Neprijateljski gubici: zarobljeno 4, mrtvih 84, ranjenih 30.

Zaplijenjeno materijala: 2 p. kolca 47 mm, 4 „šarca”, 42 karab., 6 strojica 5 pištolja, 40 pari čizama i drugog mater.

U borbama od 15 do 20 ov. mj. I brigada je oštetila 2 i oborila 1 neprijateljski avion.

Materijal: 3 aviona.

23 juli 1943 — Busovača — Kiseljak — Zvizd — Han Ploča — Tarčin.

Neprijatelj je u 3 kolone krenuo prema I brig., jedna kolona od Kiseljaka, druga od Han Ploče i treća od Tarčina. Prva i treća kolona su uspješno zaustavljene dok je druga kolona potpuno razbijena. Sastav druge kolone: Nijemci i kultbund.

Neprijatelj je pretrpio velike gubitke.

¹⁴ Vidi dok. br. 113.

Neprijateljski gubici: mrtvih 30, ranjenih 10. Istog dana IV brigada dočekala je na cesti Kiseljak — Busovača 11 kamiona i 3 tenka. Borba je trajala 1 sat i zahvaljujući tenkovima neprijatelj se je izvukao.

Neprijateljski gubici: mrtvih 12, ranjenih 8. Zaplijenjen materijal: 1 strojnica, 2 karab., 1500 met. i drugog materijala.

24 juli 1943 — Zvizd — Kakanj — Lašva

Noću 23/24 jedinice I brig. napale su neprijatelja u šumi Zvizd. Borba je trajala do 6 sati ujutro i neprijatelju su naneseni gubici. Ujutro je neprijatelj dobio pojačanja od 8 tenkova koji su iznenada prodrli a tako i u avijaciji radi čega su se naše jedinice povukle.

U ovoj borbi neprijatelj je imao velike gubitke.

Naši gubici: mrtvih 5, ranjenih 14.

Neprijateljski gubici: mrtvih 30, ranjenih 10.

26 juli 1943 — Modrinje — Lašva — Busovača

Jedinice IV brigade vršile su napad na želj. st. Modrinje, Lašva, Kaonik, Busovača¹⁵. Napad nije potpuno uspio jer je neprijatelj ove stanice osiguravao sa 4 pancera i 1 tenkom. Zapaljena je stanica Modrinje, žand. st. Lašva i bunker u Busovači.

Porušena je pruga i 1 drv. ćuprija.

Neprijateljski gubici: zarobljenih 12, mrtvih 5, ranjenih 7.

Zaplijenjeno materijala: 3 puške, 2 pišt. i brašna. 1 p. mitr., 12 karab. i municije.

29 juli 1943 — Lisičići

Jedinice XI brigade napale su stanicu Lisičići. Neprijatelj je pobjegao bez borbe. Spaljena stanica i uništeni uređaji i 600 m. pruge.

Zaplijenjen materijal: 1 vagon voća.

26 juli 1943 — Raštelica

Jedinice I brigade vršile napad na stanicu Raštelica.

Napad radi brze intervencije sa susjed. stanica nije uspio.

¹⁵ Vidi dok. br. 269.

Porušen je želj. most i potrgana pruga. 1 osobni voz izbačen iz šina.

Neprijateljski gubici: ranjenih 5.

29 juli 1943 — Busovača — Kiseljak

Jedinice IV brigade napale kolonu od 7 kamiona; radi slabe pripreme napad nije uspio, neprijatelj se uz manje gubitke povukao.

Kod Busovače iz zasjede dočekana 2 kamiona.

SS davali jak otpor, borba je trajala 1 sat.

Neprijateljski gubici: mrtvih 13, ranjenih 3.

Zaplijenjeno materijala: 2 p. mitr., 3 karab., 3 pištolja i zapaljeno 2 kamiona.

Zaključak

U toku mjeseca jula naša divizija vodila je žestoke ofanzivne i defanzivne bojeve a pored toga i vršila uspješne zasjede na komunikacijama. U toku ovog mjeseca porušena je više puta pruga tako da je saobraćaj neprijatelju u velikoj mjeri otežan.

Naši gubici u julu su:

mrtvih	21
ranjenih	70

Neprijateljski gubici u julu su:

zarobljenih	387
mrtvih	591
ranjenih	159

Ukupno 1.137

Gubici neprijatelja u materijalu:

Topova 47 mm 2; t. bacača 4; t. mitr. 3; „šaraca“ 6; strojnica 11, pištolja 12; metaka 57.000; puškomitraljeza 6; mina 40; bombi 500, kamiona 11, čizama 40; aviona 3, snajper puška 1; pored ovoga neprijatelj je imao velike gubitke u ratnoj spremi.

IZVOD IZ OPERACISKOG DNEVNIKA SEDAMNAESTE NOU DIVIZIJE O BORBAMA U MJESECU JULU 1943 GODINE¹

OPERACISKI DNEVNIK

XVII UDARNE DIVIZIJE NOVJ OD DANA KADA JE ONA
FORMIRANA (2. VII. 1943 GOD.)

Odmah po dolasku Štaba divizije na Majevicu pristupilo se popuni Majevičke brigade koja je bila jako oslabljena u Petoj neprijateljskoj ofanzivi u Crnoj Gori, i koja je stigla na Majevicu sa brojnim stanjem od 200 boraca.

Popuna Majevičke brigade izvršena je iz Majevičkog NOP odreda, tako da su stvorena 4 bataljona u brigadi sa četom pratećih oružja. Brojno stanje brigade popelo se na 700 ljudi.

Poslije popune Majevičke brigade, Majevički odred ostao je sa tri oslabljena bataljona, koji su se odmah popunili iz novomobilisanih boraca sa prostorijske Majevice, tako da se formirao i četvrti bataljon u Odredu. Brojno stanje odreda popelo se na oko 500 boraca.

Sređeno je stanje sa komandom područja za Majevicu, s tim što je ista stavljena pod komandu naše divizije. U sporazumu sa komandom područja izvršili smo smještaj ranjenika (bolesnika) na teritoriji Majevice.

U vezi sa naređenjem V.Š-a izdatog radiogramom, da se četnici na Majevici likvidiraju po svaku cijenu, preduzeli smo akciju čišćenja četnika 19 jula 1943 g. u noći. Tom prilikom četnici u jačini od 400 boraca bili su razbijeni: neprijatelj je imao 6 mrtvih, 5 ranjenih i 5 zarobljenih. Naših gubitaka nije bilo.—

Odmah poslije akcije na četnike stigao je štab Vojvođanske divizije² sa jednom brigadom na prostorijsku Majevicu.—

Uslijed prisustva jedne Vojvođanske brigade³ na Majevici, a radi povoljnih uslova za mobilizaciju kao i potrebe za čišćenjem prostorijske Posavine od četničkih bandi (čije je brojno stanje 800 boraca i nekoliko automatskih oruđa), mi smo preduzeli akciju čišćenja u tom pravcu. Prilikom izvođenja ove akcije Majevička brigada ojačana sa jednim bataljonom Majevičkog NOP odreda 24. VII. 43 god. uspjela je da likvidira

¹ Original, pisan crnim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10—2, k. 981. Tekst je na nekoliko mjesta podvučen crvenom olovkom.

² Sesnaesta vojvođanska NOU divizija

³ Odnosi se na Prvu vojvođansku NOU brigadu. Vidi dok. br. 126

Ljubnički četnički bataljon na prostoriji Bukvik—Vujičići, uhvati komandanta toga bataljona — Lučića, koji je odmah strijeljan. Predalo se je oko 80 četnika, od kojih je 50 stupilo u naše redove. U daljem čišćenju Posavine stigli smo na prostoriju D.—G. Žabari—Obudovac—Slatina. U Žabarima smo naišli na manji otpor četnika. Tom prilikom javilo se u našu vojsku 120 četnika sa oružjem. Istovremeno sa čišćenjem ove prostorije od četničkih bandi, preduzeli smo napad na grad Gradačac⁴. Tom prilikom zauzeli smo Gradačac, zarobili 80 domobrana, 4 oficira, komandanta mjesta domobranskog satnika Iborkia Stanislava i komandanta legije satnika Dogladića Ibrahima. Zaplijenili smo 110 pušaka, 1 teški i 5 lakih mitraljeza, 5 mašinki, 20.000 metaka, odjeće, obuće, kao i drugog ratnog materijala. Uslijed napada Njemaca sa tenkovima istog dana smo grad napustili. Vodili smo borbu sa njihovim tenkovskim kolonama u jačini od po 8 tenkova, uspjevši da neprijatelju uništimo jedan tenk. U borbi smo imali 13 mrtvih i 14 ranjenih drugova, među kojima jednog komandanta bataljona — druga Vojka Savića.

BR. 168

IZVOD IZ DNEVNIKA KOMANDANTA DRUGE PROLETERSKE BRIGADE O BORBAMA VOĐENIM U JULU 1943 GODINE¹

J u l i

četvrtak — Ravne

1 — Spremili smo izveštaje za Diviziju:

- 1 — Od Šć². Polja do Viteza;
- 2 — Podaci o komand. kadru za činove;
- 3 — Izveštaj o akciji na Kladnju.

Peta njemačka ofanziva, najjača od svih dosadašnjih njemačkih ofanziva, najbolje i sistematski pripremljena, ostavila je posle teških dana i borbi od Zavajita—Vučeva—Sutjeske—Košura—Mrčin Koliba posledice na našu vojsku i našu brigadu. ...

⁴ Vidi dok. br. 268.

¹ Original, pisan zelenim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 2015.

² Šćepan Polje. U nastavku dokumenta Redakcija će dati pun tekst skraćénica, bez uglastih zagrada i davanja objašnjenja. Tekst Dnevnika je pun skraćénica bez nekog određenog sistema, koje je pisac zbog prostora i vremena stavljao gdje god je našao za shodno.

Ali posle prvih dana hrane i odmora jedinice se počinju oporavljati u svakom pogledu.

Ukupni gubici naše brigade u borbama i od bombardovanja iznose 81 mrtav i 109 ranjenih. Dezertiralo, nestalo i izgubljeno, sa dezertiranim Crnogorcima³ 218.

Neprijateljski gubici od strane naše brigade iznose oko 353 izbačenih iz stroja.

U akciji na Kladnju naši gubici su 3 mrtva i 5 ranjenih. Među ranjenim politkomesar čete 3 bataljona Miladin. Neprijateljski gubici su oko 30 izbačenih iz stroja. Naše jedinice su se držale dobro u borbi. Napad je počeo u tačno zakazano vreme 20 čas. 2 bataljon je počeo i ranije. Za vreme borbe veza među jedinicama je bila.

Pri ulasku u grad naše su se jedinice najbolje ponele. Postupile su po našem naređenju i sakupile se na kraju grada. ...

Konferen. je počela u 21 čas⁴, sa govorom druga Mitra, Peka, izveštajima komandanata brigada, politkomesara. Na konferenciji je govorio drug Stari⁵. Pohavlio je II Dalm. zbog držanja na Barama i našu brigadu. Sadržina govora je neprijateljska ofanziva i posledice na našu vojsku, kao i mere za popravku stanja u našoj vojsci....

Naša brigada posle ofanzive ima i 73 automatska oruđa, jedan laki, 2 teška bacača i antitenkovski top.

2 — petak — Ravne

Oko 3 časa konferencija je zaključena.

Sa komandantima bataljona ja i Lune⁶ smo se vratili u selo.

Sredoje⁷ je poslao sanitetski materijal za bolnicu u Šekoviće.

U 15 čas. poslali smo 15-dnevni izveštaj za Diviziju.

Štab I Divizije je prošao za Kladanj.

Ljubinka⁸, Zoran⁹ i Švabić¹⁰ su otišli za Kladanj.

3 — subota — Ravne

Izjutra su se vratili drugovi na položaj iz Kladnja. Ja i Lune smo otišli u 2 bataljon i 4 bataljon. Održali smo

³ Odnosi se na novomobilisane borce na teritoriji Crne Gore.

⁴ Misli se na konferenciju štabova bataljona i brigada sa štabom Druge proleterske divizije koja je održana u Kladnju. Na konferenciji su učestvovali štabovi Druge, Četvrte proleterske, Prve i Druge dalmatinske i Pete crnogorske NOU brigade.

⁵ Josip Broz-Tito

⁶ Narodni heroj Miodrag Milovanović — Lune, zamjenik komandanta Druge proleterske brigade. Poginuo 1944 god. kod s. Uzići.

⁷ Sredoje Urošević, načelnik štaba Druge proleterske brigade

⁸ Milosavljević

⁹ Žujović

¹⁰ Mihailo

konferenciju sa komandnim kadrom i održali smotru oružja i sprema. 4 bataljon je najbolje očistio oružje i spremu. Kad smo bili kod 2 bataljona, prošao je Đido¹¹ i Radovan¹² za Kladanj.

U 19,30 kad smo bili kod 4 bataljona, Sredoje nas izvestio da imamo pokret.

Pokret smo naredili oko 22 časa pravcem Ravne—Tarevo—Repnik.

4 — nedelja — Tarevo

Stigli smo u Tarevo oko 8 časova. Naredili smo odmor do 12 čas. U međuvremenu stiglo je naređenje od Veljka¹³ da krenemo za s. G. Višću¹⁴ — ka Živinicama da bi neprijatelja udarili bočno koji nadire komunikacijom ka VII Krajiškoj brigadi. Prilog je bio Terzićevo naređenje.

Krenuli smo oko 13,30 časova. Na Trošnom Kamenu smo naišli na Dalmatinsku brigadu, koja je dobila naređenje da krene ka Višći i dejstvuje zajedno sa nama na neprijatelja a čuva nam leđa i bok.

U 19,30 smo stigli više Pravoslavne Višće. Osmotрили smo teren i dali zadatak 4 bataljonu da krene na kotu 550 i ispita s. Brnjicu i Djedinu kao i da uhvati vezu sa VII brigadom.

Po naređenju Veljkovom ostavili smo antitenkovski top sa jednom četom 2 bataljona na cesti prema Živinicama.

Po podacima seljaka u toku dana je vođena borba oko Brnjice i Djedine i produžila se dalje. Ranije su naši prodrli do na 3 km. od Živinica i spalili most ispod Kat. Višće.

Jedinice su zamorene. Izveštaj od 4 bataljona je došao u 2 časa.

5 — Ponedeljak — Prav. Višća

3 bataljon smo poslali ka 4 bataljonu, a 1 bataljon ka Šahićima i Berićima sa naređenjem da sve jedinice idu napred ka komunikaciji, a 4 bataljon ka Djedini i Lupo- glavu (Tarevo) kako bi uhvatili vezu sa VII Krajiškom brigadom.

U toku dana su se razvile borbe sa jedinicama „Vražje divizije“.¹⁵

¹¹ Milovan Đilas

¹² Vukanović

¹³ Pavle Ilčić

¹⁴ Vidi tom IV, knj. 14. dok. br. 108

¹⁵ Odnosi se na jedinice 369 njemačke divizije.

4 bataljon je zarobio komoru jedne satnije sa 15 konja, jedan minobacač sa 30 mina, oko 5000 municije i hranom. Ubijeno 4 neprijateljska vojnika i jednog zarobili.

Zarobljenik priča da će naići jače neprijateljske snage. Ova „Vražja divizija“ je prebačena iz Prače—Sarajevo—Doboj—Tuzla—Živinice. On je iz 369 pukovnije koja napreduje sa desne strane Kladanj—Tuzla, a sa leve strane napreduje druga pukovnja iste divizije, za njima idu ostale pukovnije.

4 bataljon je u Brnjici zarobio 3 neprijateljska vojnika, a 4 ubio.

Naše jedinice su napredovale. 4 bataljon je ušao u Brnjicu i Djedinu. Zauzete su kote 465, 434.

Neprijatelj komunicira putem od Tuzle. Artiljerija tuče naše položaje. Artiljerija se čuje i ka Stuparima.

U 12 čas stiže naređenje iz Divizije da se naša brigada prebaci ka Živinicama — a II Dalmatinska za Repnik.

Izjutra u 6 čas. poslali smo kombinovanu desetinu za vezu sa Divizijom. Vodič je desetinu zaveo i vratili su se uveče bez rezultata.

U 16 čas. smo poslali kurira sa patrolom 2 bataljonu ka Mačkovcu. Oni su išli do Tuholja i da su naišli na četnike, a da u Tuholju nema naših jedinica. Borba se čula u Tuholju kada se on vraćao.

U 19 čas. smo doznali od vodiča koji je vodio neprijateljsku kolonu ka Tuholju. Po njegovom pričanju neprijatelj je ušao u Tuholj.

Pokret smo zakazali u toku noći posle izvršenog napada na neprijateljske položaje.

Sa štabom II Dalmatinske smo razgovarali o pokretu i vezi i rešili da pokret izvršimo prema naređenju a da uputimo vezu Diviziji.

6 — Utorak — Beširovići

U selo smo stigli. Dalmatinci su vodili kratku borbu oko Hrvata i rudnika Stare Kuće. 4 bataljon je produžio za obezbeđenje na G. Ravan, a 3 na Mramor. 1 bataljon je ostao u Durakovićima dajući jedan vod za zasedu u dolini Oskave. 2 bataljon je ostao u G. Višci.

Dalmatinci su poslali jedan vod za vezu sa Divizijom. Ja i Krcun smo otišli predveče u rudnik kod Dalmatinskog štaba. Predmet razgovora: veza sa Divizijom. Oni će u 2 časa 7 o.m., a i mi takođe, poslati po desetinu za vezu sa Divizijom. Na rudniku je bilo nešto plena. Postrojenja su uništena. Ratko¹⁶ je uništio još jedan rudnik iza Litve —

¹⁶ Ratko Sofijanić, zamjenik komandanta Druge dalmatinske NOU brigade

sve spaljeno. Na ovome rudniku radilo oko 200 radnika. Vadi se ugalj. Rudnici su povezani prugom sa komunikacijom Tuzla—Doboj. Na ovom prostoru uništena su 3 rudnika.

Naredili smo da se iz sva tri bataljona spusti po jedna četa ka Živinicama u Kopjeviće, Derviševće i Suliće. Ovde nismo imali žrtava.

Prilikom borbi oko komunikacije na prostoru Šahići—Berići, Brnjice, Djedina imali smo 25 ranjenih i 3 mrtva. Neprijateljska artiljerija i bacači su gotovo sve naneli [ove] gubitke.

Naredili smo 2 bataljonu da pošalje desetinu za vezu do Tuholja—Drinjače.

7 — Sreda — Beširovići

Bez promene. Neprijatelj ne pokušava ništa. Avioni izviđaju. Artiljerija tuče 2 bataljon.

U 8 čas. stiže radio stanica koju je zarobio 2 bataljon sa 600 metaka.

U 12 čas. stiže naređenje iz Divizije. Veza je uhvaćena. Njih su .u Tuholju iznenadili.

Ja i Krcun¹⁷ odlazimo kod štaba II Dalmatinske. Ja dalje odlazim za Nasubašće kod štaba Divizije. Posle razgovora sa njima naša brigada je dobila zadatak da se prebaci u toku noći 7/8 na prostoriju Treštenica—Orahovica, a Dalmatinska na prostoriju Podgorje—Banovići.

Posle večere kod Dalmatinaca vraćamo se. Malo smo lutali kroz šumu. Sa štabom Divizije je stigla četa 2 bataljona i naš top.

Kad smo stigli u Beširoviće, saznali smo rezultat artiljerijske vatre. Nastradala je intendantura iz koje je ranjeno oko 6 drugova. Poginuo je „Mešeti“, ranjeni: Ljubiša¹⁸, Joco, profesor¹⁹, čiča Drinčić²⁰. Ljubiši se mora seći ruka. Iz 4 bataljona poginuo Gabrijel²¹ i jedan ranjen, kome se noga mora seći. Naša bolnica postaje glomazna. Imamo 5 nosila.

Pokret zakazan u 2 časa preko Litve. Nisam spavao nimalo.

Uzeli smo zarobljene milicionare za [nošenje] naših ranjenika. Jednog smo razoružali kada smo išli za rudnik, ovi su iz Puračića.

¹⁷ Slobodan Penezić, politički komesar Druge proleterske brigade

¹⁸ Petrović

¹⁹ Milan Arsenijević, docnije podlegao ranama.

²⁰ Milan

²¹ Radomir Todorović, poginuo 1944 god. više Andrijevice kao obavještajni oficir Prvog bataljona.

Našim pokretom preko Litve i Tulovića ka Treštenici iznenadili smo stanovništvo i nisu stigli da pobjegnu. Preplašeni su jer partizani nisu ovuda prolazili, a čuda su čuli o nama, da pljačkamo, ubijamo itd. Našim držanjem smo učinili dobar utisak o nama.

Dve čete 2 bataljona nisu još stigle. Četa je stigla i ostala u Musl. Treštenici sa t. bacačem.

3 bataljon je u Jaruškama. Bolnica i Prateća četa u Štikama. Sa ovom grupom ostao Sredoje i Lune.

1 i 4 bataljon su produžili za Orahovicu (Brdo i Savičiće) i mi sa njima.

U svim ovim selima nije bilo otpora. Milicija iz Jaruške je pobjegla. Četnici iz Orahovice nisu smeli da pisnu.

Sva muslimanska sela su pitoma i bogata i stoje pod uticajem bogataša radeći u rudnicima i šumi. Srpska sela su bila opljačkana prošle godine, a narod je bežao u Ozren ispred ustaškog nasilja. Tamo su proveli oko 5—7 meseci. Jedan seljak iz Prav. Jaruške nas je pozvao na doručak. Bilo mu je milo i malo smo razgovarali. Bio je malo iznenađen i obradovan kada smo mu rekli da smo Srbijanci.

U s. Brnjici ranjen je jedan drug iz VII Krajiške brigade i ostao. Seljaci, iako četnici, sakrili su ga i nahranili. Naišli su Nemci i „Vražja divizija“. Oni ga nisu hteli predati već su ga sačuvali i predali našima.

U Savičiće je stigao kod nas jedan milicionar iz Seone koga je poslao narednik zapovednik satnije i poručio nam da on neće davati otpora. Pozvali smo ga na razgovor.

Sakupili smo malo seljaka iz Savičića na kratku konferenciju. Sva srpska sela pripadaju četničkom bataljonu. Ozrenskog odreda. U ovom selu ima vod. Vodnik je po podacima gadan čovek. Seljaci (četnici) su se uključili u ugovor sa ustašama. Slobodno odlaze na pijacu u Puračić i trguju. Tako se desilo da ih je nekoliko bilo u Puračiću kad smo mi stigli. Oni pričaju da se sve uplašilo. Iz sela beže za Puračić i dalje. U Puračiću ima samo milicije, koja se poplašila. Narod ovog sela nas je primio hladno iz straha što mu remetimo miran život.

Po podne 9 aviona su leteli i bombardovali Banoviće i Podgorje.

U Begićima se nalazi radnja organizatora i duhovnog vođe milicije ovoga kraja Begića. Otišla je 3 četa 1 bataljona da izvrši konfiskaciju, ali je milicija štitila izvlačenje robe ovog zelenša. Naši su miliciju proterali i zaplenili manje količine hrane i meda. Dućan su mu zapalili.

U 21 čas. stiglo je naređenje iz Divizije da se naša brigada padom prvog mraka prebaci na prostoriju s. Poljice —s. Musl. Babice.

Izdali smo naređenje 2 i 3 bataljonu u Poljice, 1 i 4 u Babice.

9 — petak — Musl. Babice.

Pokret smo izvršili u svitanje. Milicije nije bilo do Turije, odakle su tukli naš 4 bataljon jer Dalmatinci nisu stigli, zakasnili su (tek oko 6 čas.). Zakasnio je 2 i 3 bataljon.

Očišćena su pomenuta sela. Imali smo 2 ranjena druga iz 1 bataljona (Beli²² komandir 1 čete i jedan p. mitraljezac Sandžaklija).

Dve čete 2 bataljona su stigle.

Lune je bolestan i otišao je u bolnicu.

Prvi Sredojev izveštaj je da su očistili Poljice; jedan bataljon je s jedne, a drugi s druge strane ceste. Stigla je i prateća četa koja je zakasnila.

Drugi izveštaj da su naše tobdžije uništile 3 neprijateljska tenka. U njima ima municije i granata za topić.

Četi pratećih oruđa se predala 3 milicionara sa p. mitraljezom.

3 bataljon ubio 2 neprijateljska vojnika i zaplenio nešto municije.

4 bataljon ubio nekoliko neprijateljskih vojnika i ranio nekoliko.

Neprijateljska artiljerija sa Lukavca tuče sela u kojima se nalazimo.

Stiže u 15 čas. izveštaj iz Divizije da je iz zasede poginuo Cvijo Orašić. Poslali smo tri druga iz njegova kraja na sahranu, i izvještaj sa ovog sektora.

Stigao je deo pionirske čete V. Š. kod Sredoja.

Vezu sa Dalmatinskom imamo.

10 — subota — Musl. Babice

Ostali smo i danas ovde. Išao sam do štaba 4 bataljona. Granata topovska pala je na 3 m. do nas. Na položajima ništa novo. Neprijateljski osmatrači se primećuju na Puračičkom Brdu.

U 12 čas. stgilo je naređenje iz Divizije s. Đurići: da pošaljemo jedan bataljon ka Pašinom Brdu preko s. Čelari. Četnici drže položaje na Pašinom Brdu.

Poslali smo 1 bataljon (dve čete). Sa 1 bataljonom smo poslali dva četnička vodnika iz s. Grebića, koji su došli kod nas da razgovaraju.

²² Opširnije o borbama na ovoj prostoriji vidi u dok. br. 77, 78 i 79.

U 12.30 stigao je izveštaj od Sredoja — Poljice. Sva tri tenka su uništena. Iz njih je uzet sanitetski materijal, jedan mašingever, 1 revolver 7,65, nešto municije, dva mitraljeza i 60 granata. Tenkovi su preko 10 tona.

Oba mosta su srušena.

Jedan zarobljeni teško ranjeni domobran dao je sledeće podatke: u ž. st. Dobošnici, Lukavcu i Tuzli ima Nemaca. U Tuzli ima oko 1000. Došli iz Doboja.

Uništeni tenkovi su francuske proizvodnje, prešli su 10.000 km. Bili su na komunikaciji Kalinovik — Foča, Vitez, Živinice, Kladanj i sad završili putovanje. Nađen je dnevnik jednog tenkiste.

U 13.30 poslato naređenje Sredoju da 3 bataljon prebaci u Turiju.

Oko 16 čas. Sredoje došao. Po njegovom izveštaju ništa novo.

4 bataljon izveštava da su dva milicionera sa puškama došli do bunkera u Turiji, a da je primećena kolona od 80 — 100 da se kreće ka Puračićkom Brdu. 3 bataljona još nema.

Oko 20 čas. dotrčala je jedna žena iz Prav. Babica i javila nam da su Nemci stigli na Mramor i Svatovac. Njoj je kazala druga žena. Preduzeli smo mere obezbeđenja.

U 22 stiže izveštaj od 3 bataljona da su vodili borbu sa neprijateljem²³ koji je prešao i sa jednim tenkom. Imaju dva ranjena. Sa jednom četom nemaju vezu. Pitaju šta da rade.

2 bataljon je takođe vodio borbu. Izveštaj nisu poslali, ranjenih imaju. Dužnosti izviđanja i obezbeđenja se ne vrše nikako. Neprijatelj je uspeo da sa tenkom pređe, a da ga nisu opazili. Borba je vođena na blizini od 20—50 m. Veza među četama je slaba, a bataljoni su rastureni.

Poslali smo naređenje 2 i 3 bataljonu da se povuku preko Musl. Babica u toku noći.

2 bataljon je imao 7 ranjenih (Truša²⁴ — u ruku). Dva poginula (Koča, zamenik politkomesara čete, ranjen je teško i nije iznet — drugi drug je ranjen u stomak) iznet ali umro — oba stari borci.

Sa 4 bataljonom smo izvršili pokret iznad Turije i sačekali 2 i 3 bataljon koji su stigli izjutra.

²³ Vidi dok. br. 268.

²⁴ Veselin Perović

11 — nedelja — Semići

Sinoć u 20 čas. dobili smo zapovest za napad: naša brigada Puračić, a II Dalmatinska ž. st. Mirčinu — 11 ov. m. u 20 čas.

Raspored bataljona za danas: 4 bataljon Turija; 3 bataljon Musl. Babice. 2 i 1 bataljon Semići sa nama.

Borba se čuje na pravcu II Dalmatinske brigade.

Izdali smo u 13 č. zapovest za napad.

U 14 čas. stiže naređenje da sa celom brigadom krenemo ka s. Tumare sa zadatkom razbijanja četničkih bandi i sadejstva II Dalmatinskoj brigadi. — Naređenja su izdata za pokret.

Pokret izvršen u 17 čas. U putu nas srelo ubrzanje za pokret a u 18.30 zapovest za napad na četničke bande pravcem: Tumare — Panjik — Ostojići — Rovine — k. 463. Pokret smo produžili i ispred s. Čeranići 1 bataljon naišao na zasedu koja je odmah pobegla.

3 bataljon i komore smo ostavili u s. Tumare, a sa ostalima produžili napred. 1 i 2 bataljon su u 2 časa bili pred s. Ostojićima i uhvatili vezu sa bataljonom Dalmatinske brigade.

12 — ponedeljak — Panjik

U 4 časa smo produžili napred i rasterali četničke patrole iz s. Ugarići. Žrtava nismo imali.

Raspored jedin.: 2 i 4 bataljon s. Mićijevići; 1 bataljon i mi Panjik; 3 bataljon, bolnica i intendantura u Tumare.

Dobili smo pismo od Luna, pita nas gde se nalazimo. Sređoje nije uhvatio vezu sa njima (bolnicom i intendanturoum).

Dobili naređenje iz Divizije da damo jedan vod za vezu sa 4 brigadom do s. Željova.

Četnici su pobegli na Ozren. Sela oko Ozrena su lepa i ekonomski dobro stojeća. Žene i deca se vraćaju u sela. Ljudi su u većini izbegli.

U Panjiku je bio učitelj reakcionar i pobegao ispred nas.

Oko 20 čas. jedinice „Vražje divizije“ su pripucale na bolnicu i intendanturu Dalmatinske brigade.

13 — Utorak — Mićijevići (Muševina)

Oko 2 časa dobijen izveštaj od štaba II Dalmatinske brigade da su saznali od nama naklonjenih ljudi da će nas napasti zajedno izjutra četnici i „Vražja divizija“. Četničke vođe su dobile i nešto municije.

Odmah je skrenuta pažnja svim jedinicama.

Izjutra oko 6 čas. počelo je puškaranje na pravcu s. Rovine.

1 bataljon sa dve čete rokirali smo na pravcu s. Kanići, zatvarajući pravac od Milina Sela.

Oko 9 čas. dobili smo naređenje iz Divizije da budemo budni u odnosu na izveštaj Dalmatinaca.

Oko 10 čas. izveštaj od Save²⁵ da neprijatelj nastupa jačim snagama, zauzeo Rovine, a nastupa sa Ozrena ka Lipovoj Glavici.

Naredili smo 1 bataljonu da sa dve čete udari neprijatelja bočno ka Rovinama, a sa jednom obezbedi pravac od Milina Sela.

2 i 4 bataljon su izašli prema četničkim bandama koje su krenule sa Ozrena u pravcu Lipove Glave i s. Mičijevići. Oba naša bataljona su četnike vratili natrag.

U 11.30 stiže naređenje iz Divizije: kako neprijatelj navaljuje sa jačim snagama na Dalmatinsku brigadu, da se Dalmatinska brigada izvlači, a da u zaštitnici ostane naša brigada. Opšti pravac povlačenja Tumare — D. Brijesnica — Orahovica — Seona.

Prošle godine na današnji dan poginuo Mićo Matović.

Odmah je izdato naređenje bataljonima.

1 bataljon je udario na neprijatelja bočno, a neprijatelj se okrenuo sav prema njemu pošto nije bilo pritiska od strane Dalmatinaca jer su se već povukli. Neprijatelj je ušao u Ostojiće tek kasno oko 17 čas. 1 bataljon se povukao ka Panjiku. 2 i 4 bataljon se povlače, a četnici videći to pošli su za njima. Na pravcu 1 bataljona nije bilo pritiska do uveče. Četnici su za 2 i 4 bataljonom išli do Čeranića.

Produžili smo pokret na nama označenu prostoriju: dva bataljona u Prav. Jaruške, a dva u Orahovici. Usput nas je terala kiša. Blato je bilo veliko. Marš naporan. Zaustavili smo se u Musl. Orahovici sa 2 bataljonom i tu smo zatekli delove Prateće čete

14 — sreda — Savičići.

Prešli smo u Savičiće. 1 bataljon je stigao jutros. Oko podne je prešao u Savičiće, a jednu četvu ostavio u Musl. Orahovici. Lune je sinoć sa jednom četom 1 bataljona stigao u Savičiće, a 3 bataljon koji je dopratio bolnicu uputio za Jaruške.

Kod Luna smo našli Engleza, člana Misije (rodnom Ličanina) — pošao za Diviziju.

²⁵ Savo Drljević

Divizija nam traži dva konja i sanitetskog referenta 1 bataljona sa još jednim drugom.

Poslali smo izveštaj Diviziji. U Seoni se nalazi IV Crnogorska brigada.

U toku dana bez promene.

Danas smo se isparili i okupali i treći put špricali protiv tifusa.

15 — četvrtak — Savičići

U 2 časa stiže naređenje iz Divizije da će u toku današnjeg dana četnici i delovi „Vražje divizije“ izvršiti napad na naše jedinice.

Četnici se koncentrišu oko Omerove Vode, a ustaše-Nemci Panjik — Vasiljevići.

I Dalmatnska je izbačena ka Omerovoj Vodi; V Crnogorska na k. Kik, kao bočno osiguranje od Maglaja i Zavidovića; IV brigada u G. Brijesnicu.

Naša brigada ostaje na dosadašnjoj prostoriji da izbacimo jedan bataljon (2.) u Turiju. Dalmatinska brigada kao divizijska rezerva u Seoni.

Četa pratećih oruđa poslala je 15 dnevni izveštaj i 2 bataljon.

Prateća četa je u Loznoj.

Izdali smo naređenje bataljonima u pogledu nove situacije.

Englezi nastavljaju operacije na Siciliji.

Na istočnom frontu se vode žestoki bojevi. Nemački gubici su veliki.

Svi bataljoni su poslali 15 dnevne izveštaje.

11.30 izveštaj od 2 bataljona da je stigao u Grić, bilo je oko 20 milicionara koji su pobjegli.

Izjutra su se čuli kratki rafali u G. Brijesnici.

Oko podne 4 bataljon izveštava da je njegova patrola naišla na Vukadinovom Brdu na četnike. Naredili smo da pošalju jednu četu, a 1 bataljon jedan vod na taj pravac.

U 14 čas. naređenje iz Divizije da sa tri bataljona pođemo pravcem Turija — Simići, obuhvatajući neprijatelja.

Ostavili smo jednu četu 1 bataljona sa bolnicom i intendanturom u Savičićima. Sa njima je ostao Lune. 3 bataljon je ostao na Jaruškama.

Sa 2, 4 i dve čete 1 bataljona krenuli smo iz Turije u 24 časa.

16 — petak —

Usput nismo naišli na četnike. Sela su prazna. Narod se posakrivao i pobjegao. U zoru smo izbili na Čera-

niće. Tu smo odmorili bataljone a oko 7 čas. stigao je šatb IV brigade sa naređenjem²⁶ daljeg nastupanja:

Leva kolona: I i II Dalmatinska brigada (bez dva bataljona) za s. Brezići;

Srednja kolona: IV brigada za Kraljicu na Ozrenu; i

Desna kolona: naša brigada za Manastir Ozren.

Na Ravnom Brdu više Stupara, proterao je 2 bataljon četnike. Poginuo je zamenik Trušov.

U manastiru nije nikoga bilo. Narod je pobegao za Bos. Petrovo Selo. Nigde se ne čuje borba.

Prošli put kada su Dalmatinci izveštavali da ide 700 neprijatelja prema njima, bilo je dve satnije „Vražje divizije“, ostalo četničke bande.

Napuštena stoka i svinje lutaju potocima.

4 bataljon je ostao u Rovinama. 1 i 2 su u Manastiru. Vratio sam se iz Manastira u Ugariće.

Lune još nije stigao.

Poslao sam izveštaj Diviziji i IV brigadi, a naređenje Sredoju u pogledu obezbeđenja.

17 — Subota — Ugarići ispod Ozrena

Sredoje u 9 čas. izveštava da je dobio naređenje i da je stigla patrola od Luna.

Još nemamo veze sa Divizijom.

Po podne Lune dolazi. 3 bataljon je ostao u Vrelima.

U 11 čas. stiglo je pismo iz Divizije u kome se traže podaci o Miričini, Bos. Petrovom Selu i Karanovcu. — Podaci su poslati.

Poslali smo jedan vod u pravcu s. Krtove.

Delovi II Dalmatinske i V brigade zaštićuju bolnice.

Avizirali smo jedinicama spremu za akciju.

U 16 čas. stiže naređenje²⁷:

1. Naša brigada likvidira ž. st. Miričina i ruši most na Spreči.

2. V brigada likvidira ž. st. Bos. Petrovo Selo.

3. Levo obezbeđenje dva bataljona I Dalmatinske brigade.

Po likvidaciji objekata naša brigada se prebacuje u s. Tumare — D. Brijesnica; IV brigada iz Petrovog Sela u Vasiljevce—Mičijevice; levo obezbeđenje u oblast Brijesnica — Kraljica.

Naša zapovest za napad:

1 kolona: 1 bataljon (bez jedne čete), top, bacačko odeljenje, minersko odeljenje. Zadatak likvidacija i rušenje mosta na Spreči.

²⁶ Vidi dok. br. 79.

²⁷ Vidi dok. br. 78.

II kolona: 2, 3, 4 bataljon, bacačko odeljenje, minersko odeljenje. Zadatak likvidacija Miričine. 3 bataljon obezbeđenje od Stupara i Krtove. 4 bataljon napada, 2 bataljon rezerva. Početak napada u 22 časa.

Sve jedinice su zakasnile i napad je počeo kasnije. Pri našem prolazu kroz Porječinu, seljaci beže — tako smo uhvatili jednog i kad sam se našalio da ćemo ga zaklati — utekao nam je. Drugi se pojavio polako i kad nas je opazio utekao ludačkom brzinom.

Pri podilaženju Puračiću jedan voz je prošao od Doboja ka Tuzli. Napad je počeo oko 11.30. Stanica je zauzeta i popaljeni svi objekti. Pruga je iskidana.

Zarobljen jedan domobran i dva četnika, a kasnije još 6 milicionara. Ostali su pobjegli. Zaplenjeno 11.000 municije, i nešto sitnica.

1 bataljon je zakasnio i počeo napad. Most je branio i blindirani voz. Domobranci iz bunkera su se predali — njih 8 bez metka. Vele, nezgodno je što je noć pa se ne vidi bela maramica, a mi smo vas čekali.

Zadatak je izvršen u potpunosti²⁸. 1 bataljon je zaplenio nešto municije i 60 kgr eksploziva. Nemci su pripremili kod svakog mosta ili miniranje ili postavljanje okolo nagaznih mina.

U svanuće, zadaci su bili gotovi i svi bataljoni su krenuli za Tumare.

4 bataljon je zaplenio nešto obuće.

Put je bio dug i naporan zbog vrućina. Ranjen je Milan, obaveštajni oficir iz I bataljona, teže, i dva lako iz 4 bataljona, oba ostali u bataljonu.

18 — nedelja — Čeranići

Oko 11 čas. prošao je drug Peko sa Englezom.

Razmeštaj jedinica: 4 bataljon Jasike, 2 bataljon Njive, 1 bataljon Brdo, 3 bataljon Rosulje—Pašino Brdo, Prateća četa Čeranići.

Jedinice se odmaraju.

19 — ponedeljak — Čeranići

U 1,30 stiže naređenje za pokret jedinica. Naša brigada za Ozren Manastir. Cilj je razbijanje četničkih bandi.

Odgovorili smo štabu Divizije da je naša brigada zamorena i ako postoji mogućnost da se pokret odloži za 20 ov.m. Mnogim borcima su se noge potpristile od pešačenja po vrućini. ...

²⁸ Vidi dok. br. 136 i 137.

Popunili smo zastavnu desetinu i promenili kurire.

Naređen je pokret za 20 ov.m. u 2 časa i izdata za-povest za akciju na četnike.

20 — Utorak — Ozren Man., Jelova Gorica

— Jedinice su izvršile pokret. Sinoć nam je jedan seljak javio da mu je jedna žena kazala da je njemačka vojska stigla sa tenkovima u Milino Selo. Naredili smo 3 bataljonu da to ispita. Međutim to nije tačno — i samo je četnička propaganda.

Sva četiri bataljona su stigla u Ozren Manastir.

Primećene su nekolike kolonice od Puračića ka Gradišniku. Na Gradišniku se nalazio jedan vod 4 bataljona. Naredili smo da ceo 4 bataljon ide za Gradišnik i Jelovu Goricu. 3 bataljon da izađe iza Jelove Gorice.

Pri dolasku do Manastira 4 bataljon je razbio 5 četničkih bataljona i zarobio dva bandita. Jedan je sa dugom kosom. Ostali su pobjegli bezobzirce.

Delovi „Vražje divizije“²⁹ su uspjeli da uzmu Gradišnik. Sve smo komore pod vatrom prebacili u Vrela.

1 bataljon je od Manastira krenuo sa dve čete na Gradišnik. Naredili smo 4 bataljonu da mu sadejstvuje. Sa Gradišnika neprijatelj je uspešno tukao bacačem naše položaje i topom. Pronašao je naš bacač i ranio dva druga. Napad 1 bataljona sa leđa zbunio je neprijatelja i 1 bataljon je zaplenio 3 kola municije, top, t. bacač, ali je to sve neprijatelj povratio.

1 bataljon je imao 4 mrtva (među njima polkomesar 3 čete Pantić) i 7 ranjenih drugova. Uspeli su da iznesu nešto municije, nogare od bacača.

Neprijatelj je imao preko 10 mrtvih i više ranjenih.

Avioni su bombardovali položaje Jelova Gorica i ranili 3 druga.

Predveče se neprijatelj povukao sa Gradišnika.

2 i 3 bataljon sa Lunom su otišli po zadatku na četničke bande ka Ilijinom Brdu.

1 bataljon je preko Krstaca krenuo za Kakmuž a 4 bataljon je ostao na Gradišniku.

U toku noći se nije čula skoro nigde borba. Četničke bande ili beže ili planski oštupaju. Po podacima neki su prešli u Trebavu.

21 — sreda — Ozren Manastir

4 bataljon izveštava sa Gradišnika da od Tuzle putem prolaze velike kolone kola i kamiona. O tome kasnije

²⁹ Vidi dok. br. 212.

izveštava i 1 bataljon, a i Lune. Prošlo je preko 300 kola i više kamiona.

Oko 10 čas. naredili smo 1 bataljonu da dođe kod Manastira, a takođe i Lunu.

Oko 11 čas. izveštaj i naređenje iz Divizije, da je jedna bojna „Vražje divizije“ ušla u 1 čas u Seonu. Bolnice su evakuisane.

Naša brigada treba da se prebaci za G. Brijesnicu.

Oko 11,30 naišle su nekolike seljanke sa decom iz Stupara bežeći ispred neprijatelja, a nisu nam htele reći da beže. U tom času kad smo ih saslušavali zapuca na Jelovoj Gorici. To je jedna neprijateljska kolona prodrla od Milina Sela (Puračića). 4 bataljon je razbio. Pobio nekoliko i više ranio. Jedna četa 4 bataljona ih je gonila do blizu Puračićkog Brda. To su bili domobrani i milicija u jačini oko 300³⁰. Zaplenjen je jedan jahaći konj.

Stigla je jedna desetina IV brigade za top i pionire.

Ponova smo naredili 1 bataljonu i Lunu da hitno krenu ka Manastiru.

1 bataljon je stigao po podne oko 15 čas. sa njim smo krenuli za Lipovu Glavu. Kurira smo vratili Lunu da požuri. Lune javlja da nije nigde naišao na četničke snage. Prolaze kamioni i kola putem Tuzla—Doboj.

Stiglo je nekoliko naređenja iz Divizije. Najnovije je da sa brigadom krenemo preko Mićijevičke kose — Krčevine i dalje — i dejstvujemo na neprijatelja u Omerovoj Vodi. ...

Ja sam mišljenja da preko Panjika izbijemo neprijatelju bočno ili za leđa i dejstvujemo prema situaciji. ...

Lune je stigao sa 2 i 3 bataljonom oko 20,30 čas.

Krenuli smo u 23 časa pravcem Lipova Glava—Panjik—Tumarsko Brdo. Neprijatelj se nalazi na Omerovoj Vodi. IV brigada je prema njima i vode borbu³¹.

22 — četvrtak — Omerova Voda

Hitno smo naredili 2 bataljonu da napadne neprijatelja, a 4 bataljon smo poslali od Krčevina.

U jednom momentu neprijatelj je izvršio juriš na položaje IV brigade i bataljoni IV ne bi izdržali, ali je u otsudnom momentu 2 bataljon izvršio napad. Neprijatelj se zbunio i morao da se postavi prema nama³². Radost je obuhvatila i nas i IV brigadu. Bombaši 2 bataljona su zauzeli kolibicu gde je neprijateljska komora bila. Nepri-

³⁰ Vidi dok. br. 268.

³¹ Vidi dok. br. 134.

³² Opširnije o ovim borbama vidi u dok. br. 134.

jatelj je vršio dva puta kontra-napad i uzimali kolibu. Naši su naneli velike gubitke neprijatelju u mrtvima i ranjenim i zauzeli prve neprijateljske položaje. Došli su avioni i bombardovali položaje IV brigade. Neprijatelj je iskoristio bombardovanje i povukao se sa gole čuke na položaj Kik i dalje prema zavidovičkoj pruži.

2 bataljon je zaplenio od neprijatelja: 1 „šarac“, 1 mašinku, municije. Ubijeno je oko 30 neprijateljskih vojnika, većinom Nemaca (dva oficira).

Naši gubici: dva mrtva i jedan ranjen (Vukša³³).

Oko 16 čas. su ponova naišli avioni i ranili komandira 2 bataljona druga Savu³⁴ i još nekoliko drugova.

Kasnije su još navratili avioni i bombardovali okolinu Omerove Vode. Poginula su 3 druga iz intendanture (čiča Dražević, Pero i Vojin Todorović) i dva iz 3 bataljona.

Po likvidaciji neprijateljskih grupa bataljon IV brigade su došli na Omerovu Vodu. Štab IV brigade nas izveštava da je štab Divizije naredio da progonimo neprijatelja.

U toku dana smo poslali tri izveštaja diviziji.

U 17 čas. smo dobili naređenje od Divizije u kome nas pitaju za podatke na svim pravcima i o našem mišljenju. Podatke smo poslali i mišljenje da je najbolje na Banoviće.

U 23,30 stiglo naređenje za pokret od Divizije, pravcem: G. Brijesnica—Banovići.

23 — petak — G. Brijesnica

U 3 časa smo krenuli ka G. Brijesnici i zaustavili se između Brijesnice i Seone. Pre podne su nas avioni bombardovali. Nemamo žrtava — samo moj konj ranjen.

U 19 čas. krećemo za Orahovicu.

24 — subota — Orahovica

U 14 čas. dopunski izveštaj iz Divizije o podacima o neprijatelju: da se jedna neprijateljska kolona kreće od Kladnja itd. (proveriti).

Opet je narod pobegao iz muslimanskih sela i milicija. U blizini nema neprijatelja.

IV brigada je u Seoni.

U 19 čas. poslali smo izveštaj o akciji na Puračiću — Mostu na Spreči — borbi sa delovima „Vražje divizije“ i poslali Vujoševića za komandira sa 5 drugova.

Izdato naređenje za pokret u 24 časa.

³³ Petar Vukša

³⁴ Savo Ratković

25 — nedelja — Banovići (Tabakovići)

Brigada je razmeštena na prostori Banovići³⁵. Narod se zadržao u selima. Milicija je pobjegla. Uхваćeno nekoliko milicionara.

U 19 čas. poslali izveštaj Diviziji.

Izjutra otišla četa 4 bataljona u izviđanje za Tuholj. U blizini nema neprijatelja.

26 — ponedjeljak — Banovići (Tabakovići)

Sve radio stanice javljaju o ostavci Musolinija.

Počeli smo kurs u zastavnoj desetini.

Čuje se oko 8 čas pripucavanje na pravcu Podgorje. To se sukobila patrola 4 bataljona sa neprijateljskom patrolom.

U 12 čas. se čuje neprijateljski bacač sa Srnice na Vijencu. To neprijatelj tuče našu patrolu sa Čukićem³⁶ i Čvorom. Oko 13 čas. jedna kolona je prošla ka Tulovićima.

Naređena je pripravnost jedinica i izviđačkih delova.

Rezultati izviđanja:

1 bataljon na prav. Jaruške: tri kolone: jedna ka Brijesnici, druga Mramor—Begići, treća Svatovac—Tulovići.

2 bataljon — kolona prošla iznad Treštenice (200) ka Tuloviću. U selu tražili mleka, jaja, hvatali kokoške.

4 bataljon u Tulovićima saznao da je kolona otišla dalje ka Živinicama i da nose kape kao domobrani sa značkama kao ogledalo. Govore nerazumljivo. Žučkasta odela (Bugari).

3 bataljon ništa novo.

U 22,30 vod IV brigade. Po njima upućen izveštaj Diviziji, a malo kasnije po kuririma.

Stigla je i četa 4 bataljona iz Tuholja sa nedovoljnim podacima: U Stuparima ima nešto milicije, u Kladnju milicije i 200 domobrana, u Olovu 200 Nemaca, krivajska pruga počela da se opravljja. Ovi podaci nisu tačni ni provereni.

Naređeno da: 1 bataljon pošalje četu u Prav. Jaruške, 2 bataljon u Treštenicu — Sronicu, 4 bataljon vod ka Repniku i desetinu ka Grivicama, 3 bataljon izviđače ka Ribnici.

³⁵ Opširnije o borbama koje su vodile jedinice Druge proleterske divizije u vremenu od 17 do 25 jula vidi u dok. br. 136 i 137.

³⁶ Narodni heroj, komandant 1 bataljona. Poginuo 1943 god. u Ribnici nesrećnim slučajem.

27 — utorak — Banovići (Tabakovići)

U 1,30 čas izveštaj iz Divizije sa podacima o neprijatelju na Omerovoj Vodi — i Mramorovi. Četnici se grupišu sa četnicima Trebevičkog četničkog odreda i još nekom vojskom. Pomalo se utvrđuju. Vražjaci su im obećali pomoć od Puračića.

Kod nas bez promene.

Oko 10 čas. artiljerija od Lukavca tuče Srnicu i ka Vijencu. Čuju se rafali od Svatovca ka Srnici i ka Tuloviću.

Četa 2 bataljona izveštava da se mora povući. Šaljemo ceo 2 bataljon da napadne neprijatelja.

Oko 18 čas. izveštava 2 bataljon da neprijatelja nema i da se sa četom nalaze na Srnici a sa dve na kosi iznad Tulovića.

Naredili smo 2 bataljonu da napadne pred zoru neprijatelja u Poljicama ako ga bude bilo, a četa 1 bataljona ka Turiji.

4 bataljon izveštava da su naišli na jednu neprijateljsku patrolu u Repniku. Na Hrvatima nešto milicije.

3 bataljon izveštava da su Bugari došli u Zavidoviće. Od Zavidovića ka Olovu pruga se opravljja, od Olova ka Zavidovićima se ne opravljja.

1 bataljon izveštava da neprijatelja nema na Mramoru.

Pokrenuo sam izdavanje biltena. Krcun se dugo misli.

U 21 čas poslat izveštaj Diviziji.

28 — Sreda — Banovići (Tabakovići)

2 bataljon je ušao u Poljice, neprijatelja nije bilo. Oko 10 čas. milicija i domobrani su izvršili napad, razbijeni su i proterani preko Spreče, ostavljajući nekoliko mrtvih.

3 četa 1 bataljona je napala miliciju u Turiji. Zaplenila 3000 metaka, 3 puške, 4 bombe.

2 bataljon javlja da su doznali da Nemci imaju naređenje da napuste Hrvatsku do 21 avgusta. Ovo ne mora biti tačno ali je karakteristično da ovakve glasove pronose posle ostavke Musolinija. Sve ovo ide u prilog demoralizacije ustaške vojske i vlasti.

Drug Mitar je kod nas. Stiglo je naređenje iz Divizije³⁷ o napadu na četnike IV i II Dalmatinske brigade, a mi da očistimo Repnik. Podaci o četnicima su bili preuveličani.

Mi smo poslali 4 bataljon Hrvati—Litva—Beširovići sa zadatkom izviđanja u Živinice. Tamo neprijatelja nije bilo.

³⁷ Vidi dok. br. 147.

29 — četvrtak — Banovići (Tabakovići)

Odlučili smo se za napad na Puračić³⁸. Sa dve čete 1 bataljona i četom Pratećih oruđa krenuli smo ja i Stamatović za Turiju, po podne u 16 čas.

1 bataljon napada preko Puračićkog brda, a 2 bataljon preko Prokosovića ka mostu na Spreči sa zadatkom rušenja mosta.

U Turiji nije nikoga bilo. Produžili smo za Puračko brdo. Sa kolonom smo stigli do pred stražara koji nas je glupo zaustavio. 1 bataljon je energično i brzo razjurio neprijatelja. Prateća četa je počela da gužva pri pucnjava.

Most je porušen. U gradu su zbog brzine nepravilno obijene nekoliko radnje. Stamatović je održao mali zbor. Govorio Čukić i Božo.

Zaplenjeno oko 10.000 metaka, oko 10 sanduka ofanzivnih nemačkih bombi, oko 15 pušaka i drugih sitnica iz dućana. Konfiskovano je iz radnje jednog ustaše. Zaplenjeno oko 200.000 kuna iz blagajne bojne.

Zadnje jedinice 2 bataljona zadržale su se do 8 čas. izjutra. Narod je ipak lepo i sa izvesnim učešćem dočekao naš dolazak. Podeljeno je sirotinji nekoliko tovara žita, pasulja i soli.

Iz Puračića je pošlo u našu brigadu 5 ljudi.

30 — petak — Turija — Puračić

Do 13 čas. smo bili u Turiji. Jednu četvu 2 bataljona smo poslali u Poljice na kontrolu puta za Treštenicu, a dve čete će krenuti uveče. Vručina je velika.

1 bataljon ostaje sa dve čete u Turiji, a sa jednom na Griću. Vod ove čete sprovedeće komoru uz r. Turiju, da bi je intendantura prihvatila.

Izveštaj divizije o akciji.

Juče je dolazio Englez i probao našu stanicu. Ona je kompletna i ispravna. Lune i 4 bataljon javljaju c Živinicama. Podaci su promenljivi i nesigurni. Dovukli su topove do mosta na Spreči. Mi smo se odlučili za Živinice, jer je neprijatelj osenio našu brzinu i pojačava odbranu.

Preksinoć je stigla desetina 4 bataljona koja je otišla iz Kladnja za Šekoviće. Ona je bila sa V. Š. Oni su u okolini Vareša sa I Proleterskom brigadom, I Dalmatinskom i VII Divizijom. Prelaze Bosnu i kreću se za Bos. Krajinu³⁹. Po dolasku I bosanskog korpusa i mi ćemo krenuti verovatno za njima.

³⁸ Vidi dok. br. 151.

³⁹ Vidi dok. br. 135.

31 — Banovići (Tabakovići) — subota

Krcun sa drugovima odlazi za štab Divizije. Nismo se odlučili za akciju.

U 9 čas. stiže Lune i Nikola⁴⁰. Neprijatelj je pojačao snage u Živinicama. Juče je napravio ispad do Omazića i iznenadio četu 4 bataljona. Neprijateljska kolona je došla od Kiseljaka, a otišla u Živince. Neprijatelj nema snaga.

3 bataljon izveštava da je saznao da je pruga od Zavidovića do Ribnice opravljena, još se mostovi opravljaju. U Zavidovićima nema jačih snaga.

2 bataljon izveštava da nema ništa novo. Šalju 15 dnevni izveštaj.

1 bataljon se nije javio. Pisao sam im.

BR. 169

IZVOD IZ OPERACISKOG DNEVNIKA ČETVRTE KRAJIŠKE NOU BRIGADE O AKCIJAMA IZVEDENIM U MJESECU JULU 1943 GODINE¹

2 juli; s. Lučići: Ljudstvo se rano povlači u šumu. Istog dana dolazi neprijateljska patrola u mjesto. Povlačimo se u pravcu Lješnice. Neprijatelj nas prati sa dvije kolone od Vareša. U 4 h počinje borba, razbijamo neprijatelja i to: 1 satniju domobrana i 1 kompaniju Nijemaca. Borba je vođena na sektoru Liješnica—Kračići, nanijevši neprijatelju 80 mrtvih i ranjenih. Zarobljeno 40 domobrana.

Naši gubici: 4 ranjena. Zarobljen je priličan broj oružja i municije, kao i ostale spremne².

4 juli; Crkvine — šuma: Vodili smo pregovore sa četnicima i konačno smo zaključili da ih napadnemo. Napadamo ih na Okruglici i razbijamo³. Zarobili smo 2 četnika, 2 mrtva i priličan broj ranjenih. Mi nismo imali gubitaka.

6 juli; Okruglica: Ujutro rano krećemo za Nišice — Hađiće. Naš II bat. probija se bez borbe i iznenađuje četnike. Četnici bježe kud koji. Imali su 7 mrtvih. Naši bez gubitaka.

⁴⁰ Ljubičić

¹ Izvod iz operaciskog dnevnika pisan plavim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—6, k. 788.

² Vidi dok. br. 166.

³ Vidi dok. br. 42 i 166.

11 juli; *Krivajevići*: Dobivši tačne podatke o neprijatelju u Rakovoj Nozi, napadamo ga⁴. Borba je bila žestoka. Neprijatelj je imao 100 mrtvih i ranjenih, zarobljeno 270, među kojima 6 vodnika i 1 ljekar. Mi bez gubitaka. Zarobljeno je: 2 bacača mina, 280 pušaka, 3 t. mitralj., 1 p. mitralj., 3 strojnice, 30 granata za bacač, 20.000 metaka i druge ratne spreme. IV bataljon ostavljamo na položaju a ostalo ljudstvo povlačimo za Šareno Polje. Doznajemo da je neprijatelj krenuo u pravcu nas do Podromanije.

20 juli; *Dragačiči*: Rano ujutro krećemo. III bataljon postavio je zasjedu na cesti Kiseljak—Busovača. U 11 h prije podne naišla su 4 kamiona punih Nijemaca i 1 tenk. Naši su ih dočekali i potukli, nanijevši gubitke neprijatelju 30 mrtvih i ranjenih. Naši gubici: dva druga ranjena, 1 teže ranjen.

23 juli; *Dragačiči*: III bat. postavio je zasjedu na cesti Kiseljak — Busovača. Neprijatelj je naišao sa 11 kamiona i 3 tenka, te motorcikli kao izvidnica. Naši ih dočekaju i nanesu neprijatelju gubitke od 30 mrtvih i ranjenih. Naši gubici: ništa⁵.

26 i 27 juli; *Sebinje — Bobovišće*: Dobijamo naređenje da napadnemo na želj. stanice: Modrinje—Lašvu, Busovaču i mjesto Busovaču. Na zadatak smo krenuli i borba počinje u 22 h i traje do 24 h. Neprijatelj očajnički brani stanice i to: sa 4 blindaa i 1 tenk. Borba se opet produžuje do zore i u samu zoru povlačimo se. Neprijateljski gubici: ranjenih i mrtvih nepoznat broj, 12 domobrana živih uhvaćeno. Spaljena je stanica Modrinje. Zarobljen je priličan broj municije kao i oružja⁶. Kroz mjesto Busovaču prošli smo i zapalili šumsku upravu kao i neke magazine. Povlačimo se za Kupres, na odmor.

BR. 170

IZVOD IZ OPERACISKOG DNEVNIKA PRVOG BATALJONA DVANAESTE NOU BRIGADE O AKCIJAMA I POKRETIMA BATALJONA U TOKU MJESECA JULA 1943 GODINE¹

1/VII Bataljon se nalazio u Šolajima. I četa je zanimala dok je druga patrolirala po Mokrom Lugu.

⁴ Vidi dok. br. 113.

⁵ Vidi dok. br. 166.

⁶ Vidi dok. br. 166.

¹ Original, pisan mastiljavom olovkom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/25, k. 875.

- 2/VII Bataljon se i dalje nalazio u Šolajima. Vršena su patroliranja po okolnim selima.
- 3/VII Bataljon je i dalje u Šolajima. II četa je patrolirala i sakupljala hranu po Vrbanjcima.
- 4/VII Bataljon je i dalje u Šolajima. II četa vratila se iz Vrbanjaca pred večer. Oko 7 sati napali su četnici prema Kostićima. U borbu je stupila I četa i jedan vod II čete zajedno sa komandantom brigade. Četnici su protjerani od Kostića pa sve iza Čukovca u pravcu Vagana. Njihovi su gubici 1 mrtav i 2 ranjena, dok su naši bez gubitaka.
- III četa je vršila vojne vježbe.
- 5/VII Bataljon je i dalje u Šolajima. II četa je prešla kod štaba brigade.
- 6/VII Bataljon se nalazio i dalje u Šolajima. I i II četa vršile su patroliranja po selima prema Kotor Varoši.
- 7/VII Bataljon se nalazio i dalje u Šolajima.
- 8/VII Bataljon je izvršio pokret iz Šolaja rano ujutro do Večića², gdje je stigao oko 13 časova. Tu je bataljon i zanoćio.
- 9/VII Bataljon je na položaju u G. Večićima. I i II četa vršile su patroliranje oko same K. Varoši. Prilikom premetačine zaplijenjene su 2 vojn. bluze, 1 čizme, 1 cipele i 1 čakšire.
- 10/VII Bataljon je i dalje u G. Večićima. Na položaju nema nikakvih promena.
- 11/VII Bataljon je i dalje u G. Večićima.
- 12/VII Bataljon je i dalje na istom položaju. Neprijatelj je bacio nekoliko granata na naše položaje ne nanijevši nam nikakvih gubitaka. Neprijatelj nije nastupao prema našim položajima, jedino poslije podne došla je jedna grupa četnika u Vrbanjce. Isti su se sukobili sa našom patrolom i zatim su pobjegli u pravcu K. Varoši.
- 13/VII Bataljon je i dalje na istom položaju, na kojem nije bilo nikakvih promjena. Izvršena je reorganizacija četa³, te su čete pojedinačne po ljudstvu i oružju.
- 14/VII III četa je otcijepljena od ovog bataljona i dodijeljena je novoosnovanom III bat.⁴ Na večer bataljon je patrolirao po selima oko K. Varoši i vršio je pretres. Tom prilikom zaplijenjeno je 600 metaka, 5 pari cipela i 3 čakšire.

² Vidi dok. br. 40.

³ Vidi dok. br. 53.

⁴ Vidi dok. br. 73.

- 15/VII Neprijatelj je u jačini od 2 satnije pošao prema našim položajima. Pošto je II četa krenula u određenom pravcu po naređenju štaba brigade⁵, I četa sa štabom bataljona izvršili su pokret do sela Živinice i tu su zanoćili.
- 16/VII Bataljon sa I četom nalazio se u Živinicama. Rano pred zoru četa je otišla na položaj. Na položaju nije bilo nikakvog sukoba.
- 17/VII Bataljon je i dalje sa I četom u Živinicama. Četa je zanimala. II četa stigla je u G. Večića. Na položaju obiju četa nije bilo nikakve novosti.
- 18/VII Bataljon je i dalje u Živinicama dok je II č. u G. Večićima. Na večer vršena je akcija na četnike u selu Previlama⁶. Četnici su protjerani i imali su gubitke u ranjenim. Ujedno je vršen pretres te je zaplijenjeno 2 šinjela, 2 koporana, 1 čakšire, 1 čebe.
- 19/VII Bataljon sa I četom je na položaju u Previlama dok je II četa u G. Večićima. Na večer bataljon i I četa zauzeli su nove položaje u selu Viševici.
- 20/VII Bataljon i I četa su i dalje u Viševicama. Na položaju nije bilo nikakvih promjena. II č. je i dalje u G. Večićima.
- 21/VII Bataljon je i dalje na položaju u Viševicama. II četa iz G. Večića stigla je izjutra u Viševici. Oko 6 sati bataljon sa obje čete krenuo je u akciju na četničku bandu⁷.
U toku noći očišćen je teren do Javorana.
- 22/VII Izjutra naišao je jedan luksuzni automobil cestom B. Luka — K. Varoš iz B. Luke. Isti je dočekan i uništen⁸. Na to je neprijatelj otvorio minobacačku vatru na naše snage te su iste se povukle. Istovremeno počelo je nastupanje prema Javoranima, odakle su također četnici protjerani. Čitav dan četnici su pr pucavali ali bez ikakvog uspjeha.
- 23/VII Bataljon je izvršio pokret iz Javorana u Krmine. Putem, četnici su izvršili napad na našu kolonu. Naši su se razvili u strijelce i protjerali su četnike. Naši su bez gubitaka. Bataljon je zanoćio u Krminama.
- 24/VII Bataljon je izvršio pokret iz Krmina za Agino Selo. Po podne bataljon je krenuo iz Aginog Sela za Kostiće i tu je zanoćio.

* Vidi dok. br. 84.

* Vidi dok. br. 105.

* Vidi dok. br. 121 i 140.

* Vidi dok. br. 140.

- 25/VII Bataljon je izvršio pokret za Viševce, gdje je zauzeo položaj.
- 26/VII Bataljon je rano u 2 sata sa 1 četom i 1 vodom izvršio pokret za Preville — Banovac, dok je jedan vod ostao na položaju u Viševicama. Na svim dijelovima fronta došlo je do borbe u kojoj su neprijatelju (četnicima) zadani teški gubitci. Neprijatelj je imao oko 20 mrtvih a isto toliko i ranjenih. Zaplijenjeno je: 21 konj, 4 para odijela, 3 čebeta, 2 šinjela, 2 para cipela, zatim oko 500 kg žita, 100 kg graha, 50 kg krompira, zatim 6 karabina, 400 metaka.
- 27/VII Bataljon je na položaju u Viševicama. Uslijed neprijateljskog nastupanja na teren II bat. naši su zauzeli prihvatnije položaje.
- 28/VII Neprijatelj se povukao i naši su nastupili na iste položaje.
- 29/VII Bataljon se nalazio i dalje na istim položajima⁹. Na tim položajima nije bilo nikakvih novosti.
- 30/VII Bataljon se nalazio u Dragiševcu. II četa otišla je oko 1 sat u sastav „Udarne grupe”¹⁰ do Vagana. Ista nije naišla na neprijatelja. Četa se kasno u noći povratila nazad.
- 31/VII Bataljon se nalazio i dalje na Dragiševcu. Na večer bataljon je izvršio pokret do sela Dabovaca.

⁹ Vidi dok. br. 153

¹⁰ Vidi dok. br. 140

II
NJEMAČKO-ITALIJANSKA
DOKUMENTA

BR. 171

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 1 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA I PORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹

1-VII.1943

Njemački štab za vezu
pri 2 ital. arm.

Pov. del. br. 1131/43

POVJERLJIVO

O.U. 1 jul 1943

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

KOMANDA 2 ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 10761
Stiglo 1 jula 1943
god. XXI

Izvještaj o situaciji od 1. 7. 1943

Hrvatska: Vrijeme pretežno vedro.
Neprekidna djelatnost bandi. Ostaci **Titovih** bandi
u Istočnoj Bosni² izgleda najvećim dijelom dotu-
čeni i demoralisani U pripremi uništavajući udarci
protiv ovih snaga angažovanjem cijele 369 pješad.
div. sa prostora Tuzle na jug i glavnine SS div.
sa potčinjenim hrvat. trupama sa prostora Sara-
jeva na sjeveroistok.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi
Vojnoistoriskog instituta, kut. 7—J, fasc. 7.

² Odnosi se na jedinice Udarne grupe Vrhovnog štaba NOV i PO
Jugoslavije koje su djelovale na teritoriji Istočne Bosne. Vidi dok.
br 3, 4 i 6.

Prostor 369 div.: U noći između 27.—28.6. navodno izbacivanje snabdijevanja od strane engl. aviona kod **Kladnja**. Hrvati brane protiv jakog neprijatelja³ linije 18 [km] južno i 21 [km] jugoist. od **Tuzle**. Veća banda u nastupanju između **Drine** i **Tuzle** na sjever⁴. Iz **Tuzle** preduzeto snažno borbeno izviđanje.

Prostor SS div.: 30.6. ujutru miniran željeznički most preko **Bosne** 15 km sjeverno-sjeverozapadno od **Visokog**⁵. Pojediniosti nedostaju. Neprijateljske snage ist. od **Bosne**⁶, vjerovatan pravac nastupanja sjeveroistok. Neprijateljski napad na **Vareš** odbijen od strane Hrvata. 4 hrvat. lov. brig. vrši čišćenje sa obje strane puta **Visoko—Zenica**.

Prostor 114 lov. div.: Angažovanje jakih potjernih odjeljenja na prostoru **Bos. Petrovac—Bihać** i **[V] Kladuša—**

Cetingrad.

Inviata copia all' Ufficio „I“⁷

Bayer
major i rukovodilac

³ Isto

⁴ Isto

⁵ Odnosi se na željeznički most kod sela Doboja, jugoistočno od **Kaknja**.

⁶ Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije koje su djelstvovale na ovom terenu. Vidi dok. br. 166.

⁷ Kopija poslata Obavještajnom odjeljenju.

IZVOD IZ ZAPOVIJESTI 373 PJEŠADISKE DIVIZIJE OD 2 JULA 1943 GOD. ZA PODUH VAT PROTIV JEDINICA NOV NA PROSTORU ČARDACI¹

373 (hrvat.) pješad. divizija
Ia

Pov. br. 280/43

K-dno mjesto div. 2.7.1943²

Povjerljivo

DIVIZISKA ZAPOVIJEST za poduhvat na prostoru Čardaci³

1. Neprijateljske vijesti posljednjih dana potvrđuju da jaka partizanska grupa (brojni navodi govore o 1500) boravi na prostoru Čardaka.
U Skakavcima, Čardacima, Petačićima javljeno o štabovima; na brdu Zjemet (kota 1124) 1 magacin.
2. 373 (hrvat.) pješad. divizija će razbiti ovu neprijateljsku grupu.

.....
.....

7. Sumnjiva lica uhapsiti.

Sa oružjem u ruci zatečene, po saslušanju, strijeljati. Zarobljenike sa važnim iskazima predati diviziji, odjelj. Ic.
Stoku koja očigledno pripada bandama otjerati. Opštine koje su podržavale partizane (pronalaženje materijala, ukopavanje neprijatelja), imaju se sravniti sa zemljom. Prema banditima postupiti sa bezobzirnom oštrinom.

.....

13. Poduhvat će voditi divizija.

K-dno mjesto div. ostaje Bugojno.

.....

Za tač.:

potp. Winkelbrandt
gen. štabni potpukovnik

U konceptu potpisao:
Zellner
general-lajtnant i
komandant divizije

¹ Prepis originala, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, dobijen od Međunarodnog vojnog suda u Nürnbergu, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/I2, k. 19/II.

² Ispod datuma dopisano je: „Rat. dnev. 126“.

³ Borbe su vođene protiv jedinica Šeste NOU brigade. Vidi dok. br. 47.

Dostaviti:

383 pješ. puku	III bat. 384 p.p.	373 bat. za vezu
I bat. 383 p.p.	11 četi 384 p.p.	Ia odjelj. div.
2 četi 383 p.p.	373 izviđ. bat.	Ib
1 četi 383 p.p.	9 četi (hrv.) 13 p.p.	Rat. dnevnik
5 četi 383 p.p.	III bat. 373 art. puka	sa po 2 priloga
384. pješ. puku,	373 art. puku.	

BR. 173

UPUTSTVO KOMANDANTA DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 4 JULA 1943 GOD. O VRŠENJU REPRESALIJA NAD STANOVNIŠTVOM¹

Predmet: bg

Operativno

Telegram

Datum i čas

} otpreme 4 jul 1943/XXI
prijema

OD KOMANDE 2 ARMIJE — OPERATIVNO

KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA

Br. 10930 prot.

Iz izvještaja Novosti toga Arm. korpusa od 1 i 2 t.m. saznao sam da je u cilju represalija zapaljeno 307 kuća. Uvijek odobravam stroge i blagovremeno izvršene odmazde, međutim dodajem da su one naročito korisne i efikasne kada su uperene protiv naoružanih formacija.

Ne isključujem ni potrebu uništavanja kuća, ali u tim slučajevima treba postupati veoma razborito kako bi se izbjeglo da eventualne nepravde povećaju mržnju stanovništva prema našoj okupaciji, što bi imalo za posljedicu povećanje broja ustanika.

GENERAL ROBOTTI 10000407

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

OGGETTO: M:

CONFIDENTIVO

TELESCRITTO

partenza 4 LUGLIO
1943 KX

Data e ora

arriva

DA COMANDO 2^a ARMATA OPERAZIONI
AT COMANDO XVIII CORP

NR. 10930 DI PROT. (.)

10816
10930

DAI BOLLATTINI NOVITA' DI QUESTO GARN SICHNI : NE 2 CORRE
HABBO RILEVATO INCANTATE PER RAPPRESENTA 107 ANITAZIONI (.)
APPROVO SEMPRE LE RITORSIONI SEVERE E TEMPESTIVE (.) AGGIUN-
GO PERO' CHE ESSE SONO PARTICOLARMENTE RENDITILE IN EFFICA-
CI QUANDO SONO RIVOLTE CONTRO FORMAZIONI ARMATE (.) NON ESCLU-
DO NEPPURE NECESSITA' DISTRUZIONE ANITAZIONI MA IN QUESTI CA-
SI OCCORRE AGIRE CON MOLTO DISCERNIMENTO PER EVITARE CHE EFFE-
TUALI INGIUSTIZIE ABBIANO AD AUMENTARE AVVERSIONE POPOLAZIONI
CONTRO NOSTRA OCCUPAZIONE (.) ET PER RISPERSIONE AUMENTO NU-
MERO RIBELLI (.)

D'ARMATA

IL CAPO DI S. M.

GENERALE ROBOTTI 10000407

*Per ritenere opportuno
proporre opportuno intervento
per 24 ore P. A. : che
sarebbe esagerato nella opera
di istruzione - Cio' perche' anche
Migliaia appaiono e battono
fucili e mitragliatori: che comunque
e distruggono abitazioni, alcune
i perche' alcuni falliscono.*

5-VII-43/44

B

2 armija²
Načelnik štaba

Smatralo se da je potrebno pripremati priloženi telegram za XVIII arm. korpus, koji izgleda *pretjeruje* u rušilačkoj djelatnosti. Ovo iz razloga što izgleda da je bolje uhvatiti i tući ustaničke formacije, nego *razbjesniti* se i rušiti kuće, odbijajući i ono malo nama naklonjenog stanovništva.

3-VII-43/XXI

BR. 174

OBAVJEŠTENJE KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 4 JULA 1943 GOD. O POKRETU JEDINICA NOV PREMA MOSTARU¹

Komanda VI armijskog korpusa
— Obavještajno odjeljenje —

Operativno odjeljenje 1		
Br. prot.	Datum	prijema
10001	5 7	43
Kateg.	Vrsta	Fasc.
A	2	17

Operativni telegram

V.P. 39, 4 jul 1943 — XXI

Od Komande Šestog armijskog korpusa — Obavještajno
Komandi 2 armije — Obavještajno
Komandi njemačke SS divizije (preko vazduhoplovne grupe-
cije Mostar)
Komandi sektora Dubrovnik (na ruke)
Komandi sektora Metković
Komandi pješad. divizije „Murge“ (na ruke)

3887/Ob. Iz pouzdanog izvora javlja se da je grupa od 300 partizana pod komandom Vlade Šegrta, koja je došla iz G. Drežnja (Nevesinje TI-AN), stigla u Sitnicu Pl. (Dubrovnik

² Sljedeći tekst napisan je mastilom, na italijanskom jeziku, na posebnoj cedulji. Paraf ispod teksta je nečitak.

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

SP—SR—GZ—CU) i ponovo krenula u dvije grupe u pravcu Bukov V. (Dubrovnik TL—GS) i Dabarsko Polje (Nevesinje SI—SL—SN—AI—AF) — Stolac da bi stigla u Pribilovce (Mostar PL—AF). Šesti armijski korpus 10000407.

Vidio: odobrava se otprema:
Pukovnik, nač. Štaba
(C. Cigliana)²

BR. 175

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 4 JULA
1943 GOD. O KRETANJU I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹**

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1158/43

U.O. 4.7.1943

KOMANDA 2 ARMIIJE OPERATIVNO ODJELJENJE Br. 10996 Stiglo 4 jula 1943 god. XXI

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

Izvještaj o situaciji od 4. 7. 1943

Hrvatska: Vrijeme pretežno vedro.
Neprestana djelatnost bandi i sabotaže na komuni-
kacijama.

Prostor 369 div.: Na prostoru 7 km jugozapad. i jugoist. od
Civenice² (10 km juž. od **Tuzle**) neprijatelj je u
jačini oko 10.000 ljudi³. Izviđ. bat. preduzeo je

¹ Ispod potpisa na levoj strani dokumenta dopisano je nastilom.
na italijanskom jeziku, sljedeće: „Kopija operativnom odjeljenju“.

² Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

³ Živinice

⁴ Odnosi se na jedinice Sedme NOU divizije. Vidi dok.'br. 14 i 15.

napad na visove sa obje strane **Nevrenče** (18 km juž. od **Tuzle**). Pri izviđanju P.T. diviz. jugozap. od **Zvornika** kod neprijatelja 36 mrtvih; 3 sopstvena mrtva.

Prostor SS div.: Jače neprijateljske snage u istočnom luku **Bosne** jugoist. od **Zenice** — sjeverozap. i jugozap. od **Vareša**⁴.

Namjera: Koncentr. napad radi uništenja neprijatelja.

Prostor 373 div.: U noći između 1.—2.7. odbijen napad neprijatelja na **Travnik**⁵. Namjera: čišćenje prostora ist. od **Bugojna**.

Prostor 114 lov. div.: Grupisanje neprijatelja jugozapadno od **Bos. Novog**⁶. Preduzete protivmjere za obezbjeđenje pruge.

Albanija—Crna Gora: Pojačana delatnost bandi na prostoru **Gjinokaster—Tepelene**. Prepad na ital. četu i telegrafski ured u **Kelcyri**. Napad na ital. uporište **Premet**.

Inviata copia all'Ufficio „I“

Bayer
major

⁴ Vidi dok. br. 42, 47 i 166.

⁵ U okolini Travnika dejstvovala je Šesta NOU brigada, pa je vjerovatno sa nekim jedinicama vršila demonstrativne napade i na sam Travnik. Vidi dok. br. 47.

⁶ Odnosi se na Kozarski NOP odred, koji je dejstvovao na ovom terenu. Vidi dok. br. 85.

OBAVJEŠTENJE KOMANDE DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 5 JULA 1943 GOD. O ODLASKU NJEMAČKIH TRUPA IZ POJEDINIH GARNIZONA HERCEGOVINE U PRAVCU SARAJEVA I PRIVREMENOM USPOSTAVLJANJU DOMOBRANSKOG GARNIZONA U BILEĆI¹

PREDMET: BG

OPERATIVNO 134

Telegram	Datum i čas	} otpreme 5 jul 1943/XXI prijema

OD KOMANDE 2 ARMIJE — OPERATIVNO
GENERALŠTABU VOJSKE — OPERATIVNO

Br. 11072 prot.

Veza telegram 10922 od 3 t.m.²

Dostavlja se radi znanja sljedeći telegram koji je upućen njemačkom Štabu za vezu pri 2 armiji. Počinje: br. 11011 prot. *Prvo:* Komanda VI armiskog korpusa je izvestila 2 t.m. uveče o odlasku njemačkih posada iz Bileće, Ljubinja i Gacka i o povlačenju njemačkih trupa 3 t.m. iz Mostara, Imotskog i Ljubuškog prema Sarajevu u cilju izvođenja operacija. *Drugo:* Njemačka komanda nije o tome dostavila ovoj Komandi nikakvo prethodno obavještenje, što smatramo da je trebalo da učini, pošto su u pitanju pokreti u našoj pozadini i u zonama od naročitog vojničkog i ekonomskog značaja, gdje se vrše koncentracije partizana.

Treće: Da bismo bili upoznati sa situacijom i preduzeli potrebna obezbjeđenja, molimo da nam hitno javite:

- A) — Da li u gore navedenim mjestima ostaju njemačke trupe i njihova jačina;
- B) — Trajanje eventualnog povlačenja njemačkih garnizona;
- C) — Njemačke operativne namjere koje mogu interesovati italijanski raspored.

Četvrto: Radi znanja izveštavamo vas da je ova Komanda naredila da se uputi hrvatski bataljon u Bileću do uspostavljanja njemačkog garnizona u tom mjestu. Završava

5-VII 1943.XXI

DRUGA ARMIJA 12300507

¹ Original-depeša, neregistrovana, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi vojnoistoriskog instituta.

² Pomenuta depeša, neregistrovana, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta. Redakcija istu nije objavila pošto se njen sadržaj ponavlja u ovoj depeši.

BR. 177

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 5 JULA
1943 GOD. O PRIKUPLJANJU JEDINICA NOV NA PRO-
STORU VLASENICA—KLADANJ—VAREŠ¹**

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1161/43

O.U. 5.7. 1943

KOMANDA 2 ARMIIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 11053
Stiglo 5 jula 1943
god. XXI

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

Izvještaj o situaciji od 5.7. 1943

Hrvatska: Vrijeme: lako naoblačeno.
Neprestana lokal. djelatnost bandi.

Prostor 369 div.: Neprijatelj se prikuplja na prostoru **Vlase-
nica—Kladanj**, privlači jače snage na prostor **Va-
reša** i održava otvorenu vezu jugozap. od **Zvornika**
prema sjeveru. Pokreti zapadno od **Zvornika** prema
sjeveru nisu uočeni. Za razbijanje neprijateljskih
snaga stavljene u akciju 2 borbene grupe.

Prostor SS div.: Dolina **Bosne** na prostoru **Visoko—Zenica**
očišćena od neprijatelja.

Albanija — Crna Gora: Neprestana djelatnost bandi na pro-
storu **Premet—Tepelene—Berat**. Borbe između ital.
i jačih neprijateljskih grupa sjev. od **Tepelena**.

Bayer
major

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17—J, fasc. 7

BR. 178

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMije OD 6 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE¹

Povjerljivo
6.VII.1943

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1167/43

O.U. 6.7.1943.

KOMANDA 2 ARMije OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11168 Stiglo 6 jula 1943 god. XXI

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

Izvještaj o situaciji od 6. 7. 1943

Prostor 369 div.: Neprijatelj sa prostora ist. od **Zenice** *povukao* se pred napadnim dijelovima SS div. na istok radi spajanja sa glavnim snagama². Preduzeto gonjenje. Glavnina 369 div. odbacila je u protivnapadu neprijatelja sa prostora juž. od **Tuzle** do na uzvišicu **Stupari** koja je u našim rukama. Napad je nastavljen. **Zvornik** momentano napadnut od jakih neprijateljskih snaga³.

Prostor 373 div.: Poduhvat čišćenja ist. od Bugojna.

Prostor 114 lov. div.: Neprekidna komun. prinudna regrutovanja. Pojačane banditske grupe⁴ na prostoru jugoisto. od **Ključa**.

Albanija — Crna Gora: Neprijateljski napad na **Premet** odbijen; bande su navodno pretrpjele visoke gubitke.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Vidi dok. br. 42, 47 i 166.

³ Vidi dok. br. 180.

⁴ Na ovom sektoru dejstvovala je Četvrta NOU divizija. Vidi dok. br. 112.

Neprestane borbe na prostoru sjev. od **Tepelena**.
U noći 4.—5.7. više neprijateljskih aparata nadle-
tjelo južnu Albaniju i albansku obalu.

Bayer
major

BR. 179

**PRIJEDLOG KOMANDANTA 4 BRANDENBURŠKOG PUKA
OD 6 JULA 1943 GOD. ZA ANGAŽOVANJE PUKA U BORBI
PROTIV JEDINICA NOV I PO JUGOSLAVIJE POSLE OPE-
RACIJE „SCHWARZ“¹**

DOCUMENT NO. NOKW — 949 OFFICE OF CHIEF OF COUNSEL FOR WAR CRIMES. — IZVODI

4. BRANDENBURŠKI PUK
KOMANDANT
Str. pov. br. 51/43

Strogo poverljivo
K-dno mesto puka 6 jula 1943²
22.VII. 1943
4 primerka.
2. primerak

Nočeln.

Ia

O1

IC

KOMANDANTU JUGOISTOKA/Ia,
preko
KOMANDANTA NEM. TR. U HRVATSKOJ

Predmet: Predlozi za buduću specijalnu upotrebu
4. Brandenburškog puka.

- I *Dosadanje angažovanje*
II. bat. 4. Brandenburškog puka, 15. (padobranska)
četa 4. Brandenburškog puka kao i II. bat. 1. Bran-

¹ Prepis originala, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, dobijen od Međunarodnog Vojnog suda u Nirnbргу, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/12, k. 19.

² Ispred datuma dopisana je primjedba („rukom: Ia Str. pov. 536/43“), a ispod štamblja sa datumom „2.VII.1943“.

denburškog puka, bili su za vreme celog poduhvata „Schwarz”³ angažovani kao „taktički puk „Brandenburg”. (Put preko visova Peć — Andrijevića — Berane — Klisura — Bioče — Čajniče — Četina — Sutjeska — Maglić.)

.....

(strana 2 originala)

.....

IV

Prostor i način budućeg angažovanja.

a) *Tito.*

Tito se sa svojom glavninom nalazi na prostoru Kladanj — Tuzla — Zvornik — Vlasenica⁴.

Tito pokazuje nastojanje da se, po grupisanju njegovih snaga, pomeri na sever, delom da bi se obezbedio provijantom sa sremskog prostora, delom da bi preduzeo sabotaže žetve većeg obima.

Pešadisko gonjenje od strane „Brandenburga“ dovelo bi do brzog iscrpljenja snaga. Pored toga, namera da se Tito uništi ostaće (sve dotle) neizvodljiva, dok stvarno ne budu mogle da se pripreme dovoljne, pokretljive i čisto nemačke snage.

Neki prepad po posebnom zadatku na Tita samog i njegov štab, ne bi se mogao izvršiti ni sa nemačkim ljudstvom niti sa muslimanskim legionarima. I kod jednih i kod drugih nedostaju preduslovi sa kojima tek partizani raspolažu: izgled, poznavanje zemljišta, iskustvo u banditskom ratu, vladanje jezikom svih dijalekata, tačno poznavanje boravišta i načina života Tita.

Besumnje je pak da bi isključenje Tita i njegovog štaba oduzelo partizanskom pokretu glavu a time i povezanost. Jedno ovako isključivanje može uspeti samo sa bivšim partizanima u saradnji sa „Brandenburgom”.

Stari metod, da se svi partizani bez razlike streljaju, ne bi mogao nikad dovesti do uspeha. Mnogi partizani postali su to tek posle skupnog uticaja različitih okolnosti: Ustaško-muslimanska ili četnička zverstva, nevolja i glad, teror i prinuda od strane drugih partizana.

³ Odnosi se na tzv. Petu neprijateljsku ofanzivu koja je otpočela 15 maja a završila se 16 juna 1943 god. Vidi knj. 13, dok. br. 204 i br. 171.

⁴ Odnosi se na Udarnu grupaciju Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije koja je dejstvovala na ovom području.

Oni ostaju partizani jer je put nazad zatvoren nemačkim naređenjima. Oni su izgubili zavičaj i porodicu i tako se bore do smrti. Pošto se političke prilike u Hrvatskoj ne poboljšavaju, na mesta poginulih dolaze novi partizani.⁵

Prema opažanjima trupe, koja se poklapaju, bilo bi moguće da se jedan određeni procenat zarobljenih partizana, uz date im garancije za život, ishranu i njihov kasniji povratak na svoje posede, *pridobiju za borbu na nemačkoj strani*.⁶

Ovakve partizanske grupe, čvrsto ustrojene u jedinicama „Brandenburg“, biće same po sebi pogodne da izvrše jednom posebnom akcijom isključenje Tita i njegovog štaba.⁷

Predlog: Momentano naređenje trupi da se zarobljeni partizani više ne streljaju.⁸ Prevođenje u jedan sabirni logor i čovečno postupanje.

U Sabirnom logoru kratka prismotra partizana preko agenata.

Preuzimanje partizana za koje je od strane „Brandenburga“ nađeno da su pogodni.

Prevođenje nepogodnih u neki radni logor.

Po obuci i brižljivoj prismetri u trupu radi nar. angažovanja na Tita.

Prinudno sredstvo: Svi partizani koji se još nalaze u trupi i u logoru jemče svojom glavom za izdaju koju bi izvršili angažovani partizani.

Nikakvo sitničarenje pri pohvali i odlikovanju kao i pri odavanju priznanja i novčanim nagradama. Danas je samo nemačka krv skupa.

Uključivanje i obuku pridobijenih partizana ne vršiti u blizini jakih Titovih snaga, dakle ne na prostoru Sarajeva.

b) Uništenje tzv. „Vrhovnog štaba“ i engleskih aerodroma na prostoru Bihaća:

Na prostoru zapadno i severozapadno od Bihaća, zalazeći daleko preko u italijansku okupacionu oblast,

⁵ S lijeve strane ovog teksta dopisano je: „Tačno!“ sa inicijalima „Si“.

⁶ Sa strane je rukom dopisana sljedeća primjedba: „ali ne u Hrvatskoj - Si“.

⁷ Sa strane je rukom dopisano: „Ne! Si“.

⁸ Pored ovog teksta s lijeve strane dopisano je rukom „Ne!“.

nalazi se jedna jaka, dobro organizovana partizanska grupa u jačini od oko 8000 glava.⁹

Vazдушna osmatranja i izveštaji agenata potvrđuju da se ovde neprekidno odvija prebacivanje rukovodilaca i materijala putem engl. vazduhoplovstva. Uočeni su aerodromi koji se koriste i čvrsto građene smeštajne prostorije, delimično logorišta pod barakama.

Da li je ova grupa potčinjena Titu ili ima svoga sopstvenoga vođu, nije još utvrđeno. Ovo poslednje je verovatno.

Ovoj grupi pridaje se poseban značaj, jer je ona u starju da, u slučaju nekog engleskog iskrcavanja na za to ovde pogodnom mestu — obrazloženje vidi pod c) — obrazuje jedan mostobran i da ga drži otvorenim.

Unutar ove grupe, koja raspolaže engleskim oficirima što je potpuno tačno utvrđeno, iskovana je već oznaka „englesko-američka dobrovoljačka armija“.¹⁰ Čišćenje aerodroma na koje sleću engleski avioni kao i sedišta štabova jednim brzim udarom, pruža „Brandenburgu“ posebne mogućnosti za razvijanje „specijalnog borbenog postupka“.

Angažovanje bi imalo da usledi u sadejstvu sa padobranskom akcijom, akcijom vazdušnog iskrcavanja, angažovanjem jedinica z.n.u. i trupnom akcijom.

.....

(strana 6 originala)

potpisao **Heinz**
potpukovnik i komandant puka

Dostaviti:

1. primerak: Komandantu Jugoslova/Ia
2. primerak: Komandantu nem. tr. u Hrvatskoj.
3. primerak: Diviziji „Brandenburg“
4. primerak: u akta.

⁹ Odnosi se na jedinice Četvrte NOU divizije i partizanske odrede koji su bili pod komandom divizije.

¹⁰ Podatak nije tačan. U Jugoslaviji je postojala samo NOV i PO Jugoslavije koja je vodila borbu protiv okupatora.

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 7 JULA
1943 GOD. O ZAUZIMANJU ZVORNIKA OD STRANE JE-
DINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE¹

Povjerljivo
6.VII.1943

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1177/43

O.U. 7.7. 1943

KOMANDA 2 ARMIJE OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11266 Stiglo 8 jula 1943 god. XXI

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

Izvještaj o situaciji od 7.7.43

Hrvatska: Vrijeme vedro.

Traje lokalna djelatnost bandi.

Prostor 369 div.: Neprijatelj zauzeo Zvornik.² Komun. privode jače snage sa prostora Vlasenice radi napada na Caparde.³ Caparde zaposjednuto od strane 369 P.T. divizionu i hrvat. batalj. Neprijatelj se prije napada 369 pješ. div. izvukao na jug. Kladanj u našim rukama. Jugozap. od Živinica (16 jugo-jugo zap. od Tuzle) još uvijek jače neprijateljske snage⁴ (3 brig.?).

Albanija — Crna Gora: Nikakvih posebnih događaja.

Bayer
major

Inviata copia all'Ufficio „I”

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17—J, fasc. 7.

² Opširnije vidi u dok. br. 178.

³ Vidi dok. br. 34 i 35.

⁴ Vidi dok. br. 28.

BR. 181

OBAVJEŠTENJE KOMANDE DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 8 JULA 1943 GOD. U VEZI SA ANGAŽOVANJEM NJEMAČKIH TRUPA U OPERACIJI „BIOKOVO“ NA LINIJI IMOTSKI-LIVNO¹

PREDMET: EE

Šifrovani telegram

V.P. 10, 8 jul 1943/XXI

OD KOMANDE 2 ARMije -- OPERATIVNO
GENERALŠTABU VOJSKE — OPERATIVNO

Br. 11299 prot.

Veza: tačka druga vašeg teleograma br. 12109 od 23 juna o.g.² Za poznatu operaciju „Biokovo“³ tražio sam od O.B.S.O.⁴ njemačko učešće putem obrazovanja zapreka sjeverno od zone Biokovo — Mosor, otprilike u visini linije Imotski — Livno. Komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj mi je odgovorio da mi ne može izići u susret jer nema raspoloživih trupa. Zamolio sam toga komandanta da me bar upozna sa situacijom njemačkih trupa u toj zoni.

GENERAL ROBOTTI⁵ 20000807

8 jul 1943/XXI

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Redakcija nije pronašla pomenuti telegram.

³ Vidi tom V, knj. 17, dok. br. 77.

⁴ Oberbefehlshaber Süd-Ost — Vrhovni komandant Jugoistoka (Balkana)

⁵ Mario Robotti, komandant, „SUPERSLODE“ (Viša komanda oružanih snaga Slovenija-Dalmacija)

OBAVJEŠTENJE KOMANDE DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 8 JULA 1943 GOD. O MJESTIMA U HERCEGOVINI KOJA SU POSJELE NJEMAČKE JEDINICE¹

PREDMET

Šifrovani telegram

V.P. 10, 8 jul 1943-XXI

OD KOMANDE 2 ARMIJE OPERATIVNO
KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA-OPERATIVNO
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA-OPERATIVNO

i na znanje

GENERALŠTABU VOJSKE-OPERATIVNO

(u vezi sa našim telegramom 10072 od 5 o.m.)²

Br. 11315 prot.

U cilju objašnjenja tačke treće našeg telegrama 11200 od 7 o.m.³ javlja se:

Prvo: Sljedeća mjesta ostaće posjednuta njemačkim trupama:

A)-Stolac	3 čete
B)-Nevesinje	3 ojačane čete
C)-Čapljina	2 čete
D)-Ljubuški	3 ojačane čete
E)-Široki Brijeg	1 četa
F)-Mostar	2 ojačana bataljona

Drugo: Za XVIII korpus, njemačke trupe ne izvode nikakvu operaciju u naznačenim zonama sjeverno od Knina.

2 ARMIJA 20300807

¹ Original — depeša, neregistrovan, pisan na mašini. na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Vidi dok. br. 176.

³ Redakcija ne raspolaže pomenutom depešom.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 8 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE¹**

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.

O.U. 9.7.43

Pov. del. br. 1185/43

Komandi 2 ital. armije

Operativnom i Obavještajnom odjeljenju

Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11373
Stiglo 9 jula 1943
god. XXI

Izvještaj o situaciji od 8. 7. 1943

Hrvatska: Vrijeme: lako naoblačeno.

Neprestana lokalna djelatnost bandi.

Prostor 369 div.: Dijelovi jakih neprijateljskih snaga na prostoru **Zvornik** izvukli se već na sever.² Druge banditske snage u šumskoj oblasti južno i zap. od **Kladnja**.³ Neprijatelj je u borbama sa 369 div. i SS div. pretrpio osjetne gubitke: preko 900 mrtvih komunista,⁴ 22 mitr., zaplijenjen veći broj drugog oružja. Sopstveni gubici: 20 mrtvih, 53 ranjena.

Prostor 373 div.: Pri poduhvatu ist. od **Bugojna** kod neprijatelja ukupno 23 mrtva, manji plijen. Kod **Jajca** sukob između četnika i komun.

Prostor 114 lov. div.: Prepadi na mot. kolone ist. od **Bos. Petrovca** i **Bos. Krupe**. Kod neprijatelja 17 mrtvih, 10 sopstvenih gubitaka.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Vidi dok. br. 45.

³ Vidi dok. br. 166.

⁴ Podatak nije tačan. Neprijatelj je u gubitke jedinica NOV uračunavao i stanovništvo koje je ubijao na vojišnoj prostoriji.

Albanija — Crna Gora: Neprestane, za Ital. uspješne borbe na prostoru **Premet-Tepelene** (70 km odn. 40 km jugoist. od **Valone**), 150 mrtvih kod neprijatelja.

Bayer
major

Inviata copia all' Ufficio „I”

BR. 184

**IZVOD IZ IZVJEŠTAJA KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG
KORPUSA OD 9 JULA 1943 GOD. O BORBAMA I KRE-
TANJU JEDINICA NOV NA PODRUČJU TREBINJA¹**

14.VII.1943

KOMANDA 2 ARMIJE OPERATIVNO ODJELJENJE Br. 11678 Stiglo 14 jula 1943 /XXI
--

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
Štab—Obavještajno odjeljenje

Br. 9220 Obav. prot. **Povjerljivo V.P. 39, 9 jul 1943-XXI**

Izveštaj br. 794

KOMANDI 2 ARMIJE

- Obavještajno odjeljenje (kopije br. 1-2-3-24)
- Operativno odjeljenje (kopija br. 4)
- Odjeljenje za civilne poslove
(kopija br. 5)

Vojna pošta 10

EKS. GUVERNERU CRNE GORE

V.P. 151 (kop. 6)

**EKS. KOMANDANTU TRUPA
CRNE GORE**

V.P. 14 (kop. 7)

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

EKS. KOMANDANTU XVIII ARM. KORP.	V.P. 118 (kop. 8)
VOJNO-POMORSKOM KOMANDANTU DALMACIJE	Split (kop. 9)
KOMANDANTU SEKTORA DUBROVNIK	V.P. 32 (kop. 10)
KOMANDANTU SEKTORA METKOVIĆ	V.P. 91 (kop. 11)
KOMANDANTU PJEŠ. DIV. „MURGE“	V.P. 154 (kop. 12)
KOMANDANTU ARTILJERIJE VI ARM. KORP.	Sjedište (kop. 13)
KOMANDANTU INŽINJERIJE VI ARM. KORP.	Sjedište (kop. 14)
KOMANDANTU KR. KARAB. VI ARM. KORP.	Sjedište (kop. 15)

I DIO

KRATAK PREGLED

U 1 zoni:

- vrši se čišćenje u zoni Čara (Korčula).

U 2 zoni:

- u toku je nasilno izviđanje s obje strane puta Trebinje—Grab;
- patroliranje i postavljanje zasjeda u mjestima sjeverno i južno od Metkovića;
- formacija od oko 350 naoružanih ljudi iz bivše X hercegovačke brigade primijećena je u zoni Bjelovići (Neves. QO-AB); njena je namjera da ode na Biokovo;
- primijećeno je povlačenje partizana iz zone Gradac (Mostar IH-AI) ka Drveniku (Mak. XR-AL);
- jaka djelatnost vazduhoplovstva.—

II DIO

AKTIVNOST USTANIKA

2 zona

Sektor Dubrovnik

Trebinje

O nedavnoj aktivnosti partizanskog komandanta Vlade Še-grta i njegove grupe, formirane od ostataka X hercegovačke brigade, prikupljeni su sljedeći podaci:

- poslije skorašnjih borbi sa njemačkim jedinicama u zoni Zelengora (Gacko UM-UO-UK-US-BF-BD-AX) X hercegovačka brigada se rascijepila na dvije grupe, od kojih je jedna otišla prema Romaniji Planini a druga prema Hercegovini;² ovom drugom komanduje Vlado Šegrt;
 - grupa pod komandom Šegrt, uspjevši da ubije majora Pantića³ i kap. Jojića⁴ u selu Obalj⁵ (Gacko TN-BN) (vidi izvještaj br. 784, str. 2), uputila se prema Fojnici (Gacko TR-AP), gdje se sukobila sa njemačkim trupama, od kojih je uspjela da se otkači. Formacija je zatim otišla u Borač (Gacko UK-UM-UO-AV-AT), gdje se reorganizovala. otpustivši bolesne i one koji su nesposobni da izdrže napore, a regrutujući druge ljude među njima mnoge bivše četnike kao i muslimane;
 - Iz Borča, preko Ljeskovog Duba (Gacko TP-AP), Slatu (isto TN-AL) stigla je na teritoriju Bileće i smjestila se u Davidovićima (Neves TI-TL-AD), Divinu (isto TI-AD), Kutu (isto TJ-AB); — od grupe jake oko 700 ljudi odvojilo se navodno oko 300 ljudi i otišlo prema Stocu—Hrasnu (Dubr. QK-QM-GZ), sa zadatkom, kako izgleda, da odu u Popovo Polje (isto QK-RQ-GS-GM).
- (Prema drugom izvoru — vidi današnji izvještaj — ova grupa se nalazi već u zoni Bjelovići (Neves. QO—AB) s namjerom da ode na Biokovo).
- Ostalih 400 naoružanih ljudi pod komandom Vlade Šegrt uputilo se kroz zonu Balji prema Crnoj Gori (zona Lastva—Grahovo) — vidi izvještaj br. 793, str. 2.—
(od pješ. div. „Marche“)

Sektor Metković

Metković

Javljeno je i potvrđeno da se partizanska formacija jačine oko 350 naoružanih ljudi, koja je ranije pripadala X hercegovačkoj brigadi sastavljenoj od 3 bataljona, od kojih je jednim komandovao poznati Dušan Brstina, nalazi koncentrisana u zoni Bjelovići (Neves. QO—AB) s namjerom da stigne na Biokovo. (Naređeno je pojačanje budnosti duž puta Čapljina—Metković i duž garnizona u donjoj Neretvi).

(od pješ. div. Messina)

² Podatak nije tačan. Cijela Deseta hercegovačka brigada odvojena je 15 juna 1943 god. od glavnih snaga i upućena u Hercegovinu. Doku-menat o njenom upućivanju biće objavljen u 16 knjizi toma IV.

³ Zamjenik komandanta četničkih jedinica u B i H

⁴ Jojić Milivoje, četnički viši sudski savjetnik

⁵ Opširnije vidi u tomu IV, knj. 16, dok. br. 15.

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 10. JULA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U
ISTOČNOJ BOSNI¹

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1194/43

O.U. 10.7.1943.

KOMANDA 2 ARMIJE OPERATIVNO ODJELJENJE Br. 11438 Stiglo 10 jula 1943 god. XXI

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

Izvještaj o situaciji od 10. 7. 1943

Hrvatska: Vrijeme tmurno.

Prostor 369 div.: Zvornik poslije žilave borbe zauzet od strane 370 puka i tenkova. K-dant 370 puka i adut. teško ranjeni. Plijen do sada 340 pušaka. Neprijatelj se povukao na jug, gonjenje u toku. Neprijateljske snage zap. od **Živinica** (16 jugo-jugozap. od Tuzle) povukle se dalje na zapad i sjeverozapad². Bataljoni SS div. koji nadiru sa prostora **Vareša** na istok. udarili na jakog neprijatelja jugozap. od otsjeka **Krivaje**³ (zap.-jugozap. od **Kladnja**). Borbe u toku.

*Prostor 373 div.: Neprijateljski napad na uporište južno od **Travnika** odbijen.*

*Prostor 114 lov. div.: Veliki župan **Banje Luke** smrtno ranjen paklenom mašinom. Preduzeta istraga. Sjevero-sjeveroist. od Bos. **V. Kladuše**⁴ banda srednje ja-*

¹ Original. pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Vidi dok. br. 51.

³ Vidi dok. br. 41.

⁴ Odnosi se na V. Kladušu; naziv Bosanska V. Kladuša potiče iz vremena tzv. NDH.

čine odbačena na sjever. Sjeverozap. od **Kostajnice** teškim oružjem razbijena neprijateljska grupa.
Albanija — *Crna Gora*: Banditski prepad na ital. graničnu stražu ist. od **Prizrena** odbijen. Ital. energetska postrojenje u sjevernoj Albaniji bezuspješno napadano bombama u noći izm. 6.7. i 7.7. od strane neprijateljskih aviona. Pri ital. čišćenju prostora **Berane** uhapšeno 150 lica osumnjičenih da su pripadnici bandi. Tri batalj. div. **Ferrara** odaslana protiv bande o kojoj je juče javljeno da se nalazi zapadno od Nikšića.

Inviata copia all' Ufficio „I“

Bayer
major

BR. 186

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 11 JULA
1943 GOD. O NAPADU NA PRNJAVOR I BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV U ISTOČNOJ BOSNI¹**

11.VII.1943
Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1200/43

O.U. 11.7.1943

Komandi 2 ital armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11491
Stiglo 11 jula 1943
god. XXI

Izvještaj o situaciji od 11. 7. 1943

Prostor 369 div.: Dijelovi neprijatelja na prostoru Zvornika izvukli se u pravcu Vlasenice, jače

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

snage još uvijek su na prostoru jugozap. od **Zvornika**, zap. od **Caparda** i zap. od **Tuzle**. Gonjenje od strane 369 div. nastavljeno. Gubici pri borbi oko **Zvornika** 8. i 9.7: 8 mrtvih, 64 ranjena, 2 nestala. Neprijatelj: 104 mrtva, 6 mitr., 400 pušaka, zaplijenjene veće količine municije i eksplozivnog materijala.

Neprijatelj jakim snagama zaposjeo mostobran **Olovo** (20 jugozap. od **Kladnja**). Gubici: sopstveni 8 mrtvih (među njima 1 ofic.), 25 ranjenih, 3 nestala. Neprijatelj: 120 mrtvih, 1 mitr., zaplijenjen veći broj pušaka.

Prostor 114 lov. div.: U noći izm. 9 i 10.7. **Prnjavor** napadnut od strane četnika i komunista.² Preko 200 Hrvata zarobljeno. Mala neprijateljska grupa sjeverozap. od **Bihaća** odbačena od strane potjernog odjeljenja.

Albanija — Crna Gora: U južnoj Albaniji 3 mjesta zapaljena od strane komunista, 1 drumski most dignut u vazduh. Pri ital. naknadnom čišćenju na prostoru **Pljevalja** uhvaćeno 25 komunista.

Bayer
major

Inviata copia all' Ufficio „I“

² Vidi dok. br. 55, 72, 130 i 159.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 12 JULA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U
ISTOČNOJ BOSNI¹**

12.VII.1943

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1207/43

O.U. 12.7.1943

KOMANDA 2 ARMIIJE OPERATIVNO ODJELJENJE
--

Br. 11558 Stiglo 12 jula 1943 god. XXI
--

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

Izvrještaj o situaciji od 12. 7. 1943

Hrvatska: Vrijeme: lako naoblačeno. Jaka lokalna djelatnost bandi.

Prostor 369 div.: Neprijatelj sa prostora jugozap. od **Zvornika** izvlači se pred gonjenjem na jug i jugozapad, jače neprijateljske snage na prostoru **Vlasenica—Šekovići**² (14 si. od **Kladnja**). Izv.d. bat. razbio je jugoist od **Prnjavora** (15 jugoist. od **Tuzle**) bandu srednje jačine; nastavlja nadiranje na jug. Sopstveni gubici: 2 mrtva (među njima 1 ofic.), 7 ranjenih; neprijatelj: 20 mrtvih, zaplijenjeno 2 P. T. topa neupotrebljiva, 1 mitralj. i više drugog oružja.

Olove (20 km jugozap. od **Kladnja**) zauzeto poslije oštre borbe od dijelova SS div. i hrvat. 7 lov. puka³. Ovladalo se prelazom na **Krivaji**. Sopstveni gubici: 4 mrtva (3 Hrvata), 13 ranjenih (11 Hrvata), neprijatelj: oko 200 mrtvih.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Vidi dok. br. 66, 70 i 71

³ Vidi dok. br. 5 i 6.

Javljeno o jačim bandama na prostoru južno od **Banje Luke**.
Prostor 114 lov. div.: Situacija u Kostajnici zaoštrena. Odaslana
jaka potjerna odjeljenja.
Albanija — Crna Gora: Neprijateljski gubici pri italijanskom
poduhvatu čišćenja u Albaniji od 1.—5.7.: 150 mr-
tvih; na prostoru **Peći** albanska milic. četa odbacila
komunističku bandu; ima nešto neprijateljskih
žrtava i plijena.

Inviata copia all'Ufficio „I”

Bayer
major

BR. 188

**IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJ-
SKOG KORPUSA O RAZMJESTAJU I JAČINI ČETNIČKIH
JEDINICA NA DAN 12 JULA 1943 GOD. NA TERITORIJI
JUŽNE HERCEGOVINE¹**

Komanda VI armijskog korpusa — Odjeljenje V.A.C.

Br 246/SESGO/o-Pov.

V.P. 39, 12 jul 1943-XXI

Predmet: Razmjestaj četnika
Prilozi: 1 kom.

Oper. odjeljenje 1			
Broj prot.	Datum prijema		
10396	13	7	43
Kategor.	Vrsta	Fascikla	
A	2	17	

Komandi sektora Dubrovnik V.P. 32
Komandi sektora Metković V.P. 91

Prilaže se, radi potrebnog znanja, pregled razmjestaja ne-
redovnih četničkih snaga.

Imati u vidu da se pri javljanju jačine raznih jedinica
vodilo računa ne samo o snagama koje treba smatrati stalno

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku.
nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

mobilisanim, već i o onim koje su, nastavljajući vršenje svoga redovnog posla, ipak sposobne da se mobilišu — naoružaju — u razmaku od nekoliko časova.

Vrše se provjeravanja da bi se tačno ocijenila jačina naoružanja raznih formacija. Molimo komande u naslovu da sarađuju u ovom smislu.

Naročitu brigu najzad posvetiti podesnoj propagandi sa ciljem da se ubijede neredovne četničke jedinice da se drže van teritorije koja pripada ovoj Komandi, pošto se ne može dozvoliti prisustvo neredovnih trupa na teritoriji ovog Armijskog korpusa.

(M.P.)
(Komanda VI
armijskog korpusa)

Po naređenju
pukovnik, načelnik štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
(Načelnik odjeljenja V.A.C.)
(major Luigi Migliorini)
Luigi Migliorini

Kopija za Operativno odjeljenje

Komanda VI armijskog korpusa
Odjeljenje V.A.C.

*Razmještaj i vjerovatna jačina četničkih jedinica
na dan 6 jula 1943*

1.) **Trebinje**

Duži (SR—FT) sjedište komande brigade Trebinje (poruč. Milojević); 200 naoružanih ljudi.—

Lastva — (MK—FT) sjedište komande istoimene čete (Milan Grubač) oko 200—300 naoružanih ljudi.—

Orahovac (UK—FT) oko 100 naoružanih ljudi iz zone Lastva.

Ljubomir (TI—TL—GM—GK) oko 200 naoružanih ljudi, od kojih su mnogi i iz zona u blizini Bileće.

2.) **Hum**

Dedići (SN—FX) sjedište komande batalj., 150 naoružanih ljudi.—

Dobromani (SN—GK) Zagora (SN—GM) 200 naoružanih ljudi.

U Zagori je sjedište komande čete Dobromani.—
Začula (SI—FV) *Vukovići* (SL—FT) oko 100 naoružanih ljudi.

Orah (SN—FT) oko 50 naoružanih ljudi iz zone Šuma.

Rapti (RQ—GK) oko 100 naoružanih ljudi iz zone Poljice.—

Golubinac (RK—GM) — *Kijev Do* (RK—GM) — *Gorogaše* (RM—GM) 200/250 naoružanih ljudi iz zone Zavala i iz zone Ljubinje.—

Strujići (RM—GQ) oko 150 naoružanih ljudi seoske milicije iz Zavale i Ljubinja.—

Glavinići (TI—GK) *Grkavci* (TL—GK) 200 naoružanih ljudi iz bataljona Glavinići.—

3.) **Grab**

Grab (TR—FP) 200 naoružanih ljudi.—

Turmente (TP—TR—FR) oko 200 naoružanih ljudi iz zone Grab.—

Slivnica (SR—FR) sjedište komande čete — 150/200 naoružanih ljudi u okolnoj zoni.—

Konjsko (UN—UK—FR) sjedište bataljona Grab (komandant Miloš Ridesić).— Oko 600 naoružanih ljudi, među kojima znatan broj iz zone Trebinje.

4.) **Bileća**

Bileća. U cijeloj zoni zaključno sa Bilećom broj četnika se penje na oko 1000 ljudi.—

Orah (TR—GM) sjedište komande brigade Bileća (kapetan Kureš).—

5.) **Gacko**

Broj četnika u zoni Gacko penje se na oko 4000; (komandant Milorad Popović).—

6.) **Stolac**

Hrgud (RM—RO—RQ—AI—AF) oko 800 naoružanih ljudi, svi iz zone Stolac.—

Ubosko (RO—AB) oko 200/300 naoružanih ljudi, čiji je jedan dio iz zone Stolac a drugi dio iz zone Ljubinje.

Hrgud: sjedište komande brigade Stolac (kapetan Ilac).—

7.) **Ljubinje**

Ljubinje. U naselju oko stotinu naoružanih ljudi.—

Rankovci (RO—GZ) oko 200 naoružanih ljudi.—

Ivica D. (SN—GS) *Ivica G.* (SN—GQ) oko 400 naoružanih ljudi.

Gradac (SL—GU); tu se nalazi komanda brigade Ljubinje (poruč. Janičić).

8.) **Pribilovci**

Pribilovci (PL—AF). Oko 400 naoružanih ljudi rasformiranog pravoslavnog A.C. bataljona.

Napomena: Cifru koja se tiče četnika koji bi se mogli nalaziti kod Ljubomira treba prepraviti, pošto se nakon odlaska Nijemaca iz Bileće mnogi četnici iz zone Bileća vraćaju svojim kućama.

Po naređenju
pukovnik. načelnik štaba
(C. Cigliana)

BR. 189

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ŠTABA 373 LEGIONARSKE PJEŠADISKE DIVIZIJE OD 12 JULA 1943 GOD. O REZULTATIMA PODUHVATA PROTIV JEDINICA NOV NA PROSTORU ČARDACI¹

373 (legion.) pješad. div.
Ia

Sjed. štaba 12 jula 1943²

Pov. br. 317/43

Povjerljivo

Borbeni izvještaj

za poduhvat na prostoru Čardaci³, 12. si. od Bugojna

1. Povod za poduhvat:

U drugoj polovini mjeseca juna konstatovan je jak neprijateljski pokret iz oblasti Koričana (s. od puta Jajce — Travnik) preko Komarskog prevoja u pravcu Rastovo — Fojnica.⁴ Različiti prepadi u mjestima ist. od Vrbasa između Bugojna i D. Vakufa, kao i izvještaji agenata iz oblasti oko Čardaka (12. si. od Bugojna) dali su povoda da se naslute neprijateljske snage na prostoru Bugojno — Rastovo

¹ Prepis originala, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, dobijen od Međunarodnog vojnog suda u Nürnbergu, nalazi se u arhivi vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/12, k. 19.

² Iznad datuma dopisana je primjedba: „(rukom: Rat. dnevnik 135)“ — tj. ovaj primjerak izvještaja određen je za ratni dnevnik; primjedbu je — u originalu dopisana rukom — vjerovatno stavio oficir u štabu koji je vodio ratni dnevnik.

³ Vidi dok. br. 172.

⁴ Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije. Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 85.

—Rankovići—D. Vakuf, osim toga tamo. je navodno boravila i banda tamo odomaćenog učitelja Hotića⁵. Maršem 383 pješ. puka na novo div. područje, diviziji su stajale na raspoložanju snage da jednim planiranim poduhvatom od 4.—6. 7. izvrši izviđanje nad ovim prostorom.

.....
.....

(Strana 3 originala)

4. Rezultat poduhvata:

a) Gubici:

Bez sopstvenih gubitaka nabrojano je 23 mrtva neprijatelja a sa sigurnošću se mogu pretpostaviti veći neprijateljski gubici. Kao važan zarobljenik priveden je partizan Zolja Milan, koji je kod cjelokupnog stanovništva u okolini bio poznat kao nasilnički intendant Hotićeve grupe. On je poreklom iz Medina (Skakavci) i vršio je rekviriranje stoke i ostalih životnih namirnica i preduzimao pretrese kako za grupu Hotić tako i za partizanske grupe u prolazu. Pri njegovom saslušanju potvrđen je poznati partizanski pokret krajem mjeseca juna od sjevera na ji. Njemu je pri tome bila poznata 5 div. i Krajiš. brig. koje su, u jačini od 10—15.000 ljudi, prošle preko Komara za Fojnicu. Hotić je navodno načelnik štaba 5 div. Na prostoru između Travnika i G. Vakufa navodno se u zadnje vrijeme zadržalo 380 naoružanih i 120 nenaoružanih partizana. Zolja je strijeljan na naređenje k-danta div. pošto je saslušanjem bilo iz njega izvučeno sve. Zaplijenjeno je nešto oružja i nevažna dokumenta. Partizanska skrovišta su spaljena pri čemu je uništena municija otprilike procijenjena na više hiljada metaka.

.....
.....

(Strana 4 originala)

Za tačnost:

potpisao

poručnik

(potpis nečitak)

Dostaviti:

K-dantu njem. tr. u Hrvatskoj

Ia, 383. p. p., III. bat. 383. p. puka,

384. p. puku, izviđ. bat.

Ratni dnevnik i koncept

Komandant divizije

potpisao Z e l l n e r

general-lajtnant

⁵ Mesud Hotić, načelnik Štaba Desete NOU divizije, u to vrijeme nalazio se sa Petom NOU divizijom.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 13 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE¹**

13.VIII.1943

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.

O. U. 13.7.1943

Pov. del. br. 1213/43

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom
odjeljenju
Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11597
Stiglo 13 jula 1943
god. XXI

Izvještaj o situaciji od 13. 7. 1943

Hrvatska: Vrijeme lako naoblačeno. Jaka lokal. djelatnost bandi.

Prostor 369 div.: Neprijateljski prostor **Vlasenica — Šekovići** pojačan prilivom daljih snaga sa sjevera. Gonjenje prema **Šekovićima** nastavljeno. Borbeni dodir sa razbijenim neprijateljskim grupama na prostoru **Prnjavora** (15 km jugoist. od **Tuzle**).
Gubici: sopstveni 2 ranjena, neprijatelj: 32 mrtva, zaplijenjena veća količ. oružja.

SS div.: Sa dijelovima sa prostora **Olovo** nastavila je gonjenje neprijatelja² koji se pod borbom izvlači u pravcu **Kladnja**.

Jače neprijatelj. snage sa artilj. u šumskoj oblasti sjeveroist. od **Sokoca**.

Prostor 373 div.: Sjeveroist. od **G. Vakufa** jača banda u pokretu na sjeveroistok. Male komun. grupe na prostoru južno od **Travnika** otjerane od strane Hrvata.

Prostor 114 lov. div.: Izviđanje potvrđuje jače neprijateljsko posjedanje sjeverno i sjeverozapadno od **Kostajnice**³.
Djelatnost potjernih odjeljenja nastavljena.

Bayer
major

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17—J, fasc. 7.

² Vidi dok. br. 61 i 69.

³ Vjerovatno se odnosi na Kozarski NOP odred. Vidi dok. br. 185.

IZVJEŠTAJ CENTRA ZA PRIKUPLJANJE VIJESTI U TREBINJU OD 13 JULA 1943 GOD. O SITUACIJI I POKRETIMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI JUŽNE HERCEGOVINE¹

Načelniku Obavještajnog odjeljenja

Čas. 19.

V.P. 39, 13 jul 1943 — XXI

Izvještaj poručnika De Nardia iz Trebinja (fcnogram)

Grupe partizana Vlade Šegrta, pošto nisu mogle da krenu prema južnoj Hercegovini jer su im se suprostavljali četnici, uputile su se u zonu Banjani (US-VH-GM-CQ/GS) i sada drže sljedeća mjesta:

Bratogoš (UO-GS);

Jelovica (VH-GQ), pretpostavlja se da je ovdje Komanda brigade;

Crni Vrh (VS-GS);

Velimlje (VH-GM).

Nekoliko trojki naoružanih automatskim oružjem krenulo je prema Nevesinju.

Pedesetak partizana pod komandom Đure Škera krenulo je ovih dana iz Divina (TI-AD) u Zagoru (SN-GM), gdje su ostali dva ili tri dana, prebacivši se zatim u Dobromane (SN-GK) u Zoni Šuma (SP) SR-FV (FT).

Petnaestak partizana povratilo se svojim kućama u Ljubomiru (TI) TI-OM (SK).

Dvadesetak partizana prošlo je juče 12 tek. m. na oko tri km od škole u Ljubomiru. Četnici su pucali na vođu odreda Čečura², koji se često kreće teritorijom između Ljubomira, Bi-leće i Jasena (TP-FX).

U okolini Klobuka (UM/UO-FV) primijećeno je prisustvo sedamdesetak partizana.

U zoni Popovo Polje komunističku aktivnost vrše vođe:

— Pribišić Lazo

— Slavić Božo

— Obradović Sava³.

¹ Kopija originala, neregistrovana, pisana na mašini, na italijan-skom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Gašo

³ Na kraju dokumenta dopisano je crvenom olovkom sljedeće: „Ope-rativnom odjeljenju. Taktička ga je već primila“.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE OD 14 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE¹**

14.VII.1943

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1220/43

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

O.U. 14.7.1943

KOMANDA 2 ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11701
Stiglo 14 jula 1943
god. XXI

Izveštaj o situaciji od 14. 7. 43

Prostor 369 div.: U gonjenju neprijatelja koji se izvlači prema **Šekovićima** (14 sjeveroist. od **Kladnja**) dostigla ot-sjek **Drinjače**. Visovi južno od **Drinjače** zaposjed-nuti jačim neprijateljskim snagama. Pokušaji pre-bacivanja odbijeni. Izviđanje je ustanovilo veću bandu na prostoru **Stupari** (10 sjev. od **Kladnja**).

SS div.: Po slamanju jačeg neprijateljskog otpora dostigla **Kladanj**. Sopstveni gubici: 1 mrtav; neprijatelj: 103 izbrojana mrtva. Prema hrvat. saopštenju banda srednje jačine sa bolničkom kolonom povukla se sa prostora juž. od **Bijeljine** u pravcu **Srema**.

Prostor 373 div.: Na prostoru sjev. od **Sanskog Mosta** banda srednje jačine (400). Zap. od **Travnika**, sjeveroist. od **D. Vakufa** i sjeverozap. od **Busovače** javljeno o manjim neprijateljskim grupama.

Bayer
major

¹ Original. pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u ar-hivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

BR. 193

**IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ITALIJANSKE VOJNE MISIJE OD
14 JULA 1943 GOD. O SITUACIJI NA TERITORIJI CEN-
TRALNE I ISTOČNE BOSNE I O NJEMAČKO-ČETNIČKOM
SPORAZUMU ZA BORBU PROTIV JEDINICA NARODNO-
OSLOBODILAČKE VOJSKE¹**

Predmet:

Telegram Otprema: 14 jula čas. 21,15
 V.P. 10, 15 jul 1943-XXI čas. 00,15

Od Ital. vojne misije

VRHOVNOJ KOMANDI
KOMANDI 2 ARMIJE
KR. MINISTRU ITALIJE—Zagreb

Br. 3596 prot.

KOMANDA 2 ARMIJE OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11718 Stiglo 15 jula 1943 god. XXI

**IZVJEŠTAJ HRVATSKOG GLAVNOG ŠTABA
O SITUACIJI NA DAN 14 JULA 1943 U 9 ČASOVA**

Prebacivanje znatnih partizanskih formacija iz prostora sjeveroistočno od G. Vakufa (Prozor NM-CZ) prema sjeverozapadu. Sukobi sa ustanicima na prostoru Puračić (Tuzla UK-FL).

Pretrpljeni gubici: 2; naneseni: 32 mrtva. Zaplijenjeno nekoliko pušaka.

Jaka koncentracija ustanika kod Čude (Kladanj VQ-VR) i na prostoru Kladanj.² Nastavlja se gonjenje ustanika od Olova (UQ-DP) prema sjeveroistoku. Odbijeni su napadi ustanika na Bos. Raču i Salaš (Šabac TH-GQ). Ukupno nestalo 80 domobrana.

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Vidi dok. br. 69.

Koncentracije partizana na prostoru Velino Selo (Bijeljina XV-GQ) i D. Brodac³ (XT-GO).

Njemačke trupe dolazeći od Zvornika doprle su do Borogova (Zvornik ZL-ZO). Neprijatelj se povlači prema Šekovićima (VU-EH) koji su čvrsto u rukama ustanika.⁴ Javljeno je da se u tom mjestu nalazi bolnica sa oko 3000 bolesnika. Javljeno o partizanskim grupama na šumovitom prostoru Sokolac (Sarajevo VS-CU) naoružanim artiljerijom. U sukobima Hrvati su imali 2 mrtva i 5 ranjenih. Gubici ustanika nepoznati. Njemačke vojne vlasti u Mostaru zaključile su u Nevesinju sporazum sa četnicima za zajedničku borbu protiv partizana.

General Re

1 Ekselenciji

1 Načelniku štaba

2 Operativnom odjeljenju

1 Odjeljenju za telekomunikacije

1 Obavještajnom odjeljenju

BR. 194

DNEVNI IZVJEŠTAJ SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ OD 14 JULA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹

*Dnevno izvješće SS-dragov. gorske divizije „Princ Eugen“
od 14. 7. 43.*

1) Neprijatelj² pred južnom skupinom odbačen je u smjeru sjevera i sjeveroistoka i to poslije teške borbe, osobito na zapadnom krilu kod Trešnjevca i Rulića i na istočnom krilu kod Odžaka, podpomagane od topništva i zrakoplovstva.

S. z. i j. i. od Stupara pokušale su manje neprijateljske skupine bieći preko ceste u smjeru zapada, što je od lovačkog odjela u Stuparima spriječeno. J.i. od Stupara približavaju

³ Vjerovatno se odnosi na jedinice Šesnaeste NOU divizije. Vidi knj. 16, dok. br. 54.

⁴ Odnosi se na jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade. Vidi dok. br. 90 i 96.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—11, k. 26.

² Na ovom sektoru nalazila se Prva proleterska divizija. Vidi dok. br. 66.

se neprijateljske skupine kod Krivajevića u s.z. smjeru cesti. Jedan lovački odjel upućen je da ih obkoli. Topništvo je sa sjevera dne 14.7. držalo Stupare pod vatrom. Razviđanjem iz zraka i sa zemlje u području i. od Zavidovića i u dolini Krivaje ustanovljeno je prikupljanje neprijatelja oko Keserovića (7 km i. od Zavidovića) — Kulana — Bajvata³. Zrakoplovstvo je neprijatelja napalo.

Protiv neprijatelja, javljenog u prostoru Ozren⁴, [k. 1452] (12 km s.s.i. od Sarajeva), upućeni su dieľovi 7. okl. lov. odj. i 7. lov. puk.

U planini Čemerno⁵ (10 km s.i. od Breze) također je ustanovljeno prikupljanje neprijatelja⁶.

Razviđački odjel borne skupine Wolf protjerao je kod raskrsnice 1 km s.z. od Milića neprijateljsku skupinu, koja bježi prema sjeveroistoku. Most 400 m z. od raskrsnice porušen.

U Čanićima (5 km s.z. Od Vlasenice) nema neprijatelja.

2) Dostignuti ciljevi:

Južna skupina:

a) B. sk⁷. Bachmann Zagrađe — kod Odžaka sa bočnim osiguranjem. Radi kvara na krugovalniku nema veze,

b) Mot. b. sk.⁸ Wolf u Vlasenici,

c) B. sk. Vollmer Kameniti Dolovi — k. 1245 (4 km s.z. od Han Pijeska) — Numandžići⁹ — Rulići.

Sjeverna skupina:

a) 7. lov. puk. okrenula se je sa dostignute crte u smjeru jugozapada i nadire prema neprijatelju koji se nalazi 12 km s.s.i. od Sarajeva.

b) B. sk. Petersen u starom prostoru.

3) Namjera za 15.7.:

Sa južnom skupinom dostići cestu Zaklopača — Vlasenica — Prav. Džemat, popraviti most kod razkrstnice 1 km s.z. od Milića. Živahno zračno razviđanje i., s.i i s.z. Napad na neprijatelja s.s.i. od Sarajeva sa 7. lov. puk. i dieľovima 7. okl. lov. odj. B. sk. Petersen osigurava dostignute postave i vrši živahno razviđanje osobito u smjeru s.i. i j.i. Pošto se bude obskrabila. bit će spremna, da 16.7. krene u pravcu iztoka.

³ Vjerovatno se odnosi na dieľove Operativne grupe „Krivaja“.

⁴ Odnosi se na dejstvo Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 93.

⁵ Čemerno je selo. Vjerovatno Čemerska Pl.

⁶ Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 166.

⁷ Borbena skupina

⁸ Motorizovana borbena skupina

⁹ Narandžići

4) **Gubitci:** Vlastiti: 2 mrtva, 6 ranjenih, 2 nestala. Kod bombardiranja Vlasenice 11 ranjenih, 4 samovoza oštećena. Neprijateljski: 163 izbrojana mrtva, 170 procijenjenih mrtvih, 2 bolničarke zarobljene. Plien: 14 pušaka, 1 strojopuška, 5 sanduka streljiva.

Za točnost:
(Bjk. Olszewski)
Olszewski

SS-dragov. gorska divizija
„Princ Eugen“
Ia

(M.P.)

BR. 195

**IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 15 JULA 1943 GOD.
O SITUACIJI NA TERITORIJI BOSNE¹**

POVJERLJIVO

**MINISTARSTVU ORUŽANE SILE — OPERATIVNO
ODJELJENJE**

*Izvod iz dnevnog izvještaja Komandanta njem. trupa
u Hrvatskoj od 15. VII. 1943:*

Vrijeme: Bez promjene.

Akcije 369 div. i SS div.:

Neprijatelj drži visove južno od Drinjače i pred frontom Južne grupe SS div². pruža žilav otpor³. Mora se računati sa pokušajima probijanja jačih neprijat. snaga iz okruženja.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—8, k. 26.

Dnevni izvještaji Komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj, objavljeni u ovoj knjizi, prepisivani su kod opunomoćenog generala u Hrvatskoj i slati Ministarstvu oružanih snaga. Prepise ovih dnevnih izvještaja u navedenim dokumentima Redakcija će nazivati dnevnim izvještajima Komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj.

² Ovu grupu sačinjavale su: borbena skupina Bachmann, motorizovana borbena skupina Wolf i borbena skupina Vollmer. Vidi dok. br. 194.

³ Odnosi se na jedinice Prve proleterske divizije, koje su se u to vrijeme nalazile na pomenutom području. Vidi dok. br. 70 i 71.

369 div.:

Pojačani su položaji za zatvaranje odsjeka Drinjače. 3 bataljon 369 puka određen je kao rezerva za protivudare na prostoru 6 km jugozap. od Zvornika. Pri izviđačkoj akciji sa tenkovima pravcem od Drinjače na jug do Nove Kasabe i na istok do Zelinja nije se došlo u dodir sa neprijateljem.

Neprijateljski izviđački dijelovi nalaze se 6 km sjev. ist. od Maglaja i 8 km ist. od Zavidovića.

1 i 2 bataljon 369 puka prikupljeni su na prostoru Živinice. Izviđački dijelovi javljaju da je neprijatelj posjeo Treštenicu (15 zap. od Živinica).

SS div.:

Pred frontom Istočne grupe neprijatelj otstupa na sjev. ist., sjever i sjev. zapad, uz žilav otpor naročito zapadno od drumu. Zapadna grupa uglavnom bez promjene.

Potjerna odjeljenja odbila su pokušaje slabijih neprij. grupa da prodru preko drumu Stupari—Kladanj pravcem ka zapadu. 7 hrv. pješ. puk povučen je iz prve linije i biće potčinjen 373 div. (4 hrv. lovač. brigadi⁴ — odsjek 3, dolazi na područje Travnik—Bugojno).

3 bataljon 7 puka pri iznenadnom neprijateljskom napadu 12. VII. nije izvršio svoj zadatak.

Stigli su:

3 bataljon 1 puka na prostor 5 km juž. od drumu Vlasenica—Milići.

11 bataljon 1 puka na liniju Kameniti Dolovi (6 sjev. od Han Pijeska) — Rulići (7 sjev. zap. od Han Pijeska).

Motoriz. izviđ. dijelovi u pravcu mjesta Milići stupili u dodir sa neprijateljem. Most kod mjesta Milići razoren.

Gubici: Sopstveni: 3 mrtva, 6 ranjenih, 3 nestala. Neprijateljski: izbrojano 163 mrtva, a cijeni se da ima još 170 mrtvih. Zarobljene 2 banditske bolničarke.

Zaplijenjeno: 14 pušaka, 1 laki mitraljez, 5 sanduka pješadijske municije.

⁴ Dio rečenice iza povlake dopisan je olovkom.

Ostali prostor:

369 div.: Noću uoči 15.VII.1943 teretni voz na 11 km jugoist. od Doboja iskočio iz šina. Lokomotiva i 5 vagona prevrnuli se. Vjerovatno sabotaža.

SS div.: Pojedine četničke grupe na prostoru Goražde—Ustikolina. Dva prepada na hrvat. žandarmerijske stаницe.

373 div.: Preuzela komandu na novom prostoru. Bande na prostoru jugozap. od Prijedora⁵ (dnevni izvještaj od 14.VII) izgleda da se sa dijelovima povlače na sjev. zap. Na prostoru Prnjavora jake kom. snage sa dijelovima u pokretu na sjever⁶. Potvrđeno prisustvo neprijat. snaga sjev. zap. od Kostajnice. 14.VII. u 22 časa ital. transportni voz kod mjesta Brdanj⁷ (sjev. od Kostajnice) naletio na minu. Više vagona sa municijom eksplodiralo, voz tučen vatrom, 15 ranjenih. Pruga će vjerovatno 36 časova biti zatvorena.

114 lov. div.: O neprijatelju se ne javlja ništa novo.

⁸

Promjene u dislokaciji:

Glavnina 114 izviđ. bataljona u Cazin, glavnina 3 divizionu 661 art. puka u Bihać, i 1 bataljon 383 puka u Prijedor.

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Ia, pov. A br. 1478/43
Zagreb, 16 jul 1943

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

⁵ Na ovom sektoru nalazile su se jedinice Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 124.

⁶ Odnosi se na dijelove Dvanaeste NOU divizije. Vidi dok. br. 102.

⁷ Brđani

⁸ Dalji dio izvještaja ne odnosi se na teritoriju Bosne i Hercegovine.

**IZVOD IZ IZVJEŠTAJA KOMANDE DRUGE ITALIJANSKE
ARMIJE O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE U VREMENU OD 1
DO 15 JULA 1943 GODINE¹**

**KRATAK OPŠTI PREGLED PETNAESTODNEVNE
SITUACIJE**

Br. 13

C) Južna zona — (VI arm. korpus)

— Partizanska aktivnost na teritoriji VI armijskog korpusa ograničila se na nekoliko prodora Biokovskog odreda (br. 443 sp.p.f.) prema zoni jugozapadno od Vrgorca, više radi obezbjeđenja buduće žetve, zatim na nekoliko napada uzduž obale na našu plovidbu i na jednu sabotažu na pruzi Metković — Čapljina.

— Od izvjesnog je značaja pojavljivanje formacija X hercegovačke brigade (br. 750 sp.p.f.) u zoni Stolac—Bileća, koje su izbjegle opkoljavanje u poznatim operacijama u Crnoj Gori². Spomenute formacije pod komandom poznatog Vlade Šegrta³, pošto su iznenadile i ubile u zoni Obalj nekoliko četničkih vođa (među kojima i majora Pantića), pošle su ka zoni Sitnica Planina, a odande na jug od Stoca, moguće da bi pokušale stići u Biokovo.

Ugrožene našim čišćenjem, a možda i obaviještene o našim pokretima, vjerovatno su se podijelile, i dok su se, kako izgleda, neke grupe uputile u zonu Nevesinje, glavnina se povukla sjeverno od Vilusa.

— Već pomenute ustaničke snage u blizini sjeverne hercegovačke granice, sjeverno od Neretve, premjestile su se prema sjeveroistoku spojivši se vjerovatno sa Titovom glavinom.⁴

¹ Original, neregistrovan, na italijanskom jeziku, umnožen na šapirografu, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² O dejstvima Desete hercegovačke NOU brigade vidi u tomu IV, knj. 16, dok. br. 15.

³ Komandant Desete hercegovačke NOU brigade

⁴ U to vrijeme glavnina snaga NOV sa Vrhovnim štabom nalazila se u Istočnoj Bosni — dok su u Hercegovini i Crnoj Gori dejstvovali dijelovi Treće NOU divizije.

III) — ANTIKOMUNISTIČKA AKTIVNOST

— Događaji na ostalim ratnim frontovima nisu nimalo uticali na držanje antikomunističkih formacija pod našom komandom, koje ne mijenjaju svoj antipartizanski stav i dobrim dijelom učestvuju u akcijama naših trupa na raznim sektorima.

U **Hercegovini**, poslije raspuštanja M.V.A.C.,⁵ četničke formacije, čije su snage znatno smanjene, nastavljaju da se odmeću u šumu, uzdržavajući se od bilo kakvog neprijateljskog čina prema nama i prema njemačkim snagama.

Na ove se formacije vrši jak pritisak od strane partizanskih komandi da bi se postiglo stvaranje jednog jedinstvenog fronta protiv okupatora, a od strane Nijemaca da bi se četnici naveli da se povrate u legalnost i sarađuju u borbi protiv komunizma.

Hrvatski zvanični izvor javio je o zaključenju sporazuma postignutog ovih dana u **Nevesinju** između četnika i njemačke komande iz **Mostara** radi zajedničke antipartizanske aktivnosti. Iako pravi cilj ovog sporazuma još nije poznat, ne izgleda vjerovatno da će on biti dugotrajan.

IV) POGRANIČNE OBLASTI

A) Hrvatska—neokupirana južno od Save

U Zapadnoj Bosni pojedinačna napadačka aktivnost u predjelu Grmeč pl. protiv njemačkih kolona za snabdjevanje.

U Centralnoj Bosni, između Vrbasa i Bosne, partizanske formacije koje pripadaju II, V i XII krajiškoj brigadi (br. 601, 604, 611 sp. p. f.), raspoređene s obje strane puta Kotor Varoš—Teslić, razvile su živu ofanzivnu aktivnost s.z. od Teslića, šireći se zatim prema sjeveru i zauzevši važan centar **Prnjavor**.⁷

U istočnoj Bosni, između Bosne i Drine, I i IV krajiška brigada (br. 600 i 603 sp. p. f.), premjestivši se u zonu Fojnica—Visoko, prema sjeveru, dostigle su želje-

⁵ Kratica za Milizia Volontaria anti Comunista — Protivkomunistička dobrovoljačka milicija — uglavnom četnici Draže Mihailovića.

⁶ Ovdje je izostavljen tekst koji se odnosi na teritoriju Bosne i Hercegovine.

⁷ Vidi dok. br. 55, 72, 73, 129, 130, 159 i 186.

zničku prugu Brod—Sarajevo na dionici Lašva—Visoko, zapalivši sve stanice i dignuvši u vazduh šine.⁸ Srušen je važan željeznički most na Bosni u blizini Doboja.⁹ Njemačko-hrvatske snage, pridošle iz raznih sektora, ponovo su uspostavile situaciju prisilivši partizanske snage da se povuku prema sjeveru.

Zatim su se dvije brigade okrenule prema jugoistoku napredujući prema Srednjem (16 km s. od Sarajeva).

Ofanzivnim akcijama formacija grupe „Tito“,¹⁰ koncentrisanim u zoni Vlasenica—Šekovići, zauzeti su Kladanj, Drinjača i važan centar Zvornik, gdje je zaplijenjeno mnogo materijala.

Protivmjerama odreda 369 njemačke divizije osujećeni su ponovni pokušaji partizana da kotlinom gornje Spreče dostignu Majevicu planinu; ovi su odredi ponovo zauzeli Zvornik, Kladanj i Olovo nanoseći ustanicima velike gubitke.

Sada formacije grupe „Tito“ pod pritiskom sa sjevera i sa zapada nastoje da se povuku: na sjeverozapad, preko Konjuh planine i preko doline Krivaje, i na jug, preko Sokoca i Rogatice.

* * *

⁸ Vidi dok. br. 166.

⁹ Odnosi se na želj. most kod s. Doboja u blizini Kaknja, a ne grada Doboja.

¹⁰ Podatak nije tačan. Grupa „Tito“ nije postojala. Ovim imenom je vjerovatno neprijatelj nazivao Udarnu grupaciju Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije sa kojom se kretao Vrhovni štab i drug Tito.

BR. 197

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 15 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1229/43

O. U. 15. 7. 1943.

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE OPERATIVNO ODJELJENJE Br. 11791 Stiglo 16 jula 1943 god. XXI
--

Izvještaj o situaciji od 15. 7. 1943

Prostor 369 div.: Pri čišćenju prostora **Prnjavor** (15 km jugo-ist. od **Tuzle**)—**Zvornik** sjev. od **Drinjače** samo ograničeni dodir sa neprijateljem. Izviđanje javlja da na prostoru južno od **Tuzle** nema neprijatelja. Prostor **Stupari** još uvijek zaposjednut od strane neprijatelja (200). Neprijateljski gubici: 50 mrtvih, zaplijenjena 3 mitr. i drugo oružje.

SS div.: Sa dijelovima sa pravca **Sokoca** slomila jači neprijateljski otpor kod **Han Pijeska** (20 km sjeverozap. od **Sokoca**). Neprijatelj se izvuкао na **Javor Pl.** Čelo tenkovske kolone prodrlo do **Vlasenice**. Sa prostora **Kladnja** odaslata jaka potjerna odjeljenja na **Stupare**. Plije: 1 top, 2 teš. mitr. Komun. napad na hrvatsku posadu u **Bos. Rači** (sjeveroist. od **Bijeljine**) odbijen poslije žestoke borbe. Visoki neprijateljski gubici; hrvatski

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Na ovom terenu nalazila se Četvrta NOU divizija i Grupa grmečkih NOP odreda. Vidi dok. br. 112 i 122.

gubici: 1 ofic. i 9 vojnika mrtvih i 1 ofic. i 40 vojnika nestalo.

Prostor SS div.: Protiv banditske grupe juž. od **Blagaja** (jug-ist. od **Mostara**) odaslan 1 bataljon.

Prostor 373 div.: Banditski prepad na opštinu zap. od **Prozora**; opljačkano 1500 ovaca i krupne stoke. Javljeno o banditskim grupama na prostoru juž. i zap. od **Prijedora**. Preduzeto pojačanje osiguranja oblasti rudnika južno od **Prijedora**.

Prostor 114 lov. div.: Formiranje neprijateljskog uporišta na prostoru zap. od **Kostajnice**, sjeverozap. od Cetingrada i zap. od Bihaća². Nastavljanje izviđačke djelatnosti.

Inviata copia all' Ufficio „I“

Bayer
major

BR. 198

**IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 16 JULA 1943 GOD.
O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI
BOSNE¹**

POVJERLJIVO

MINISTARSTVU ORUŽANE SILE — OPERATIVNO
ODJELJENJE

*Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njem. trupa
u Hrvatskoj od 16. VII. 1943*

Vrijeme: Vedro.

Foduhvat 369 div. i SS div.:

Neprij. dijelovi ispred udara SS div. otstupili na sjev. zap., vjerovatno da bi se sjedinili sa snagama na šumskom području ist. od drumu Kladanj—Stupari².

² Na ovom terenu nalazila se Četvrta NOU divizija i Grupa grmečkih NOP odreda. Vidi dok. br. 112 i 122.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1-13, k. 26.

² Na ovom području nalazile su se u to vrijeme jedinice Sedme NOU divizije.

369 div.:

Neprijatelj na položaju na juž. obali Drinjače bez promjene³. U izviđanju do na 12 km juž. i jugo-jugoist. od Živinica nije bilo dodira sa neprijateljem

SS div.:

Pri napadu Istočne grupe samo još neznatan otpor neprijatelja. Zauzet je prostor s obje strane Vlasenice. Uspješna borba izviđačkih odjeljenja 4 km sjev. od Milića. Zapadna grupa obezbjeđivala na dosadašnjem prostoru.

Gubici:

Sopstveni: 4 mrtva, 7 ranjenih. Neprijateljski: izbrojano 215 mrtvih, sem toga po ocijeni još 280. Plijen neznatan.

Gubici od 12—14. VII. 43:

Sopstveni: 2 mrtva, 6 ranjenih, 3 nestala.

Neprijatelj: mrtvih: 182 izbrojano i 170 po ocjeni.

Ostali prostor:

369 div.: Bez naročitih događaja.

SS div.: Izviđanje iz Zavidovića na istok i jugoistok bez dodira sa neprijateljem.

Neprijateljska grupa sa šumskog područja 14 km sjev. ist. od Sarajeva pred našim jačim potjernim odjeljenjima povukla se ka sjev. zap. na prostor 15 km jugo—jugoist. od Vareša⁴. Odjeljenja već prešla drum sjev. od Breze (7 km sjev. ist. od Visokog). Pruga i drum na više mjesta prekinuti. Dijelovi prot. tenk. bataljona angažovani za obezbjeđenje Breze 7 hrv. pješ. puk na maršu za Visoko bez dodira sa neprijateljem.

373 div.: Po izjavama stanovnika četnici vodili uspješnu borbu protiv komunista na prostoru 10 km ist. od Vareša⁵. Jače neprijateljske grupe u oblasti Janja (15 km jugozap. od Jajca) bez promjene. Osujećen je pokušaj manje bande da pređe drum Razboj (36 km sjev. ist. od Banje Luke) — Klasenice⁶. U mjestu 12 km jugozap. od Bos. Gradiške prisilna regrutacija. Agitacija za uništavanje žetve. Izviđanje iz Kostajnice na istok sjeverno od Une bez dodira sa neprijateljem.

³ Vidi primjedbu br. 2, dok. br. 195.

⁴ Na ovom području u to vrijeme nalazile su se jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 166.

⁵ Isto

⁶ Klačnice

114 div.: Opšta situacija bez promjene.

Promjene u dislokaciji:

Ojačani 1 bataljon 383 puka privremeno u Drago-
tinju (zap. sjev. zap. od Prijedora).

2 bataljon 383 puka definitivno u Prijedor.

Njem. opunom. gen. u Hrvatskoj

Ia pov. A. br. 1503/43

Zagreb, 17 jul 1943

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
poručnik

BR. 199

**IZVOD IZ IZVJEŠTAJA KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG
KORPUSA OD 16 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA
NOV NA TERITORIJI HERCEGOVINE¹**

25. VII. 1943

Va)

KOMANDA 2 ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 12402
Stiglo 25 jula 1943

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
ŠTAB — OBAVJEŠTAJNO ODJELJENJE

br. 60/I C. T. prot. **Povjerljivo** V. P. 39, 16 jul 1943-XXI

Izvještaj

KOMANDI 2 ARMIJE

- Obavještajno odjeljenje (kopije br. 1—2—3—24)
- Operativno odjeljenje (kopija br. 4)
- Odjeljenje za civilne poslove (kopija br. 5) Vojna
pošta 10

EKS. GUVERNERU CRNE GORE

V. P. 151 (kop. 6)

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

EKS. KOMANDANTU TRUPA CRNE GORE	V. P. 14 (kop. 7)
EKS. KOMANDANTU XVIII ARM. KORP.	V. P. 118 (kop. 8)
VOJNO-POMORSKOM KOMAN- DANTU DALMACIJE	Split (kop. 9)
KOMANDANTU SEKTORA DUBROVNIK	V. P. 32 (kop. 10)
KOMANDANTU SEKTORA METKOVIĆ	V. P. 91 (kop. 11)
KOMANDANTU PJEŠ. DIV. „MURGE“	V. P. 154 (kop. 12)
KOMANDANTU ARTILJERIJE VI ARM. KORP.	Sjedište (kop. 13)
KOMANDANTU INŽINJERIJE VI ARM. KORP.	Sjedište (kop. 14)
KOMANDANTU KR. KARAB. VI ARM. KORP.	Sjedište (kop. 15)

II DIO

AKTIVNOST USTANIKA

2 zona

Sektor Dubrovnik

Trebinje

- a) — Iz srpskopravoslavnog pouzdanog izvora se saznaje:
- partizanske grupe Vlade Šegrt², ne mogavši se uputiti u južnu Hercegovinu pošto su im naoružani pravoslavci prepriječili put, otišle su u zonu Banjani (Treb. US—GH—GS—GM) i zauzele sljedeća mjesta:
 - Bratogoš (isto UO—GS)
 - Jelovica (isto VH—GO) — vjerovatno sjedište komande;
 - Suvi Vrh (isto VS—GS);
 - Velimlje (isto VH—GM);
 - grupa od oko 50 partizana pod komandom Đure Škera, koja je došla iz Divina (Nev. TI—AD), prešla je u zonu Šuma (Dubr. SP—SR—FV—FT);
 - u okolini Klobuka (Treb. UM—UO—FV) nalazi se jedna grupa od oko 70 partizana;
 - U Ljubomiru (Dubr. TI—TL—GM—GK) petnaestak partizana vratilo se svojim kućama;

² Komandant Desete hercegovačke NOU brigade

- u zoni Popovo Polje (isto QK—RQ—GS—GO) razvijaju komunističku propagandnu aktivnost vođe Pribišić Lazo, Slavić Božo, Obradović Sava.
- b) — Srpskopравoslavni izvor je javio: noću uoči 15. t. m. partizanske grupe znatne jačine izvršile su napad na oružane pravoslavne jedinice u zoni Duži—Klikovići (Dubr. SP—FT). Na strani pravoslavnih nije bilo gubitaka.
- Neutvrđena partizanska grupa uputila se iz Rudine (Treb. VK—FX) prema Vilusima nakon sukoba sa grupom naoružanih pravoslavaca.

(od Obav. od. A. K.)

Sektor Dubrovnik

Hum

Sela Hum (Dubr. SN—FV) — Dubljani (isto RO—GO) — Veličani (isto RM—GQ)—Dračevo (isto RQ—GO) i Drijenjani (isto, isto) imaju među svojim stanovništvom mnogo simpatizera partizana koji su bili mirni u periodu četničke nadmoćnosti; oni su u posljednje vrijeme počeli da uznemiravaju trojkama zone Šuma i Popovo Polje.

(od Obavješt. odjelj. A. K.)

Sektor Metković

Opuzen

Prema raznim pouzdanim glasovima potvrđeno je da se u močvari Privlaka (Mostar NM—OI—AB) skriva u nekoliko slamnih koliba oko 20 naoružanih partizana;

Pouzdaní izvor javlja da je primijećena grupa od 8 partizana naoružanih puškomitraljezom kako prolazi kroz mjesto Lovorje (Mljet NH—GZ) i da se u Blace (Mostar MK—AB) vratila jedna „trojka“ naoružana mitraljezom.

(od pješ. div. „Messina“)

Pasičina

Neke žene koje su pobjegle iz Pasičine (Mostar LI—AL) izvijestile su da se u zoni poslije prolaza naše kolone za čišćenje ponovo pojavila banda od oko 20 naoružanih partizana koja kruži u grupicama.

Utvrđeno je da se radi o bandi poznatog Ivana Kezića iz Baranovca (Mostar RI—AL), koja nije postupila po naredjenju partizanske komande da se koncentrišu na Biokovu.

„Trojke“ navodno kruže u blizini Trnova (isto PH—AL)—Pasičine—Baranovca—Rupe (isto LI—AI) — Grnčenić (isto IH—AI).

(od pješ. div. „Messina“)

Sektor „Bergamo“

Zagvozd

Prilikom vazdušnog izviđanja primijećena je grupa ustanika na k. 457 kod Svaguše (Mak ZR—BF).

Vjerovatno su u pitanju dijelovi pobjegli iz doline Župe (isto XI—XL—AV). čija je namjera da pođu prema sjeveru preko garnizona u zoni. To su vjerovatno oni isti koji su prošle noći napali hrvatski garnizon u Grabovcu.

(od Obav. odjelj. A. K.)

Grabovac

Noću uoči 16 t. m. stigao je izvještaj da su hrvatski garnizon u Grabovcu (Mak. ZP—BF) napale partizanske snage.

Upućena su pojačanja iz Šestanovca i Zagvozda. Vazdušnim izviđanjem u 9 časova uočeno je da je garnizon miran i da naše trupe pridolaze iz raznih pravaca.

Napad je potpuno odbijen a situacija uspostavljena.

(od pješ. div. „Bergamo“)

Njemačka okupaciona zona

Pribilovci

Pretstavnik Srba u zoni izvještava da je situacija kod četnika i Srba u zoni Domanovići (Mostar PN—AL)—Pribilovci za-tegnuta. Nijemci su otvoreno izjavili da će ubrzo izvršiti snažnu akciju na Pribilovce radi uklanjanja svih naoružanih grupa.

Isti obavještajac izvještava da su njemačke jedinice u Domanovićima čistile teritoriju Dubrava (Mostar QH—AN) i da su hapsile u selima Pjeski (isto QH—AN)—Lokve (isto QH—AL)—Kozice (Nev. QM—AL).

Prilikom čišćenja u posljednja tri dana Nijemci su ubili 65 lica u zoni Rotimlja (Nev. QM—AN) i 56 u Dabrica (isto RM—RO—AL).

(od pješ. div. „Messina“)

Komandant
general Sandro Piazzoni

Za tačnost prepisa
pukovnik, načelnik Štaba
(M.P.) (C. Cigliana)
Cigliana

**DNEVNI IZVJEŠTAJ SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ OD
16 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA PROTIV JEDINICA NOV
NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹**

*Dnevno izvješće SS-dragov. gorske divizije „Princ Eugen“
Od 16. 7. 43*

1) Izvješće pouzdanika: J. od Šekovića ostavio je neprijatelj dobro zaklonjenu bolnicu sa teškim ranjenicima.² Razviđanje istočne i zapadne borne skupine bez dodira sa neprijateljem.

7. Izvidn. odj. javlja: u dolinama Krivaje i Gostovića nema neprijatelja.

Jaka banda³ prešla je u noći na 16.7.43. iz prostora j.i. od Vareša cestu Breza—Vareš, sa namjerom da iduće noći napadne Brezu. Željeznički most na pruzi Breza—Vareš prekinut i 5 cestovnih mostova porušeno. U području Kapa k. 830 (3 km s. od Breze) neprijatelj je napadnut od zrakoplovstva.

Podhvat I. bojne (2. gorske lov. puk. završen uništenjem slabe neprijateljske skupine.

Iztočna skupina odpočela je dne 16.7.43. napad u smjeru s. i s. i.

Zapadna skupina uzpostavila je s. od Stupara vezu sa 369. (hrv.) pj. div.

2) *Dostignuti ciljevi:*

a) Iztočna skupina napada u smjeru iztoka.

b) Zapadna skupina na zaprečnoj crti Ravne—Prijevor—Dopasci—Gojakovići—Rastić—k. 626—k. 674—Mladež—k. 582 (i. i s.i. Stupari).

c) 7. lov. puk.: D. Čevljanovići—Srednje (12 km s.z. od Sarajeva).

d) 7. okl. lov. odj. sa glavninom u Brezi.

e) 1 bojna Brandenburg stigla u Zavidoviće.

f) II. skl. (7. topn. puk. (bez 1 bitnice) stigao u Nevesinje.

3) Izvješće o gubitcima III. bojne (7. lov. puk.) slijedi.

Vlastitih gubitaka nije bilo. Kod neprijatelja 33 mrtva prebrojana.

SS-dragov. gorska divizija
„Princ Eugen“

Za točnost:
(Bjk. Olszewski)
Olszewski

(M.P.)

Ia

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1-31, k. 26.

² Vidi dok. br. 96.

³ Vidi dok. br. 166.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 16 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV
NA TERITORIJI ISTOČNE I CENTRALNE BOSNE¹**

16. VII. 1943

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.

O. U. 16.7.1943

Pov. del. br. 1236/43

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju

Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11820
Stiglo 16 jula 1943
god. XXI

Izvještaj o situaciji od 16. 7. 1943

Hrvatska: Vrijeme vedro.

Prostor 369 div.: Neprijatelj² drži visove juž. od **Drinjače** i pruža napadnoj grupi SS div. južno od **Vlasenice** žilav otpor. Mera se računati sa pokušajima probijanja. Tenkovsko izvidanje od **Drinjače** (na ušću **Drinjače** u **Drinu**) prema jugu do **Nove Kasabe** i istočno odatle bez dodira sa neprijateljem. Jako izviđ. odjelj. udarilo zap. od **Živinica** na neprijatelja³. 29 komun. mrtvih. Angažovana potjerna odjeljenja za preduzimanje gonjenja sa SS div. u **Stuparima**. Dijelovi SS div. odbili pokušaje probijanja komun. preko puta **Kladanj—Stupari** na zapad. Mot. izvidanjem ka **Milićima** uspostavljen dodir sa neprijateljem. Gubici: sopstveni 2 mrtva, 6 ranjenih, 3 nestala. Neprijatelj: izbrojano 16 mrtvih, zaplijenjeno 1 mitr., više pušaka i veće količine municije. U noći izm.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Odnosi se na jedinice Prve proleterske divizije.

³ Na ovom sektoru nalazile su se jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 136, 137 i 168.

14.—15.7. teretni voz izletio iz šina jugoistoč. od **Doboja**. Sumnja se na sabotazu.

Prostor SS div.: 2 četnička prepada na prostoru **Goražde Ustikolina** na hrvat. žand. stanicu.

Prostor 373 div.: Na prostoru **Prnjavora** jake komun. snage⁴, sa dijelovima u pokretu na sjever. U noći izm. 14.—15.7. ital. transportni voz naletio na minu kod **Sunje** (jugoist. od **Siska**). Eksploziralo više vagona sa municijom. Voz obasut vatrom. Pruga će vjerovatno 36 časova biti zatvorena.

Bayer
major

Inviata copia all' Ufficio „I“

BR. 202

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 17 JULA 1943 GOD. O POKRETIMA
NJEMAČKIH DIVIZIJA I BORBAMA PROTIV JEDINICA
NOV NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹**

POVJERLJIVO

**MINISTARSTVU ORUŽANE SILE — OPERATIVNO
ODJELJENJE**

*Prepis dnevnog izvještaja Komandanta njem. trupo
u Hrvatskoj od 17. VII. 43*

Vrijeme: Vedro.

Poduhvat 369 i SS div.: Jak neprijatelj, o kome je 15. VII. uveče naknadno javljeno, povukao se noću od 15 na 16. VII. sa većim dijelom svojih snaga po svoj prilici na istok i jugoistok. Vjerovatno da bi stigao na prostor Romanija—Višegrad. Dijelovi se povlače na zapad. Sopstveno izviđanje nije ispunilo zadatak. *369 div.:* Zapadna grupa sa novopridatim Drugim batalj. 369 puka prikuplja se na prostoru 7 km juž. od Živinice—Lukavica za udar preko linije Stupari—Šekovići. Istočna grupa nastupa

⁴ Odnosi se na jedinice Pete kozarske NOU brigade, koje su dejstvovale na ovom sektoru. Vidi dok. br. 159.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1-7, k. 26.

preko Drinjače na jug do na liniju 7 km jugoist. od Šekovića —Vranjevac (14,5 km juž. od Caparda)— visovi s obje strane drumu 6 km jugozap. od Drinjače. Nema dodira sa neprijateljem. Desno krilo Istočne grupe, jedan bataljon, istura sa prostora 4 km sjev. zap. od Šekovića potjerna odjeljenja ka zapadu i jugozapadu. Kod neprijatelja 5 mrtvih, sopstvenih gubitaka nije bilo.

SS div.: Istočna grupa sa prostora s obje strane Vlasenice krenula na sjever. Do sada bez dodira sa neprijateljem. Zapadna grupa zatvara na liniji o kojoj je ranije javljeno i istura potjerna odjeljenja ka istoku. Uspostavljena je veza sa Zapad. grupom 369 div.

Gubici: Kod neprijatelja izbrojano 33 mrtva. Sopstvenih gubitaka nije bilo.

Ostali prostor: 369 div.: Na prostoru 15 km jugo-jugozapad. od Puračića banda srednje jačine². Upućena su potjerna odjeljenja.

SS div.: Poduhvat juž. od Blagaja okončan, slabe bande uništene. Neprijateljske snage sa prostora Breze, južno od Vareša, prebacile su se na sjev. zapad. Pruga kod Kladnja ponovo prekinuta.

373 div.: Slabe grupe bandi neposredno ist. od drumu Klačnica —Razboj. Banda srednje jačine na prostoru 8 km sjev. od Dubice pokušava da se prebaci na južnu obalu Save.

Južno od Jajca izvršen prepad na putnički voz, 3 vagona zapaljena, novi izvještaji još nisu primljeni. Južno od Travnika manja banda nasilno oduzima životne namirnice.

114 lov. div.: Jaki izviđački dijelovi 14 km sjev. zap. od Bihaća odbacili neprijat. obezbjeđenja. Odbijen napad na uporište Oštrej (juž. od Bos. Petrovca).

Promjene u dislokaciji: Štab 3 brd. brig. — dosad 2 brig. 1 hrv. div. — u Topusko. 1 batalj. 383 puka u Bos. Novi. Štab 383 puka definitivno u Bos. Novi. 1 divizion 373 art. puka u Dvor.

I a. pov. br. 3689/43 od 17.VII.1943 Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj.

Njemački opunomoć. general
u Hrvatskoj

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

I a pov. A. Br. 1531/43
Zagreb, 17 jul 1943

² Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije NOV i PO Jugoslavije. Vidi dok. br. 168.

DNEVNI IZVJEŠTAJ SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ OD 17 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹

*Dnevno izvješće za 17. 7. 43, SS-dragov. gorske divizije
„Princ Eugen“*

1) Prema izjavi zarobljenih partizana, partizani su se pred istočnom skupinom prije vremena povukli u smjeru s.i. i j. U Stuparima ostavio je neprijatelj partizansku bolnicu sa 33 zarobljenika,² koji su zarobljeni. Daljnju desetoricu zarobila je b.sk. Vollmer j. od Šekovića. Turalići izgrađeni su poput vojarni, sa velikim prostorom za logorovanje. Pronađene su 2 englezke obiskrbne bombe, kao i velika količina englezkog čokoladnog papira. J. i. Rastića izmakla je pred b.sk. Petersen osrednja banda (300 ljudi) poslije kratke borbe, u istočnom smjeru. U Draguši (7 km i. od Stupara) imade neprijatelja³. Djelovi neprijatelja,⁴ koji se je povukao u sjevernom smjeru, nalaze se u prostoru Milan Pl. (7 km j.z. od Vlasenice)—k. 1282 (3 km j. od Turalića)—Šipljanska stena (8 km j.i. od Kladnja)—Žeravice. Zračnim razviđanjem ustanovljeno je da grade bunkere i kuće. Punim pogodkom bomba porušena su na k. 1282 dva bunkera od zemlje.

Osrednja banda nalazi se, prema izkazu pučanstva, u Rađačićima (j.z. od Stupara).

Sa 369. (hrv.) pi. div. uzpostavljena je veza u širokoj fronti.

5. proleterska⁵ divizija, izmičući se u smjeru zapada, prekinula je u noći na 17.7.43. željezničku prugu izpred i iza Visokog na više mjesta.⁶ Kod zračnog napada na Kapu [k. 830] (8.5 km s.s.i. od Visokog) neprijatelj je prema izkazu pobjeglih stanovnika izgubio 14 ranjenika.

2) Dostignuti ciljevi:

a) Istočna skupina: Nova Kasaba—Musl. Škugrić—Cerska—Rajevina—Crkvina—Stupari.

b) Zapadna grupa nalazi se na dosadašnjoj zaprečnoj crti.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1-32, k. 26.

² Nejasno. Vjerovatno se odnosi na ranjenike.

³ Vjerovatno se odnosi na jedinice Sedme NOU divizije koja je u to vrijeme djelovala na ovom sektoru.

⁴ Vidi dok. br. 96.

⁵ Podatak nije tačan. Peta divizija nije bila proleterska, već udarna.

⁶ Vidi dok. br. 159.

c) 7. lov. puk.: Orahovo (7.5 km s.i. od Breze)—Nasići
(7 km i. od Breze).

d) 7. odj. SS okl. lovaca: glavina u Brezi.

e) Stožer 4 puk. „Brandenburg“: Zenica.

3) *Gubitci*: Vlastiti: —. Neprijateljski: 2 izbrojana mrtva,
14 ranjenih, 38 zarobljenih.

SS-dragov. gorska divizija
„Princ Eugen“
Ia

Za točnost:

Hrvatski častnik za vezu
kod SS-dragovoljačke gorske divizije

„Princ Eugen“
(Bjk. Olszewski)

(M.P.)

Olszewski

BR. 204

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 17 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE¹

17.VII.1943

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.

O. U. 17.7.1943

Pov. del. br. 1247/43

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 11868
Stiglo 17 jula 1943
god. XXI

Izvještaj o situaciji od 17. 7. 1943

Prostor 369 div.: Prost. juž. od **Drinjače** i dalje zoposjednut od strane neprijatelja. Neprijateljski dijelovi izvukli se ka sjeverozapadu pred nadiranjem SS div. na **Vlasenicu**, vjerovatno da bi se spojili sa snagama u šumskoj oblasti ist. od **Sirasze**²—**Kladanj**—**Stupari**.

Neprijateljski gubici: 12.—14.7. izbrojano 215 mrtvih, sopstveni gubici: 4 mrtva, 7 ranjenih.

Prostor SS div.: Neprijateljska grupa sa šumske oblasti sjeveroist. od **Sarajeva** povukla se na prostor jugoist. od **Vareša**.³ Dijelovi su već prešli put sjeveroist. od **Visokog**. Želj. pruga i put na više mjesta prekinuti. Preduzeto gonjenje.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Vjerovatno: Žeravice

³ Vidi dok. br. 113.

Prostor 373 div.: Jača neprijateljska grupa u oblasti **Janj**¹ (15 jugozap. od **Jajca**). Odbijeni pokušaji male bande da prede put duž zapadne obale **Vrbasa** na prostoru sjeveroist. od **Klašnica** (15 km sjevero—sjeveroist. od **Banje Luke**) prema zapadu.

Prostor 114 lov. div.: Nastavljena djelatnost potjernih odjeljenja na prostoru [V.] **Kladuša**, **Bihać** i **Bos. Petrovac**.

Bayer
major

BR. 205

IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 18 JULA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

POVJERLJIVO

Izvod iz dnevnog izvještaja Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj od 18. VII. 1943

Vrijeme: Umjereno oblačno.

Završen je poduhvat jugoist. od Tuzle. Završni izvještaj slijedi. Veći dio neprijateljskih snaga sa prostora **Vlasenica—Šekovići** izmakao je na jug a dijelovi istih na zapad i sjever. Prema sigurnim konstatacijama jake neprijat. snage otstupile su 14. VII. preko **Milan Pl.** (jugozap. od **Vlasenice**) na jug, iako SS div. još uvijek tvrdi da je na osnovu postojeće situacije nemoguće da je neprijatelj otstupio na tome pravcu.²

369 div.:

Divizija je širokim frontom prokrstarila prostor u luka **Drinjača** na jug i uhvatila vezu sa SS div. bez dodira sa neprijateljem. Dva bataljona upućena su preko linije **Stupari—Šekovići** i na lijevom krilu

¹ Vjerovatno se odnosi na jedinice Desete NOU divizije.

² Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1-15, k. 26.

³ Vidi dok. br. 66.

uništili malu bandu. Picn. bataljon kod mjesta Starnići³ (7 j.—jugozap. od Drinjače) odbacio neprijatelja na jug.

Noću na 17.VII. neprij. snage sa ranjenicima prešle liniju s obje strane Prnjavora—Tuzla—Caparde ka sjev. ist. (izjave zarobljenika).

Gubici:

Sopstveni: 1 ranjen, 1 nestao.

Neprijateljski: izbrojano 50 mrtvih, 8 zarobljenih. Drum Doboj—Tuzla u predjelu [Bos.] Petrovo Selo prekinut, podrobniji izvještaji nedostaju (zbog prekinute veze).⁴

SS div.:

Kod Stupara (8 sjev. zap. Vlasenice) pronađeno je i zarobljeno jedno skrovište sa ranjenicima (38).⁵

Naknadni podaci (za dnevni izvještaj od 12 VII).⁶

Pri napadu na desno krilo 7 hrv. pješ. puka razbijen je veći dio snaga Trećeg bataljona. 2 oficira i 79 vojnika probilo se do puka. Od razbijenih dosada se vratilo 533 borca, od toga 214 podoficira i vojnika bez oružja i odjeće.

Gubici: 68 mrtvih, 19 ranjenih, 17 nestalih.

Pruga Brod—Sarajevo prekinuta kod Visokog. Podrobniji izvještaji nedostaju (zbog prekinute veze).

373 div.:

Još nije poznato kakve namjere imaju neprij. snage koje se nalaze na prostoru Prnjavora.⁷ Odbijeni su lokalni neprijat. napadi na naše obezbjeđujuće dijelove kod Martinca (6 km juž od Razboja). Dijelovi 114 div. vodili uspješnu borbu protiv neprijat. grupe u šumi sjev. od Dubice. Neprij. gubici znatni. Brojevi o tome još nedostaju. Zasad 22 uhaćena.

Sopstveni gubici: 16 mrtvih, 12 ranjenih. Prilikom prepada na putnički voz juž. od Jajca (dnevni izvještaj od 17. VII)⁸ 3 mrtva, 4 ranjena. 9 nestalih (Nijemci); 1 mrtav, više nestalih (Hrvati). Hitno preduzeto izviđanje bez bspjeha.

³ Na karti 1:100.000 nije nađeno.

⁴ Vidi dok. br. 209.

⁵ U produžetku ove rečenice dopisano je crvenom olovkom: „kod Rakove Noge“. Rakova Noga nalazi se 25 km s.i. od Sarajeva.

⁶ Vidi dok. br. 187.

⁷ Vidi dok. br. 159.

⁸ Vidi dok. br. 204.

114 lov. div.: Potjerna odjeljenja odbacila malu bandu 9 km jugo—jugoist. od Bihaća. Jače neprijateljske snage na 14 km jugo—jugozap. od Bos. Petrovca.

Njemački opunomoćeni general u Hrvatskoj
la pov. A br. 1555/43
Zagreb, 19 jul 1943

Za tač. prepisa
potpis nečitak
major

BR. 206

DNEVNI IZVJEŠTAJ SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ OD 18 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE SS-DIVIZIJE „PRINC EUGEN“ od 18.VII.1943

- 1) Pred iztočnom i zapadnom skupinom neprijatelj nije više ustanovljen. Dne 18.VII. oko 09.00 sati bila je kod Popovića (1 km j. od Turalića) razbijena jedna odmetnička skupina od 30—40 ljudi. Inače prilikom čišćenja terena nije bilo više dodira sa neprijateljem. Iz Draguše (7 km j.i. od Stupara) neprijatelj je uzmakao prema j. Noću 17./18.VII. 5 proleterska divizija³ ponovo je u području Visoko—Kiseljak—Sarajevo prekinula željezn. prugu Sarajevo—Brod⁴ i zapalila zgradu željezn. postaje Podlugovi (6 km i.j.i. od Visokog). Dielovi ove odmetničke skupine napali su 18.VII. prije podne na cesti Sarajevo—Zenica kod Hana Ploče (8.5 km j.i. od Kiseljaka) na kolonu terenskih samovoza. 2 teretna samovoza su izgorjela. Brzoglasna veza je na više mjesta prekiruta. Izaslali su dielovi 7. SS-okl. lov. sklopa. U području Podgrab na željeznici Sarajevo—Višegrad ometa odmetnička skupina željeznički promet i ruši prugu. U području i. i j.i. od Zavidovića nema neprijatelja.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1—28, k. 26.

² Prevod je izvršen u ustaško-domobranskoj komandi.

³ Vidi dok. br. 159.

⁴ Bosanski Brod

2) *Pokreti:*

- a) Izt. i zap. skupina nastupile su od crte Kladanj—Turalići—Vlasenica k očišćenju područja j. od ove ceste.
- b) 7. lov. puk na dosadašnjim postavima.
- c) 7. okl. lov. sklop sa dielovima u Brezi i Visokom.
- d) 1./7. izviđačkog odjela u hodu prema Hadžićima.

3) *Namjera za 19. VII.:*

Divizija će nastaviti sa skupinom Vollmer čišćenje terena z. od ceste Sokolac—Vlasenica, sa borb. skupinom Petersen s obje strane ceste Olovo—Kladanj; sa dielovima razporedit će se nanovo, da napadne na 5. proletersku diviziju. Osiguravanje Zavidovića i Breze

- 4) *Vlastiti gubitci:* prilikom napadaja na cesti Sarajevo—Zenica 7 mrtvih (od njih 1 častnik), 4 ranjena, 1 nestao.
Neprijateljski gubitci: 19 mrtvih prebrojano, 1 zarobljen.

Ia.

U Sarajevu, 19.VII.1943.

Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M.P.)

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 18 JULA
1943 GOD. O POKRETIMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE¹**

18.VII.1943

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1253/43

O. U. 18.7.1943

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 11937
Stiglo 18 jula 1943
god. XXI

Izvještaj o situaciji od 18. 7. 1943

- Prostor 369 div.:* Neprijatelju južno od **Drinjače** uspjelo je da se izvuče na jugoistok i jugozapad. vjerovatno da bi dostigao prostor **Višegrad—Romanija**. Čišćenje prostora juž. od **Drinjače** od ostalih neprijateljskih dijelova otpočelo od strane dijelova 369 div. sa sjevera i SS grupe sa prostora **Vlase-nice**. Kod neprijatelja 38 mrtvih.
- Prostor SS div.:* Poduhvat juž. od **Blagaja** (jugoist. od **Mostara**) završen. Uništene manje neprijateljske grupe. Neprijateljske snage sa prostora sjeveroist. od **Visokog** prebacile su se na sjeverozapad². Željeznička pruga kod **Kladnja** ponovo prekinuta.
- Prostor 114 div.:* Odbijen banditski prepad na uporište juž. od **Bos. Petrovca**. Jako izviđ. odjelj. odbacilo je nazad neprijateljska osiguranja sjeverozap. od **Bihaća**.

Bayer
major

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Odnosi se na pokrete jedinica Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 166.

BR. 208

**IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ITALIJANSKE VOJNE MISIJE OD
18 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA
NOV NA TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE¹**

PREDMET

Telegram

V.P. 10, 18/7/43 XXI

KOMANDA 2 ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 12039
Stiglo 20 jula 1943

Od Ital. vojne misije — Zagreb

VRHOVNOJ KOMANDI
KOMANDI 2 ARMIJE
KR. MINISTRU ITALIJE — Zagreb

Br. 3674 prot.

**IZVJEŠTAJ HRVATSKOG GLAVNOG STOŽERA O SITUA-
CIJI NA DAN 18 JULA 1943 U 9 ČASOVA**

Prema vijestima neprijateljskog radija na prostoru Prnjavora navodno operiše 12 partizanska divizija. 9 km jugoistočno od Jajca partizani su zapalili putnički voz. Javljeno o mrtvim i ranjenim, broj neutvrđen.

Napad ustanika na putnički voz kod stanice Nemila (Zenica QO—EK). Jedan mrtav i dva ranjena. Kod Tripunovića (TI—EZ) oklopni voz napadnut je žestokom neprijateljskom vatrom. Pretrpljeni gubici: dva mrtva, 11 ranjenih, jedan top i dvije puške. Grupa od oko 2000 partizana² koja je došla sa sjeveroistoka napala je Visoko (Kladanj SN—DE) i na više mjesta oštetila željezničku prugu. Izgleda da napadačke snage pripadaju 5 diviziji (Krajiška). Nastavljena akcija čišćenja ka Vlasenici (Zvornik ZN—DT) Sieverna grupa, pošto je savladala slab neprijateljski otpor, doprla je do ovoga mjesta. Sukobi na prostoru sjeverno od Milića (Zvornik ZV—BT). Naneseni gubici:

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Na ovom sektoru nalazile su se jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 113 i 166.

397 mrtvih, pretrpljeni: 6 mrtvih, 13 ranjenih, 3 nestala. Zaplijenjen razni materijal. Grupa ustanika koja je ušla u Podgrab (Sarajevo VM—CM) prekinula je telegrafsku vezu. Hrvatsko-njemačke trupe su izvršile akciju čišćenja u selima na prostoru 10 km jugozapadno i južno od Blagaja (Nevesinje QM—AR). Naišlo se na otpor kod Orašja (QM—AN). Ubijeno 8 ustanika i 5 zarobljeno. Orašje je kasnije bilo razoreno.

General Re

7 kopija:

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku štaba
- 1 Zamjeniku nač. štaba
- 3 Operativnom odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju

BR. 209

**IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 19 JULA 1943 GOD.
O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI
POSNE¹**

POVJERLJIVO

MINISTARSTVU ORUŽANE SILE — OPERATIVNO
ODJELJENJE

*Izvod iz dnevnog izvještaja Komandanta njem. trupa u
Hrvatskoj od 19. VII. 1943:*

Vrijeme: Vedro, sunčano.

Djelatnost bandi na sabotiranju žetve traje i dalje.

Područje 114 div.:

Nije bilo naročitih promjena.

Područje SS div.:

Jake neprijateljske snage na prostoru Visokog.² Pređena je r. Bosna ka jugozapadu. Prepad na transporte za snabdijevanje. 4 mrtva. 2 kamiona potpuno uništena.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1-13, k. 26.

² Vidi dok. br. 113 i 128.

Pri naknadnom čišćenju sjev. zap. od Vlasenice pronađeni bivaci izgrađeni u vidu kasarni. Između ostalog i dva engleska padobrana za spuštanje potreba za snabdijevanje kao i velike količine engleskih omota za čokolade. Angažovane trupe nalaze se sada na maršu na nova područja za akcije, pritom su Zapadna grupa i dijelovi Istočne grupe vršili naknadno čišćenje šumskog područja jugoist. od drumu Kladanj—Olovo. 7 hrv. pješ. puk izbio na drum Vareš—Breza.

Gubici od 15.—17. VII: Sopstveni: 4 mrtva 7 ranjenih.

Neprijateljski: mrtvih izbrojano 250
po ocjeni 260; zarobljenih: 53.

Područje 369 div.:

Izvještaj divizije još nije prispjeo (smetnje na liniji).

Naknadni izvještaj za 18-VII: Jaka komunistička grupa noću uoči 18.VII. zauzela Bos. Petrovo Selo³. Hrvat. posada (60 ljudi) zasad se smatra kao nestala. Željeznički most kod Miričine dignut u vazduh uprkos 4 straže na tornjevima i neposredne zaštite od strane ljudstva za obezbjeđenje željez. kao i od strane 2 oklop. željez. voza, koji su iz opreznosti naročito određeni za zaštitu mosta jer je isti smatran ugroženim. Naređena je istraga. Opravka moguća vjerovatno u kratkom roku.

Područje 373 div.:

Situacija kod Prnjavora bez promjene. Noću uoči 18.VII. poslije borbe od tri i po časa odbijen jači neprijat. napad na Ključ.⁴ 20 sopstvenih mrtvih, među njima 2 Nijemca; 36 Hrvata ranjeno, 53 Hrvata nestalo. Kod neprijatelja izbrojano 20 mrtvih. Stvarni gubici su znatno veći.

Jaka neprijateljska grupa koja je prešla preko Save otišla je sa šumskog područja sjev. od Dubice dalje ka zapadu. Pruga Sunja—Kostajnica privremeno prekinuta. Jajce—D. Vakuf ponovo saobraća. Po-tjerna odjeljenja na pravcu ka Rastovu (20 km juž. od Travnika) zaplijenila arhivski materijal.

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

Njemački opunomoć. general u
Hrvatskoj
Ia, pov. A br. 1582/43
Zagreb, 20 jul 1943

³ Vidi dok. br. 205.

⁴ Vidi dok. br. 98, 107, 154 i 162.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ OD 19
JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA
NOV NA TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹**

P r i e v o d².

DNEVNO IZVJEŠĆE SS DRAG. DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“
od 19 srpnja 1943

- 1) J. crte Kladanj—Vlasenica—Milići ustanovljeno je, da je neprijatelj³ još sa dielovima u Slemenska Pl., 15 km j. j. i. Kladanj.

Drapnići posjednuti od neprijatelja. Po izjavama prebjeglica radi se o dvije brigade. U zadnjim noćima obskrba ovih banditskih skupina po nepoznatim zrakoplovima. Pronađene su 2 obskrbne bombe sa razornim tvorivom. Kod istočne skupine nije bilo dodira sa neprijateljem. Kiseljak, 10 km z.j.z. Visoko, posjednut od neprijatelja,⁴ po 1. topn. odjelu 7 u borbi zauzet. Banditska skupina razpršena.

Razviđanjem je ustanovljeno, da su delovi 5 proleterske divizije⁵ prešli u ranim jutarnjim satima 19.VII. cestu Kiseljak—Sarajevo i produžili u j. smjeru.

- 2) Dostigli su:

Borbena skupina Bachmann. Područje Žljebovi—Košutica—Sokolac.

Borbena skupina Woilmer: Područje u i oko Vlasenice.

Borbena skupina Wolf: Premještena u Sarajevo.

Borbena skupina Petersen: Područje [s.] Slivne, 8 km j. i. Kladanj—Olovo—Tisovo Brdo, 9 km i. Olovo.

7. p.p.: U dosadašnjim postavama.

1. (topn. odj. 7,2) obk. sat, stož.—lov. sat (kot.) u nastupu u osig. odsjeku uzduž želj. pruge Sarajevo—Bradina.

XXII. i XXIV. ust. bojne u hodu iz Sokolca za Han Pijesak i Vlasenicu.

Za točnost prijevoda:
nadsatnik Gayer

Gayer

(M.P.)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1-19, k. 26.

² Prevod je izvršen u ustaško-domobranskoj komandi.

³ Odnosi se na jedinice Prve proleterske, Sedme i Sesnaeste NOU divizije, koje su djelstvovale na ovom području. Vidi dok. br. 66, 97 i 109.

⁴ Vidi dok. br. 166.

⁵ Isto

OBAVJEŠTENJE ITALIJANSKOG CENTRA ZA PRIKUPLJANJE VIJESTI U TREBINJU OD 19 JULA 1943 GOD. O BORBI U S. ORAH I PRIPREMAMA JEDINICA NOV ZA NAPAD NA HUM¹

Primljeni fonogram

19 jul 1943 — XXI

Od Centra za prikupljanje vijesti — Trebinje

Komandi Šestog armijskog korpusa

135. Danas oko 15 časova grupe partizana su napale selo Orah (SN—FT) gdje se vrši prilično jako koncentrisanje četnika (oko 150 naoružanih). U Orahu se privremeno nalaze četnički komandant kap. Vidačić — poruč. Milojević — poruč. Ritdesić. U toj borbi koja je trajala oko 3 časa četnici su imali 3 poginula i 4 ranjena. Prije dva dana Šegrt je sakupio u Glavinici (zona Šuma) partizanske vođe Slobodana Šakotu i Božovića² radi proučavanja plana za napad na Hum. Tridesetak partizana iz Ljubomira prebacilo se juče u zonu Šuma. Pukovnik Scotti je otišao noćas u 19 časova sa pratnjom u zonu Orah da bi sproveo istragu povodom borbe koja se tamo vodila.

Poručnik De Nardi 22001907

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Vojvo Popović

IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 20 JULA 1943 GOD.
O SITUACIJI NA TERITORIJI BOSNE¹

POVJERLJIVO

MINISTARSTVU ORUŽANE SILE — OPERATIVNO
ODJELJENJE

*Izvod iz dnevnog izvještaja Komandanta njemač. trupa
u Hrvatskoj od 20. VII. 1943*

Vrijeme: Vedro i toplo.
Opšta situacija bez promjene.

Područje 114 div.:
Bez naročitih događaja.
Izviđanje kao i dosad.

Područje SS div.:
Jači neprijatelj sa prostora Visokog prešao drum Kiseljak—Sarajevo na jug.²
Jedan eskadron izviđačkog diviziona, druga četa pion. batalj. i diviziska štabna lov. četa upotrebljeni su za obezbjeđenje pruge Ivan Sedlo — Sarajevo. Naređeno je pojačanje obezbjeđenja Mosta na Limu. Na prostoru Drapnici—Rubinići (16 j.—jugoist. od Kladnja) još uvijek jače neprijateljske snage.³
Istočna grupa naknadno očistila prostor zap. od drumu Vlasenica—Sokolac bez dodira sa neprijateljem. Dostignuti prostori: Zapadna grupa (2 batalj. 1 puka i 2 bataljon 2 puka):
Olovo—Slivne (8 km. j.—jugoist. od Kladnja). Istočna grupa (1 i 3 bataljon 1 puka): Sokolac—Žljebovi (12 km sjev. ist. od Sokoca).

369 div.:
Ist. grupa (pion. bataljon, 3 bataljon 369 puka, 370 puk (bez Prvog bataljona): U gonjenju neprijatelja preko rijeke Jadra na jugoist. izbila na liniju Srebrenica—Bratunac. Samo slabe neprijat. zaštitnice. Neprijatelj imao 4 mrtva. Jače neprijateljske snage

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1-11, k. 26.

² Vidi dok. br. 113.

³ Vidi dok. br. 96 i 215.

12 km j.—jugozap. od Bos. Petrovog Sela bez promjene.

373 div.:

Jače neprijat. snage na prostoru Prnjavora bez promjene⁴. Dalji priliv komunista preko Save na području zap. od Kostajnice. Banda (60) 13 km jugozap. od Bos. Novog gađala putnički voz. Izvršen prepad na kamion. 6 mrtvih, 3 ranjena Hrvata (vidi napomenu). Sopstveni gubici: 4 mrtva, 7 ranjenih, 3 nestala. Neprijateljski: izbrojano 15 mrtvih, pretpostavlja se da su gubici mnogo veći. Javljeno o jakim neprijateljskim snagama u predjelu Rastova (20 km juž. od Travnika).

Sjeverno od Save:

Lokalna djelatnost bandi. Komunisti zapalili opštinski ured 7 km zap.—jugozap. od Šida.

Promjene u dislokaciji: Veći dio 1 baterije 661 art. puka sa štabom istog puka u Bihać (definitivno). Dijelovi 114 izviđ. bataljona u Cazin. XXII ustaški bataljon u Han Pijesak. XXIV ustaški bataljon maršuje za Vlasenicu (definitivno dislociran).

1 vod 373 p.t. bataljona za pojačanje 373 pion. bataljona⁵ u Vlasenicu. 369 p.t. bataljon na jugoistoč. dio Majevice. 100 izviđački bataljon u Vrpolje. 100 p.t. bataljon u Đakovo. Borbena grupa 54' puka u prebacivanju vozom od Našica u svoje ranije sjedište—Đakovo?⁵

Napomena:

Dijelovi 373 izviđ. bataljona koji su angažovani na izgradnji drumu 10 km zap.—sjev.zap. od Sanskog Mosta vodili su borbu sa jačim neprijateljskim snagama⁶. Hitno prebačena pojačanja, potpomognuta borbenim avionima, odbacila su neprijatelja na jug.

Njemački opunomoć. general u Hrvatskoj
Ia. pov. A br. 1612/43
Zagreb, 21 jul 1943

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

⁴ Vidi dok. br. 159 i 205.

⁵ U originalu je riječ „Đakovo“ dopisana crvenom olovkom.

⁶ Odnosi se na dijelove Četvrte NOU divizije koja je djelovala na pomenutom području. Vidi dok. br. 112.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ OD 20
JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA
NOV NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹**

P r i e v o d.

DNEVNO IZVJEŠĆE SS-DRAG. DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“.
na dan 20.VII.1943.

- 1) Borbena grupa Petersen sukobila se kod [s.] Drapnića sa jačim neprijateljskim snagama i razpršila iste. U noći 19./20.VII. viši banditski stožer otišao je iz Bijele Vode, 6 km j.j.i. Čude, prema istoku. Na putu za Bijele Vode uhvaćeni su od četnika teklići i uništeni. Banditsko vodstvo imade namjeru, da 5. proletersku diviziju, koja se nalazi z. od Bosne, sjedini sa neprijateljskim snagama, koje se nalaze z. od Drine.² Ova zadaća povjerena je jednoj skupini od 15 vođa.

Južno Han Ploča u dolini Lepenice, 10 km j.i. Kiseljak. dovedeni su dielovi 7. okl. lov. sati po jednoj agentici u klopku te su uništeni. Dolina Lepenice i visovi sa obe strane j. Han Ploča bombardirani zrakoplovima. Inače bez dodira sa neprijateljem.

- 2) *Dostigli su:*

Poj. III/1 u dosadašnjem području,

Poj. I./1 teretnim samovozima z. Sarajevo prikupljena, pojač. 2./1 premještena u Kiseljak. 1 pojačan vod 6./1 osigurava Most na Limu.

Borbena skupina Petersen: Područje Olovske Luke—Križevci³—Moguše—Olovo.

7. lov. puk.: u dosadašnjim postavima.

Mot. dielovi osiguravaju želj. prugu Sarajevo—Bradina.

XXIV. ust. bojna: u Han-Pijesak.

XXII. ust. bojna: Vlasenica

- 3) Divizija čisti sa borbenom skupinom Petersen predjel sa obe strane ceste Olovo, Vareš i Zvijezda planina sa jakim razviđanjem na Čunište, osigurava sa pojač. III/1 područje Žljebovi—Košutica, sa pojač. sati 2./1 Kiseljak i osigurava željezničku prugu Sarajevo—Bradina kao do sada.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1-35, k. 26.

² Vidi dok. br. 113.

³ Križevčići

4) *Vlastiti gubitci:*

mrtvi: 47 (od toga 3 častnika)
ranjeni: 5 (od toga 1 teško (častnik))
Nestali: 1 (častnik)

Neprijateljski gubitci:

mrtvi: 43 prebrojano.
(M.P.)

Za točnost prievoda:

nadsatnik Gayer

Gayer

BR. 214

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 373 PJEŠADISKE DIVIZIJE OD 20
JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV
NA TERITORIJI ZAPADNE I CENTRALNE BOSNE¹**

P r i e v o d.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (Hrv.) PJEŠ. DIVIZIJE
od 20.VII.1943.

- 1.) a) Odlazak hrv. polj. bojne iz Klačnice,
b) 1. okl. lov. odj. 373 radi pojačanja obk. bojne 373 stigao u Klačnicu.
- 2.) *Područje Dubica:* Dijelovi div. povoza, vet. st. i 373 i 114. 1. sati okl. lov. odj. 114 ograničili su se na osiguranje željezničke pruge. Pučanstvo javlja daljnji priliv partizana² sa sj. od Save (Moslav Roka³—područje) u područje z. Kostajnice. Vlastiti gubitci u borbi sj. Sas⁴ od 17.VII.: 22 mrtva, 48 nestala (prema dosadašnjim iskustvima mogu se još djelomično vratiti), 13 ranjenih. Prema izjavama ljudi, koji su se vratili iz robstva, mogu se neprijateljski gubitci procijeniti na: 30 mrtva, 80 ranjenih.
- 3.) *Područje Bos. Novi:* Pucano je na jutarnji vlak Bos. Novi—Bos. Krupa u blizini Blatne (13 km j.z. Bos. Novi). Od prilike u isto vrijeme napadnut je na cesti 1 km pred Blatna

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1-29, k. 26.

² Vjerovatno se odnosi na Kozarski NOP odred, koji je djelstvovao na ovom terenu. Vidi dok. br. 85.

³ Odnosi se na Moslavačku Planinu, odnosno Moslavačko Gorje.

⁴ Šas

hrv. teretni samovoz. Odmah je iz Bos. Novog upućeno razviđanje, koje je stiglo na mjesto napadaja bez dodira sa neprijateljem i našlo 6 mrtvih i 1 teško ranjenog. Jedan njemački poručnik i 8 domobrana probili su se lahko ranjeni do Blatne. Nestali su 1 hrv. nadporučnik i 1 domobran. Napadnuti ne pripadaju diviziji. Jačina partizana oko 60 ljudi sa 3 strojopuške.

- 4) *Područje Sanski Most*: Radovi na izgradnji ceste po A.R. 373 a osigurani 1 vodom top. odj. 373 na cesti Sanski Most--Fajtovci ometani su i napadnuti u ranim jutarnjim satima 3 km i. Potkisač (10.5 km z.s.z. Sanski Most) od jakih bandi⁵ iz 3 smjera. Premda žestoko napucani uspjelo je većem dielu, da se povuče prema istoku. Odmah je upućeno pojačanje i borbeno zrakoplovstvo i uspjelo je, da se neprijatelj, koji je upotrebio više bacača mina, potisne prema jugu. Vlastiti gubitci: 1 dočastnik, 3 momka mrtvi, 3 nestali, 7 ranjeni. Neprijateljski gubitci: Najmanje 15 mrtvih, a može se sa sigurnošću računati (tragovi krvi) da su neprijateljski gubitci od našeg teškog oružja i zrakoplovstva daleko veći.

Divizija predpostavlja, da se radi o neprijateljskim snagama, koje su izvršile napad na Ključ. Jedna mala banda (vjerovatno osig. boka) razpršena je kod Dedovca⁶ (3 km z.j.z. Sanski Most).

- 5) *Područje Travnik*: Prema izvješću oružništva prispjela je u Rastovo (20 km j. Travnik) jedna partizanska skupina od oko 2000 ljudi⁷ iz predjela Kiseljaka a koja namjerava preko Komara (6 km j.z. Turbe) produžiti hod u smjeru s.z. Izvješće može odgovoriti istini (vidi dnevno izvješće SS-divizije od 19.VII.43.).⁸
- 6) *Područje Kotor Varoš*: Četnici su i dalje u borbi sa partizanima u predjelu 7 km j. z. Kotor Varoši.
- 7) *Namjera*:
- a) Razviđanje Sanski Most—Ključ.
 - b) Razviđanje u području Kotor-Varoš.
 - c) Zatvaranje Varoši između Kladići—Nazboj.⁹
 - d) Osiguranje želj. pruge Dubica—Šaš.

⁵ Vidi dok. br. 124.

⁶ Djedovača

⁷ Vidi dok. br. 166.

⁸ Redakcija ne raspolaže pomenutim izvještajem.

⁹ Nejasno. U njemačkim i italijanskim dokumentima geografski nazivi su često pogrešno uneseni. Vjerovatno se ovde misli na zatvaranje Vrbasa između Klačnice i Razboja.

Opazka uz t. 2) i 4):

Jasno se vidi pokret prikupljanja u područje zapadno
Kostajnica—Bos. Novi. Pravi cilj ne može se još prepoznati.

373. (hrv.) pješ. div. Ia.

Za točnost prijevoda:

nadsatnik Gayer

Gayer

(M.P.)

BR. 215

**IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJE-
MAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 21 JULA 1943 GOD.
O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI
BOSNE¹**

POVJERLJIVO

MINISTARSTVO ORUŽANE SILE — OPERATIVNO
ODJELJENJE

*Izvod iz dnev. izvještaja Komandanta njemačkih trupa
u Hrvatskoj od 21. VII. 1943:*

Vrijeme: Vedro i toplo.

Djelatnost bandi traje i dalje. Pruga Sarajevo—
Brod ponovo saobraća.

Područje 114 div.:

Jače neprijateljske grupe na prostoru 20 km sjev.
zap. i 18 jugozap. od Glamoča². Na drumu juž. od
Bos. Novog izvršen prepad na kolonu za dotur. 3 ra-
njena, 2 nestala, 1 kamion spaljen.

Područje SS div.:

Ojačani 2 bataljon 1 puka prebačen u Kiseljak, 1 ba-
taljon 1 puka prikupljen na prostoru zap. od Sara-
jeva. Zapadna grupa razbila jačeg neprijatelja kod
Drapn'ća (vidi dnev. izvještaj od 20. VII).
Dijelovi p.t. bataljona juž. od Han Ploče u dolini Le-
penice (21 km zap. od Sarajeva) napadnuti su iz za-
sjede. 47 mrtvih, od toga 3 starješine, 5 ranjenih.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u ar-
hivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1-8, k. 26.

² Vjerovatno se odnosi na jedinice Desete NOU divizije.

1 nestao (starješina). Kod neprijatelja izbrojana 43 mrtva. Vazduhoplovstvo odmah bombardovalo Lepeničku dolinu i obostrane visove. Mjere odmazde izvršile se 21.VII. rano ujutro.

Izveštaj o gubicima i plijenu u Istočnoj Bosni od 1—18. VII.
Sopstveni gubici: mrtvih 39, ranjenih 116, nestalih 9.
Neprijateljski gubici: Mrtvih: izbrojano 953, po procjeni 705.

Zaplijenjeno: 2 laka mitraljeza, 69 pušaka, municija, ručne bombe, 1 maš. pištolj.

Područje 369 div.:

- Noću uoči 20.VII. odbijena dva napada na Maglaj. 369 puk., bez Trećeg bataljona, pročešljava Ozren, u nastupanju ka sjev. zap. stigao na prostor Orahovice (22 km zap.—jugozap. od Tuzle). Neprijatelj izmiče na sjev. zap. Izviđački bataljon na 4 km jugozap. od Bos. Petrova Sela razbio 1 bandu. Kod neprijat. izbrojano 13 mrtvih među njima 1 starješina. Sopstveni gubici: 1 mrtav, 8 ranjenih.

Izveštaj o gubicima i plijenu u Istočnoj Bosni od 1.—20. VII:
Sopstveni: 45 mrtvih, 128 ranjenih, 10 nestalih.

Neprijateljski gubici: mrtvih: izbrojano 861, po procjeni 170 i 4 pobjegla.

Ukupni gubici: Istočna Bosna:

Sopstveni: 74 mrtva, 244 ranjena, 19 nestalih.

Neprijateljski: Mrtvih: izbrojano 1794, po procjeni još 800.

Područje 373 div.:

Neprijateljska grupa na prostoru sjev. zap. od Kostajnice ponovo pojačana. Odbijen prepad na Dvor (2 km sjev. od Bos. Novog). Slabije bande primijećene su na Kozari.

Njemački opunomoć. general u Hrvatskoj
Ia, pov. A br. 1648/43
Zagreb, 22 jul 1943

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

BR. 216

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 21 JULA
1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV U BOSNI¹**

21.VII.1943

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.

O. U. 21.7.43

Pov. del. br. 1278/43

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju

Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE OPERATIVNO ODJELJENJE Br. 12162 Stiglo 21 jula 1943 god. XXI
--

Izvjestaj o situaciji od 27. 7. 1943

Div. „Venezia“ i „Taurinense“: U nastupu na prostor **Prijepolje—Nova Varoš** radi zajedničkog poduhvata sa 118 lov. div.

Hrvatska: Vrijeme vedro. Neprestana lokal. djelatnost bandi. *Prostor 114 lov. div.:* Nikakvih posebnih događaja.

Prostor SS div.: Jače neprijateljske snage na prostoru **Visokog** prešle put **Sarajevo—Kiseljak** (30 km zapadno, sjeverozap. od **Sarajeva**) prema jugu.² Osiguranje na željezničkoj pruzi **Sarajevo—Ivan Sedlo** (20 jugozap. od **Sarajeva**) pojačano. Na prostoru 16 jugo—jugoist. od **Kladnja** još uvijek jače neprijateljske snage.

Prostor 369 div.: Jače neprijateljske snage 12 km jugo—jugozap. od **Bos. Petrovog Sela** bez promjene.

Prostor 373 div.: Jače neprijateljske snage na prostoru **Prnjavora** i juž. od **Travnika**. Zapadno—sjeverozap. od **Sanskog Mosta** dijelovi 373 izvid. bat. napadnuti od jačih komun. snaga. Napad

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J, fasc. 7.

² Vidi dok. br. 128.

odbijen privođenjem pojačanja i podrškom vazduhoplovstva. Sopstveni gubici: 4 mrtva, 7 ranjenih, 3 nestala, izbrojano 15 neprijatelja mrtvih.

Albanija—Crna Gora: Naknadni izvještaj od 12. do 17. 7.: Živa lokal. djelatnost bandi u južnoj Albaniji. Pri čišćenju na prostoru **Tepelene** i jugozap. od **Elbasana** neprijatelj je imao 775 gubitaka. Na južnoj obali Crne Gore div. **Emilia** u preformiranju radi odbrane obale. Pri čišćenju prostora zap. od **Nikšića** od strane div. „Ferrara“ (Dnevni izvještaj od 9.7.) odbačena banda. 10 zarobljenih, zaplijenjena 1 intendantska komora. Uspješna borbena izviđačka djelatnost na prostoru jugozap. od **Berana, Durmitora i Pljevalja**. 12 komun. zarobljeno, 650 uhapšenika. zaplijenjena 2 mitr.

Bayer.

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ITALIJANSKE VOJNE MISIJE OD
21 JULA 1943 GOD. O POKRETIMA I BORBAMA JEDINICA
NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

FREDMET

Telegram

V. P. 10, 22/7/1943-XXI čas 2,30

Iz Ital. vojne misije — Zagreb

VRHOVNOJ KOMANDI

KOMANDI 2 ARMIJE

KR. MINISTRU ITALIJE—Zagreb

Br. 3708 prot.

IZVJEŠTAJ HRVATSKOG GLAVNOG STOŽERA O SITU-
ACIJI NA DAN 21 JULA 1943 XXI U 9 ČASOVA

.... Odbijen jak napad ustanika na Ključ² (Prijeđor VQ—FI).
Pretrpljeni gubici: 20 mrtvih, 36 ranjenih i 55 nestalih; nane-
seni: 20 mrtvih.

Javljeno o koncentraciji oko 4000 partizana na prostoru
Dervente³ (Prnjavor).

Napad ustanika na Maglaj (Derventa SI—FL) odbijen bez
gubitaka.⁴

Uspostavljen željeznički saobraćaj na pruzi Bijeljina—Bos.
Rača—Šabac (IH—CQ), koja je ranije bila prekinuta.

Javljeno o prebacivanju dijelova 5 partizanske divizije iz
prostora južno od Visokog prema Kiseljaku (Konjic RQ—CZ),
Fojnica (QO—CZ), Kreševo (RO—CQ).

Napad ustanika kod Han Ploče (SL—CS) na njemačku
autokolonu. 8 Nijemaca mrtvih, 4 ranjena, 2 automobila zapa-
ljena. Neznatna oštećenja na željezničkoj pruzi kod Dobrinja
(Zenica SI—DL).

Dijelovi njemačke SS divizije nastavljaju čišćenje na pro-
storu Vlasenica (Zvornik ZN—DT), Sokolac (Sarajevo US—CU),
Kladanj—Olovo (Kladanj UQ—DP).

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Voinistoriskog instituta.

² Vidi dok. br. 107, 154, 162 i 209.

³ Odnosi se na Petu i Dvanaestu brigadu Dvanaeste NOU divi-
vizije.

⁴ Napad na Maglaj vršile su jedinice Druge proleterske divizije.
Vidi dok. br. 136 i 137.

Pretrpljeni gubici od 15 do 17 tekućeg: 4 mrtva, 7 ranjenih; naneseni: 250 mrtvih i 53 zarobljena.

Manji napad ustanika na Praču (Sarajevo VO—CQ) odbijen bez gubitaka.

General Re

Kopije:

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku štaba
- 1 Zamjeniku nač. štaba
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 218

**IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 22 JULA 1943 GOD.
O SITUACIJI NA TERITORIJI BOSNE¹**

POVJERLJIVO

MINISTARSTVU ORUŽANE SILE —
OPERATIVNO ODJELJENJE

*Izvod iz dnevnog izvještaja Komandanta njemačkih trupa
u Hrvatskoj od 22. VII. 1943:*

Vrijeme: Malo oblačno i toplo.
Djelatnost bandi traje i dalje.

Područje 114 div.:
Potjerni odred čistio prostor 14 km j.—jugozap. od Bos. Petrovca od bande srednje jačine.

Područje SS div.:
Pri pretresanju Lepeničke doline (dnevni izvještaj od 21-VII)² slab dodir sa neprijateljem.

Gubici od 18—20. VII: Sopstveni: 54 mrtva (4 starješine), 9 ranjenih.
Neprijateljski: izbrojano 64 mrtva.

Ojačani 2 bataljon 2 puka pri pročešljavanju ka zapadu stigao na prostor Očevlje—Vareš. Izviđanje

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1-12, k. 26.

² Vidi dok. br. 215.

sa prostora sjev. ist. od Sokoca (3 bataljon 1 puka
ka ist. i sjev. zap.

Područje 369 div.:

Neprijatelj na Ozren Pl. pred 369 pukom (bez 3
bataljona) otstupio dalje ka zapadu i na prostoru
13 km ist. od Maglaja primio borbu³. Bliži izvještaji
nedostaju. Neprijateljski dijelovi sa prostora jugozap.
od Gračanice prebacili se preko drumca Tuzla—Doboj
na sjever.

Područje 373 div.:

Jak neprijatelj na prostoru Prnjavora i sjev. zap. od
Kostajnice — bez promjene. Odbijen napad (40) na
mostovnu zaštitu, 6 km jugozap. od Bos. Gradiške.
Na području Kozare lokalna djelatnost bandi traje
i dalje. Jaki izviđački dijelovi južno od Sanskog
Mosta odbacili manje bande na jug.

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

Njemački cpunomoć. general u Hrvatskoj
Ia, pov. A br. 1684/43
Zagreb, 23 jul 1943

BR. 219

IZVJEŠTAJ CENTRA ZA PRIKUPLJANJE VIJESTI U TRE- BINJU OD 22 JULA 1943 GOD. O SITUACIJI NA TERITORIJI JUŽNE HERCEGOVINE¹

V. P. 39, 22.VII.1943, čas. 19.30

CENTAR ZA PRIKUPLJANJE VIJESTI U TREBINJU JAVLJA:

Prema vijestima iz srpskog izvora Prva dalmatinska bri-
gada² se nalazi u zoni Šćenica (RN—GK) pod komandom Petra
Božovića³ i političkog komesara Slobodana Šakote.

³ Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 93
i 168.

¹ Kopija originala, neregistrovana, pisana na mašini, na italijan-
skom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Podatak nije tačan. Odnosi se na Treći bataljon Prve dalma-
tinske NOU brigade.

³ Vojo Popović

Ova se brigada proteže po cijeloj zoni Bobani, držeći Gorogaše (RM), G. Rapti (GK—RQ) i druga obližnja sela.

Druga dalmatinska brigada⁴ se nalazi u Bančiću (RK—GZ) pod komandom kapetana Rade Hamovića⁵ i političkog komesara Kapora⁶, studenta iz Trebinja, koji je takođe učestvovao u Španskom ratu. Drugoj brigadi pripada i Vojo Osmokrović iz Trebinja, čovjek od uticaja i vrlo opasan.

Dana 15.7 u zoni Ljubinje—Stolac četnici iz Janičića ubili su komunističkog agitatora Kapetanović Osmana, poznatog intelektualca. Njegova se porodica nalazi u Gorici (FV—TP), u blizini Trebinja.

Partizani koji su bili u zoni Orah premjestili su se u zonu između sela Mijonići (SR—FV) i Petrovići (SP—FX).

Četnici će krenuti večeras u tu zonu.

Vidačić smatra da se Šegrt povukao u zonu Bobani.

Kapetan Kureš misli da se Šegrt prebacio u zonu Davidovići (TI—AD). Ova posljednja pretpostavka možda proizilazi iz činjenice, i služi kao izgovor, što se 150—200 četnika pod komandom Babić Špira prikupljaju u blizini spomenute zone.

Četnici vrše aktivnu propagandu kojom žele da se pretstave kako vode defanzivnu a ne ofanzivnu borbu protiv partizana, koji bi, po njihovim riječima, uništili njihovu imovinu. Ovo govore zato da bi u našim očima izgledalo da su prinuđeni na borbu, što je u skladu sa Proglasom od 1 juna.

Poručnik De Nardi

⁴ Odnosi se na Desetu hercegovačku NOU brigadu.

⁵ Načelnik Štaba Desete hercegovačke NOU brigade.

⁶ Cedo Kapor, politički komesar Desete hercegovačke NOU brigade

IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 23 JULA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

POVJERLJIVO

**MINISTARSTVU ORUŽANE SILE —
OPERATIVNO ODJELJENJE**

*Izvod iz dnevnog izvještaja Komandanta njemačkih trupa
u Hrvatskoj od 23. VII. 1943*

Vrijeme: Oblačno, djelimično kiša.
Djelatnost bandi traje i dalje.

Područje 114 div.: Bez naročitih događaja.

SS div.:

Noću uoči 22.VII. banda srednje jačine sjev. ist. od Sokoca prebacila se preko drumu Sokolac—Vlasenica na zapad, tučena je uspješnom artiljeriskom vatrom. Kod neprijatelja izbrojano 22 mrtva. Vazduhoplovstvo tuklo jače neprijateljske snage na šumskom području zapadno od Kiseljaka.

Područje 369 div.:

369 puk, bez Trećeg bataljona, noću uoči 22.VII. istočno od Maglaja odbio, dijelom u bliskoj borbi, 6 noćnih napada jakih neprijateljskih snaga.² Izviđački bataljon, u cilju rasterećenja, 22.VII prodro iz Maglaja na istok. Dosad kod neprijatelja izbrojano 142 mrtva. Zaplijenjeno: 2 mitraljeza, 9 pušaka. Tačan izvještaj o sopstvenim gubicima još nedostaje. Komandant 1 bataljona 369 puka poginuo. Komandant 2 bataljona 369 puka ranjen od eksplozivne teške bombe koja je bačena iz aviona.

Područje 373 div.:

Noću uoči 22.VII. odbijeno više slabijih neprijateljskih napada na Dubicu. Kod Prijedora uhapšeno 10

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1-5. k. 26.

² Pomenute napade su vršile jedinice Druge proleterske divizije, koje su se u to vrijeme nalazile na toj prostoriji. Vidi dok. br. 136.

sumnjivih lica. 6 km sjev. zap. od Kotor Varoši odbijena banda male jačine i nanijeti joj gubici.

Njemački opunomoć. general u Hrvatskoj
Ia, pov. A br. 1731/43
Zagreb, 24 jul 1943

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

BR. 221

**IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ITALIJANSKE VOJNE MISIJE OD
23 JULA 1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE¹**

Predmet:
Telegram

V.P.10, 24 jul 1943-XXI čas. 2,30

KOMANDA 2 ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 12301
Stiglo 24-7-1943 XXI

OD ITAL. VOJNE MISIJE
VRHOVNOJ KOMANDI
KOMANDI 2 ARMIJE
KR. MINISTRU ITALIJE — ZAGREB

Br. 3470 prot.

**IZVJEŠTAJ HRVATSKOG GLAVNOG STOŽERA O
SITUACIJI NA DAN 23/7/1943 XXI U 9 ČASOVA**

Južno od Bos. Novog (Kostajnica TP—AD) ustanici su napali kolonu za snabdijevanje. Pretrpljeni gubici: 3 ranjena i 2 nestala. Jedan kamion zapaljen.

Odbijen napad ustanika na Dvor (TP—AF).

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

Koncentracije znatnih partizanskih snaga na prostoru 20 km sjeverozapadno i 18 jugozapadno od Glamoča² (Jajce VU—DL).

Partizani su zauzeli Ljeskove Vode (Derventa QO—FX) i Jelansku (QM—GK).

Rastjerana grupa partizana 4 km jugozapadno od Bos. Petrova Sela (Tuzla TN—PF). Ubijeno 13 partizana. Pretrpljeni gubici: 1 mrtav i 8 ranjenih.

Ustanici neznatno oštetili željezničku prugu između stanica Gora (Zenica SI—DN) i Modrinje (RM—DR).

Njemačke trupe ponovo zauzele Kiseljak (Konjic RQ—CZ).

Fojnica (QO—CZ) i Kreševo (RO—CQ) još uvijek u rukama ustanika.

Javljeno o partizanskoj brigadi na prostoru Ravansko (Zbornik VU—DP).

Rastjerana jaka grupa partizana kod Drapnića (Kladanj VM—DN).

Ukupni gubici u borbama u Istočnoj Bosni od 1 do 20 tekućeg: pretrpljeni: 74 mrtva, 204 ranjena, 19 nestalih; naneseni: izbrojano 1794 mrtva.

6 kopija

General Re

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku štaba
- 1 Zamjeniku načelnika štaba
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju

² Vjerovatno se odnosi na dijelove Desete NOU divizije.

**IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 24 JULA 1943 GOD.
O POKRETIMA I AKCIJAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE¹**

POVJERLJIVO

**MINISTARSTVU ORUŽANE SILE — OPERATIVNO
ODJELJENJE**

*Izvod iz dnevnog izvještaja Komandanta njemačkih trupa
u Hrvatskoj od 24. VII. 1943:*

Vrijeme: Oblačno, postepeno razvedravanje.

114 div.:

Još nema izvještaja.

SS div.:

Neprijatelj (5 div.)² posjeo i drži prostor Fojnica—Dusina—Kreševo—Han Ploča i pruža uporan otpor. Jaka grupa bandi u nastupanju sa prostora juž. od Prače na zapad ka Trnovu (22 km juž. od Sarajeva). Mala grupa bandi ugrozila drum Sarajevo—Zenica—Zavidovići. Pri prepadu na kolonu kamiona: 2 mrtva, 2 ranjena.

Sopstveni gubici: 2 mrtva, 30 ranjenih, 2 nestala.

Neprijateljski gubici: izbrojano 38 mrtvih.

369 div.:

Sjeverno od Bijeljine neprijatelj se navodno sakuplja u cilju prelaza preko Save.

Neprijateljska grupa 12 km sjev.ist. od Maglaja navodno otišla ka sjev. istoku (izjava stanovnika). Dijelovi 12 div. ugrozili Teslić sa sjevera, zapada i juga.³

Sopstveni gubici: 369 puk od 19.—23. VII: 12 mrtvih (1 oficir), 46 ranjenih (1 oficir).

373 div.:

Banda srednje jačine izvršila prepad na njemačku koloniju Windhorst⁴ (10 km juž. od Bos. Gradiške).

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1-17, k. 26.

² Vidi dok. br. 113.

³ Vidi dok. br. 159 i 160.

⁴ Odnosi se na s. Nova Topola, u kome su Nijemci za vrijeme rata osnovali svoju koloniju.

Više kuća spaljeno. Prepad na Musl. Ljubiju (10 km jugozap. od Prijedora). Napad na telef. liniju jugo-ist. od Sanskog Mosta.

Njemački opunomoć. general u Hrvatskoj
Ia, pov. A br. 1760/43
Zagreb, 24 jul 1943

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

BR. 223

**IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG GENERALNOG KONZULATA
U SARAJEVU OD 25 JULA 1943 GOD. O JAČINI I STANJU
ČETNIČKIH JEDINICA NA TERITORIJI BOSNE I
HERCEGOVINE¹**

25. srpnja 1943.—

IZVIEŠĆE

Akcija i namjera četnika:

Postoji još dosta kompaktnih odreda četničkih na teritoriju Bosne i Hercegovine. U zoni Derventa—Prnjavor—Teslić—Tešanj, 800—1000 ljudi tkzv. „Slobodna Jugoslavija“. U zoni Tuzla—Doboj oko 300—400 ljudi poznate formacije Varcar—Vakuf u službi Hrvatsko-Njemačkoj. U Zoni Ozren planina—Semizovac oko 500 ljudi tkzv. „Ozrenski odredi“, u službi Niemaca. U Zoni Semizovac—Rajlovac oko 200 ljudi u službi Niemaca. U Zoni Vareš—Olovo oko 150 ljudi u službi Niemaca. U Zoni Pale—Trnovo—Kalinovik—Foča oko 800 ljudi koji bi ačinjavali jedan kadar za organizaciju četnika po tipu SS. U Zoni Prozor—Bradina—Konjic oko 100 ljudi u službi za aštitu pruge.

Kao što se jasno vidi iz približnog broja, četnici na teritoriju kojega kontrolišu Nemci nisu beznačajni. Oni nisu od puno razoružani već pružaju Niemcima osiguranje za teritorije.

¹ Prepis originala, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 5/3-13, k. 157.

Župna redarstvena oblast u Sarajevu svojim dopisom od 28. septembra 1943 god. uputila je Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagreb nekoliko ovakvih izvještaja, bez pečata i potpisa, koji tiču od italijanskog Generalnog konzulata u Sarajevu. Vidi dok. br. 3-1, k. 157 u arhivi Vojnoistorijskog instituta.

Četnici koji su se nalazili sjeverno od Prače—Rogatica—Goražde dužinom granice Drine između Srbije i Bosne, razoružani su kao i svi oni koji su se nalazili u zoni, koju su kontrolisale naše trupe. Izuzev grupu iz Crnoga Vrha svi ostali su u službi Niemaca. Niemci nastoje da pridobiju četnike da se koncentrišu u jednoj izabranoj Zoni, prema mnogim glasovima u okolici Foče, radi njihove podpune reorganizacije. I ako su glavne vođe četnika pobjegli ili su uhapšeni od Niemaca ili po nama internirani, to ne znači da ima manjih vođa, koji se boje partizana, jer su protiv njih vodili rat bez pardona. Po neki četnički odred ostavši bez svoga vođe, a nalazeći se pred nadmoćnim snagama neprijatelja i neprestano pod prijetnjom da ga Hrvati ili Niemci razoružaju pristao je na suradnju s partizanima. Ali ovo su rietki slučajevi i skoro izuzetni. Četnik kao borac ne može da primi ideju saradnje sa partizanima zbog velike mržnje koju gaji prema partizanima.

Niemci to dobro znaju i nastoje da svojoj sferi uticaja slože sve četnike. Ne može se predviđati konačni ishod te Njemačke politike koja je diktirana prilikama a možda i oportunitetom, ali je jedno sigurno tj. da je inicijativa u tom pravcu koja je bila u našim rukama sada podpuno prešla u Njemačke ruke.

Kao što je prije kazano u nekim Zonama Hercegovine Niemci su poslušali molbe pravoslavnog stanovništva i samo zato da bi održali simpatije četnika, udaljili su odrede svoje milicije, t.j. milicije SS. muslimanske vjere.

Pred pogibljom da ne bude uništena od partizana koji su svaki dan brojniji i moćniji većina četnika izgleda poslušaće laskave njemačke ponude te će tako još jednom Niemci napraviti korak napred u njihovoj politici, za četničko i političko ujedinjenje stanovništva Bosne i Hercegovine, koje toliko interesira njihov program proširenja prema Jadranskom Moru. Nama bar za sada ne ostaje nego žalosna konstatacija da je inicijativa koju smo jednom čvrsto u ruci držali sada podpuno prešla u Njemačke ruke.

Iz ovoga fakta ne može se ništa drugo nego uvjeriti se još jednom da u pogledu ponašanja prema stanovništvu južnoga Balkana na našoj strani nije bilo nikakove precizne političke direktive niti odlučne volje da se brane naši sadašnji, a još više budući životni interesi. Jasno je da našim manjim zapovjednicima nisu upućivane određene instrukcije u tom pogledu, iz toga je proistekao politički kaos koji se je okrenuo samo na našu štetu. Viditi će se kakovu će reakciju od strane Londona izazvati ovo novo njemačko-četničko zbliženje u ovom dijelu Balkana. Kakovo bi moglo biti naše držanje u zauzeću ovakovog položaja od strane Niemaca koji nama oduzimlje i u budućnosti svaku inicijativu u tom pogledu?

**IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG GENERALNOG KONZULATA
U SARAJEVU OD 25 JULA 1943 GOD. O RASPOLOŽENJU
UPRAVNIH I VOJNIH ORGANA NDH PREMA NIJEMCIMA
NA TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE¹**

25. jula 1943

IZVIEŠĆE

Djelovanje i držanje Hrvata:

Ovde u Bosni i Hercegovini hrvatsko djelovanje je pod-
puno ograničeno i praktično ono je samo u sjeni njemačkih
interesa. Pravi gospodari su Njemci i oni rade sve da se to
i osjeti.

Uz Mjestnu policiju hrvatsku koja je pod nadzorom i vod-
stvom njemačkih elemenata, postoji i Feldžandarmerija, stvarno
prava njemačka policija.

Grupa ljudi koja upravlja sa hrvatskom administracijom
kao predstavnici raznih ministarstava i t.d. je predmet abso-
lutne kontrole i volje Njemaca. Oni činovnici koji svoju sreću
i svoj današnji položaj duguju sadašnjoj državi i prilikama,
rado primaju to njemačko gospodstvo, jer znadu da u drugim
prilikama nikada ne bi bili ono što jesu, tu se radi o osobama
koje rade bez ikakvih ideala i koje nastoje da izvuku do kraja
sve što mogu u svoju korist.

Za njih današnja je država za njih prirodna jer nitko od
njih ne traži nikakove odgovornosti prema svojoj zemlji, a oni
je potpuno prepuštaju Njemcima.

Ima jedna grupica ljudi koji su ipak dobri Hrvati i pri-
clanjaju se ustaškom pokretu, ali u svom srcu škrife zubima
na Njemce. Ali njih je vrlo mali broj jer u Hrvatskoj nije
slobodno niti pomisliti zlo Njemcima.

Ima nekoliko idealnih patriota koji su po strani i skeptički
gledaju kako se stvari razvijaju, za izražajom malog ne zado-
voljstva, ali to su samo rijetki sretnici koji po njihovom bivšem
političkom položaju mogu sebi dozvoliti da pomalo kritikuju
današnje stanje.

Ostaje zatim ostatak Hrvata, velika masa naroda, većina
vojnika i ostalih koji žele vidjeti svoju domovinu slobodnu i
nezavisnu, ali ostaje nemoćna i mirna s obzirom na događaj
uticaj položaja na frontovima i neprijateljske promičbe.

¹ Prepis originala, pisan na mašini, bez pečata i potpisa, nalazi se
arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 27/3-1, k 157. Vidi prim.
dok. br. 223.

Ova velika masa nemoćnih mirno čeka oslobođenje ove države od nestalnosti, a u srcu svome svi žele oslobođenje od Njemaca, time se tumači duševno stanje mnogih vojnika i časnika koji su na prvi udar partizana položili oružje.

Također i u unutrašnjem frontu opaža se jedna vrsta sabotaže koju Hrvati praktikuju protiv Njemcima. U uredima i tvornicama koje su svagdje podvrgnute ratnim potrebama opaža se sabotaza svih koji tamo rade, t.j. od inženjera najvišega pa do posljednjega radnika. Njemci prijetе, galame, šalju kontrolu nad kontrolom ali je teško se boriti protiv jednoj masi koja je na izgled poslušna, ali koja u svojoj duši izmišlja sva moguća sredstva da bi usporila rad, dakle sabotirala.

Da bi sa faktima pokazao kako među odgovornim hrvatskim vlastima i onim okupatorskim njemačkim nema nikakove srdačne veze prilažem ovdje jedan broj sarajevskog „Novog Lista“ od 23. ov.mj. u kome se na dugo komentariše jedan članak engleske novine „Times“, gdje se navodi da su Njemci odredili ucjenu od 100.000 maraka za TITA. Čitajući taj članak vidi se da takova jedna ucjena ne bi bila rado gledana od strane Hrvata. Međutim jasno je da Hrvati nisu ništa znali o toj njemačkoj odluci koju je „Times“ iz Londona objelodanio bar 10 dana prije. I baš sutra dan t.j. 24 t.mj. u subotu u hiljadama primjeraka izliepljen je proglas o ucjeni „TITA“ točno onako kao što ga je „TIMES“ citirao iz Londona.

Sigurno su hrđavo izgledali oni novinari iz Sarajeva ali još gore su ostali zapanjeni odgovorni hrvatski upravljači koji zajedno sa Njemcima ratuju protiv toga famoznoga „TITA“.

Međutim točno je utvrđeno da su Njemci o ovoj ucjeni mnogo prije izviestili partizane, a ovi onda izviestili London. gdje je kako rekosmo ta viest odštampana 10 dana prije.

IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 26 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

POVJERLJIVO

**MINISTARSTVU ORUŽANE SILE — HRVATSKI
GENERALŠTAB**

*Izvod iz dnevnog izvještaja Komandanta njemačkih trupa
u Hrvatskoj od 26. VII. 1943:*

Vrijeme: umjereno oblačno.

114 lov. div.: Jaka komunistička grupa na prostoru j.i. od Daruvara.

SS div.: 5 prolet. div., vjerovatno oslabljena, stigla na prostor 18 km ist. od Prozora. Jača banda 11 km s.z. od Sarajeva (izvještaj stanovnika).

Gubici: 2 sopstvena mrtva. Kod neprijatelja 17 mrtvih.

369 div.: Još nije stigao izvještaj².

273 div.: Lokalne bande. Jugoistočno od Ključa izvršen prepad na jednu domobr. četvu, koja je, bez znanja divizije, po zapovijesti 10 puka upućena kao obezbjeđenje jedne kolone za dotur. 41 Hrvat i 4 njemačka instruktora mrtvi, 13 Hrvata nestalo. Izgubljeno 5 lakih mitraljeza, 2 teška mitraljeza, 70 pušaka. Detalji će se još izvidjeti³.

Pri akciji potjernog odjeljenja na prostoru Ključa 10 mrtvih kod neprijatelja. 25.VII. 13 km jugoza-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1-10, k. 26.

² U produžetku teksta, u originalu, na našem jeziku, crnom olovkom dopisana je rečenica: „Dits samo navesti slučaj Tešanj, vidi izvještaj br. 16“. Rečenicu je dopisao general Dragojlov, načelnik Operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva oficiru na radu u Operativnom odjeljenju — Ditsu. O „Slučaju Tešanj“ u izvještaju br. 16 stoji: „Postaja Tešanj nalazi se u odmetničkim rukama“ a sa strane teksta, crvenom olovkom, dopisana je primjedba: „Dits i već povraćena 26/VII“. Vidi dok. br. 12/1-21, k. 26 u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

Na osnovu dnevnih izvještaja dobijenih od potčinjenih jedinica, Glavni stožer domobranstva (Operativni odjel sastavljao je svoje dnevne izvještaje gdje je unosio važnije podatke primljene sa terena. U tom cilju je general Dragojlov dopisivao pomenute primjedbe sa strane teksta.

³ Vidi dok. br. 133.

padno od Bos. Novog oklopni voz i putnički voz
naletjeli na minu i potom napadnuti. Po pristizanju
pojačanja neprijatelj odbačen na sjever. 1 mrtav,
13 ranjenih.

* * *

Za tačnost prepisa
potpis nečitak
major

Njemački opunomoć. general u Hrvatskoj
Pov. A br. 2023 od 26.VII.43

BR. 226

IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA 373 PJEŠAČKE DIVI- ZIJE OD 26 JULA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA DOMOBRANE KOD KLJUČA¹

P r i e v o d.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJEŠAČKE DIVIZIJE
od 26. srpnja 1943.

1) *Područje Ključ.*

Izvidnica 1. (i 2.) top. odj. 373 stigla je 25.VII. u 0815 sati u Ključ, u 1030 sati u Dragočaj 10 km j.i. od Ključa) bez dodira sa neprijateljem. Razpršene su partizanske izvidnice, koje su se tamo zadržavale. Neprijatelj je pri tome imao 10 mrtvih (prebrojano). O napadu na domobransku sat ustanovljeno je sljedeće: Domobranska sat imala je zadaću da pođe u susret i osigura obskrbbni povoz, koji je pošao iz Čadavice. Kod Dragočaja napadnuta je ova sat od jedne skupine od oko 600 partizana². Da li se je sat na hodu dovoljno osigurala nije moglo biti ustanovljeno. Gubici: 41 domobran i 4 njem. izobrazitelja mrtvi, lješevi sklonjeni, 43 domobrana nestala. Izgubljeno: 5 strojopušaka, 2 strojnice i 70—80 pušaka. Top. odj. 373 vratio se iz Sanskog Mosta bez gubitaka. Partizani, oko 600 ljudi, povukli su se u područje Ribnik.

2) *Područje Sanski Most:*

Osiguranje gradnje željezničkog mosta (7 km j. od Sanskog Mosta) napadnuto je ponovo nekoliko puta od 2 neprija-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1-16, k. 26.

² Napad su vjerovatno izvršili dijelovi Četvrtе NOU divizije, koja je dejstvovala na pomenutom području.

teljske izvidnice. Uz gubitke povukao se neprijatelj. Dvije domobranske izvidnice, koje su izaslane iz uporišta Sana-most (10 km j.j.i. od Sanškog Mosta) u područje Kukavica (6 km i.j.i. od Sana-mosta) napadnute su vatrom od slabog neprijatelja, koji je uzmicao.

3) *Područje Bos. Novi:*

Oklopni i putnički vlak Bihać—Bos. Novi našao je 25.VII. oko 0900 sati između Blatna (13 km j.i. od Bos. Novog) i Rudice na jednu minu i izkočio. Partizani su zatim nekoliko puta pokušavali napad na vlakove i razaranje pruge iza mjesta nesreće. Pomoću pojačanja i topništva odbačen je neprijatelj u smjeru Dobrin³ (7 km z.j.z. od Bos. Novog). Pojačanja ostaju za vrijeme noći radi osiguranja vlakova. 13 ranjenih i 1 smrtno ranjeni sklonjeni.

4) *Područje Prnjavor:*

Borbe između četnika i partizana u predjelu Lišnja (6 km z. od Prnjavora) još traju. Četnici, prema vlastitim izjavama, uzmiču u smjeru Klačnica radi pomanjkanja streljiva.

5) Inače ništa osobitog.

6) *Namjera:*

Razviđanje u navedenom području. Malen podhvat u području Kotor Varoši protiv pljačkaša. Osiguranje željezničkih vlakova na pruzi Sinac⁴—Bos. Novi.

(M.P.)

Za tačnost prijevoda:
nadsatnik Gayer
Gayer

P 29/VII D

³ Odnosi se na Dobretin

⁴ Sunja

BR. 227

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
KOMANDI DRUGE ITALIJANSKE ARMIIJE OD 26 JULA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TE-
RITORIJI ISTOČNE BOSNE I BOSANSKE KRAJINE¹

26.VII.1943

Povjerljivo

Njemački štab za vezu
pri K-di 2 ital. arm.
Pov. del. br. 1310/43

O.U. 26.7.43

Komandi 2 ital. armije
Operativnom i Obavještajnom odjeljenju
Sjedište

KOMANDA 2 ARMIIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 12471
Stiglo 26 jula 1943
god. XXI

Izvještaj o situaciji od 26. 7. 43

Prostor 114 div.:

Jake neprijateljske snage (5 komun. div.)² na prostoru **Kreševo—Fojnica—Dusina** povlače se pred napadom dije-
lova SS div. na zapad. Kod neprijatelja
38 mrtvih, sopstveni gubici 2 mrtva,
30 ranjenih, 2 nestala.

Jača banda sa prostora juž. od **Prač**
(30 istočno-jugoist. od **Sarajeva**) povukla
se u pravcu **Trnova** (20 juž. od **Sara-
jeva**). Protiv bande sjev. od **Sokoca** na-
stavljena akcija potjernog odjeljenja.

Prostor 369 div.:

Neprijateljska grupa zap. od **Zvornika**
odbačena od strane potjernog odjeljenja.
10 komun. mrtvih. Neprijateljska grupa
sjeverozap. od **Maglaja**³ izgleda da se
povukla na jugoistok. Plijen 23.24.7.: 3
mitr., 2 minobacača, 72 puške.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi
Vojnoistoriskog instituta, kut. 17-J. fasc. 7.

² Vidi dok. br. 166.

³ Vidi dok. br. 137.

Prostor 373 div.:

Na prostoru Sanski Most sabotaža na dalekovodu, banditski napad na uporište odbijen, kod neprijatelja 4 mrtva.

Albanija—Crna Gora:

Ital. akcija čišćenja jugoist. od Valone uspješno nastavljena, kod neprijatelja 75 mrtvih, zaplijenjeno: 1 radio stanica, mnogobrojno oružje i materijal Ital. borbena-izviđačka djelatnost u Crnoj Gori pri ograničenom lokal. dodiru sa bandama.

Bayer
major

BR. 228

IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 27 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

Povjerljivo²

Izvod iz dnevnog izvještaja K-danta njem. trupa od 27. 7. 1943:

Vrijeme: jače naoblačenje.

114 div.:

Opšta situacija bez promjene. Banda srednje jačine na prostoru 17 km j.ji. od Bos. Petrovca.

SS div.:

Vazduhoplovstvo tuklo jaka neprijateljska prikupljanja na prostoru 12 km ji. od Vareša i 8 km sjev. od Rogatice. Odbrana sa zemlje sa dva mitraljeza najvećeg kalibra. Mot. potjerna odjeljenja odbacila malu bandu kod Aržana (26 km i. od L. vna). Pruga južno od Zenice na više mjesta prekinuta; detaljnijih vijesti nema.

Dopstveni gubici: 5 mrtvih, 7 ranjenih.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1-8, k. 26.

² U gornjem desnom uglu dopisano je rukom: „Min. or. sn., op. del“ (Ministarstvo oružanih snaga, Operativno odjeljenje).

Naknadni izvještaj o poduhvatu jz. od Kiseljaka:

Plijen: 3 teš. mitr., 5 lakih mitr., 18 pušaka.

369 div.:

Jače neprijatelj. snage na prostoru zap. i juž. od Brčkog, navodno na maršu za Gračanicu (hrvatski izvještaj)³.

Jače bande oko Teslića bez promjene.

Potjerna odjeljenja kod Tešnja: 10 mrtvih kod neprijatelja, 20 sumnjivih uhapšeno. Sopstveni gubici: 3 ranj., 1 nestao.

373 div.:

Na prostoru Dubica—Gradiška—Bos. Novi lokalne bande dije-lom u hrvatskim uniformama. Slabe neprijateljske grupe u šumama z. sz. i juž. od Sanskog Mosta. Prepad na mjestu gradnje želj. mosta (7 km j. od Sanskog Mosta) odbijen. Na prostoru Travnik—Kotor Varoš nema nikakvih naročitih događaja.

Prostor ji od Zagreba:

U noći uoči 25. odbijen neprijateljski napad na Pokupsko (30 km z. od Siska). Pješad. izviđanjem primijećen neprijatelj koji se povlači odatle sa oko 80 kola natovarenih mrtvim i ranjenima.

Prostor sjeverno od Save:

Policijska akcija juž. od Rume nastavljena. Z. od Šida uha-pšeno 26 sumnjivih od strane dijelova 100 div. O pročešlja-vanju šumske oblasti sjev. od Broda nema još nikakvih izvje-štaja.

U noći uoči 27.7. ital. transport iskočio iz šina sz. od Kutine i obasut vatrom. Podrobniji izvještaj nedostaje. Pruga od 12.00 časova ponovo čista. 6 km jz. od Pakraca komun. grupa (400).

U noći uoči 25.7. odbijen neprijateljski napad na Ludbreg (23 km ji. od Varaždina), koji je bio potpomognut od strane ci-vila u gradu. Razbijeni neprijateljski ostaci iz poduhvata Va-ražd'n prikupljaju se na Kalnik-planini⁴.

Pruga Ludbreg—Koprivnica razorena na 4 mjesta.

Njemački opunomoć. general u Hrvatskoj

Ia Pov. br. 2061/43

Zagreb, 28.7.1943

Za tač. prep.

von Brauchitsch

poručnik

P. 28/VII D⁵

³ Vjerovatno se odnosi na dijelove Šesnaeste vojvodanske NOU divizije.

⁴ Kalničko Gorje

⁵ „P“ je paraf generala Ivana Prpića, načelnika Glavnog stožera domobranstva, a „D“ — Fedora Dragojlova, načelnika Operativnog odje-ljenja Glavnog stožera domobranstva.

BR. 229

OBAVJEŠTENJE GENERALŠTABA ITALIJANSKE KRALJEVSKE VOJSKE OD 27 JULA 1943 GOD. O PRIVREMENOM POVLACENJU JEDINICA NJEMAČKE VOJSKE IZ BILEĆE, LJUBINJA I GACKA¹

PREDMET: _____

Telegram

Datum { otpreme
prijema 27/7/43 č. 2.30

OD GENERALŠTABA KRALJEVSKE VOJSKE — OPERATIVNO
KOMANDI 2 ARMIJE — OPERATIVNO

Br. 14725

KOMANDA 2 ARMIJE OPERATIVNO ODJELJENJE Br. 12518 Stiglo 27 jula 1943 XXI
--

Veza vaš 10922 od 3 t.m.²

OKW³ je izvijestila da su samo Bileća, Ljubinje i Gacko privremeno napušteni. Inače je komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj primio uputstva od OBSO da blagovremeno obavijesti italijanske komande o eventualnom premještanju njemačkih jedinica iz zone koja je u dodiru sa našim trupama. Isti takav stav treba da zauzmu i naše komande u sličnim slučajevima.

general Roatta⁴

4 kopije

- 1 Načelniku Štaba
- 1 Pomoćniku načelnika Štaba
- 2 Operativnom odjeljenju

¹ Original — depeša, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Dokument, neregistrovan, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta. Redakcija ga nije objavila pošto se njegova sadržina ponavljala u dok. br. 176.

³ Oberkommando der Wehrmacht (njemačka Vrhovna komanda)

⁴ Mario Roatta u to vrijeme nalazio se na dužnosti načelnika Generalštaba italijanske suvozemne vojske.

IZVOD IZ DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 28 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

Povjerljivo

Izvod iz dnevnog izvještaja K-danta njem. trupa u Hrvatskoj od 28. 7. 43.:-

Vrijeme: oblačno.

Neprekidna banditska djelatnost.

Prostor 114 div.:

Na prostoru 16 km z.sz. od Bihaća jaka banda (navodno 3 brigade sa namjerom da napadnu Petrovo Selo³ i Vaganac).⁴

Potvrđeno prisustvo jačeg neprijatelja 17 km j.ji. od Bos. Petrovca.

Prema izvještaju muslimanske milicije jake neprijateljske grupe nalaze se na prostoru Goražde—Čajniče. Napadnuta jaka banda (5 div.) prikuplja se na prostoru jz. od Kiseljaka.⁵

U noći uoči 27.7. prekinuta pruga Sarajevo—Višegrad kod Podgraba i Sjetline. Želj. most istočno od Podgraba dignut u vazduh. Opravka u toku. Pruga Sarajevo—Zenica ponovo u ispravnom stanju.

Naknadni izvještaj:

U noći uoči 27-cg odbijen napad na stanice Busovača i Lašva, 5 ranjenih. Posada ojačana.

Prostor 369 div.:

Nedostaje izvještaj, nikakvih posebnih događaja.

Prostor 373 div.:

Više naoružanih komun. grupa na prostoru zap. i jugozapadno od Sanskog Mosta. Neprijatelj 20 km juž. od Travnika bez promjene.

Prostor ji. od Zagreba:

Poduhvat u šumskoj oblasti jz. od pruge V. Gorica—Turopolje završen bez dodira sa neprijateljem. U noći uoči 27.7. ital.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1-19, k. 26.

² Ispod ovog teksta s desne strane dopisano je rukom: „Min. or. sn., op. odel“.

³ Ličko Petrovo Selo

⁴ Vjerovatno se odnosi na dijelove Četvrtе NOU divizije.

⁵ Vidi dok. br. 166.

transportni voz naletio na minu kod V. Gorice, manja šteta, nema žrtava.

Sjeverno od Save:

Pri policijskoj akciji ji. od Rume uhapšeno više od 100 sumnjivih (hrvat. izvještaj). Prepad na Vrdn'k odbijen.

11 km jz. od Đakova izvršen prepad na vod hrvat. žandarmerije (60 ljudi). 25 nestalih.

26.7. pri pročešljavanju šumske oblasti sjev. od Broda od strane 3 lov. brig. nije bilo dodira sa neprijateljem. Odbijen prepad na željezničku stražu 6 km i. od Broda. Pojedinačne neprijateljske grupe sa prostora Kalnik (prema iskazima stanovnika) prebacuju se na Bilo Goru.

Njemački opunomć. general u Hrvatskoj

Ia Pov. br. A 2110/43

Zagreb, 29 jula 1943

Za tač. prep.:

major

P. 29/VII D.

(paraf nečitak)

BR. 231

**IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG GENERALNOG KONZULATA
U SARAJEVU OD 28 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BOR-
BAMA JEDINICA NOV I POLITIČKOJ SITUACIJI NA TE-
RITORIJI BOSNE¹**

28. srpnja 1943 XXI.

IZVIEŠĆE!

Političko vojnički dio.

U noći 27. ov.mj. partizani² u okolini stanice Žepče na liniji B. Brod—Sarajevo napali su vojni transport koji je dolazio iz Broda. Jedna mina bacila je u zrak pet kola sa njemačko-hrvatskim vojnicima, a zatim su partizani na vlak otvorili vatru sa strane pruge. Bilo je devedeset mrtvih i ranjenih; a brzoj reakciji preostalih vojnika kao u pojačanju četničkih odreda i domobrana raspoređenih po pruzi uspjelo je da otjeraju napadače. Saobraćaj je prekinut ali se vjeruje da će biti brzo uzpostavljen.

¹ Prepis originala, bez pečata i potpisa, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 28/3-1, k. 157. Vidi prim. I. dok. br. 223.

² Na ovom sektoru dejstvovala je Druga proleterska divizija. Vidi dok. br. 147.

Dana 27. t.mj. partizani su prekinuli prugu Sarajevo—Višegrad kod Pala i kod Banja Stijena. Saobraćaj prekinut.

Divizija S.S. „Vražija“ 2/A. (370) iz Broda je u pokretu na liniji Doboj—Tuzla—Zvornik. Izgleda da će ta divizija napasti glavninu partizana koji su raspoređeni između rijeka Bosna, Spreča, Prača i Drina.

Neprestano se čuju glasovi da je vjerojatno njemačka namjera da Hrvatsku proglase okupiranom teritorijom i podvrgne je kao protektorat njemački do konca rata. Na taj način provizorno bila bi poništena Nezavisna Država Hrvatska.

Zainteresovana neprijateljska propaganda širi glasove da će se Kralj u Car Italije odreći u korist prestolonasljednika.

Glasovi su također o nemirima u raznim gradovima Italije uslijed sukoba fašista i antifašista.

S obzirom na međunarodni politički položaj i događaje u Italiji među muslimanima grada vidi se ozbiljna zabrinutost. Oni muslimani koji su postali vlasnici jevrejskih imanja su ozbiljno utučeni.

Javlja se da je druga divizija S.S. sastavljena isključivo od muslimana (prva je Mujo koja je u Mostaru) sa sjedištem u nekom mjestu Belgije i Holandije. Izvješćuje se da su Njemci bili obećali tim divizijama da će ostati u Hrvatskoj, čak su im bili naveli i mjesta u kojima će biti, t.j. Travnik—Bugojno i Jajce.

Poznati Zubić (bivši upravitelj policije Sarajeva) i jedan od komesara židovskih dobara, zajedno sa poznatim Radošem koji je već bio šef političkog odjela sarajevske policije odputovao je u Zagreb da traži i dobije pasoš za Švicarsku. To im je uzkrraćeno. Vjeruje se da će oni pokušati sa posebnim avionom da se tamo prebace. Javlja se da je Zubić prodao i prodaje sva svoja nepokretna dobra.

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA 369 PJEŠADISKE DIVIZIJE OD
29 JULA 1943 GOD. O POSTUPKU PREMA SIMPATIZERIMA
NOP I ZAROBLJENIM PRIPADNICIMA NOV I PO JUGO-
SLAVIJE¹**

DOC. NR. NOKW — 735
OFFICE OF US CHIEF OF COUNSEL
FOR WAR CRIMES²

369 (legion.) pješad. div.
Odjelj. Ic pov. br. 873/43

K-dno mjesto div. 29 juli 1943

P o v j e r l j i v o !

Veza: K-dant njem. tr. u Hrvatskoj
Ia/Ic Pov. br. 3556/43 od 28.7.43.

Predm.: Postupak sa banditima.

Prema načelnim naređenjima za poduhvate čišćenja na operativnom području Hrvatske — posljednje od 10.7.43 — trebalo je sve komuniste (bandite) strijeljati a sumnjive uhapsiti.

Kao banditi su pri tome smatrani:

- a) Ko je učestvovao u borbi i bude zatečen sa oružjem.
- b) Ko bude uvučen u komunističku djelatnost.
- c) Ko očigledno, bez nužnog razloga, tumara naokolo van naselja.

Pri ovome treba obuhvatiti i žene i omladinu.

Prema odluci Vođe Rajha ove bandite ne treba više strijeljati, već sa njima postupati kao sa ratnim zarobljenicima.

Razlog je 1.) dobiti sposobne za rad,

- 2.) dati banditima potstreka za prebjegavanje i
- 3.) dejstvovati protiv neprijateljske propagande da Nijemci sve strijeljaju.

Pripadnike bandi u starosti od 16—55 godina privoditi sabirnim stanicama za zarobljenike.

Za mjere odmazde ostaje se pri starim odredbama.

Uhapšenici koji su sumnjivi da su aktivno ili pasivno podržavali djela sabotaze, biće prikupljeni kao taoci za sprovođenje mjera odmazde. Njih treba, uz navođenje razloga i mje-

¹ Prepis originala, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, dobijen od Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1/4, k. 18.

² Ispod ovog teksta dopisana je primjedba: „(rukom: prilog 7)“. Vidi primjedbu Redakcije br. 2 u dok. br. 189.

sta hapšenja kao i ličnih podataka, prijaviti K-dantu njem. tr. u Hrv., odjelj. Ic i sa istom prijavom provesti u zarobljenički logor Zenica.

Mjere osiguranja za boravišta i željezničke transporte preduzimati na dosadanji način.

U borbi, samo se po sebi razumije, ostaje i dalje kao i prije oštar postupak prema komunističkim bandama.

Dostaviti: B

Za tačnost: potpis nečitak
poručnik²

Za štab divizije
1 generalštabni oficir
B u s s m a n n
gen. štabni poručnik

BR. 233

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 30 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA JE- DINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

P o v j e r l j i v o²

Dnevni izvještaj K-danta njem. trupa u Hrvatskoj od 30. 7. 1943:

Vrijeme: vedro.

Ugrožavanje doturnih puteva postaje sve jače. Prepadi na slabe kolone uzimaju maha, čak i po danu.

Područje 114. div.:

Usled banditskih prepada 28, 29, 7 iskočila su iz šina dva hrvatska voza, te su zbog toga nastupile teškoće u snabdjevanju Bihaća.

Područje SS div.:

Čajniče otsječeno od doturnih veza. Nema snaga na raspoloženju. Tamošnje policijske snage snabdijevaju se vazдушnim putem. 29. 7. na glavnom putu sz. od Kiseljaka izvršen je prepad na zaprežnu transportnu kolonu, koju su osiguravali dijelovi SS. 3 ranjena.³

¹ Ispod ovog teksta dopisana je primjedba: „Ratni dnevnik br. 3 45625/1“. Vidi prethodnu primjedbu.

² Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1-11, k. 26.

³ U desnom gornjem uglu dopisano je rukom: „Min or. sn., op cdel.“

⁴ Vidi dok. br. 166.

Pri poduhvatu sa div. Bergamo gubitci: naši 15 ranjenih (2 komandira); 3 nestala. Neprijateljskih 188 mrtvih izbrojeno a procenjeno još 300. 150 pušaka (uništeno) 5 lakih mitralj.

Područje 369 div.:

3 čete 202. tenk bataljona 28.7 stiglo u Gradačac. Domobranska četa se predala bez borbe i povukla sa komun. na istok.

Jaka banda jz. od Doboja⁴ navodno ima namjeru da razori željezn. prugu oko Doboja. Za pojačanje osiguranja nema raspoloživih snaga.

Područje 373 div.:

Juž. od Bos. Novog voz obasut vatrom, žrtava nema.

Na putu Banja Luka—Priedor u 19.00 časova napadnuta je doturna kolona 3 mrtva, 3 teško ranjena. Preduzete su mjere odmazde.

U noći uoči 29.7. sopstveno osiguranje 4 km j. od Sanskog Mosta odbilo napad nadmoćnije bande. 15 mrtvih kod neprijatelja, 2 sopstvena ranjena.

Za tač. prep.
major

Nemački opunomoć. general u Hrvatskoj
Ia Pov. br. A 1932/43
Zagreb, 31.7.1943.

P 31/VII. D

⁴ Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 151.

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ITALIJANSKE VOJNE MISIJE OD
30 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA
NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

Predmet:
Telegram

Otprema 30.7.1943 čas. 20.5
Prijem: 31.7.1943 „ 1.50

OD ITAL. VOJNE MISIJE
VRHOVNOJ KOMANDI
KOMANDI 2 ARMIJE
KR. MINISTRU ITALIJE—Zagreb

KOMANDA 2 ARMIJE OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 12795 Stiglo 31 jula 1943 XXI

Br. 3863 prot.

IZVJEŠTAJ HRVATSKOG GLAVNOG STOŽERA O SITU-
ACIJI NA DAN 30 JULA 1943 U 9 ČASOVA

— Javljeno je da se 3 partizanske brigade nalaze na pro-
storu 16 km zapadno, sjeverozapadno od Bihaća.²

— Hrvatska posada se povukla iz Ključa (Prijeđor VQ—FI).

— Pri napadu na voz između stanica Volinja (Kostajnica
UK—AP) i Dobrlj'n (UK—AL), o čemu je javljeno u depeši
3847 od 29 tekućeg, ubijeno 9 njemačkih vojnika.

— Rastjerana jaka grupa ustanika na prostoru 13 km
sjeverozapadno od Bijeljine.

— Uspostavljen željeznički saobraćaj Sarajevo—Zenica.

— Javljeno je o koncentraciji 5 partizanske divizije na
prostoru jugoistočno od Kreševa (Konjic RO—CQ).

— Između željezničkih stanica Tarčin (SI—CM) i Raštelica
(RO—CM) izbačena je iz kolosijeka lokomotiva. Nema žrtava.

— Strmica (Višegrad XP—CF) zapaljena od strane usta-
nika, koji nastavljaju djela sabotaže na sektoru Goražde (XN—
CD) Višegrad.

— Ustanici su razorili kolosijek između Prača—Sarajevo
(Sarajevo VO—CK) i Renovice (VS—CK).

— Njemački avion srušio se kod Prače. Posada nepovrije-
đena.

¹ Original, neregistrovan, pisan na mašini, na italijanskom jeziku,
nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta

² Vjerovatno se odnosi na jedinice Četvrte NOU divizije.

— Avion nepoznatog porijekla preletio je iznad Mostara

7 kopija

General Re

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku štaba
- 1 Zamjeniku nač. štaba
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 235

**PISMO ČETNIČKOG KAPETANA MILOŠA KUREŠA OD 30
JULA 1943 GOD. KOMANDI ITALIJANSKE DIVIZIJE
„MARCHE“ O AKCIJAMA PROTIV JEDINICA NOV I PO-
TREBI TJEŠNJE SARADNJE IZMEĐU ČETNIKA I OKU-
PATORSKO-KVISLINŠKIH VLASTI¹**

KOPIJA

KOMANDA DIVIZIJE „MARCHE“
„Cilj je iznad prepreke“

Br. 2959/Obav. prot.

V. P. 32, 31 jul 1943

Predmet: Pismo četničkog kapetana Miloša Kureša

Br. pril.: 1

KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA
— Obavještajno odjeljenje —

Vojna pošta 39

Dostavlja se kopija pisma četničkog kapetana Miloša Kureša koje je juče predao jedan četnik III/130-eg, na koti 803, odakle je upućeno potsektoru Trebišnica.

Po naređenju
načelnika Štaba
(Potpukovnik M. Blais)

Kopija za operativno odjeljenje 10329/I

Za tačnost prepisa
Načelnik Obavještajnog odjeljenja
major Franco Guarnaccia
M.P. (Komanda VI arm. korpusa) **Guarnaccia**

¹ Kopija originala, neregistrovana, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

GOSPODINU ITALIJANSKOM KOMANDANTU

Trebinje

Zloglasni komunistički bandit i komandant X udarne brigade Vlado Šegrt nalazio se u Baljcima, više Bileće, o čemu sam izvijestio pukovnika Franca. Noćas se čula borba u pravcu Baljci. Ja sam svoje ljude rasporedio na zgodnim položajima kako bih mogao da dočekam iz zasjede komunističku bandu koja bude bježala.

Ja ću ponovo da krenem u potjeru za Šegrtom; imam izvještaj broj boraca koji su se takođe okupili u ovom mjestu.

Kada ja okupljam svoje ljude, simpatizeri partizana i komunisti javljaju Hrvatima u Bileći kako su se ta i ta sela odmetnula u šumu, zbog čega vlasti vrše pritisak i time idu na ruku Šegrtu. Tako su javili o Paniku i Orahu, selima koja su uvijek bila i ostala protivkomunistička.

Molim da se interveniše kod Hrvata i Nijemaca da sa rezervom primaju ova obavještenja i da vode računa o osobama od kojih ih dobivaju.

U posljednje doba komunisti su razvili široku aktivnost u cilju uspostavljanja veze i saradnje sa Hrvatima i hrvatskim vlastima.

Tvrdim da se ta saradnja ispoljava i u jednom drugom vidu.

Skoro sva lica zaposlena u sreskoj i opštinskoj upravi komunisti su i simpatizeri partizana.

Čovjek sa ulice u Bileći vrši partizansku propagandu punom parom.

Pošto po terenu krstare banditi, a kako sam primijetio da i ostala vojna lica prolaze uz malu pratnju putem za Trebinje i Bileću i obratno, molim da se pojačaju mjere opreznosti i zaštite.

Molim da se preduzmu potrebni koraci kako bi se moglo legalno sarađivati sa vlastima u cilju održavanja reda i mira na području od Trebinja do Bileće, od Bileće prema Gacku sve do Kobilje Glave, i od Bileće ka Stocu do Berkovića, pošto bez saradnje sa vlastima ne mogu da gonim partizane, čiji se broj povećava i koji vrše propagandu uvijek sa ciljem da napadnu Bileću.

Šegrt je izjavio da bi on već napao Bileću i osvojio je kada ne bi bilo četnika.

Nije isključeno da on to smjera i da je u tom cilju i došao u Baljce, gdje je pokušao da okupi sve svoje pripadnike i grupe koje krstare po terenu.

Ja sam krstario po terenu do Dabra i Davidovića, gdje je gore pomenuti bandit boravio, i svuda sam nailazio na velike simpatije prema italijanskoj vojsci i zapazio kako je narod zahvalan na dobroti italijanskog vojnika.

Molim vas da i ovom prilikom primite izraze moga poštovanja.

Miloš Kureš
kapetan

30/VII/43
Vrbno

(M.P.)
Komanda VI arm. korpusa

BR. 236

**IZVOD IZ IZVJEŠTAJA KOMANDE DRUGE ITALIJANSKE
ARMIJE O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI BOSNE U VREMENU OD 16 DO 31 JULA 1943
GODINE¹**

**KRATAK OPŠTI PREGLED PETNAESTODNEVNE
SITUACIJE**

Br 14

IV) — POGRANIČNE OBLASTI

**A) — Hrvatska — neokupirana —
Južno od Save**

- U Turopolju lokalne partizanske formacije i druge, nepoznate, vjerovatno došle iz Banije, izvršile su razne napade na garnizone, stanice i na patrole željezničke straže duž pruge Zagreb—Sisak, zarobivši ukupno oko 200 domobrana.
- U Baniji su znatne ustaničke formacije razvile veliku aktivnost protiv hrvatskih garnizona, uspjevši najprije da zauzmu Pokupsko, koje su zatim ponovo zauzele hrvatske trupe.

¹ Original, neregistrovan, umnožen na šapirografu, na italijanskom jeziku, nalazi se u Arhivi Vojnoistoriskog instituta.

— Na ušću rijeke Une u Savu hrvatske trupe u toku žestokih borbi nanijele su osjetljive gubitke partizanskim snagama o kojima je već u prošlom izvještaju bilo javljeno da se koncentrišu sjeverozapadno od Kostajnice.

— U Zapadnoj Bosni ponovila se partizanska aktivnost, ispoljivši se:

— u gornjoj dolini Sane snažnim napadima na naš garnizon u Ključu i zatim na naš odred raspoređen južno od tog mjesta;²

— napadima, u blizini srednjeg toka Une, na komunikacije koje počinju od Bos. Novog;³

— napadima, istočno od Kozare planine, koje su vjerovatno izvršile formacije V kozarske brigade (br. 604 sp. P.F.) što su se povukle iz zone Prnjavora, na hrvatske garnizone Bos. Gradšku i Novu Topolu⁴ (13 km j.j. od Bos. Gradiške).

U Centralnoj Bosni jedinice 12 partizanske divizije (u toku je provjeravanje), pošto su zauzele Prnjavor, koncentrišu se u blizini Dervente i u zoni Doboj—Teslić, vjerovatno da bi djelovale u zajednici sa formacijama grupe „Tito“, raspoređenim na desnoj obali Bosne.

— U Istočnoj Bosni hrvatsko-njemačke trupe su završile operaciju protiv partizanskih formacija grupe „Tito“, koja je od 1 do 20 t.mj., u toku mnogobrojnih i žestokih borbi, imala 1794 mrtva prebrojana na terenu: Zvornik, Olovo, Kladanj, Vlase-nica i mnoga druga mjesta koja su bili zauzeli ustanici ponovo su u rukama savezničkih trupa.

Preuranjeno bi bilo stvarati pretpostavke o orijentisanju grupe „Tito“, koja, iako načeta teškom krizom, ispoljava težnju da se proširi u više pravaca.

Dok su znatne partizanske snage uzaludno nastojale da dođu do Majevice prelazeći preko kotline Spreče jedinice 2 partizanske divizije prodrle su na Ozren Pl. (j.j. od Doboja), napadajući četničke for-

² Vidi dok. br. 107, 154, 162, 209 i 217.

³ Na ovoj prostoriji nalazile su se jedinice Četvrte NOU divizije, zatim Grmečki, Podgrmečki, Kozarski i Ribnički NOP odredi. Vidi dok. br. 144.

⁴ Vjerovatno su napade vršile jedinice Pete brigade Dvanaeste divizije.

macije, koje su bile prisiljene da se povuku prema Bosni, i prekidajući saobraćaj između Doboja i Tuzle.

S druge strane, nekoliko partizanskih brigada okupljenih u zoni Devetak Planine namjeravaju da se ponovo upute prema jugu⁵; znatne formacije (oko 1000 ljudi), sačinjavajući vjerovatno prethodnicu, već su prešle prugu Sarajevo—Višegrad i, kako izgleda, preko Jahorine željele bi da izbiju u pravcu Trnova i Kalinovika.

5 partizanska divizija, koja je bila otišla na sjever od Sarajeva i za koju je izgledalo da će se sjediniti sa grupom „Tito“, uputila se prema Bosni, gdje, zauzevši Fojnicu i Kreševo, vrši pritisak na željezničke pruge Sarajevo — Zenica i Sarajevo — Tarčin⁶.

⁵ Vjerovatno se odnosi na koncentraciju Druge proleterske divizije, koja je imala zadatak da se prebaci na sektor Sandžaka i Crne Gore.

⁶ Vidi dok. br. 166.

III

USTAŠKO-DOMOBRANSKA
DOKUMENTA

BR. 237

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE KRALJEVA SUTJESKA
OD 2 JULA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU KRALJEVE SU-
TJESKE I ČATIĆA OD STRANE JEDINICA NARODNO-
OSLOBODILAČKE VOJSKE¹

Oružnička postaja Kr. Sutjeska
Broj 346/Taj.
2 srpnja 1943 g.
Kr. Sutjeska (kotar Visoko)

Predmet: Izvješće o radu i
kretanju partizana, šalje.

ZAPOVJEDNIKU 5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAPOVJEDNIKU ORUŽNIČKOG KRILA TRAVNIK
KOTARSKOJ OBLASTI VISOKO
ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI TRAVNIK
ORUŽNIČKOM VODU VISOKO

Na temelju zapovjedi zapovjedništva 5 oružničke pukov-
nije Taj. J.S. Br. 820 od 17 travnja 1942 god. dostavlja se
slijedeće izvješće:

Dne 28 lipnja 1943 god. oko 23 sata izvršen je napad od
strane partizana na željezničku postaju Čatići zapadno od Kr.
Sutjeske udaljeno 7 km., koju su zauzeli i nakon toga u većim
grupama prodirali u područje ove postaje prema sjeveru².

Dne 28 lipnja 1943 god. oko 12 sati jedna grupa partizana
od oko 50 sa komorom došli su od Čatića do jedan km. izpred
same Kr. Sutjeske i kada su primjetili da je položaj izpred
mjestu Kr. Sutjeske zauzet od strane oružnika i milicije povra-
tili su se nazad i preko sela Bjelovići krenuli prema mjestu

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog In-
stitutu pod reg. br. 2/8-1, k. 149 a.

² Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 13.

Kakanj, gdje su se pridružili ostalim partizanima, te su zaposjeli sva mjesta sjeverno i južno oko Kr. Sutjeske i vršili pljačke.

Od strane ove postaje i oružničkih stalnih ispostava preduzete su bile mjere odbrane, ali uslijed velikih sila partizana nije se moglo odbiti.

Dne 30 lipnja 1943 god. 14 sata približili su se partizani sa sviju strana samome mjestu Kr. Sutjeska napravivši neprelazni lanac, a dne 1 srpnja 1943 god. oko 4 sata sa sviju strana upali su u Kr. Sutjesku partizani II brigade³, oko 200 naoružanih sa lakim strojnicama i puškama, a druge veće grupe nalazile su se na položajima oko samoga mjesta Kr. Sutjeske.

Prilikom zauzimanja mjesta Kr. Sutjeske od strane partizana, partizani, jedan odred oko 50 ljudi, naišli su na oružnike i miliciju iz Kr. Sutjeske, te ih obkolili i pozvali na predaju. Kada se nijesu hteli predati već odgovorili na iste pušcanom vatrom, odgovorili su i partizani sa pušcanom vatrom i sa strojnicama. Oružnici i milicija bila je prisiljena povući se. Tom prilikom od strane oružnika poginuo je oružnik naslov. vodnik Ahmet Vlahovljak, a zarobljen je bio oružnički vodnik Tahir Vuk i domobran Ivan Partović, koji su nakon razoružanja od strane istih uspjeli da pobjegnu i vratili se kasnije na postaju. Od sviju je odnešeno oružje i djelimično odjelo (opremu) a od milicionara nekoliko pušaka i naboja, za količinu još se nema podataka pošto su isti otišli na drugi položaj da stupe u akciju sa ostalom oružničkom snagom, koja je preduzeta bila.

Dne 2 srpnja 1943 god. oko 17 sati u Kr. Sutjesku pripjela je jedna jedinica od SS trupe Princa Eugena u jačini oko 150 ljudi (vojnika) i zaposjeli mjesto Kr. Sutjesku, a partizani su se već ranije povukli prema selu Ratnju⁴ sjeverno od Kr. Sutjeske udaljeno 5 km. U isto vrijeme naša oružna snaga zaposjela je položaj oko Kr. Sutjeske.

Oružnici ove postaje povratili su se na postaju i postaja je otpočela dejstvovati.

Detaljni izvještaj sledi.—

Zapovjednik postaje,
oružnički narednik:
(Franc Jereb)
Franc Jereb

³ Vidi dok. br. 13.

⁴ S. Rtanj

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 3 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA
JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE NA TE-
RITORIJI ISTOČNE BOSNE¹**

ZAPOVJEDNIŠTVO
III. DOMOBRANSKOG ZBORA
GLAVNOSTOŽERNI ODJEL

Izvj. Broj 1246/taj.
U Sarajevu, dne 3.7.1943

Predmet: Izvješće o stanju
pobunjenika.

GLAVNOM STOŽERU (OPERATIVNI ODJEL)
GLAVNOM STOŽERU (IZVJEŠTAJNI ODJEL)
ZAPOVJEDNIČTVU SS. DIVIZIJE „Princ Eugen“

Stanje pobunjenika na području ovog zbora, je sljedeće:
Najjača aktivnost pobunjenika—partizana bila je u toku
mjeseca lipnja ove godine i produžila se je u ovom mjesecu.

U glavnom djeluju dvije jake skupine partizana podpo-
mognute suradnjom četnika i to:

I. skupina, koju vodi osobno „Tito“ u jačini oko 8—10.000
boraca sa velikim brojem strojnica i bacača. Ova skupina
operira na djelu istočne Bosne².

II. skupina³, koju vodi generalštabni pukovnik Arso Jo-
vanović, glavar stožera V.Š.N.O.V. i politički komesar Ima-
mović⁴ u jačini do 5.000 boraca, operira u srednjoj Bosni.

I. skupinu sačinjavaju sljedeće brigade:

1. proleterska brigada I. proleterske divizije,
2. proleterska brigada II. divizije (Srbijanska)
3. krajiška brigada II. proleterske divizije,
4. crnogorska brigada,
5. Crnogorska brigada III. divizije,
6. bosanska brigada (samostalna),

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 46/5-1, k. 93.

² Odnosi se na Udarnu grupaciju Vrhovnog štaba NOV i PO Ju-
goslavije koju su sačinjavale: Prva proleterska, Druga proleterska,
Treća i Sedma NOU divizija.

³ Odnosi se na Petu NOU diviziju.

⁴ Podatak nije tačan. Jusuf Imamović (poginuo 1947 god. nesreć-
nim slučajem) u to vrijeme bio je komesar bataljona Prve krajiške NOU
brigade, a komesar Pete NOU divizije bio je Ilija Materić.

7. krajiška brigada V divizije,
7. Baniska divizija sa 3 brigade (7.8. i 16.),
1. i 2. dalmatinska brigada, dok je 3. potpuno uništena,
10. hercegovačka brigada III. divizije vratila se je i sada
navodno po iskazima prebjeglih mora da je na prostoru sela
Trnovo—Presjenica i Ledići⁵.

Majevička brigada (samostalna),

Sremska brigada (samostalna),

3. sandžačka brigada III. divizije potpuno je uništena u
Crnoj Gori.

II. skupinu koju vodi Arso Jovanović sačinjava I Krajiški
korpus od 1.4.9.11. krajiške brigade i još nekih brigada, za
koje zasada nedostaju podatci. Jačina oko 4—5.000 boraca.

Akcijom naših i savezničkih snaga skupina „Tite“ uspjela
se je jednim dielom izvući iz obruča između rijeke Pive i Tare
i pripojiti se skupini koja je ostala na Zelengori i pl. Maglič⁶.

Sve partizanske skupine otpočele su jak napad na naše i
savezničke snage i uz teške gubitke uspjele su probiti crtu
Kalinovik—Foča i probiti se preko pl. Jabuka i Jahorine sve
do željezničke pruge Sarajevo—Višegrad, razrušiti je na pro-
storu između Renovice i Prače, savladati našu jednu satniju,
zarobiti 3 časnika i 100 domobrana i prebaciti se 19.VI.43 g.
u dvije kolone ka pl. Romanija „Crvena Stijena“ i selu So-
kolovići⁷.

Lieva kolona⁸ koja je kod želj. postaje Stambulčić prešla
želj. prugu dne 21.VI.43. godine zaposjela je postave na pla-
nini Romanija „Crvena Stijena“, više sela Mokrog, dok me-
đutim desna kolona⁹ kod sela Sokolovići dne 20.VI.43. god.
razdvojila se i to jedan dio krenuo je prema Srebrenici i istu
zauzeo dne 25.VI.43 god. kada je jedna ustaška postrojba na-
pustila istu dobivši zapovjed da krene u pomoć Vlasenici.

Lieva kolona napustivši selo Sokoloviće poduzela je po-
kret prema Vlasenici, te u zajednici jednim dielom kolone
koja je po izvršenom napadu njemačkih snaga morala napu-
stiti položaje na Romaniji i povući se preko Knežine, sela
Petrovići izvršili napad na Vlasenicu koja je dne 26.VI.43 god.
nakon žestokog otpora pala u ruke partizana¹⁰. U napadu na

⁵ Po naređenju Vrhovnog komandanta NOV i PO Jugoslavije De-
seta hercegovačka NOU brigada upućena je 15 juna 1943 god. na teri-
toriju Hercegovine. O njenom pokretu i dejstvima vidi tom IV, knj.
16, dok. br. 15.

⁶ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 43.

⁷ Isto

⁸ Isto

⁹ Isto

¹⁰ Vidi tom IV, knj. 14 dok. br. 83.

Vlasenicu učestvovali su sa jednim dielom i partizani iz sela Šekovići.

Iz lieve kolone izdvojio se je jedan dio partizanskih snaga kod sela Knežine, a drugi dio kod sela Petrovići, te je dne 23.VI.43. god. zauzeto Olovo, a 26.VI.43. godine i Kladanj¹¹.

Po zauzeću Vlasenice, Kladnja i Olova, partizanske snage poduzele su pokret i to: iz Vlasenice prema Drinjači i Zvorniku¹², zatim Šekovići i dalje prema sjeveru, iz Kladnja prema selu Stupari i dalje prema sjeveru, iz Olova prema Zavidovićima duž željezničke pruge Olovo—Zavidovići sa jednim dielom, a drugim dielom u jačini jedne brigade prema Varešu.

U zauzetim mjestima Vlasenici, Kladnju, Olovu partizani su uništili i spalili sve državne zgrade i industrijska poduzeća koja rade za državu.

Partizanska skupina po zauzeću Olova produžila je pokret prema Varešu radi napada na isti, ali je protunapadom II/9. p.p. dne 29.VI.43. godine, neprijatelj odbačen natrag.

Ciela ova skupina koja broja prema iskazima povraćenih partizana ima oko 10.000 boraca i velik broj teškog oružja.

II. skupina pod vodstvom generalštabnog pukovnika Arse Jovanovića sačinjava I. Krajiški korpus (1.4.9. i 11. brigade) sa još nekim brigadama koje su još nepoznate u jačini oko 4.000—5.000 boraca, uspjela je dne 16/17/VI/43. godine da se prebaci sa područja Jajce—D. Vakuf—Turbe—Travnik i Koričani preko želj. pruge Travnik—D. Vakuf¹³, i u daljem probijanju zauzme selo Skakavci, Rastovo i da dne 17/VI/43. god. sa jednim dielom zauzme bez otpora Fojnicu i Kreševo.

Poslie trodnevne borbe oko Kreševa, Kiseljaka i Gromiljaka partizanska skupina uspjela je da se u manjim skupinama probije do željezničke pruge Lašva—Visoko i da unište želj. postaje: Kakanj, Čatići, Gora i Modrinje, razruše dva najveća mosta na riei Bosni i prugu.

30/VI/43. ova skupina uspjela je nakon ogorčene odbrane naše domobranske posade u Kaknju da ju savlada¹⁴, zapovjednika sati pr. nadporučnika g. Lukića masakriraju, uništi sve državne zgrade i sva rudarska postrojenja, vagonete i sve što pripada državnom rudniku Kakanj.

Sada partizani nadiru prema sjeveroistoku ka Romaniji Pl.

Izvršen je i manji napad na Brezu i Vareš, ali je odbijen. Poduzeta je jača akcija naših i savezničkih snaga da unište ovu skupinu, te se vode borbe na prostoru: Zenica, Kakanj, Breza, Vareš i pl. Zvijezda.

¹¹ Isto, dok. br. 93.

¹² Vidi dok. br. 17 i 239.

¹³ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 19 i 26.

¹⁴ Vidi dok. br. 13 i 241.

Vjerovatna je namjera kako jedne tako i druge skupine da se sjedine i da zajednički djeluju, a što će uspjeti.

Bojazan je da ne padne u ruke partizanima Zenica, Breza, Vareš kao i Zavidovići, te bi ih bezuslovno trebalo u tome spriječiti.

Osim skupine „Tite“ i Arse Jovanovića, djeluju samostalno, ali pod direktivama V.Š.N.O.V., skupine u Dalmaciji i u zapadnom dielu područja III. zbora:

- Svilajska partizanska grupa,
- Mosorska partizanska grupa,
- Bračka partizanska grupa,
- Hvarska partizanska grupa,
- Pelješačka partizanska grupa,
- Biokovska partizanska grupa,
- Dinarska partizanska grupa.

Oko Livna i Glamoča djeluju dvije skupine partizana, navodno ličke¹⁵.

Zapadno od Jajca djeluju djelovi Krajiškog korpusa, a na području pl. Raduša i oko Prozora jedna jača skupina oko 4.000 ljudi koji se prebacuju prema Konjicu, Fojnici i Busovači. Vjerovatno je da će i ta skupina pokušati da se prebaci preko r. Bosne za skupinom Arse Jovanovića.

1.VII.43. god. izvršen je napad na Busovaču¹⁶ i ista opljačkana. Nakon pljačke partizanska skupina 500 boraca povukla se je u smjeru j.z.pl. Štit.

Četnici:

Četnici se pokazali neaktivni i uobće nigdje nisu stupili u borbu protiv partizana. Većina četničkih odreda prišla je partizanima i sa njima sudjeluju u akciji i pljački, osim Goluba Mitrovića koji se je odvojio iz odreda Zeničkog sa 600 četnika i prišao Njemcima u Zenici.

Kada se jedanput unište partizanske bande, potrebno je da se pristupi uništenju i četničkih bandi.

Prilog skica.

PO NALOGU ZAPOVJEDNIKA

Glavar stožera

glst. potpuk. (Žmavec)

Žmavec¹⁷

¹⁵ Odnosi se na jedinice Desete NOU divizije.

¹⁶ Vidi dok. br. 47.

¹⁷ Ispod potpisa dopisane su mastilom sljedeće primjedbe: „Vidi p puk. Pehman“, a ispod toga: „Istoglasan primjerak sa skicom poslat od op. odj.“ sa nečitim parafom.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVORTE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 3 JULA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU
KLADNJA OD STRANE JEDINICA NARODNOOSLOBODI-
LAČKE VOJSKE¹**

ZAPOVJEDNIČTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 2107/Taj.
U Tuzli, dne 3. srpnja 1943

Predmet: Kladanj pao u ruke
partizana.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA J. S.
ZAGREB
GLAVARU GRAĐANSKE UPRAVE ZA ISTOČNU I ZA-
PADNU BOSNU
G. ŠANDORU BENAKU SARAJEVO
ZAPOVJEDNIČTVU II. DOMOBRANSKOG ZBORA
BROD
TUZLANSKOM ZDRUGU TUZLA
VELIKOJ ŽUPI USORA I SOLI TUZLA
USTAŠKOM STOŽERU USORA I SOLI TUZLA
ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI TUZLA
ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE SA-
RAJEVO

Izbjegli zapovjednik oružničke postaje Kladanj, sa postaje Živinice pod Br. Uredovno od 2. srpnja 1943 o padu Kladnja izvješćuje sljedeće:

„26.VI.1943 u 2015 sati napadnut je Kladanj sa sviju strana od jakih odmetničkih—komunističkih bandi čiji se broj nije mogao ustanoviti².

Kladanj je branila P.B.B. Kladnja³ i 22 oružnika, od kojih su 4 došli u Kladanj, izbjegli sa postaje Knežina krila Sarajevo i 4 sa postaje Olovo koje su prije pale u ruke partizana. Obranom je zapovjedao pričuvni satnik Avdaga Hasić.

Među napadačima bilo je Crnogoraca, Dalmatinaca i Srbi-
janaca. Odmetnici su bili jako dobro naoružani, te su sa sve
četiri strane unakrstnom vatrom iz težkih bacača i jednim

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stitutu pod reg. br. 1/7-1, k. 94.

² Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 93.

³ Počasna bojna „branitelji Kladnja“

brdskim topom pogađali naše bunkere i središte grada. Osim teškog oružja imali su 3 strojnice, nekoliko strojopušaka i veliki broj strojnih samokresa. Upotrebljavali su ručne bombe i dinamit, a grad su osvetljavali zelenim raketama.

Borba je trajala 27.VI.1943 do 0245 sati, kada su se naše postrojbe pred nadmoćnim neprijateljem pod borbom nasilno probile kroz njihove redove pravcem Vitalj, Vranović—Brdelji⁴—Olovci—Tarevo i potom izbili u Đurđevik (15 km J.z Tuzle) od kuda su svi oružnici stigli na postaju Živinice, gdje se sada nalaze.

Borba je u samom gradu bila ogorčena prsa o prsa pri čemu su komunisti nekoliko puta izbačeni, a kad im je uspjelo zapaliti neke kuće u mjestu, onda je nastala panika.

Prema priznanju komunističkih vođa mjestnom liječniku Dru Baneru, oni su zauzimanjem Kladnja izgubili oko 1000 ljudi⁵.

Kod oružnika nije bilo gubitaka, jer su se svi uspjeli sa oružjem povući. U ruke neprijatelja pala je postojna oprema i pismohrana, osim novčanih knjiga, blagajne i postajnih žigova koje su oružnici sobom poneli.

Gubitci P.B.B. Kladnja i građana nisu još poznati ali je broj ovih velik.

Tri sanduka streljiva koje je još postaja imala izdato je P.B.B. Kladnja na uporabu po nalogu zapovjednika P.B.B. Kladnja satnika Hasića jer su legionari ostali bez streljiva.

U uličnoj borbi komunisti su se služili raznim međusobnim znacima raspoznavanja, jer su poluglasno dovikivali riječi „Bosna“ „Marica“ i druge, a ako protivnik nije odgovorio na taj znak bio je ubijen. Osim ovoga svaki 4—5 komunista imao je u ruci ili prikopčano za odijelo zvonce što im je isto bio neki znak za raspoznavanje.

Što su sve komunisti u Kladnju uništili još se nezna pošto je grad i okolica u njihovim rukama.“

Predlaže se prednje na znanje.

Za protumjere naše i savezničke snage vrše pripreme.—

Po ovome sam naredio izvide i postupiti ću po propisu.—

(M.P.)

Zapovjednik pukovnik
(Emanuel Mašek)
Mašek

10.VII.1943.

⁴ Brdijelji

⁵ Podatak nije tačan, što se vidi u tomu IV, knj. 14, dok. br. 93.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 3 JULA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU DRI-
NJAČE OD STRANE NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE¹**

ZAPOVJEDNIČTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Br. 2109/taj.
U Tuzli 3 srpnja 1943

Predmet: Zauzeće oružničke
postaje Drinjača
po partizanima.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA J.S. ZAGREB
GLAVARU GRAĐANSKE UPRAVE ZA ISTOČNU I ZAPA-
DNU BOSNU G. ŠANDORU BENAKU VELIKA ŽUPA SA-
RAJEVO
ZAPOVJEDNIČTVU II. DOMOBRANSKOG ZBORA BROD

Oružničko krilno zapovjedništvo Tuzla sa br. 1410/taj. od
2. srpnja 1943. izvješćuje:

„28. lipnja 1943. u 0300 sata jaki odredi partizana nepo-
znate jakosti naoružani sa strojnicama, strojopuškama, para-
belumima i puškama, napali su na mjesto i oružničku postaju
Drinjača (14 km. j.i. Zvornika) i okolne kote na kojima su
oružnici i ustaše bili na položaju². Napad je od strane ustaša
i oružnika nakon pola sata borbe odbijen.

Istoga dana u 1000 sati ponovno partizani napadaju sa južne
i istočne strane na naše postave u Drinjači i borba je trajala
istog dana do 1800 sati, kada su se neki dijelovi XX. i XXIX.
ustaške bojne pod jakim pritiskom partizana povukli sa za-
padne strane prema Zvorniku, a na južnoj i istočnoj strani
ustaše i oružnici u jakosti 115 momaka sa 3 časnika među
kojima oružnički poručnik Mirko Đuran i dalje su vodili borbu.

U 1800 sati kada su se naše snage na južnoj strani povukle,
partizani su navalili u mjesto Drinjaču, usljed čega su ustaše
i oružnici koji su se borili na južnoj i istočnoj strani morali
povući u oružničku vojarnu i iz iste davati odpor. Borba je
trajala do 2230 sati kada su partizani prestali sa pucanjem, iz

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 2/7-1, k. 94.

² Napad su vjerovatno izvršili dijelovi Prve proleterske divizije jer
je ona djelovala na ovom terenu. Vidi knj. 14, dok.br. 83 i dok. br.
21 ove knjige.

razloga što su svoje mrtve i ranjene prenosili preko rijeke „Drinjače“. Ovo su vršili sve pod jakom vatrom naših snaga koju su davali iz oružničke vojarne.

Mjesto Drinjača bilo je obkoljeno sa svih strana po partizanima tako, da nije bilo mogućnosti braniocima Drinjače da se iz mjesta povuku već su se borili na smrt i život sve do 29.VI.1943. do 1400 sati, kada je XXI. ustaška bojna sa ostalim dielovima XXIX. ustaške bojne i oružnicima izvršila juriš na partizane i prokrčila put do Drinjače te su se naši branioi Drinjače pod teškom borbom povukli iz mjesta i zauzeli nove položaje na sljedećim obranbenim točkama, a partizani su zauzeli mjesto i oružničku vojarnu u Drinjači.

Prije zauzeća mjesta i oružničke vojarne Drinjača, sve državne stvari i tvorivo sa kojima je postaja po imeniku bila zadužena blagovremeno je evakuirano u Zvornik, tako da od državnih stvari ni tvoriva nije ništa palo u ruke partizana.

Prilikom vođenja borbe gubitci na našoj strani 5 mrtvih i 9 ranjenih.

Gubitci na strani partizana nisu točno poznati, osim što se znade da je partizanska komora od 25 partizana i 20 konja uništena, ali svakako su njihovi gubitci bili veliki kako u mrtvim tako i u ranjenim.

Oružnici svih postaja voda Srebrenice i postaje Drinjače voda Zvornik sa zapovjednikom voda Srebrenice poručnikom Mirkom Đuranom nalaze se u sastavu XXI. : XXIX. ustaške bojne na položaju kod Zvornika.

Prednje se predlaže na znanje i mjerodavnost, u spoju izvješća tajni br. 1398 od 30. lipnja 1943.“

Predlažem gornje na znanje.

Zapovjednik pukovnik
Emanuel Mašek
Mašek

(M.P.)

10. VII 1943

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG VODA ZENICA OD 6 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA NOVNA KOMUNIKACIJE I RUDNIKE U DOLINI RIJEKE BOSNE¹

ZAPOVJEDNIČTVO ORUŽNIČKOG VODA ZENICA

5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Broj 408-Taj.

U Zenici, dne 6-7 1943

Predmet: Oštećenje željezničke
pruge i objekata, po
partizanima.

ZAPOVJEDNIČTVU 5 ORUŽ. PUKOVNIJE JS.
KRILNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU

TRAVNIK

Prikupio sam točan i provjeren podatak:

Dne 28-VI-1943 pojavili su se partizani² u kotaru Zenica i Visoko. Istog dana oko 23 sata napadnuta po partizanima pruga između Visokog i Lašve i istu noć zauzeli su partizani željez. postaju Kakanj³, ugibalište Modrinje, Dobrinje i Porječani, koje su zapalili i koje su izgorile. Pred ulaznim signalom u ugibalištu Dobrinje napali su teretni vlak br. 172, kojeg su opljačkali a zatim zapalili. Isto su tako zapalili vlak br. 180 u ugibalištu Modrinje na željez. postaji Kakanj partizani su zapalili 60 vagona ugljena i 50 praznih vagona, a u rudniku Gošća⁴ 48 praznih vagona. Partizani su između Visokog i Lašve zapalili i uništili veći dio propusta. U ugibalištu Dobrinje od jednog do drugog ulaznog signala, minirali su svako drugo polje šina kao i sve skretnice. Veliki most preko rijeke Bosne između Čatića i Kaknja razoren je potpuno, jer su ova tri riečna okna koji imaju po 40 m jednog otvora srušena i nalaze se jednim krajem naslonjeni na uporište a drugim krajem leže u vodi, dok je jedna manja željez. konstrukcija preko područja sa jednim otvorom od 20 m. na donjem pojasu osječeana tako, da ova konstrukcija visi samo na gornjem pojasu. Upornjak na brodskoj strani potpuno je uništen. Stubovi (njih 4) također su

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/8-1, k. 149 a.

² Vidi dok. br. 13.

³ Vidi dok. br. 13 i 238.

⁴ Zgošća

minirani i toliko su u unutrašnjoj konstrukciji oslabljeni da vjerovatno više neće moći služiti.

Betonski bunker (4) koji su bili oko mosta potpuno su srušeni sa zemljom. Drveni kolski most, koji se nalazi više željeznog mosta također je eksplozivom oštećen.

Razrušen je i željez. most na km. 58 riečnog otvora od 8 m. Na industrijskoj pruzi Kakanj—Gošća srušen je željez. most preko rieke Bosne a zatim su partizani pustili iz rudnika 10 punih kola sa ugljenom u Bosnu. U rudniku Zgošća uništena je električna središnjica, razredišće i glavni dimnjak tako. da je rudnik za više mjeseci onesposobljen.

Ugibalište Čatići neoštećeno je zahvaljujući posadi dvaju bunkera kraj mosta preko potoka Trstionice, koji su izdržali sve napade partizana.

Otvorena pruga na potezu Čatići—Gora razorena je na više mjesta u ukupnoj duljini oko 1.500 m. Šine su dignute i bačene jednim dielom niz nasip a dielom su uništene eksplozivom.

Isto tako zapaljena su kod Dobrinja oba kolska drvena mosta preko rieke Bosne na putu Visoko—Kakanj.

Opravci pruge odmah se je pristupilo, čim su partizani odbijeni od pruge, pa su od strane Visokog toliko uznapredovali, da je pruga opravljena 3 o.m. u 12.30 sati sve do gvozdеноg mosta preko rieke Bosne između Čatića i Kaknja.

Od strane Lašve pruga je opravljena do Kaknja osim mosta na km. 58, koji će se usposobiti po svoj prilici za nekoliko dana.

Promet putnika i robe vrši se sada samo na dielu pruge Sarajevo—Čatići i Brod—Zenica—Lašva za Travnik. Užurbano se radi na opravci drvenog mosta preko rieke Bosne između Čatići—Kakanj, da se omogući prielaz pješaka, da bi se promet putnika vršio onda sa prelazom.

Prievoz robe dolinom Bosne od Visokog do Lašve za sada nije moguć ni prugom ni cestom. Najvažnija roba mogla bi se prevoziti sa samovozima cestom od Busovače preko Kiseljaka do Visokog. Naša i saveznička vojska prevozi hranu, potrebno tvorivo samovozima od Zenice za Sarajevo.

Željezničke vlasti stupile su u vezu sa našom i njem. vojskom na organizaciju radova oko opravke pruge i mostova. Oprav.... mosta preko rieke Bosne između Čatići—Kakanj... mova i nosača, kojima raspolaže ravnateljstvo....⁵

⁵ Original je u donjem desnom uglu oštećen, uslijed čega nedostaju dijelovi zadnje rečenice i potpis.

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE SOKOLAC OD 7 JULA
1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA SOKOLAC¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ORUŽNIČKA POSTAJA SOKOLAC
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Broj 165/Taj.

U Sokolcu, dne 7-VII-1943

Predmet: Partizanski napad
na Sokolac izvje-
šćuje.

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE J. S.
ZAPOVJEDNIČTVU 9. PJEŠAČKE PUKOVNIJE ROGA-
TICA
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG KRILA SARAJEVO
KOTARSKOJ OBLASTI ROGATICA
ZAPOVJEDNIČTVU ROGATIČKOG ORUŽNIČKOG
VODA

Dne 4. srpnja 1943 godine, u 23 sata, jaki partizanski odredi od 4. brigade oko 1.500 dobro naoružanih partizana² napali su na Sokolac i okolne položaje. Napad je vršen sa puškama, automatskim oružjem, ručnim bombama. Kako su se ustaške postrojbe nalazile u pripravnom stanju razvila se žestoka borba koja je trajala neprekidno do 5. srpnja 1943 godine do 5. sati; u toku ove borbe partizanske skupine i pored žestokog otpora naših snaga jurišnim napadom uspjeli su doći na 300 metara sa jugoistočne strane do samog mjesta Sokolca koji su noću odbijeni a tako (i) sa svih položaja koji su držali Sokolac.

Odbrana Sokolca sastojala se je oko 1.200 naoružanih ljudi a raspolagala je [sa] 6. strojnica, 1. bacačem granata i većim brojem strojnih pušaka.

Nakon ove borbe partizani su se povukli prema Žljebovima, Romaniji i Han Stijenici.

Na strani ustaša u ovoj borbi bilo je 6 mrtvih i 2 ranjena a na strani partizana 40 mrtvih i oko 70 ranjenih.

Leševi naših poginulih sahranjeni su u Sokolcu u određena groblja a ranjenim je pružena liječnička pomoć, a leševi pogi-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36/8-14. k. 149 a.

² Napad na Sokolac vjerovatno su vršile jedinice Treće krajiške i Šeste istočnobosanske NOU brigade, jer su one dejstvovala na ovom terenu. Vidi dok. br. 3.

nulih partizana pronalazili su se u okolini Sokolca [i] sahranjeni po partizanima.

Saobraćaj prema Vlasenici i Han Stijenici prekinut je gdje se i sada nalaze partizanske skupine u jačim skupinama.

Prednje se dostavlja s molbom na mjerodavnost.

Zapovjednik postaje narednik,
(Alija Mahmutović)
Mahmutović

BR. 243

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U TRAVNIKU OD 8 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹

Nezavisna država Hrvatska
Župska redarstvena oblast u Travniku

Broj: T. 1827—1943.

Travnik, dne 8 srpnja 1943.

Predmet: Svakodnevno izvješće.—

Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost—Zagreb
Obćem zapovjedništvu redarstvene straže — Zagreb
Ministarstvu vanjskih poslova za Dr. Bauera—Zagreb
Glavaru Građanske uprave u Bosni, Ministru G. Benaku —
Sarajevo

Državnom Ministru Dr. Mladenu Lorkoviću — Zagreb
Velikoj Župi Lašva i Glaž — Travnik
Zapovjedništvu posade — Travnik
Župskim redarstvenim oblastima Sarajevo, Tuzla, Banja
Luka, Mostar i Jajce.

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost u Zagrebu, od 9.XII.1942. broj: 21565/41, podnosi se sledeće izvješće:

Na području Kotarske oblasti Visoko:

28. na 29 lipnja o.g. u noći, partizani su u tri velike dobro naoružane skupine² krenuli iz prostora Fojnice, Kreševa i Bu-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23/8-1, k. 157.

² Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije. Vidi tom IV, knj. 14. dok. br. 105.

sovače, preko Radovija, Koprivnice i Papratnice, te Sebinja, prema glavnoj pruzi Brod—Sarajevo, na prostor između Lašve i Visokog i to:

1.) jedna skupina od 1.200 ljudi³ sa komorom i bolnicom prebacila se preko mosta kraj željezničke postaje Dobrinje, 12. km. južno od Visokog. Ova je odmah zapalila postaju Dobrinje, opljačkala i zapalila jedan teretni vlak, koji se nalazio u postaji. Tom prilikom pao im je u ruke jedan vagon goveda, i jedan vagon brašna. Odavde krenula je čitava skupina, osim komore i bolnice, koja se odmah odvojila prema selu Gori a potom se zadržala u selu Slapnici, gdje je tamošnja škola određena za bolnicu, — prema željezničkoj postaji Porječanima, koja je također opljačkana i zapaljena. Nakon toga krenuo je opet jedan dio ove skupine natrag prugom prema Dobrinju, rušeći prugu sve do postaje Čatići.

2.) Druga skupina od oko 50 do 100. dobro naoružanih partizana⁴ bez komore i bolesnika, prešla je preko drvenog mosta na Bosni blizu Čatića, opkolila ovo selo i napala ga u isto vrijeme kada je željezničku postaju i most na rijeci Trstionici. Domobranska posada od 12 ljudi držala se je odlično, tako da je uspjela odbraniti most, dok je željeznička postaja opljačkana, a nije zapaljena. Tom prilikom bez vlastitih gubitaka ubijena su pet partizana, dok je od tih jedan teško ranjen. Nemajući većih uspjeha ova se odbijena partizanska skupina uputila cestom prema Kraljevoj Sutjesci, pljačkajući okolna sela, a potom se u selu Slapnici sastala sa zaštitnicom partizanske komore i ušla je u Sutjesku.

3.) Treća velika skupina partizana od oko 1000 ljudi, napala je na željezničku postaju Kakanj,⁵ rastjeravši malobrojnu posadu, potom opljačkala i zapalila stanicu, kao i sve vagone koji su se zatekli u postaji. Odmah se od ove skupine odvojile dvije druge, od kojih se jedna uputila prema selu Doboju u svrhu napada na domobransku posadu, koja je branila željeznički most na Bosni, a druga je krenula u smjeru Lašve rušeći taj dio pruge.

Nakon što je postaja Kakanj pala u ruke partizana, krenula je glavna sila na sam Kakanj gdje im je uspjelo da nakon kraće borbe zauzmu rudnik, i ako su se okolni položaji još držali. Kako su partizani počeli paliti i uništavati rudnik i iz samog grada napadati jakom vatrom i bacačima domobranske postave, vojska se tokom noći djelom razbježala, a djelom sa zapovjednikom nadporučnikom Lukićem u zgradu zapovjedništva mjesta, gdje je nadporučnik Lukić sa oko 50 ljudi odo-

³ Vidi dok. br. 13.

⁴ Vidi dok. br. 237.

⁵ Vidi dok. br. 13.

ljevao silovitim napadajima partizana, sve do drugog dana u 15 sati, kada im je uspjelo da se primaknu zgradi sa druge strane i da razornim tvorivom, koje su u vagonskoj količini našli u rudniku, dignu hrabrim braniocima pola zgrade u zrak, takorekuć krov nad glavom. Tom prilikom je ovdje poginulo 7 ljudi, a partizani koristeći priliku zauzeli na juriš zgradu, tako da je zapovjednik nadporučnik Lukić sa oko 20 domobrana zarobljen, i ubijen tek 1. srpnja o.g.

Osim svih postrojenja u Kaknju, koja su dignuta u zrak uništen je podpuno 3. km. udaljeni rudnik Ričice, kao i most, koji je vezao željezničku postaju Kakanj sa rudnikom.

U samom Kaknju osim uništenog rudnika, čija vrijednost nije procjenjena, partizani su iz temelja opljačkali Nabavljачku zadrugu, tovarište tvoriva, posebne kuće, dok su 50 najboljih rudničkih konja povelili sobom.

29. lipnja o.g., partizani su što više u Kaknju održali predstavu „ustaša, domobran i partizan“, dok su za prisustvovanje prisilili svu mušku i žensku Ustašku mladež. Još krajem dana 28. lipnja uz djelovanje zrakoplovstva, počele su se neke skupine partizana lagano sa svih strana povlačiti spram Vukano-
vića, istočno od Zenice, koje se povlačenje vršilo sve do drugog na trećega lipnja.

U istim borbama 28. na 29. lipnja napadnuta je željeznička postaja nedaleko Kaknja Modrinje i Gora, koje su također opljačkane i zapaljene, dok je između postaje Lašva i Gora, na četiri mjesta razrušili prugu, a na petom mjestu oborili jednu topolu.

Na željezničkoj postaji Modrinje zarobili su 25 domobrana koje su natjerali da vrše rušenje pruge, i da uništavaju brzojavne i brzoglasne veze. Osim toga opljačkali su i teretni vlak broj: 180, zarobili željezničko osoblje, među kojima i željezničkog činovnika postaje Lašva Edhema Ibrakovića.

Prilikom ovih uništavanja, priključilo se partizanima nekoliko stotina četnika Zeničkog i Ozrenskog odreda.

30. lipnja o.g. uhvaćena je u selu Donja Višnjica 15. godišnja partizanka od strane hrvatskih i savezničkih četa, koje su progonile partizane.

Odmah drugog dana nakon napada partizana na prugu i pomenute željezničke postaje, krenulo je u pomoć kao i radi opravke pruge oklopni vlak iz Lašve sa domobranima, oružnicima i potrebnim željezničkim osobljem, kojima je uspjelo popraviti prugu na dva mjesta, blizu postaje Modrinje, ali se dalje ni na koji način nije moglo uslijed jako razorene pruge i strahovite vatre partizana.

1. srpnja o.g. onaj dio partizanskih skupina, koji je ostao na lijevoj strani rijeke Bosne krenuo je smjerom jugoistočno

od željezničke postaje Lašva, preko Gore, Viduše, Bilješeva u smjeru sela Mošćanice i Brnjica u neprekidnim borbama.

2. srpnja o.g. u progonu partizana, koji se povlače sa borbom prema Mošćanici učestvuju sa uspjehom i SS-postrojbe sa srazmjerno veoma malim gubitcima, prema gubitcima partizana.

Po svemu izgleda da se sve ove skupine partizana spremaju put Olova i istočne Bosne, radi spoja sa tamošnjim partizanskim skupinama.

Na području Kotarske oblasti Zenica:

4. srpnja o.g. pronađeni su od strane postrojbi SS-divizije Ljubić Danilo, star 17 godina, iz Lokava, Simo Kajtaž Mićin, 50. godina star, Milan sa ženom Stanom 30. godina star, iz Gore, koji su uhvaćeni u seoskom odijelu, ispod kojega je bilo domobransko odijelo. Dok su ih pomenute žene u svojim kućama sakrivala. Isti su pod sumnjom da su pripadali partizanskim postrojbama, strijeljani.

Usljed ovih događaja prekinut je promet između Lašve i Sarajeva od 28. lipnja o.g., te je tek 6. lipnja uspostavljen, sa prelazom zbog oštećenog mosta u Kaknju.

Na području Kotarske oblasti Fojnica:

28. lipnja o.g. iza pola noći kretali su podjeljeni u više velikih skupina partizani, gdje su nedaleko sela Polja porušili oko 60. brzojavnih stupova, i tako prekinuli brzojavnu i brzglasnu vezu sa Kiseljakom.

Istoga dana u 7.30 sati, 7 km. niže Busovače, napali su partizani na jedan njemački samovoz strojnicama, kojom su prilikom ranili jednoga četnika, koji se je ovako ranjen uspio sakriti, jednoga su ubili, a jednoga su povelili sobom. Ovi partizani krenuli su još istoga dana prema području Kakanj i Lašva.

1. srpnja o.g. u 2 sata izjutra, napalo je oko 500 naoružanih partizana⁶ na mjesto Busovaču, gdje su se 9 oružnika, nakon kraćeg odpora morali povući...

Na području Kotarske oblasti Žepče:

24. lipnja o.g. prema izjavama prispjelih izbjeglica partizani su zauzeli Han Pijesak, Knežinu i sva ostala obližnja mjesta.⁷

25. lipnja o.g. pak zauzeli su Olovo.⁸

⁶ Vidi dok. br. 42 i 47.

⁷ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 241 i 242.

⁸ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 72.

26. lipnja o.g. partizani su krenuli dolinom rijeke Krivaje, prema Zavidovićima, te su do 52. km. porušili svu prugu i sve mostove popalili.

Prema neprovjerenim vijestima, te partizanske skupine razoružavaju i skidaju samo manje skupine naših oružanih snaga, koje uspiju da zarobe, a prema ostalom pučanstvu ne čine zločine niti razbojstva. Za partizanima idu četnici i pljačkaju pučanstvo gdje što stignu.

Sve do Careve Čuprije t.j. na 46 km. od Zavidovića uništene su željezničke postaje i odnešeni brzoglas. Prema neprovjerenim vijestima na tom prostoru se nalazi do 9.000 partizana.

* * *
S molbom na znanje. —

ZA DOM SPREMNI!

(M.P.)

Upravitelj redarstva:
(Tomislav Kraljević)

.....

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE GORAŽDE OD 11 JULA
1943 GOD. O STRIJELJANJU NARODA OD STRANE NIJE-
MACA U SELIMA OKO GORAŽDA¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ORUŽNIČKA POSTAJA GORAŽDE
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Broj 255/Taj.
dne 11 srpnja 1943

Predmet: Njemački vojnici
strijeljali 31 osobu

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
SARAJEVO
KOTARSKOM SUDU GORAŽDE
KOTARSKOJ OBLASTI GORAŽDE
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG KRILA SARAJEVO
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG VODA GORAŽDE

Dne 7. srpnja 1943 god. oko 9 sati pronašli su seljaci sela Stupni Do, občine Miljeno, kotara Čajniče, jednoga njemačkog vojnika koji je ubijen po nepoznatom počinitelju na zvanom mjestu Krčevine Podkozarom kome su bile osječene uši i nos.

Ovo je udaljeno od Goražde 6 kilometara jugo-zapadno.

Istoga dana odmah su seljaci sela Stupni Do i Podkozara. Prisoje, poslali nato je rekao Ramo Derdemez da odmah se javi njemačkoj komandi u Goraždu i poslao je svoga sina Sulju, koji je došao odmah i prijavio njemačkoj komandi u Goraždu koja je bila komanda kod Crepane u kući Marka Gigovića te je odmah komanda naredila i došao je jedan njemački vojnik na točku i naredio sinovima Rame Derdemeza Sulji i Salku da ga ponesu u Goražde, što su to i učinili odmah ubijenog njemačkog vojnika uzeli leš i donijeli ga u Goražde s njemačkim vojnikom koji je došao i leš predali u Goraždu i zatim se povratili svojoj kući u Stupni Do.

Dne 8 srpnja 1943 godine došla je njemačka vojska iz Goražde u sela Stupni Do, Prisoje, Bukva,² Podkozara, Biljin, Zakalje, i Miljanoviće sve udaljeno od Goražde 7. kilometara jugo zapadno, i oko 9 sati iz jutra odmah su u svima selima

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18/8—1, k. 149 a.

² Bukva Vrelo

pokupili sve muslimane muške, ženske i djecu što su našli i počerali sa sobom od kuća i zatim bez ikakvog ispitivanja odmah ji strijeljali na licu mjesta i to su strijeljani sledeći.

Ramo Derdemez sa svoja 4 sina i 2 kćerke, sinovi Suljo, Salko, Osman i Rašid, kćerke Almasa i Latifa i žena Sulja Derdemeza Latifa, svi iz jedne kuće iz sela Stupni Do Podkozara.

Ismeta Odžakovića, Rahima Odžakovića, Jusufa Odžakovića sina Azizova, star 1 godinu, Nazu Odžaković, Aziza Odžakovića, Šerifa Odžakovića, Latifu Odžaković i Mevlu Odžaković, ženu Mehmedovu koji se nalazi u SS. trupama, svi iz sela Prisoje, občine Miljeno, kotara Čajniče.

Ajkunu Kraišnik sa njene dvije kćerke Paša i Fatima iz Stupnog Dola, Jusu Hurića, Mejru Hurić, Dudiju Hurić, Zufera Hurića, sina Ragibova, starog 2½ godine što su mu oca ubili četnici, Huka Hurića, svi iz Stupnog Dola, Šaćira Gabelu, Rašida Gabelu, Mahmuta Gabelu, Hatidžu Gabelu svi iz Prisoja, Smaju Piriju, Fatimu Gazdić i Hasana Derviševića iz Miljanovića svi občine Miljeno, kotara Čajniče velike župe Vrhbosna.

Među strijeljanim je bio Jusuf Pirija iz Stupnog Dola koga je sa dva naboja potrefljen jedan preko prsiju a drugi naboj pod lijevo oko a pod desnim uhom izašao napolje i tako je panuo na zemlju i onesvijestio se i ostao je na životu, i sa istim je bila i Nedžiba Odžaković koja je panula odmah na zemlju i od straha se onesvijestila te je nije nijedan naboj potrefio i ostala je živa, i kada su njemački vojnici otišli onda se digla i pobjegla i sakrila se u šumu.

Među strijeljanim ženama bile su dvije žene u drugom stanju koje su već skoro bile na porođaju, ali su iste strijeljane.

Dne 9 srpnja 1943 godine kotarski predstojnik iz Goražde pitao je njemačkog komandanta da se strijeljani odnosno ubijeni dadu pokopati i rekao je da bi izašla sudska komisija na lice mjesta, na to mu je odgovorio njemački komandant dok pita starije i da onda se mogu pokopati.

Zapovjednik postaje
stožerni narednik
(Ilija Čorić)
Ilija Čorić

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 12 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE U VREMENU OD 26 JUNA DO 11 JULA 1943 GODINE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO

5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Broj 831

Sarajevo 12. srpnja 1943

Predmet: Izvješće o partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, GLAVNOM
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST, OD-
SJEK X

Zagreb

Savezno okružnici M.U.P.² Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V.T. Br. 11/42 od 14.XII.1942. predlažem slijedeće izvješće o partizanima za vrijeme od 26. lipnja 1943. do 11. srpnja 1943.

4.VII.1943. partizanske i četničke bande napadaju Sokolac i ovaj puta bez uspjeha. Odbijeni su.

7.VII.1943. partizanske horde ponavljaju napad na Knežinu i zauzimaju istu.

19/20.VI.1943. partizanske i četničke bande upale su na područje oružničke postaje Žepa i Podžeplje (20 i 22 km. jugo zapadno od Srebrenice). Oružnici i milicioneri hrabro se bore, ali su uslijed mnogobrojnih banda potisnuti. Jedan dio oružnika povlači se Srebrenici [i] Zvornik[u] a drugi dio Višegradu. U Zvornik je stiglo 8 oružnika postaje Podžeplje, u Višegrad 2 oružnika postaje Žepa. Za ostale za sada ne zna se.

24.VI.1943. u 0200 do 0800 sati partizani napadaju Vlasenicu.³ Napad odbijen, no Vlasenica je obkoljena, 24/25.VI.43. partizani su zauzeli Han Pijesak.⁴ Upućena naša pomoć iz Sre-

¹ Original. pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/8-1, k. 149 a.

² Ministarstvo unutrašnjih poslova

³ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 78 i 79.

⁴ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 241 i 242.

brenice u Vlasenicu. No čim je ustaška bojna napustila Srebrenicu i krenula u pomoć, partizani su zauzeli Srebrenicu.

26/27.VI.1943. partizani su zauzeli Vlasenicu⁵ i zavladaeli cijelim područjem: Olovo, Vlasenica, Han Pijesak, Srebrenica i nastavili nadiranje prema sjeveru i sjevero zapadu u smjeru Vareša⁶. Oružnici voda Vlasenica povukli se sa zapovjednikom voda Zvorniku. Gubitci nepoznati.

29.VI.1943. Prodorom iz Olova, partizani napadaju selo Očevlje (11 km. istočno od Vareša). Oružnici postaje Vijaka i milicioneri davaju uz suradnju domobrana jak otpor tako da su partizani u daljem nadiranjju Varešu spriečeni. 8 partizana poginulo, plien 6 pušaka. Naši gubitci: zapovjednik postaje Vijaka vodnik Pero Prskalo ranjen od rana umro, poginulo 6 milicionera, ranjena 2 milicionera od rana umrli.

5.VII.1943. u 2200 sata grupa od oko 400 partizana⁷ nadirajući sa jugo-zapada napada oružničku postaju Vijaku. Oružnici i milicioneri borili su se hrabro no pod pritiskom partizana potisnuti su. Partizani zauzimaju postaju. To su partizanske grupe, koje su potisnute po našim domobranskim i njemačkim oružanim snagama sa prostora Breza, Kr. Sutjeska, Kakanj i povlače se u sjevero istočnom smjeru.

Na sjevero-zapadu područje Visoko: 28. VI. 1943, sa područja Fojnice k/K, Kreševa i Kiseljaka partizanske grupe od oko 800—100⁸ partizana nadiru u smjeru sela Mladoš—Sebinje (10-11 km jugo-istočno od Busovače), pa tokom noći 28/29.VI. 1943, izbijaju na željezničku prugu Sarajevo—Brod kod želj. postaje Dobrinje i Porječani (4—8 km sjevero-zapadno od Visokog). Na ovom dielu pruge prekinuli brzoglasnu vezu, spalili ove dvie želj. postaje, razorili prugu, zapalili kod Dobrinja jedan teretni vlak natovaren brašnom i zarobili pratnju vlaka. Ovim grupama uspjelo je prebaciti se preko rijeke Bosne i želj. pruge na područje sjeverno od Visokog. Partizani nastoje prodrieti do rudnika Kakanj i Breza. Tokom 29.VI.1943. partizani su razorili i zapalili želj. postaje Gora, Modrinje, Kakanj i Čatići. Posada Kakanj borila se je 29.VI.1943. do 1100 sati, kada je podlegla nadmoćnom neprijatelju. Partizani su podpuno uništili, opljačkali i spalili rudnik Kakanj. Sjekinom sajsjekli nadporučnika Lukića, jer se je hrabro borio. Nakon uništenja rudnika jača partizanska grupa krenula je u smjeru Mošćanice (7 km. sjevero istočno od Lašve). Četnici sa područja Kaknja pridružili se partizanima. 1.VII.1943. izvršen je

⁵ Vidi tom IV, knj. 14. dok. br. 83.

⁶ Vjerovatno se odnosi na jedinice Sedme NOU divizije. Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 106.

⁷ Odnosi se na dijelove Pete NOU divizije.

⁸ Vjerovatno „800 — 1000 partizana...“

prepad na željezničku postaju Lašva. Oklopni vlak iz Busovače odbio prepad. U istom razdoblju primjećene su partizanske grupe na prostoru Kr. Sutjeska, i Breza⁹. 1.VII.1943. u ranim jutarnjim satima partizani napadaju Brezu, obkolivši ju najprije sa zapada i poslije sa svih ostalih strana. U to vrijeme zapalili su želj. postaju Dabravina (4.5 km. sjevero istočno od Breze). Upućen oklopni vlak iz Vareša stigao je do Pajtov Hana gdje je zadržan vatrom partizana i vratio se u Vareš. Naknadno je upućena iz Vareša u Brezu jedna njemačka satnija na samovozima i dvojica oklopna kola. Poduzetim mjerama odbijeni su partizani i povukli se u sjevero zapadnom i sjevero istočnom smjeru. Partizani se sa područja Kaknja i Vareša prikupljaju u Olovu i po selima oko Olova.

1.VII.1943. u 0200 grupa od 500 partizana¹⁰ napala je i opljačkala Busovaču, pa se zatim u 0500 sati povukli iz Busovače jugo zapadu u smjeru Šebešića i Rastova (15—17 km jugo-zapadno od Busovače).

Područje Gornji i Donji Vakuf: u istom razdoblju primjećene su jače partizanske grupe¹¹ na području sela Čardaci (13 km. istočno od Donjeg Vakufa) nadirajući prema selu Rankovićima (6 km južno od Travnika) namjeravaju prodrijeti prema sjeveru. 27.VI.1943. grupa od 300 partizana¹² napala je i spalila pilanu kod Gornjeg Vakufa, iskoristivši vrijeme kad je Gornji Vakuf ostao privremeno bez posade.

4/5.VI.1943. jača grupa partizana nepoznate jačine prebacila se je iz područja Rastovo (18 km istočno od Bugojna) na područje Kupresa. Putem su opljačkali selo Gračanicu (7 km. jugo istočno od Bugojna).

Područje Rame: 6.VI.1943. grupa od 400 partizana stigla je u selo Studenčica (9 km. sjeverno od Rame) istog dana produžila pokret u jugozapadnom pravcu i prešla rijeku Ramu.

Područje Jajce: 6.VI.1943. kod sela Prisike (14 km. sjevero istočno od Jajca) vođene su ogorčene borbe između partizana i četnika. Rezultat nepoznat.

Prema zadnjim primljenim izvješćima, područje Sokolac—Rogatica: jedna grupa partizana nalazi se na Rosovači, Rastovači i Košutići (2—3—5 km sjevero i sjevero istočno od Sokolca). Jača pak grupa koja je početkom ovog mjeseca napala Sokolac krenula je u jugoistočnom smjeru prema Rogatici.

⁹ Vidi dok. br. 42, 47 i 166.

¹⁰ Isto

¹¹ Vjerovatno se odnosi na Udarnu grupu, koja je po naređenju Drugog bosanskog NOU korpusa upućena na komunikaciju Sarajevo—Konjic. Vidi tom IV. knj. 14, dok. br. 22.

¹² Isto

Kao važnije iznosim sljedeće događaje¹³:

18.VI.1943. u 1030 sati jača grupa partizana napala je naše uporište Rudište i oružničku postaju Šekovići—Crkvine (8 km. sjeverno od Vlasenice); domobranska posada i oružnici povukli se u Vlasenicu. Partizani su zaposjeli područje Šekovići, Crkvine, Rudište (8.5 km sjevero-istočno i 8.12 km sjeverno od Vlasenice).

20.VI.1943. grupa od oko 1200 naoružanih i nenaoružanih partizana zaposjela je područje Lužčki Palež i Božikovačko Brdo (12 i 13 km jugoistočno od Jajca), po okolnim selima pljačkaju stoku, hranu i odjeću.

22.VI.1943. primjećena je u pokretu grupa od oko 400 partizana¹⁴ od Zagornica (6 km jugo zapadno od Visokog) preko sela Dvor u smjeru Donja Bioča (8 km jugoistočno od Visokog). Prometna veza na cesti Kiselj—Visoko nije još uspostavljena, jer su partizani zaposjeli Stogić (kotu 974) (5.5 km jugoistočno od Kiseljaka).

22.VI.1943. u 2315 sati zaostale partizanske grupe izvršile vatreni prepad na Praču. Puškaranje je trajalo do 0130 sati. 4 partizana poginula. Nismo imali gubitaka.

22/23.VI.1943. nadiraju partizani sa područja Romanije i Sokolca prema sjeveru u smjeru Knežine, Olova, Kladnja i Vlasenice. 23.VI.1943. partizani su zauzeli selo Petroviće (9 km jugoistočno od Kladnja) i nadiru prema Olovu. Momčad oružničke postaje Žljebovi povukla se u Sokolac. Momčad postaje Knežina: 23 oružnika povuklo se je pod borbom u Sokolac. 30 oružnika povuklo se u Babinsku planinu (7 km sjevero-istočno od Knežine), 8 partizana poginulo.

22/23.VI.1943 nadirajući sa područja Kreševa — Lepenica, prema jugu partizani su zauzeli sela: Vela, Buhotine, Han Ploča, Kobilja Glava, Batalovo Brdo do Drozometve. (3.5 km sjevero zapadno i 4—10 km sjevero istočno od Hadžića).

23.VI.1943. odjel njemačkih vojnika uhitio je u selu Božikovcu (13 km sjevero zapadno od Turbeta) 6 partizanskih jataka.

25.VI.1943. u 0500 obhodnja postaje Knežina—Sokolac sukobila se je kod sela Katenovići (2 km. jugo zapadno od Kne-

¹³ U ovom dijelu izvještaja Redakcija je izostavila one pasuse o akcijama i borbama jedinica NOU o kojima je govoreno u prvom dijelu.

¹⁴ Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije. Vidi tom IV, knj. 14 dok. br. 85.

žine) sa grupom od 50 partizana. Gubitci: 2 partizana poginula, 3 ranjena, 3 zarobljena. Plien: 2 puške, 2 bombe i 40 naboja. Nismo imali gubitaka. Obhodnja je ostala i dalje na terenu.

26.VI.1943. u selu Kadića Brda (3 km južno od Knežine) sukobila se je oružnička obhodnja sa grupom partizana. 2 partizana poginula, 1 ranjen. Plien: 2 puške i 2 bombe. Nismo imali gubitaka.

27/28.VI.1943. na cesti Kiseljak—Busovača kod sela Jehovah (5.5 km. sjeverozapadno od Kiseljaka) partizani su prekinuli brzoglasnu liniju i razorili jedan propust.

28.VI.1943. primjećena je jedna grupa partizana povozom od Bilalovca (12.5 km jugoistočno od Busovače) u pokretu prema Mladoš—Sebinje (10—11 km jugoistočno od Busovače). Dalnji smjer kretanja partizana je navodno Čatići (19 km istočno od Busovače).

28.VI.1943. napali su partizani kod sela Klokoti na cesti Kiseljak—Busovača (10 km jugo istočno od Busovače) jedan njemački samovoz i zapalili ga, a 4 vojnika ubili. Postoji opasnost napada partizana na željezničku prugu.

28.VI.1943. partizani su kod željezničke postaje Modrinje prekinuli prugu, pokidali brzoglasnu liniju, zauzeli i spalili željezničke postaje Kakanj, Modrinje i Goru. Promet Lašva—Sarajevo obustavljen.

30.VI.1943. partizani su napali njemačku posadu u Rankovićima (6 km južno od Travnika), 1 legionar poginuo.

1.VII.1943. partizani napali Busovaču, opljačkali občinu, poštu i trgovine pa se povukli u selo Bušelj (2 km zapadno od Busovače). Željeznička pruga ugrožena. 1 oružnik nestao.

Na znanje.

Zamjenik zapovjednika
bojnik Hasan Bašagić
Bašagić

**DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE
DIVIZIJE OD 14 JULA 1943 GOD. O SITUACIJI U BILEĆI¹**

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Broj 6075/taj.

U Mostaru, dne 14. srpnja 1943. god.

Predmet: Dnevno izvješće
broj 194.—

- GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA „OP“.—
- HRVOPO-u S U Š A K.—
- III. DOMOBRANSKOM ZBORU (Glst.).—
- III. D.S. PODRUČJU (Glst.).—
- S A S T A V A K.—

STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODATCIMA TOKOM 14. SRPNJA
1943 GODINE:

I —

a) Kratka ocjena situacije:

'Situacija u Bileći:

Naša posada u Bileći — III. bojna 14. p.p. preslaba je za odbranu te tvrđave i za osiguranje željezničke pruge. To uviđaju i Nijemci i Talijani, ali nam pomoć ne daju, i to Nijemci iz razloga što raspoloživih snaga nemaju, a Talijani što, kažu, Bileća ne spada u njihovo okupaciono područje. Da bi ipak nešto učinili — šalju jedni i drugi s vremena na vrijeme svoje odjele u taj grad, koji se obično istoga dana i vraćaju. Nijemci šalju svoje motorizirane odjele, a Talijani veće odjele—do jačine bojne—s glazbom. Dok se kod Nijemaca radi o stvarnom patroliranju i osiguranju ceste Nevesinje—Bileća, kod Talijana mislim da su drugi razlozi po sriedi. Mnijenja sam naime da oni sa svojim paradama u Bileći žele podići duh kod pravoslavnog elementa, koji je dolazkom Nijemaca u Hercegovinu jako ustrašen. Iz toga razloga mi nerado gledamo to dolaženje i paradiranje talijanskih četa. Nerado to gledaju i Nijemci, ali šta možemo. Šutiti moramo već i iz razloga, što bi se u slučaju ozbiljnijeg napada za sada ipak morali osloniti na Talijane, jer Nijemci raspolažu samo s manjim snagama i daleko su. Najbliža im je posada Nevesinje.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—13, k. 26.

Tražio sam krugovalnom depešom službeno i da Talijanci jednu bojnu i topništvo, ali ako bi mogli dobiti nijedne sadovoljili bi se s jednom bitnicom. U našem bi interesu svakako bilo, da nam dođu nijedni. Hrvatsku bitnicu ne tražimo iz dva razloga: 1./ jer ju po svojoj prilici ne bi mogli dobiti, pošto je u blizini nema, i 2./ što bi svakako Talijanci tražili, da im se i ona podredi. Tekma je pak naša treba biti: što manje naših vojnika podređivati Talijancima, jer ih, oni slabo vode i upotrebljavaju protiv naših-hrvatskih-interesa, a ne ostvarenje svojih/talijanskih/kračkih ciljeva!

Izadnjih dana se vode neki pregovori između jednog Sjemenškog časnika i zapovjedajućeg talijanskog generala u Trebinju. Mi nismo upoznati s predmetom razgovora.-

U DOKLADNOSTI PODREĐENIM ČETA I POJEDINOSTI O NEPRIJATELJIMA:
Djelatnost podređenih četa nije bila. Svi su podataka o neprijatelju nema.-

O VLASTITE MJERE:

Kao i u ranijem izvješću.-

II.-

POKRETI I PROMJEŠTAJI VLASTITIH ČETA I OSOBITI DOGODJAJI:

Pokreta i promještaja vlastitih četa nije bilo. Osobitih događaja nije bilo.-

III.-

OSOBITI DOGODJAJI I MJERE IZVAN DOBROH DOKLADNOSTI:

1.- Talijanski zapovjednik dao je četma pukovnika Šimida i našem zapovjedniku kombinirane sjajane sati 14.p.p. direktiv za rad u akciji prema Biokovu: Uništiti organizacije partizana, poh-

vatati sve muškarce u selima od 15-50 godina, zaplijeniti i odneti svu stoku i sve plodove, kao i pokućstvo, oružje, rublje i ostalo što bi moglo poslužiti opskrbi partizana.

2./ Talijanci ponovno diše hranu pravoslavnom gučanstvu u prvom redu četnicima i njihovim obitelji. - PUNE od četnika na talijanskom području nije predao nitko. Positivno se zna, da Talijanci i dalje održavaju s četnicima kontakt.

3.- Među 13./14.VII.t.g. u 2330 sati preletio je preko Dubrovnika jedan neprijateljski višemotorni praplozni zrakoplov. Talijanske bitnice otvorile su na letaka neuspješnu vatru.

4.- Među 12./13.VII.t.g. oko 0130 sati letio je neprijateljski zrakoplov nad Trebinjem, te je bacio veći broj letaka, koji se u prilogu šalju.

Prilog: -1- letaka.-

ZAPOVEDNIK PUKOVNIKA
B. R. B. K.

Pamir

19/11

PRO. V. H. P. A.
D. M. B.
V. H. P. A.
D. M. B.
V. H. P. A.
D. M. B.

Tražio sam krugovalnom depešom ojačanje—i to Talijane: jednu bojnu i topništvo, ali ako bi mogli dobiti Nijemce zadovoljili bi se s jednom bitnicom. U našem bi interesu svakako bilo, da nam dođu Nijemci. Hrvatsku bitnicu ne tražimo iz dva razloga: 1.) jer ju po svoj prilici ne bi mogli dobiti, pošto je u blizini nema, i 2.) što bi svakako Talijani tražili, da im se i ona podredi. Težnja pak naša treba biti: što manje naših vojnika podređivati Talijanima, jer ih oni slabo vode i upotrebljavaju protiv naših—hrvatskih—interesa, a za ostvarenje svojih (talijanskih) mračnih ciljeva!

Zadnjih dana se vode neki pregovori između jednog njemačkog častnika i zapovjedajućeg talijanskog generala u Trebinju. Mi nismo upoznati s predmetom razgovora.—

b) Djelatnost podređenih četa i pojedinosti o neprijatelju:

Djelatnosti podređenih četa nije bilo. Novih podataka o neprijatelju nema.—

c) Vlastite mjere:

Kao i u ranijem izvješću.—

II.—

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH ČETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

Pokreta i premještaja vlastitih četa nije bilo. Osobitih događaja nije bilo.—

III.—

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

1.— Talijanski zapovjednik dao je četama pukovnika Šimića i našem zapovjedniku kombinirane ojačane sati 14. p.p. direktiv za rad u akciji prema Biokovu: Uništiti organizacije partizana; pohvatati sve muškarce u selima od 15—50 godina, zaplijeniti i odneti svu žetvu i sve plodove, kao i pokućstvo, odielo, rublje i ostalo što bi moglo poslužiti obskrbi partizana.

2.) Talijani ponovno diele hranu pravoslavnom pučanstvu—u prvom redu četnicima i njihovim obiteljima.— Puške od četnika na talijanskom području nije predao nitko. Pozitivno se zna, da Talijani i dalje održavaju s četnicima kontakt.

3.) Noću 13./14.VII.t.g. u 2330 sati preletio je preko Dubrovnika jedan neprijateljski višemotorni prenosni zrakoplov. Talijanske bitnice otvorile su na istoga neuspješnu vatru.

4.) Noću 12./13.VII.t.g. oko 0130 sati letio je neprijateljski zrakoplov nad Trebinjem te je bacio veći broj letaka, koji se u prilogu šalju.

Prilog: — 1 — letaka.—

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK

Šarnbek

Šarnbek

(M.P.)

P 19/VII D

BR. 247

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG RAVNATELJSTVA ZA JAVNI RED
I SIGURNOST OD 15 JULA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU
VLASENICE OD STRANE JEDINICA NARODNOOSLOBO-
DILAČKE VOJSKE¹**

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
OD SJ E K II./B.

Broj: V.T. 5641 — 32 — 1943.—

Zagreb, dne 15. srpnja 1943².—

Predmet: Zauzeće Vlasenice po partizanima.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

„Partizani, koji su se probili iz Crne Gore zauzeli su Vlasenicu³. Posada koja je branila Vlasenicu imala je oko 2.000 momaka (jedna bojna ustaša, vojnici 15. pješadijske pukovnije i milicija). Zapovjednik u Vlasenici bio je pukovnik **Kopačin**, zapovjednik 15. pješadijske pukovnije u Zavidovićima. Napadačka skupina partizana iznosila je oko 4—5.000 ljudi.

Kada su partizani zauzeli Vlasenicu, sve vojnike koje su uhvatili skinuli su ih i oduzeli im oružje. Ustaše, oružnike i miliciju koje su uhvatili odmah su ih na licu mjesta strijeljali. Mali broj ustaša uzpio je pobjeći. U vlaseničkoj bolnici bilo je

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—33, k. 26.

² U desnom gornjem uglu dopisana je mastilom sljedeća primjedba: „Ovo je bilo/VII kada su partizani Tita napadali Vlasenicu. Vlasenica je jučer vraćena! 15/VII. D“.

³ Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 78, 79 i 83.

smješteno oko 50 ustaša, koji su bili ranjeni u ranijim borbama, pa su partizani vjerojatno i ove pobili. Malom broju ljudi uzpjelo je pobjeći iz Vlasenice. Vojnici koji su napuštali Vlasenicu, bježeći pred partizanima, zaustavljeni su u pojedinim selima po četnicima, te su ih ovi pljačkali i skidali im odoru. Do ovakove katastrofe moglo je doći samo krivnjom pukovnika **Kopačina**, koji je slabo vodio računa o rasporedu posade i odbrane Vlasenice. On nije predvidio uredno povlačenje, i ako mu je bila na ovu okolnost skrenuta pažnja po kotarskom predstojniku i drugim osobama u Vlasenici. Pukovnik **Kopačin** tvrdio je, da partizani ne mogu nikako zauzeti Vlasenicu.

Doznaje se od osoba, koje su pobjegle iz Vlasenice, da je pukovnik **Kopačin** zarobljen po partizanima.

Mnogi časnici izginuli su u uličnim borbama.

Ovi podaci mogu se smatrati vjerodostojnim, jer su dobiveni od osoba, koje su bile u Vlasenici.—

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

(M.P.)

U izvj.
16. VII. 1943 D

V. D. NADSTOJNIKA B. ODSJEKA:

Damić

(Stjepan Damić)

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD
15 JULA 1943 GOD. O PRIKUPLJANJU I BORBAMA JE-
DINICA NOV NA TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE
BOSNE¹**

III. ZBORNO PODRUČJE
Op. br. 28/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 15.VII.1943.
(Oznake po karti 1 : 100.000)

I.

1.) Stanje bez osobitih promjena.

2.) **Pojedinosti:**

a) *Područje Rajlovac:*

Prema izvješću 2. zrakoplovne luke, prilikom napadaja partizana na Rajlovac 10./11. o.m., naknadno je ustanovljeno, da su nestala naša 2 dočastnika, 1 Nijemac mrtav i 2 ranjena i 4 partizana mrtva (od kojih 1 ženska). Osim toga po tragovima krvi, ustanovljeno je da je neprijatelj prilikom povlačenja odnio sobom veći broj mrtvih i ranjenih. U toliko se nadopunjuje izvješće od 12. o.m.

b) *Područje Pazarić:*

Prema izvješću Predstavništva orsa² kod rav. drž. željeznica u Sarajevu, ustanovljeno je, da se jače partizanske skupine³ prikupljaju iz smjera doline rijeke Lepenice prema želj. pruzi Pazarić—Tarčin, sa namjerom da istu napadnu.

c) *Područje Bugojno—Travnik:*

Prema izvješću V. zdruga i zagrebačke konjaničke pukovnije, jače neprijateljske snage⁴ stalno se prikupljaju u prostoru oko Bugojna : Travnika sa namjerom da napadnu ova mjesta.

d) *Područje Prozor:*

Prema izvješću SS divizije P.E⁵, 14. o.m. vlastite snage zauzele su Solakovu Kulu (15 km. i. od Prozora) i odbacile neprijatelja prema sjeveru. Vis [k.] 1285 (4 km. s.z. od Prozora) zauzet je jurišem od vlastitih snaga. Neprijateljski pritisak u prostoru Prozora traje i dalje. Neprijatelj je imao

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1-11, k. 28.

² Skraćenica za „Oružane snage“

³ Vidi dok. br. 166.

⁴ Vjerovatno se odnosi na jedinice Desete NOU divizije, koja je u to vrijeme djelovala na pomenutom području.

⁵ SS divizija „Prinz Eugen“

osjetne gubitke uslied vlastitog bombardiranja iz zraka, ali isti još nisu ustanovljeni.

3.) **Namjera:** Osiguranje želj. pruge Sarajevo—Višegrad i Sarajevo—Mostar, te poduzimanje mjera za osiguranje prostora Goražde i Foče.

Vlastiti gubici: 1 nestao (kod SS div.).

Neprijateljski: 2 zarobljena (od SS div.).

II.

1.) Bez promjene.

2.) Prema nalogu 369. divizije određeno je da dva konjanička sklopa zagreb. konjan. pukovnije osiguravaju prostor Travnik—Turbe, a jedan konjanički sklop prostor Vitez—Lašva.

3.-4.) Bez promjene.

III.

Bez promjene.

Zastupa zapovjednika

Pukovnik (Pacak)

Pacak

P 17/VIII D

BR. 249

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 15 JULA 1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹**

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. Br. 2903/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 15.VII.1943.

(Oznake po karti 1 : 100.000)

I.

1.) Podhvata naših i savezničkih snaga iz smjera Sokolca i Olova uspješno se nastavlja. Njemačke savezničke snage ušle su u Vlasenicu i Kladanj.

2.) **Pojedinosti:**

a) *Područje Fojnice:*

Prema naknadno ustanovljenome, partizani nisu 14. o.m. ušli u Fojnicu, kako je to bilo javljeno.

b) *Područje Nemile:*

Prema izvješću iz Zenice, 14.VII. u 13.45 sati, jedna skupina četnika napala je na putnički vlak kod Nemile, koji je

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—3 a, k. 26.

dolazio iz Zenice. 1 putnik mrtav i 2 ranjena. Četnici se povukli u šumu.

c) *Područje Foče:*

Prema izvješću 5. oružničke pukovnije, 14.VII. u 05.00 sati, odmetnici su napali milicionere kod Kotke kt. 1231—D. Žešća—Kreče (6 km. z.—5—4 km. s.z. od Ustikoline). Gubitci: 2 milicionera mrtva i 3 ranjena, a kod neprijatelja nepoznato.

d) *Područje Kladanj—Vlasenica:*

Prema izvješću² SS divizije „Princ Eugen“, 14. o.m. južna skupina dostigla je: Han Pijesak—Tisovac kt. 1258 (5 km. j.z. od Han Pijeska)—Pjenovac (9 km.z. od Han Pijeska)—Vlasenicu.

Sjeverna skupina dostigla je: [s.] Drapnići (6 km. j. od Petrovića)—Borovac (5 km. j.z. od Petrovića)—Kladanj—Starić (4 km. i. od Kladnja)—kt. 735 (1. 5 km. s.i. od Kladnja)—kt. 920—kt. 979 (1. 5-3 km. s.z. od Kladnja).

Neprijatelj je pred južnom skupinom davao jak odpor, osobito kod G. Čapora (2 km. s. od Krama) i kod Berkovine (6 km. z. od Han Pijeska). Vlasenica zauzeta je u večernjim satima 13. o.m.³ poslije zauzimanja Vlasenice, ista je bila bombardovana od vlastitog zrakoplovstva.

Prema izjavama zarobljenika, Tito sa 3 bojne nalazio se u Kladnju, iz toga se povukao u s. smjeru prema Tuzli. U njegovom stožeru nalazi se navodno 6 engleskih časnika.

Jedan izvidnički odjel sa oklopnim vlakom prilikom prodiranja iz Zavidovića u dolinu Krivaje, bio je napadnut jakom neprijateljskom vatrom j.z. od Tripunovića⁴ (9 km.i. od Zavidovića).

Gubitci: 2 mrtva, 11 ranjenih i 2 nestala, a kod neprijatelja: 2 mrtva (prebrojano). Plien: 2 strojnice, 2 puške i jedna topovska ciev sa lafetom.

3.) **Namjera:** Razvdanje u prostoru Sokolca i Rogatice, osiguranje želj. pruge Semizovac—Visoko i Pale—Višegrad.

Vlastiti gubitci: 2 mrtva, 11 ranjenih i 2 nestala (kod SS divizije).

Neprijateljski: 2 mrtva (prebrojano).

II.

I.-4.) Bez promjene.

III.

Bez promjene.

(M.P.)

P 17/III D

Zapovjednik general
Lukić
Lukić

² Vidi dok. br. 194.

³ Vidi dok. br. 74.

⁴ Vidi dok. br. 93 i 168.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 16 JULA 1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV NA
TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹**

ZAPOVJEDNIČTVO
II. DOMOBRANSKOG ZBORA
GLAVNO-STOŽERNI ODJEL

Op. Broj 602/taj.

U Brodu n/S². dne 16. srpnja 1943

Predmet: Dnevni izvještaj.

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA (poduhvatni
i izvještajni odjel glavnog stožera),
Sastavak.

I.

Sriemski zdruk:

Bez osobitih događaja.

Područje Slavonije:

Bojna skupina 187.: Sa svojim prednjim djelovima nalazi se u području Kamenskog Vučjaka, gdje se nalazi i zapovjedno mjesto. Borbene djelatnosti nije bilo, osim manjih sudara sa slabijim izviđačkim djelovima partizana. Vlastiti gubitci 2 ranjena. Partizanski gubitci 5 mrtvih.

II. ustaški zdruk: U noći na 16.VII.43 u 0100 oko 150 partizana došlo je u Veliku (13 S. Požega) gdje su pljačkali, spalili občinsku pismohranu i 2 vršalice. Nakon toga su se povukli prema Jankovcu (20 S. Požega).

1. *Lovački zdruk:*

Bez osobitih događaja.

3. *lovački zdruk:*

Prema četnim viestima i viestima četnika—suboraca jedan dio partizana iz područja Prnjavora (vidi dnev. izvj. od 14.VII.43.), takozvana V. kozarska brigada³ krenula je u pravcu Kozare. — Na Ozrenu traju još uvijek borbe između četnika—suboraca i partizana⁴ na crti Kraljica 884 (12 J Gračanica) — Brezići (13 JJZ Gračanica) — G. Bukovica (11 J Maglaj). U toku 14.VII.43. četnici—suborci imali su 11 mrtvih i više ranjenih. Partizanski gubitci nepoznati.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1-22, k. 26.

² Slavonski Brod

³ Vidi dok. br. 159.

⁴ Vidi dok. br. 93.

Tuzlanski zdruk:

Po četnim viestima nalazi se navodno jedna partizanska brigada u području Pribitkovića (14 JZ Puračić).

Namjere:

Sriem: Krstarenje u okolici četnih nastanbenih mjesta u svrhu zaštite žetve.

Slavonija: Bojna skupina 187 po zapoviedima 100. njemačke lov. divizije, a inače zaštita žetve u okolici četnih nastanbenih mjesta.

1. lovački zdruk: Postrojavanje zdruha, četna izobrazba i izviđanje u području Brčkog, te obrana Bijeljine.

3. lovački zdruk: Postrojavanje zdruha, četna izobrazba i pripreme jednog podhvata.

Tuzlanski zdruk: Po zapovijedima 369 hrv. pješ. divizije.

II.

Nije bilo.

ZAPOVJEDNIK
general Iser v.r.

Za točnost:

Podpukovnik (Vidaković)

Vidaković

P 18/VII D

**IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI NEVESINJE OD 16 JULA
1943 GOD. O POPALJENIM SELIMA I STRIJELJANJU STA-
NOVNIŠTVA OD STRANE NIJEMACA NA PODRUČJU
OBLASTI¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST NEVESINJE

Prez. broj 88/43

Nevesinje, dne 16. srpnja 1943 g.

Predmet: Izvješće o popaljenim selima
na području ove oblasti.

**VELIKOJ ŽUPI HUM
ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI**

Mostar

Dana 28. lipnja o.g. njemačka vojska spalila je selo Donji Drežanj ovoga kotara i tom prigodom poubijala 36 osoba muških, ženskih i djece iz razloga, što se u tom selu nalazili partizani i prepucavali na njemačku vojsku.

Dana 29. lipnja o.g. rano u jutro zapalila je njemačka vojska selo Ljeskov Dub i to 35 domova i poubijala i zapalila zajedno sa domovima 208 osoba, muških, ženskih i djece radi toga, što su se u tome selu krili neki partizani i da su dvije naoružane ženske dočekale i ubile jednog njemačkog vojnika niže sela Ljeskova Duba.

Dana 9. srpnja o.g. njemačka vojska obkolila je selo Humčane, ovoga kotara u kome se je selu nalazio partizanski vođa Mrković Maksim, te radi toga su zapalili i ovo selo zapalivši oko 20 domova i poubijali u biegu 36 osoba.

Istoga dana njemačka vojska zapalila je selo Krekavicu i to samo 4 kuće Čolovića, koji su bili partizani, dva muškarca dotjerali u Nevesinje a njihovu svu čeljad poubijali (oko 20 osoba), radi toga, jer su ih četnici obtužili, da su bili partizani.

Dana 11. srpnja o.g. njemačka vojska je zapalila nekoliko kuća u selu Udrežnju, a da li su koga ubili, nije se moglo ustanoviti.

Svu stoku kao i smok iz navedenih sela njemačka vojska je zaplijenila i odvela kao ratni plien za svoju upotrebu.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/10, k. 192.

Povodom ovih paljenja pravoslavni živalj u ovome kotaru je u velikom strahu i po selima ni jedan muškarac ne noćiva kod kuće nego u šumi, jer se boje paljenja i slično.

ZA DOM SPREMNI!

(M.P.)

V.s. upravitelja kotora
(S. Dizdarević)
Dizdarević

BR. 252

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 17 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA
NOV NA TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE
BOSNE¹**

III. DOMOBRANSKI ZBOR

TAJNC

Op. Br. 2905/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 17.VII.1943.
(Oznake po karti 1:100.000)

I. 1.) Uslied prodora neprijatelja² iz s.i. smjera preko želj. pruge i r. Bosne s.z. i i. od Visokog, stanje se ponovno u ovome prostoru pogoršalo. Pojačana djelatnost neprijatelja u prostoru oko Podgraba i Prače i j. od ovih mjesta.

2.) Pojedinosti:

a) Područje Visokog:

Prema izvješću iz Visokoga, noću 16/17. o. m. neprijateljska skupina navodno oko 2—3000 partizana prodirući iz s. i. smjera napala je sa sjeverne strane svojim jednim djelom na Visoko,³ a drugim dielom iz smjera Vratnice (3 km. s.i. od Visokog) napala je i razrušila želj. prugu na 3 mjesta između Banjera i Lješeva (1.5—3 km. i. od Visokog) i na tome mjestu preko pruge i r. Bosne prebacila se prema jugu, a treća grupa razrušila je želj. prugu na više mjesta između Porječana i Dobrinja (4—8 km. s.z. od Visokoga) i na tome mjestu preko

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1-12, k. 26.

² Vidi dok. br. 113 i 166.

³ Isto

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
LOTARSKA OBLAST NEVESINJE
Prot. br. 88/43

Nevesinje, dne 16. srpnja 1943. g.

Predmet: Izvješće o paljenju selina
na području ove oblasti.

VELIKOJ ŽUPI HUM
ŽUPSKOJ ADMINISTRACIJSKOJ OBLASTI

MOSTAR

Dana 28. lipnja s.g. njemačka vojka spalila je selo Donji Drešanji svega četara i tom prigodom pobijala 36 osoba muških, ženskih i djece iz ranjaga, što su se u tom selu nalazili partizani i prepucavali sa njemačkom vojskom.

Dana 29. lipnja s.g. rano u jutro zapalila je njemačka vojka selo Ljeskov Dub i to 35 domova i pobijala i zapalila najedne od desetina 28 206 osoba, muških, ženskih i djece radi toga, što su se u tom selu krili neki partizani i da su dvije smrtno ženske dječake i ubile jednog njemačkog vojnika nije selo Ljeskova duba.

Dana 9. srpnja s.g. njemačka vojka spalila je selo Humane, svega četara u kome se je selu nalazio partizanski vođa Mrković Maksim, te radi toga su zapalili i even selo zapalivši oko 20 domova i pobijali u bjezgu 36 osoba.

Istoga dana njemačka vojka, zapalila je selo Krenavica i to samo 4 kuće Čelevića, koji su bili partizani, dva muškarca dobjerali u Nevesinje a njihovu svu dođu pobijali /oko 20 osoba/, radi toga, jer su ih četnici otkrili, da su bili partizani.

Dana 11. srpnja s.g. njemačka vojka je zapalila nekoliko kuća u selu Udvošnje, a da li su koga ubili, nije se moglo ustanoviti.

Svu otoku kao i smet iz navedenih sela njemačka vojka je zapalila i odvela kao ratni plijen na svoju upotrebu.

Paveden ovih paljenja pravoslavni šivalj u ovom četaru je u velikom strahu i po selima ni jedan muškarac ne može kod kuće nego u šumi, jer se boji paljenja i slično.

ZA DOM SPRAMETI

V.s. upravitelja četara

/S. Dizdarević/

Velikarović

Velika Župa Hum u Mostaru	
Primljeno dan: 28. VII. 1943.	
Prej: 1946	priloga

pruge i r. Bosne prebacila se u j.z. smjeru. Promet na ovome dielu pruge prekinut. Popravak pruge izvršiti će se za nekoliko dana. Našim stražama uspjelo je da sačuvaju mostove i da odbiju neprijateljske napadaje. Prebacilo se svega navodno oko 2—3000 partizana. Gubitci u sukobima oko pruge na obje strane zasada još nepoznati.

b) *Područje Podgrab—Prača:*

Prema izvješću nadstojnika poštanskog ureda iz Podgraba, noću 16./17. o.m. neprijatelj u nepoznatoj jačini napao je na Podgrab i izgleda savladao oružnike i oko 16 domobrana, koji su davali žestok otpor neprijatelju. Neprijatelj je ušao u Podgrab. Brzoglasna veza između Podgraba i Prače prekinuta. Podrobniji podatci nedostaju.

c) *Područje Sokolac:*

Prema izvješću I. zdruga Sokolac, u prostoru sela: Vrabci—D. Babine (1—5 km. s.i. od Knežine)—Kruševci (4 km. s.z. od Knežine), nalaze se dvie partizanske brigade, koje su se prebacile iz s. smjera preko želj. pruge Olovo—Han Pijesak.

d) *Područje Vlasenice:*

Prema izvješću SS divizije „Princ Eugen“, 15. o.m. istočna skupina (dosada južna skupina) dostigla je i sada drži Vlasenicu—Zaklopaču (5 km. i. od Vlasenice)—Raču—Solakövinu (3—5 km. s.z. od Vlasenice).

Zapadna skupina (dosada sjeverna skupina) drži dosadanje postave.

Jedan oklopni lovački odjel SS divizije stigao u Brezu, a 7. lovačka pukovnija 15. o.m. dostigla prostor 4 km. j. od Olova—selo Bjelosavići (12 km. j. od Olova).

Gubitci: 4 mrtva i 7 ranjenih, a kod neprijatelja 215 mrtvih (prebrojano), 280 mrtvih (procjenjeno) i 5 zarobljenih. Plien 5 pušaka, 1 strojopuška i 4 konja.

e) *Područje Jajca:*

Prema izvješću ravnateljstva državnih željeznica (domobransko predstavništvo), dne 16. o.m. u 16.50 napadnut je putnički vlak 9 km. j.i. od Jajca (na pruzi Jajce—D. Vakuf). Stroj izvrnut. Službena i dvojna putnička kola izgorjela. Dosada pronađen 1 domobran i jedan civil mrtav i više ranjenih. Odvedene putnike partizani vratili osim jednoga želj. činovnika i jednog građanina.

3.) **Namjera:** Razviđanje u prostoru Sokolca i Rogatice, osiguranje pruge Pale—Višegrad, protjerivanje neprijatelja iz Podgraba, popravak želj. pruge.

Vlastiti gubitci: 1 domobran mrtav.

4 mrtva i 7 ranjenih (SS div.)

Neprijateljski: 215 mrtvih (prebrojano), 280 mrtvih (procijenjeno) i 5 zarobljenih.

II. 1.—4.) Bez promjene.

III. Bez promjene.

Zapovjednik general
(Lukić)
Lukić

(M.P.)

P 19/VII D

BR. 253

**IZVJEŠTAJ DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 18
JULA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU BOS. PETROVOG SELA
OD STRANE JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJ-
SKE¹**

PRIMLJENA BRZOJAVKA

Primljeno od: Broda	Dan: 18.7.43.	Sat i minut: 1915	Broj: 386
1. Putem krugovalne postaje Zagreb	Dan: 18.7.43.	Sat i minut: 2020	Broj: 845

PRIJE SVEGA!

SADRŽAJ

ZA KOGA: OPEROD

SPOJ: . . .

Dnevni izvještaj 18. srpnja 43.

U području **Dervente** noću 17. na 18. srpnja jače partizanske snage² nastupajući od s. **Pojezne** (16 km. JJZ. od **Dervente**) prema sjeveru izbacile su četnike i ušli u **Drijen** i **Malicu** (12 i 9 km. JJZ. **Derventa**). 18. srpnja u zoru protivnapadajem 3. bojne 8. lovačke pukovnije povraćeni su **Drijen** i **Malica**, a neprijatelj odbačen na jug.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1-14, k. 26.

² Vjerovatno se odnosi na jedinice Druge krajiške NOU brigade.

Noću 17. na 18 srpnja jake partizanske snage³ zauzele su Bos. **Petrovo Selo** (24 km. IJI. **Doboj**) i spalili želj. postaju koja još gori. Isto tako zauzeli su i **Miričinu** (4 km. IJI. Bos. **Petrovo Selo**) i porušili veliki želj. most kod **Miričine**, kao i želj. postaju. Time je promet **Doboj—Tuzla** na dulje vrijeme prekinut.

Op. broj 606/*tajno*.

II. D. S

P 19/VII D

PRIMIO BRZOJAVKU DANA 18.7. U SATI 2100
DEŠIFRIRAO DANA 18.7 U SATI 2140 PODPIS:.....

Očevidni broj brzjavka 240	Primljena: dan 18. mjesec VII. god. 43. sat 21 minut 50	Potpis i čin častnika, koji je brzjavku primio: Podpis: Čin:.....
----------------------------------	---	--

³ Vidi dok. br. 136

BR. 254

IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 18 JULA
1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI
ISTOČNE BOSNE¹

PRIMLJENA BRZOJAVKA

Primljeno od: Sarajeva	Dan: 18.7.43.	Sat i minut: 1353	Broj: 363
1. Putem krugovalne postaje Zagreb	Dan: 18.7.43	Sat i minut: 1457	Broj: 825

SADRŽAJ

ZA KOGA: OPEROD
SPOJ —.—

Noću 16 na 17. ov. mj. skupina od 1000 partizana² prebacila se iz prostora **Knežine** u **Devetak** Planinu. Izte noći neprijatelj zapalio želj. postaju **Podlugovi** i zgradu za stanovanje jedne obkopske sati, zarobio častnika i trideset domobrana, te razrušio prugu kod **Podlugova**.

Snage SS divizije stigle su **Novu Kasabu — Cersku** (14 i 12 km. od Vlasenice).

Neprijateljski zrakoplovi noću 17. na 18. ov. mj. letjeli su nad **Sarajevom, Rogaticom, Sokolcem i Vlasenicom**.

Na ostalom području zbora bez promjene.

Op. broj 2907/tajno

III.D.S.
F 19/VII D

PRIMIO BRZOJAVKU DANA 18.7. U SATI 1530
DEŠIFRIRAO DANA 18.7. U SATI 1610 PODPIS: Filković
nstk.

Očevidni broj brzojavke 234	Primljena: dan 18. mjesec VII. god. 43. sat 16 minut 25	Potpis i čin častnika, koji je brzojavku primio: Podpis: Tomović Čin: bojnik
-----------------------------------	---	---

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1-8, k. 26.

² Vjerovatno se odnosi na jedinice Prve proleterske divizije.

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG RAVNATELJSTVA ZA JAVNI RED
I SIGURNOST OD 19 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I
BOBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI CENTRALNE
I ISTOČNE BOSNE¹**

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK II B

Broj: V. T. 5776 — 1943.

Zagreb, dne 19. srpnja 1943

Predmet: Partizani zauzeli Podgrab—oko
Prače vode se borbe — partizani
prešli riekü Bosnu — pruga od Vi-
sokog prema Dobročju² prekinuta —
Blizu Jajca razorena pruga. —

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

Dana 17. srpnja 1943. godine u 14.40 sati primili smo iz
Sarajeva brzoglav sljedećeg sadržaja:

Partizani³ zauzeli Podgrab i prekinuli prugu prema Više-
gradu. Oko Prače vode se borbe, ali se pojedinosti radi preki-
nuća pruge ne mogu doznati. Noćas partizani prešli riekü Bosnu
razorili pruge kod Lješeva i Banjera, te uništili obćinu Donje
Moštre. Oklopni vlak naletio na minü kod Podlugova i lakše
oštećen. Oko Breze vode se borbe. Sjeverno od Visokog prema
Dobročju i Kaknju, pruga i brzoglasna veza prekinuta. Blizu
Jajca razorena pruga i vlak. Radi pomanjkanja veza pojedĩ-
nosti nepoznate. —

Dostavlja se s molbom na znanje. —

ZA DOM SPREMNI!

V.d. NADSTOJNIKA B. ODSJEKA: ¹

P 20. VII. 1943 D

(M P.)

S. Damić
(Stjepan Damić)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 4/1—41, k. 26.

² Dobrinje

³ Vidi dok. br. 104.

BR. 256

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG RAVNATELJSTVA ZA JAVNI RED
I SIGURNOST OD 19 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDI-
NICA NOV NA KOMUNIKACIJI TUZLA—DOBOJ¹**

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK II/B

Broj: V.T. — 5790 — 1943.— Zagreb, dne 19. srpnja 1943.—

Predmet: Napad partizana na željezničke
postaje Miričina i Petrovo Selo.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

Dana 19. srpnja 1943. godine u 2.45 sati, primili smo iz
Tuzle brzojav sljedećeg sadržaja:

„Sinoć u 23.30 sati napala je jedna grupa od 500 partizana²
željezničke postaje Miričinu i Petrovo Selo. — Postaje i skla-
dište do temelja su izgorjele. — Željeznički most pred Miriči-
nom, koji je najvažniji na liniji Tuzla—Doboj, miniran je na
zapadnoj glavi, te se nalazi jednom stranom u rjeci Spreči. —
Partizani su razkinuli prugu na više mjesta, kao i oštetili neko-
liko manjih mostića. — Prema podacima, kojima raspolažemo,
legionari iz domobranske dopukovnije nisu dali nikakav jači
odpor. — Partizani su se povukli nakon izvršenog napadaja
natrag u pravcu Ozrena u tri sata noću.“—

Dostavlja se s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

20. VII. 1943 D P

V.d. NADSTOJNIKA B. ODSJEKA
(M.P.) **S. Damić**
(Stjepan Damić)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 4/1—46, k. 26.

² Vidi dok. br. 136 i 168.

BR. 257

IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 19
JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA NOV NA PRO-
STORU KISELJAK—BUSOVAČA I VISOKO¹

PRIMLJENA BRZOJAVKA

Primljeno od: Sarajeva	Dan: 19.7.43.	Sat i minut: 1610	Broj: 378
1. Puteu krugovalne postaje Zagreb	Dan: 19.7.43.	Sat i minut: 1647	Broj: 887

SADRŽAJ

ZA KOGA: OPERATIVNI ODJEL
SPOJ: .—.—

U prostoru Kiseljaka—Busovače i južno od Visokog, nalaze se snage 5. proleterske divizije,² koje se noću 17. na 18. o.m. prebacile iz sjeveroistočnog smjera u ovaj prostor, na kome se prikupljaju.

Ugrožavaju promet, ruše mostove, propuste i brzo-
glasne veze.

SS. divizija priprema podhvat protiv ovih snaga.

Na ostalom području bez promjene.

Op. broj 2908 tajno

III. ZBOR
P 19/VII D

PRIMIO BRZOJAVKU DANA 19. 7. U SATI 1700
DEŠIFRIRANO DANA 19. 7. U SATI 1755 PODPIS

Očevidni broj brzovavke 249	Primljena: dan 19. mjesec VII god. 43. sat 18 minut 00	Potpis i čin častnika. koji je brzovavku primio: Podpis:..... Čin:
-----------------------------------	--	---

¹ Original, pisan na mašini. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 4/1—17, k. 26.

² Vidi dok. br. 113 i 166.

BR. 258

**DNEVNI IZVJEŠTAJ OFICIRA ZA VEZU PRI ŠTABU 114
LOVAČKE DIVIZIJE OD 19 JULA 1943 GOD. O NAPADU
JEDINICA NOV NA KLJUČ¹**

ČASTNIK ZA VEZU
KOD 114. NJEM. LOV. DIVIZIJE

Op. br. 1329/43.
19. srpnja 1943.

Predmet: Dnevno izvješće
Za dan 19.7.43

GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA
Operativni odjel

Obće stanje:

Nepromienjeno.

I.

Podhvati u toku:

2 velike i 1 manja banda (ukupna jačina oko 1800 ljudi)* napala u noći 17./18.7. Ključ. Nakon 3½ časovne borbe napad je odbijen.

Vlastiti gubitci: 1 njemački vodnik i 1 vojnik poginuli,
18 domobrana poginula, među njima i 1
častnik,

36	„	ranjena,
55	„	izgubljena, među njima 1 za- stavnik.

Neprijateljski gubitci: 20 mrtva i 11 ranjena izbrojana,
300 ukupnih gubitaka, sa kojima
može da se računa.

1 sat protuoklopnog odjela 114 poslata u Šaš radi osiguranja pruge.

Konačni izvještaj brdske veterinarske sati o gubicima u borbama u okolici Šaša 16/17. 7. 43.: osobni gubici: 12 poginulih, 2 ranjena, 2 izgubljena. Tvorivni gubici: 2 strojopuške 26 (obrazac).

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog Instituta pod reg. br. 6/1—33, k. 26.

² Vidi dok. br. 98, 107, 155, 162 i 209.

II.

Namjere:

Razviđanje u prostoru oko Vel. Kladuše, Z od Bihaća, I i J od Bos. Petrovca, Z i SZ od Varcar Vakufa.

ČASTNIK ZA VEZU u.z.
poručnik (Bazala)
Bazala por.

P 21/VII D

BR. 259

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 20 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. Br. 2910/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 20.VII.1943

(Oznake po karti 1:100.000)

- I. 1.) Snage 5. proleterske divizije povukle su se iz neposrednog prostora j. od Visokog u prostor Kiseljaka, Fojnice i Kreševa.²

2.) Pojediniosti:

a) Područje Visokog:

Prema izvješću iz Semizovca, glavnina snaga 5. proleterske divizije povukla se iz neposrednog prostora j. od Visokog u prostor Kiseljaka, Fojnice i Kreševa, a u prostoru j.z. od Visokog ostale su još manje skupine partizana.

Prema izvješću domobranskog predstavništva kod državnih željeznica u Sarajevu, 20 o.m. u 01,45 sati, manja neprijateljska skupina prekinula je želj. prugu na 4 mjesta kod Dobrinja (8 km. s.z. od Visokog). Popravak želj. pruge u toku.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1—18, k. 26.

² Vidi dok. br. 113 i 166.

b) *Područje Sokolca—Rogatice—Prače:*

Prema izvješću iz Prače, nalaze se jače partizanske skupine³ u prostoru Crnog Vrh—Orahovice (4-6 km.j. od Prače)—Mravinci—Debela Međa (5 km. j. od Renovice), a prema izvješću 5. oruž. pukovnije, iz spomenutog prostora partizanske skupine nepoznate jačine dostigle su prostor Previla (7 km. s.z. od Ustikoline), odakle imaju navodno namjeru produžiti pokret u j.i. smjeru prema Crnoj Gori.

19. o.m. u 23.00 sata manji prepad na Praču trajao je do 23.15 sati, kada je odbijen bez vlastitih gubitaka, a kod neprijatelja nepoznato.

Prema izvješću iz Sokolca, 19. o.m. u 24.00 sata doletio je sa juga jedan strani zrakoplov i kružio nad Knežinom oko pola sata, nakon čega se istim smjerom vratio natrag.

Prema izvješću iz Rogatice, 17. o.m. u borbama oko Podgraba razbijen je jedan naš vod. Gubitci: 3 mrtva, 2 ranjena i 40 domobrana nestalo, a kod neprijatelja: 6 mrtvih (prebrojano) i 2 zarobljena.

c) *Područje Kladanj—Vlasenica:*

Prema izvješću SS divizije „Princ Eugen“, u područje Drapnića i Slemenske Pl., nalaze se još dvie partizanske brigade⁴, koje posljednjih noći obskrbljuju strani zrakoplovi. Pronađene su 2 obskrbbne bombe sa razornim tvorivom.

3.) **Namjera:** Razviđanje u prostoru Rogatice, osiguranje pruge Pale—Mesići, osiguranje mosta na Limu sa jednom sati III. bojne 9. p.p. po nalogu SS divizije.

Vlastiti gubitci: 3 domobrana mrtva, 2 ranjena i 40 nestalih.

Neprijateljski: 6 mrtvih i 2 zarobljena.

II. 1.) Bez promjene.

2.) Prema nalogu SS divizije, XXIV. ustaška bojna iz Sokolca preuzela postave u Han Piesku, a XXII. ustaška bojna iz Sokolca u pokretu da preuzme postave u Vlasenici.

Jedna sat III./9. p.p. upućena natrag na osiguranje Mosta na Limu (8 km. j.z. od Višegrada).

III. 3.-4.) Bez promjene.
Bez promjene.

P 22/VII D

Zapovjednik general

Lukić

Lukić

³ Vjerovatno se odnosi na jedinice Treće krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 104.

⁴ Vjerovatno se odnosi na jedinice Prve proleterske divizije NOV i PO Jugoslavije.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 21 JULA 1943 GOD. O BORBAMA I RASPOREDU JE-
DINICA NOV NA PROSTORU KISELJAK—FOJNICA—
KREŠEVO¹**

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. Br. 2912/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 21.VII.1943.

(Oznake po karti 1 : 100.000)

- I. 1.— Djelatnost snaga 5. proleterske divizije u prostoru Kiseljaka, Fojnice, Kreševa — traje i dalje.

2.— **Pojedinosti:**

a) *Područje Kiseljaka—Fojnice—Kreševa:*

Prema izvješću SS divizije, snage 5. proleterske divizije nalaze se i dalje u prostoru Kiseljaka, Fojnice i Kreševa. Navodno imade namjeru, da se ponovo spoje sa snagama u i. Bosni². 20.VII. jedan odjel SS divizije prevarom jedne ženske doveden je u stupicu u dolini r. Lepenice (10 km. j.i. od Kiseljaka) i uništen³. Gubitci: 17 mrtvih (od kojih 3 častnika), 5 ranjenih (od kojih 1 častnik) i 1 častnik nestao, a kod neprijatelja 43 mrtva (prebrojano).

b) *Područje Sokolca:*

Prema izvješću I. zdruge Sokolac, jedna partizanska brigada⁴ nalazi se u prostoru sela Ravanjsko (10 km. s.z. od Han Pijeska), gdje pljačka pučanstvo po okolnim selima.

c) *Područje Čajniče:*

Prema izvješću 5. oružničke pukovnije, 20.VII. četnici su napali na Čajniče i Miljeno (10 km. j.i. od Goražde). Oružnici naši i njemački i milicioneri vode borbu sa neprijateljem. Posljedak za sada nepoznat.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1—34, k. 26.

² Vidi dok. br. 113 i 166.

³ Vidi dok. br. 166.

⁴ Odnosi se na dijelove Prve proleterske divizije NOV i PO Jugoslavije.

d) *Područje Prače:*

Prema izvješću iz Prače 21.VII. u 0115 sati izvršen je manji prepad na jedan naš bunker kod Prače. Neprijatelj odbijen bez gubitaka.

3.— **Namjera:** 21.VII. čišćenje prostora oko Prače III. bojnomo 9. p.p., razviđanje u prostoru Sokolca i Rogatice. *Vlastiti gubici:* 47 mrtvih (3 častnika), 5 ranjenih (1 častnik) i 1 častnik nestao (kod SS divizije).

Neprijateljski: 43 mrtva (prebrojano).

II. 1.— Bez promjene. Most kod Kaknja danas uspostavljen za promet.

2.— Zapovjeđeno, da III./9. p.p. nakon završenja čišćenja oko Prače, 22.VII. krene u Višegrad na svoje stare postave.

3.— XXIV. ustaška bojna iz Sokolca preuzela postave u Han Pijesku, a XXII. ustaška bojna postave u Vlasenici. 9. sat III. bojne 9. p.p. preuzeo osiguranje Mosta na Limu.

4.— Bez promjene.

III. Bez promjene.

Zapovjednik, general
(Lukić)
Lukić

P 23/VII D

M.P.)

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
22 JULA 1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV NA KO-
MUNIKACIJI KISELJAK—SARAJEVO¹**

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK II-/B.

Broj: V.T. 5885/43.

Zagreb, dne 22. srpnja 1943.

Predmet: Napad partizana na prostor Korusje
Glave². — Napad na njemačku samo-
voznu kolonu. — Kretanje crnogorskih
partizana.—

**MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL**

Zagreb

„Jučer prije podne napali su partizani³ prostor Korusje Glave. Na putu između Kiseljaka i Rakovice napali su jednu njemačku samovoznu kolonu i tom prilikom su poginuli jedan njemački poručnik i 3 njemačka vojnika, a dva kamiona sa stokom i namirnicama opljačkana i zapaljena. Željeznička pruga prema Višegradu uzpostavljena. Oko 100 partizana navodno crnogorskih koji su je porušili krenuli od Podgraba prema južnim planinama u pravcu Crne Gore“.

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

V.d. NADSTOJNIKA B./ ODSJEKA:⁴

(M.P.)

F 23. VII. 1943 D

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1—23, k. 26.

² Kobilje Glave

³ Na ovom sektoru djelovala je Peta NOU divizija, te je ovaj napad vjerovatno izvršila neka njena jedinica.

⁴ Potpis nečitak

**IZVJEŠTAJ USTAŠKOG STOŽERA USORA I SOLI OD 22
JULA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU ZVORNIKA OD STRA-
NE JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE¹**

USTAŠKI STOŽER USORA I SOLI
TUZLA

Broj: T. 3 5 8/4 3

Tuzla, dne 22 srpnja 1943

GLAVNI USTAŠKI STAN — ZAPOVJEDNIČTVO PO-
STROJNIKA ZGB.

VRHOVNO NADZORNIČTVO ORUŽANIH SNAGA ZAGREB
VRHOVNO NADZORNIČTVO ORUŽANIH SNAGA

Zagreb

Ustaški Logor Zvornik svojim brojem 181/43 od 15-VI 1943 dostavio nam je ovo izvješće:

Zahvaljujući izvanrednoj borbenosti i požrtvovanosti domaćih ljudi ovih krajeva, područje našega logora je bar donekle sačuvano od uništenja. Međutim niodkuda nije dolazilo priznanje borcima ovih krajeva, nego se naprotiv stalno i onako slabo naoružane i malobrojne postrojbe slabilo.

Kada su jake partizanske brigade² nastupile Istočnom Bosnom, porazile I. Ustaški Zdrug i 15 pješačku pukovnicu, te stigle pred Zvornik³, onda su mogle samo jake motorizirane jedinice spriječiti nadiranje partizana. Međutim takve su se jedinice pojavile tek kada je grad Zvornik opljačkan, ili bolje reći uništen i ako je pomoć pravovremeno zatražena.

Zvornik su trebale braniti jedinice I. Ustaškog Zdruga koje su nakon višednevnih ogorčenih borbi razbijene i stigle sa premorenim, golim i bosim ljudstvom — ali ipak sa oružjem u Zvornik. Ove jedinice nisu bile sposobne za borbu. Za nekoliko dana njihova boravka u Zvorniku nije im stigla potrebna obuka i odjeća. Druga oružana snaga koja je trebala braniti Zvornik, bio je jedan sat 6 bojne domdo pukovnije, sastavljen od domaćih ljudi preko 50 godina i bez automatskog oružja, dakle vojska bez oružja.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—49, k. 27.

² Odnosi se na Udarnu grupaciju Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije, koja se iz obruča Pete neprijateljske ofanzive probila u Istočnu Bosnu. Vidi tom IV, knj. 14, dok. br. 43, 44, 59, 72.

³ Vidi dok. br. 17.

UZLA

Broj T. 350/43

Tuzla, dne 2. srpnja 1943.

GLAVNI USTASKI STAN - ZAPOVJEDNIŠTVO POSTROJNIKA ZGB.
VRHOVNO NADZORNIŠTVO ORUŽANIH SNAGA ZAGREB

VRHOVNO NADZORNIŠTVO ORUŽANIH SNAGA

Z A G R E B

Ustaski Logor Zvornik svojim brojem 181/43 od 15-VI 1943 dostavio nam je ovo izvješće:
Sahvaljujući izvanrednoj borbenosti i poštivojnosti domaćih ljudi ovih krajeva, područje nekog logora je bar donekle sačuvano od uništenja. Vedjutim nikadna nije došlo prisnoje borcima ovih krajeva, nego se naprotiv stalno i onako slabo nasuviše i malobrojne postrojbe slabile.

Kad su jake partizanske brigade nastupile istočno, Bosnom, porazile i Ustaski Zdrug i 1. pješadski pakovnja, te stigle pred Zvornik, onda su mogle samo jake motorizirane jedinice spriječiti nadiranje partizana. Vedjutim takve su se jedinice pojavile tek kada je grad Zvornik opljačkan, ili bolje reći uništen i ako je pomod pravovremeno sastrašeno.

Zvornik su trebale braniti jedinice i. Ustaskog Zdruga koje su nakon višednevnih ogorčenih borbi razbijene i stigle se premoroma, gola i bosna ljudstva - ali i rak sa oružjem u Zvornik. Ve jedinice nisu bile sposobne sa Srbima. Na nekako dan njihova boravka u Zvorniku nije is stigla potrebna obuda i odjeđa. Druga oružna snaga koja je trebala braniti Zvornik, bio je jedan sat 6 bojne 6. motorizirane, sastavljen od domaćih ljudi preko 50 godina i bez automatskog oružja, dakle vojaka bez oružja.

Da bi nesreda bila veđa, najposobnija Ustaska bojna odbačena je prilikom sa osjeđenja položaja iz borbe na Čeparde, a sa njom i zapovjednici satnik Žilidrić i nadpor. Kurelec.

Zvornik je u noći od 4 na 5 srpnja napadnut i zauzet po partizanima činovništvo, Ustasko oružništvo, legionari i nešto građana prešli su u Srbiju. Pri prelazu preko brane bilo je mnogo žrtava, tako da je izgubljeno od 400-500 ljudi.

Partizani su se sadržali u gradu od 5-9 srpnja i sa to kratko vrijeme opljačkali su cijeli grad. Na prvom redu bio je Ustaski Logor, a onda drugi državni uredi, pa posebni. Sto je bilo od vrijednosti u logoru to su partizani odnijeli a dr drugo su uništili.

Poslije ovoga poraza narod je silno uništen potlačen i utučen. Uglad ustavna i državnog autoriteta je voma opao. Nije bez osnova ako se sa ovu katastrofu mnogo krivi ustaski satnik Žilidrić, koji je prije pada Zvornika odložio odložak graničarstva iz grada što bi bez sumnje smanjilo i ljudske i materijalne žrtve a sam je oticao i tako se spasio. Osim toga si zna, mo da nisu izvršavali zapoviedi Brigade u Tuzli, pa je i to u mnogome pogoršalo položaj Zvornika a sa ovo opet snosi glavnu krivnju satnik Žilidrić.

Kakogod bilo nama je najteže to što se ovaj poraz pripisuje nama, i ako oni nisu sa to krivi. Bilo je vremena a da na vrijeme stigne pomoć bilo iz Tuzle ili iz Srbije a ona je i ipak isostala a sa to i dijom krivnjom, neka se time posbava vedi i odgovorni faktori ukoliko to još predstavlja neku intere i samost.

Pored ostalih poginulih osoba sa smo naročito pogodjeni

Da bi nesreća bila veća, najsposobnija Ustaška bojna odbačena je prilikom zaposjedanja položaja iz borbe na Caparde, a sa njom i zapovjednici satnik Žličarić i nadpor. Kurelac.

Zvornik je u noći od 4 na 5 srpnja napadnut i zauzet po partizanima. Činovništvo, Ustaški oružnici, legionari i nešto građana prešli su u Srbiju. Pri prelazu preko Drine bilo je mnogo žrtava, tako da je izgubljeno od 400—500 ljudi.

Partizani su se zadržali u gradu od 5—9 srpnja i za to kratko vrijeme opljačkali su cijeli grad. Na prvom redu bio je Ustaški Logor, a onda drugi državni uredi, pa posebici. Što je bilo od vrijednosti u logoru to su partizani odnijeli a drugo su uništili.

Poslije ovoga poraza narod je strašno potišten i utučen. Ugled ustaštva i državnog autoriteta je veoma opao. Nije bez osnova ako se za ovu katastrofu mnogo krivi ustaški satnik Žličarić, koji je prije pada Zvornika zabranio odlazak građanstva iz grada što bi bez sumnje smanjilo i ljudske i materijalne žrtve a sam je otišao i tako se spasao. Osim toga mi znamo da nisu izvršivane zapoviedi Brigade u Tuzli, pa je i to u mnogome pogoršalo položaj Zvornika a za ovo opet snosi glavnu krivnju satnik Žličarić.

Kakogod bilo nama je najteže to što se ovaj poraz pripisuje ustašama, i ako oni nisu za to krivi. Bilo je vremena da na vrijeme stigne pomoć bilo iz Tuzle ili iz Srbije a ona je ipak izostala a zašto i čijom krivnjom, neka se time pozabave veći i odgovorni faktori ukoliko to još predstavlja neku interesantnost.

Pored ostalih poginulih osoba mi smo naročito pogođeni nestankom našeg dužnostnika Omera Džinde i oružničkog poručnika i Zapovjednika oružničkog voda Vukadina koji su poginuli jer su htjeli do kraja svoju dužnost vršiti. Oni su za nas nezamenljivi i sigurno spadaju u red najsavestnijih žrtava za Domovinu.—“

Gornje se dostavlja naslovu s molbom na znanje i uporabu.

Moli se Glavni Ustaški Stan da primi na znanje da je Omer Džindo poginuo u borbi u Zvorniku kao dužnostnik Ustaškog Pokreta jer je isti predložen naslovu za imenovanje pobočnikom za Upravu pri Taboru Drinjača ovostožernim spisom broj V.T. 63/43-8 od 20-V-1943.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

STOŽERNIK:

(Stjepan Šuto, nadporučnik)

(M.P.)

Šuto

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
23 JULA 1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV PROTIV
„VRAŽJE DIVIZIJE“ NA OZRENU¹**

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK II. B.

Broj: V.T. 5899 — 1943

Zagreb, dne 23. srpnja 1943

Predmet: Borbe kod Ozrena.—

MINISTARSTVO ORUŽANIH SNAGA OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

Dana 22. srpnja 1943 godine u 15 sati, primili smo iz Tuzle brzopjav sljedećeg sadržaja:

Jučer i prekjučer vođene su ogorčene borbe na jugozapadnoj strani Ozrena². Na sektoru u blizini Srbskog Manastira³ u Ozrenu postrojbe „Vražje divizije“ imale su izviestne gubitke u ljudstvu radi partizanske premoći i boljeg terenskog snalaženja. Pomoć u municiji koju su tražili četnici ozrenskog odreda od Niemaca, primili su jučer. Borbe se nastavljaju uz dopremu novih njemačkih snaga i teškog topništva, koje je jučer razaralo srbska sela pod Ozrenom, gdje su partizanska uporišta. Saobraćaj Tuzla—Doboj još nije otvoren.—

Dostavlja se s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

(M.P.)

P 22. VII. 1943. D

V. d. NADSTOJNIKA B. ODSJEKA:
(potpis nečitak)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1—15, k. 26.

² Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br 136, 137 i 168.

³ Ozren Manastir

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
23 JULA 1943 GOD. O BORBAMA OKO ŠEKOVIČA I UBI-
JANJU RANJENIH PRIPADNIKA NOV I BOLNIČARKI OD
STRANE „VRAŽJE DIVIZIJE“¹**

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B/II.

Broj: V.T. 5920/43.

Zagreb, dne 23. srpnja 1943.

Predmet: Djelatnost protiv partizana na
sektoru Tuzla—Šekovići.—

**MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL**

Zagreb

Dana 23. srpnja 1943. godine u 7.50 sati, primili smo iz
Tuzle brzojav sljedećeg sadržaja:

„Otvoren željeznički saobraćaj Tuzla—Doboj, sa prielazom
od sedamnaest km. kod Miričine. U vezi moga ranijeg brzojava
od 17. srpnja jučer je završena akcija čišćenja partizanskog upo-
rišta Šekovići. Ovu akciju ne smatram uspjelom. Postrojbe
Vražje Divizije uspjele su u partizanskoj bolnici u Šekovićima
pronaći: oko 90 ranjenih partizana i nekoliko bolničarki, što
je sve zajedno poubijano². Na straži pred bolnicom uhićen je
jedan partizan a drugi je sa straže uspio pobjeći. Svi ostali
partizani i lakši ranjenici o kojima sam javio, uspjeli su po-
bjeći na Majevicu. Hrvatska vojska koja je također sa Vraž-
jom Divizijom sudjelovala u ovim operacijama nije opalila
niti jednog metka, jer nije uobće naišla na partizane, kao i
Vražja Divizija. Partizani uspjeli se probiti u jake dvije kolone
u pravcu Srijema preko Majevice i u pravcu Ozrena, na kome
se ovoga časa vode ogorčene borbe. Prema sada prispjelim po-
dacima noćas su se ponovno partizani³ u jačini od dvije tisuće

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 8/1—33, k. 26.

² Vidi dok. br. 126.

³ Vjerovatno se odnosi na jedinice Šeste istočnobosanske NOU
brigade. Vidi dok. br. 126.

prebacili u njihovo uporište Šekoviće. Zgrade i celo naselje u Šekovićima do temelja je srušeno sa zemljom".—

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

P 23. VII. 1943 D

V. d. NADSTOJNIKA B./II. ODSJEKA:
(potpis nečitak)

(M.P.)

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA 5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE U VREMENU OD 11 DO 26 JULA 1943 GODINE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J.S. broj 888
Sarajevo 26. srpnja 1943

Predmet: Doglasno izvješće.

Adrese iste plus nova na Dr Kulenovića
...² za vrijeme od 11. srpnja 1943. do 26. srpnja 1943.

³

3. Partizanska akcija: partizanske grupe koje su nadirajući sa područja Romanije planine i Sokolca koncem mjeseca lipnja 1943. zauzele područje Olovo—Han Pijesak—Vlasenica, nastavile su jednim dielom nadiranjem Zvorniku⁴, a one sa područja Olova⁵ rijekom Krivajom duž željezničke pruge Olovo—Zavidovići, Vozući i Krivaji, razarajući prugu i mostove. Partizanske horde zauzimaju 9.VII.1943. Vozuću (19 km jugo-istočno od Zavidovića), a 11.VII.1943. Krivaju (8 km istočno od Zavidovića)⁶. Upornim odporom oružnika postaje Krivaja i Vozuća, hrabrim milicionerima Pašinog Konaka uz pomoć oklopnog vlaka iz Zavidovića i zrakoplova bombaša, spriečeni su partizani u daljnjem nadiranjju prema Zavidovićima i u ogorčenim borbama, uz znatne gubitke na mrtvim i ranjenim, odbačeni su 16.VII.1943. Poceljevu⁷ i Seoni (18.5 km istočno od Zavidovića).

Na području Han Pijesak—Ploča: razbijene partizanske horde, po borbenim grupama SS divizije Princ Eugen, povlače se i prikupljaju na području Knežine (10 km sjevero zapadno od Sokolca), dok se one horde iz Vlasenice i područja iste, pri-

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36/8—1—9 k. 149 a.

² Tekst izostavljen u originalu.

³ Izostavila Redakcija pošto se ne odnosi na dejstva jedinica NOV i PO Jugoslavije.

⁴ Vidi dok. br. 17 i 262.

⁵ Vidi tom V, knj. 14, dok. br. 108.

⁶ Vjerovatno se odnosi na dijelove Druge proleterske divizije.

⁷ Odnosi se na Podsijelovo Br.

kupljaju u starom hajdučkom gnijezdu Šekovići (15 km sjevero zapadno od Vlasenice).

U istom razdoblju primjećene su partizanske grupe u selima: Sijerci (6 km sjevero istočno od Sokolca) Dolovi (8 km istočno od Sokolca) Kalimanići (12 km sjeverno od Rogatice) i Šenković (12 km sjevero zapadno od Rogatice) i dvije partizanske brigade u selima: Smrtići (7 km jugo istočno od Sokolca), Kušaće (5 km istočno od Sokolca) Margetići, Košutica (7 km sjeveroistočno od Sokolca).

14./15.VII.1943. prebacila se je sa sjevera jedna partizanska brigada kod Žeravice (15 km sjevero zapadno od Han Pijeska) prema jugo istoku na područje Knežine (10 km sjevero zapadno od Sokolca). Nakon dva dana sa istog smjera na isti prostor stigla je još jedna partizanska brigada. To su partizani koji su na područje Knežine prodrli usljed pritiska i akcija borbenih grupa SS divizije sa područja Olova i Han Pijeska. Sa područja Knežine jače partizanske grupe prebacile su se između Han Krama i Žljebova na planinu Devetak.

Na području Prača—Podgrab: 17.VII.1943. u jutarnjim satovima partizani napadaju Praču⁸ (29 km jugo-istočno od Sarajeva). Upornim odporom oružnika i posade napad odbijen. U 0600 sati ponovno sa sjevera nadošle partizanske horde napadaju Praču no i ovog puta bez uspjeha.

Jača grupa od 250—300 partizana⁹ kreće iz Prače duž željezničke pruge put Podgraba (5 km zapadno od Prače) napada Podgrab, bunkere uz prugu i oružničku postaju. Oružnici postaje kod pilane u Podgrabu pod vodstvom hrabrog zapovjednika narednika Ciprijana Petrovića ogorčeno i hrabro su se borili, tri puta pozvani na predaju oružnici odgovaraju vatrom. Potisnuti iz rovova u vojarnu oružnici se bore iz nje. Partizani pale vojarnu, oružnici ne popuštaju, dok se konačno nije izgorjeli krov srušio na oružnike. Time je borba završena. Iz Prače i Podgraba partizanske horde krenule su u smjeru Orahovice (6 km jugo zapadno od Prače) i dostignu 18.VII.1943. Previlu (14.5 km jugo zapadno od Prače). Jakost 1000—1200, kreću navodno za Crnu Goru. Na sjevero zapadu: polovinom ovog mjeseca partizani pljačkaju selo Kadariće i Slivno (5.5 km istočno od Breze), pa se progonjeni našim zrakoplovima prebacuju na područje sela Podvince (10 km sjevero istočno od Visokog). Prilikom prebacivanja razorili su na više mjesta želj. prugu i propuste na relaciji Breza—Dabravine u smjeru Vareša. Produživši nadiranje sa sjevero istoka u smjeru sjevero zapada i jugo zapada t.j. vraćajući se odakle su i došli, partizanske horde dostigle su 16.VII.1943. u večernjim satima

⁸ Vidi dok. br. 104.

⁹ Isto

željezničku prugu i pokidali B.B. liniju između ugibalšta Lješeva i željezničke postaje Dobrinje (pruga Sarajevo—Brod) razorili na nekoliko mjesta prugu, pa se prebacili na lijevu obalu rijeke Bosne i dostigli selo Kondžilo (13 km sjevero-zapadno od Visokog), dok su se sa jačom grupom prebacili preko rijeke Bosne kod sela Čekrdžića, nadirajući na područje sela Stuparića (3 km istočno i južno od Visokog) ugrozivši sam grad. Te dane promet je privremeno prekinut, pa nakon popravka pruge promet uspostavljen.

18.VII.1943. u 0100 partizanske horde¹⁰ provaljuju na željezničku postaju Podlugovi (6 km jugo istočno od Visokog), gdje su spalili postaju i ustaški logor. Upućen oklopni vlak rastjerao ih je. Promet na cesti Visoko—Kiseljak : Kiseljak—Busovača prekinut. BB linije pokidane.

Partizanski odredi za razaranje ponavljaju 20.VII.1943. razaranje željez. pruge, ovaj puta između želj. postaje Porječani i Dobrinje i Čatići i Dobrinje, a 22.VII.1943. između želj. postaje Gora i Modrinje (6 km jugozapadno od Kaknja) i između Modrinja i Kaknja). Pruga popravljena.

19.VII.1943. grupa od 500 partizana prodrla¹¹ je u selo i lječilište Kiseljak (31 km sjevero-zapadno od Sarajeva), izvršili pljačku, zapalili most, pa se povukli u smjeru Kreševa. Na području Visoko—Kiseljak—Busovača nalazi se 5. proleterska divizija 3—4000 partizana¹².

Područje Gornji Vakuf: 9.VII.1943. primjećena je grupa od 1500 do 2000 partizana kod sela Ravne (11 km sjevero istočno od Gornjeg Vakufa).

Na području Travnik—Turbe—Jajce: Kod Vijenca—Starog Sela (8 i 12 km južno od Jajca) na području Grdovo—Hamandžići—Čosići (10 16 19 km jugo istočno od Jajca) kreću se jače partizanske grupe. 11.VII.1943. kod Goleša i Komara (5 i 9 km jugo zapadno od Turbeta) partizani su izvršili vatreni prepad na naše straže koje osiguravaju prugu. Gubitaka nije bilo.

Na području Prozora; 13.VII.1943. u jutarnjim satima jača partizanska grupa napala je selo Jakliće (7 km zapadno od Prozora i opljačkala 100 komada goveda 1.500 ovaca i živežne namirnice, pa krenula u smjeru Vukovsko (10 km jugo istočno od Kupresa).

20.VII.1943. jedan odjel SS divizije prevarom jedne žene doveden je pred partizansku zasjedu u dolini riečice Lepenice (10 km jugo istočno od Kiseljaka) i uništen. Gubitci: 47 poginulo od kojih 3 častnika i 5 ranjeno od kojih jedan častnik,

¹⁰ Vjerovatno se odnosi na dijelove Pete NOU divizije.

¹¹ Vidi dok. br. 166.

¹² Isto

jedan častnik nestao. Gubitci partizana: 43 poginula. Sa rečenog prostora partizanske grupe nadiru područjem Fojnice na područje Rastova (20 km južno od Travnika.) Kao važnije iznosim sljedeće događaje:

Sljede događaji pod P

13

II. Akcija naših i savezničkih oružanih snaga

8.VII.1943. potiskujući partizanske grupe sa područja Breza--Vareš naše i savezničke oružane snage u ogorčenim borbama dostigle su liniju: Očevlje (11 km istočno od Vareša) kota 1253—kota 1318—selo Zubeta—kota 1056¹⁴ (1.5—2—5—4.5 i 6.5 km južno od Očevlja) Kljunka—Sudići—Rakova Noga (8—12 jugo zapadno od Olova). Gubitci: 1 častnik poginuo, 7 momaka poginulo, 3 časnika i 17 momaka ranjeno i 2 momka nestala. Gubitci partizana: 30 poginulo (prebrojano), 40 poginulo i 80 ranjeno (procjenjeno).

Potiskujući partizanske horde sa područja Kakanj, 5.VII.1943. njemačke borbene grupe vode borbu sa partizanima u selu Briznik, Puhovac, Radinovići i Brnjic (10 i 11 km istočno i 13 i 18 km. s.i. od Zenice). Manje grupe četnika surađuju sa Njemcima dok se veći dio četnika priključio partizanima. Borbene grupe potisnule su partizane u pravcu Olova. Gubitci: 4 momka poginula, 10 momaka ranjeno. Gubitci partizana: nepoznati.

12.VII.1943. borbene grupe SS divizije Princ Eugen nadirajući iz pravca Sokolca zauzele su: Sijerci i Grlac (6—11 km sjevero istočno od Sokolca), Mileti, Žljebove, Han Kram (9—10—14 km sjevero istočno od Sokolca). Borbene grupe nastavile su akciju prema Han Pijesku. Partizani su ispred borbenih grupa odstupili prema Vlasenici. Gubitci: 1 ranjen. Gubitci partizana: 103 poginulo (prebrojano), 150 poginulo (procjenjeno) i oko 200 ranjenih.

13.VII.1943. borbene grupe dostigle su: Han Pijesak—Tisovac (kota 1258), (5 km jugozapadno od Han Pijeska), Pjenovac (9 km zapadno od Han Pijeska) i Vlasenicu. Vlasenica je zauzeta u večernjim satima 13.VII.1943.

14.VII.1943. dostignuto je: Zagrade (6 km sjevero istočno od Han Pijeska), Kameniti Dolovi, Narandžići, Rulići (4—5—5 km sjevero zapadno od Han Pijeska). Jedan odjel iz Vlasenice potjerao je partizane iz Milića (10 km istočno od Vlasenice), gubitci: 2 poginula, 6 ranjeno i 2 nestala. Gubitci partizana: 163 poginula (prebrojano), 170 poginula (procjenjeno), 2 zarobljena. Plien: 14 pušaka, 1 strojopuška i 5 sanduka streljiva.

¹³ U originalu izostavljeno.

¹⁴ Na karti 1:100.000 k. 1053.

16.VII.1943. borbene grupe nadiru iz smjera Vlasenice prema istoku. Gubitci partizana: 33 poginulo. 17.VII.1943. dostignuta je Nova Kasaba (14 km sjevero istočno od Vlasenice), Cerska 12 km sjevero istočno od Vlasenice. Gubitci partizana: 2 poginula, 14 ranjena i 38 zarobljena.

Osim ovih akcija pretrage zemljišta oružničkih krstarećih odjela i mjestimično puškaranje sa neprijateljem.

V. Obći zaključak

Progon partizana sa područja Sokolac, Han Pijesak, Vlasenica, Milići, Nova Kasaba. Još uvijek se nalaze jače partizanske grupe na području Knežine, Žepe i Podžepnja (10 km s.i., 27 km istočno i 26 km sjev. istoč. od Sokolca). Povratak partizanskih grupa sa sjeveroistoka na zapad i jugo zapad i sa područja Romanije na područje Kalinovik—Trnovo (40—22 km južno od Sarajeva). Javna sigurnost ugrožena.

VI. Oružničke postaje koje privremeno ne djeluju

Krilo Sarajevo: Podgrab Pilana.

Krilo Travnik: Krivaja, Vozuća.

VII. Oružničke postaje koje su preseljene u drugo mjesto

VIII. Oružničke postaje koje su obnovljene

Zapovjednik pukovnik
Stjepan Jakovljević

BR. 266

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
28 JULA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA
NOV OKO BUSOVAČE I MODRINJA¹**

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ODSJEK B./II.

Broj: V.T. 6121 — 1943.— Zagreb, dne 28. srpnja 1943.—

Predmet: Prekid željezničke pruge od
Janjine do Modrinja i Buso-
vače, — Busovača obkoljena.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

Dana 27. srpnja 1943 godine u 18.15 sati, primili smo iz Sarajeva brzozjav sljedećeg sadržaja:

„Noćas napadnuta željeznička pruga od Janjine do Modrinja i Busovače, te razorena na četiri mjesta između Lašve i Janjine. Prema Kaknju pruga razorena na tri mjesta. Busovača po partizanima sa svih strana obkoljena. Partizani napadaju bacačima mina i strojnicama. Pruga između Busovače i Viteza prekinuta, a isto tako i brzoglasno-brzozjavne veze između Zenice i Modrinja. Oko Stambulčića po partizanima razorena pruga između Stambulčića i Sjetline, radi pomanjkanja veza pojedinosti se ne znaju. Vlak, koji je jutros krenuo, vraćen prema Visokom. Sa Visokim veza prekinuta i radi toga ne zna se što se zbiva.“—

Dostavlja se prednje s molbom na znanje.—

ZA DOM SPREMNI!

P 28 VII 1943 D

V.d. NADSTOJNIKA B. II. ODSJEKA
(potpis nečitak)

(M P.)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1—13, k. 26.

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD
29 JULA 1943 GOD. O RASPOREDU I JAČINI JEDINICA
NOV NA PROSTORIJI TESLIĆ — PRNJAVOR — KOTOR
VAROŠ¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
GLAVNI STOŽER DOMOBRANSTVA
OPERATIVNI ODJEL

Op. Broj 7259/taj.

U Zagrebu, dne 29 VII 1943 god.

Predmet: Težište nove borbe partizana.

NJEM. OPUNOMOĆ. GENERALU (izvodno)

1. — ZAPOVJEDNIŠTVU II. D. Z.

2. — IZVJEŠTAJNOM ODJELU GLST.

Ministarstvu Unutarnjih Poslova—Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost—Odsjek B. II. sa V.T. br. 6125 od 28.VII. t. g. dostavlja:

„Težište nove i glavne partizanske akcije prenosi se iz Ozrena u pravcu Teslića. Raspolažem najnovijim i sigurnim podacima i to: U prostoru kotara Prnjavor, a u s. Kulaši, Popovići, Vučijak, Drenovo i na području kotara Teslić u s. Čečava, pl. Čavka, Javorova, Borja Pl., s. Čudnić i s. Šiprage nalaze se sljedeće partizanske snage: I. Bosanski partizanski korpus sa 1, 2, 3, 4, 5 i 6. brigadom.² Nadalje se u tom prostoru nalazi 1. brigada³ II. Bos. Korpusa, koji je došao prije par dana iz Maslovara, kotar Kotor Varoš u ovo područje. Zatim se ovdje nalaze 2, 5, 7 i 12. partizanska brigada. U prostoru Kotor Varoši nalazi se Banjalučki partizanski odred, kao i četvrti Krajiški odred koji se formira u brigadu. Glavni operativni vođa ovih partizanskih skupina je bivši zapovjednik Kozare pukovnik Mažar, pod pseudonimom ŠOŠA.⁴ Glavni operativni štab ovih snaga nalazi se u s. Kulaši (12 km j. ist. od Prnjavora). U ovom štabu je momentalno i glavni partizanski vođa TITO,⁵ koji je prije par da-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 41/6—1, k. 93.

² Podatak nije tačan. Na ovom sektoru nalazila se Druga i Peta NOU brigada i Prnjavorski NOP odred. Vidi dok. br. 148.

³ Ona je bila pod komandom Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 166

⁴ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša u to vrijeme bio je komandant Četvrtе NOU divizije.

⁵ Podatak nije tačan. Drug Tito je u to vrijeme bio sa Udarnom grupacijom.

na bio na području kotara Teslić. Glavna partizanska krugovalna postaja, koja održava vezu sa glavnim štabom i prima od istog operativne naloge, nalazi se u operativnom pokretnom štabu glavnog partizanskog korpusa u s. Šipragama kod same muslimanske džamije kotar Teslić. Glavna partizanska bolnica se nalazi u s. Čudniću, kotar Teslić. Naoružanje ovih sastava je slijedeće: Raspolazu sa 2 brdska topa, te više bacača mina. Nadalje svaka brigada ima jedan do dva bacača mina. Svaki bataljon raspolaže sa 2 teške strojnice, a svaka skupina od 10 ljudi raspolaže sa jednom lakom strojnicom i 1—2 mašinska pištolja. Glavni vođe su slijedeći: Glavni operativni vođa je pukovnik Mažar ŠOŠA, zapovjednici brigada su: Ilija Slavnić,⁶ Savo Čerreković⁷ i politički komesar ovog korpusa Osman Karabegović,⁸ sveučilištarac iz Banja Luke. Prema operacijama, koje su u toku partizani namjeravaju zauzeti grad Teslić, budući da su G. Teslić zauzeli 22. srpnja. Obzirom na to, da su ovi podatci točni, neka se izvrši bombardiranje partizanske krugovalne postaje.“

Prednje se dostavlja na uporabu i dalji rad.

P.n. glavara glavnog stožera
Pročelnik general
DRAGOJLOV
Dragojlov

BR. 268

OPŠTA BOJNA RELACIJA ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGOG ZBORNOG PODRUČJA ZA MJESEC JUL 1943 GODINE¹

I. D I O

OBĆE BOJNE RELACIJE

ZAPOVJEDNIŠTVA II. ZBORNOG PODRUČJA ZA MJESEC SRPANJ 1943.

2) 6. Lovačka pukovnija

1. do 11.VII. Sve jedinice nalazile su se u Bijeljini u strogoj pripravnosti i na postavima. U koliko su prilike dozvoljavale sa ljudstvom je izvođena obuka.

⁶ U to vrijeme bio je komandant Banjalučkog NOP odreda.

⁷ Komandant Prnjavorskog NOP odreda

⁸ Politički komesar Prvog bosanskog NOU korpusa

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1—1 do 10, k. 55

11.VII.

Komunisti² su izvršili napad na postave Bos. Rača i radnički vod, koji se tamo nalazio. Poslije dulje borbe komunisti su zarobili ljudstvo radničkog voda, ubili zapovjednika posade, dok je zapovjedniku radničkog voda uspjelo da se povuče. Svo zarobljeno ljudstvo komunisti su odveli sobom, koji su po svlačenju i razoružavanju pušteni kući. Manji broj domobrana pod zapovjedništvom jednog dočastnika povukao se u karaulu i odavde davao vatreni odpor, te su komunisti bili prisiljeni napustiti Raču.

Gubitci u tvorivu: Cjelokupne odječne opreme i obuće 63 komada, pušaka s bodom, kao i ostalim oružnim priborom 53 komada, strojopuška sa cjelokupnim priborom 1 komad, samokresa sa priborom jedan komad, posteljne opreme 22 komada, 3 brzoglasa, brzoglasne žice 10 kilometara.

12.—24.VII.

Pojedine su sati vršile razviđanja. 3. sat upućena na osiguranje radova oko popravljivanja željezničke pruge kod s. Travnjaka. Ljudstvo stalno u strogoj pripremi.

25.—26.VII.

Izvršena preselica pukovnije iz Bijeljine u područje Đakova bez smetnje.

27.—31.VII.

Vršeno osiguranje žetve i vršidbe u okolini Đakova.

b. — Kod 3. lovačkog združa.

3.VII.

U 1100 sati jedna kombinirana bojna 8. lovačke pukovnije upućena je iz Teslića smjerom Teslić—Brezici sa zadatkom tučenja topničkom i bacačkom vatrom komunista koji su se bili prikupili kod Rastuše i Sokoline (428). Komunisti vatrom razbijeni i odstupili u pravcu Čečave, a bojna se istog dana vratila u Teslić.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci: 2 poginula.

6.VII.

Jedna kombinirana bojna 8. lovačke pukovnije upućena iz Teslića smjerom Teslić—Arapovina sa zadatkom protjerivanja komunista sa crte Svinčine—Paljike. Komunisti vatrom topova i bacača razbijeni i povukli se u pravcu Ukrnjice.

Vlastitih, kao i protivničkih gubitaka nije bilo.

² Vjerovatno se odnosi na jedinice Sesnaeste NOU divizije koje su se u to vrijeme nalazile i na pomenutoj prostoriji. Vidi tom IV, Knj. 16, dok. br. 54.

9.VII.

U 2300 sati napadnuta je 10. sat 5. lovačke pukovnije u Prnjavoru od jedne grupe od oko 900 komunista dobro naoružanih bacačima i teškim strojnicama.³ Poslije 2 i ½ satne borbe Prnjavor je pao u ruke komunista, a 10 sat 5. lovačke pukovnije dielom se je probila i povukla u Derventu, a dielom se za njihovu sudbinu još nezna.

Vlastiti gubitci: 2 domobrana poginula, 3 ranjena i 78 nestalih.

Vlastiti gubitci u oružju i opremi za sada se nemogu ustanoviti, jer se većina nestalih domobrana nalazi još skriveno u samom Prnjavoru i okolini sa oružjem i opremom, pošto su navedeni domobrani većinom iz Prnjavora i okoline.

13.VII.

Protivnički gubitci: 14 poginulo, 25 ranjenih. Noću 12/13 VII. upućena je II. bojna 8. lovačke pukovnije iz Teslića preko Rajševa u s. Đurići sa zadatkom hvatanja odmetnika pljačkaša Zelenog kadra. Selo Đurići je obkoljeno, te su uhvaćena 3 odmetnika pljačkaša sa puškom i 2 bez oružja.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivničkih gubitaka nije bilo.

Plien: 3 puške sa nešto streljiva.

19.VII.

Upućena je iz Teslića ojačana I. bojna 8. lovačke pukovnije smjerom Teslić—Ukrnjica u cilju uništenja komunista, koji su se bili prikupili oko Sokoline i Stražbenice.

Vatrom su rastjerane pojedine grupe komunista, koji su se povukli ka zapadu. 42 mladića, koje su komunisti silom unovačili uspjeli su pobjeći od komunista. Bojna se istoga dana vratila u Teslić.

Vlastitih kao i protivničkih gubitaka nije bilo.

21.VII.

Upućena je iz Teslića ojačana II. bojna 8. lovačke pukovnije smjerom Teslić—Paljike sa zadatkom uništenja grupe od oko 300 komunista⁴ naoružanih puškama i sa 8 strojopušaka i strojnica, a koji su se bili prikupili kod Hajdučki Br.—Hođina Bašta—Redak.

³ Vidi dok. br. 55, 129, 130 i 159.

⁴ Odnosi se na jedinice Dvanaeste NOU divizije NOV i PO Jugoslavije.

Komunisti su se pri pojavi bojne povukli ka zapadu, te su tučeni topničkom i bacačkom vatrom, a potom se bojna vratila u Teslić.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubici 3 ranjena.

22.VII.

Jedna grupa komunista nepoznate jačine izbila je dolazeći sa zapada na crtu: Mukadanovac—Borak—Jasenice. Željeznički most kod G. Teslića je razbijen i zapaljen od strane komunista i izgorio. Za uništenje ove grupe ojačana 3. sat 8. lovačke pukovnije upućena je smjerom Teslić—G. Teslić. Komunisti su se pri pojavi 3. sati povukli ka zapadu i tučeni su bacačkom vatrom

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Gubici protivnika: 2 poginula 8 ranjenih.

25.VII.

Za vrijeme preseljenja 5. i 8. lovačke pukovnije sa dosadanjeg područja na područje Požege vršile su pojedine jedinice krstarenje i čišćenje i to:

5. lovačka pukovnijska

I. bojna smjerom Podvinje—Pleternica,

III. bojna i pukov. dijelovi smjerom Podvinje—Čaglin.

8. Lovačka pukovnijska

I. bojna smjerom Oriovac—Drenovac—Ratkovica—Škrabutnik—Brestovac—Trenkovo.

II. bojna smjerom Andrijeveci—Odvorci—Bučje—Koprivnica—Požega.

Na komuniste se nije nigdje našlo.

d. — Kod tuzlanskog zdruga.

1.VII.

Slabiji komunistički dijelovi u toku dana su napadali naša uporišta, a koje drže dijelovi II. bojne Domdo pukovnije no sa promjenljivom srećom, tako da su naši dijelovi ponovno povratili M. Višću zatim Naseoci, gdje su zaplenili jednu strojopušku i ubili 3 komunista.

U jutro je pokušano zauzimanje Velje Glave po našim snagama. Isto nije uspjelo, jer su komunisti⁵ osjetili našu namjeru, te su sa jačim snagama izvršili napad na naše snage, koje su bile raspoređene na Snagovu radi zaštite komu-

⁵ Vjerovatno se odnosi na jedinice Prve proleterske divizije NOV i PO Jugoslavije.

nikacije Tuzla—Zvornik. Usled nadmoćnosti neprijatelja, isti je podijelio naše snage na dvoje tako, da su se jedni delovi povukli u pravcu Zvornika, a drugi u pravcu Čaparda.

U ovom podhvalu sudjelovali su delovi VI Domdo bojne, dvije ustaške bojne i delovi III. bojne Tuzlanskog združa.

2. bitnica VII. topničkog sklopa vršila je gađanje na Velju Glavu.

Vlastiti gubitci: zarobljenih 3 domobrana, ali nakon što su bili razoružani i svučeni isti su pobjegli od komunista, nestala 2, koji su se isto vratili.

Neprijateljski gubitci: 3 poginula, zarobljena jedna strojnica.

2.VII.

U 0300 sati komunisti⁶ su napali na legiju i oružničku postaju Kalesija, pokušali prijeći kod Memića u Majevicu, ali su spriječeni. Borba je trajala 2 sata.

Njemačke postrojbe povukle su se iz rudnika Đurđevik, isti su se zaustavili kod G. Đurđevika, jer su im došla 3 tenka u pomoć. U toku dana jedna jača grupa od 700 do 800 komunista⁷ sa topovima i bacačima došla je u Priboj i krenula u pravcu Drine i Zvornika, a druga grupa otišla je u pravcu Mačkovca.

2. bitnica VII. topničkog sklopa u toku dana je vršila gađanje na komuniste na kotu 533 istočno od Čaparda.

U toku dana još su napadnuta naša uporišta Odrovići, Hadžije, Višća.

Vlastiti gubitci: 1 mrtav i 6 ranjenih.

Protivnički gubitci: 2 zarobljena, 2 poginula i 4 konja zarobljena.

3.VII.

Tokom dana izvršeno je nasilno izviđanje sa njemačkim izviđačkim odjelom i ostacima bojne branitelja Kladnja u pravcu Kladnja. Naši delovi su zauzeli Đurđevik.

Sa Zvornikom prekinut je spoj, ali je razviđanjem utvrđeno, da se naša posada drži. U toku noći pogođen je naš postav Mlađevac sa strane komunista iz jednog bacača. Tom prilikom poginulo je 4 domobrana i 7 ranjeno. Zapadno od

⁶ Isto

⁷ Riječ je o pokretu Prve proleterske i Druge vojvođanske brigade pred napad na Zvornik. Vidi dok. br. 17.

Zvornika neprijatelj je u toku dana držao postav na crti: Perunika—Kosovača. Prije podne pod zapovjedništvom njemačkog podpukovnika Wörthmüllera poduzeto je nasilno razviđanje iz Caparda preko Kosovače i Perunike. U napadu su učestvovala 2. sati III. bojne T. Z. Uspjeh je bio djelomičan, ali zadatak nije bio u potpunosti izvršen. Poslije podne dobiveni su tenkovi i poduzet je ponovno napad. U prisustvu zapovjednika 369. pješačke divizije i zapovjednika Tuzlanskog zdruga zauzeta je Perunika, u 17. sati, ali su se naše snage zajedno s Njemcima pred noć povukle u Caparde.

2. bitnica VII. topničkog sklopa izvršila je gađanje na kotu 528 istočno od Caparda.

Vlastiti gubitci: poginulih 5, ranjenih 9.

Protivnički gubitci: poginulih 83, zarobljena 3, zarobljena 4 konja i dvije puške.

4.VII.

U 0300 neprijatelj je napao uporište Domdo pukovnije Gračanica — Zloselo — Vlaško Brdo. U 0445 palo je Zloselo ali je u 0500 povraćeno. Borba je trajala do 0700 sati i postavi su sačuvani. Gubitaka nije bilo. Izvršen napad na uporište II. bojne Domdo pukovnije — Hrvati, uslied nadmoćnosti neprijatelja naša posada morala se povući u smjeru s. Omazići i zauzeti nove postave.

Napad na cielu liniju užeg mostobrana Zvornika poduzeo je neprijatelj noću oko 2200 sati i to sa jačim snagama, pošto je već ranijih dana svojim udarnim dielovima ustanovio raspored naših snaga.

Gotovo u isto vrijeme sa napadom na glavnoj borbenoj liniji poslužio se neprijatelj i time, što je neprijatelj uzpio, da sasvim malim udarnim grupama dobro naoružanim, dođe još u toku noći iza leđa naše glavne borbene crte. Uspjevši neprijatelju da odbaci naše snage sa postava Divić i Mladevac, te Zmajevac, neprijateljski mali dielovi odigrali su odlučnu ulogu time, što su sa svojom strojničkom vatrom u samom gradu omeli, da naše snage, koje su odstupile sa kota izvrše ujedno posjedanje važnih još oslonih točaka u samom gradu, kako bi se bar spriečio prodor u središte grada. Uslied jakih nadmoćnih snaga neprijatelja naše snage sa Divića i Mladevca odbačene su i prebacile su se svojom glavnom

preko Drine kod Divića, a mali dio naših snaga, koji je ostao za obranu samog središta Zvornika pod jakom neprijateljskom puščanom vatrom pred zoru dne 5.VII. 1943. morao je odstupiti preko mosta na Drini u Mali Zvornik. Neprijatelj je skoncentrirao svu svoju vatru na most, tako da su naši dijelovi prilikom prielaza imali osjetljive gubitke.

Vlastiti gubitci: 5 ranjena, 3 poginula, 4 nestala.

Protivnički gubitci nepoznati.

5.VII.

Naši ojačani dijelovi Domdo pukovnije uspjeli su protjerati neprijatelja iz s. Hrvata.

U toku dana komunisti sa jačim svojim snagama ponovno su napali naše postave u s. Hrvatima, te nakon ogorčene borbe, koja je trajala nekoliko sati uspjelo im je našu posadu u s. Hrvatima obkoliti i raspršiti, dok je manji dio uspio probiti obruč i provući se ka Poljicama i Lukavcu.

Početak napada komunista na Zvornik opisan je pod 4. VII. o.g., kao i sam tok rada komunista oko zauzimanja Zvornika.

Prije početka napada na Zvornik, u istom se je nalazilo nekoliko tisuća izbjeglica, a među ovima najvjerojatnije je bilo i preobučениh komunista. Nakon upada komunista u sam Zvornik nastala je panika među civilnim stanovništvom, te je isto prilikom odbrane Zvornika naše snage ometalo. Prilikom povlačenja naših postrojbi preko mosta na Drini u Mali Zvornik također je odstupalo i civilno stanovništvo, pa je i tom prilikom ometalo našim postrojbama pravilno povlačenje.

Za kratko vrijeme boravka komunista u Zvorniku uspjeli su da izvrše pljačku živežnih namirnica i cjelokupne zalihe svih naših postrojbi, koje su se nalazile u skladištu u Zvorniku.

Vlastiti gubitci: 13 ranjenih, 2 poginula, 53 nestalih, 3 zarobljena.

Protivnički gubitci nepoznati.

6.VII.

U toku dana produžen je podhvat sa jurišnom bojnom i izviđačkim odredom 369. divizije iz Caparda prema Zvorniku, a koji je odpočeo još 5.VII.1943. Do 16 sati zauzeta je točka 494 i toč. 508 (4 z Zvornik), napad se produžuje sa namjerom da se zauzme Zvornik.

Prema izkazu zarobljenih komunista u području oko Zvornika učestvuju dvije Vojvođanske brigade, svaka sa po 800 naoružanih boraca, jedna krajiška brigada, dio 6. bosanske brigade, koja je jako naoružana i jedna proleterska brigada jačine oko 3.000 ljudi.⁸

Vlastiti gubitci 2 nestala, 1 ranjen.

Protivnički gubitci nepoznati.

7.VII.

Izvršen napad sa strane komunista na ustaški kam'ion kod Kalesije, koji je prevozio topničko streljivo prema Zvorniku. Nakon žestoke borbe, ljudstvu 13. sati II. bojne T. Z. uspjelo je osloboditi napadnuti kamion. Ubijena su dva komunista i oduzeto je nešto promičbenog materijala.

Neprijatelj drži položaje oko Zvornika. Njemačke snage sa našom jurišnom bojnom poduzimaju i nadalje podhvate prema Zvorniku. Njemci prikupljaju svoje jače snage u tom području te su dovukli i naše snage sa područja Živinice.

Komunisti su zauzeli Kozluk, a naši su se dielovi sa uporišta povukli u Sapnu. Iz Međeđe i iz Sapne krenuli su po svojoj inicijativi prikupljeni dobrovoljci Domdo pukovnije u pravcu Kozluka radi spašavanja situacije.

Jedna obhodnja upućena jutros iz Živinica u pravcu s. Omazići dobila je jaku vatru sz s. Kopjevići. Ista obhodnja krenula je u pravcu sjevera preko s. Derviševići—Đulovići—Bučik, iz svih ovih sela dobila je vatru. Jedan izviđački vod upućen iz Tuzle preko Kiseljaka u svrhu razviđanja u pravcu Omazići vodio je borbu kod s. Šerići.

Sve obhodnje koje su upućivane sa uporišta desne obale r. Turije, upućene u pravcu s. Banovići—Treštenica i Svatovac, ustanovili su prisustvo komunista u tom području.

Na Pravoslavno Snagovo toč. 580 j.i. Caparda kao i druge važne točke na kojima se nalaze komunisti ispaljeno je 31 granat-šrapnela, 6 šrapnela i 9 tempiranih granata.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

8.VII.

Njemački tenkovski dielovi sa dielovima svoje pješadije, te sa prikupljenim dielovima VI. bojne

⁸ Vidi dok. br. 17.

Domdo pukovnije, ustaškim i domobranskim djelovima ponovno su zauzeli Zvornik, gdje su se već komunisti bili povukli. Neprijatelj u jačini oko 1000 ljudi povlači se sa crte Kaludrani—Klisa u pravcu Potočani i Hajvazi sa namjerom da napadne i presječe put Tuzla—Zvornik.⁹

Naređeno posadi Caparde stroga pripravnost i osiguranje sa sjevera. Istoga dana jače neprijateljske snage napale su uporište I. bojne Domdo Jaruške—Strojnu i Begiće, te prešli preko rijeke Turije na područje četničko-Ozrenskog sektora. Jedna grupa komunista napala je na uporište Domdo Grić te nakon borbe od 5 sati naše se ljudstvo povuklo na uporište Turija.

Vlastiti gubitci: 1 ranjen. Utrošeno 2.000 naboja.

Protivnički gubitci: 40 ubijenih.

9.VII.

Komunisti izvršili napad na našu posadu u Turiji sa lakim i teškim strojnicama i bacačima. Nakon ogorčene borbe i pošto je prijetila opasnost obkoljavanja i zarobljavanja u 10.30 sati ljudstvo toga uporišta povuklo se prema Puračiću i zauzelo položaj na crti Đurđevine—Cigansko Brdo—Tirilovac, a Turije su zauzeli komunisti.¹⁰

Noću 9. na 10.VII. grupa komunista od 300 do 500 pokušalo je prijeći Zmajevice i Šekoviće preko Kalesija. U zajednici sa Njemcima uspjelo je spriječiti prebacivanje. U borbi poginuo je jedan komunista dok su 2 zarobljena.

Vlastiti gubitci: 2 poginula.

Protivnički gubitci: 19 poginula, 2 zarobljena.

Utrošeno: 6.200 naboja, 7,9 mm, 120 naboja 9 mm od strojosamokresa, 20 ručnih bombi, 3 signalna naboja (Domdo pukovnija).

11.VII.

Jače komunističke snage¹¹ napale su naša uporišta II. domdo bojne kod Vlaškog Groblja i Lipića, te Lukavicu i Svojat. Nakon višesatne borbe i ako su neprijateljske snage bile mnogo jače i dobro naoružane uspjelo je našim djelovima odbiti neprijatelja i protjerati ga u pravcu Jasička.

⁹ Vidi dok. br. 35 i 36.

¹⁰ Odnosi se na jedinice Sedme brigade Sedme NOU divizije NOV i PO Jugoslavije.

¹¹ Riječ je o dijelovima Sedme NOU divizije NOV i PO Jugoslavije.

Vlastiti gubitci: 1 poginuo, 2 nestala, nestala 1 puška, utrošeno 2.600 nabojâ 7,9 mm i 520 nabojâ 8 mm.

Protivnički gubitci nepoznati.

13.VII.

Akcijom dielova II. i III. bojne Domdo pukovnije protjerane su manje snage komunista iz Turije. Dobivši komunisti pojačanje izvršili su protivnapad, te u nadmoćnosti neprijatelja naši dielovi morali su se povući južno od Puračića.

Vlastiti gubitci: 1 ranjen, utrošeno 3.400 nabojâ 7,9.

Protivnički gubitci: nepoznati.

15.VII.

Jedna sat Vit. boj. branitelja Kladnja zajedno sa njemačkim dielovima u jutro upućena je radi krstarenja iz Živinica u Lukavicu u pravcu Brkulje—Jasićak—Džebar u svrhu protjerivanja manjih neprijateljskih dielova, koji su se provukli u ovo područje.

Jedna sat V. b. b. Kladnja u zajednici sa Njemačkim dielovima 369. pješačke divizije izviđa u pravcu rudnika Omazići—Mušići—Banovići sa zadatkom da izviđa neprijateljske snage. Dodir sa neprijateljem nije uhvaćen.

U 0238 prekinuta je pruga između Karanovca i Bos. Suhog Polja, teretni vlak je izkliznuo, stroj i 4 kola prevrnuti.

Popravcima je odmah pristupljeno. Promet se vrši redovito.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

16.VII.

Oko 30 naoružanih četnika—odmetnika uhvatilo je jednog milicionera Domdo bojne Teslić, koji je bio pred položajem Špilja, ali je istom uspjelo pobjeći, čim je naša posada otvorila vatru na odmetnike i stupila u borbu sa istima.

III. Domdo bojna sa jednom njemačkom satnijom izvršila je razviđanje u pravcu s. Mitrovići i Višine. Na povratku kod s. Culjaga sukobili su se sa grupom komunista. Nakon kraće borbe neprijatelj se povukao.

Grupa komunista oko 500 ljudi prebacila se iz Majevice prema jugu između Kadrića i Kalesije. Zasjeda III. bojne Domdo puk. sa njemačkim dielovima dočekale su neprijatelja, isti se nakon kraće borbe povukao u Majevicu.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubici: 18 mrtvih, 5 zarobljenih.
Potrošak streljiva: kod Domdo puk 1800
naboja 7,9 mm.

17.VII.

U noći grupa komunista došla je u s. Ružević, otvorila vatru na posadu položaja Križ, te nakon kraće borbe komunisti su odstupili u nepoznatom pravcu.

Dvije grupe komunista jačine oko 300 ljudi došli su iz pravca Šekovići i prešli Spreču kod Šantorove ćuprije sa namjerom, da se prebace u Majevicu. Zasede III. bojne Domdo, kao i njemački dielovi dočekali su neprijatelja između Prnjavora i Kadrića. Borba je trajala oko 4 sata, te je neprijatelj sa gubitcima prebačen natrag.

Jedna grupa komunista iz pravca Šekovića prešla je preko rijeke Spreče u Jeginov Lug, te je naišla na dielove III. bojne Domdo kod Tadići i Jeginova Luga. Borba je trajala jedan sat. Jedan dio neprijatelja uspio se je probiti i prieći na sjever ka Jelici, a drugi dio povraćen natrag prema jugu.

Istovremeno druga grupa komunista jačine 300 do 400 ljudi prebacila se između Visa i Skakova preko rijeke Spreče i izbila na cestu Tuzla—Zvornik kod Miljanovaca.

Tu su dočekani od dielova III Domdo bojne ali pošto je neprijatelj bio mnogo jači, uspjelo mu se prebaciti preko Mahmutovića i Dubnice u Jelicu. U zajednici sa Njemcima iz Memića odpočelo je proganjanje neprijatelja. Neprijatelj je imao osjetljive gubitke.

Vlastiti gubici 1 ranjen, utrošeno 3070 naboj
7,9 mm.

18.VII.

Protivnički gubici: 9 mrtvih i 7 zarobljenih.
Komunističke snage iz Ozrenskog sektora iz pravca Stupari—Porječina napali su na naše uporište Miričinu.¹² Mala posada u Miričini dala je otpor, ali nakon kratke borbe uslied nadmoći neprijatelja, koji je tukao bacačima, lakim i težkim strojnicama, posada se morala povući više Miričine. Komunisti su zapalili željezničku postaju, skladište i uredovnicu satnije, minirali most na pruzi Tuzla—Doboj. Nakon učinjenog neprijatelj se povukao u istom pravcu odakle je došao.

¹² Odnosi se na dijelove Druge proleterske divizije NOV i PO Jugoslavije.

Vlastiti gubitci: 1 mrtav, 4 ranjena, 7 zarobljenih, koji su pušteni nakon što su razoružani i svučeni. Neprijatelju je palo u ruke: 6 sanduka naboja, 4 stare puške, jedno ljetno odijelo i jedan stari poljski brzoglas. Uništena je sva pismohrana stožera 4. sata I. Domdo bojne. Utrošeno 6.000 naboja.

Protivnički gubitci: 1 mrtav i 4 ranjena.

19.VII.

IV. bojna Tuzlanskog zdruga u svom nastupanju od Puračića postigla je bez otpora liniju: Brđani—Krtova—Stupari.

Po četničkim podacima jačina komunista u Ozrenu je 6 brigada. Provjerena je prisutnost II. proleterske i jedne dalmatinske brigade, na Ozrenu. Komunisti imaju mnogo ranjenih u s. Katanići.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

20.VII.

IV. bojna Tuzlanskog zdruga vršila je razviđanje raspoređena u dvije kolone; desna je razviđala u pravcu Gradišnika, a lijeva u pravcu Donje Breznice. Prije dolaska desne kolone u Gradišnik, Njemci su isti zauzeli od komunista. Po povratku desne kolone IV. bojne T. Z. došlo je do nove borbe između komunista i Njemaca i komunisti su ponovo zauzeli Gradišnik.¹³ Lijeva kolona IV. bojne T. Z. nije došla u sukob sa neprijateljem. Bojna je zanoćila u Krtovi.

Vlastiti gubitci: zarobljeno 108.

Protivnički gubitci nepoznati.

21.VII.

IV. bojna T. Z. vrši izviđanje: krenula je pravcem Krtova—Stupari, gdje je zaposjela kotu 402 i kotu 279, odakle je vršila razviđanje prema sjeverozapadu. Bojna dalje kreće u izviđanju s time da zanoći na Ozren Manastiru. Došavši bojna na Jelovu Goricu bila je napadnuta od mnogo jačeg neprijatelja,¹⁴ koji je bio naoružan sa mnogo automatskog oružja. Naročito su bila krila bojne napadnuta jakom vatrom te su ista bila primorana povlačiti se. Uvijek vrši neprijatelj da je u nadmoćnosti, počeo je drsko navaljivati, tako da je u kratkom vremenu sve ljudstvo bojne bilo primorano povlačiti se k s. Stupari i Rav. Brdo. Tu se je jedna bojna prikupila bez većeg diela ljudstva i vratila se u Krtovu.

¹³ Vidi dok. br. 168.

¹⁴ Isto

Noću je izvršen podhvat protiv komunista sa jednom sati Domdo bojne Teslić u sastavu 8. lovačke pukovnije u pravcu Ukrinice. Dodir sa neprijateljem nije uhvaćen.

Vlastiti gubitci: 3 poginula, 4 ranjena, 10 zarobljenih. Prilikom povlačenja u brobi iz Jelove Gorice nestalo je: 5 pušaka, 10 krušnih torbica, 6 telećaka, 3 haljinca, 3 para cipela, 3 taborske kape, 2 samokresa, 1 gumeni četvrtasti štambilj stožera bojne, 1 znakovni samokres sa 30 raznobojnih znakovnih naboja.

Protivnički gubitci nepoznati.

22.VII.

IV. bojna T. Z. u toku dana pošla je ponovno razvađati u istom pravcu kao za 21.VII., ali bez uspjeha, ista je došla do blizu Stupara, gdje je dobila jaku vatru od komunista od Ravnog Brda i Ravnima.

Vlastitih gubitaka nije bilo

Protivnički gubitci nepoznati.

24.VII.

Izvršen napad na postav Domdo bojne iz Teslića na položaju Rudnik iz pravca Gomjenice te na položaj na Stenjaku. Oba napada su odbijena bez vlastitih gubitaka. Noću je zapaljen most na pruzi Destilacije drva kod Pranjica, te kod s. Mršića porušena je pruga.

Izviđanja, koja su vršena na području ovog zdruga, sa postrojbama, ovog zdruga nisu došle u dodir sa komunistima.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci: nepoznati.

25.VII.

Noću su komunisti prekinuli prugu Teslić—Slatina i na istoj zapalili više mostova, te prekinuli brzoglasnu liniju, brzoglas na željezničkoj postaji Slatina bacili u rijeku. Također je izvršen jak napadaj na posadu bojne Domdo Teslić u Komušini. Posada je prihvatila borbu, ali se zbog velike nadmoći neprijatelja morala povlačiti prema Tesliću.

U borbi je ranjen jedan domobran, koji je kasnije umro. Jedan je domobran bio na dopustu, pa su ga na povratku komunisti uhvatili i ubili.

Komunisti su se povukli iz Turije, a dielovi 2. sati I. bojne Domdo ponovno su zauzeli svoje položaje.

Vlastiti gubiteci: 2 domobrana poginula. Izgubljeno u borbi 4 pušake, 1 sukneni haljinac i 1 par cipela.

Protivnički gubitci nepoznati.

26.VII.

Tokom noći oko 0024 sati izvršili su komunisti jak napad na Tešanj.¹⁵ Napad je trajao cijelu noć sve do jutra, a za vrijeme dana povukli su se komunisti na udaljenije visove, odakle su vršili pripucavanje. Posada domdo bojne vršila je obranu grada, te nije dala komunistima prodrijeti u grad.

Iste noći napadnuti su položaji Domdo bojne u Jelahu i želj. stražarske bojne. Napadi su odbijeni. Komunisti su napadali sa svih strana pošto su predhodno prekinuli brzoglasnu vezu i željezničku prugu Teslić—Usora na dva mjesta. Jačina napadača bila je od 400—500 ljudi. U toku dana izvršen je podhvat iz Teslića sa jednom sati u pravcu Planja i Tešnja i jednim odjeljenjem 369. pješačke divizije sa bacačima. Kod s. Planja došli su u dodir sa neprijateljem i isti je razbijen.

Još je izvršen napadaj na postavu u Banjoj Vrućici i Rudniku. Napadi su odbijeni.

Komunisti su izvršili napad na s. Turiju, te nakon ogorčene borbe naši diovi ponovno su se povukli na položaje južno od Puračića.

Vlastiti gubiteci: 3 ranjena. Utrošeno 3.000 naboja 7,9 mm kod Domdo bojne Tuzla.

Protivnički gubitci: 7 ranjenih.

27.VII.

IV. bojna T. Z. upućena je iz Caparda u pravcu Treštenice i Podgorja, sukobila se sa komunistima kod Srnice. Neprijatelj je odbačen u pravcu juga.

Prema izvješću dobivenom iz Gradačca komunisti u jačini oko 6.000 ljudi sa 38 težkih strojnica progone i hvataju četnike sa namjerom da ih likvidaraju. Komunisti vrše koncentraciju svojih četa sa namjerom da napadnu Gradačac.

Vlastiti gubitci: 2 poginula.

Protivnički gubitci nepoznati.

28.VII.

Ophodnja Domdo pukovnije, koja je upućena u pravcu Turije kod s. Talovići napadnuta je, te se ista pod borbom povukla. Obhodnje su pojačane i ponovno su produžile izviđanje u pravcu

¹⁵ Vidi dok. br. 159.

Turije, ali nisu naišle na neprijatelja koji se povukao.

Obhodnja, koja je iz Caparda upućena preko Velje Glave u pravcu Glodi saznala je: komunisti su jutros prešli rijeku Drinjaču i radi pljačke napali s. Kalabače—Popoviće—Pavloviće i Čitluk. Jačina komunista oko 400. Četnici iz Papraće i Čitluka primili su borbu i odbili komuniste preko rijeke Drinjače, te se povukli u s. Korijen, gdje im je navodno Glavni štab. Četnici su imali gubitke 2 mrtva. Komunista 9 mrtvih, 15 ranjenih, zarobljeno 7, 6 konja mrtvih i 4 zarobljeno.

Obhodnje, koje su upućene prema Šekovićima u raznim pravcima, saznale su da se u s. Mitrovići i Žepinići nalazi grupa komunista 400 do 500 ljudi sa 9 lakih i 1 težkom strojnicom pod zapovjedništvom Miloša Zekića¹⁶.

Prema dobivenim viestima iz Modriča i Bos. Šamca neprijatelj vrši napad na Gradačac od jutros u 0400 sati. Navodno je Gradačac pao.¹⁷

Vlastiti gubitci: 2 poginula, 2 ranjena, 1 zasužnjen.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

29.VII.

U s. Svatovcu pojavila se komunistička obhodnja, iste je ophodnja IV. bojne T. Z. protjerala u pravcu Srnice. Naše obhodnje bile su podpomognute topničkom vatrom iz Kiseljaka.

Jače komunističke snage nalaze se u s. Vitkovci—Cervica—Lončari—Miljanovci i Omanjska jačine jedne brigade.

Naše snage nadiru od Doboja, sukobile su se sa neprijateljem na t. 333 (15 si Teslić). Borba se još uvijek vodi. Namjera komunista je nadiranje prema Doboju i pruži Doboj—Teslić i Doboj—Sarajevo.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

30.VII.

Komunisti izvršili napad na posadu Domdo puk. u Puračiću, obkolivši ga sa svih strana.¹⁸ Kako je napad izvršen po noći, uzpjelo je manjim neprijateljskim dielovima provući se do mosta na Spreči

¹⁶ Riječ je o Šestoj istočnobosanskoj NOU brigadi čiji je komandant bio Miloš Zekić.

¹⁷ Gradačac su zauzele jedinice Sedamnaeste NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 167.

¹⁸ Vidi dok. br. 151 i 168.

i time izazvati zabunu iza leđa dielova Domdo pukovnije, koji su zaposjeli položaj južno od Puračića na crti Radikovac—Đurevine—Cigansko Brdo—Tirilovac—Prokosović. Kako je našim dielovima prietilo da budu zarobljeni to su isti uspjeli da se povuku prema Spreči, a odavde prema želj. postaji Puračić. Prilikom upada komunista u Puračić palo je komunistima u ruke: 32 puške, 26 pari ljetnih odijela, 19 torbica, 6 sanduka municije, 2 sanduka bombi, jedna poljska kuhinja, 5 kanti ulja, 50 kg brašna, 340 komada kruha, 150 kg geršla, 300 kg graha, 25 kg sladne kave, 30 kg šećera, 50 kg makarona, 6000 kom. cigareta, te u gotovom novcu 550.000 kuna, 6 pari zimskih odijela, 2 gunja, 6 sekcija, 8 pari novih opanaka, 40 nabojnjača. Pismohrana djelomično uništena i razbacana, a veći dio ostao sačuvan.

Vlastiti gubitci: 1 poginuo, 20 zarobljeno. Utroš. 4600 nabojja. Protivnički gubitci: nepoznati.

31.VII.

Posadna bitnica poluvod u toku dana učestvovao je u podhvalu protiv komunista u predjelu Majevica. Sa položaja Prokopac Han je vršio gađanje i otvaranje topničke vatre na kotu 545, 847 (Busija), Kurijevo Brdo, Risovac, i na s. Jablanica, Mačkovac, Lopare, u kojima se nalazila neprijateljska komora. Utrošeno 10 tempiranih granata, 8 šrapnela i 13 granat šrapnela.

Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci nepoznati.

E. — Kod II. jurišne bojne.

1.—4.VII.

Bojna se nalazi na taborovanju u Brodu n/S.

4.VII

U 18.30 sati bojna (bez svoje 4. sati—novačke koja je ostala u Brodu), stožer bojne sa svojom 1., 2., i 3. sati kreće vlakom iz Bos. Broda preko Doboja za Kreku gdje stiže 5.VII. u 0700 sati u potpunom redu.

5.VII.

Bojna je stavljena pod zapovjedništvo 369. hrvatske dobrovoljačke divizije, te je po dielovima prebačena samovozima iz Kreke u Caparde do 1300 sati. U Capardama bojna ulazi u sastav „Kampfgruppe Oberstleutnanta Wörthmüllera“, te pojačana sa jednom sati i 3 borna kola iz iste grupe u 1600 sati polazi u napad sa zadatkom da zauzme i održi toč. 533—528. Označene točke bojna zauzima do 1730 sati bez borbe i dodira sa

neprijateljem. Ojačana bojna sa zadaćom da prenoći i spriječi nadiranje neprijatelja u zapadnom pravcu, utvrđuje se u rasporedu:

toč. 533 zaposjela je 3. sat ojačana 1. vodom iz sata hrv. legion.

toč. 528 (Perunika) zaposjela je 2. sat ojačana jednim vodom iz sata hrv. legionara a

međuprostor između toč. 533 i 528 posjeda 1. sat sa svoja dva voda ojačana sa jednim vodom iz sati hrv. legionara, dok 1. vod. 1. sati ostaje u pričuvi.

Borna kola osigurala su dio ceste Caparde—Zvornik.

6.VII.

U 0010 sati napadnuta je toč. 533 i, u 0135 sati ojačana 3. sat pod pritiskom neprijatelja povukla se dielom u neredu, ali ubačenom pričuvom i podpomognuta bornim kolima prelazi u napad, protjera neprijatelja i zauzima ponovo svoje postave na toč. 533.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Neprijateljski gubici nepoznati.

Utrošeno: puščanih naboj 5.195 kom., svjetlećih naboj 32 kom., zelenih 2 kom., crvenih 4 kom. Ručnih bombi 23 kom.

Od opreme izgubljeno: 18 šatorskih listova, 4 krušne torbice, 2 zdjelice, 13 košulja ljetnih, 10 gaća ljetnih, 1 nabojnjača, 3 gunja, 5 kabanica, 1 telećak i 3 okvira za strojopušku.

Istoga dana t.j. 6.VII. oko 0800 sati ojačana bojna izašlje 3 razviđačka voda u pravcu istoka i to:

na toč. 494 (iznad slova „e“ od Rudine)

„ „ 508 Lišina

„ „ 443 Spasojevica.

Izviđački vodovi podpomognuti bornim kolima uspjeli su zauzeti i držati toč. 494 i toč. 508, međutim toč. 443 nije mogla biti zauzeta zbog jake neprijateljske vatre sa same toč. 443 i sa sjevernog pravca.

U toku 6.VII. razviđački dielovi ove bojne vraćaju se u svoj sastav pošto su ih smjenile čete iz grupe podpukovnika Wörthmüllera.

Naših gubitaka nije bilo, dok je u s. Cerik uhvaćen jedan naoružani komunist, koji je predat grupi podp. Wörthmüllera.

6.VII. 1943. u 23.30 sati neprijatelj obuhvatno (sa istoka, sjevera, zapada) snažno napada lievo krilo i bok bojne t.j. 2 ojačanu sat, kojoj je 7.VII. u 0030 sati iz bojničke pričuve poslato pojačanje. Neprijatelj napada sve jačom žestinom, tako da je 2. ojačana sat istoga dana u 0130 sati napustila toč. 528 i dielom se u neredu povlačila u pravcu stožera bojne, gdje je od dielova 1. ojačane sati zadržana radi davanja otpora i spriečavanja daljeg napredovanja neprijatelja. Neprijatelj i dalje napada sve do pred zoru, ali smalaksava, te je ojačana 2. sat uz pomoć 3 borna kola upućena i oko 0430 sati povratila svoje stare postave na toč. 528, koja od tada ostaje stalno u našim rukama.

Vlastiti gubitci: 8 domobrana poginulo, 8 ranjenih i 4 časnika ranjenih.

Neprijateljski gubitci: 13 mrtvih prebrojanih, broj ranjenih neustanovljen.

Utrošeno: pušćanih naboja 16.235 kom., svjetleći 65 kom., naboja za strojosamokres 68 kom., ručnih jajastih bombi 142 komada, ručnih bombi sa drškom 17 kom.

Od oružja, oružnog pribora i opreme izgubljeno je: 1 strojopuška, 4 puške, 5 boda, 5 lopatica, 4 viska, 6 uprtača, 8 nabojnjača 6 platnenih naprtača, 10 telećaka, 8 kapa zimskih, 8 vrhovničkih znakova, 10 kabanica zimskih, 8 haljinaca ljetnih, 8 hlača ljetnih, 9 pari gležnjaka, 12 pari cipela, 42 košulje, 45 gaća, 8 zimskih košulja, 26 šatorskih listova, 17 gunjeva, 13 čaturica, 17 zdjelica, 17 krušnih torbica i 1 kišna kabanica.

7.VII.

Bojna drži položaje toč. 533 i 528 kao i među-prostor ovih točki. Upućene su dvie častničke razviđačke obhodnje i to:

prva je obhodnja stigla samo do toč. 443 i morala se je vratiti jer je na sjeveru i sjevero-istoku sve bilo zaposjednuto od komunista;

druga obhodnja stigla je do visine s. Planine i bila prisiljena vratiti se, jer je također sve posjednuto komunistima.

U toku dana i noći u glavnom mir, osim na odsjeku 2. sati na toč. 528 gdje se je povremeno vodila borba.

Oko 2400 sati izvršen je od strane neprijatelja napad na odsjek 2. sati, ali je isti brzo odbijen.

Vlastiti gubitci: jedan domobran ranjen.

Neprijateljski gubitci: nepoznati.

Utrošeno: puščanih naboja 6.863 kom., svjetlećih naboja 43.

8.VII.

U 1600 sati bojna (bez sati iz hrv. legije) napada i zauzima položaj Rudine do toč. 494 sa 1. i 3. sati dok 2. sat posjeda toč. 533 do toč. 528 te štiti leđa i osigurava put Caparde—Zvornik.

Kod ovog podhvata sami su se ranili: razvodnik 3. sati i domobran 1 sati. Razvodnik je lišen čina, a obadvojica su stavljeni pred sud.

Ovaj raspored snaga ostaje do 14.VII.

Vlastiti gubitci: 2 ranjena (sami su se ranili).

Utrošeno: puščanih naboja 170 komada.

9.—13.VII.

Sati ove bojne vrše utvrđivanje postava i razviđanje zemljišta pred istima. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Utrošeno: naboja za samokres 34 komada, svjet. naboja 23 kom.

14.VII.

U 0500 sati bojna zauzima visove oko s. Cerik sa sve 3 sati sa namjerom, da na tom dielu osigura cestu Caparde—Zvornik.

Dodira sa neprijateljem nije bilo.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

15.—19.VII.

Sati ove bojne vršili su razviđanje ispred svojih postava, nadalje se vježbalo po rasporedu rada, a izvršena su i obučavna strijeljanja. Dodira sa neprijateljem nije bilo.

Utrošeno puščanih naboja 260 komada.

20.—24.VII.

Bojna nije više u sastavu 369. pješ. divizije i kreće za Tuzlu. Iz Tuzle kreće dalje u s. Dobrošnicu i Karanovac. U Karanovcu ukrcavanje u vlak i odlazak u Derventu.

25.VII.

1. sat preuzima stražu u posadi Derventa.

2. sat kreće u 0430 sati iz Dervente u s. Detlak gdje zauzima postave Zobište (toč. 211) i Gavrani (toč. 197).

3. sat kreće u 0430 iz Dervente u s. Kalenderovci, gdje zauzima određene postave.

26.—31.VII.

1. sat daje stražu u posadi Derventa, dok 2. i 3. sat vrše u tom vremenu utvrđivanje postava, razviđanje zemljišta pred istim, te vježbanje po rasporedu rada.

4. sat (novačka) ove bojne upućena je u Brodsku Varoš sa zadatkom da osigura Brod n/S.

Sat je stigla u Brodsku Varoš oko 21.30 sati i odmah je izvršeno zaposjedanje postava (21.VII).

U vremenu od 22. do 28.VII. sat je vršila razviđanje okolice Brodske Varoši obhodnjama i nije dolazila u dodir sa neprijateljem. 28.VII. vod koji je bio određen za razviđanje napadnut je od veće skupine komunista. Borba je trajala do oko 20 sati, kada je neprijatelj po dolasku dielova 4. lovačke pukovnije i II. koturaške bojne iz Broda, odbijen.

Vlastiti gubitci poginuo 1 razvodnik.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Utrošeno naboja 6246 komada.

F. — Kod Koturaške bojne II. Z.P.

1. sat Koturaške bojne II. z.p. Brod, daje zasjede u Brodskoj Varoši. Ista je bila napadnuta od odmetnika na dan 8.VII. o.g.

Zasjeda je bila u Brodskoj Varoši na kanalu Glogovici.

Zasjeda, koja je brojila 10 ljudi napadnuta je od oko 200 komunista na mostu. Borba je trajala oko 10 minuta, kada su komunisti prešli kanal i došli našima iza leđa. U taj čas naišla je obhodnja od 4 ljudi iz Broda i komunisti su ih zarobili. Prilikom povlačenja sa mosta poginuo je jedan domobran.

Posle ove borbe otišli su komunisti u Brodsku Varoš i napali radnu bojnu, od koje su zarobili 80—100 ljudi, i opljačkali školu gdje je bojna bila smještena.

Vlastiti gubitci: poginuo 1 domobran, zarobljeno 5 domobrana.

Protivnički gubitci nepoznati.

II. IZKUSTVA

U posljednje vrijeme počeli su napadaji na naše postrojbe sa vrlo moćnim snagama, tako da je našim postrojbama uobće nemoguće da se održe na pojedinim postavima. Pri napadima pobunjenici nastoje postići svoj cilj bez obzira na žrtve, a u mnogo slučajeva upotrebljavaju i razna lukavstva, kako bi naše postrojbe zavarali.

Svaki njihov napadaj je dobro pripremljen. Ako se radi o napadaju na veća nastanjena mjesta, pobunjenici vrše napad iz samog mjesta. U

svakom slučaju to su ili njihovi sumišljenici mještani, ili pak preobučeni komunisti, koji su se prije samog napadaja uvukli u mjesto, ili su se pak uvukli u kuće za vrijeme borbe pa iz njih otvaraju vatru i tako stvaraju paniku.

Kod komunista je dojavna služba vrlo dobro razvijena, što igra značajnu ulogu kod pojedinih podhvata.

U napadima su komunistički delovi vješto vođeni, a najglavniji uzrok tome je dobro razvijena dojavna služba, koja ih izvještava o svim pojedinostima kao i o radu naših postrojbi.

Na području Tuzlanskog zdruga nalazi se oko 20.000 komunista, koje su snage raspoređene po selima, ako nisu u borbi, a ta ih sela moraju obskrbljivati hranom. Kada je u toku pripremanje njihove akcije, onda se te snage prikupljaju i nastupaju kao podpuno organizirane vojničke jedinice.

III. NEDOSTATCI I POGRIJEŠKE:

Veze između pojedinih naših postrojbi vrlo su slabe. Tome je glavni uzrok nedostatak prievoznih sredstava kao i sredstava za održavanje veze. Naročito se osjeća nedostatak manjih kružnih postaja.

U velikoj se mjeri osjeća nedostatak brzih prievoznih sredstava i to samovoza i motornih kola. Nadalje se primjećuje nedostatak tovarnih konja, jer se tegleći konji ne mogu upotrebljavati na brdskom terenu.

Pri obrazovanju preselica i izvršenju prekravanja primjećuje se nedostatak dovoljnog broja vagona (osobito zatvorenih za konje), tako da se pojedine jedinice nepotrebno zadržavaju na izvestnim postajama, usljed čega nastaje zastoj i zakašnjenje samog izvršenja podhvata.

Pad Prnjavora proizlazi iz toga, što je u njemu bila posada jačine svega jedne sate. 114 njemačka divizija u Banja Luci nije u Prnjavor uputila nikakve snage, iako Prnjavor spada u poduhvatno područje te divizije. Po padu Prnjavora nije za oslobođenje ništa učinila.

Kod jedinica Tuzlanskog zdruga osjeća se premorenost i popuštanje morala. Bezuvjetno bi bilo potrebno jedinicama, koje su dulje vremena

na terenu dati kraći odmor u vojarnama, gdje bi se trebala s njima vršiti kratka stručna izobrazba.

Naoružanje naših postrojbi je manjkavo, a ova se manjkavost najviše osjeća u automatskom oružju.

ZAPOVJEDNIK
general (Iser)
Iser

BR. 269

**OPŠTA BOJNA RELACIJA USTAŠKO-DOMOBRAANSKIH
JEDINICA ZA MJESEC JULI 1943 GOD. NA TERITORIJI
TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA¹**

OBĆA BOJNA RELACIJA

o podhvatima četa na području III. zbornog područja u mjesecu srpnju 1943. godine.

A) PODHVATI

Područje grada Sarajeva (Zapovjedništvo mjesta)

U toku mjeseca srpnja ove godine, postrojbe u sastavu grada Sarajeva nisu učestvovala u nikakvim podhvatima, jer nije bilo potrebe, a niti važnih događaja na području grada Sarajeva.

I.) Područje I. djel. staj. zdruga

Tokom mjeseca srpnja na području zdruga nisu vršeni veći podhvati, nego su vršena razviđanja u okolnom prostoru Sokolca i Vlasenice. Odbijen je jedan jači napadaj neprijatelja na postave oko Sokolca.

Važniji događaji bili su slijedeći:

4. srpnja: Neprijatelj u jačini 4 partizanske brigade izvršio je napadaj na postave oko Sokolca.² Napadaj odbijen. 7 ustaša mrtvih i 4 ranjena, a kod neprijatelja 60 mrtvih i više ranjenih.

Ostalih dana tokom mjeseca srpnja ustaške postrojbe vršile su razviđanja, kojom prilikom su imale manje sukobe sa neprijateljem, prilikom kojih nije bilo gubitaka.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1—3—6, k. 57.

² Vidi dok. br. 3.

Prilikom razviđanja u okolini Vlasenice pronađeno je 72 lješa pripadnika oružanih snaga, koji su poginuli mjeseca lipnja prilikom borbi oko Vlasenice.

II.) Područje 2. Gorskog zdruga

Tokom mjeseca srpnja postrojbe zdruga niesu preduzimale nikakove veće podhvate, nego su vršile osiguranja želj. pruga, posadnih mjesta, postava, razviđanja i prikupljanja podataka o neprijatelju.

Važniji događaji bili su sljedeći:

26.—27.—*srpnja*: Potrgana brzoglasna veza između Stambulčića i Prače. Želj. pruga Podgrab—Prača prekinuta u dužini od 300 metara. Most na rieci Gračanici spaljen. Želj. postaja Sjetlina spaljena. Ovo je učinila jedna partizanska brigada³ nepoznate jač ne, koja se sa juga prebacila na sjever u prostor sela Ponor (6 km.s. od Prače).

28. *srpnja*: Partizanska brigada iz Ponora prebacila se natrag u j.z. smjeru prema Vrhprači i produžila pokret prema Kalinoviku.

29. *srpnja*: Brzoglasni spoj Konjic—Mostar prekinut. Želj. postaja Lisičići spaljena, pruga između Konjica i Lisičića na dva mjesta porušena.

31. *srpnja*: Manji sukob sa partizanima oko Bradine i Lukač mosta, između kojih je pruga prekinuta na 4 mjesta. 2 partizana mrtva i 2 željezničara odvedena po partizanima.

Tokom mjeseca srpnja zdruk je imao: 5 mrtvih, 9 ranjenih i 13 nestalih, a na strani neprijatelja 3 mrtva, 1 ranjen, 275 partizana zarobljeno bez oružja, 6 partizanki bez oružja i 5 partizana sa oružjem zarobljeno.

III.) Područje V. djel. staj. zdruga

Tokom mjeseca srpnja postrojbe zdruga niesu vršile veće podhvate na svome području, nego samo razviđanja, kojom prilikom su imale nekoliko manjih sukoba sa manjim neprijateljskim skupinama, u kojim sukobima kroz čitavi mjesec postrojbe zdruga niesu imale gubitaka, a na strani neprijatelja bio je samo 1 mrtav i 3 ranjena.

Važnijih događaja nije bilo.

IV.) Područje 15. pješačke pukovnije

Tokom mjeseca srpnja na području pukovnije niesu vršeni jači podhvati protiv neprijatelja, nego prilikom razviđanja i osiguranja želj. pruge dolazilo je do manjih sukoba sa neprijateljem, kome je uspjelo porušiti želj. prugu na nekoliko mje-

³ Odnosi se na Petu crnogorsku NOU brigadu.

sta između Zavidovića i Olova i na istom dielu spaliti nekoliko želj. postaja.

Važniji događaji bili su sljedeći:

7. srpnja: Na pruzi Zavidovići—Olovo između Careve Čuprije i Stjepin hana, partizani su spalili jedan želj. most, u Carevoj Čupriji spalili su sve državne zgrade.

9. srpnja: Partizani zauzeli selo Vozuću i u selu spalili jedan most i sve državne zgrade.

13. srpnja: Na istoj pruzi partizani su napali oklopni vlak SS četa, koji je napadaj odbijen. Zapalili su želj. postaju u Kri-vaji.

30. srpnja: Neprijatelj je napao jedan teretni vlak između Vranduka i Nemile. Napadaj odbijen.

Tokom mjeseca srpnja pukovnija nije imala gubitaka.

V.) Područje Zagrebačke konjaničke pukovnije

Tokom mjeseca srpnja postrojbe pukovnije vršile su osi-guranja svojih postava i odbile nekoliko napadaja na želj. prugu i želj. postaje.

Važniji događaji bili su sljedeći:

6. srpnja: Odbijen je napadaj neprijatelja na Travnik bez gubitaka.

16. srpnja: Oko 300 partizana napali su putnički vlak između Jajca i Vijenca, isti opljačkali i spalili. Tom prilikom zarobili su 2 domobrana i nekoliko njemačkih vojnika, a 1' željezničara strijeljali.

21. srpnja: Odbijen je napadaj na želj. postaju Busovača bez gubitaka.

26. srpnja: Oko 350 odmetnika⁴ napalo je želj. postaju Busovača, koji napadaj je odbijen pomoću oklopnog vlaka bez gubitaka.

31. srpnja: Oko 500 partizana⁵ izvršili su napadaj na D. Vakuf, koji napadaj je odbijen bez gubitaka.

VI. Područje domdo sati Trnovo

Tokom mjeseca srpnja domdo sat Trnovo imala je više sukoba sa nadmoćnim neprijateljem, kome je uspjelo da pređe preko prostora Trnovo prema jugu. Prilikom borbi domdo sat imala je 2 mrtva, 6 ranjenih i 4 nestala, a na strani neprijatelja bilo je 10 mrtvih i više ranjenih.

Važnijih događaja nije bilo.

⁴ Odnosi se na dijelove Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 166.

⁵ Vjerovatno Travnički NOP odred

VII.) Područje 4. lovačke brigade

Tokom mjeseca srpnja 7. pješ. pukovnija učestvovala je u podhvatu čišćenja partizana na području Visoko—Semizovac—Olovo—Breza—Vareš—Kakanj, sa ciljem da se ovo područje oslobodi od odmetnika.

Važniji događaji bili su sljedeći:

9. srpnja: II. bojna ove pukovnije prilikom izbijanja u selo Nišići (25 km. s. od Sarajeva) napadnuta je sa kt. Kljunta (1075) gdje je došlo do borbe prsa u prsa u šumskom predjelu, ali je bojna uspješno odbila neprijatelja uz male gubitke i zauzela Kljuntu.

11. srpnja: III. bojna ove pukovnije bila je napadnuta od nadmoćnog neprijatelja kod Rakove Noge* (25 km.s.i. od Sarajeva) i poslije dvosatne borbe bojna je bila razbijena i odmetnici su zauzeli Rakovu Nogu. Više od pola bojne je zarobljeno i razoružano, veći broj ranjeno i poginulo. Od naoružanja izgubljeno je 325 pušaka, 8 strojopušaka, 3 bacača i 4 strojnice.

Koncem ovoga mjeseca po završenom podhvatu pukovnija je prebačena u prostor Travnika na odmor, izobrazbu i novo preustrojavanje.

Postrojbe 13. lovačke pukovnije početkom mjeseca prebačene su u prostor Bugojna—D. Vakufa i G. Vakufa. Sa ovom pukovnijom prebačen je i IX. topnički sklop, a XI. topnički sklop učestvovao je u podhvatu u sastavu 7 pješ. pukovnije.

B) IZKUSTVA

U podhvatima tokom ovog mjeseca pokazalo se, da nije uputno davati borbenim jedinicama suviše široke frontove prilikom nadiranja i napadaja na neprijatelja, jer se time jedinice razvuku i oslabe svoju borbenu snagu, kao što je bio slučaj sa III. bojom 7. pješ. pukovnije, koja zbog širine fronta nije mogla osigurati svoje bokove, zbog čega je bila obkoljena i uništena.

C) NEDOSTACI I POGRIEŠKE

Nedostaci u toku ovoga mjeseca su uglavnom isti kao i u toku proteklih mjeseci, što je već iznijeto u bojnim relacijama za protekle mjesece.

Osobitih pogriješaka u zapovijedanju od strane zapovjednog osoblja nije bilo. Svo osoblje vršilo je svoje dužnosti točno i savjestno.

(M.P.)

Zapovjednik general
(Prohaska)
Prohaska

* Napad je izvršila Četvrta NOU brigada Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 166.

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE USORA I SOLI O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA PODRUČJU ŽUPE U MJESECU JULU 1943 GODINE¹

A)

PARTIZANSKA DJELATNOST NA PODRUČJU VELIKE ŽUPE USORA I SOLI U MJESECU SRPNJU:

30. lipnja 1943. g. došla je 1., 3. i 5. partizanska Krajiška brigada sa Banjalučkim odredom u jakosti 3.500 do 4.000 boraca sa 150 tovarnih konja na područje kotara Teslić (četničko područje), te su svoje grupe razpodjelili po selima **Liplje, Bebe, Klupe, Buletić, Osivica, Ukrnjica i Čečava**² (5—15 km jug. zap. i sjev. zap. od Teslića).

Naoružani su sa 1 protuoklopnim topom, 2 brdska topa, nekoliko bacača, te mnogo drugog automatskog oružja i strelljiva.

Partizani po zaposjednutim i okolnim selima od tamošnjeg pučanstva vrše pljačke stoke, hrane, odjeće, obuće i ostalog do čega dođu.

Kao poznati vođe ovih partizanskih odreda su: pukovnik Mažar zvani **Šoša**,³ bivši zapovjednik Kozare, Ilija Slavinić, Savo Čereković i Zvonko Grakalić.

4. srpnja 1943. g. u 2300 sata, otpočeo je žestoki napadaj 2 Srijemske, 2 Vojvođanske i Šekovičke brigade, te 3 bataljona Crnogoraca partizana, na naše položaje oko Zvornika kao i na sam grad Zvornik. Borba je trajala do 5. srpnja 1943. do 1030 sati, kada su partizani zauzeli grad Zvornik⁴, a branioi Zvornika povukli se uz panično bježanje građana preko mosta na Drini, na srbsku stranu.

Gubitaka na našoj strani za vrijeme uličnih borbi i prilikom povlačenja na mostu preko rijeke Drine, bilo je što oružnika, ustaša, građana i legionara oko 200 mrtvih i oko 350 ranjenih.

Partizani su također imali velik broj mrtvih i ranjenih, ali se točan broj ne zna.

Za vrijeme boravka partizana u Zvorniku, opljačkali su oružničku postaju. Isto tako opljačkali su sve posebničke trgo-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 21/11—1 do 8, k. 195. Dokumentu nedostaje kraj.

² Vidi dok. br. 159.

³ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša u to vrijeme bio je komandant Četvrte NOU divizije.

⁴ Vidi dok. br. 262.

vine u gradu Zvorniku. Kotarska oblast, porezni ured i sud nisu opljačkali, jer su na vrijeme novac i knjige evakuirane u Tuzlu, a podružnica Zemaljske banke u Zvorniku je novac zakopala i tako je sve spašeno.

5., 6. i 7. srpnja 1943. u više navrata njemački zrakoplovi vršili su bombardiranje partizanskih položaja oko Zvornika, od kojih je bombi i nekoliko kuća u Zvorniku oštećeno.

6. srpnja 1943. u 1200 sati, poginuo je zapovjednik oružničkog voda u Zvorniku, poručnik Josip Vukdin, na obali rijeke Drine na srbskoj strani, u času kada je postavljao straže na mostu preko rijeke Drine.

6. srpnja 1943. u 0700 sati, došlo je oko 3.000 partizana⁶ sa 80 žena u rudnik **Banovići, Mušići i Radin**, te **Begov Potok** (13-20 km J.Z. od Živinica), te sva skladišta razbili i sve živežne namirnice u većim količinama opljačkali, kao i 15 kg. eksploziva i 50 kap'sla.

7. srpnja 1943, u jutro rano, partizani su zapalili sva postrojenja u rudniku **Banovići, Mušići, i Radin**, a istog dana u 2400 sata zapalili postrojenja u rudniku **Begov Potok**, te tom prilikom ubili upravnika rudnika **Narad Ivana** i brata mu **Pepi**.

Sve radnike iz spomenutih rudnika, partizani su odveli sa sobom, te iste liečnički pregledali, pa ukoliko su koga pronašli zdravim zadržali kod sebe, a bolesne vratili kućama.

7. srpnja 1943 u 1000 sati, oružnička ophodnja postaje **Lukavac**, u jakosti od 3 oružnika, sukobila se sa partizanskom ophodnjom jačine od 8 partizana u selu **Dublje—Poljice** (6 km J. od Puračića). Nakon kraće borbe partizani su pobjegli u nepoznatom pravcu.

Gubitaka na našoj strani nije bilo. Gubitci na strani partizana 1 mrtav, a 1 ranjen koji je uspio pobjeći, a od sebe odbacio kapu, kaput, gunj, koje stvari su pale u ruke naše ophodnje.

8. srpnja 1943. naše zrakoplovstvo vršilo je bombardiranje partizanskih položaja u selima: **Omazići, G. Bučik, Lugovići**, te rudnik **Litvu, Hrvate, Mušiče, Banoviće i Begov Potok**, na što su se partizani povukli u smjeru Treštenice i **M. i S. Jarušaka** (16-19 km Z. od Živinica), sa namjerom da se prebace u Ozren na četničko područje. Posljedak bombardiranja nije poznat.

8. srpnja 1943. u 0700 sati, oružnička ophodnja postaje **Lukavac**, jačine 3 oružnika, uhvatila je u selu **Dublje** (11 km S.Z. od Živinica) 2 partizana bez oružja, koji su bili kao izvid-

⁶ Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 168.

nica. Uhićeni su Vulaković Ivan star 29 godina sin Petrov iz sela Ladešić Draga, občine Netretić, kotar Karlovac, i Mato Stauduhard, star 16 godina, sin Ivanov iz sela Skele, občina Jukinac, kotar Glina. Uhićeni su predani Njemačkoj vojnoj komandi u Tuzli.

8. srpnja 1943. u selu **G. Lukavac** (9 km J.Z. od Živinica), vođena je borba između partizana i naših postrojbi. Nakon kraće borbe partizani su se povukli a na mjestu borbe ostavili ubijenih 8 muškaraca i 1 ženu.

8. srpnja 1943. u 0800 sati, naše oružane snage povratile su grad Zvornik u naše ruke, a partizani se razdvojili u dvije grupe, od kojih se jedna povukla u smjeru Šekovića, a jedna manja u smjeru pl. Majevice. Istodobno su naše postrojbe koje su se povukle u Srbiju, povratile u Zvornik gdje su nastavile redovitu dužnost.

8. srpnja 1943. u 1600 sati, partizanski odredi u jakosti 1000—1500 pušaka uz pripomoć jednog odjela četnika Ozrenskog odreda, koji se je priključio partizanima, izvršili su napadaže na uporišta **Domdo**⁶ pukovnije: **Seona, Jaruske, Strojna, Begići i Grič** (6 do 14,5 km J.Z. od Puračića) i iste zauzeli.

Ljudstvo pomenutih uporišta pod jakom neprijateljskom navalom povuklo se na uporište **Turija** (6 km. J.Z. od Puračića).

9. srpnja 1943. u 1000 sati, naše postrojbe, koje su bile u selu **Turiji** (6 km. J.Z. od Puračića) i obkoljene po partizanima, povukle se po zapovjedi Njemačkog operativnog zapovjednika u Lukavcu, na nove položaje na **Tirilovac**, kota 272 i 326 (1,5 km J.Z. od Puračića).

10. srpnja 1943. stigle su u jutro rano jedinice „Vražje divizije“ na položaje koje drže naše postrojbe na koti 272 i 326, i brane nadiranje partizana prema Lukavcu i Puračiću.

Jedna bitnica iz Lukavca tuče partizanske položaje u sela **Poljice** (14 km. S.Z. od Živinica), **Babice** (18 km. S.Z. od Živinica), **Treštenicu** (18 km. Z. od Živinica), **Turija** (6 km J.Z. od Puračića) i **Prokosović** (3 km. J. od Puračića).

10. srpnja 1943. u 0100 sat jedna grupa partizana u jakosti oko 300 boraca sa većom komorom i živežnim namirnicama, koja se prebacivala sa sjevera na jug iz planine Jelice (19 km. J.I. od Tuzle) za Šekoviće, naišla je na zasjedu Njemačke vojske na putu Tuzla—Zvornik (1 km. I. od Kalesije). Zasjeda je na partizane otvorila vatru i borba je trajala do 0400 sata, kada su partizani odbijeni odkuda su i došli.

Gubitaka na našoj strani nije bilo. Gubitci na strani partizana 1 mrtav, 2 zarobljena i više ih ranjeno.

⁶ Domobransko-dobrovoljačke

Plien: 2 puške i dielovi brdskog topa, te 4 konja natovarena živežnim namirnicama.

10. srpnja 1943. u 1200 sati, sukobile su se jedinice „Vražje divizije“ sa partizanima u selu **Poljice i Dublje** (11 km. S.Z. od Živinica) gdje su se bile grupirale partizanske snage u cilju napadaja na Lukavac i uništenje tvornice.

Gubitci na našoj strani: 1 Njemački poručnik i nekoliko domobrana ranjeno, dok su gubitci partizana nepoznati.

3 tanka „Vražje divizije“, koji su sudjelovali u ovoj borbi, zapali su u močvarno zemljište, gdje im je nestalo pogonskog goriva, te uslijed jakog neprijateljskog pritiska posada istih morala se povući prema Kiseljaku (7 km. S.Z. od Živinica) uništivši prethodno oružje na tankovima. Jedinice „Vražje divizije“ pod nadmoćnijim neprijateljskim pritiskom povukle se prema Lukavcu, našto su partizani ostavljena 3 tanka zapalili i uništili.

10. srpnja 1943. u 1700 sati, jače snage „Vražje divizije“ ponovno su napale iste partizanske položaje, koje je u ogorčenoj borbi uzpjelo zauzeti, a neprijatelja potjerali u smjeru Svatovca (14 km. Z. od Živinica) i Babicama (18 km. S.Z. od Živinica) bez vlastitih gubitaka.

Gubitci partizana su 12 mrtvih uz plien 12 pušaka i nešto strijeljiva. Prema tragovima krvi gubitci partizana morali su biti mnogo veći.

Škola u **Poljicama**, gdje su se smjestili partizani, oštećena je sa 3 topovske granate, koje su izpaljene po jedinici „Vražje divizije“ u Lukavcu.

11. srpnja 1943. u 0100 sat, oko 500 partizana Srijemske brigade sa većom komorom, naišli na zasjedu Njemačke vojske na prostoru Kalesija—Kadrić. Borba trajala 3 sata i partizani povraćeni natrag u Šekoviće⁷.

Gubitaka kod Njemačke vojske nije bilo, osim što je 1 lakše ranjen.

Gubitci partizana 14 mrtvih i 2 uhvaćena živa. Plien 2 puške i 5 konja s tovarima.

11. srpnja 1943. u 1400 sati, skupina od oko 400 partizana⁸ izvršila je žestok napadaj iz pušaka, strojnica i bacačima mina, na uporište **Domdo** pukovnije, **Svojat i Lukavicu** (15-17 km. J.I. od Tuzle). Borba je trajala do 1700 sati, kada je napadačima uzpjelo zauzeti oba uporišta, a legionari povukli se na nove položaje.

Istog dana u 1800 sati, kada su partizani primjetili da će ih naše postrojbe napasti s leđa, povukli su se bez borbe sa

⁷ Vidi dok. br. 63.

⁸ Odnosi se na jedinice Sedme NOU divizije. Vidi dok. br. 7, 8, 14 i 15.

uporišta, našto su se legionari ponovno povratili na svoja uporišta.

Gubitci na našoj strani, 2 legionara poginula i 3 ranjena.

Gubitci na strani partizana nisu poznati.

14. srpnja 1943. u 0230 sati, teretni vlak broj 487 natovaren ugljenom, koji je vozio od Tuzle za Doboj, naišao je na porušenu prugu na duljini od 45 metara između Suhog Polja i Boljanića (12 km. J.I. od Doboja) i tom prilikom prevrнула se lokomotiva i 4 vagona, a 3 vagona ostala nagnuta.

Žrtava nije bilo osim što je strojovođa teže a ložač lakše ranjen.

Promet je uzpostavljen iztog dana u 2000 sati.

15. srpnja 1943. u 1600 sati, jedna skupina partizana nepoznate jakosti napala je na uporište „Turija“ — **Domdo** pukovnije, te nakon kraće borbe isto zauzela.

Gubitaka na našoj strani bilo je 2 legionara mrtva i 3 ranjena, a 7 zarobljeno. Gubitci partizana nisu poznati.

17. srpnja 1943. u 0230 sati, 3 bataljona partizana Srijemske brigade u jakosti oko 900 pušaka, napala su na oružničku postaju i selo Kalesija (20 km. J.I. od Tuzle). Oružnici i legionari uz pripomoć 2 Njemačka tanka i sudjelovanje našeg topništva iz Caparda, stupili su u borbu koja je trajala do 0500 sati, kada su partizani razbijeni u dvije grupe, od kojih se jedna vratila prema Šekovićima, od kuda su i došli, a jednoj je uzpjelo prebaciti se na pl. Jelicu (19 km. J.I. od Tuzle).

Gubitaka na našoj strani nije bilo. Gubitci na strani partizana: 4 mrtva i više ranjenih, a 6 zarobljeno, od kojih su 2 talijanska vojnika, Pavle Buitti rodом iz Rudžu Kalabija⁹, koji je 13.V.1943. po partizanima zarobljen u Staroj Pazovi, dočim ostalima se ne zna ime ni odkuda su.

17. srpnja 1943. u 0300 sati, prebacilo se 25 partizana od sela Jeginov Lug (9 km. Ist. od Živinica), preko sela Petrovice (12 km. S.I. od Živinica) za planinu Jelicu.

Upućena potjera za imenovanim vratila se bez uspjeha.

17. srpnja 1943. u 2330 sati, oko 500 partizana¹⁰ izvršilo je napadaj sa pušчанom, strojopušчанom vatrom i 4 bacača mina, na uporište Domdo pukovnije u Miričini (12 km. J.I. od Gračanice) i Petrovo Selo.

Na uporištu je bilo 80 legionara koji su primili borbu, ali su nakon sat borbe razbijeni.

Gubitci na našoj strani: 1 legionar poginuo a 4 ranjena. Gubitci napadača nisu poznati. Napadaču je palo u ruke 3 pu-

⁹ Redo Kalabrija

¹⁰ Vidi dok. br. 134.

ške, 8 sanduka streljiva, nešto odjeće i obuće, te gotovog legionarskog novca.

Napadač je opljačkao a potom zapalio uporište, željezničku postaju i željezničko skladište, zatim uništio željeznički most na reci Spreči, kao i željezničku skretnicu, a s minama oštetio prugu na 5 mjesta a na duljini od 1 km. Nakon obavljenog posla napadači su se povukli u selo Porječina podno Ozrena od kuda su i došli.

Željeznički promet obustavljen i ne zna se kada će biti uzpostavljen.

22. srpnja 1943. u 1000 sati, na mjestu „Omerova Voda“ (14 km. I. od Maglaja) sukobio se je 1. i 2. bataljon 369 „Vražje divizije“ koji su išli od Živinica za Maglaj, sa partizanima nepoznate jakosti.

Uz sudjelovanje naših zrakoplova koji su našim snagama došli u pomoć, vojska pomenutih bataljona uzpjela je u žestokoj borbi razbiti partizane koji su se povukli u smjeru [r.] Krivaja, a jedna grupa u smjeru pl. Ozrena¹¹.

Pomenuti bataljoni produžili su iz Maglaja put za Doboj.

Gubitci na našoj strani: Hauptman (satnik) zapovjednik 1. bataljona i nekoliko vojnika. Gubitci partizana nepoznati.

Prema vjestima koje se provjeravaju u selima: **Turija, Jaruške, Treštenica, Banovići, Pribitkovići i Željova** (6-17 km. J.Z. i J. od Puračića) nalazi se 6.000 partizana, koji misle u najskorije vrijeme napasti Puračić i Lukavac. Ako dođe do napadaja brojčano slaba odbrana neće moći odoliti tolikoj sili. Potrebna je žurna pomoć.

23. srpnja 1943. na mjestu zv. „**Studenci**“ (7 km. J.I. od Teslića) partizani su porušili šumsku željezničku prugu u dužini od 200 m. i zapalili jedan most na reci „Dubovački Potok“ na dužini od 7 m.

24. srpnja 1943. u 0600 sati, došlo je 350-400 partizana u selo Komušinu (8 km. J. od Teslića) i tom prilikom ubili domobrana 2. sata 10 željezničarske stražarske bojne u Sunji, Lelića Luku, koji je u istom selu na dopustu bio.

Partizani u selu Komušini vrše kod tamošnjeg stanovništva popis stoke i živežnih namirnica.

28. srpnja 1943. u 1100 sati, povraćeno je u naše ruke uporište Grič i Turija (20-21 km. J.Z. i Z. od Tuzle), koja su istog dana u 0500 i 0800 sati po partizanima bila zauzeta.

Po zauzeću uporišta Grič i Turija, partizani se povukli u selo **Poljice** (16 km. J.Z. od Tuzle), gdje su se sukobili sa 4 Domobranskom pohodnom bojnom i razbili je.

¹¹ Na ovom sektoru dejstvovala je Druga proleterska divizija. Vidi dok. br. 93.

Gubitci na našoj strani: 7 mrtvih i 3 ranjena. Gubitci partizana nepoznati.

20. srpnja 1943. u 0035 sati, partizanska obhodnja nepoznate jakosti, sa dva mjesta od kote 319 (1 km. S. od Maglaja) izpalila je 2 svjetleća naboja u smjeru grada Maglaja, a potom iz strojopušaka u više navrata sa prekidom oko 100 naboja.

Na ovo pripucavanje partizana, vojna posada u Maglaju odgovorila je vatrom. Pucnjava je trajala do 0100 sati.

Gubitaka na našoj strani nije bilo. Gubitci partizana nepoznati.

Ujedno se izvješćuje da se je sa područja kotara Tuzle i Gračanice prebacilo nekoliko partizanskih grupa na područje kotara Maglaj, koje su razpodjeljene u sela G. Rakovac i Brezići (12 km. S.I. od Maglaja), te u selo D. i G. Bukovica (11 km. I. od Maglaja), gdje se i sada nalaze.

Jakost ovih grupa nije još utvrđena, ali su dobro naoružane sa strojopuškama.

21. srpnja 1943. jake partizanske snage koje se sastoje iz II, V., VII. i XII. partizanske brigade¹² u jakosti oko 5.000 ljudi, zaposjele su sela: Kulaši, Popovići, Vučijak, Drenovo, te okolna sela na području kotara Prnjavor, te sela na području kotara Teslić, i to: Čečava, Čavka, Javorova, Borja i Klupe. Glavna komanda ovih skupina nalazi se u selu Kulaši (10-3 km. J.I. od Prnjavora).

Kao pojačanje došla im je i 1 brigada II. Bosanskog korpusa¹³ koja se oko 15. srpnja 1943. povratila iz Maslovara i Šipraga, te se smestila u selo Čečava (13 km. S.Z. od Teslića), gdje je izvršila popis muških osoba starih od 15-50 godina, a uzpjelo im je prisilno odvesti oko 150 mladića.

Četnicima Borjanskog odreda dali su ultimatum da do 15. ov.mj. odlože oružje i pređu u partizanske redove, ili da se predaju hrvatskim vlastima. Ovome se četnici nisu pokorili već su stupili u borbu, te su im nanijeli veće gubitke u ljudstvu i tvorivu, a 4 konja zapljениli.

22. srpnja 1943, partizanski odredi, koji su vršili operacije na području planine Ozren¹⁴, prebacili su se prema Maglaju i Žepču, te tamo zauzeli položaje i namjeravaju se prebaciti prema Zavidovićima ili Tesliću.

U Zavidovićima ima vojske generala Vlasova, a također i bugarske vojske.

¹² Podatak nije tačan. Na ovom sektoru nalazila se Druga i Peta NOU brigada i Prnjavorski NOP odred. Vidi dok. br. 148.

¹³ Ona je bila pod komandom Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 166

¹⁴ Vidi dok. br. 93.

22. srpnja 1943 u 0530 sati, komunisti nepoznate jakosti zaposjeli su selo G. Teslić (5 km. J.Z. od Teslića) i okolna sela. Prugu šumske željeznice u dužini od 50 metara na pruzi Teslić—G. Teslić—Pribinić, porušili i jedan željeznički most dug 7 metara na rijeci „Briesna“¹⁵ zapalili.

23. srpnja 1943. u 0530 sati, partizani nepoznate jakosti napali su i zauzeli selo **Komušinu** (10 km. J.I. od Teslića), a posadu **domdo** bojne razbili i rastjerali.

25. srpnja 1943. u 2330 sati, jedna skupina partizana nepoznate jakosti, napala je na grad Tešanj¹⁶, te istog djelomično zauzela i zapalila Poljoprivrednu školu.

26. srpnja 1943. u 0040 sati, sa juga prema sjeveru letio je nepoznat zrakoplov. Zadnje vrijeme vrlo često događa se da zrakoplovi neprijateljskih zemalja nadljeću naš teritorij i bacaju odmetnicima streljivo i oružje.

27. srpnja 1943. u 0400 sata, partizani su potrgali željezničku prugu između Zenice i Lašve, ali promet je uzpostavljen istog dana.

30. srpnja 1943, u 0130 sati, partizani u jakosti oko 150 ljudi izvršili su napadaj na mjesto Puračić (16 km. Z. od Tuzle). Legionari **domdo** pukovnije prihvatili su borbu koja je trajala 30 minuta, kada je napadaču uspjelo zauzeti mjesto Puračić.

Partizani su razorili most na rijeci Spreči, između sela i željezničke postaje.

Gubitci partizana nepoznati. Ni naši gubitci nisu poznati.

¹⁵ Na karti 1 : 100.000 nije nađeno.

¹⁶ Vidi dok. br. 159.

REGISTAR

A

Abramović Marinko — 105;
 Antončić Milan — 160;
 Arapovina — 547;
 Arifagić Smail — 262;
 Arsenijević Milan — 344;
 Aržano — 460;

B

Babice (s.) — 573;
 Babić Ljubo — 21, 52;
 Babić Špiro — 447;
 Bačović Petar — 179;
 Bačkonja Đuro — 27;
 Bajalica Dmitar-Mitar — 84;
 Bajić Sveto — 233;
 Bakić Mitar — 16, 117, 148, 154, 157,
 189, 270, 300, 341, 357;
 Babina Ante — 16, 18;
 Banja Luka — 244, 390, 394;
 Banja Stijena — 465;
 Banjac Jovo — 272;
 Banovac (brdo) — 277, 278;
 Banovići (r. uglja) — 112, 151, 345,
 356, 357, 358, 359, 572, 576;
 Bašagić Hasan — 500;
 Bašić Rade — 199;
 Batalovo Brdo — 500;
 Bataljon mostarski — 186;
 Bataljon udarni Drvarskog NOP
 odreda — 121;
 Bataljon prvi Podgrmečkog NOP
 odreda — 25, 26, 119, 128, 306;
 Bataljon drugi Podgrmečkog NOP
 odreda — 26, 128, 306, 309;
 Bataljon treći Ribničkog NOP od-
 reda — 284;
 Bataljon četvrti Druge krajiške
 NOU brigade — 304;
 Bataljon treći Četvrte krajiške
 NOU brigade — 360;

Bataljon četvrti Četvrte krajiške
 NOU brigade — 360;
 Bataljon prvi Pete krajiške NOU
 brigade — 61, 77, 78, 90, 91, 318,
 319, 329;
 Bataljon drugi Pete krajiške NOU
 brigade — 61, 77, 78, 90, 318, 319,
 331;
 Bataljon treći Pete krajiške NOU
 brigade — 61, 78, 90, 91, 249, 298,
 299, 315, 316, 318, 319;
 Bataljon četvrti Pete krajiške NOU
 brigade — 61, 78, 90, 250, 298,
 316, 318, 319;
 Bataljon prvi Šeste krajiške NOU
 brigade — 7;
 Bataljon treći Šeste krajiške NOU
 brigade — 7;
 Bataljon prvi Sedme krajiške NOU
 brigade — 17, 112;
 Bataljon prvi Osme krajiške NOU
 brigade — 326;
 Bataljon drugi Osme krajiške NOU
 brigade — 325, 326;
 Bataljon treći Osme krajiške NOU
 brigade — 325, 326;
 Bataljon četvrti Osme krajiške
 NOU brigade — 326;
 Bataljon prvi Dvanaeste krajiške
 NOU brigade — 79, 126, 161, 203,
 229, 230, 278, 304, 328, 360, 361,
 362, 363;
 Bataljon drugi Dvanaeste krajiške
 NOU brigade — 79, 80, 126, 162,
 203, 230, 274, 278, 303, 328;
 Bataljon treći Dvanaeste krajiške
 NOU brigade — 140, 203, 230,
 275, 278, 304, 328;
 Bataljon treći Prve dalmatinske
 NOU brigade — 446;
 Bataljon prvi Prve brigade Prve
 proleterske divizije — 69, 70, 71,
 72, 83, 124, 125, 135, 142, 160, 200,
 314;

- Bataljon drugi Prve brigade Prve proleterske divizije — 70, 72, 88, 124, 125, 135, 142, 160, 200, 314;
 Bataljon treći Prve brigade Prve proleterske divizije — 71, 72, 88, 124, 125, 135, 160, 200, 314;
 Bataljon četvrti Prve brigade Prve proleterske divizije — 71, 72, 88, 124, 136, 138, 142, 160, 201, 314;
 Bataljon šesti Prve brigade Prve proleterske divizije — 71, 72, 88, 124, 135, 142, 160, 200, 314;
 Bataljon prvi Druge brigade Druge proleterske divizije — 346, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 356, 357, 358;
 Bataljon drugi Druge brigade Druge proleterske divizije — 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357;
 Bataljon treći Druge brigade Druge proleterske divizije — 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 356;
 Bataljon četvrti Druge brigade Druge proleterske divizije — 266, 343, 346, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 356;
 Bataljon drugi Četvrte proleterske brigade — 17;
 Bayer (njem. of.) — 368, 375, 377, 379, 383, 386, 391, 392, 394, 399, 401, 412, 420, 425, 429, 443, 460;
 Bebe (s.) — 571;
 Begići (s.) — 573;
 Begov Potok (r. uglja) — 112, 151, 572;
 Berane (Ivangrad) — 391, 443;
 Berat (Albanija) — 377;
 Berići — 344;
 Berkovina — 510;
 Bihać — 381, 392, 427, 429, 467, 469;
 Bijeljina — 401, 451, 469, 546;
 Bileća — 276, 396, 462, 501;
 Biokovo — 388, 505;
 Bjelaj — 234;
 Bjelajac Stanko — 34, 212;
 Bjelanovica (k. 423) — 35, 43;
 Bjelemić — vidi Odžaci;
 Bjelovuk Branko — 42;
 Blagaj (kod Mostara) — 412, 421, 429;
 Blatna (ž. st.) — 438, 458;
 Bojanić Dušan — 330;
 Bojčević Pavle — 240;
 Boljanić (s.) — 256, 575;
 Borač — 389;
 Borja Pl. — 577;
 Borogovo — 403;
 Bos. Brod — 464;
 Bos. Gradiška — 446;
 Bos. Grahovo — 7, 283;
 Bosanska Krajina — 258, 259;
 Bos. Krupa — 386;
 Bos. Novi — 375, 426, 440, 449, 457;
 Bosan. Petrovac — 194, 386, 429, 445, 460;
 Bos. Petrovo Selo — 187, 255, 262, 265, 351, 426, 432, 441, 450, 519, 522, 575;
 Bos. Rača — 402, 411, 547;
 Bosna (r.) — 31, 216, 282, 286, 313, 431, 481, 487, 488, 517, 521;
 Božikovačko Brdo — 500;
 Božović Jovan — 112;
 Bradina — 568;
 Bravsko — 146, 272, 301;
 Brčko — 461;
 Brodar Dane — 234;
 Brđani — 407;
 Breza (r. uglja) — 33, 413, 418, 421, 481, 499, 521;
 Brezici (k. 379) — 547;
 Brežići (s.) — 155, 577;
 Brigada prva dalmatinska — 15, 73, 209, 270, 314, 350;
 Brigada druga dalmatinska Druge proleterske divizije — 15, 188, 209, 270, 288, 300, 348;
 Brigada šesta istočnobosanska NOU — 11, 12, 15, 130, 176, 192, 238;
 Brigada deseta hercegovačka Treće NOU divizije — 259, 388, 389, 408, 447, 480;
 Brigada prva Krajiška Pete NOU divizije — 83, 93, 216, 217, 242, 333, 336;
 Brigada druga krajiška — 45, 190, 199, 292;
 Brigada treća krajiška Prve proleterske divizije — 11, 12, 129, 130, 131, 138, 202;
 Brigada četvrta krajiška Pete NOU divizije — 82, 93, 217, 242, 300, 332, 337, 349;
 Brigada peta kozarska (krajiška) Dvanaeste NOU divizije — 36, 37, 45, 61, 77, 90, 191, 199, 248, 249, 298, 300, 315;
 Brigada sedma krajiška — 17, 18, 20, 21, 34, 35, 41, 50, 57, 85, 87, 107, 112, 113, 130, 131, 138, 196;

Brigada osma krajiška Četvrte
 NOU divizije — 8, 9, 10, 34, 35,
 57, 103, 119, 213, 321, 322, 325;
 Brigada deseta krajiška Desete
 NOU divizije — 7, 8, 9, 253, 321,
 323;
 Brigada dvanaesta (jedanaesta)
 krajiška Dvanaeste NOU divi-
 zije — 22, 36, 37, 79, 105, 126,
 139, 140, 143, 161, 203, 206, 219,
 229, 274, 277, 303, 305, 328;
 Brigada sedma Sedme NOU divi-
 zije — 16, 18, 85, 86, 87, 95, 96,
 102, 195;
 Brigada osma Sedme NOU divizije
 — 17, 18, 20, 85, 87, 107, 195,
 212;
 Brigada prva proleterska Prve pro-
 leterske divizije — 38, 88, 124,
 130, 135, 136, 141, 160, 200, 286,
 313;
 Brigada druga proleterska Druge
 proleterske divizije — 43, 47, 48,
 87, 187, 209, 257, 267, 268, 269,
 288, 290, 299, 340, 348;
 Brigada četvrta (crnogorska) pro-
 leterska Druge proleterske divi-
 zije — 49, 73, 111, 187, 209, 255,
 268, 269, 288, 300, 350, 356;
 Brigada peta (crnogorska) Treće
 NOU divizije — 18, 267, 268,
 269, 289, 290, 350;
 Brigada petnaesta (prva) Majevič-
 ka NOU — 339;
 Brigada prva vojvođanska NOU —
 38, 67, 70, 339;
 Brigada druga vojvođanska NOU
 — 38;
 Brijesnica (G. i D.) — 152, 287, 350,
 355;
 Briznik — 542;
 Brnjic — 542;
 Brnjica (s.) — 41, 343, 345;
 Brodac (G. i D.) — 403;
 Brodski Varoš — vidi Varoš (kod
 Slav. Broda);
 Broz Josip-Tito — 16, 99, 153, 193,
 225, 234, 341, 380, 381, 382, 408,
 410, 455, 473, 479, 480, 482, 506,
 510, 545;
 Brstina Dušan — 389;
 Budoželj (s.) — 83;
 Bugojno — 369, 375, 386;
 Buhotine (s.) — 500;
 Buitti Pavle — 575;
 Bukovica (V. i M.) — 329, 332;

Bukovica (G. i D.) — 256, 266, 267,
 577;
 Buletić — 571;
 Buljetovina (s.) — 334;
 Burazor Branko — 120, 324;
 Busovača — 94, 194, 333, 337, 338,
 360, 463, 482, 493, 499, 544, 569;
 Bussmann (njem. of.) — 467;
 Bužim — 119;

C

Caparde — 68, 69, 70, 71, 72, 383,
 392, 561;
 Careva Čuprija — 494, 569;
 Ceribašići — 159;
 Cerik (kod Caparda) — 564;
 Cerovica (s.) — 331;
 Crkveno — 146;
 Crkvine (kod Budoželja) — 359,
 Crnobrnja Ljuban — 169;

Č

Čatići — 477, 481, 488, 491, 498;
 Čekić Rade — 198;
 Čorić Ilija — 496;
 Čuk Avdo — 327;

Č

Čadavica (s.) — 457;
 Čajniče — 467, 527;
 Čaplje — 308;
 Čara (na Korčuli) — 388;
 Čardaci (kod Bugojna) — 369, 397,
 499;
 Čavka (pl.) — 577;
 Čečava — 292, 571, 577;
 Čečura Gačo — 400;
 Čereković Savo — 546, 571;
 Četa bravska — 7;
 Četa petrovačka — 8, 25, 119, 306;
 Čolaković Rodoljub-Ročko — 240;
 Čude — 402;
 Čudnić — 545;
 Čuništa (G. i D.) — 81;
 Čukovac (s.) — 23, 162, 278;

D

Dabravina — 33, 499;
 Dabrica (s.) — 417;

- Damić Stjepan — 507, 521, 522;
 Danilović Uglješa — 178, 179, 186;
 Dapčević Peko — 16, 148, 154, 157,
 189, 209, 270, 290, 300, 341, 352;
 Daruvar — 456;
 De Nardi (it. of.) — 434, 447;
 Derdemez Ramo — 495;
 Derventa — 444;
 Devetak Pl. 474, 520, 540;
 Deževica (s.) — 242;
 Divić (s.) — 551, 552;
 Divizija četvrta NOU — 118, 213,
 235, 252, 254, 271, 301;
 Divizija peta NOU — 28, 82, 85,
 91, 215, 241, 259, 332, 474, 523,
 525;
 Divizija sedma NOU (hrvatska) —
 15, 16, 18, 19, 20, 34, 35, 56, 57,
 58, 85, 86, 95, 98, 102, 107, 122,
 133, 134, 157, 158, 159, 172, 173,
 195, 196, 210, 211, 218, 223, 237,
 314;
 Divizija deseta NOU — 283;
 Divizija dvanaesta (jedanaesta)
 NOU — 36, 45, 59, 108, 190, 193,
 197, 198, 205, 244, 248, 273, 291,
 295;
 Divizija šesnaesta vojvodanska
 NOU — 45, 67, 113, 130, 132, 259,
 339;
 Divizija sedamnaesta istočnobosan-
 ska NOU — 123, 174, 259, 333;
 Divizija prva proleterska — 11, 44,
 68, 113, 129, 132, 193, 251, 258;
 Divizija druga proleterska — 15,
 115, 148, 151, 155, 187, 193, 208,
 259, 261, 265, 287, 299, 448;
 Dizdarević S. — 514;
 Djedina — 343;
 Djedovača — 439;
 Doboj (grad) — 407, 419, 467, 560;
 Doboj (s.) — 410, 491;
 Dobrinje — 444, 487, 488, 491, 498,
 514, 525;
 Dogladović Ibrahim — 340;
 Dolovi (s.) — 82;
 Donja Bioča (s.) — 500;
 Donje Moštre (s.) — 521;
 Donji Drežanj — 513;
 Donji Vakuf — 401, 569;
 Došen Ilija — 232;
 Dozet Dušan — 228;
 Dragačići — 360;
 Dragiševac (k. 978) — 143, 162, 363;
 Dragočaj — 457;
 Dragojlov Fedor — 456, 461, 546;
 Draguš (kod Stupara) — 422;
 Draksenić — 168;
 Drapnići (s.) — 159, 195, 433, 437,
 440, 450;
 Draškovac — 283;
 Drenović Uroš — 207;
 Drenovo — 577;
 Drijen (s.) — 518;
 Drina (r.) — 368, 533, 552, 571;
 Drinčić Milan — 344;
 Drinjača (r.) — 401, 405, 406, 413,
 419, 424, 429, 486, 560;
 Drinjača (s.) — 410, 485, 486;
 Drljević Savo — 349;
 Drozgometva — 500;
 Drvenik — 388;
 Dubica — 421, 426, 432, 448;
 Dublje — 572, 573;
 Dugonjić Rato — 94;
 Durmitor — 100, 443;
 Dvor (na Uni) — 441, 449;
- D**
- Đakovo — 464;
 Đilas Milovan — 342;
 Đujić Momčilo — 10, 312;
 Đukić Mileta — 49;
 Đurđević Milutin — 198;
 Đurđevik (r. uglja) — 95, 96, 102,
 151, 550;
 Đurić Ljubodrag — 47, 49;
 Đurić Slavko — 60;
 Đurići (s.) — 548;
 Đuričić Blažo — 56, 103;
- E**
- Elbasan (Albanija) — 443;
- F**
- Filipović Mirko — 123;
 Foča — 453;
 Fojnica k/K — vidi Fojnica (kod
 Kreševa);
 Fojnica (kod Kreševa) — 397, 450,
 481, 498;
 Fuštar Milan — 198;
 Forkača Nikola — 245, 246, 320;
- G**
- Gacko — 396, 462;
 Gavričenko Aleksandar — 40;

Glamoč — 118, 323, 440, 450;
 Glavice (s.) — 118, 323;
 Glavni štab Hrvatske — 9;
 Glogovac (kanal) — 565;
 Gluha Bukovica — 170;
 Gnjat (na Dinari) — 322, 323;
 Gojakovac — 330, 331;
 Gojsalići — 133;
 Goleš (ž. st.) — 541;
 Golubić — 120, 324;
 Gora (s.) — 481, 488, 492, 498, 500;
 Goražde — 141, 495;
 Gornji Čapor — 510;
 Gornji Lukavac — 573;
 Gornji Petrovići — 25, 118;
 Gornji Rakovac — 577;
 Gornji Teslić — 546, 578;
 Gornji Vakuf — 339, 499;
 Gostilj — 63;
 Grab — 396;
 Grabovac — 417;
 Grabovica (s.) — 79, 80, 162, 172,
 173, 176, 177, 192, 218, 238;
 Gračanica — 209, 262;
 Gradačac — 340, 559, 560;
 Gradišnik — 353, 557;
 Grahovac Dušan — 42;
 Grakalić Zvonko — 571;
 Grič (s.) — 554, 573, 576;
 Grlac — 542;
 Grmeč (pl.) — 409;
 Gubišće (k. 938) — 82;
 Gurdići — 210;

H

Hadžije (uporište) — 550;
 Hamović Rade — 447;
 Han Karaula — 122;
 Han Kopalište — 94;
 Han Pijesak — 157, 158, 411, 493,
 497, 498;
 Han Ploča — 336, 427, 437, 440, 444,
 500;
 Han Stijenica — 490;
 Hotić Mesud — 398;
 Hrbljina (pl.) — 283;
 Hribar Artur — 49;
 Hrvati (r. uglja) — 343, 551, 552,
 572;
 Hum — 395, 416, 434;
 Humčani — 513;
 Humo Avdo — 185;

I

Ibraković Edhem — 492;
 Iborski-Stanislaw — 340;
 Ilić Pavle-Veljko — 22, 43, 342;
 Imotski — 384;
 Iser (dom. of.) — 512, 567;

J

Jadar (r.) — 435;
 Jahorina (pl.) — 129, 130, 132, 136;
 Jajce — 386, 421, 426, 430, 517, 521,
 569;
 Jaklići — 541;
 Jakovljević Stjepan — 543;
 Jakšić Pavle — 17, 19, 20, 43, 57,
 58, 59, 86, 87, 96, 103, 107, 122,
 133, 134, 158, 159, 172, 173, 195,
 196, 210;
 Janković Boško — 154, 258;
 Janj (predeo) — 413, 425;
 Jaruške — 573, 576;
 Jasala (kod Očevlja) — 93;
 Jasenovac — 272;
 Jasik — 319;
 Javor Pl. — 411;
 Javorani — 139, 276, 362;
 Javorova (pl.) — 577;
 Jeginov Lug — 556, 575;
 Jehovac — 500;
 Jelah — 291, 317, 331, 559;
 Jelanska — 450;
 Jelica (pl.) — 553, 573, 575;
 Jelino Polje — 121;
 Jelova Gorica — 353, 354, 357, 558;
 Jereb Franc — 478;
 Jojić Milivoje — 389;
 Jokić Đoko — 129;
 Jošavka — 291, 315, 317;
 Jovanović R. Arso — 193, 207, 479,
 481, 482;
 Jovanović Vaso — 12, 44, 68, 132,
 241, 259, 261;

K

Kadarići — 540;
 Kadrić (s.) — 574;
 Kajtaž Simo-Mičin — 493;
 Kakanj — 28, 32, 33, 82, 215, 481,
 487, 491, 492, 498, 499, 500, 542;
 Kakmuž — 255, 353;
 Kalabaće — 560;

- Kalesija — 550, 553, 554, 555, 574, 575;
 Kamengrad (s.) — 283, 307;
 Kamensko — 71;
 Kapa (k. 830) — 418, 422;
 Kapetanović Hajro — 104;
 Kapetanović Osman — 447;
 Kapor Ćedo — 178, 447;
 Kapor Momir — 63;
 Karabegović Osman — 546;
Karamatijević Jevstatije — 186;
 Karamuratovići (s.) — 237;
 Karanovac — 555;
 Karanović Dušan — 234;
 Karanović Nikola — 203;
 Katanići (s.) — 557;
 Katenovići — 500;
 Katića Brdo — 500;
 Kecman Pero — 27;
 Kesar Savo — 56;
 Kezić Ivan — 416;
 Kijavac — 275, 277, 278;
 Kisak — 221, 222, 235, 236, 281, 284, 308, 309, 541;
 Kiseljak (kod Lukavca) — 574;
 Kiseljak (kod Visokog) — 433, 448, 450, 461, 463, 467, 493;
 Kladanj — 56, 85, 86, 87, 95, 122, 134, 192, 211, 341, 368, 377, 383, 390, 392, 399, 401, 410, 421, 429, 442, 473, 481, 483, 484, 509;
 Kladarin Đuro — 17, 19, 20, 34, 107;
 Kladuša — 119;
 Klokoti — 500;
 Klokotovac — 284;
 Klupe — 571, 577;
 Kljajić Filip-Fića — 148;
 Klještani — 172, 173, 192;
 Ključ — 194, 207, 213, 220, 222, 223, 252, 282, 301, 306, 325, 378, 432, 439, 444, 456, 457, 469, 473, 524,
 Kljunta (k. 1075) — 570;
 Knežević M. Velimir — 323, 324;
 Knežina — 493, 497, 500, 539, 540;
 Knin — 234, 313, 385;
 Kobilja Glava (k. 625) — 500, 529;
 Kokošinjac — 83;
 Kolar Stevo — 198;
 Komar (ž. st.) — 541;
 Komušina — 558, 576, 578;
 Kopačin (dom. of.) — 506, 507;
 Korać Dušan — 40, 125, 314;
 Koričani (G. i D.) — 397;
 Korpus prvi bosanski NOU — 193, 205;
 Korpus drugi bosanski NOU — 7, 9, 27, 169, 194, 206, 282, 284, 312;
 Kosorić Pero — 123;
 Kostajnica — 391, 394, 399, 412, 436;
 Kostići (s.) — 361;
 Kotka (k. 1231) — 510;
 Kotle N. Nikola — 272, 323;
 Kotor Varoš — 80, 143, 162, 171, 275, 449;
 Kovač Živko — 231;
 Kovačević Dušanka — 228;
 Kozara (pl.) — 165;
 Kozarac — 168;
 Kozluk — 553;
 Krajišnik Ajkuna — 496;
 Kralj. Sutjeska — 33, 477, 478, 491, 499;
 Kraljević Tomislav — 494;
 Kraljica (k. 884) — 155;
 Kram (s.) — 129;
 Krasulje (s.) — 220;
 Krco Pavo — 186;
 Krčevine — 74;
 Krekavica — 513;
 Kreševo — 450, 459, 469, 481;
 Krivaja (r.) — 390, 393, 494;
 Krivaja (s.) — 539, 543, 569;
 Krivajevići — 360;
 Križ (k. 352) — 318, 330, 332, 555;
 Krstac — 255;
 Kulaši — 316, 577;
 Kulundžija Savo — 234;
 Kupres — 194;
 Kureš Miloš — 181, 470, 472;
 Kusić Jelenko — 315;
 Kušić Nikola — 245;

L

- Ladevići — 92;
 Lah Milan — 85;
 Lamovita (s.) — 42, 167;
 Lašva — 337, 360, 463, 499, 544;
 Latinović Gojko — 27;
 Lazarević Božo — 154;
 Lekić Danifo — 44, 45, 67, 161;
 Lepenica (r.) — 527, 541;
 Ličina Stevo — 312;
 Ličko Petrovo Selo — 463;
 Lijeve Polje — 165, 166, 168, 283;
 Liplje — 571;
 Lipovac (k. 758) — 276;
 Lisičići (ž. st.) 337, 568;
 Lišnja — 319, 458;
 Litva (r. uglja) — 343, 572;

Livno — 384;
 Lončari (s.) — 318, 330, 332;
 Lučići (s.) — 82, 359;
 Ludbreg — 461;
 Lukač (most) — 568;
 Lukavica (s.) — 574;
 Lukić (dom. of.) — 510, 518, 526,
 528;
 Lukić Veljko-Kurjak — 123;
 Lupoglavo (Tarevo) — 51, 112;

Lj

Ljeskov Dub — 513;
 Ljeskove Vode — 316, 329, 330, 331,
 450;
 Lješnice (s.) — 359;
 Ljubić (pl.) — 90;
 Ljubić Danilo — 493;
 Ljubičić Nikola — 359;
 Ljubija — 451;
 Ljubinje — 396, 462;
 Ljubomir (kod Trebinja) — 400;
 Ljujić Vojo — 123;

M

Mačino Brdo — 245, 298;
 Maglaj — 187, 188, 262, 266, 269,
 300, 406, 441, 444, 446, 448, 451,
 577;
 Mahmutović Alija — 490;
 Majevica (pl.) — 174, 239, 339, 410,
 473, 535, 555, 561;
 Makić Stojan — 26, 220, 222, 282;
 Malbašić Obrad — 324;
 Malica — 518;
 Mandić Gligo — 123, 124;
 Mandre (s.) — 201;
 Mandžuka Smajo — 271;
 Marasović Olga — 183, 184;
 Marin Dragan — 169;
 Marinkovci (s.) — 322;
 Marjanac Rade — 21, 41, 52, 102,
 202, 225;
 Marjanović Joco — 330;
 Marjanović Mićo — 335;
 Martinac (s.) — 426;
 Martinović Niko — 85;
 Maslovare — 22;
 Mašek Emanuel — 484, 486;
 Materić Ilija — 33, 84, 94, 215, 217;
 Matović Mićo — 349;
 Mažar Drago — 171;

Mažar Josip-Šoša — 37, 46, 60, 108,
 197, 199, 247, 248, 274, 292, 297,
 545, 571;
 Mečava Petar — 24, 37, 80, 106, 126,
 140, 141, 143, 162, 164, 204, 219,
 230, 277, 279, 305, 328;
 Medojevići — 251;
 Mededa — 168;
 Međo Tomo — 185;
 Metković — 389;
 Mihailović Dragoljub-Draž — 98;
 Mijatović Milorad — 233;
 Mijić Stojan — 198;
 Milan Pl. — 422, 425;
 Miletci — 542;
 Milić Nikica — 140;
 Milići (s.) — 404, 406, 413, 419, 430,
 542;
 Milino Selo — 354;
 Milojević R. Miloje — 40, 67, 72, 89,
 125, 136, 138, 201, 287, 314;
 Milosavljević Ljubinka — 341;
 Milošević Simo — 186;
 Milovanović Miodrag-Lune — 341,
 346, 349, 354, 359;
 Milutinović Ivan — 186;
 Miljanovci — 556;
 Miljeno — 527;
 Miljević Milančić — 26, 97, 220,
 222;
 Miričina — 187, 262, 265, 266, 348,
 351, 352, 432, 519, 522, 535, 556,
 575;
 Mirković Božo — 234;
 Mirković Dušan — 234;
 Mirković Milan — 234;
 Mišari — 238;
 Mitrović Stefan — 68;
 Mladevac (k. 527) — 550, 551;
 Modrinje (ž. st.) — 337, 360, 450,
 481, 487, 492, 498, 500, 544;
 Morača Milutin — 33, 84, 94, 95,
 217;
 Most na Limu — 435, 526;
 Mostar — 373, 385, 403, 409;
 Mrković Maksim — 513;
 Mršići — 558;
 Mujinci — 298, 299;
 Mušići (r. uglja) — 151, 572;

N

Nađ Kosta — 193;
 Naseoci (s.) — 549;
 Nazor Vladimir — 20;

Nemila (ž. st.) — 430, 509, 569;
 Nevesinje — 409;
 Nevrenča — 375;
 Nikolajević Siniša — 19, 123;
 Nikolić Vojo — 258;
 Nikšić — 443;
 Nišići — 92, 334;
 Nova Kasaba — 88;
 Nova Topola — 451;
 Novak-Ljubomir — 42;
 Novosel Milorad — 94, 189, 190, 242;

O

Obradović Savo — 400, 416;
 Očevlje — 92, 96, 102, 334, 335, 498;
 Odorovci — 550;
 Odred NOP banjalučki — 36, 37, 62, 80, 170;
 Odred NOP drvarsko-petrovački — 119, 231, 233, 253;
 Odred NOP glamočki — 8;
 Odred NOP kozarski — 42, 164, 165, 232;
 Odred NOP kupreško-janjski — 194, 259;
 Odred NOP majevički — 123, 339;
 Odred NOP podgrmečki — 25, 97, 127, 220, 221, 231, 235, 253, 281, 283, 284, 306, 308;
 Odred NOP prnjavorski — 46, 62, 248, 249, 292;
 Odred NOP prozorski — 259;
 Odred NOP ramski — 249;
 Odred NOP ribnički — 7, 144, 232, 252, 280, 284;
 Odred NOP travnički — 194, 259;
 Odžaci — 259;
 Odžaković Ismet — 496;
 Odžaković Nedžiba — 496;
 Okruglica (s.) — 83, 333, 359;
 Olovci (s.) — 73;
 Olovo — 107, 130, 215, 216, 392, 393, 399, 402, 410, 473, 481, 493, 498, 569;
 Oljača Milan — 60;
 Omanjska (s.) — 332;
 Omanović Hamdija — 327;
 Omerova Voda — 256, 257, 288, 350, 354, 355, 576;
 Operativna grupa — 197;
 Operativna grupa grmečka — 231;
 Operativna grupa Krivaja — 74, 81, 151, 152;
 Opuzen — 416;

Orah (s.) — 434;
 Oraščić Cvijo — 153, 346;
 Orašje — 431;
 Osivica — 571;
 Osmokrović Vojo — 178, 447;
 Oštrelj — 421;
 Ozren. Manastir — 156, 351, 353;
 Ozren Pl. — 262, 264, 266, 348, 351, 446, 473, 511, 522, 534, 535, 545, 557, 577;

P

Pacak (dom. of.) 509;
 Pajlov Han — 499;
 Pale — 465;
 Pasičina (s.) — 416;
 Pašin Konak — 269, 539;
 Paunovac — 119, 272, 301;
 Pavlović Milivoje — 36, 157, 211, 218, 224, 237;
 Pazarić — 508;
 Peć — 394;
 Pekić Mirko — 37, 46, 60, 191, 197, 247, 304;
 Penezić Slobodan — 47, 344;
 Perović Veselin — 347;
 Perunika (k. 528) — 551, 562;
 Petačići — 369;
 Petovar Rudi — 176;
 Petričević Branko — 123, 124;
 Petrović Ljubiša — 344;
 Petrović Nenad — 169;
 Petrovići — 500;
 Petrovo Selo — vidi Bos. Petrovo Selo;
 Peulje — 322;
 Piazzoni Sandro (it. of.) — 417;
 Pilipović Slobodan — 27;
 Piriya Jusuf — 496;
 Planina (kod Caparda) — 563;
 Planje — 559;
 Ploče — vidi Han Ploča;
 Pljevlja — 392, 443;
 Podgrab — 202, 427, 431, 463, 517, 521, 523, 529, 540, 543, 568;
 Podžeplje — 497;
 Podkiskak — 439;
 Podlugovi — 335, 427, 520, 521, 541;
 Podromanija (s.) — 11;
 Pojezna — 330;
 Pokupsko (s.) — 461, 472;
 Policer dr. Ištvan-Stevan — 232;
 Poljice (s.) — 346, 347, 572, 573, 574;
 Pomol — 135;

Ponjerka (s.) — 218;
 Popović Koča — 43, 44, 67, 69, 114.
 131, 202, 240, 241, 251;
 Popović Vlado (Vladimir) — 193;
 Popović Vojo — 434, 446;
 Popovići (kod Prnjavora) — 577;
 Popovići (kod Turalića) — 427;
 Popovo Polje — 389;
 Porječani — 487, 491, 498;
 Pozderac Nurija — 186;
 Prača — 202, 445, 451, 459, 469, 500,
 521, 526, 528, 540, 568;
 Pranjići — 558;
 Predojević Lazo — 42;
 Premet (Albanija) — 377, 378, 387;
 Prenj Pl. — 100;
 Previle (s.) — 362;
 Prhovo — 33;
 Pribilovci — 397, 417;
 Pribišić Lazo — 400, 416;
 Pribitkovići — 576;
 Prijedor — 412, 448, 468;
 Prisika (kod Jajca) — 449;
 Prizren — 391;
 Prkosi — 326;
 Prnjavor (s. kod Tuzle) — 392, 399,
 411, 556;
 Prnjavor (varoš) — 90, 108, 139, 143,
 171, 198, 245, 246, 247, 273, 292,
 319, 320, 391, 392, 407, 409, 426,
 473, 548, 566;
 Prohaska (dom. of.) — 570;
 Prokosović (s.) — 573;
 Prošić Vlado — 8;
 Prozor — 412, 456, 508;
 Prpić Ivan (dom. of.) — 461;
 Puhovac — 542;
 Puračić — 299, 300, 348, 352, 358,
 402, 421, 560, 561, 578;

R

Rača — *vidi* Bos. Rača;
 Radačići — 422;
 Radić Rade — 207, 246, 320;
 Radić Vojo — 138;
 Radin (r. uglja) — 151;
 Radinović Božo — 152;
 Radinovići — 542;
 Radoševići (s.) — 74;
 Radići (s.) — 139, 143, 162;
 Raičević Milisav — 228;
 Raičević Radoš — 24, 80, 126, 140,
 141, 164, 204, 219, 230, 277, 279,
 328;
 Rajlovac — 508;
 Rakani — 97, 128;

Rakelići — 167;
 Rakova Noga (s.) — 215, 335, 360,
 426, 570;
 Rakovac (D. i G.) — 257;
 Ramići — 146;
 Rankovići (s.) — 500;
 Rastovo — 397, 432, 436, 439, 481,
 499;
 Raštelica — 337;
 Ratković Savo — 355;
 Ravansko — 450;
 Ravne — 133, 340, 341;
 Raže Brdo (k. 426) — 275;
 Re (it. of.) — 403, 431, 445, 450, 470;
 Repnik — 48;
 Ribar Ivo-Lola — 193;
 Ribnik (G. i D.) — 146;
 Ribnikar Vladislav — 175;
 Roatta Mario (it. of.) — 462;
 Robotti Mario (it. of.) 370, 384;
 Rodić Slavko — 8, 10, 27, 194, 208,
 217, 272, 283, 285;
 Rogatica — 141, 460;
 Rokvić Mane — 234;
 Romac Paško — 68;
 Rotimlja — 417;
 Rovine (s.) — 349;
 Rubinići — 159;
 Rudice — 121;
 Rudine (kod Snagova) — 564;
 Rudište — 500;
 Rudnik (kod Teslića) — 558, 559;
 Ružić Zdenko — 207;

S

Salapura Đuro — 234;
 Salapura Gojko — 234;
 Salapura Nikola — 234;
 Salas (s.) — 402;
 Sanski Most — 232, 281, 401, 436,
 442, 457, 460, 461, 468;
 Sarajevo — 376, 424, 456;
 Sebinje (s.) — 360;
 Selimović Teufik — 123;
 Selište — 133;
 Seona (s.) — 269, 289, 350, 354, 573;
 Sijerci — 542;
 Sitnica Pl. — 373, 408;
 Sjetlina — 202, 463, 568;
 Skakavci (s.) — 369, 481;
 Skender Vakuf — 126;
 Slapnica — 491;
 Slatina — 558;
 Slavić Božo — 400, 416;
 Slavnić (Slavinić) Ilija — 63, 546,
 571;

Slemenska Pl. — 433;
 Slivno (s.) — 540;
 Smrtići — 316;
 Snagovo — 553;
 Sofijanić Ratko — 343;
 Solakova Kula — 508;
 Sokolac — 11, 399, 489, 497, 499, 567;
 Sokolina (k. 428) — 547, 549;
 Sokolovići — 480;
 Solun (s.) — 107;
 Sović Vojka — 340;
 Spasić Branko — 264;
 Spreča (r.) — 358, 575, 578;
 Sprečko Polje — 19;
 Srebrenica — 15, 480, 498;
 Srem — 536;
 Srnica (k. 576) — 559;
 Stamatović Jovan — 49;
 Stambulčić — 480, 544, 568;
 Stanari (s.) — 316, 329;
 Stara Rijeka — 128;
 Stare Kuće (r. uglja) — 343;
 Staretina (pl.) — 323;
 Stari — vidi Broz Josip-Tito;
 Stauduhard Mato — 573;
 Stišović Obrad — 147, 280;
 Stogić (k. 974) — 500;
 Stojnić Veljo — 217, 282, 283, 285;
 Stolac — 396;
 Strmica (kod Knina) — 324;
 Strmica (kod Višegrada) — 469;
 Strugar Niko — 111, 258, 268;
 Studenčica (kod Rame) — 499;
 Stupari — 378, 401, 403, 404, 411,
 419, 422, 426;
 Stupni Do (kod Goražda) — 495;
 Suho Polje — 575;
 Sunja — 420;
 Suvaja — 231;
 Svaguše — 417;
 Svatovac — 560;
 Svojat — 554, 574;

Š

Šahići — 344;
 Šakota Slobodan — 434, 446;
 Šarac Dušan — 234;
 Šarenac Trifo — 183;
 Šareno Polje — 360;
 Šarića Brdo — 325;
 Šarnbek (dom. of.) — 506;
 Šaš — 438, 524;
 Šaševci — 159;
 Šator (pl.) — 326;

Šćepan Polje — 340;
 Šegrt Vlado — 373, 389, 400, 408,
 415, 434, 447, 471;
 Sekovići — 124, 129, 134, 137, 177,
 193, 223, 238, 239, 399, 401, 403,
 418, 421, 535, 536, 539, 575;
 Šerifović Husein — 167;
 Šerići — 553;
 Šibovska — 291;
 Šid — 436;
 Šiljegović Boško — 121, 147, 271;
 Šipka Ranko — 91, 191, 316, 321;
 Šiprage — 169, 171, 172, 546;
 Škera Đuro — 400, 415;
 Škundrić S. Mihailo — 282, 307,
 308;
 Šolaji (s.) — 161, 360, 361;
 Šuma (trebinjska) — 181;
 Šuto Stjepan — 533;
 Švabić Mihailo — 341;

T

Tadić Simo — 203;
 Talovići — 559;
 Tarevo — 57, 86, 342;
 Tavna (manast.) — 175;
 Tepelene (Albanija) — 377, 379, 383,
 443;
 Terzić Velimir — 132, 342;
 Teslić — 139, 291, 292, 317, 409,
 451, 461, 545, 546, 549, 560, 577,
 578;
 Tešanović Lazar (Lazo) — 244, 276,
 277;
 Tešanj — 291, 292, 317, 318, 329,
 331, 461, 559, 578;
 Tešanjka — 291, 292, 317, 329, 331;
 Tičevo (V. i M.) — 284, 321, 322,
 326;
 Todorović Mijalko — 68, 69, 136,
 138, 201, 240;
 Todorović Radomir — 344;
 Todorović Uroš — 290;
 Todorović Vojin — 355;
 Travnik — 375, 390, 399, 401, 569;
 Trebava — 353;
 Trebinje — 387, 395, 400, 415;
 Treštenica (s.) — 573, 576;
 Trikić Savo — 178;
 Tripunovići (s.) — 430, 510;
 Trkulja Mile — 63;
 Trnovo — 451, 459, 569;
 Trstionica (r.) — 491;
 Tuholj — 343, 344;
 Tumare — 352;

Tumarsko Brdo (k. 555) — 256;
 Turalići — 422;
 Turija (s.) — 358, 554, 555, 558, 559.
 573, 575, 576;
 Turjanica (r.) — 317;
 Turopolje — 472;
 Tuzla — 19, 20, 264, 368, 378, 392.
 411, 425;

U

Udrežnje — 513;
 Ukrinica (Ukrnjica) — 558, 571;
 Urošević Ljubiša — 68, 154;
 Urošević Sredoje — 341, 347;
 Uzlomec (pl.) — 108;
 Užari (s.) — 167;

V

Valona (Albanija) — 460;
 Vareš — 74, 368, 375, 377, 390, 413,
 418, 424, 460, 481, 498;
 Varoš (kod Slav. Broda) — 564, 565;
 Vasiljević Stanko — 140;
 Vekić Dane — 234;
 Vela (s.) — 500;
 Velečevo — 271, 280;
 Velika (s.) — 511;
 Velika Gorica — 464;
 Velika Kladuša — 390;
 Velja Gl. — 549, 550;
 Vidović Aleksa — 332;
 Vijaka — (G. i D.) — 81, 498;
 Visoko — 33, 368, 422, 424, 426, 430,
 431, 435, 498, 514, 541, 544;
 Višća (s.) — 342, 549, 550;
 Višegrad — 130;
 Viševce (s.) — 278, 362;
 Vitez (kod Busovače) — 544;
 Vladojević (s.) — 240;
 Vlasenica — 141, 218, 377, 383, 391,
 399, 405, 413, 419, 424, 473, 480,
 481, 490, 497, 498, 506, 509, 510,
 542, 568;
 Vlačko Groblje — 553;
 Vojnović Petar — 121, 164, 214;
 Volinja — 469;
 Vozuća — 539, 543, 569;
 Vrbas (r.) — 244;
 Vrbnik — 464;
 Vrgorac — 408;
 Vrhovac Milan — 169;
 Vručica (banja) — 559;
 Vučevo — 100;

Vučijak — 577;
 Vučković Ljubo — 49, 73, 258;
 Vujasinović Todor-Toša — 153;
 Vujović Jovo — 69;
 Vujović Ratko — 62, 78, 91, 248,
 249;
 Vujošević Đoko — 177, 193, 240;
 Vuksanović Radovan — 15, 74, 77,
 81, 154, 342;
 Vukanovići (s.) — 492;
 Vukotić Jovo (Jovan) — 154, 265;
 Vukovo (s.) — 330;
 Vukša Petar — 355;
 Vulaković Ivan — 572;

Z

Zaglavica — 233;
 Zagvozd — 417;
 Zaimović Enver — 123;
 Zavidovići — 81, 263, 357, 359, 406,
 494, 569, 577;
 Zekić Miloš — 175, 177, 193, 240,
 560;
 Zelengora — 100;
 Zenica — 460, 466;
 Zellner (njem. of.) — 369, 398;
 Zgonjanin Milan — 42;
 Zgonjanin Žarko — 60, 191, 197,
 199;
 Zgošća (r. uglja) — 487, 488;
 Zjarnet (k. 1124) — 369;
 Zloselo — 551;
 Zmajevac (kod Zvornika) — 551;
 Zolja Milan — 398;
 Zorić M. Milan — 271, 280;
 Zubeta (s.) — 84, 91, 334;
 Zvijezda (pl.) — 84, 91;
 Zvzd (s.) — 337;
 Zvornik — 12, 38, 39, 44, 70, 88, 96,
 103, 375, 377, 383, 386, 390, 391,
 392, 393, 410, 459, 473, 498, 530,
 533, 550, 551, 552, 553, 554, 571,
 572, 573;

Ž

Žabari (G. i D.) — 340;
 Željova — 153, 576;
 Žepa — 497;
 Žepče — 464, 577;
 Živinice (kod Tuzle) — 50, 51, 95,
 96, 112, 359, 374, 383, 390, 419;
 Žmavec (dom. of.) — 481;
 Žujović Sreten — 193;
 Žujović Zoran — 341;

S A D R Ź A J

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943 GODINE

— juli —

I

**Dokumenta jedinica Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda
Jugoslavije**

	Strana
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 1 jula 1943 god. Štabu Četvrte divizije za preduzimanje mjera u slučaju napada četnika na Grahovski sektor — — — — —	7
Obavještenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 1 jula 1943 god. Štabu Kninskog sektora za sadejstvo u razbijanju četnika na Grahovsko-kninskom sektoru — — — — —	7
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 1 jula 1943 god. štabovima Treće krajiške i Šeste istočnobosanske NOU brigade za napad na Sokolac i Podromaniju i raspored jedinica na prostoriji Han Pijesak, Sokolac — — — — —	11
Izveštaj Štaba Druge proleterske divizije od 1 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na području Kladnja — — — — —	15
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 1 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o upućivanju jedinica u pravcu Sprečko Polje — — — — —	16
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 1 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rasporedu jedinica i daljim namjerama — — — — —	18
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 2 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o nastupanju jedinica prema Sprečkom Polju — — — — —	19
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 2 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o neprijateljskom otporu na liniji Lukavica — Zlošlo — Gračanica — — — — —	20
Izveštaj Štaba Sedme krajiške brigade od 2 jula 1943 god. Štabu Sedme NOU divizije o neprijateljskom prodoru na pravcu s. Djedine, s. Tarevo — — — — —	21
Izveštaj Štaba Dvanaeste brigade Štabu Dvanaeste NOU divizije o akcijama izvedenim u vremenu od 15 do 30 juna 1943 godine — — — — —	22
Izveštaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda Štabu Četvrte NOU divizije o izvedenim akcijama u vremenu od 16 juna do 2 jula 1943 godine — — — — —	25
Obavještenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 3 jula 1943 god. štabovima divizija o formiranju ekonomskog odsjeka —	27

Izveštaj Štaba Pete NOU divizije od 3 jula 1943 god. o borbama na komunikaciji Busovača — Kiseljak i oslobođenju Kaknja	28
Obavještenje Štaba Sedme NOU divizije od 3 jula 1943 god. Štabu Druge proleterske divizije o borbama jedinica na pravcu Živinice — Đurđevik — Džebar — — — — — — — — — —	34
Obavještenje Štaba Sedme NOU divizije od 3 jula 1943 god. Štabu Druge proleterske divizije o koncentraciji neprijatelja u Bjelanicama i Živinicama — — — — — — — — — —	35
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU divizije od 3 jula 1943 god. Štabu Pete i Dvanaeste brigade za izvršenje pokreta i posijedanje novih položaja — — — — — — — — — —	36
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 3 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za napad na neprijateljski garnizon u Zvorniku — — — — — — — — — —	38
Izveštaj Štaba Sedme krajiške brigade od 3 jula 1943 god. Štabu Sedme NOU divizije o neprijateljskom prodoru u pravcu s. Brnjica — — — — — — — — — —	41
Obavještenje Štaba Kozarskog NOP odreda od 3 jula 1943 god. Štabu Prvog i Trećeg bataljona o napadu na žandarmerisku kasarnu u Lamovitoj — — — — — — — — — —	42
Izveštaj delegata Vrhovnog štaba od 4 jula 1943 god. Vrhovnom Štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na području Živinice	43
Naređenje Štaba Prve divizije od 4 jula 1943 god. Štabu Prve proleterske brigade za napad na neprijateljski garnizon u Zvorniku — — — — — — — — — —	44
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU divizije od 4 jula 1943 god. Štabu Druge i Pete brigade i Štabu Prnjavorskog NOP odreda za dejstvo na prostorijski Kotor Varoš — Pribinić — Prnjavor — — — — — — — — — —	45
Obavještenje Štaba Druge proleterske brigade od 4 jula 1943 god. delegatu Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije i Štabu Sedme NOU divizije o pokretu ka Višci — — — — — — — — — —	47
Obavještenje Štaba Druge proleterske brigade od 4 jula 1943 god. delegatu Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije i Štabu Sedme NOU divizije o pokretu brigade na prostorijski Repnik — Grivice — Poljice — — — — — — — — — —	48
Izveštaj Štaba Četvrtе proleterske brigade od 4 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o razmještanju brigade na prostorijski Kladanj — Vranović — Olovci — — — — — — — — — —	49
Izveštaj Štaba Sedme krajiške brigade od 4 jula 1943 god. Štabu Sedme NOU divizije o borbama vođenim 2 i 3 jula i rasporedu jedinica na liniji G. Višća — Vranojevići — Markovac	50
Izveštaj zamjenika političkog komesara Osme Krajiške NOU brigade od 4 jula 1943 god. Oblasnom komitetu KPJ za Bosansku Krajinu o stanju u partijskoj organizaciji Brigade — — — — — — — — — —	52
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 5 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o nadiranjju neprijatelja prema Kladnju — — — — — — — — — —	56
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 5 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na položajima — — — — — — — — — —	57
Obavještenje Štaba Sedme NOU divizije od 5 jula 1943 god. Štabu Druge proleterske divizije o situaciji na sektoru Divizije — — — — — — — — — —	58
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU divizije od 5 jula 1943 god. Štabu Dvanaeste brigade za zatvaranje pravca od Kotor Varoši prema Šipragama — — — — — — — — — —	59

Naređenje Štaba Pete NOU brigade od 5 jula 1943 god. štabovima bataljona za posijedanje položaja na liniji Liplje — Bebe — Klupe — Pribinić — Buletić — — — — —	61
Obavještenje Štaba Banjalučkog NOP odreda od 5 jula 1943 god. Štabu Dvanaeste NOU brigade o rasporedu jedinica — — —	62
Obavještenje komandanta Prve proleterske divizije od 6 jula 1943 god. načelniku Štaba o situaciji na području Zvornika i uputstva za vođenje operacija — — — — —	63
Naređenje Štaba Prve divizije od 6 jula 1943 god. Štabu Prve proleterske brigade za napad na neprijateljsko uporište u s. Caparde — — — — —	68
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 6 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za napad i likvidaciju neprijateljskog uporišta Caparde — — — — —	70
Izvještaj Štaba Četvrtle proleterske brigade od 6 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o dolasku jedinica Brigade na rpostoriju sela Kamensko — — — — —	73
Izvještaj Štaba Operativne grupe Krivaja od 7 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o razbijanju ustaške milicije na sektoru Krčevine — Radoševići — — — — —	74
Naređenje Štaba Pete NOU brigade od 7 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret pravcem Karač — Omerbegova Snjegotina — Vijačani i razmještaj na sektoru sela Janković — Maljurići — Žiškovića Njive — — — — —	77
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 7 jula 1943 god. Štabu Prvog i Drugog bataljona za posijedanje novih položaja i zatvaranje pravca prema Kotor Varoši i Šipragama — — —	79
Izvještaj Štaba Operativne grupe Krivaja od 8 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o izbijanju neprijatelja u selo Vijaka — — — — —	81
Izvještaj Štaba Pete NOU divizije Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama vođenim u vremenu od 1 do 7 jula 1943 godine — — — — —	82
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 8 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji i napuštanju Kladnja od strane neprijatelja — — — — —	85
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 8 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o napuštanju Kladnja od strane neprijatelja i rasporedu jedinica — — — — —	86
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 8 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na prostoru Kravica, Pobude, Glodi — — — — —	88
Naređenje Štaba Pete NOU brigade od 8 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na Ljubić — — — — —	90
Izvještaj Štaba Pete NOU divizije od 9 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na terenu i borbama Šeste brigade — — — — —	91
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 9 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o napuštanju Kladnja od strane neprijatelja i situaciji na položajima jedinica — — — — —	95
Izvještaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda od 9 jula 1943 god. Štabu Četvrtle NOU divizije o akciji u selu Rakani — — — — —	97
Pismo političkog komesara Sedme NOU divizije od 10 jula 1943 god. političkom komesaru Sedme i Osme brigade za intenzivniji politički rad u jedinicama — — — — —	98

	Strana
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 10 jula 1943 god. Vrhovnom Štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru Divizije	102
Izveštaj Politodjela Osme krajiške NOU brigade od 10 jula 1943 god. Oblasnom komitetu KPJ za Bosansku Krajinu o formiranju Sreskog komiteta KPJ za Cazin — — — — —	103
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 10 jula 1943 god. Štabu Prvog i Drugog bataljona za reorganizaciju jedinica i hvatanje veze sa Četvrtim bataljonom Druge brigade — — — — —	105
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 11 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o ulasku neprijatelja u Olovo i rasporedu jedinica — — — — —	107
Izveštaj Štaba Dvanaeste divizije od 11 jula 1943 god. Štabu Prvog i Drugog bosanskog NOU korpusa o oslobođenju Prnjavora	108
Naređenje Štaba Četvrte proleterske brigade od 11 jula 1943 god. Štabu Drugog bataljona da izvrši pripreme za pokret — —	111
Obavještenje Štaba Prvog bataljona Sedme krajiške NOU brigade od 11 jula 1943 god. Štabu Petog bataljona Četvrte proleterske brigade o situaciji na području Živinica — — — — —	112
Naređenje Štaba Prve divizije od 12 jula 1943 god. Štabu Prve proleterske brigade za napad na neprijatelja na prostoru Kamenica i za pokret Brigade na prostorištu Vlasenica — Ravno — Srebrenica — — — — —	113
Obavještenje Štaba Druge proleterske divizije od 12 jula 1943 god. političkim komesarima brigada o političkoj situaciji na području Tuzle i direktive za politički rad — — — — —	115
Petnaestodnevni izveštaj Štaba Četvrte divizije Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o akcijama izvedenim u vremenu od 15 do 30 juna 1943 godine — — — — —	118
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 12 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o nastupanju neprijatelja u pravcu Kladnja — — — — —	122
Obavještenje Štaba Sedamnaeste istočnobosanske NOU divizije od 12 jula 1943 god. Štabu Majevičkog NOP odreda o formiranju Divizije — — — — —	123
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 12 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za bočni pritisak na neprijateljske snage na pravcu Caparde — Papraća — Šekovići — — — — —	124
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 12 jula 1943 god. Štabu Prvog i Drugog bataljona za napad na neprijatelja na položajima Živinice — Dragiševac — Gradina — Radići i obezbeđenje pravca do Kotor Varoši i Šipraga — — — — —	126
Izveštaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda od 12 jula 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o akcijama izvedenim u vremenu od 1 do 12 jula — — — — —	127
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 12 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret i izbijanje na planinski masiv Jahorine — — — — —	129
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 13 jula 1943 god. pomoćniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o pokretu Divizije radi izbijanja na planinski masiv Jahorine	132
Izveštaj Štaba Sedme NOU divizije od 13 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o nastupanju neprijatelja desnom obalom Drinjače — — — — —	133

Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 13 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o ulasku neprijatelja u Kladanj i zatvaranje pravca Kladanj — Vlasenica — — — — —	134
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 13 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret i raspored jedinica na području Vlasenice — — — — —	135
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 13 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret ka Jahorini — — — — —	136
Izvještaj Štaba Dvanaeste brigade od 13 jula 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o razbijanju neprijateljskih snaga na položajima Radići — Gradina — — — — —	139
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 13 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za formiranje Trećeg bataljona — — — — —	140
Obavještenje Štaba Prve proleterske brigade od 14 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama o ulasku neprijateljskih jedinica u Vlasenicu i naređenje za prikupljanje jedinica radi pokreta na prostoriju Rogatica — Međeđa — Ergele Borike — — — — —	141
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 14 jula 1943 god. Štabu Prvog bataljona za posijedanje položaja Radići — Dragiševac — — — — —	143
Izvještaj političkog komesara Ribničkog NOP odreda od 14 jula 1943 god. Političkom komesaru Četvrte NOU divizije o moralno-političkom stanju jedinica i situaciji na terenu — — — — —	144
Saučešće Štaba Druge proleterske divizije od 15 jula 1943 god. Štabu Prve divizije povodom pogibije političkog komesara Divizije — — — — —	148
Izvještaj Štaba Druge proleterske divizije od 15 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama vođenim na području Olovo, Živinice, Ozren planina — — — — —	151
Naređenje Štaba Druge proleterske divizije od 15 jula 1943 god. štabovima brigada za napad na četnike na prostoru Brezići, Kraljica, Ozren, Manastir — — — — —	155
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 15 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o pokretu neprijatelja iz pravca Han Pijeska — — — — —	157
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 15 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o pokretu neprijatelja i održavanju veze sa Šestom istočnobosanskom brigadom — — — — —	158
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 15 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru sela Knežine — Drapnići — Olovske Luke — — — — —	159
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 15 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na prostoriju Ergele Borike — Rogatica — — — — —	160
Petnaestodnevni izvještaj Štaba Dvanaeste brigade od 15 jula 1943 god. Štabu Dvanaeste NOU divizije o izvedenim akcijama i stanju u brigadi — — — — —	161
Izvještaj Štaba Kozarskog NOP odreda od 15 jula 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o situaciji na sektoru Kozare — — — — —	164
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 16 jula 1943 god. Štabu Dvanaeste divizije za prikupljanje oružja i mobilizaciju muslimana na sektoru Šiprage — — — — —	169

Izvjestaj Štaba Sedme NOU divizije od 16 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o pokretu neprijateljske kolone iz sela Grabovice ka Klještanima na sektoru Seste brigade	172
Izvjestaj Štaba Sedme NOU divizije od 16 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o ulasku neprijatelja u selo Grabovicu i rasporedu jedinica Seste brigade — — —	173
Izvjestaj političkog komesara Sedamnaeste istočnobosanske NOU divizije od 16 jula 1943 god. Oblasnom komitetu KPJ za Istočnu Bosnu o stanju u jedinicama — — — — —	174
Izvjestaj Štaba Šeste istočnobosanske NOU brigade od 6 jula 1943 god. načelniku Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o situaciji i rasporedu jedinica — — — — —	176
Izvjestaj zamjenika komandanta Šeste istočnobosanske NOU brigade od 16 jula 1943 god. Štabu brigade o jačini neprijateljskih snaga u s. Grabovici — — — — —	177
Izvjestaj Uglješe Danilovića člana Pokrajinskog komiteta KP Bosne i Hercegovine od 17 jula 1943 god. o situaciji u Hercegovini	178
Naređenje Štaba Druge proleterske divizije od 17 jula 1943 god. štabovima brigada za napad na željezničku stanicu Miričinu i Bos. Petrovo Selo — — — — —	187
Obavještenje Štaba Pete NOU divizije od 17 jula 1943 god. Štabu Prve brigade o upućivanju Milorada Novosela na sektor Sreza visočkog i njegovim zadacima na tome području — —	189
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU divizije od 17 jula 1943 god. Štabu Druge i Pete brigade i Štabu Prnjavorskog NOP odreda za posijedanje novih položaja i veću aktivnost na mobilizaciji ljudstva za Narodnooslobodilačku vojsku — — — — —	190
Izvjestaj Štaba Šeste istočnobosanske NOU brigade od 17 jula 1943 god. načelniku Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o rasporedu jedinica i daljim namjerama — — — — —	192
Obavještenje komandanta Prvog bosanskog NOU korpusa od 18 jula 1943 god. Oblasnom komitetu KPJ za Bosansku Krajinu i Štabu Drugog korpusa o obrazovanju operativne grupe —	193
Izvjestaj Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 18 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o borbama oko Bosanskog Petrovca, Ključa i Busovače — — — — —	194
Izvjestaj Štaba Sedme NOU divizije od 18 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na položajima jedinica	195
Izvjestaj Štaba Sedme NOU divizije od 18 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o izgubljenoj vezi sa Sedmom krajiškom brigadom — — — — —	196
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU divizije od 18 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za formiranje operativne grupe između rijeke Vrbasa i Vrbanje — — — — —	197
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU divizije od 18 jula 1943 god. Štabu Druge i Pete brigade i Štabu Prnjavorskog NOP odreda za formiranje komande mjesta u Prnjavoru i poziv na savjetovanje koje će se održati u Diviziji — — — — —	198
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 18 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na prostorijsu Mislovo — Mandre — Žepa — — — — —	200
Izvjestaj Štaba Treće Krajiške NOU brigade od 18 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama vođenim na željezničkoj pruzi Sarajevo — Višegrad — — — — —	202

Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 18 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za čišćenje terena od neprijatelja na sektoru Čukovac — Vagani — — — — —	203
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 19 jula 1943 god. Štabu Dvanaeste divizije o ulasku Divizije u sastav Prvog korpusa — — — — —	205
Obavještenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 19 jula 1943 god. Glavnom štabu NOV Hrvatske o situaciji u centralnoj Bosni — — — — —	206
Naređenje Štaba Druge proleterske divizije od 19 jula 1943 god. štabovima brigada za napad na četničke jedinice na sjevernim padinama Ozren planine — — — — —	208
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 19 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na položaju jedinica — — — — —	210
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 19 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru Žeravice — Knežine — — — — —	211
Izvještaj Štaba Osme NOU brigade od 19 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru Brigade — — — — —	212
Izvještaj Štaba Četvrtre divizije od 20 jula 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o oslobođenju Ključa — — — — —	213
Izvještaj Štaba Pete divizije Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama vođenim u vremenu od 1 do 20 jula 1943 godine — — — — —	215
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 20 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji u selu Ponjerka — — — — —	218
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 20 jula 1943 god. Štabu Drugog bataljona za veću opreznost na položaju — — — — —	219
Izvještaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda od 20 jula 1943 god. Štabu Četvrtre NOU divizije o akcijama Drugog bataljona — — — — —	220
Izvještaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda od 20 jula 1943 god. Štabu Četvrtre NOU divizije o izvedenoj akciji na cesti kod Kiska — — — — —	221
Obavještenje Obavještajnog centra Četvrtre divizije od 21 jula 1943 god. Štabu divizije o pokretu neprijatelja prema Ključu — — — — —	222
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 21 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru Vlasenice, Šekovića i Han Pijeska — — — — —	223
Izvještaj Politodjela Sedme krajiške NOU brigade od 21 jula 1943 god. Centranlom komitetu KP Jugoslavije o stanju u Brigadi — — — — —	224
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 21 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za čišćenje terena od neprijateljskih jedinica — — — — —	229
Izvještaj Štaba Grmečke grupe od 22 jula 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o stanju u odredima — — — — —	231
Izvještaj Drvarskog NOP odreda od 22 jula 1943 god. Štabu Četvrtre NOU divizije o sastavu i jačini neprijateljskih jedinica na terenu zapadne Bosne — — — — —	233
Izvještaj Štaba Četvrtre divizije od 22 jula 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o akcijama Podgrmečkog NOP odreda na sektoru Lušci Palanka — Fajtovci — Kiskak — — — — —	235
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 22 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o napadu neprijatelja kod sela Karamuratovići — — — — —	237

Izvršitelj Staba Šeste istočnobosanske NOU brigade od 22 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na teritoriji Sekovića — — — — —	238
Naređenje Staba Prve proleterske divizije od 23 jula 1943 god. Štabu Prve brigade za pokret na prostoriju sela Vladojević — —	240
Naređenje Staba Pete NOU divizije od 23 jula 1943 god. štabovima brigada za dejstva na komunikaciji Sarajevo — Mostar i Sarajevo — Travnik — — — — —	241
Izvršitelj Staba Dvanaeste divizije Štabu Prvog i Drugog bosanskog NOU korpusa o akcijama izvedenim u vremenu od 1 — 20 jula 1943 godine — — — — —	244
Naređenje Staba Dvanaeste NOU divizije od 23 jula 1943 god. Štabu Pete brigade i Štabu Prnjavorskog NOP odreda za čišćenje sektora Kokori — Lađevci — Brežićani — Dubrava i Branešci	248
Naređenje Staba Pete NOU brigade od 23 jula 1943 god. Štabu Trećeg i Četvrtog bataljona za čišćenje terena Kokori — Lađevci — Brežićani — Dubrava — Branešci — — — — —	249
Naređenje Staba Prve proleterske divizije od jula 1943 god. Štabu Prve brigade za pokret na prostoriju Musići — Zagone — —	251
Naređenje Staba Četvrte NOU divizije od 24 jula 1943 god. štabovima Ribničkog, Podgrmečkog i Drvarskog NOP odreda i Štabu Desete krajiške NOU brigade za jači pritisak na neprijateljske garnizone — — — — —	252
Izvršitelj Staba Četvrte proleterske brigade od 24 jula 1943 god. Štabu Druge divizije o borbama vođenim u vremenu od 17 do 24 jula — — — — —	255
Naređenje Staba Prve proleterske divizije od 25 jula 1943 god. Štabu Treće i Sedme brigade za pokret u Bosansku Krajinu	258
Izvršitelj Staba Druge proleterske divizije od 25 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama vođenim u vremenu od 14 do 24 jula i jačini neprijateljskih garnizona na području Tuzle — — — — —	261
Izvršitelj Staba Druge proleterske divizije od 25 jula 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama vođenim u vremenu od 17 do 25 jula — — — — —	265
Pismo komandanta Četvrte NOU divizije od 25 jula 1943 god. političkom komesaru Divizije o akciji Ribničkog NOP odreda. Osme i Desete NOU brigade i uputstvo za formiranje NOP odreda u Cazinskoj Krajini — — — — —	271
Naređenje Staba Dvanaeste NOU divizije od 25 jula 1943 god. Štabu Pete brigade i Štabu Prnjavorskog NOP odreda za posijedanje položaja Lišnja — Vijačani — Cer — — — —	273
Izvršitelj Staba Dvanaeste brigade Štabu Dvanaeste NOU divizije o akcijama izvedenim u vremenu od 15 do 24 jula 1943 godine	274
Naređenje Staba Dvanaeste NOU brigade od 25 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za napad na neprijatelja na sektoru Kijavac — Banovac — — — — —	277
Izvršitelj Staba Ribničkog NOP odreda od 25 jula 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o akciji izvedenoj u selu Velečevu i pokretu neprijatelja u pravcu Previše — — — — —	280
Izvršitelj Staba Podgrmečkog NOP odreda od 25 jula 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o izvedenim akcijama i situaciji na terenu Odreda — — — — —	281

Obavještenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 26 jula 1943 god. Štabu Prvog bosanskog korpusa o dejstvima jedinica Korpusa i situaciji u centralnoj Bosni — — — — —	282
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 26 jula 1943 god. Štabu Desete divizije za veću aktivnost na terenu i obavještenje o izvedenim akcijama Podgrmečkog i Ribničkog NOP odreda — — — — —	284
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 27 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na prostorijsku Draškovac — Bjela Voda i prelaz preko rijeke Bosne — — — — —	286
Naređenje Štaba Druge proleterske divizije od 28 jula 1943 god. štabovima brigada za napad na četničke jedinice na prostorijsku Gornja Bukovica, Donja Brijesnica, Repnik — — — — —	287
Izvjestaj Štaba Dvanaeste divizije od 28 jula 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o čišćenju sektora Šibovske i napadu na Tešanj, Jelah i prugu Doboj — Teslić — — — — —	291
Uputstvo Štaba Dvanaeste NOU divizije od 28 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pisanje petnaestodnevni izvještaja — — — — —	295
Naređenje Štaba Pete NOU brigade od 28 jula 1943 god. Štabu Trećeg i Četvrtog bataljona za napad na neprijatelja na liniji Orašje — Mračaj — Mujinci — Čorle — — — — —	298
Naređenje Štaba Druge proleterske divizije od 29 jula 1943 god. štabovima brigada za napad na Puračić i raspored jedinica na prostorijsku Omerova Voda, Tumare, Rudina — — — — —	299
Obavještenje Štaba Četvrtog NOU divizije od 29 jula 1943 god. Štabu Podgrmečkog NOP odreda o povlačenju neprijatelja iz Ključa i Bravskog i preduzimanje ofanzivnih akcija protiv neprijateljskih snaga koje se povlače — — — — —	301
Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 29 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za napad na neprijatelja na položajima Grlići — Vučići — Čukovac — Banovac — Javorani i Bo-ljanići — — — — —	303
Petnaestodnevni izvještaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda Štabu Četvrtog NOU divizije o akcijama izvedenim u vremenu od 13 do 27 jula 1943 godine — — — — —	306
Izvjestaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda od 29 jula 1943 god. Štabu Četvrtog NOU divizije o situaciji na sektoru Odreda — — — — —	308
Petnaestodnevni izvještaj Štaba Drugog bataljona Štabu Podgrmečkog NOP odreda o izvedenim akcijama i stanju u Bataljonu u vremenu od 16 do 27 jula 1943 godine — — — — —	309
Obavještenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 30 jula 1943 god. Štabu Kninskog sektora o situaciji na sektoru Šator — Staretina — — — — —	312
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 30 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret preko rijeke Bosne — — — — —	313
Izvjestaj Štaba Pete brigade Štabu Dvanaeste NOU divizije o izvedenim akcijama i stanju u Brigadi u vremenu od 13 do 29 jula 1943 godine — — — — —	315
Izvjestaj Štaba Desete brigade od jula 1943 god. Štabu Četvrtog NOU divizije o borbama i izvedenim akcijama Brigade — — — — —	321
Izvjestaj Štaba Desete brigade od 30 jula 1943 god. Štabu Četvrtog NOU divizije o izvedenim akcijama Brigade — — — — —	323
Izvjestaj Štaba Osme brigade Štabu Četvrtog NOU divizije o stanju u Brigadi i akcijama izvedenim u vremenu od 15 — 31 jula 1943 godine — — — — —	325

Naređenje Štaba Dvanaeste NOU brigade od 31 jula 1943 god. potčinjenim jedinicama za posijedanje novih položaja — — —	328
Izvještaj Štaba Prvog bataljona Štabu Pete krajiške NOU brigade o akcijama izvedenim u vremenu od 21 do 31 jula 1943 godine	329
Izvještaj Štaba Drugog bataljona Štabu Pete krajiške NOU brigade o akcijama izvedenim u vremenu od 20 do 31 jula 1943 godine	331
Izvod iz Operacijskog dnevnika Pete NOU divizije za mjesec juli 1943 godine — — — — — — — — — —	332
Izvod iz Operacijskog dnevnika Sedamnaeste NOU divizije o borbama u mjesecu julu 1943 godine — — — — — — — — — —	339
Izvod iz Dnevnika komandanta Druge proleterske brigade o borbama vođenim u julu 1943 godine — — — — — — — — — —	340
Izvod iz Operacijskog dnevnika Četvarte krajiške NOU brigade o akcijama izvedenim u mjesecu julu 1943 godine — — — — —	359
Izvod iz Operacijskog dnevnika Prvog bataljona Dvanaeste NOU brigade o akcijama i pokretima Bataljona u toku mjeseca jula 1943 godine	

II

Njemačko-italijanska dokumenta

Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri komandi Druge italijanske armije od 1 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne — — — — —	367
Izvod iz zapovijesti 373 pješadijske divizije od 2 jula 1943 god. za poduhvat protiv jedinica NOV na prostoru Čardaci — — —	369
Uputstvo komandanta Druge italijanske armije od 4 jula 1943 god. o vršenju represalija nad stanovništvom — — — — —	370
Obavještenje Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4 jula 1943 god. o pokretu jedinica NOV prema Mostaru — — —	373
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 4 jula 1943 god. o kretanju i borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne — — —	374
Obavještenje Komande Druge italijanske armije od 5 jula 1943 god. o odlasku njemačkih trupa iz pojedinih garnizona Hercegovine u pravcu Sarajeva i privremenom uspostavljanju domobranskog garnizona u Bileći — — — — — — — — — —	376
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 5 jula 1943 god. o prikupljanju jedinica NOV na prostoru Vlasenica — Kladanj — Vareš — — — — —	377
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 6 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — — — — — — —	378
Prijedlog komandanta 4 brandenburškog puka od 6 jula 1943 god. za angažovanje puka u borbi protiv jedinica NOV i PO Jugoslavije posle operacije „Schwarz“ — — — — — — — — —	379
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 7 jula 1943 god. o zauzimanju Zvornika od strane jedinica Narodnooslobodilačke vojske — — — — —	383
Obavještenje Komande Druge italijanske armije od 8 jula 1943 god. u vezi sa angažovanjem njemačkih trupa u operaciji „Biokovo“ na liniji Imotski—Livno — — — — — — — — — —	384
Obavještenje Komande druge italijanske armije od 8 jula 1943 god. o mjestima u Hercegovini koja su posjele njemačke jedinice	385

Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 8 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	386
Izvod iz izvještaja Komande Šestog armijskog korpusa od 9 jula 1943 god. o borbama i kretanju jedinica NOV na području Trebinja	387
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 10 jula 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Istočnoj Bosni — — — — —	390
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 11 jula 1943 god. o napadu na Prnjavor i borbama protiv jedinica NOV u Istočnoj Bosni — — — — —	391
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 12 jula 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Istočnoj Bosni — — — — —	393
Izvještaj Komande italijanskog Šestog armijskog korpusa o razmještanju i jačini četničkih jedinica na dan 12 jula 1943 god. na teritoriji južne Hercegovine — — — — —	394
Izvod iz izvještaja Štaba 373 legionarske pješadijske divizije od 12 jula 1943 god. o rezultatima poduhvata protiv jedinica NOV na prostoru Čardaci — — — — —	397
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 13 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	399
Izvještaj centra za prikupljanje vijesti u Trebinju od 13 jula 1943 god. o situaciji i pokretima jedinica NOV na teritoriji južne Hercegovine — — — — —	400
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 14 jula 1943 god., o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	401
Izvod iz izvještaja italijanske vojne misije od 14 jula 1943 god. o situaciji na teritoriji centralne i Istočne Bosne i o njemačko-četničkom sporazumu za borbu protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske — — — — —	402
Dnevni izvještaj SS divizije „Prinz Eugen“ od 14 jula 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne — — — — —	403
Izvod iz dnevnog izvješća komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 15 jula 1943 god. o situaciji na teritoriji Bosne — — — — —	405
Izvod iz izvještaja Komande Druge italijanske armije o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine u vremenu od 1 do 15 jula 1943 godine — — — — —	408
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 15 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne — — — — —	411
Izvod iz dnevnog izvješća komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 16 jula 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	412
Izvod iz izvještaja Komande Šestog armijskog korpusa od 16 jula 1943 god. o akcijama jedinica NOV na teritoriji Hercegovine	414
Dnevni izvještaj SS divizije „Prinz Eugen“ od 16 jula 1943 god. o akcijama protiv jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne — — — — —	418
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 16 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Istočne i centralne Bosne — — — — —	419

Dnevni izvještaj komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 17 jula 1943 god. o pokretima njemačkih divizija i borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne — — — — —	426
Dnevni izvještaj SS divizije „Prinz Eugen“ od 17 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne — — — — —	422
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 17 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	424
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 18 jula 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	425
Dnevni izvještaj SS divizije „Prinz Eugen“ od 18 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne — — — — —	427
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 18 jula 1943 god. o pokretima i borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine — — — — —	420
Izvod iz izvještaja italijanske vojne misije od 18 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine — — — — —	430
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 19 jula 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	431
Dnevni izvještaj SS divizije „Prinz Eugen“ od 19 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne — — — — —	433
Obavještenje italijanskog Centra za prikupljanje vijesti u Trebinju od 19 jula 1943 god. o borbi u s. Orah i pripremama jedinica NOV za napad na Hum — — — — —	434
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 20 jula 1943 god. o situaciji na teritoriji Bosne — — — — —	435
Dnevni izvještaj SS divizije „Prinz Eugen“ od 20 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne — — — — —	437
Dnevni izvještaj 373 pješadijske divizije od 20 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji zapadne i centralne Bosne — — — — —	438
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 21 jula 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	440
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 21 jula 1943 god. o borbama jedinica NOV u Bosni — — — — —	442
Izvod iz izvještaja italijanske vojne misije od 21 jula 1943 god. o pokretima i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	444
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 22 jula 1943 god. o situaciji na teritoriji Bosne — — — — —	445
Izvještaj Centra za prikupljanje vijesti u Trebinju od 22 jula 1943 god. o situaciji na teritoriji južne Hercegovine — — — — —	446
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 23 jula 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	448
Izvod iz izvještaja italijanske vojne misije od 23 jula 1943 god. o borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne i Hercegovine — — — — —	449

Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 24 jula 1943 god. o pokretima i akcijama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	451
Izvjestaj italijanskog Generalnog konzulata u Sarajevu od 25 jula 1943 god. o jačini i stanju četničkih jedinica na teritoriji Bosne i Hercegovine — — — — —	452
Izvjestaj italijanskog Generalnog konzulata u Sarajevu od 25 jula 1943 god. o raspoloženju upravnih i vojnih organa NDH prema Nijemcima na teritoriji Bosne i Hercegovine — — — — —	454
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 26 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	456
Izvod iz dnevnog izvještaja 373 pješacke divizije od 26 jula 1943 god. o napadu jedinica NOV na domobrane kod Ključa — — — — —	457
Dnevni izvještaj Njemačkog štaba za vezu pri Komandi Druge italijanske armije od 26 jula 1943 god. o borbatna protiv jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne i Bosanske Krajine — — — — —	459
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 27 jula 1943 god. o akcijama i borbama protiv jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	460
Obavještenje Generalštaba italijanske kraljevske vojske od 27 jula 1943 god. o privremenom povlačenju jedinica njemačke vojske iz Bileće, Ljubinja i Gacka — — — — —	462
Izvod iz dnevnog izvještaja komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 28 jula 1943 god. o akcijama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	463
Izvjestaj italijanskog Generalnog konzulata u Sarajevu od 28 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV i političkoj situaciji na teritoriji Bosne — — — — —	464
Obavještenje Štaba 369 pješadijske divizije od 29 jula 1943 god. o postupku prema simpatizerima NOP i zarobljenim pripadnicima NOV i PO Jugoslavije — — — — —	466
Dnevni izvještaj komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 30 jula 1943 god. o akcijama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	467
Izvod iz izvještaja italijanske vojne misije od 30 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne — — — — —	469
Pismo četničkog kapetana Miloša Kureša od 30 jula 1943 god. Komandi italijanske divizije „Marche“ o akcijama protiv jedinica NOV i potrebi tješnje saradnje između četnika i okupatorsko-kvislinških vlasti — — — — —	470
Izvod iz izvještaja Komande Druge italijanske armije o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne u vremenu od 16 do 31 jula 1943 godine — — — — —	472

III

Ustaško-domobranska dokumenta

Izvjestaj oružničke postaje Kraljeva Sutjeska od 2 jula 1943 god. o zauzimanju Kraljeve Sutjeske i Čatića od strane jedinica Narodnooslobodilačke vojske — — — — —	477
Izvjestaj zapovjedništva Trećeg domobranskog zbora od 3 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica Narodnooslobodilačke vojske na teritoriji Istočne Bosne — — — — —	479
Izvjestaj zapovjedništva Četvrte oružničke pukovnije od 3 jula 1943 god. o zauzimanju Kladnja od strane jedinica Narodnooslobodilačke vojske — — — — —	483

Izvršaj zapovjedništva Četvrte oružničke pukovnije od 3 jula 1943 god. o zauzimanju Drinjače od strane Narodnooslobodilačke vojske	485
Izvršaj zapovjedništva oružničkog voda Zenica od 6 jula 1943 god. o akcijama jedinica NOV na komunikacije i rudnike u dolini rijeke Bosne	487
Izvršaj oružničke postaje Sokolac od 7 jula 1943 god. o napadu jedinica NOV na Sokolac	489
Izvršaj Župske redarstvene oblasti u Travniku od 8 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne	490
Izvršaj oružničke postaje Goražde od 11 jula 1943 god. o strijeljanju naroda od strane Nijemaca u selima oko Goražda	495
Izvršaj zapovjedništva Pete oružničke pukovnije od 12 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne u vremenu od 26 juna do 11 jula 1943 godine	497
Dnevni izvršaj zapovjedništva Šeste pješačke divizije od 14 jula 1943 god. o situaciji u Bileći	502
Izvršaj Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 15 jula 1943 god. o zauzimanju Vlasenice od strane jedinica Narodnooslobodilačke vojske	506
Dnevni izvršaj Trećeg zbornog područja od 15 jula 1943 god. o prikupljanju i borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne	508
Dnevni izvršaj Trećeg domobranskog zbora od 15 jula 1943 god. o borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne	509
Dnevni izvršaj Drugog domobranskog zbora od 16 jula 1943 god. o borbama jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne	511
Izvršaj Kotarske oblasti Nevesinje od 16 jula 1943 god. o popaljenim selima i strijeljanju stanovništva od strane Nijemaca na području oblasti	513
Dnevni izvršaj Trećeg domobranskog zbora od 17 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne	514
Izvršaj Drugog domobranskog zbora od 18 jula 1943 god. o zauzimanju Bos. Petrovog Sela od strane jedinica Narodnooslobodilačke vojske	518
Izvršaj Trećeg domobranskog zbora od 18 jula 1943 god. o akcijama jedinica NOV na teritoriji Istočne Bosne	520
Izvršaj Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 19 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne	521
Izvršaj Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 19 jula 1943 god. o akcijama jedinica NOV na komunikaciji Tuzla—Doboj	522
Izvršaj Trećeg domobranskog zbora od 19 jula 1943 god. o akcijama jedinica NOV na prostoru Kiseljak—Busovača i Visoko	523
Dnevni izvršaj oficira za vezu pri Štabu 114 lovačke divizije od 19 jula 1943 god. o napadu jedinica NOV na Ključ	524
Dnevni izvršaj Trećeg domobranskog zbora od 20 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji centralne i Istočne Bosne	525
Dnevni izvršaj Trećeg domobranskog zbora od 21 jula 1943 god. o borbama i rasporedu jedinica NOV na prostoru Kiseljak—Fojnica—Kreševo	527

Izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova od 22 jula 1943 god. o borbama jedinica NOV na komunikaciji Kiseljak—Sarajevo	529
Izvještaj Ustaškog stožera Usora i Soli od 22 jula 1943 god. o zauzimanju Zvornika od strane jedinica Narodnooslobodilačke vojske — — — — —	530
Izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova od 23 jula 1943 god. o borbama jedinica NOV protiv „Vražje divizije“ na Ozrenu —	534
Izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova od 23 jula 1943 god. o borbama oko Šekovića i ubijanju ranjenih pripadnika NOV i bolničarki od strane „Vražje divizije“ — — — — —	535
Izvještaj Zapovjedništva 5 oružničke pukovnije o akcijama i borbama jedinica NOV na teritoriji Bosne u vremenu od 11 do 26 jula 1943 godine — — — — —	539
Izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova od 28 jula 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV oko Brusovače i Modrinja	544
Izvještaj Glavnog stožera domobranstva od 29 jula 1943 god. o rasporedu i jačini jedinica NOV na prostoru Teslić—Prnjavor—Kotor Varoš — — — — —	545
Opšta bojna relacija zapovjedništva Drugog zbornog područja za mjesec jul 1943 godine — — — — —	546
Opšta bojna relacija ustaško-domobranskih jedinica za mjesec juli 1943 god. na teritoriji Trećeg zbornog područja — — — — —	567
Izvještaj Velike župe Usora i Soli o akcijama i borbama jedinica NOV na području Župe u mjesecu julu 1943 godine — — —	571

Tehnički urednik
Džinić Dragoslav, major

Korektori
Hadžialić Asima
Ribar Ljubinka

Rukopis predat u štampu novembra 1955 god.
Štampanje završeno novembra 1956 god
Tiraž 3.500 primeraka.

ISPRAVKA

Strana	Red	Stoji	Treba
50	5 odozgo	Vranojevići	Vrnojevići
296	1 odozgo	kava	kakva
425	7 odozdo	luka Drinjače	luku Drinjače
426	8 odozdo	bspjeha.	uspjeha.
478	7 odozgo	14 sata	oko 14 sata
484	18 odozgo	postojna	postajna
508	1 odozdo	„Princ Fugen“	„Princ Eugen“
529	5 odozgo	UNUTRAŠNJIH	UNUTARNJIH
558	14 odozgo	razvadati	razviđati
559	2 odozgo	pušake,	puške,
582	24 odozgo	dvanaeste	dvanaesta